

VERHANDELINGEN
VAN HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR
DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE
VAN NEDERLANDSCH-INDIE

DEEL 4

DE VESTIGING DER
NEDERLANDERS TER KUSTE
MALABAR

DOOR

M. ANTOINETTE P. ROELOFSZ

'S-GRAVENHAGE - MARTINUS NIJHOFF - 1943

VOORWOORD.

Verheugend is de steeds groeiende belangstelling in ons koloniaal verleden. Toch was die belangstelling tot voor kort nog voor een groot deel gericht op de geschiedenis van onze bezittingen in den Maleischen Archipel. Tot de historiografie van onze verloren gegane gebiedsdeelen hebben zich pas de laatste decennia onderzoekers aangesloten gevoeld, waarbij in de eerste plaats gewezen moet worden op het baanbrekend werk van Dr. H. Terpstra met zijn studies over de vestigingen der Nederlanders in Coromandel, Suratte, Perzië, Arabië en Patani. Ceilon was het onderwerp van de dissertaties van Dr. W. van Geer en Dr. W. Zwier. Naast hen kan genoemd worden Dr. W. J. M. Buch, die voor zijn proefschrift zijn veld van onderzoek in Achter-Indië zocht. Ook over de Kaapkolonie en de Nederlandsche betrekkingen met China en Japan zijn monografieën verschenen. Het rijk van den Groot Mogol, Perzië, Cambodja en Laos leverden stof voor afzonderlijke bronnenpublicaties aan de bewerkers Prof. Dr. J. Ph. Vogel, Dr. A. J. Bernet Kempers, H. P. N. Muller en H. Dunlop. Maar verschillende gebieden op het vasteland van Azië wachten nog op een bewerking, gebaseerd op een deugdelijk bronnenonderzoek, waartoe de bijzonder rijke en goed bewaarde documentenschat van de compagniesarchieven in het Algemeen Rijksarchief ruim stof kan opleveren. Een van de gebieden, die tot nu toe nog niet tot onderwerp van een moderne bewerking gediend had, was de kust van Malabar. Dit werk wil in deze leemte voorzien.

Het was op de kust van Malabar, dat zich de eindphase van den bijna 70-jarigen strijd tusschen Portugees en Nederlander afspeelde: een roemrijk hoofdstuk uit onze koloniale militaire geschiedenis. Maar vergeten wij niet, dat dit strijdgerucht een jarenlange moeizame penetratie, met een voorzichtig verkennen van kansen en mogelijkheden, besloot en waarbij niet in de eerste plaats heroische daden vereischt werden. Aan deze handelspenetratie is in deze studie de aandacht gegeven, die zij naast de eigenlijke militaire verovering van de kust verdient. Het verhaal is eentonig, maar onmisbaar om 's Compagnies wijze van handeldrijven te leeren kennen.

De kust van Malabar, die in tegenstelling tot andere gebieden van het Voorindische schiereiland eigenlijk slechts één belangrijk product, de peper, leverde, nam in het economisch bestel van de Compagnie in den tijd, dat hier nog het kernpunt van de Portugeesche macht gevestigd was, een zeer ondergeschikte positie in. Maar juist door een gedetailleerd onderzoek van zulk een weinig belangrijk onderdeel, waarbij vooral ook gelet werd op de betrekkingen met de andere handelsgebieden en de verhouding tusschen de Nederlandsche factorijen in Voor-Indië onderling, kunnen bouwsteen worden aangebracht voor een meer breed opgezette en synthetische studie over 's Com-

pagnies „ommeslach ende bedrijf” op de Voorindische kusten. Mogen ook Indische onderzoekers er gegevens vinden over de economische verhoudingen, waaronder hun 17e eeuwse landslieden leefden.

Nederlanders en Portugeezen beconcurrerden elkaar in een vinnigen en harden strijd; niet minder fel echter was de nijd en afgunst tusschen de z.g. „vrunden” Nederlanders en Engelschen. Dank zij de publicaties door W. Foster van documenten betreffende de Engelsche nederzettingen in Indië was het mogelijk ook zonder raadpleging van de origineele stukken deze verhouding te belichten. Van Engelsche zijde is het Nederlandsche aandeel in de Westersche kolonisatie van Voor-Indië lang verwaarloosd en onderschat en in de oudere Engelsche koloniale literatuur zal men vergeefs zoeken naar een met de historische werkelijkheid overeenkomend beeld. Een feit ten deele te wijten aan onbekendheid met de Nederlandsche taal, waardoor ook de vele nog in Voor-Indië aanwezige Nederlandsche documenten door Engelsche onderzoekers onontgonnen bleven, gedeeltelijk echter vindt het ook zijn oorzaak in de verwaarloozing van Nederlandsche zijde van de geschiedenis van onze Voorindische nederzettingen. Ook hier is den laatsten tijd een kentering ten goede gekomen. Als pionier in het bijzonder met betrekking tot de economische geschiedenis, mag genoemd worden W. H. Moreland, die vooral gebruik makend van het ten deele gepubliceerde dagregister van Batavia en van transcripties van Nederlandsche archiefstukken uit het oude koloniale archief in Den Haag, berustend te Londen, ook voor de Nederlandsche koloniale geschiedenis zeer vruchtbare studies schreef. Zijn „From Akbar to Aurangzeb” verschaft den Nederlandschen onderzoeker, levend in de nabijheid van het koloniaal archief in Den Haag en niet gehandicapt door onbekendheid met de taal van onze 17e eeuwse kolonisten, tal van aansporingen tot verdere studie.

Dit werk geeft slechts het verhaal van de Nederlandsche vestiging tot het vertrek van Rijcklof van Goens van de kust: een misschien wat willekeurig gekozen eindpunt. De uitwerking van de gesloten contracten en de verdere regelingen met de Malabaarsche vorsten leken mij echter te behooren tot een volgend tijdperk, dat kan dienen voor een nieuwe studie, die dan moet behandelen de geschiedenis van het commandement later gouvernement Malabar van 1663—1795.

Na het beëindigen van deze uitgave wil ik hier in het bijzonder mijn erkentelijkheid betuigen aan den Algemeenen Rijksarchivaris Mr. R. Bijlsma, die het mij mogelijk maakte deze studie te ondernemen en te volbrengen. Verder breng ik mijn hartelijken dank aan Dr. F. W. Stapel, en Dr. W. S. Unger voor hun raad en belangstelling, die ik bij de uitgave van dit werk van hen mocht ondervinden. Tenslotte ben ik het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië ten zeerste verplicht, dat dit werk in zijn serie Verhandelingen kan verschijnen.

Den Haag, Mei 1943.

M. A. P. ROELOFSZ.

I.

Land en Volk van Malabar. Vreemde handelaars.

Jan Huygen van Linschoten is de eerste Nederlander, die ons in zijn Itinerario een beschrijving, gebaseerd op eigen waarneming, van de kust van Malabar heeft nagelaten¹⁾. Als secretaris van den aartsbisschop van Goa moet hij dit land zelf hebben bezocht en kon er waardevolle informaties over inwinnen. Na hem hebben nog andere Nederlanders, die in dit land korter of langer verbleven, meest als dienaren van de Vereenigde Oostindische Compagnie, de pen voor hetzelfde doel opgevat. Hieraan danken wij beschrijvingen van land en volk der Malabaren, waarvan wel de meeste bekendheid verwierf het werk van den predikant Philippus Baldaeus²⁾.

Deze Baldaeus kreeg, na de verovering van de Portugeesche bezittingen op de Malabarkust door de Nederlanders onder leiding van den krijgsoverste en admiraal Rijklof van Goens, tot taak de van meester verwisselde inheemsche bevolking te pacificeeren en te bekeeren tot het Calvinistisch geloof.

Een niet minder waardevolle bron zijn voor de 18e eeuw de gebundelde „Mallabaarse brieven” van den predikant Jacobus Canter Visscher³⁾, die eveneens een aantal jaren aan de Kust doorbracht.

Het land Malabar (Malayālam of Malayam: het land van de heuvels), dat zich uitstrekt op de Westkust van Voor-Indië van Mount Delli op 12° 2" N.B. tot aan Kaap Comorijn vormt een geografische en ethnische eenheid, die zich van het overige Indië onderscheidt⁴⁾.

¹⁾ Itinerario, Voyage ofte schipvaert van Jan Huygen van Linschoten naer Oost ofte Portugaels Indien 1579—1592. Werken der Linschoten-Vereeniging No. II. Uitgegeven door Prof. Dr. H. Kern, dl. I, p. 47 e.v.

²⁾ Philippus Baldaeus, Naauwkeurige Beschryvinge van Malabar en Choro-mandel derzelve aangrenzende rijken en het machtige eyland Ceylon (1672).

³⁾ Jacobus Canter Visscher, Mallabaarse brieven, behelzende eene naukeurige beschrijving van de kust van Mallabaar (1743).

⁴⁾ The Imperial Gazetteer of India vol. XVII p. 53 e.v.; Francis Buchanan, A Journey from Madras through the countries of Mysore, Canara and Malabar, dl. II, p. 3 e.v.; Madras District Gazetteers, Malabar and Anjengo by C. A. Innes (ed by F. B. Evans), p. 1 e.v.

Door de bergketen van de westelijke Ghats wordt een scherpe scheidingslijn getrokken tusschen de bevolking van de oost- en westkust van Voor-Indië. Deze keten loopt op een afstand van de kust, die varieert van 20 mijlen in het noorden tot 60 in het zuiden en wordt alleen onderbroken door de 16 mijl breede Palghât-kloof, de eenige opening in de geheele bergketen. De Ghats, dicht met bosschen bezet, is een bergland rijk aan natuurschoon met steile en ongenaakbare bergtoppen. Ook de lager gelegen hellingen zijn beboscht en hebben uitloopers met diepe ravijnen. Deze hellingen dalen van de hoofdketen naar beneden af en gaan over in glooiend land met lage begroeiing, waartusschen zich langzamerhand breeder wordende dalen uitstrekken met een weelderigen plantengroei. Dichter bij de kust loopen de heuvels plotseling af naar rijstvlakten en lagunen, omzoomd met kokospalmen. Langs de kust is een vlakke strook, zelden breeder dan 2 of 3 mijl, waar echter geen stukje grond ongecultiveerd gebleven is. De talrijke rivieren stroomen, met uitzondering van de drie zijrivieren van de Cauvery, alle westwaarts van de Ghats in zee, waar zij door zeestroomingen tegengehouden worden en zich ontlasten in een aantal lagunen parallel met de kust. De meeste van de rivieren zijn bevaarbaar mits buiten het gebied van den invloed van eb en vloed en ook alleen met kleine vaartuigen wegens de vele zand- en modderbanken. Vele van de lagunen zijn onderling verbonden door kanalen. Sedert zeer oude tijden ontstond daardoor een uitgebreid systeem van binnenlandsche waterwegen, van zeer groot belang voor den handel van het land. Bij de Nederlanders wekte dit vlakke waterrijke land herinneringen aan hun eigen Hollandsche polderland met zijn vaarten, sloten en meren, al miste men hier de dijken; onbeschermd lag dit vlakke land tegen het water, waardoor het in den regentijd geheel overstroomd werd ¹⁾. In het noorden, waar de rotsen dicht bij de zee komen, heeft het land een ander karakter en maken rijstvelden plaats voor een minder overvloedigen plantengroei. De zee-kust is geheel open, uitgezonderd in het uiterste noorden bij Mount Delli, een massief rotsachtig heuveleiland. Het moet het eerste punt geweest zijn, dat de Portugeezen bij hun vroegsten tocht naar Indië in zicht kregen. Ten zuiden van Mount Delli tot Calicut wisselen rotsachtige kliffen, die ondiepe baaien vormen, af met uitgestrekte zandvlakten. Voorbij Calicut is een onafgebroken strook zand. De

¹⁾ Itinerario, dl. I, p. 50; J. Nieuhoff, Zee- en landreize door verschillende gewesten van Oost Indiën, p. 125.

zeebodem vlak bij de kust daalt zeer geleidelijk. Tot drie mijlen uit de kust is het water nog ondiep. Dan echter bereikt het plotseling een groote diepte. De kleine schepen kunnen in de monden van de grootere rivieren ten anker komen, terwijl o.a. bij Calicut en Cochin zich verplaatsende modderbanken een kalme reede voor de schepen bieden.

Het tropisch klimaat, ofschoon zeer vochtig, is over het geheel gezond; op de lagere hellingen van de Ghats en het land onmiddellijk aan den voet van die heuvels heerscht malaria, vooral in de maanden Februari tot Juni. De temperatuur van het lage land wisselt weinig gedurende het geheele jaar en varieert tusschen 70° en 90° F. Zelfs gedurende het heetste weer waait er steeds een zeewind. De regenval is hevig en ontbreekt nooit en de seizoenen zijn regelmatig. Donderstormen steken boven de heuvels op in April. In Mei begint de zuidwest-moesson en doet de wolken tegen de Ghats samenpakken. De regens breken vroeg in Juni los en duren dan tot eind September met het einde van den west-moesson. In October begint de noordoost-moesson, de regens worden minder en in December vangt de droge tijd aan. De Nederlanders hadden bij hun operaties langs de westkust van Indië rekening te houden met de omstandigheid, dat gedurende den noordwest-moesson zich groote zandbanken voor de kust vormden, waardoor de schepen de havens niet binnen konden komen en waardoor de zee door de geweldige stormen vrijwel onbevaarbaar was. Pas in de maanden September en October spoelden de rivieren die zandbanken weg en werd de zee kalmer. De jaarlijksche „bezetting” van Goa was alleen mogelijk van September tot Mei.

Door het voortdurend vochtige klimaat is de plantengroei aan de Malabarkust zeer weelderig. Aan een Nederlander danken wij de oudste beschrijving van de flora van Zuid-Indië, de Hortus Malabaricus¹⁾, tot stand gekomen op initiatief en onder leiding van Hendrik Adriaan van Rheede tot Drakestein, die van 1671 tot 1677 commandeur van de V. O. C. op de Malabaarsche kust was. Van het groot aantal planten, die in deze streken voorkomen, waren in den tijd der V. O. C. de voornaamste cultuurgewassen wel de peper, kokos, rijst, cardamon, gember en areek. Wegens het groote belang, dat zij voor den handel van de Compagnie hadden, moge hier een korte beschrijving van deze gewassen volgen.

Het voornaamste product was de peper. De Malabaarsche peper

¹⁾ H. van Rheede van Draakestein en Johannes Caserius, Hortus Indicus Malabaricus; idem, Malabaarse Kruidhof (vertaling A. van Poot).

was beroemd om haar goede kwaliteit. Zij groeide niet alleen in de lage landen maar ook, en zelfs veel overvloediger, in de hoogere streken, het best op schaduwrijke plaatsen. De aanplant geschiedde op de volgende wijze: men beplante geen akkers of open velden met dit gewas, maar zette de planten bij de stammen van ordelijk in rijen geplante boomen, meestal de boomen die de areekvruchten leverden. Niet voordat de boomen ongeveer 13 jaar oud waren, kon men de peperplanten erbij poten. De ranken van de peperplant slingeren zich als klimop langs den boom, terwijl de peperkorrels aan die ranken als trossen onrijpe druifjes groeien. Zij zitten heel dicht en vol aan den steel en hebben een groene kleur. De peperranken, die zeer hoog klimmen, leven ongeveer 25 jaar en leveren ongeveer 6 à 7 jaar goede peper. Men plukte de peper als ze nog groen was in de maanden October en November en legde ze in de zon op matten te drogen, waarna ze in weinige dagen zwart werden. De zwarte ingeschrompelde peper was voor vervoer geschikt en kon verhandeld worden. Van de peper, die Indië voortbracht, was de Malabaarsche de beste, hoewel ook op Malabar verschil in kwaliteit voorkwam. De peper van Zuid Malabar b.v. was kleiner en lichter, van Noord Malabar grooter en zwaarder, in het bijzonder die in het land van Cananoor. De z.g. Canarijnsche peper, die in de omstreken van Goa groeide, dus buiten het eigenlijke Malabaarsche gebied, was zeer slecht en van geringe waarde. Deze peper werd alleen door de inlandsche bevolking gebruikt en was niet bestemd voor uitvoer¹⁾.

Rijst werd en wordt nog steeds in de lage landen verbouwd, hoewel het eigenlijke rijstland Canara noordelijker ligt.

De landen vlak langs de kust zijn zeer geschikt voor den kokospalm, die daar dan ook in dichte bosschen voorkomt. Daar de wortel van den kokospalm zeer klein is, schiet hij niet diep in de aarde. De zandachtige met zoutwater gedrenkte bodem aan de kust schijnt een zeer goede voedingsbodem voor hem te zijn. De vrucht werd zoowel door de inheemschen als de vreemde handelaars zeer op prijs gesteld, het vruchtvleesch als voedsel en voor de bereiding van olie. Van het omhulsel, i.c. van het pluus om den bolster werd zeer sterk touw voor de schepen vervaardigd. Uit de takken van den boom, waar eigenlijk een vrucht aan moet komen, werd de palmwijn afgetapt, waaruit men door distillatie de arak verkreeg. De kokosbladeren dienden ook voor

¹⁾ Itinerario, dl. II, p. 15 e.v.; Baldaeus, p. 99 e.v.; Canter Visscher, p. 21 e.v.; Peter Mundy, Travels vol. III, part. I, p. 79.

verschillende doeleinden, dakbedekking, schrijfmateriaal (olas) etc. De kokosboom is het best op 25- tot 30-jarigen leeftijd, dan geeft hij de meeste en grootste vruchten en den meesten wijn. Pas 5 jaar na aanplant worden de eerste vruchten verkregen. Ongeveer 80 à 100 jaar kan de plant oud worden ¹⁾).

Behalve de bovengenoemde producten behoorden in de 17e en 18e eeuw tot de uitvoerartikelen van het land de cardamon, een specerij, door de inlanders in hun spijzen gebruikt, waarvan de groeiwijze op boekweit gelijk ²⁾); verder de areek, die te samen met het betelblad met kalk vermengd een door de inlanders zeer geliefd middel was om den mond zuiver te houden. De kaneel, die in Malabar groeide, de z.g. canella de mato of boschkaneel had een sterken onaangename smaak en kon niet in de schaduw staan bij de Ceilonsche kaneel ³⁾). Naast peper en cardamon groeide er in Malabar nog een zeer goede soort gember. De zee leverde aan de kustbevolking overvloedig visch. Mineralen werden, behalve ijzer, waarvan de inlanders hun wapens maakten, weinig in het bergland gevonden ⁴⁾).

De hooger gelegen gebieden van het Malabaarsche land waren bedekt met altijd groene wouden en leverden boschproducten, waarvan hout natuurlijk verreweg het voornaamste was.

Deze weelderige Malabarkust met zijn vele producten, geschikt voor uitvoer, was al vroeg voorbestemd een handelscentrum van den eersten rang te worden, en vanaf de oudste tijden trok het de aandacht van de zeevarende volken van het Westen en nam het deel aan de van ouds bestaande handelsbeweging, die zich westwaarts naar Egypte en Mesopotamië, zuid- en oostwaarts naar den Indischen Archipel en China richtte.

Hoewel aan de Indiërs de moessonvaart reeds zeer vroeg bekend geweest moet zijn ⁵⁾), kreeg de handel over zee pas in den Romeinschen tijd een grooteren omvang. Van Muziris of Cranganoor, van Nelkunda en de haven Bakarai of Vaikkarai (in Trevancor) voeren de schepen naar de Arabische havens en via deze kwamen de Malabaarsche producten, dezelve als in den tijd der Portugeezen en Neder-

1) Canter Visscher, p. 284 e.v.; Nieuhoff, p. 161 e.v.

2) Itinerario dl. II, p. 26; Canter Visscher, p. 27 e.v.

3) Itinerario dl. II, p. 18; Canter Visscher, p. 287; Nieuhoff, p. 164.

4) Canter Visscher, p. 289.

5) J. C. van Leur, Eenige beschouwingen betreffende den ouden Aziatischen handel, p. 75.

landers, in Europa ¹⁾). Dat de Malabaarsche peper een gewild product was, waarvan de roem ook bij de onbeschaafde Germaansche stammen doordrong, blijkt wel uit den eisch van peper, door Alarik gesteld, als losprijs voor het belegerde Rome.

Door de nauwe verbinding van Malabar met het Westen, vestigden zich als handelaars, vooral langs de kusten, tal van vreemde elementen. De groote massa van de bevolking van de zuidelijke Voorindische staten bestond echter uit Hindoes, die al vroeg zeer welvarend werden door dezen voordeeligen vreemden handel.

Terwijl het zuiden van het Voorindische schiereiland in taal, zeden, wetten en religie één is met het overige Indië, heeft het in politiek opzicht een geheel eigen ontwikkeling doorgemaakt en is veel minder dan het gebied ten noorden van het Dekkan plateau beïnvloed door de vele opvolgende invasies van vreemde volken, die Indië beroerden. Nooit hebben de zuidelijke staten deel uitgemaakt van de groote rijken, die zich in den loop van Indië's geschiedenis vormden. Al deze Voorindische rijken trachtten zich naar het zuiden uit te breiden, maar geen bracht dit uiterste zuiden onder zijn heerschappij, zelfs niet de twee, die hun veroveringen het verst naar het zuiden brachten: het Hindoerijk der Mauryas en het Mohammedaansche rijk der Groot Mogols. Daardoor bleef Indië's zuidelijke punt in verschillende kleine staten verdeeld, waarvan de grenzen onderling zeer wisselden, maar als de drie voornaamste worden genoemd: 1e. het koninkrijk Pandya, ongeveer Madura en de Tinnevely districten omvattende, vermoedelijk het oudste van die staten; 2e. het rijk van Kerala of de Malabarkust met het moderne Cochin en de Trevancore staten, soms nog naar het oosten uitgebreid en 3e. het koninkrijk Chola, dat de Coromandel en Madraskust omvatte ³⁾).

Langdurige oorlogen voerden deze zuidelijke koninkrijken met de vorsten van Ceilon, maar ook onderling verkeerden zij in voortdurenden strijd. Het Kerala gebied bestond voornamelijk, behalve de kuststrook, uit het heuvelachtige gebied van de westelijke Ghats tot den zuidelijken oever van de Chandragiri-rivier, die niet ver van Mangalloor in zee valt en een grens vormt tusschen de volken die Tulu of Malayālam spreken. Dit gebied, evenals de andere zuidelijke landen,

¹⁾ Vgl. ook J. W. Mac Crindle, *The Commerce and navigation of the Erythraean Sea, being a translation of the Periplus Maris Erythraei*, p. 131—138.

²⁾ K. M. Panikkar, *Malabar and the Portuguese*, p. 3.

³⁾ V. A. Smith, *The Oxford History of India*, p. 143 e.v., p. 205 e.v.; *Madras Gazetteer, Malabar*, p. 24 e.v.

schijnt een tijd lang, van het midden van de 6e tot het midden van de 8e eeuw, onderworpen geweest te zijn aan het mysterieuze Pallava volk, dat een overheerschende positie gedurende die twee eeuwen innam. Na het verval der Pallavamacht breidde het Cholarijk zich over de naburige kustlanden uit. Van de 10e tot de 13e eeuw n. C. was een groot deel van de Malabarstaten aan dit rijk onderworpen. Maar ook het Cholarijk verviel. De voornaamste macht in het zuiden wordt dan het groote Hindoerijk Vyayanagar. De opkomst van dit rijk valt in de 14e eeuw. Het breidde zich uit van het Dekkanplateau en wierp zich op als een Hindoe-barrière tegen den steeds verder naar het zuiden opdringenden Islam. De Malabarkust bleef echter buiten dit rijk. Als de Portugeezen aan het eind van de 15e eeuw Indië bereiken, treffen zij het Malabaarsche land in een toestand van groote staatkundige versnippering aan, een toestand die niet veel verschilde van die, welke de Hollanders er honderd jaar na hen aantroffen, n.l. een groot aantal kleine vorstendommen, waarvan eenige een iets machtiger positie innamen en een soort suzereiniteit over de kleinere uitoefenden. Met dit verschil, dat tijdens de Portugeesche periode de heerscher over Calicut, de samudri, in macht achteruitging, terwijl daarentegen die van den vorst van Cochin, beschermeling van de Portugeezen, sterk steeg.

De commandeur van de Malabarkust, Hendrik Adriaan van Rheede, heeft getracht in de memorie¹⁾, die hij voor zijn opvolger naliet en welke memorie den toestand weergeeft ten tijde van de verovering der Portugeesche bezittingen op de Malabarkust door de Nederlanders, een gedetailleerde opsomming van die vele rijkjes te geven, maar als het rijkjes betreft, waarmee de Compagnie niet in direct contact stond, een contact, dat zich trouwens alleen beperkte tot de onmiddellijke zee kust, schiet zijn kennis vooral bij de dieper in het land gelegen staatjes te kort en kan hij noch de juiste begrenzingen, noch zelfs de namen vermelden.

Vele van die staatjes grensden met een kleine strook aan zee en strekten zich dan dieper landwaarts in. De gebieden van die staatjes vormden echter geen afgerond geheel, maar lagen op een zeer ingewikkelde wijze door en om elkaar heen. Toch was er in de Malabaarsche geschiedenis wel degelijk een tendens naar centralisatie, naar

1) Hendrik Adriaan van Rheede, Memoir written in the year 1677 (Selections from the records of the Madras Government), zie ook: Kol. Arch. 1218, O.B. 1678 VI.

vorming van grootere eenheden¹⁾. Vreemde invloeden werkten dit centraliseerend streven steeds tegen. Portugeezen en Nederlanders konden slechts winnen bij een versnipperd land, welks vorsten en grooten zij tegen elkaar uitspeelden ter bevordering van eigen macht en handelsbelangen. Noch de samudri, noch later Cochin konden een allen overheerschende positie innemen. De samudri of samorijn putte zich uit in eindelooze oorlogen tegen Portugees en Nederlander. De raja van Cochin werd slechts hun volgzaam creatuur. Pas aan het eind van de 18e eeuw weet de staat Trevancore een groot deel van de Malabarkust onder zijn heerschappij te brengen, tot dit rijk den aanval van den vorst van Mysore, Hyder Ali, te doorstaan krijgt. Tenslotte moeten beide staten bukken voor de Britsche macht²⁾.

Van de Malabaarsche vorsten hadden vier koninklijke rechten, n.l. het recht om een kroon te dragen, munten te slaan en een zekere suzereiniteit over de kleinere staten uit te oefenen. Deze vier vorsten waren de vorst van Trevancore, de samudri of heerscher over het rijk om Calicut, de colathiri of vorst van Cananoor en de vorst van Cochin. Deze laatste had die koninklijke rechten eerst sinds en dank zij de Portugeezen verkregen. Tegenover den samudri eischte de raja van Cochin echter een hooger socialen rang op, omdat hij een Kschathriya was, terwijl de samudri tot de lagere kaste der nairs behoorde; bovendien maakte de raja van Cochin aanspraak af te stammen van den legendarischen keizer van Malabar, Cheraman Perumal. De scherpe tegenstelling tusschen Calicut en Cochin wordt hierdoor mede bepaald.

De werkelijke macht in de Malabaarsche staten berustte niet bij de vorsten, maar was in handen van de onafhankelijke edellieden, die zelf wapens voerden en soms onder meer dan een soeverein stonden.

De positie van de groote heerschers was geheel afhankelijk van de vrijwillige onderwerping van de kleinere hoofden. Die hoofden waren uitsluitend verplicht hun heer militair te dienen. De soeverein kon niet ingrijpen in hun interne zaken, noch hen verhinderen oorlog tegen elkaar te voeren, ja zelfs konden zij tegen hem in opstand komen zonder dat de soeverein hen kon afzetten of hun goederen verbeurd verklaren³⁾.

Eenige oude beschrijvers van Malabar viel het op, dat dit systeem

1) K. M. Panikkar, *Malabar and the Portuguese*, p. 18, 204.

2) K. M. Panikkar, *Malabar and the Dutch*, p. 148 e.v.

3) Panikkar, *Malabar and the Portuguese*, p. 7 e.v.

oppervlakkig eenige gelijkenis met het leenstelsel vertoonde ¹⁾, echter met het groote verschil, dat de heeren hun land niet in leen, maar in vollen eigendom bezaten. Men zou het als een leenstelsel in zijn uiterste consequentie kunnen beschouwen, hoewel ook wel aangenomen wordt, dat de politieke organisatie van Malabar zich ontwikkeld had uit kleine lokale gemeenschappen, ieder geheel onafhankelijk van den ander ²⁾.

Onder Trevancore ³⁾, dat zich uitstreckte van Kaap Comorijn tot aan Porca, stonden o.a. de rijken Attingen en Coylan of Quilon, beide door vorstinnen geregeerd (resten van een matriarchaat), verder de vorst van Marte of Carnapolie en van Calicoylan. Calicoylan of Kayamkulam, een niet erg machtige staat, maar van belang voor den handel, daar het de natuurlijke uitgang was van het vruchtbare achterland. Aan het rijkje van den raja van Calicoylan of Kayam-Kulam grensden Betimene, een klein gebied, niet aan zee gelegen, en Porca.

Het gebied van Porca of Poracad strekte zich uit van 4 à 5 mijlen ten zuiden van Cochin zuidwaarts tot aan Coylan ⁴⁾. Naast overvloedigen rijstbouw was het ook een rijk peperland. Het land werd geregeerd door een geestelijk vorst. Zijn voornaamste krijgsmacht bestond uit fregatten, die in den regenmoesson, als dit lage land onder water liep, een scheepsmacht van wel 500 vaartuigen vormde. Het geheele land van Kaap Comorijn tot Ponani kon dan bevaren worden. Deze vorst van Porca leefde steeds op zeer gespannen voet met zijn suzerain, den raja van Cochin.

Landwaartsin, grenzend aan Porca en Cochin, lagen Teckencoer en Beckencoer. Teckencoer het meest zuidelijk van deze twee gebieden was ten oosten van het Vembanad-meer gelegen ⁵⁾. Zoowel Teckencoer als Beckencoer of Vadakkumkur waren rijke peperlanden, waar een zeer fijn soort peper vandaan kwam. De raja van Vadakkumkur was in naam afhankelijk van den raja van Cochin; hij had echter de beschikking over een zeer aanzienlijke militaire macht. Noordelijk van Vadakkumkur lag het gebied van den raja van Idappalli (de vorst

¹⁾ Canter Visscher, p. 269; v. Rheede, p. 9.

²⁾ Panikkar, Malabar and the Portuguese, p. 9.

³⁾ Voor de staatkundige indeeling van de Malabarkust: H. van Rheede, Memorie 1677; Canter Visscher, p. 198 e.v.; Panikkar, Malabar and the Portuguese, p. 7 e.v.; ook Baldaeus, p. 99 e.v.; Buitenl. kaarten Alg. Rijksarchief, No. 229. Ware afbeelding van de lage landen der kust Malabaar 1687, en Idem, No. 882: Kaart van een gedeelte der kust van Malabar, 1767.

⁴⁾ Baldaeus, p. 142.

⁵⁾ W. Foster, The English Factories in India 1661—1664, p. 354.

van Repolin in de Nederlandsche bronnen). Dit land, waarvan de heerscher bevriend was met den samudri, diende als voorpost tegen den raja van Cochin en als uitvalspoort tegen de Portugeezen in het Cochinsche rijk. Teckencoer, Vadakkumkur en Idappalli lagen binnen de groote lagunen.

Het gebied van Cochin was wel zeer verbrokkeld. Langs de zee strekte het zich uit van Porca tot Cranganoor. Zeer ontbindend had in dit land gewerkt de gewoonte om den koning te dwingen afstand te doen ten gunste van den troonopvolger, onder voorwendsel van religieuse meditatie. Als gevolg hiervan waren er steeds twee partijen in het land, de eene, die de bevelen van den afgetreden heerscher volgde, de andere die van den regeerenden souverein, een verhouding die als het ware de inmenging van den vorst van Calicut uitlokte. Vóór de komst der Portugeezen had de samudri grooten invloed in het land verkregen en nergens in de Malabaarsche rijken oefenden de groote heeren of kaimals zoo'n groote macht als in Cochin uit.

De vier voornaamste semi-onafhankelijke vorsten, die slechts de suzereiniteit van den raja van Cochin erkenden, waren de z.g. vier stenden van het rijk n.l. Porca, Paroe, Beckencoer, Mangatti. Zoowel over het vorstendommetje Paroe (Parur) als over Idappalli heerschten geestelijke vorsten van de Brahmanen kaste¹). Voor de kust van Cochin lag het eiland Baypin. Het behoorde onder dit rijk en was het eigendom van verschillende landheeren, waarvan de voornaamste was de opperste raadsheer van den raja van Cochin, de heer van Palyam of Palieter.

Ten noorden van Cochin lag het vorstendom Cranganoor, welks heerschers onderworpen waren aan de autoriteit van den samudri.

Voor de komst van de Portugeezen was de machtigste vorst aan de kust de samudri of samorijn, (een Sanskriet woord dat w.s. zee-koning beteekent²). Zijn gebied strekte zich uit ten noorden van Cranganoor. De macht van den samorijn was gebaseerd op de groote beteekenis, die Calicut al zeer vroeg voor den handel verkreeg en waardoor de samorijn gemakkelijk de rijkste en krachtigste heerscher aan de kust worden kon. Niet weinig droeg tot die machtsvorming bij de omstandigheid, dat hij den steun verkreeg van de vele vermogende

1) Canter Visscher, p. 199.

2) Itinerario, dl. I, p. 49, n. 2; Hobson-Jobson onder: Samudri.

Mohammedaansche kooplieden, die zich in zijn rijk vestigden en bijdroegen tot den bloei van het land.

De staatsvorm van Calicut was een autocratie, getemperd zoowel door de macht van de semi-onafhankelijke vazallen als door de geestelijke macht van de Namburi Brahmanen, die een bovennationale eenheid vormden, zeer weinig afhankelijk van de wereldlijke macht. De groote nairhoofden bestonden eendeels uit de erfelijke ambtenaren in den staat en anderdeels uit degenen, die heerschers op hun eigen gebied waren. Een zeer uitgebreide administratie met een groot personeel stond onder de directe bevelen van den samorijn. In de verschillende havensteden waren douanebureau's voor de heffing van in- en uitgaande rechten en visitatie van de schepen. In de hoofdstad van het rijk, in het koninklijk paleis, was de administratie gecentraliseerd, waar een groot aantal beambten aangesteld was, een bureaucratisch systeem, dat de verbazing en bewondering van Europeesche reizigers opwekte. De Franschman François Pyrard heeft ons hiervan een duidelijk beeld nagelaten¹⁾.

Binnen het gebied van den samorijn lagen weer verschillende vorstendommen. In een der noordelijke staatjes leefden onder de heerschappij van den z.g. Gringal Namburi verschillende zeeroovers.

Uit de opsomming van de begrenzungen in de memorie van Van Rheede blijkt, dat Cochinsch gebied landwaarts-in de gebieden van den samorijn in het oosten voor een gedeelte begrensd.

In het noorden van de Malabarkust lag het land van den colathiri, met als voornaamste plaats Cananoor. Het regeerende vorstengeslacht bestond uit een groot aantal lieden, die, daar zij op kosten der bevolking leefden, een belemmering voor de welvaart van het land vormden²⁾. Daardoor hadden hier de Mohammedaansche kooplieden zulke groote macht in het land verkregen, waarvan de machtigste het hoofd der moplas³⁾ was, die echter geen vorstelijke rechten over de Mohammedanen in Cananoor uitoefende⁴⁾. Hij stond onder den colathiri vorst, al heeft de V. O. C. ook later met hem verdragen afgesloten. Wel oefende dit moplahoofd vorstelijke rechten uit over de Lakkadivische eilanden, die hem door den colathiri waren afge-

1) François Pyrard de Laval, Voyage, t. I, p. 385, 442, 443; zie ook de uitgave in de Hakluyt Society: The voyage of François Pyrard by Albert Gray and H. C. P. Bell, dl. I, p. 362.

2) Van Rheede, p. 29.

3) Zie voor Moplas p. 17 noot 3.

4) Idem, p. 29.

staan¹⁾). Het moplahoofd moet oorspronkelijk gesproken zijn uit het regeerend geslacht van den colathiri, maar doordat hij Mohammedaan geworden was, kon hij in de opvolging van de Malabaarsche rijken geen deel hebben. Hoewel hij tot den Islam bekeerd was, ging de erfopvolging op Malabaarsche wijze, n.l. via de vrouwelijke lijn. Door den colathiri werd het moplahoofd met zijn macht bekleed. Hij had de beschikking over een zeer groote en mooie bazar, waar de meeste Mohammedanen woonden, die onder zijn heerschappij stonden. Als een vesting was deze bazar met muren en kanonnen versterkt om verdedigd te kunnen worden tegen de aanvallen van de Hindoes. Van hier uit dreef het moplahoofd een uitgebreiden handel naar Mocha, Perzië, Suratte en andere plaatsen. De V. O. C. vond in hem een bondgenoot, toen zij in Malabar zich trachtte te vestigen en de Portugeezen beoorloogde.

De colathiri had de beschikking over een groot aantal gewapende nairo's. Als grensvorst kon hij zoo een beschutting leveren tegen mogelijke vreemde indringers, die het Malabaarsche land van het noorden zouden willen binnen vallen. Berucht was deze kuststreek door zijn vele roofnesten. In de Malabaarsche staatjes leefde vooral aan de kust een gemengde bevolking van verschillende godsdienst en van verschillend ras. Het grootste gedeelte bestond echter uit Hindoes.

Hoewel politiek verdeeld in vele kleine rijkjes was Malabar toch één uit een oogpunt van sociale en religieuze organisatie. Juist de politieke versplintering hielp mee tot den groei van een buitenpolitieke sociale eenheid. De religieuze Hindoeorganisatie was boven de politieke verdeeldheid gesteld. Daardoor was de positie van de Namburi Brahmanen geheel ex-territoriaal. Veel hoofden en rajas hadden rechten b.v. in tempels en bezittingen in elkaars gebieden. Slechts bij een zeer langzame ontwikkeling kon zich in Malabar een centraal bestuur vormen. De samorijn was hiermede bezig, toen de Portugeezen in Indië kwamen. Maar zoowel locale tradities als deze merkwaardige religieuze instellingen hadden een centralisatie in den weg gestaan.

Binnen de Hindoegemeenschap gaf het kastenstelsel echter scherpe scheidingslijnen. De hoogste kaste was die der Namburi Brahmanen, oorspronkelijk de oude Arische priesters. Deze Namburi-Brahmanen waren gering in aantal en mochten noch handel, noch krijgsdienst verrichten. De Arische bijmenging van de bevolking in Zuid-Indië

1) Canter Visscher, p. 361 e.v.

is gering, een werkelijke Arische kolonisatie strekte zich nooit verder dan de Noord-Indische vlakke uit. Wel schoof de Hindoebeschaving naar het zuiden. Draggers van deze beschaving zijn de Brahmaansche priesters. Doel is niet in de eerste plaats de prediking van een leer, maar eerder de sociale ordening van de te beïnvloeden gebieden door invoering van het kastenstelsel en de verzekering van de suprematie van de Brahmanen¹⁾. De Brahmanen worden de groote grondbezitters en hooge ambtenaren. Door het systeem van het eerstgeboorterecht, dat de erfenis aan het oudste lid van de familie deed overgaan, behielden zij hun socialen invloed. Hoewel hun taak voornamelijk een sociale en religieuze beteekenis had, behoorden tot hen een klein aantal regeerende geslachten, die naast hun bezit aan grond ook politieke macht uitoefenden. Zoo waren de reeds genoemde rajas van Parur, Poracad en Idappalli zulke geestelijke vorsten. Tusschen de Namburis en de lagere nairkaste bestond de nauwste samenhang, daar de jongere leden van de Namburi families, die niet in hun eigen kaste konden trouwen, huwden met nairvrouwen. De nairs waren meer een gemeenschap dan een kaste. De nairs of nairros (Malayālam nayar afgeleid van het Sanskr. nayaka, leider, hoofdman, heer²⁾) waren evenals de Brahmanen niet de oorspronkelijke bewoners van het land. Vermoedelijk kwamen zij uit het noorden en hebben een vrij groote bijmenging van Arisch bloed, hetgeen ook de 17e eeuwse Nederlanders opviel, die een sterk uiterlijk verschil tusschen de goed gebouwde, knappe lieden van de hoogere kasten en de zeer donkere, vrij leelijke van de lagere kasten opmerkten. De religie van de nairros was een vreemde combinatie van Hindoe en Dravidische eerediensten. Oorspronkelijk schijnt onder hen een priesterklasse geweest te zijn, waarvan de invloed afnam, naarmate de positie van de Brahmanen zich versterkte.

De nair-gemeenschap bestond uit drie afdeelingen. De samantas of de heerschende kasten, waartoe de vorstelijke geslachten, als de rajas van Calicut, Vadakkumkur, Mangatti en het grootste gedeelte van de kleinere hoofden behoorden. De grootste afdeeling vormde den militairen stand van Malabar, de gewapende volgelingen van de rajas en hoofden, die voor hun autoriteit geheel afhankelijk van deze nairmilitia waren. Als teeken van waardigheid omringden de vorsten zich met een groote groep van gewapende nair-volgelingen. Het

¹⁾ Van Leur, p. 121.

²⁾ Itinerario, dl. I, p. 182ⁿ.

aantal nairo's, dat de verschillende landstreken konden opbrengen, was niet gering en wordt door Van Rhee de voor het geheele land op meer dan 1½ miljoen weerbare mannen geschat¹⁾. Tenslotte behoorden tot de nairkaste ook een groote groep van eenvoudige handwerkslieden. Ofschoon zij allen nairo's zijn, wordt de term nair door de Westersche schrijvers in het algemeen aan de eerste twee klassen gegeven. Zij vormden de overheerschende gemeenschap op de kust. Alleen de Brahmanen konden de macht van de nairo's beperken.

De twee voornaamste kenmerken van de gemeenschap der nairo's was het matriarchale systeem van hun familieleven, samenhangend met de onder hen gebruikelijke polyandrie, en hun militaire organisatie. Tot op heden zijn de nairo's georganiseerd in familiegroepen (tharawads), waar de verwantschap alleen naar den moederskant gerekend wordt en die alle afstammelingen van dezelfde voormoeder bevat. Eigendom wordt in gemeenschap bezeten en onder contrôle van het oudste mannelijke lid (Carnavan). Maar het hoofd van de familie is de oudste vrouw en de kinderen behooren tot hun moeders tharawad. Iedere familie was georganiseerd als een eenheid voor militairen dienst; sociale eischen werden niet aan het individu, maar aan de familie gesteld. De nairo's werden in groepen georganiseerd en opgeleid in een kalari of gymnasium, waar zij les in den wapenhandel kregen door speciaal daarin geoefende leeraars of goeryps, die in zeer hooge achting stonden. Er was een systeem van conscriptie. Doordat de rajas en hoofden voor het behoud en de bescherming van hun autoriteit geheel afhankelijk van die nairmilitia waren, verkreeg deze een grooten politieken invloed²⁾.

Beroemd en berucht was de felheid van de nairo's in den oorlog³⁾. Ongelooflijk lenig en vaardig met hun wapens, waren zij in het gevecht van man tegen man geduchte tegenstanders. Geheel naakt wierpen zij zich in den strijd, meestal zeer onder den invloed van opium. In het zwaaien met hun zwaarden, in het voor en achteruit springen, hadden zij ook als zij vluchtten hun behendigheit in hun voordeel. Aan het gevest van hun zwaarden hadden zij klatergoud hangen, waarvan het rinkelende geluid hen tot den strijd opwekte en

¹⁾ Van Rhee de, p. 7.

²⁾ Panikkar, *Malabar and the Portuguese*, p. 19 e.v.; Idem, *Malabar and the Dutch*, p. X; Canter Visscher, p. 264 e.v.; *Madras Gazetteer*, Malabar, p. 95 e.v.

³⁾ Canter Visscher, p. 271 e.v.; Baldaeus, p. 144; Pyrdard (Hakluyt) dl. I, p. 380 e.v.

aanvuurde. Met hun schilden wisten zij heel behendig hun lichaam te bedekken. Hoewel zij ook met vuurwapens konden omgaan, was het zwaard toch hun eigenlijk wapen, daar zij de eerste meestal te hoog richtten. Ze droegen steeds hun wapens bij zich en konden onmiddellijk ten oorlog gaan. Tegenover een blanken vijand vermocht de militaire kracht van de nairo's op den duur niet veel. Zij kenden geen ordelijke gelederen, geen discipline. Midden in den strijd sleepten zij hun dooden weg, opdat deze verbrand konden worden, hetgeen echter een heillooze verwarring stichtte en zeer demoraliseerend werkte. Ook konden zij weinig uitrichten tegen een door Europeanen verdedigde vesting. Bombardementswerktuigen etc. waren hun onbekend. Wel waren zij bekwaam om hun eigen forten te verdedigen, maar hun sterkten of paggers waren licht ontbrandbaar. Onderling beoorloogden zij elkaar voortdurend, maar deze oorlogen waren over 't geheel weinig bloedig. De Malabaarsche staatjes waren zoo in elkaar gelegen, dat ze wederzijds zeer kwetsbaar waren en langdurig oorlog voeren voor beide partijen noodlottig zou zijn.

De buitengewoon ingewikkelde familiebetrekkingen tusschen de heerschers van de verschillende staatjes, waarbij b.v. de vorst van Cochin de vader van den vorst van Trevancore kon zijn, die van Cranganoor de vader van den samorijn, waren een uitvloeisel van de reeds genoemde polyandrie of veel-mannerij, waardoor de heerschers van staten, die steeds in felle vijandschap leefden, toch in een familiebetrekking van vader-zoon konden staan. Als er in een vorstenhuis geen erfgenamen waren, konden de vorstinnen met toestemming van het geheele land een troonopvolger kiezen. Hierdoor breidden sommige staten hun gebied uit, als deze nieuw benoemde troonopvolger zelf heerscher over een rijkje was. Maar ook veroorzaakte deze gewoonte veel binnenlandsche oorlogen¹⁾.

De vorsten hadden tijdens hun leven reeds eenige troonopvolgers in hun omgeving. Deze volgden elkaar in rang naar ancienniteit op in den koningstitel²⁾. Bij het leven van den vorst hadden zij echter geen aandeel aan de regeering, al stond de directe troonopvolger, de tweede prins of erfwachter, wel in groot aanzien. Deze moest beletten dat de koning iets tegen het welzijn van het land ondernam. De rajas hadden het oppergezag. Zij zegelden echter niet persoonlijk, maar met een landszegel. Zij riepen ten oorlog, spraken recht en stelden

¹⁾ Van Rheede, p. 12.

²⁾ Corpus Diplomaticum Neerlandico Indicum, uitgeg. door J. E. Heeres, dl. III, p. 569.

ambtenaren aan. Voor een raja gekroond werd, moest hij de privileges van het land bezweren ¹⁾.

In tegenwoordigheid van den koning mochten de erfprinsen nooit zitten, noch mocht hun bovenlichaam bekleed zijn. De vorstinnen hadden, met enkele uitzonderingen, geen aandeel aan de regeering. Alleen bij gebrek aan mannelijke troonopvolgers regeerden zij zelf en namen het bestuur dan soms zeer lang waar in de hoop, dat de jonge prinsessen nog mannelijke kinderen zouden krijgen. Zeer lang regeerde o.a. de vorstin van Coylan, de signati, met wie de V. O. C. niet onverdeeld aangename ervaringen beleefde.

Bij deze ingewikkelde familieverhoudingen waren troontwisten aan de orde van den dag.

De grooten moesten den vorst militair steunen, maar de vorst moest op zijn beurt ook zijn vazallen te hulp komen als dit noodig was. De vorst koos zijn raadslieden behalve uit de Namburi Brahmanen, ook uit de groote nairhoofden. Hij raadpleegde dien raad echter alleen in gewichtige zaken; de loopende werden door zijn oppersten raadsheer afgedaan. In grootere staten stelde de vorst als bestuurders wel ambtenaren aan, de rajiadoors, die de gewesten in naam van den vorst bestuurden. Naast den raad van den vorst werd ook een landsvergadering samengeroepen voor zaken, die het geheele volk betroffen. Zij kon samenkomen op last van den koning; dan werden voorstellen gedaan en aangenomen of verworpen door stilzwijgen of geroept. Als het volk zelf bijeenkwam in een vergadering, was dit, omdat de koning hun rechten geschonken had, en was zulk een vergadering dus tegen de koninklijke macht gericht. De koning deed dan alle moeite om zulke vergaderingen te verstoren. Geschreven wetten waren niet bekend. Recht werd gesproken naar oud gebruik. Bekentenissen werden door een zuiveringsproef afgeperst. Men kende geen andere lijfstraf dan den dood of verkoop tot slaaf; het laatste gebeurde het meest.

De lagere Hindoekasten als de tiyas of landbouwers mochten geen deel nemen aan het burgerlijke en politieke leven en werden zeer door de hogere kasten, vooral door de nairos, onderdrukt. De vorsten en nairos hadden het recht van leven en dood over de leden van de lagere kasten. Zij konden hen verkoopen, wanneer hun dit goeddacht. Dit gevoegd bij het feit, dat een lid van iedere kaste door vonnis ingevolgd van misdaad tot slaaf gedegradeerd kon worden, maakte

¹⁾ Voor de interne politieke organisatie van de Malabaarsche staten: Van Rhee, p. 10 e.v.; Canter Visscher, p. 177, 310 e.v., p. 330 e.v.

Malabar tot een land van een niet onaanzienlijken slavenuitvoer ¹⁾).

Behalve de tiyas waren er nog verschillende andere lagere kasten, waarvan die van de poliassen of pulayar een zeer lage, onreine was. Al deze kasten was het verboden wapens te dragen.

Door de handelsverbinding van de Malabarkust met het Westen vestigden zich daar al heel vroeg als handelaars verschillende Joden en verbreidde zich ook het Christendom in zijn Nestoriaanschen vorm. De legende knoopt aan die Nestoriaansche missie de naam van St. Thomas vast. De z.g. St. Thomas of Syrische Christenen wonnen, vooral langs de kust, een niet gering aantal aanhangers. Aanvankelijk werden ook verscheidene leden uit de hooge Hindoekasten bekeerd, later meer uitsluitend uit de lagere kasten, voor wie de Christelijke leer de mogelijkheid gaf aan de hardheid van het kastenstelsel te ontkomen. Zij hadden alle mogelijke beroepen en werden soms in afzonderlijke compagnieën in den oorlog opgeroepen. In de verschillende plaatsen leefden zij in groepen bij elkaar. Zoowel in sociaal als politiek opzicht namen zij een belangrijke positie in en hadden verschillende privileges en geheele religieuze vrijheid. Zij werden door hun eigen bisschoppen bestuurd ²⁾).

De Joden waren verdeeld in blanke en zwarte Joden, de laatsten van gemengd bloed. Zij woonden oorspronkelijk in Cranganoor, maar emigreerden naar Cochin, toen door den strijd van de Portugeezen met den samorijn Cranganoor onveilig werd.

Het belangrijkste niet-Hindoevolk, dat wat invloed en politieke macht betreft, onmiddellijk op de nairo's volgde, waren de Mohammedanen, die sinds de 8e eeuw in den handel van Azië een overheerschende positie innamen. Deze Mohammedanen bestonden uit Arabieren, die zich in de handelssteden aan de kust gevestigd hadden, uit de moplas ³⁾ van gemengd bloed en uit tot den Islam bekeerde Indiërs.

Het gebied, waarover de Mohammedaansche handel zich uitstreckte, viel voor het grootste gedeelte samen met de handelsgebieden van de oude wereld ⁴⁾).

Drie hoofdwegen voerden van den uitgang van de Roode Zee over

¹⁾ Canter Visscher, p. 318/319.

²⁾ Over de Syrische of St. Thomas Christenen vooral Baldaeus, p. 131 e.v.; Canter Visscher, p. 128 e.v.

³⁾ Of mapillas; zie Madras Gazetteer, Malabar, p. 189 e.v.

⁴⁾ Voor den Indischen en Mohammedaanschen handel: J. C. van Leur, Eenige beschouwingen betreffende den ouden Aziatischen handel, p. 53 e.v.; J. K. J. de Jonge, De opkomst van het Nederlandsch gezag in Oost-Indië, dl. II, p. 60 e.v.; W. H. Moreland, India at the Death of Akbar, p. 196 e.v.

zee naar Voor-Indië, n.l. naar de monden van den Indus, naar de golf van Cambaya en naar de kust van Malabar. Deze handel was, als de geheele Aziatische handel, uitsluitend een in producten van waarde: peper, delfstoffen w.o. edelgesteenten, schildpad, paarden, glas, koraal etc. Noordwaarts stond de Malabarkust in verbinding met het gebied van den Ganges, door het eiland Ceilon met de Coromandelkust. In den Hellenistischen tijd schijnt het handelsverkeer met de westersche rijken zoo druk geweest te zijn, dat Grieksch-Romeinsche kooplieden nederzettingen aan de Malabarkust vormden. Na de ontbinding van het Romeinsche rijk verviel die oude „wereldhandel”. Pas door de verbreiding van den Islam en de stichting van de groote Mohammedaansche rijken werd een nieuwe handel in het leven geroepen, die den geheelen Indischen Oceaan in zijn arbeidsveld betrok en daar spoedig een domineerende rol speelde. Al beheerschten de Mohammedanen dien handel, toch bleef ook de Indische eigen handel hiernaast bestaan. De Mohammedaansche kooplieden werden in Indië zeer gewaardeerd. Zij namen een geprivilegieerde positie in, daar zowel de kooplieden in de havensteden, waar zij zich vestigden, als de autoriteiten in die plaatsen van hen afhankelijk werden, de eersten doordat hun nederzettingen een bloeienden handel deden ontstaan en hun wegblijven het verval van een plaats ten gevolge kon hebben; de laatsten hingen voor hun inkomsten uit de in- en uitvoerrechten voor een deel van de Mohammedaansche kooplieden af.

Behalve handelaars waren de Mohammedaansche kooplieden ook verbreiders van een godsdienst. In de havenplaatsen, waar zij zich vestigden en waar zij handel dreven, werden vele bekeerlingen gemaakt¹⁾. Rechtstreekschen invloed op de verkeersvormen en op de organisatie van den handel hadden de Mohammedanen echter niet. Hun handel is geheel een voortzetting van de oudere bestaande vormen en samenhangen. Deze handel kan zeker niet vergeleken worden met een modernen wereldhandel. Gehandeld wordt uitsluitend in producten van hooge kwaliteit en van betrekkelijk geringen omvang, een handel voor een groot deel door kleine kooplieden in kleine schepen met weinig kapitaal gedreven, een kramerhandel²⁾. De markten zijn klein en zeer onstandvastig. De gouverneurs van de havenplaatsen beheerschten den handel door voorkoop, stapeldwang, afpersingen en handel op eigen gelegenheid.

1) Moreland, *Death*, p. 24, 199.

2) Van Leur, p. 82.

Naast dien kramerhandel, waarop door Van Leur in zijn opmerkelijke studie over den ouden Aziatischen handel wellicht iets te veel den nadruk wordt gelegd, komt de particuliere handel van de vorsten en hooge ambtenaren, die wel op kapitalistische wijze wordt gedreven, maar waarin Van Leur slechts ziet een politiek kapitalisme, scherp te onderscheiden van een economische ontwikkeling in modern kapitalistischen zin. Figuren als de gebroeders Malaya op de Coromandelkust worden door hem tot deze groep gerekend. Maar gaat dit ook op voor den Suratschen koopman Virji Borah, die geen openbare ambten waarnam en van wien de liberaal economische historicus Moreland het beeld ontwerpt, dat zeer veel gelijkenis vertoont met den modernen kapitalistischen grootkoopman? ¹⁾). Dit zijn echter problemen waarover de Portugeesche zoowel als Hollandsche en Engelsche en wellicht ook Indische bronnen nog licht kunnen verspreiden, maar die ook wel zeer worden beïnvloed door de economische beschouwingwijze van den onderzoeker.

Voor-Indië was in den Mohammedaanschen wereldhandel een middelpunt van handelsbetrekkingen, die reikten van China tot Afrika en van den Archipel in het Oosten tot Afrika en de Middellandsche zee in het Westen. Malabar en in het bijzonder Calicut vormde een soort entrepôt, daar de goederen van het Verre Oosten in den regel niet direct naar de Perzische Golf of de Roode Zee gebracht werden ²⁾). De schepen van Pegu en Malakka kwamen naar de Malabaarsche havens, waar lading voor de verdere reis werd ingenomen. Zoo verscheepte men hier tevens goederen van de Roode Zee. Op de Malabarkust bezaten de Mohammedanen veel schepen en controleerden zij het grootste gedeelte van de scheepvaart van de Golf van Cambaya en een groot deel van die op de Coromandelkust en in de Bengaalsche wateren.

De verhouding van de Mohammedanen in de kuststaten van Voor-Indië tot de inheemsche bevolking is een geheel andere dan in de Noordindische staten. In de kuststaten hadden de Mohammedanen zich als kooplieden en niet als veroveraars nedergezet en pasten zij zich geheel aan de omstandigheden van die streken aan. Zij stichtten hun nederzettingen daar onder bescherming van de heerschende autoriteiten. Zij verkregen hierdoor een bevoorrechte positie. Het centrum van hun handel, van de vrachtvaart tusschen de Roode Zee en de Straat van Malakka, was Calicut. De zeemacht van den samorijn

¹⁾ Moreland, *From Akbar to Aurangzeb*, p. 153 e.v.

²⁾ Moreland, *India at the Death of Akbar*, p. 199.

stond geheel onder hun bevel. Met hun militaire hulp kon deze zijn mededingers de baas worden. In Calicut verkregen de Mohammedanen een algeheel monopolie van den zeehandel en hun handelsrelaties strekten zich naar het westen uit tot in Tripolis en Marokko. Tot hen behoorden groote koopmansvorsten, die ook politieke macht uitoefenden en door wie de samorijn in nauwe verbinding stond met de heerschers van Egypte, Perzië en de Noordindische sultanaten.

De Mohammedanen leefden in Malabar in zeer goede verstandhouding met de Hindoebevolking; zij tolereerden elkaar in hun instellingen en hun godsdienst en bemoeiden zich niet met elkaars zaken. Daar zij tenslotte maar een klein deel van de oorspronkelijke bevolking uitmaakten en geen heerscherspositie als in de noordelijke Indische staten innamen, wekte hun voorspoed ook geen vrees of jaloezie. Bij gewichtige zaken werden zoowel Joden als Mohammedanen door den vorst in zijn raad gebruikt en kwamen ook op ter vergadering van de bevolking¹⁾. De rajas moedigden tot bloei van de tot hun rijken behorende handelssteden de vestiging van die Mohammedaansche kooplieden aan.

Aan de oostkust van Afrika hadden de Arabische kooplieden te midden van een zeer primitieve bevolking eigen factorijen gesticht, die een ander karakter hadden dan de Mohammedaansche nederzettingen in Indië, waar zij zich hadden gevestigd in een land met een hooge beschaving, onder bescherming van de inheemsche autoriteiten. Tusschen die Mohammedaansche factorijen op de Afrikaansche kust en de nederzettingen op de westkust van Indië ontstond een druk handelsverkeer. Goud en slaven werden van Afrika uitgevoerd, terwijl de Malabarhavens edelgesteenten, paarlen en peper exporteerden. Ook de Arabische havens langs Roode Zee en Perzische Golf stonden in ononderbroken handelsbetrekking tot de West-Voorindische kust.

Het eenige volk in Indië, dat de beteekenis van de komst der Portugeezen in die streken in al zijn consequenties beseftte, waren de Mohammedanen. Zij zagen hun handel in gevaar en stelden zich te weer. Op de Malabarkust vonden zij in den samorijn gedurende vele jaren een bondgenoot, wiens belang met het hunne nauw verbonden was.

Door de Portugeezen trad Voor-Indië in direct contact met West-Enropa²⁾. De tusschenrol van Egypte en Venetië was uitgespeeld;

¹⁾ Itinerario, II, p. 51, 187.

²⁾ Voor de Portugeezen in Indië en aan de Malabarkust: Panikkar, Malabar

het Mohammedaansche Aziatische handelsmonopolie vernietigd. Toch beteekent de verovering door de Portugeesche macht van de voornaamste strategische punten op den Aziatischen scheepsweg geen stadium van hoogere ontwikkeling in het handelsverkeer. Dit verkeer ondergaat kwalitatief geen vermeerdering, de oude samenhangen blijven bestaan, de economisch commercieele vormen van het Portugeesche koloniale regime zijn dezelfde als van den Mohammedaansch-Aziatischen handel. Dit Portugeesche regime heeft nog een sterk feodaal karakter. Alleen de militaire superioriteit is het nieuwe element, dat de Portugeezen in de Indische zeeën brengen¹⁾. In de Portugeezen kregen de Indische heerschers te doen met een mogendheid, die haar zeemacht niet alleen voor den handel, maar ook tot politieke overheersching aanwendde en wier maritieme uitrusting en oorlogvoering verre superieur was aan die van de Mohammedaansche en Indische. De Indische staten waren overwegend landmachten. Zij beschikten bijna niet over een vloot. Dit verklaart het snelle succes van de Portugeezen, die eigenlijk geen gelijkwaardige tegenstanders vonden. De samorijn op de West-Voorindische kust is een der weinigen, die zich krachtig te weer stelt tegen de vreemde overheersching, gesteund wordt hij daarbij door zijn Mohammedaansche onderdanen. Hier zijn de condities gunstig en kan een soort ongeregelde oorlog gevoerd worden. De Portugeesche schepen worden hier door de Mohammedanen behandeld als de Portugeesche het de Mohammedaansche doen, n.l. wederzijdsche verovering en vernietiging. In de Portugeesche bronnen wordt deze handelswijze gequalificeerd als zeerooverij. Indische schrijvers zien hier 't eenige nationale verzet tegen de vreemde indringers²⁾. Het is een strijd, die 150 jaar duurt, maar waarin de samorijn niet vernietigd wordt, al gaat zijn invloed achteruit. De Mohammedaansche coalities, die zich tegen de Portugeesche macht vormden, en waarin de Turken een belangrijke rol speelden, moesten het onderspit delven. De Turksche zeemacht was wel van beteekenis, maar werd in de 16e eeuw voor een niet gering deel in de Middellandsche zee gebruikt, zoodat in de Indische zeeën niet de volle kracht ontplooid werd. De Mohammedanen moeten den alleenhandel over de Roode Zee en Egypte, over de Perzische

and the Portuguese, p. 26 e.v.; De Jonge, Opkomst, dl. II, p. 70 e.v.; Van Leur, p. 157 e.v.; Moreland, India at the Death of Akbar; Idem, From Akbar to Aurangzeb; F. C. Danvers, The Portuguese in India, dl. I en II.

¹⁾ Van Leur, p. 157, 158.

²⁾ Panikkar, Malabar and the Portuguese, p. 143.

Golf, Ormuz, Bassora, Aleppo en de Italiaansche handelssteden afstaan. De Portugeezen verkrijgen den alleenhandel en de uitsluitende vaart om de Kaap de Goede Hoop.

Het is Alfonso Albuquerque, die de Portugeesche macht in Indië op een hechte basis stelt¹⁾. Hij vestigt een krachtig opperbestuur in één hand, van een centraal punt uit. Hiertoe wordt Goa gekozen op de westkust van Indië, veroverd op den vorst van Byapur. Het wordt een centrum van Portugeesche macht en handel. Calicut moet een niet onaanzienlijk deel van zijn handelsverkeer aan de nieuwe gunstig gelegen haven afstaan. Goa was niet aan te vallen van de landzijde en gemakkelijk te verdedigen van de zeezijde. Naar Goa werden de producten van de westkust van Voor-Indië gebracht in kleine schepen, die in groote vloten of kafilas van wel 200 à 300 vaartuigen geëscorteerd door oorlogsschepen 2 of 3 maal in het seizoen van September tot Mei langs de kust voeren²⁾. Verschillende scheepsrouten voeren vanuit Goa over den Indischen Oceaan. Zuidwaarts werd handel gedreven naar het verre Oosten via Malakka; ten oosten van Malakka was de handel voor een groot deel in handen der Chineezzen, maar ook hier drongen de Portugeezen door en vestigden er hun factorijen. De handel naar Perzië en Arabië van Goa uit was geconcentreerd in Ormuz, daar de Roode Zee in handen der Turken was. Het gelukte de Portugeezen niet Aden blijvend te bezetten. Aan de Afrikaansche kust werden de Mohammedaansche kooplieden, welke die kust tot ontwikkeling gebracht hadden, door de Portugeezen verdrongen, die al spoedig den handel tusschen deze kust en Voor-Indië voor zich monopoliseerden. Oostwaarts leidde een handelsweg om het schiereiland heen naar Arakan, Martavan, Queda, Siam en Kambojsja.

Om hun monopolie in de Indische zeeën te kunnen handhaven moesten de Portugeezen meester zijn van de sleutels, welke toegang verleenden tot de handelswegen van en naar Indië. Hierdoor konden zij tegelijk de verbinding tusschen de verschillende Mohammedaansche bondgenooten verstoren. Maar de macht van hun imperium in Indië was geheel gebaseerd op hun vloot. Hun autoriteit strekte zich nooit verder uit dan een paar mijlen van hun zeebasis. Het eenige territoriale bezit van eenigen omvang was Goa, een gemakkelijk te verdedigen eiland. Tegenover de andere Europeesche naties hadden zij een monopolie van den Indischen handel voor ongeveer een eeuw

¹⁾ Panikkar, Malabar and the Portuguese, p. 72 e.v.

²⁾ Moreland, Death, p. 206, 240.

lang. Maar zelfs dit handelsmonopolie, gebaseerd als het was op heerschappij ter zee, werd door de Indische landmachten nooit erkend. Een Portugeesch rijk kon Albuquerque niet stichten, daar de Portugeezen noch de hulpbronnen, noch de administratieve bekwaamheid bezaten, die hiervoor noodig waren. Hij beseftte ook, dat Portugal bij gebrek aan geld, menschen en materiaal, onmogelijk territoriale eerzucht in Indië kon hebben en zich beperken moest tot de beheersching van de Indische zeeën door middel van een keten van forten in den Indischen oceaen, alle gemakkelijk te verdedigen van zee uit, een permanente vloot en een centrale vlootbasis. Albuquerque propageerde voorts de vorming van een gemengde bevolking, wie de verdediging van de forten opgedragen kon worden, dringend noodzakelijk bij het naar verhouding gering aantal Portugeezen, dat naar Indië trok.

Op de Malabarkust was de samorijn, zooals boven reeds gezegd, een felle tegenstander van de Portugeezen.

Met de andere Malabaarsche vorsten, zoo met den colathiri, waren zij verbonden, maar deze kon tegenover hen toch een zekere zelfstandigheid bewaren, daar, hoewel zijn gebied zich tot de zee uitstreckte, de hoofdplaats van zijn rijk (Chirakkal) dieper landinwaarts lag. Eigenlijke politieke macht hadden de Portugeezen in dit land niet. Trachtten zij deze te verkrijgen, dan werd hun fort belegerd en hun handel belet.

Alleen in Cochin en Quilon oefenden de Portugeezen werkelijk politieke heerschappij uit. De raja van Cochin was een vazal van Portugal, van welke mogendheid hij zoowel tegen zijn opstandige grooten als tegen den samorijn indertijd de hulp ingeroepen had. Deze raja had oorspronkelijk slechts een klein gebied rechtstreeks in bezit. Al het land aan de overzijde van de groote lagune, waaraan Cochin en naaste omgeving lag, was in handen van de machtige nairbaronnen, die alleen in naam den raja als hun heer erkenden en in voortdurenden opstand en verstandhouding met den samorijn waren. Met hulp van de Portugeezen had de raja gehoopt die grooten te overwinnen. Gelukt was dit niet, daar ook de Portugeezen noch tegen den samorijn, noch tegen de baronnen voldoende opgewassen waren. De rajas van Poracad en Quilon waren eveneens onderworpen bondgenooten van de Portugeezen met nog andere kleine heerschers. Door hun forten en hun vloot trachtten de Portugeezen de lokale vorsten te beheerschen en den export van peper te controleeren. Alleen in Cochin gelukte hun de contrôle van den peperuitvoer, en de politieke

beheersching van den raja, in Cananoor en Quilon maar gedeeltelijk. Ieder Portugeesch fort was ook een Portugeesche nederzetting en werd bestuurd als een Portugeesche stad. Zulk een nederzetting had eigen jurisdictie, terwijl de inheemschen door hun eigen lokale autoriteiten berecht werden. De niet-Christenen werden niet in het fort toegelaten. Beider bestuur, van de Portugeezen en van de inheemschen, was dus scherp gescheiden. De Portugeezen genoten een handels-territorialiteit, een toestand, die al bestond lang voor hun komst aan de Indische kusten¹). Eenzelfde privilege hadden ook de Mohammedanen en andere vreemde kooplieden genoten, en zouden ook later Nederlanders, Engelschen en verdere Europeesche volken genieten, die nederzettingen in Indië stichtten. Door deze voorrechten konden de Portugeezen hun macht uitoefenen, zonder in conflict met de lokale heerschers te komen.

Meestal geschiedde dit in den vorm van handelscontracten, die door overreding of geweld afgedwongen werden²). De gewone voorwaarden van die contracten waren dat de vorsten zich verbonden om de producten, die door de Portugeezen het meest begeerd werden, uitsluitend aan hen tegen vastgestelde prijzen te leveren. De vorsten zouden geen vijanden van de Portugeezen in de havens toelaten en in het algemeen met niemand handel drijven dan met toestemming der Portugeezen. Daarbij wisten deze van vele vorsten ook nog te verkrijgen, dat de handel van plaats tot plaats alleen gedreven zou mogen worden door schepen, voorzien van cartas of passen, door het Portugeesche bestuur af te geven. Sommige vorsten mochten bij wijze van vergunning met een gering aantal schepen vrij handel drijven. Ook werden wel aan sommige Portugeezen vrijpassen verstrekt tot het drijven van handel in Indië. Veel van die voorwaarden, in het bijzonder de verplichte en uitsluitende levering van producten tegen vaste en lage prijzen, is als grondslag terug te vinden in de meeste contracten, die later de V. O. C. met de Indische vorsten sloot.

De Portugeezen wonnen echter niet het vertrouwen of de achting van de volken, waarmede zij in contact kwamen en die hen als verraderlijk, onbetrouwbaar, wreed en barbaarsch beschouwden.

Terwijl Albuquerque door het sluiten van verdragen met de inlandsche heerschers de Portugeesche macht wilde versterken, werd na hem die politiek opgegeven, concentreerde men alle macht op

¹) Moreland, Aurangzeb, p. 221 e.v.

²) De Jonge, Opkomst dl. II, p. 80; Van Rhee, p. 10.

zee en verslapt de contrôle over de kleinere inheemsche vorsten¹⁾.

Om den handel in de Indische zeeën te controleeren, pasten de Portugeezen verschillende methoden toe²⁾. Sommige handelswegen werden tot een monopolie van den koning van Portugal verklaard. Op deze wegen werden geen schepen van andere nationaliteit toegelaten. De gereserveerde routen varieerden van tijd tot tijd, maar aan het eind van de 16e eeuw kon geen Indisch schip het wagen naar Oost-Afrika, China, Japan of de Specerijeilanden te gaan zonder de kans te loopen door de Portugeezen genomen en verbeurd verklaard te worden. Handel met die landen werd beschouwd als een staatsonderneming, gedreven uit naam van den koning en aan particulieren bij wijze van belooning toegestaan of verpacht ten voordeele van de schatkist. Aan alle vreemde schepen werd het vervoer van zekere waren, vooral ammunitie en peper, verboden. Geen Aziatisch schip kon een haven aandoen, tenzij rechten betaald waren en een pas verkregen was. Het pachtstelsel werkte tenslotte zeer verderfelijk. Daar de kroon steeds de pachtsom kreeg, ontbrak iedere prikkel om zeeschade te voorkomen of om tot betere kennis van scheepsbouw en scheepvaart te geraken. Dit maakte dat de Portugeesche scheepvaart in een heel slechten toestand verkeerde, toen nieuwe concurrenten verschenen met wel een groote nautische en scheepsbouwkundige kennis en met groote ontwikkelingsmogelijkheden. De bestuursorganisatie van de Portugeezen was buitengewoon slecht, corrupt en onzakelijk³⁾. De Portugeesche ambtenaren hadden geen begrip van patriotisme, noch van loyaliteit. Ieder ambtenaar had het recht direct met den koning te correspondeeren en zijn superieuren zwart te maken. Zij intrigeerden met de lokale Indische vorsten tegen Portugal, traden in dienst van die heerschers en deserteerden in grooten getale.

De ambtenaren, niet geregeld bezoldigd, dreven zooveel mogelijk privaten handel. Deze handel, gevoegd bij de privileges, die de kerk genoot, maakten iedere hervorming onmogelijk en was noodlottig voor den handel van den Portugeeschen staat. Niets hadden de Portugeezen wat ook maar eenigszins op een doeltreffend finantieel of administratief systeem geleeke. Het bestuur van den samorijn was beter georganiseerd dan het Portugeesche. Geen eerlijkheid heerschte in openbare ambten, geen discipline in het leger. De administratie was voortdurend in den grootsten geldnood.

1) Panikkar, Portuguese, p. 93 e.v.

2) De Jonge, Opkomst II, p. 78 e.v.; Moreland, Aurangzeb, p. 7 e.v.

3) Itinerario, dl. II, p. 146 e.v.; zie ook p. 125 e.v.

Even als hun handelsorganisatie verkeerde ook hun administratief systeem nog in een feodaal stadium¹⁾. De indiscipline van de Portugeesche ambtenaren „was maar een zwakke nagalm van de opstandige houding van de feodale heeren in Europa”²⁾. Er bestond in de 15e eeuw, toen Portugal zijn imperium ging bouwen, geen nationaal patriotisme. En in den tijd, toen in andere Europeesche landen de moderne gecentraliseerde staat ontstond, viel Portugal aan de vreemde, Spaansche overheersching ten prooi.

Zoolang zij de zeeheerschappij behielden, konden zij hun macht staande houden. Toen echter een andere mogendheid, even goed of beter uitgerust dan de Portugeesche, in de Indische zeeën verscheen, ging het Portugeesche imperium den ondergang te gemoet. Daar de Portugeezen geen rasvooroordeelen kenden, moedigden zij gemengde huwelijken aan en ontstond daardoor een gemengd Portugeesch-Indische bevolkingsgroep, op wier trouw de Portugeezen konden rekenen bij de verdediging van hun belangen.

Zeer vijandig stonden de Portugeezen tegenover de Mohammedanen, hun ergste handelsconcurrenten en tegen wie zij in hun eigen land zoo lang strijd gevoerd hadden. Met de Hindoes waren hun betrekkingen veel vriendschappelijker, maar de bekeering van het nieuw ontdekte land was een der voornaamste doeleinden van de Portugeesche politiek. Zij gaven daarbij blijk van een felle onverdraagzaamheid, waarvan de inlandsche Christenen nog meer te lijden hadden dan de Hindoebevolking, op wie het Christendom weinig vat had, in het bijzonder niet op de hoogere leidende kasten. De katholieke kerk werd in Indië door de bevoorrechting van den staat zeer machtig. Zij kreeg groote inkomsten en privileges. Een ontelbaar aantal geestelijken bevolkte de vele kloosters. Vele soldaten gingen, als zij hun soldij niet uitbetaald kregen, in een orde.

Gevolg van het contact van de Portugeezen met Malabar was de stilstand in de ontwikkeling van een Malabaarsche confederatie van de vorsten onder leiding van den samorijn³⁾. De Portugeezen begunstigden de kleinere hoofden ten koste van de grootere en bestendigden zoo den toestand van politieke versplintering in het land. Economisch onderging Malabar groote veranderingen door de aanraking met de Portugeezen. Nieuwe producten werden door hen ingevoerd, o.a. de tabakspiant. In de landen van West-Europa schiepen zij een markt

1) Panikkar, *Portuguese*, p. 162 e.v.; Van Leur, p. 158.

2) Panikkar, *Portuguese*, p. 177.

3) *Idem*, p. 204.

voor de Malabaarsche producten. Als gevolg van een steeds grootere vraag naar die producten veranderden de economische toestanden in de Indische kustgebieden. Vooral de pepercultuur werd op zeer veel intensiever manier gedreven. De Mohammedaansche kooplieden hadden slechts gekocht wat in het land verbouwd werd. De Portugeezen oefenden druk op de hoofden uit om den peperverbouw te bevorderen.

In de plaats van de oude historische handelsverbinding tusschen Malabar en Egypte, kwam die met West-Europa. De welvaart, die hieruit voortvloeide, bleef niet alleen beperkt tot de havensteden, maar kwam ook grootere bevolkingsgroepen ten goede.

Door den invloed van het Westen onderging de wijze van oorlogvoeren in Malabar een groote verandering, vooral door het in gebruik nemen van vuurwapens. Hoe sterk de Portugeesche invloed aan de Kust was blijkt wel, dat tot aan de Engelsche heerschappij het Portugeesch de diplomatieke taal van de Malabaarsche heerschers bleef, en dat de pogingen van de V. O. C. om de bevolking de beginselen van de Nederlandsche taal te leeren jammerlijk mislukten.

Eigenlijke cultuurwaarden heeft Portugal de Indische volken niet gebracht, daartoe stonden deze zelf op een te hoogen trap van beschaving en werden zij door de wreede en intolerante methoden der Portugeezen te zeer afgestooten.

Toen de Engelschen en kort daarna ook de Nederlanders de Indische zeeën binnen kwamen, zagen de Indische vorsten, dat deze een bondgenoot zouden kunnen zijn tegen de gehate Portugeezen, wier positie in de nu volgende jaren van kwaad tot erger verviel. Op zee hadden de Portugeezen zoowel Nederlanders als Engelschen te bestrijden. Als onderdanen van den Spaanschen koning vonden zij bij hun nieuwen heer slechts onverschilligheid voor hun Indische belangen. Het geldgebrek in Indië werd steeds nijpender. De rivaliteit tusschen de religieuze orden en den staat verhinderde iedere actie. De Jesuiten en andere orden waren oppermachtig, zij stoorden zich niet aan de bevelen van den Portugeeschen onderkoning en maakten zich meester van de koninklijke jurisdictie en inkomsten. De handel ging achteruit, waardoor de inkomsten uit de geheven rechten minder werden. Hun zeemacht verviel en daarmede hun contrôle op de Indische scheepvaart. Toch zou het nog 70 jaren duren na het verschijnen van Cornelis de Houtman's vier schepen in de Indische zeeën, voor hun macht definitief gebroken was.

II.

De Nederlanders als Kooplieden op de Malabarkust.

A. *Vroegste betrekkingen.*

Lang vóór Nederlandsche ondernemingsgeest het plan beraamde het Portugeesch-Spaansche monopolie van de Indische producten te breken door die waren in eigen schepen in het land van herkomst te gaan halen, hadden reeds verschillende Nederlanders de Indische kusten aanschouwd. En al schreef slechts één van hen een Itinerario, waarmede hij zijn landgenooten een onschatbaren dienst bewees, toch vergaarden ook de anderen op Portugeesche schepen een groote kennis en ervaring, waarvan de latere Nederlandsche reeders profijt trokken.

Een systematisch onderzoek in de notarieële en rechterlijke archieven van onze oude zee- en handelssteden kan over deze vroege Indiëvaarders nog verschillende gegevens aan het licht brengen.

Vermoedelijk was het een Zeeuw, die als eerste Nederlander de reis naar de Malabarkust ondernam. Tenminste als men de plaatsnaam „Calkoeten”, waarheen zich in 1525 de tollenaar van Iersekeroord, Jacob Willemsz. begaf, voor Calicut wil duiden. Van deze reis schijnt de tollenaar niet te zijn teruggekeerd; evenmin is ons bekend of hij zijn reisdoel bereikt heeft, noch de motieven die dezen man, zelf geen schipper, hoewel natuurlijk in nauw contact met alle hem uit Antwerpen voorbijvarende vreemde schepen, er toe geleid hebben, een zoo verre reis te ondernemen ¹⁾.

Liever richten wij ons daarom naar een tijd, waaruit ons positievere gegevens overgeleverd zijn.

Overbekend en reeds zoo dikwijls op voortreffelijke wijze uiteengezet zijn de oorzaken en de aanleiding van het initiatief tot de eerste Nederlandsche scheepstochten, zoodat op deze plaats hierover niet in

¹⁾ W. S. Unger, *De tol van Iersekeroord, Documenten en rekeningen 1321—1572*, uitgegeven door —, p. 160 noot 5; Archief Abdij Rijnsburg A. R. A. No. 678, request van Clementia Jacobsdr. aan den Keizer, c. 1541. Volgens J. H. de Stoppelaar, Balthasar de Moucheron, p. 202 en 211, moet ook deze koopman de Moucheron van Sofala en Melinde uit handel op de tegenovergestelde kust van Malabar hebben gedreven.

herhaling getreden wordt en de aandacht uitsluitend beperkt blijft tot de verrichtingen der Nederlanders in het gebied aan de Westkust van Voor-Indië.

De vroegste werkzaamheid van de Nederlanders richtte zich allereerst daarheen, waar zij den geringsten weerstand van de Portugeezen verwachtten en waar zij de in Europa zoo zeer gewenschte specerijen hoopten te bemachtigen: den Archipel ten oosten van Malakka. Voor-Indië, waar het centrum van de Portugeesche macht gelegen was, trok pas later hun aandacht en dan voornamelijk, in verband met hun handel in den Archipel, om ruilwaren voor hun specerij-inkoopen te verkrijgen.

Tijdens de tochten door de z.g. Voorcompagnieën naar Indië gedaan in de periode van de vrije concurrentie en gedurende welken tijd de Nederlanders in de eerste plaats als kooplieden en niet als krijgsvolk optraden, waren het slechts twee Zeeuwen, die de Malabarkust bezochten. Zij maakten deel uit van den scheepstocht, uitgerust in Zeeland door de Vereenigde Zeeuwsche Compagnie. 28 Januari 1601 was een vloot van vier schepen, t.w. de *Zeelandia*, *Middelburg*, *Langeberque* en de *Zon* in zee gegaan. Van het grootste belang op dezen tocht waren de betrekkingen, die met Atchin (Atjeh) werden aangeknoopt en waar de Nederlanders een handelsnederzetting vestigden. Atchin stond reeds lang in nauwe handelsrelatie met de Westkust van Voor-Indië, i.c. het rijk van Goezeratte (Goedjerat). En het was naar dit land, dat de twee Nederlandsche kooplieden Hans de Wolff en Lafer afgevaardigd werden om ook daar de handelsmogelijkheden voor de Nederlanders te verkennen. Op vaartuigen van den sultan, voorzien van koopwaren en aanbevelingsbrieven van den Atjehschen vorst, begaven zij zich daarheen en knoopten er betrekkingen aan¹⁾. Tijdens hun verblijf kwamen Malabaren uit Calicut bij hen met het verzoek, dat de Nederlanders handel zouden komen drijven in hun gebied. Zelfs werd hun voorgespiegeld, dat zij een fort zouden mogen bouwen. De Portugeezen hadden hier wel op verschillende plaatsen versterkingen, maar waren toch niet overal gevestigd. Daarom konden de Nederlanders zeker een kans wagen.

Omstreeks eind April 1603 moeten De Wolff en Lafer op de Malabarkust zijn aangekomen, maar het bleek, dat de macht der Portugeezen toch grooter was dan de Malabaren hadden doen voorkomen. Beide kooplieden, geheel geïsoleerd, zonder eenige bescher-

1) De Jonge, *Opkomst*, dl. II, p. 256, 495, 496.

ming werden zeer kort na hun komst door de Portugeezen opgelicht, naar Goa vervoerd en daar als misdadigers opgehangen ¹⁾). Vermoedelijk zijn zij de twee Nederlandsche kooplieden, waarvan François Pyard, de Fransche reiziger, die eenige jaren in Calicut vertoefde, in zijn reisjournaal melding maakt ²⁾). Door den raja van Tanur waren deze Nederlanders aan de Portugeezen uitgeleverd. De rajas van Tanur behoorden tot de oude vrienden van de Portugeezen. Een lid van hun dynastie was door hen op den Cochinschen troon geplaatst.

Het was tijdens den scheepstocht van de eerste eigen vloot der V. O. C. onder Steven van der Haghen ³⁾), dat een vast verbond met den machtigsten Malabaarschen vorst, den samorijn, gesloten werd. Deze sterke vloot van 13 schepen koos in 1603 zee. Het bleek nu, hoe het nieuwe lichaam, dat de geheele Nederlandsche vaart op Indië in handen had, van plan was op te treden. Terwijl men zich tot nog toe uitsluitend tot het defensief bepaald had en handeldrijven hoofdzaak was, droeg deze tocht een sterk offensief en oorlogszuchtig karakter ⁴⁾), zoowel door haar uitrusting als door de instructie aan den admiraal medegegeven. Er waren betrekkelijk weinig koopwaren aan boord, maar zeer veel ammunitie.

Het vijandig optreden van Spanjaarden en Portugeezen in de Indische zeeën, die de Nederlanders den handel daar onmogelijk trachten te maken, noopte de bewindhebbers tot bescherming van hun koopvaarders en van de inheemsche ingezetenen, met wie de Nederlanders in verbond waren en die door den vijand belet werden met dezen handel te drijven. Overal, waar het mogelijk was, moest de Spaansche en Portugeesche vijand aangevallen worden. Zoo werd de oorlog tot de koloniën uitgebreid.

Dat bewindhebbers bij deze uitrusting meer aandacht wilden besteden aan de Voorindische kust blijkt uit de beslissingen, die Heeren XVII over de mede te nemen cargasoenen namen, waarvan dat voor Goezeratte bestemd een waarde van f 37.000.— vertegenwoordigde, terwijl voor de Molukken het cargasoen op f 15.000.— en voor Bantam op f 24.000.— geschat werd. Later verhoogde men deze bedragen

¹⁾ De Jonge, *Opkomst*, dl. III, p. 32, 170; H. Terpstra, *De opkomst der Westerkwartieren van de Oost-Indische Compagnie*, p. 18.

²⁾ *The Voyage of François Pyard of Laval*, ed. by Albert Gray and H. C. P. Bell (Hakluyt Society LXXVI), dl. I, p. 426.

³⁾ Voor Steven van der Haghen, zie *Stapel: Nieuw Ned. Biogr. Woordenboek*, dl. VIII, kol. 664.

⁴⁾ Bij MacLeod, *De Oost-Indische Compagnie als zeemogendheid in Azië*, dl. I, p. 17, een nauwkeurige opsomming van al het medegenomen geschut.

nog aanzienlijk en bedroeg de waarde van het geheele cargasoen niet minder dan f 127.000.—.

Volgens zijn instructie moest Van der Haghen eenigen tijd in de buurt van Mosambique blijven om de Portugeesche schepen op weg van Lissabon naar Goa aan te vallen en te vernietigen. Vervolgens diende hij naar Goa te zeilen en daar de Portugeesche schepen opwachten tot de goede moesson, waarmede deze „kraken” van Portugal kwamen, gepasseerd was. In dien tusschentijd zouden twee schepen, de Zeeland en Enkhuyzen, naar Cambaya gezonden worden om daar te handelen en zich op de hoogte te stellen, hoe het De Wolff en Lafer vergaan was.

Langs de kust van Malabar afzakkend en onderweg alle aan de Portugeezen behorende vaartuigen zooveel mogelijk vernietigend, moest Van der Haghen met de Malabaarsche vorsten een verdrag van vriendschap sluiten en hun beloven, dat de Nederlanders hen ieder jaar met een vloot zouden komen helpen tegen de Portugeezen. Via het eiland Ceilon kon dan de tocht naar Malakka worden aangevaard om den sultan van Djohor hulp te verleenen bij een aanslag op deze vesting. Tenslotte zou men naar de Molukken koersen om ook hier de Portugeezen en Spanjaarden te verdrijven.

18 Dec. 1603 stak de vloot in zee¹⁾. Evenals op vorige tochten was ook nu de reis weer niet zeer voorspoedig en slaagde Van der Haghen niet in zijn voornaamste oogmerk: de bemachtiging van de vijandelijke kraken; evenmin leverde een landtocht op de Afrikaansche kust voordeelen op. Van deze kust, waar drie schepen werden achtergelaten om nog op de Portugeesche schepen te blijven kruisen, stak Van der Haghen met de rest van de vloot naar de Malabaarsche kust over. 26 September kwam hij voor de „bhare” van Goa. Ook hier viel niet veel belangrijks te verrichten en geen schepen werden buit gemaakt. Daar de Portugeezen op hun hoede waren, werden van weerszijden slechts eenige schoten gewisseld, waarbij de Nederlanders de stad en de kasteelen en de daarvoor gelegen schepen onder vuur namen. Ongeveer 3 weken bleven de schepen nog voor Goa kruisen en zeilden dan zuidwaarts langs de kust.

Daar men noodig versch drinkwater behoefde, werden eenige sloepen naar land gezonden en bleek men zich in de onmiddellijke nabijheid van de plaats Cananoor te bevinden. De inwoners toonden

1) Kol. Arch. 959, Stukken betreffende de reis van Steven van der Haghen; De Jonge, Opkomst dl. III, p. 32, 164 (Dagboek Hendrik Jansz. Craen); F. W. Stapel, Geschiedenis van Nederlandsch-Indië, dl. III, p. 48.

zich zeer geneigd met de Nederlanders handel te drijven. Een menigte van prauwen kwam aan boord met alle mogelijke etenswaren. De schepen gingen ten anker. Ondertusschen had de admiraal bezoek ontvangen van drie afgezanten van den „keizer” (samorijn) der Malabaren, die in prauwen naar de Nederlandsche vloot gevaren, het verlangen van hun meester om een onderhoud overbrachten.

De Mohammedaansche handelaars van Cananoor waren de Nederlanders zeer goed gezind. Zij brachten dezen in hun huizen en tuinen, lieten hen hun moskee bezichtigen, kortom deden alles om deze toekomstige koopers van hun koopwaren zoo gunstig mogelijk te stemmen. De Portugeezen in hun fort dicht bij de stad, zagen deze betrekkingen tusschen hun vijanden, die hun nu ook in deze streken kwamen bestoken, en de bevolking met gemengde gevoelens aan en toen de vloot voor het Portugeesche kasteel verscheen, stelden zij zich te weer. Een schermutseling ontstond aan de noordzijde van de sterkte. De koning van de plaats, die ongaarne zijn land tot een oorlogsterrein van de twee Europeesche rivalen zag, zond een deputatie naar de Nederlanders met verzoek het schieten te staken, een zelfde verzoek deed hij ook aan de Portugeezen toekomen. Daar dezen al meer dan 100 jaar in zijn land gevestigd waren, kon hij hen niet verdrijven of hij moest zeker zijn van de vriendschap en hulp der Nederlanders. Om verdere complicaties te voorkomen, gingen de Nederlanders daarom 's avonds nog „met alle vruntschap” onder zeil.

Deze koning toonde de Nederlanders zijn goede gezindheid door hun twee matrozen, die naar de Portugeezen hadden willen deserteren, maar die in zijn handen gevallen waren, terug te laten brengen.

De komst van het gezantschap van den samorijn aan boord van de Nederlandsche schepen deed verwachten, dat men wellicht in Calicut op een betere ontvangst kon rekenen. 29 October kwam men hier ten anker. Daar de Portugeezen een samengaan tusschen hun ergste vijanden, den samorijn en de Nederlanders, wilden verhinderen, beproefden zij met een aantal fregatten, die juist van Goa met soldaten en ammunitie kwamen om eenige forten te versterken, een aanval op de Nederlandsche schepen. De Nederlanders ontvingen den vijand zoo warm, dat deze moest aftrekken, hoewel het slechts gelukte één der Portugeesche schepen buit te maken; de andere konden snel roeiend dicht onder den wal ontkomen. Het geheele Portugeesche eskader bestond uit een 20 schepen onder bevel van een Dom Pedro. 's Nachts gingen eenige sloepen naar land met den

vice-admiraal Cornelis Bastiaensz.¹⁾ en 2 kooplieden om den samorijn te bezoeken, die hen door eenige edelen liet afhalen. De raad van den vorst ontving de Nederlanders en bood verontschuldigen aan, dat de samorijn zelf niet aanwezig was, daar hij te velde lag tegen den koning van Cochin, den beschermeling der Portugeezen.

Nadat de vice-admiraal weer was scheep gegaan, werd bericht van den samorijn ontvangen, waarin hij de Nederlanders bij zich in zijn legerplaats ontbood, daar hij zelf het leger niet verlaten kon. Hij bevond zich op ongeveer 2 mijlen afstands ten zuiden van Calicut en zond eenig volk om den admiraal den weg te wijzen. De afgezanten van den samorijn lieten niet na de Nederlanders in te lichten over al de slechte dingen, die de Portugeezen over hen vertelden. Desondanks verlangden de Malabaren toch „seer nae ons, dat sij met ons mochten spreekken ende (ons) sien”. De samorijn, die reeds zooveel door zijn ingezetenen, handelaars op Atchin en Bantam, over de Nederlanders had vernomen, hechtte minder waarde aan de Portugeesche verdachtmakingen. En hadden de Nederlanders niet als levende propaganda de Atjehsche gezanten aan boord, die 18 maanden in hun land vertoefd hadden? Deze moesten de Malabaren maar inlichten over het land aan de Noordzee en zijn bewoners.

De komst der Nederlandsche vloot was voor de inheemschen een groote merkwaardigheid en ver uit het land stroomden zij toe om de vreemdelingen te zien. Zelfs de kleine kinderen „deden ons groote vrintschap met eerbydinge”.

Op weg naar den samorijn ontmoetten de Nederlanders ten tweeden male het Portugeesche eskader. Het kwam nu tot een ernstig gevecht, waarbij de Portugeezen het in het bijzonder gemunt hadden op een door de Nederlanders veroverd fregat, dat deze bij zich hadden. De Portugeesche opperbevelhebber wist zich van een der Nederlandsche schepen meester te maken. Maar de heftige weerstand van de Nederlanders dwong de Portugeezen den strijd te staken. Met veel gewonden moesten zij, nadat 3 à 4 van hun schepen buiten gevecht gesteld waren, aftrekken. „Zij hadden ons spyes soo geproeft, dat haer niet meer lustte”.

Den 6en November voegden zich de drie bij Mosambique achtergelaten schepen bij de Nederlandsche vloot.

¹⁾ Cornelis Bastiaensz. bracht in 1602 de Atjehsche gezanten in het vaderland. Hij voerde toen het bevel over het schip de *Zeelandia*, behoorende tot de uitrusting van de Vereenigde Zeeuwsche Compagnie. Tijdens de reis van Van der Haghen nam Bastiaensz. in 1605 het Portugeesche fort te Tidore in.

Voor een plaats, in het journaal van Craen Tzetuan genaamd, vermoedelijk het z.g. eiland Chetwai, waarop de haven en het fort Cranganoor gelegen waren, kwamen de Nederlandsche schepen ten anker. Een prauw met een gezant van den samorijn roeide, vergezeld door nog vele andere met het nairgevolg, van het land naar de Nederlanders. De samorijn liet den admiraal waarschuwen om de sloepen en booten bij de schepen te houden, daar de Portugeezen met veel fregatten en galeien een aanval op de Nederlanders wilden wagen. Een twaalfstal Portugeesche fregatten naderde Van der Haghens vloot, maar de Nederlanders liepen niet in den val. Zij hielden hun booten bij boord en de Portugeezen zeilden onverrichterzake weg.

Op de Nederlandsche vloot werd besloten, dat de admiraal met eenige commiezen aan land zou gaan¹⁾, hetgeen 11 November geschiedde. Vergezeld van twee of drie van zijn raad en alle onderkooplieden, waarbij ook Hendrick Jansz. Craen²⁾, de beschrijver van deze eerste samenkomst tusschen een Nederlandschen admiraal en een Malabaarschen vorst, zette Van der Haghens voet op samorijnschen bodem.

Het gezelschap Nederlanders, „yder met ons sytgeweer ende een poenger”, bestond uit ongeveer 25 personen³⁾. Op de schepen bleven zes Malabaren als gijzelaars achter. Onder het kanongebulder van de Nederlandsche schepen werd de admiraal op het strand plechtig door den gouverneur van den samorijn, omringd door vele nairo's, ontvangen. Namens den samorijn begroette hij de Nederlanders met een

1) Begin ende Voortgangh, dl. II, Beschrijvinghe van de tweede voyagie ghe-daen met 12 schepen naer d'Oost Indiën onder den heer Admiraal Steven van der Haghens, p. 8 e.v. Afzonderlijk vertrok nog in 1604 uit Nederland het schip Gouda.

2) Hendrick Jansz. Craen, afkomstig van Amersfoort, voer als koopman op het schip Gelderland in de vloot van Steven van der Haghens. 5 Juli 1605 werd hij tot opperkoopman bevorderd. In 1606 in Nederland, ging hij in 1607 voor de tweede maal onder zeil aan boord van de Gelderland. Eind December 1607 in Bantam, bezocht hij in 1608 Patani. In het vaderland terug, blijken hij en de schipper van de Gelderland Jan Jansz. Mol zich zeer onbehoorlijk gedragen te hebben tot groote schade van de Compagnie. 1618 brengt de Kamer van Amsterdam een ongunstig rapport over Craen uit, waardoor hij niet aangesteld wordt tot commies. Toch benoemde de Kamer Zeeland hem tot opperkoopman op de Walcheren. In 1621 gaf Coen last hem naar Nederland terug te zenden. Hij neemt dan dienst bij de W. I. C. en zeilt in 1625 met het schip de Hollandsche Tuin van deze maatschappij uit Tessel. In 1628 nam de V.O.C. hem nogmaals in dienst als opperkoopman op het schip der Goes, welk schip deel uitmaakte van de vloot onder Jacques Specx. Deze vloot kwam 23 September 1629 voor Batavia. Zie ook J. W. IJzerman, Cornelis Buysero te Bantam, p. 214—216.

3) poenger = ponjaard.

toespraak in het Malabaarsch. Het gezelschap roeide dan in kleine prauwen binnendoor naar de verblijfplaats van den samorijn. Op dezen tocht raakte een deel van Van der Haghens gevolg van de rest afgesneden, doordat de vaartuigen in de ondiepe modderige vaarten bleven steken. Het was geen prettig avontuur, dat deze Hollanders, waarbij zich ook Craen bevond, beleefden. Midden in de rivier werden zij alleen achtergelaten in een prauw, terwijl hun Malabaarsche roeiers de beenen namen. Met diep wantrouwen, vrezend ieder oogenblik in handen der Portugeezen te vallen, lieten zij zich door drie Malabaarsche visschers diep in den nacht door bosschen en rijstvelden naar een bewoonde streek voeren, waar zij tenslotte in het huis van een Malabaarsch edelman gastvrij ontvangen en onthaald werden onder de nieuwsgierige blikken van des edelmans vrouwen, „die op allen plaatsen om eenigen hoecken” stonden om de vreemdelingen te bekijken. Bij dit huis arriveerde spoedig ook Van der Haghen met de rest van zijn gevolg, die verheugd waren hun tochtgenooten, die zij al verongelukt waanden, weer te zien. Den volgenden dag geleidde de edelman, een lid uit den raad van den samorijn, den Nederlandschen admiraal naar dezen vorst, die de Nederlanders zeer eerbiedig en welwillend ontving. Nadat Van der Haghen een voetval voor den „keizer” had gedaan, liet deze hem opstaan en onthaalde zijn gasten op een overvloed van fruit, „soo veel dat nymant meer en lustte”. Zelf zag hij, een 50 jarig man, tamelijk blank en met een scherpen neus, deze eetpartij lachend aan.

De admiraal schonk den vorst dan eenige goederen, waarbij geschenkt; de samorijn begiftigde op zijn beurt Van der Haghen met een sieraad van edelsteen en een gouden ketting. Het costuum van den samorijn wekte natuurlijk de opmerkzaamheid der Nederlanders, vooral voor de drie zware gouden gordels om het lichaam en de vele gouden ringen met talrijke edelgesteenten aan zijn ooren, waren zij vol bewondering. Het onthaal bij aankomst was slechts een voorproefje. Den volgenden dag werden zij door den samorijn officieel ten eten genoodigd. Op zijn „snijders” zaten zij daar aan, bananenbladeren namen de plaats van borden in, waar dienaren hun de spijszen oplegden, veel confituren en rijst, „maar niets dat leven ontvangen had”. Vanuit „een camer” zagen de vrouwen van den samorijn dit schouwspel nieuwsgierig aan. De Nederlanders verbaasden zich op hun beurt over de uitbundige oortooi van deze dames. Maar behalve het aanzitten aan feestmaaltijden, werden er door de Nederlanders ook zaken afgehandeld en sloot Van der Haghen 11 Nov. 1604 in

naam van de Staten-Generaal en „Sijn Princelijcke Excellentie Mauritius etc.” met den samorijn een vast of- en defensief verbond „eeuwige ende onverbreeckelijcke alliantie tot verdruckingh der Portugeezen ende alle hare geassocieerde, (om) haer te verdrijven uyt alle de landen van Sijne Mayesteyt en ook uyt geheel Indiën”.

De beide partijen verbonden zich om geen vrede met de Portugeezen te sluiten, zonder goedkeuring en toestemming van de andere. Wat den handel betrof, werden de Nederlanders uitgenoodigd zoo spoedig mogelijk schepen en volk naar Calicut te zenden, waar zij ter beveiliging van hun menschen en goederen een fort zouden mogen bouwen. Het oppergezag over de zeeën, waarop de samorijn aanspraak maakte, werd door de Nederlanders erkend, daar in het accoord een bepaling was opgenomen waarbij ieder, die langs de Malabarkust van Goa tot Kaap Comorijn wilde varen en in de havens handeldrijven, voorzien moest zijn van passen, door den samorijn uitgegeven. Bezat men zulke passen niet, dan kon schip en lading voor goeden buit verklaard worden¹⁾.

Waar nu het begeerde contract gesloten was, werd afscheid genomen van den samorijn, die het geheele gezelschap tot het strand uitgeleide liet doen. 14 November verdeelde de admiraal zijn vloot zooals hem dit bij zijn instructie was voorgeschreven; zelf zeilde hij met zijn schepen zuidwaarts langs de kust van Cochin naar den Archipel, terwijl de schepen Zeeland en Enkhuyzen naar het noorden gezonden werden om te Suratte een factorij van de V. O. C. te stichten.

Ondanks dit veel belovende begin duurde het tot 1607 voor de samorijn weer Nederlandsche schepen op zijn reede zag. Het was Paulus van Caerden²⁾ admiraal van een vloot, in het voorjaar van 1606 uitgelopen, die na een weinig voorspoedigen tocht pas 13 Nov. 1607 voor Calicut kwam, waar hij vernam, dat een zestal dagen tevoren, den 9en November, daar reeds een Nederlandsch schip geweest was, waarvan de opperkoopman een onderhoud met den samorijn had en hem brieven van prins Maurits met geschenken overleverde. Dit schip was de Gelderland, dat met een geheime instructie Paulus van Caerden achterna was gezonden en de opperkoopman was de ons reeds bekende Hendrik Jansz. Craen, die op deze reis

¹⁾ Stapel, Geschiedenis van Indië dl. III, p. 48, 49; De Jonge, Opkomst, dl. II, p. 32, 33, 34, Dagboek Hendrik Jansz. Craen aan boord van de Gelderland, p. 164 e.v.; Corpus Diplomaticum, dl. I, p. 30; MacLeod, dl. I, p. 16 e.v.

²⁾ Voor Paulus van Caerden, zie Nieuw Ned. Biogr. Woordenboek, dl. V, kol. 66.

een dergelijk dagboek bijhield als tijdens zijn eerste reis, onder Van der Haghen ¹⁾). Bijna een jaar na Van Caerden vertrok de Gelderland uit Vlissingen ²⁾), schipper was ook nu weer Jan Jansz. Mol.

Op de Malabarkust gekomen, had de Gelderland zich meester willen maken van een vijandelijk schip, dat eerst voor een Portugeesch werd gehouden, doch toen het aan den samorijn bleek te behooren, weer vrij gelaten werd. Voorbij Mount Delli maakten de Nederlanders een inlandsch vaartuig met 8 Portugeezen aan boord buit. Alleen de lading van de Portugeezen werd in beslag genomen, terwijl de Indische schipper met zijn goederen vrij mocht verder gaan.

Voor Cananoor bereikte de Nederlanders een verzoek van den koning „Adriaen” van die plaats om hulp en bijstand tegen de Portugeezen „die valsch waren en geen geloof verdienden”, terwijl in alle landen bekend was, dat prins Maurits zijn woord steeds in alles hield. Indien de Nederlanders hem steun verleenden, beloofde hij de Portugeezen te verdrijven en den prins gehoorzaamheid te betoonen. Hij gaf de Nederlanders een brief voor den prins mee. Vermoedelijk is het niet de colathiri, maar het Mohammedaansche hoofd der moplas, dat op deze wijze met de Nederlanders in verbinding trad.

In Calicut, waar Craen 1 Nov. 1607 ankerde, vond hij niet den samorijn, die in de buurt van Cranganoor verbleef. Craen begaf zich daarheen, deed een voetval voor den vorst en overhandigde hem den brief van prins Maurits, vergezeld van eenige geschenken o.a. 2 roers en een stormhoed. Zeer voorkomend werd Craen door den samorijn ontvangen, „hij achtte mij voor zijn kint, doordat ick d'eerste was, die hem verblijde vant voorsz. accoort” (van 1604). De samorijn beantwoordde de geschenken met een juweel van goud en edelsteen, zoo groot als een rijksdaalder en een gouden ketting, die hij den Nederlandschen koopman eigenhandig om den hals hing. Hij toonde zich zeer verheugd, dat er eindelijk weer eens een Nederlandsch schip op zijn reede verschenen was. Het contract, door Van der Haghen gesloten, werd vernieuwd en den volgenden dag zette Craen zijn tocht naar Cochin en verder zuidelijk voort ³⁾).

1) Kol. Arch 960, Stukken betreffende den sloopstocht van Paulus van Caerden: Journaal gehouden op het schip Gelderland door den opperkoopman Hendrick Jansz. Craen (13 Dec. 1606) 3 April 1607—18 Juni 1610; idem, orig. miss. van Craen aan bewindhebbers, 4 Jan. 1608.

2) 13 Dec. 1606 was de Gelderland reeds vertrokken, het schip verongelukte en werd vervangen door een ander schip van denzelfden naam, dat daarop zee koos.

3) Kol. Arch. 960, Stukken betreffende den sloopstocht van Paulus van Caerden, Dagboek Hendrick Jansz. Craen; MacLeod, dl. I, p. 66—68.

Bij de komst van Van Caerdens schepen zond de samorijn, die zich nog steeds in zijn grensvesting Ponani bevond, onmiddellijk gezanten naar den admiraal met verzoek aan land te komen voor een onderhoud. Maar Paulus van Caerden, die ofschoon hij meestal „veel hart ende couragie vertoonde”¹⁾ en hem als oorzaak van zijn vele echecs meer een gebrek aan „sorghe” verweten wordt, is in dit geval toch wel door zijn moed in den steek gelaten. Hij durfde zich niet aan land te wagen, bang voor een geheime verstandhouding tusschen den samorijn en de aldaar aanwezige Portugeezen²⁾.

Met de gezanten van den Malabaarschen vorst werden de onderhandelingen aan boord gevoerd en het verdrag, door Steven van der Haghen in 1604 gesloten, werd ook bij deze gelegenheid nader bevestigd (half Nov. 1607). Maar geen verdere uitvoering kreeg dit accoord, dat hem door Heeren Majores wel zeer was aanbevolen. Nu er in het vaderland onderhandelingen over een wapenstilstand gaande waren, zagen de bewindhebbers gaarne, dat nog iets van belang ondernomen werd en daartoe rekenden zij o.a. ook een tractaat met den heerscher van Calicut, hoewel toch de Molukken „het belangrijkste wit” bleven, waar zij naar schoten³⁾.

Sinds de oprichting der V. O. C. hadden Spanjaarden en Portugeezen een grootere krachtsinspanning ontwikkeld om verdere machtsuitbreiding van hun concurrenten te verhinderen en zoo mogelijk het verlorene weer te herwinnen. De Spaansche koning steunde zijn Portugeesche onderdanen met sterke vloten, waarvan de admiraal Matelief reeds den weerstand ondervonden had. Maar ook de Nederlanders werden hierdoor genoodzaakt den handel bij den krijg ten achter te stellen om hun positie te handhaven en te versterken. De vredesonderhandelingen, die in deze jaren tusschen de Staten-Generaal en Spanje gevoerd werden en waarvan bewindhebbers voldoende op de hoogte waren, droegen er mede toe bij dat de Nederlanders nog zooveel mogelijk voordeel op hun vijanden wilden trachten te bereiken om vóór de sluiting van het vredes- of wapenstilstandstractaat, de zaken in Indië in een zoo gunstig mogelijken staat te brengen. Maar de V. O. C. was in de eerste plaats een handelslichaam. Bij

¹⁾ Stapel, Geschiedenis van Indië dl. III, p. 59.

²⁾ De Jonge, Opkomst, dl. III, p. 258 (brief van Paulus van Caerden aan XVII 9 Jan. 1608, orig. in Kol. Arch. 960); Begin ende Voortgangh, dl. II, Loffelijke voyage op Oost Indien onder het beleyt van den admiraal Paulus van Caerden, p. 30.

³⁾ Kol. Arch. 960, Stukken betreffende den scheepstocht van Paulus van Caerden: copie miss. van de bewindhebbers aan Paulus van Caerden, 29 Maart 1608.

haar militaire taak behoefde zij den steun van den staat. Wederkeerig stelde zij de Staten-Generaal haar uit den handel verkregen kapitaal tot de uitrusting van landsvloten ter beschikking, die de Spaansch-Portugeesche kusten moesten blokkeeren. Tijdens de bekendste van deze ondernemingen had het beroemde wapenfeit plaats, waarin Jacob van Heemskerck de Spaansche vloot in de baai van Gibraltar vernietigde, maar zelf hierbij het leven liet.

De ontvangst van zeer ongunstige berichten over den toestand in de Molukken maakte de uitrusting van een sterke vloot nog dringender. Daar de hulpmiddelen van de Compagnie niet toereikend bleken, moesten de Staten-Generaal bijspringen, die het belang van een nieuwen tocht zeer goed inzagen en de Compagnie twee groote oorlogsschepen ter beschikking stelden. Gecombineerd met de vaartuigen, door de verschillende kamers van de Compagnie samengebracht, bestond de vloot uit 9 groote zwaar bewapende schepen en 4 jachten. Het beleid over deze vloot was opgedragen aan den admiraal Pieter Willemsz. Verhoef (of Verhoeven)¹⁾, die zich in den zeeslag bij Gibraltar als bevelhebber van het admiraalsschip na het sneuvelen van Heemskerck onderscheiden had.

Twee instructies werden de vloot medegegeven, een openlijke, die deed voorkomen alsof de schepen uitsluitend om handel te drijven waren uitgerust, de andere, de geheime, had het speciale doel den vijand zooveel mogelijk afbreuk te doen. De Portugeesche vloot, die in 1607 even voor de komst van Heemskerck voor de Portugeesche kust, naar Indië was uitgevaren, moest achtervolgd en zoo mogelijk vernietigd worden. Verhoef kreeg last de steunpunten der Portugeezen Mosambique, Goa en Malakka te veroveren of in ieder geval zooveel mogelijk schade toe te brengen. Op de kusten van Malabar en Coromandel dienden nieuwe handelsbetrekkingen aangeknoopt te worden of reeds bestaande uitgebreid en versterkt. Behalve deze beide instructies werd Verhoef nog een derde nagezonden. Zelfs dachten bewindhebbers reeds aan een vestiging van een handelsfactorij aan de Malabarkust en wezen zij degenen aan, die in die nederzetting zouden achterblijven en voor wie de voorschriften zouden gelden, in het algemeen opgesteld voor die kooplieden, die wegens de V. O. C. in Indië aan land zouden gaan ter bevordering van den handel²⁾.

1) Biografisch Woordenboek van Van der Aa, dl. II, p. 51.

2) A.R.A., Aanwinsten 1910 XV¹, Diverse instructies voor de reis van Pieter Willemsz. Verhoef, Ordonnantie en instructie voor de kooplieden ter bevordering van den handel, gepubl. in Pieter van Dam, Beschrijvinge van de Oost-indische Compagnie, uitgegeven door F. W. Stapel, bk. I¹, p. 584—589.

Op deze vloot van 13 schepen, die 22 Dec. 1607 zee koos, dienden nu nog in ondergeschikte betrekking de latere Gouverneurs-Generaal Jan Pietersz. Coen en Jacques Specx en onze nationale zeeheld Piet Hein. De laatste bracht het op deze reis van hoogbootmansmaat tot schipper.

Evenals zijn voorgangers van de vorige tochten, Van der Haghen en Van Caerden, sloeg ook Verhoef het beleg voor Mosambique. Maar de Portugeezen verdedigden zich weer zoo hardnekkig dat de Nederlanders, die zich niet te lang daar wilden ophouden, na drie weken belegering afrokken en naar Goa zeilden. Hier lag Verhoef ruim drie weken. Om beter de vijandelijke schepen te kunnen opsporen en vernietigen, splitste hij zijn vloot in twee deelen, waarvan het eene onder hem zelf naar het noorden stevende, het andere onder vice-admiraal François Wittert¹⁾ langs de zuidkust kruiste. Slechts één kraak werd buitgemaakt, die, tegen het strand gejaagd, door de Portugeezen zelf in brand gestoken werd. Met het schip de Roode Leeuw met pijlen vaardigde Verhoef Adam Claessen van Driel²⁾ naar Calicut af om den samorijn van de komst van de Nederlandsche vloot op de hoogte te stellen en voorbereidingen te treffen tot een te sluiten nader contract met den Malabaarschen vorst³⁾. Twee andere schepen, de jachten Arend en Valk, werden onder commando van den opperkoopman Jacob de Bitter⁴⁾ naar de Coromandelkust gezonden. Op weg daarheen, varende langs Cananoor, ging De Bitter op verzoek van den gouverneur van die plaats aan land. Deze wilde gaarne met de Nederlanders handel drijven en verzocht dat De Bitter eenig volk achterliet, een verzoek dat door hem werd afgeslagen onder belofte, dat de Nederlanders het volgend jaar zouden terugkeeren⁵⁾.

¹⁾ François Wittert, geb. te Delfshaven, kwam met de vloot van Van Warwijck in Indië. In 1603 opperkoopman te Bantam, eerste hoofd van het comptoir aldaar. In 1606 in Nederland terug vertrok hij in 1607 als vice-admiraal in de vloot van Verhoef. In 1609 bouwt hij in de Molukken het fort te Motir. In 1610 wordt hij in den zeeslag bij Manilla door de Spanjaarden gevangen genomen en overlijdt kort daarna.

²⁾ Adam Claesz. van Driel, afkomstig uit Rotterdam, broeder van den burgemeester Cornelis Claesz. van Driel, kwam in 1607 als opperkoopman naar Indië. Hij trad in 1609 als hoofd van het kantoor te Grissee op.

³⁾ De Jonge, Opkomst, dl. III, p. 75; Kol. Arch. 961 (stukken betreffende de reis van Pieter Willemsz. Verhoef: resol. Verhoef en raad voor Goa, 19 Sept. 1608, 30 Sept. 1608).

⁴⁾ Nieuw Ned. Biogr. Woordenb., dl. VIII, kol. 113.

⁵⁾ Kol. Arch. 961 (stukken betreffende den scheepstocht van Pieter Willemsz. Verhoef: copie miss. Jacob de Bitter voor Cananoor aan bewindhebbers 18 Oct. 1608).

De rest van de vloot van Verhoef komt, nadat zij eerst nog te Mount Delli van levensmiddelen voorzien was, den 9en October voor Calicut ten anker¹⁾. Hier verneemt men, dat Adam van Driel goed ontvangen is door den samorijn. De onderhandelingen zijn reeds begonnen en een conceptverdrag is opgesteld. Een afgezant van den vorst verschijnt aan boord en noodigt den admiraal aan land te komen met een zoodanig gevolg, als deze passend zal oordeelen. Tolken geven den Nederlandschen vlootvoogd nauwkeurige instructies, hoe zich in tegenwoordigheid van den samorijn te gedragen en welke geschenken men hem behoort te vereeren. Al deze gaven: een stuk rood scharlaken, eenige bossen fijn koraal, een half dozijn groote kristallen spiegels, 2 kleine metalen kanonnen, afkomstig van een veroverd Portugeesch gallioen, een zestal roers met snaphanen, 2 musketten, een slagzwaard met een zilveren gevest en 200 Spaansche matten worden in twee kassen met geel laken overtrokken naar land gezonden.

De afgezant van den samorijn verzocht, dat zoodra de admiraal van boord voer, ter eere van den Malabaarschen vorst al het geschut op de vloot zou losbranden. Aan dit verzoek werd voldaan en onder daverend kanongebulder ging Verhoef met zijn gevolg van kooplieden, 150 musketiers en 50 piekeniers, „alle op het cierlijkste toegemaekt”, aan land. Op het strand stonden wel duizend van des samorijns soldaten opgesteld om den admiraal in te halen. Eenige gezanten van den vorst gingen den vlootvoogd tegemoet en geleidden hem onder hun pajongs naar het hof; voorop gingen de trompetters die op alle hoeken van de straten lustig bliezen, terwijl ook de musketiers hun kruit niet spaarden. In het paleis werden de Nederlanders voor den samorijn gebracht, die op zijn „costelijkste toegemaekt”, behangen met goud en edelgesteenten, de vreemdelingen hoffelijk „met een vrolijk aengesichte” ontving. Hij stak den admiraal, die den vorst op Nederlandsche wijze begroet had en dus geen knieval deed, de rechterhand om te kussen toe. Naast hem stond zijn troonopvolger en rondom eenige edellieden. Nadat de Nederlanders ook dezen eerbewijzen hadden betoond, nam de samorijn den admiraal bij de hand en stak zijn vingers door die van Verhoef tot teeken van verbond. De Nederlanders bezichtigden hierna het paleis, waarbij

¹⁾ Voor den tocht van Verhoef: Begin ende Voortgangh, dl. II, Oost Indische voyagie onder den admiraal W. Verhoeven, p. 27—34; De Jonge, Opkomst, dl. III, p. 68 e.v., p. 276 (brief van P. W. Verhoef aan Jacques l’Hermite te Bantam 18 Oct. 1608); Stapel, Gesch. Indië, dl. III, p. 63, 64; Mac Leod, dl. I, p. 73 e.v.

hun zelfs het vrouwenverblijf van den vorst getoond werd. Eigenhandig bood de samorijn hun ververschingen aan. Ondertusschen werden de geschenken der Nederlanders door de bootsgezellen in het hof gebracht, de twee metalen kanonnen getrokken door een olifant. Dankbaar aanvaardde de samorijn deze gift. Het onderhoud verloopt allervriendschappelijkst. Als de samorijn om den hals van Verhoef een gouden ketting ziet hangen met een penning, waarop de beeltenis van Prins Maurits gegraveerd is, neemt hij deze zeer familiaar in de hand en beziet haar nauwkeurig. Verhoef biedt hem deze dan natuurlijk hoffelijk ten geschenke aan, hetgeen weer met een gouden ring beantwoord wordt. Ook de metgezellen van den vlootvoogd worden met gouden kettingen en ringen begiftigd. Den volgenden dag, nadat het gezelschap aan boord overnacht had en er nog weer meer geschenken naar 'skonings paleis gezonden waren, verschijnt de admiraal in den raad van den samorijn, slechts zijn meest vertrouwde dienaren mag hij naar binnen medenemen. De rest moet buiten blijven wachten, terwijl de raadkamer met een goede wacht bezet wordt. Binnenkomend vindt hij daar zes van des samorijns raadslieden, die in het rond met gekruiste beenen op den grond zitten, ook de Nederlanders laten zich op deze wijze in den kring neer. Hier wordt hun te verstaan gegeven, dat de samorijn zich wel zeer verwonderd had over het uitblijven van de hulp en steun hem bij het verdrag van 1604 toegezegd. Geen schepen of volk waren toegezonden om den gemeenschappelijken vijand, de Portugeezen, afbreuk te doen en van de Voorindische Westkust, te verdrijven. De samorijn hoopte, dat deze vloot hem nu die veelbegeerde hulp zou verleen en hij verzocht daarom, dat men hem met 6 schepen zou bijstaan, waarvan 2 voor de bhare van Goa, twee voor Calicut en twee voor de reede van Cochin zouden kruisen, waarbij de koning zelf zooveel fregatten en zooveel volk wilde voegen, dat de Portugeezen zich niet buiten zouden durven wagen. Eerlang konden zij op deze wijze van de Malabarkust verdreven worden.

Bij een mogelijke blokkade van Cochin beloofde de samorijn niet alleen fregatten te zenden, maar ook dit steunpunt der Portugeezen van de landzijde te belegeren, waardoor die plaats in korten tijd ingenomen zou worden. Hetzelfde kon ook met de stad Goa geschieden, waarbij de vorst van Byapur steun zou verleen. De Nederlanders zouden den vrijen handel in zijn land krijgen en hun werd een fraai steenen huis aangeboden tot woning van 's Compagnies dienaren en berging van koopwaren.

's Konings militaire voorstellen gingen de Nederlanders veel te ver. Op een diplomatieke en complimenteuze wijze werden deze voorloopig afgeslagen. Allereerst dienden de zaken in de Molukken hersteld. Als de Compagnie daar niet meester werd, zou zij ook in de toekomst den samorijn geen verdere hulp kunnen bieden. Om den vorst vooral uit handelsoogmerken toch een weinig tegemoet te komen, werd de belofte gegeven, dat twee schepen van Bantam naar Calicut zouden afgezonden worden met eenige kooplieden en een partij koopwaren. Aan deze kooplieden zou de samorijn wel zijn bescherming willen verleenen en hun van een behoorlijke woning en pakhuis voor hun koopwaren en in te zamelen goederen voorzien. De schepen, die van Bantam zouden komen, moesten de lading van ingekochte peper en indigo innemen. Ondertusschen stonden deze schepen ten dienste van den samorijn om ze tegen zijn vijanden te gebruiken. Over vrijstelling van tollén en rechten durfden de Nederlanders, daar zij den samorijn in zijn voornaamsten wensch, gewapende bestrijding der Portugeezen, niet tegemoet kwamen, niet reppen.

De Raden van den samorijn wezen op het groote belang van een bestrijding der Portugeezen op de Malabarkust, niet het minst ook voor 's Compagnies handel in die streken. Zoolang de Portugeezen hier meester waren, dwongen zij de handelaars uit de Roode Zee, van Perzië en Cambaya in de havens van Cochin en Goa te loopen en dan zouden er te Calicut voor de Nederlanders maar weinig winsten te behalen zijn.

Namens den samorijn verzochten de raden bevestiging van het in 1604 gesloten accord. De Nederlanders stemden toe, uitdrukkelijk werden nu de Portugeezen en hun bondgenoot, de koning van Cochin, tot vijand verklaard en den samorijn alle hulp toegezegd. Van zijn kant beloofde de samorijn de Nederlandsche kooplieden in bescherming te nemen en van een goede woning voor hun dienaren en koopwaren te voorzien. Wat de tollén en rechten betrof, zouden de Nederlanders niet zwaarder belast worden dan des samorijns onderdanen. In een instructie, die Verhoef achterliet voor de kooplieden of commandeurs, die na hem in Calicut zouden komen, beval hij aan, dat deze voor de diensten, door de Nederlandsche schepen aan den samorijn verleend, vrijdom van tol zouden eischen. Voorts zou de kapitein van het Nederlandsche magazijn aldaar samen met den samorijn de paspoorten teekenen, „welcke twee pointen om mercke-

lijke redenen voor deze tijd niet hebben willen moveren" ¹⁾).

Volgens 'slands wijze werd het verdrag door handoplegging bekrachtigd. Nadat de raad den koning van de besprekingen op de hoogte gesteld had, werd den 15en October afscheid genomen en hoewel de samorijn weinig voldaan zal zijn geweest over de geringe toezeggingen, zoodat „wij naer veel redenen hem nauwlijks contentement condon geven in het verseylen van de vlote" ²⁾), liet hij zijn teleurstelling niet te zeer blijken en volhardde in zijn vriendelijke houding. Hij verklaarde zich tevreden te stellen met de beide schepen uit Bantam en wenschte de Nederlanders alle heil en geluk bij hun verdere ondernemingen, zelfs nam hij den admiraal terzijde om hem te waarschuwen tegen de Portugeesche intriges. Hij beloofde eenige door de Nederlanders gevangen Portugeezen, afkomstig van het veroverd galjoen, in te lossen tegen een in Cochin gevangen Nederlander, Marten van Domburch, denzelfde, die daar in een ellendige gevangenschap door den Franschen reiziger François Pyrard was aange troffen ³⁾).

Nadat het verdrag bezegeld en, door den admiraal geteekend, weer met eenige geschenken vergezeld overgeleverd was (gesloten 13 October 1608) ⁴⁾), geschenken, door den samorijn met een zending van 23 wilde zwijnen beantwoord, koos de vloot 16 October zee en kwam men den volgenden dag voor Cochin bij de schepen van den vice-admiraal. Men besloot terstond een sloep naar Bantam te zenden om de kooplieden aldaar van het verbond met den samorijn op de hoogte te stellen en de afzending van de twee beloofde schepen te bevorderen ⁵⁾). Spedig zette de vloot dan koers naar Malakka.

Het hoofd van het kantoor in Bantam Jacques l'Hermite ⁶⁾) verklaarde zich echter buiten staat eenige schepen naar Calicut af te vaardigen ⁷⁾). Door den hachelijken toestand in de Molukken, waar Ternate

¹⁾ Kol. Arch. 961 (stukken betreffende den scheepstocht van Pieter Willemsz. Verhoef: copie miss. van Verhoef aan den Commandeur „die in Calicut zal komen”).

²⁾ Kol. Arch. 961 (stukken betreffende den scheepstocht van Pieter Willemsz. Verhoef: copie miss. van Van Driel aan den Admiraal etc., komende voor Calicut).

³⁾ Pyrard, dl. I, p. 430.

⁴⁾ Corpus diplomaticum, dl. I, p. 53, 54; De Jonge, Opkomst, dl. III, p. 278, 279.

⁵⁾ Kol. Arch. 961 (stukken betreffende den scheepstocht van Pieter Willemsz. Verhoef: resolutie breedten raad van de vloot, 17 Oct. 1608).

⁶⁾ Zie voor hem J. W. IJzerman, Cornelis Buysero te Bantam, p. 201—207.

⁷⁾ Kol. Arch. 965 (overgekomen brieven 1607—1612/13, dl. I, Bantam: copie

en Tidore door de Spanjaarden heroverd waren, kon geen schip in den Archipel worden gemist. De Voorindische westkust lag nog buiten 's Compagnies directe belangensfeer. De handel vereischte daar geen nederzettingen, slechts peper was er te krijgen en die kon men voor de toenmalige behoeften genoeg in den Archipel zelf bekomen. Er zouden nog heel wat jaren over heen gaan voor de V. O. C. tot een innenging overging, als de samorijn haar in 1608 reeds voorstelde.

De Nederlanders, die slechts korte bezoeken aan Calicut brachten, hebben ons weinig in hun journalen over het aanzien van de stad en het koninklijk paleis overgeleverd. Anders is dit bij François Pyrard, de Fransche reiziger, geboortig uit Laval, die met twee schepen, de Croissant en de Corbin, in 1601 was uitgezeild naar Indië, een uitrusting van Fransche burgers uit St. Malo, Laval en Vitré, aangespoord door de successen van Nederlanders en Engelschen. Na een schipbreuk bij de Maladiven, waar Pyrard eenige jaren vertoefde, kwam hij tenslotte aan de Malabarkust kort na het vertrek van een Nederlandsche vloot van die reede¹⁾. Acht maanden moet hij naar

miss. van Jacques l'Hermitte aan P. W. Verhoef, 19 Nov. 1608). Zie ook De Jonge, Opkomst, dl. III, p. 76, noot 1.

¹⁾ Volgens p. 364, noot 1, in de uitgave van Pyrard's reis in de Hakluyt Society zou Pyrard half Juni 1607 aan de Malabarkust zijn geland. Hij verneemt dan van den samorijn, dat 3 of 4 weken vóórdien een Nederlandsche vloot van 13 schepen daar gekomen en 9 of 10 dagen gebleven was. De Nederlanders hadden hem o.a. twee metalen kanonnen aangeboden. Hij had hun daarop beloofd, dat zij een fort mochten bouwen. Zij waren vertrokken, terwijl zij beloofden het volgend jaar terug te komen. De uitgever veronderstelt, dat de samorijn over het bezoek van Van der Haghen in 1604 sprak, en dat, toen Pyrard zijn boek eenige jaren later schreef, de bijzonderheid over de kanonnen invoegde, die hij waarschijnlijk in Goa had vernomen over het bezoek van Verhoef. Dit laatste is zeer goed mogelijk, maar kan de samorijn niet gedoeld hebben op het bezoek van Van Caerden aan de kust? Dit viel wel is waar in November 1607, maar is Pyrard werkelijk in Juni 1607 op de kust gekomen, een datum niet door Pyrard zelf genoemd, maar door terugrekening van wel vermelde data verkregen? Bevaarbaar was de Malabarkust immers niet in de maanden van den kwaden moesson. Was Pyrard werkelijk van Juni 1607—eind Febr. 1608 in Calicut geweest, dan is het wel merkwaardig, dat hij noch de aankomst van het schip Gelderland, noch van de vloot van Van Caerden vermeldt, terwijl hij zich juist zoo gaarne in handen van de Nederlanders had gesteld en gedurende zijn geheele verblijf aan de kust reikhalzend naar hen uitzag en juist door hun niet verschijnen, tenslotte om naar Europa te kunnen terugkeeren de hulp der Portugeezen inroept met de voor hem noodlottige gevolgen van een smadelijke gevangenschap in Cochin. Van Caerden bevestigde het verdrag van Van der Haghen, waarin de Nederlanders een fort werd aangeboden. Maar noch het aantal van de schepen, noch de schenking van de kanonnen kan op den scheepstocht van Van Caerden betrekking hebben, deze details moeten dus ontleend zijn aan den anderen scheeps-

zijn zeggen, in die stad verbleven zijn en in zijn journaal geeft hij een tot in de kleinste bijzonderheden afdalende, nauwgezette beschrijving van het land, de bevolking, de steden Calicut en Ponani, het koninklijk paleis en den persoon van den samorijn. Ponani was een stad en fort op de grens van Cochin. De samorijn verbleef hier, als hij oorlog voerde tegen zijn vijand, den koning van Cochin. De samorijn, die in deze jaren vreemdelingen uit al die verschillende Europeesche landen afkomstig, aan zijn hof ontvangt, hoort, om zich een juist beeld van die veraf gelegen landen te vormen, de een over den ander uit. Zoo moet Pyrard hem inlichten, wie nu eigenlijk de machtigste vorst is, prins Maurits of de Fransche koning. Het antwoord valt natuurlijk niet ten gunste van den Oranjevorst uit, maar bevredigt den samorijn allerminst.

Het is het beeld van een zeer volkrijke en vruchtbare streek, die uit Pyrard's beschrijving naar voren komt, een land met een reeds vergevorderde beschaving, te danken aan den bloeienden handel en de daaraan inhaerente verdraagzaamheid, waar ieder vreemdeling welkom was, en alle godsdiensten en overtuigingen vrij mochten aangehangen worden, en door den samorijn beschermd werden. Calicut was een open stad, zonder muren of andere versterkingen. De huizen waren niet gebouwd langs straten, maar stonden her- en derwaarts verspreid; die van de welgestelden waren omringd door groote tuinen en omsloten door muren. Alleen vlak bij de zee, bij het groote pakhuis van den koning, was een gedeelte waar zich uitsluitend winkels bevonden. Deze wijk was regelmatig gebouwd, maar de kooplieden hadden hier niet hun woningen.

Het paleis van den samorijn was in tegenstelling met de stad wel versterkt en met muren en een gracht omringd. Een groot aantal soldaten hield er de wacht bij de ingangen en als in ieder Oostersch hof, moest men vele wachten en poorten passeeren voor men tenslotte in de tegenwoordigheid van den vorst werd toegelaten. Zooals in het eerste hoofdstuk reeds is verhaald was één van de opmerkelijkste zaken, die Pyrard opviel, de buitengewoon ontwikkelde secretarie, waar een administratief systeem werd toegepast, waarvan men in Europa toen ter tijd nog niet droomde.

tocht van Van der Haghen of Verhoef. Men moet dus concluderen, dat Pyrard in ieder geval in een periode in Calicut is geweest, dat hier geen Nederlandsche vloot op de reede kwam, en hoewel hij meestal zeer betrouwbaar is, heeft zijn verblijf aldaar waarschijnlijk veel korter geduurd dan hij in zijn journaal wil doen gelooven.

Tevergeefs zag de samorijn in 1608 naar de komst van een Nederlandsche vloot uit en ook de volgende jaren verschenen er geen op zijn reede. Toch werden de relaties niet geheel verwaarloosd, maar niet van den zee-, doch van den landkant kreeg de samorijn een Nederlandsch bezoek. Toen zich namelijk in April 1610 drie Nederlandsche schepen onder commando van Arend Maertensz. aan de kust van Coromandel bevonden, werden uit Tierepopelier (Tirupapaliyur), iets ten zuiden van Tegenapatnam, twee Compagnies dienaren, Cornelis Jacobsz. van Breekvelt en Hans Bullaert, over land naar den samorijn afgevaardigd om met den vorst te onderhandelen en een vast verbond te maken¹⁾. Dit geschiedde op bevel van de bewindhebbers in Nederland „om den last van onze Prince te volbrengen”, zooals Martensz. uit de Cleene Sonne 28 April 1610 aan den samorijn schreef²⁾ en in welk schrijven hij zich verontschuldigde, dat wind en stroom hem beletten naar Calicut te zeilen en hij daarom over land zijn beide afgezanten tot den koning moest afvaardigen. Behalve dezen brief kregen de Nederlandsche gezanten het patent van prins Maurits mee en een brief van Pieter Willemsz. Verhoef aan den vorst. Vergezeld door twee Brahmanen, een tolk, die de Malabaarsche, Maleische, Portugeesche en „Moorse” talen kende en die de reis verschillende keeren zelf reeds gedaan had, met twee koelies, die de pakken en bagage torsten, trokken de beide Nederlanders te paard dwars door het binnenland Carnatica van de zuidelijke punt van Voor-Indië. Het eerste gedeelte van den tocht ging door het gebied van den grooten „Aya”, den stadhouder van den neik van Gingi. Nauwkeurig werd de finantieele zijde van de reis geregeld. De beide afgezanten kregen 114 pagoden aan reisgeld mede, de tolk zou behalve den kost drie realen van achten per maand verdienen, te betalen na afloop van de reis, de twee Brahmanen ontvingen 30 pardous samen voor den geheelen tocht, de koelies ieder een pagode per maand en den kost, „Een wassen cleet” werd meegenomen tot bescherming van bagage en brieven³⁾.

Over hun tocht zijn geen bijzonderheden bekend. Omstreeks September moeten zij weer in Tierepopelier zijn teruggekeerd met een

¹⁾ Mac Leod, dl. I, p. 93, 97.

²⁾ Historiesch Verhaal van het begin, den voortgang en den tegenwoordigen staat des koophandels van de Generaale Nederlandsche geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, dl. I, p. 504.

³⁾ H. Terpstra, De vestiging van de Nederlanders aan de kust van Koromandel, p. 188.

door den samorijn geteekend contract¹⁾. Hierbij werd aan de Nederlanders toegestaan een steenen huis te bouwen tot bewaring van hun koopwaren, ammunitie en tuigage. Van alle goederen, die door de Nederlanders in de havens van den samorijn gelost en geladen werden, moest 2 % rechten betaald worden. Slechts één keer behoefden die rechten te worden voldaan. Rijst, geld en benodigdheden voor het huis zouden vrij van tol zijn. De samorijn beloofde de Portugeezen zijn land te ontzeggen. Niemand zou eenige twist over godsdienstaangelegenheden maken. Deserteerde een Nederlander naar den samorijn, dan zou deze hem aan het opperhoofd van de nederzetting uitleveren. Alle kooplieden in het gebied van den samorijn mochten vrij met de Nederlanders handeldrijven. Aan geen andere Europeesche natie werden deze voorrechten toegestaan. Voorts beloofde de Compagnie, dat zoo de samorijn goederen, geschut en ammunitie uit Nederland begeerde, zij deze met de eerste gelegenheid zou aanvoeren. Tenslotte werd den Nederlanders toegestaan vrij hout te hakken en water te halen in het gebied van den vorst²⁾.

Dit contract heeft vrijwel een gelijken inhoud als die, gesloten door Arent Maertsz. met den stadhouder van den naik van Gingi, 29 Maart 1610 en met den vorst van Carnatica 24 April 1610; ze zijn blijkbaar naar een vast model opgemaakt³⁾. Ook dit verdrag van 1610 bracht het niet tot verdere uitvoering.

Weer verliepen eenige jaren en in 1616 zeilde Pieter van den Broecke⁴⁾, de grondlegger van 's Compagnies betrekkingen met Suratte en Arabië, langs de Malabarkust en liet in de maand October het anker vallen voor Calicut. Daar de samorijn met een leger tegen Cochin te velde lag en het Portugeesche fort Cranganoor belegerde, werd Van den Broecke door den troonopvolger ontvangen. Deze toonde zich zeer verwonderd dat de Nederlanders geen gevolg hadden gegeven aan het verbond, door den admiraal Verhoef gesloten, en dat er geen Nederlandsche schepen meer voor de havens van den

¹⁾ Kol. Arch. 967 (overgekomen brieven 1607—1612/13: copie brief van Hans Marcelis en Abraham Fontaine uit Veloer, 7 Sept. 1610).

²⁾ Corpus diplomaticum, dl. I, p. 544—546; Historiesch Verhael, p. 506; Terpstra, Koromandel, p. 147, 148; Kol. Arch. 967 (overgekomen brieven 1607—1612/13, dl. III: orig. miss. van Pieter Gerritsz. Borgonje aan Arent Maertsz., 8 Mei 1610; idem, 24 Mei 1610); Mac Leod, dl. I, p. 200.

³⁾ Corpus, dl. I, p. 545, noot 1.

⁴⁾ Nieuw Ned. Biogr. Woordenb., dl. V, kol. 52.

samorijn waren verschenen¹⁾. De prins verzoekt Van den Broecke naar de legerplaats van den vorst te zeilen en mondeling de commissie, die hem door den Gouverneur-Generaal voor den samorijn opgedragen was, aan dezen mede te deelen. Door tegenwind kan Van den Broecke aan dit verzoek niet voldoen, maar belooft het volgend jaar met schepen en koopwaren voor Calicut te verschijnen. Hiermede neemt de prins genoegen. Door de „keizerin” wordt Van den Broecke tot een maaltijd vol pracht en praal uitgenoodigd en begiftigd met een gouden ring, versierd met twee mooie robijnen. Door den troonopvolger wordt hij tenslotte met een groot militair gevolg tot aan het strand uitgeleide gedaan. Aan de Hooge Regeering kon hij bij terugkomst deze ontvangst verhalen, maar haar tevens mededeelen, dat haar aartsconcurrenten, de Engelschen, zich ook hier genesteld hadden.

In Maart 1616 op weg van Suratte naar Bantam met drie schepen langs de Malabarkust varende, had een dienaar van de Engelsche Compagnie, Captain William Keeling van den samorijn een uitnoodiging ontvangen hem in zijn legerplaats te bezoeken. Keeling gaf aan die uitnoodiging gehoor en sloot namens den Engelschen koning 10 Maart 1616 met den samorijn een verdrag tot vestiging van een factorij, een tractaat dat veel verder strekkende bepalingen inhield dan de Nederlanders in voorafgaande jaren hadden verkregen²⁾. De vorst bood de Engelschen zelfs het fort Cranganor aan als het hem

1) In dit gesprek zou dus niets gerept zijn over het verdrag, dat Cornelis Jacobsz. en Hans Bullaert in 1610 gesloten hadden. De inhoud van dit gesprek is ons echter alleen overgeleverd uit het *Historiesch Verhael* (dl. II, p. 67, 68), waarin ook de boosaardige insinuatie voorkomt, overgenomen door Mac Leod, dl. I, p. 200, dat de Engelschen zich te Calicut gevestigd hadden, voorgevende, dat zij Nederlanders waren, een aantijging die door de inmiddels gepubliceerde stukken in de *Letters received by the East India Company*, afdoende weerlegd kan worden, Vol. IV, p. 64.

In het *Historiesch Verhael* wordt gesproken over den kroonprins, zoon van den samorijn, overgenomen door H. Terpstra in *De opkomst der Westerkwartieren van de O.-I. Compagnie*, p. 59, en over de keizerin zijn moeder. Gegeven de troonopvolging in Malabar moet dit de neef (zusters-zoon) en de zuster van den samorijn zijn geweest. Met de keizerin kan de vrouw van den samorijn bedoeld zijn, maar dan was zij niet de moeder van den troonopvolger.

Over het bezoek van Van den Broecke aan Calicut ook Purchas his *Pilgrimage*, dl. I, p. 605, vgl. *Begin ende Voortgangh*, dl. II, *Historische ende Journaelsche aenteyckeningh vant gene Pieter van den Broecke op sijne reysen soo van Cabo Verde, Angola, Guinea en Oostindien aenmerckenswaardigh voorgevallen is*.

2) F. C. Danvers and W. Foster, *Letters received by the East India Company from its servants in the East*, dl. IV, p. 64—66. Zie voor Keeling ook J. W. IJzerman, *Cornelis Buysero te Bantam*, p. 222—223.

gelukte, dit in te nemen, onder voorbehoud dat ook de samorijn daar een huis zou bouwen en door volk doen bezetten. Indien de samorijn met hulp van de Engelschen Cochin zou winnen, beloofde hij ook deze plaats aan de Engelschen over te leveren. De onkosten en profijten zouden gelijk verdeeld worden. Tenslotte werden alle Engelsche im- en exportgoederen van tol vrij gesteld.

Drie Engelsche facteurs, een kanonnier en een jongen werden in gevolge van dit verdrag in Cranganoor achtergelaten. Tot hoofd van de nederzetting benoemde Keeling George Woolman. In April d.a.v. verhuisden deze Engelschen van Cranganoor naar Calicut, waar Woolman een paar maanden later stierf. Toen in Maart 1617 kapitein Pepwell¹⁾ met zijn vloot in Calicut kwam, vond hij de zaken in een zeer slechten toestand en besloot daarom de nederzetting op te heffen. De meeste aan land gebrachte goederen waren verkocht, maar het was onmogelijk er betaling voor te bekomen. Het voornaamste oogmerk van den samorijn om de Engelschen in zijn land gastvrijheid te verleenen, was het verkrijgen van hun actieve hulp tegen de Portugeezen. Toen deze hulp uitbleef, stelde hij „that beggarly false samorine”, in hun verrichtingen geen verder belang meer en liet hen aan hun lot over zonder zelfs het van hun geleende geld terug te betalen²⁾. Het oordeel van de Engelschen over deze nederzetting luidde, onder invloed wellicht van hun weinig fortuinlijke belevenissen, aanvankelijk niet gunstig. De Engelsche koopwaren bleken niet verkoopbaar, noch bracht het land goederen voort in voldoende hoeveelheid en tegen matige prijzen, geschikt voor retourvrachten naar Engeland; in het bijzonder werd over den zeer hoogen peperprijs geklaagd³⁾.

Van den Broecke kon zijn belofte, het volgend jaar weer op de Malabarkust te verschijnen, niet nakomen. Met de schepen Middelburg en Duif strandt hij onderweg zonder zijn opdracht hem door de Hooge Regeering verstrekt om de vriendschapsbetrekking met den samorijn te onderhouden, te hebben vervuld⁴⁾.

Weer duurde het eenige jaren voor Nederlandsche schepen koers zetten naar de Malabaarsche havens. Java en de Molukken vereisch-

¹⁾ Zie voor Henry Pepwell: J. W. IJzerman, Cornelis Buysero te Bantam, p. 227.

²⁾ Letters received, dl. VI, p. 156.

³⁾ Letters received, dl. IV, p. 64 noot 2, p. 316—319; dl. V., p. 91, 114, 125, 222, 223; dl. VI, p. 21, 49.

⁴⁾ Mac Leod, dl. I, p. 200, 201; Terpstra, Westerkwartieren, p. 63.

ten de grootste krachtsinspanning van de Compagnie in die jaren op. Maar vergeten deden Gouverneur-Generaal en Raden hun relaties in die streken toch niet. Slechts de omstandigheden en tevens de nog geringe commercieele voordeelen, die deze landen voor de Compagnie opleverden, deden de eens gevoerde onderhandelingen voorloopig geen voortgang vinden.

Maar als in 1621 de opperbevelhebber van de door Nederlanders en Engelschen samengestelde vloot van 9 schepen — 5 Hollandsche en 4 Engelsche — de Raad van Indië Jacob Dedel¹⁾ uitzeylt, houdt zijn instructie niet alleen in den Portugeeschen vijand in den Indischen Oceaan en haar daaraan gelegen steunpunten zooveel mogelijk afbreuk te doen, maar wordt hem tevens de handel op de kust van Malabar gelast, hoewel niet tot schade van het voornaamste doel van de expeditie²⁾, waarvoor hij een waardevol cargasoen medekrijgt³⁾. Dit cargasoen was mede bestemd voor Suratte en den zijdehandel van Perzië. Naar het oordeel van de Hooge Regeering was de lading voor het bestemde doel veel te gering; zuinigheid van de Heeren Majores stelden haar echter niet in staat meer te zenden⁴⁾. Men hoopte op de kust tegen lagen prijs peper te kunnen inkoop, als men de Portugeesche schepen het varen uit de Malabaarsche havens belette⁵⁾. In Calicut hoopte men den samorijn over te halen een vloot fregatten te zenden om hulp te verleenen bij een aanval op de Portugeezen⁶⁾. Deze laatste van de beide door Nederland en Engeland gezamenlijk uitgeruste expedities had slechts een zeer gering resultaat, oneenigheden tusschen de „vrunden” bleven niet uit, vooral de preferentie van de vlag was een teer punt. Daar de vloot te laat vertrok en de gunstige moesson reeds verstreken was, kon men de Malabarkust niet meer bezeilen, maar moest ten zuiden van de Maladiven koers naar Mosambique zetten. Ook hier verrichtte men niets van belang en werden slechts twee Portugeesche schepen buitgemaakt. In October 1622 lag de vloot voor Suratte ten anker. Men bleef hier eenigen tijd en ging toen over tot de blokkade van Goa.

1) Stapel-Van Dam bk. II 3, p. 13, noot 5 en Geschiedenis Indië dl. III, p. 161; vice-admiraal over de vloot was Sir Humphrey Fitz Herbert.

2) English Factories 1618—1621, p. 276.

3) Zie voor de vloot van Dedel ook Mac Leod, dl. I, p. 275—278.

4) Kol. Arch. 753, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Pieter van den Broecke in Suratte, 17 Oct. 1621.

5) Kol. Arch. 753*, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Pieter van den Broecke, 28 Aug. 1622.

6) English Factories 1618—1621, p. 276 (Consultation by the United Council of defence at Batavia, 6 Oct. 1621).

Alle beschikbare schepen had Dedel hiervoor noodig en was buiten staat schepen naar de kust af te zenden ¹⁾).

De Compagnie had in den Archipel rijke pepervoortbrengende gewesten, maar toch liet het haar allermint onverschillig, dat zich op de Voorindische markten Europeesche concurrenten begonnen te vertoonen, die de waren opkochten om deze naar het Westen te vervoeren en zoo de markt in Europa voor de Nederlanders bedierven. Al deze Europeesche handelaars was het voornamelijk om peper te doen; peper, die volgens moderne begrippen in groote hoeveelheid door Europa in dien tijd geconsumeerd werd. Dit moet niet alleen aan den veel groveren smaak van de toenmalige westersche keuken, die nog niet van gekruide naar zoete spijzen was overgegaan, maar ook aan de andere wijze van conserveeren van levensmiddelen toegeschreven worden. In de meer noordelijk gelegen landen in Europa werd veel vleesch gegeten, maar geslacht werd slechts in den zomer en herfst. Om dit vleesch gedurende de rest van het jaar te kunnen bewaren, zoutte men het in of conserveerde het door middel van een groote hoeveelheid gemengde specerijen, waarvan peper het hoofdbestanddeel vormde.

De wensch om zich in dien zeer profijtelijken peperhandel den alleenverkoop te verzekeren, had de wedloop der Westersche naties naar de Aziatische gewesten ten gevolge, die dat product in overdaad leverden en legde feitelijk den grondslag voor den directen handel tusschen Indië en West Europa ²⁾).

De voornaamste pepermarkten in Voor-Indië lagen aan de Malabarkust. Zoolang Portugal de onbetwiste heerschappij in Azië bezat, kon zij haar pepermonopolie aan de Malabaarsche kust, gegrondvest op contracten met de Indische vorsten aldaar en speciaal voorbehouden aan de kroon, handhaven. Maar met het tanen van de Portugeesche macht trachtten nieuwe concurrenten zich van die pepermarkten meester te maken. Aan de Malabarkust lag juist het kernpunt van het Portugeesche verdedigingssysteem. Hier bezaten zij de vestingen Cochin, Cranganoor en Cananoor en trachtte alleen de heerscher van Calicut zich aan hun invloed te onttrekken. In het eerste kwart der 17e eeuw is het dan ook niet in de eerste plaats aan de Malabarkust, dat zich de concurrentie van de Europeesche naties afspeelt, maar

¹⁾ Kol. Arch. 753*, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie voor de schepen Wesep en Heusden gaande in compagnie langs de kust van Indië, 28 Aug. 1622.

²⁾ W. H. Moreland, *India at the Death of Akbar*, p. 222, 223; idem, *From Akbar to Aurangzeb*, p. 21.

meer in die gebieden, waarheen de peper binnen 's lands vervoerd werd¹⁾. In het zuiden naar Coromandel, in het noorden ook over zee naar Byapur en Suratte; van deze landen was Byapur zelf een peper voortbrengende streek. Aan de Coromandelukst werd de peper voornamelijk in de zuidelijke havensteden verkocht. Dat deze peper duur was door de hooge transportkosten is te begrijpen en het was slechts zeer schoorvoetend, dat de Nederlanders hieraan deelnamen. In zeer kleine partijen kochten zij die peper in tegen hooge prijzen, in de hoop de Engelsche, Deensche en Fransche concurrenten in Coromandel van de markt te dringen²⁾. De Denen hadden zich sinds kort (1621) in Zuid-Coromandel te Tranquebar gevestigd en vanuit Atjeh deden de Franschen pogingen in Masulipatnam handel te drijven³⁾. Al te hoog durfde de Compagnie de prijzen weer niet opjagen, bang dat Franschen en Denen zich naar den Archipel zouden richten, waar goedkoopere peper in grootere hoeveelheid te krijgen was. De peper in Coromandel was niet uitsluitend uit Malabar afkomstig, maar werd ook uit Atjeh aangevoerd, waar de Coromandelsche inlandsche handelaars ze tegen kleeden inkochten⁴⁾ en hiermede weer schade aan 's Compagnies handel deden, daar hierdoor haar afzet van kleeden in Atjeh geringer werd. Deze pepermededinging op de Coromandelukst was slechts kortstondig⁵⁾. De Compagnie wilde er op den duur geen kapitaal in steken en liet dezen peperhandel verder gaarne aan haar concurrenten over⁶⁾. Behalve Malabaarsche peper kocht de V. O. C. aanvankelijk op de Coromandelukst ook slaven, die in menigte vanuit Malabar naar de oostkust gebracht werden⁷⁾. Langzamerhand staakte deze toevoer en in 1625 bleken zij in Palleacatte en Tegenapatnam niet te krijgen te zijn en moest de Compagnie, daar

1) Kol. Arch. 754, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan de Coromandelukst, 26 Maart 1624.

2) Kol. Arch. 753, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan de Coromandelukst, 18 Oct. 1621; idem 753*, G.G. en Rd. aan de Coromandelukst, 15 Juli 1623.

3) Mac Leod, dl. I, p. 454, 455.

4) Kol. Arch. 757, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Coromandel (Marten IJsbrantsz.), 17 Maart 1627.

5) Zie ook Moreland, Aurangzeb, p. 95, 319, 320.

6) Kol. Arch. 756, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Coromandel, 27 Juni 1626; idem 757, G.G. en Rd. aan Coromandel, 17 Maart 1627; zie voor den Coromandelschen peperhandel ook Kol. Arch. 997, O.B. 1626 II, orig. gen. miss. aan de kamer Amsterdam 27 Oct. 1625. In 1626 werd van Coromandel 25000 pond peper ontvangen voor 18 pagoden de baar (Kol. Arch. 998, 1626 III, orig. gen. miss. 3 Febr. 1626).

7) Kol. Arch. 991, O.B. 1624 I, orig. gen. miss. 3 Jan. 1624.

ook haar verdragen met den samorijn nog geen verderen voortgang hadden, haar behoefte elders, b.v. in Arakan, voldoen¹⁾).

In Suratte deden de Engelschen pogingen zich van de peper meester te maken, hetgeen door de V. O. C. angstvallig werd gade-geslagen. De Malabaarsche peper werd tot in Burhanpur (in Khan-desh) gebracht, waar de Engelschen ze opkochten voor hun retouren naar Europa en, wat nog winstgevender bleek, deze in Perzië om-zetten tegen andere waren, waardoor zij niet hun contanten, voor dien handel bestemd, behoefden aan te spreken²⁾. De Nederlanders wilden de Engelschen in de eerste plaats verhinderen, dat zij de Europeesche pepermarkt bedierven, maar tegelijk moest ook de Engelsche peper-export naar Perzië belet worden. De Nederlanders trachtten dezen uitvoer zelf in handen te krijgen, aangelokt door de hooge peper-prijzen in dit land³⁾. Maar weinig lust toonde de V. O. C. die peper in Suratte in te koopen, waar zij haar met contanten moest betalen, terwijl dit geld beter voor kleedeninkoop, voor den Archipel bestemd, te gebruiken was. Nog afgezien van het feit, dat als Nederlanders en Engelschen beiden in Suratte om de peper gingen dingen, de prijzen natuurlijk de hoogte in vlogen⁴⁾.

Zoo krijgt het eigenlijke peperland Malabar weer grootere betee-kenis voor de V. O. C. en als in 1625 de oud-gouverneur van Ambon, nu Raad van Indië Herman van Speult⁵⁾ met een Compagnies vloot naar Suratte zeilt om de Portugeezen in de Westerkwartieren zooveel mogelijk te benadeelen, wordt hem in zijn instructie mede gelast de Malabarkust aan te doen, den samorijn te begroeten en handelsbe-trekkingen aldaar aan te knooien⁶⁾.

Twee van de drie schepen van Van Speult, de Orangie en de Hollandia, liepen van Colombo vooruit naar Calicut, dat tot verwacht-plaats was bestemd. Onderweg brachten zij voor Cochin een Portu-

1) Kol. Arch. 755, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan de Coro-mandelkust, 26 Juli 1625.

2) Kol. Arch. 754, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Suratte, 9 Aug. 1624; Kol. Arch. 997, O.B. 1626 II, copie miss. van Pieter van den Broecke in Suratte aan den G.G., 23 April 1625; Kol. Arch. 1002, O.B. 1627 III, copie miss. van Pieter van den Broecke in Suratte aan G.G. en Rd., 24 April 1625; idem aan den G.G., 4 Dec. 1625.

3) Kol. Arch. 754, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Suratte, 24 Juli 1624.

4) Kol. Arch. 1002, O.B. 1627 III, orig. miss. van Van den Broecke in Suratte aan de XVII, 28 Nov. 1625.

5) Ståpel-Van Dam bk. II 1, p. 136.

6) Kol. Arch. 755, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Herman van Speult, 12 Sept. 1625; zie ook Mac Leod, dl. I, p. 416, 417.

geesch schip, volgeladen met kaneel, zoo in het nauw, dat de vijand er zelf den brand in stak ¹⁾). Na de beste waren eruit gelicht te hebben, kwamen de beide schepen den 19en voor Calicut, waar den 22en ook het derde schip, de Maurits, met Van Speult aan boord, zich bij hen voegde.

De samorijn zond onmiddellijk gezanten, met verzoek naar Chetwai te komen, waar hij weer te velde lag tegen den Cochinschen koning. Nadat de vloot naar de aangeduide plaats gezeild was, kwam de „keizer” zelf op het strand, omringd door meer dan 10.000 gewapende nairos. Hij betuigde Van Speult alle mogelijk „caresse”, liet de Nederlanders wel 4 à 5 dagen in zijn paleis logeeren en zocht hen over te halen in zijn land een nederzetting te vestigen. Van Speult zag het groote belang hiervan in, vooral in verband met den handel met Mocha en Perzië, naar welk laatste land immers de Engelschen de peper trachtten te exporteeren. De onderhandelingen vlotten zóó goed, dat 3 Jan. 1626 een accoord tot stand kwam, waarbij de samorijn alle peper en alle gember, die zijn land opleverde, aan de Compagnie beloofde te verkoopen, de peper tegen 28 realen van achten het candiel (1 candiel gerekend voor 520 pond) de gember tegen 12 realen het candiel. Deze waren zouden tolvrij zijn, evenals de importgoederen, die de Compagnie in het land wenschte te brengen en de benoedigheden voor de Hollandsche nederzetting. Als tegenprestatie beloofde Van Speult namens de V. O. C. den samorijn jaarlijks een kanon te leveren, het eerste te geven een jaar nadat het verdrag door be- windhebbers of Gouverneur-Generaal en Raden bevestigd zou zijn. De samorijn zou voorkomen, dat peper of gember aan andere naties dan de Nederlanders verkocht werd, zelfs niet aan zijn eigen onderdanen. Daarom zou ook geen enkele van zijn landslieden de peper, als zij rijp was geworden, onder zich mogen houden. Streng zou worden toegezien, dat geen peper op slinksche wijze uit het land vervoerd werd. In Ponani bood de samorijn de V. O. C. tegen een jaarlijkschen huurprijs een goede groote steenen brandvrije woning dicht bij de rivier gelegen aan om de peper daar te kunnen opslaan. In deze nederzetting zouden de onderdanen van den samorijn de peper, gember en andere waren leveren en wegen op hun eigen kosten. De Compagnies dienaren in de loge stonden onder bescherming van den samorijn. Tenslotte werd het accoord besloten met de geijkte bepalingen over de uitlevering van deserteurs en misdadigers door den

¹⁾ Kol. Arch. 1002, O.B. 1627 III, orig. miss. van Herman van Speult aan Jonkheer Lucas van Essen, rentmeester te Harderwijk, 15 April 1626; idem, copie miss. van Van Speult aan den G.G., 5 April 1626.

samorijn aan het Nederlandsche opperhoofd. Het tractaat zou zes jaar geldig zijn¹⁾. Op ongeveer 3000 candiel (van 510 Hollandsche ponden) schatte de samorijn de opbrengst in zijn gebieden.

De Moorsche kooplieden uit Mocha en Perzië, in hun handel bedreigd, trachtten zooveel mogelijk den voortgang van deze onderhandelingen te weerhouden en boden de Nederlanders 1000 candiel peper te leveren tegen den door den samorijn voorgestelden prijs. Van Speult durfde op dit voorstel niet in te gaan, bang bedrogen te worden, daar hem niet de peperprijzen in Suratte, Perzië en de Roode-zeegebieden bekend waren en hij bovendien niet de weinige hem medegegeven contanten voor peperinkoop durfde aan te spreken.

Nadat men den samorijn met eenige geschenken (hoewel wat mager uitvallend in vergelijking van voorgaande gelegenheden), begiftigd had, ging men aan boord, persoonlijk door den vorst tot aan het strand uitgeleide gedaan.

In Suratte gekomen, vernam Van Speult, dat de peper tegen de prijzen, in Malabar aangeboden, goede winsten zou geven. Waar deze peper ook grover dan de Javaansche was, en dus meer gewild, drong Van Speult er bij zijn superieuren op aan in Calicut een factorij te stichten²⁾. Bovendien behoefde men de peper niet tegen contanten in te koopen, maar kon hier zoowel Suratsche kleeden, als nagelen, noten en foelie slijten „het eene soude het andere helpen”. Overtuigd dat zijn meesters naar zijn voorstellen wel ooren zouden hebben, stelde Van Speult zelfs al een „bequaem ende ervaren” persoon voor, die als hoofd van het op te richten comptoir zou optreden. Maar slechts zeer matige belangstelling ondervond aanvankelijk Van Speult, die het volgend jaar op zijn terugtocht van Suratte naar Nederland 23 Juli in Mocha overleed, voor zijn voorstellen bij Gouverneur-Generaal en Raden. Dit hooge college bepaalde zich ertoe Van Speults brieven zonder eenig commentaar naar Nederland te zenden³⁾. En ook de ratificatie bleef uit.

Het was in de eerstkomende jaren voor de Nederlanders niet gemakkelijk de Malabarkust aan te doen, daar Portugal in deze jaren

1) Corpus diplomaticum, dl. I, p. 205—208.

2) Kol. Arch. 1002, O.B. 1627 III, copie miss. van Van Speult aan den G.G., 5 April 1626. Over de samenkomst van Van Speult met den samorijn is niets te vinden in de orig. gen. miss. van G.G. en Rd., noch in hun resoluties van dat jaar. In de orig. gen. miss. van 13 Dec. 1626, Kol. Arch. 1002, O.B. 1627 III, wordt voor Van Speult's verblijf in Calicut verwezen naar de bijgaande missiven.

3) Kol. Arch. 1002, O.B. 1627 III, orig. gen. miss. 13 Dec. 1626.

krachtige vloten uitrustte¹⁾. De Portugeezen tolereerden op de Malabarkust niemand. Alleen gewapenderhand was hun macht te weerstaan. De inlandsche handel langs de geheele Voorindische westkust en de Arabische kust tot in Mocha werd onder bescherming van de Portugeezen gedreven. Deze inlandsche kooplieden moesten daarvoor aan de Portugeesche forten de tollën en bovendien de convooigelden betalen. Uit de opbrengst hiervan bekostigden de Portugeezen hun oorlogsuitgaven, sloopstoeuwingen etc. Alleen bepaalde, hun speciaal door de Portugeezen toegestane goederen, mochten de Indische kooplieden transporteeren, terwijl de rest voor de Portugeesche kroon gereserveerd bleef²⁾.

Het is pas in 1633, wanneer de Portugeezen in Goa slechts twee navetten tot secours gekregen hebben, dat men in het Nederlandsche comptoir te Surat, waar dan voldoende schepen aanwezig zijn, besloot een tweetal hiervan, de Vlissingen en het fregat de *Camelion*, waarbij later nog een veroverd fregat de *Daman* gevoegd werd, langs de kust te zenden om beginnend bij *Daman* tot kaap *Comorijn* vijandelijke schepen, die met retourladingen wilden uitloopen, te bemachtigen en te vernietigen. Ook de rijk geladen navetten uit *Macao*, *Malakka* en *Ceylon* op weg naar *Goa* zouden misschien een goeden buit kunnen opleveren, al diende de commandeur van de Nederlandsche schepen er zeer tegen te waken, dat hij niet door de convooierende armada de remas in het nauw gebracht werd. Tot commandeur van de vloot werd benoemd *Jacob Jansz. Corencray*. De directeur van *Surat*, *Philips Lucasz.*³⁾, hoopte met een kleine scheepsmacht groo-tere resultaten te bereiken. Over de komst van een groote vloot zouden de Portugeezen van te voren op de hoogte gesteld zijn en hun maatregelen kunnen nemen, terwijl zij het vermoedelijk voor een drietal schepen, dat de kust onveilig maakte, niet de moeite waard zouden vinden hun oorlogsvloot uit de havens te laten loopen. Tegen de vijandelijke roeivaartuigen zouden *Corencrays* schepen wel bestand blijken. Bovendien was de Portugeesche macht op dat oogenblik zóó zwak, dat ook uit dien hoofde *Corencray* geen gewelddadige ontmoeting te duchten had. Om van den toestand op de hoogte te komen,

1) Kol. Arch. 758, Uitgaand briefboek *Batavia*, G.G. en Rd. aan XVII, 15 Dec. 1629; idem, G.G. en Rd. aan *Marten Ijsbrantsz.* in *Coromandel*, 24 Aug. 1630.

2) Kol. Arch. 1018, O.B. 1633 III, „schriftelijke relatie betreffende den handel in *Guseratte*, *Industan*, *Persia* en corresponderende kwartieren”.

3) *Stapel-Van Dam* bk. I 2, p. 314, noot 6.

werd Corencray een gevangen Portugeesche schipper medegegeven, die tegen een goede „tractatie” wel alle gewenschte inlichtingen geven zou.

Maar behalve de bestrijding van de Portugeesche schepen, waarbij hem zijn twee snel roeiende fregatten goeden dienst konden bewijzen om de Portugeesche navetten te overvallen, kreeg Corencray last in Calicut met den samorijn in onderhandeling te treden, onder voor-geven, dat hij van de vloot was afgedwaald en slechts kwam ver-verschen ¹⁾). Na den samorijn zijn verontschuldiging te hebben aan-geboden, dat de Nederlanders, gedurig van „quaetwillige vijanden aen-gevoghten en door geveysde vrunden belemmert”, reeds zulk een langen tijd geen Nederlandsche schepen op de Calicutsche reede hadden kunnen zenden, moest Corencray het doen voorkomen of hem het contract van Van Speult, dat de Hooge Regeering nog steeds niet bekrachtigd had, geheel onbekend was. Trouwens, op dit accoord van 1626 oefende Philipsz Lucasz. wel eenige kritiek uit, speciaal het jaarlijksche geschenk van een kanon droeg niet zijn goedkeuring weg. Maar vóór den peperhandel ging de buitmaking van de Portu-geesche schepen en liefst van die met een rijke lading. Corencray had bij de uitvoering van dit deel van zijn instructie zijn bezoek aan Calicut achter te stellen. De buitgemaakte schepen moest Corencray, zoo zij nog bruikbaar waren, bemannen. Waren zij niet meer zeil-vaardig, dan konden zij verbrand worden. De slaven, die hem door die verovering van Portugeesche schepen in handen vielen, kon men gebruiken voor het bevolken van streken in den Archipel. Om den vijand geen aanvalskans te geven, diende Corencray zijn schepen zoo dicht mogelijk bij elkaar te houden. Verstreek de tijd te zeer — uiterlijk half Maart werd Corencray in Gamron verwacht — dan zou hij alleen een koopman aan land dienen te zenden voor den peper-inkoop. Als ruilwaren voor de peper werd hem een groote partij lood medegegeven, die de Compagnie, „overcroot” als zij daar mede was, gaarne wilde slijten. De Hooge Regeering verwachtte, dat Corencray zonder dit lood zou terugkeeren, te meer daar de Malabaren, die in Suratte kwamen handelen, grage koopers van deze waar bleken te zijn, zoodat het in hun eigen land een nog hooger prijs zou maken ²⁾).

¹⁾ Kol. Arch. 1031, O.B. 1634 II, Instructie voor Jacob Jansz. Corencray door den directeur van Suratte Philips Lucasz., 6 Jan. 1633.

²⁾ De loodprijs in Suratte was 7 mahmudi de man van 30 pond. 1 mahmudi was 1/100 van 1 toman. Een toman was 39 à 40 gulden waard. (Kol. Arch. 1031, O.B. 1634 II, instructie voor Jacob Jansz. Corencray, 6 Jan. 1633).

Voor de medegegeven ruilwaren en contanten moest Corencray ongeveer 340 à 350 candiel peper inkoopen. Zoo weinig mogelijk van de contanten mochten worden aangesproken en daarom was het raadzaam, dat Corencray zich nauwkeurig op de hoogte stelde, welke koopwaren daar gevraagd werden en tegen welken prijs en in welke hoeveelheid men deze verhandelde. Als een goede lading peper ingekocht werd, mocht Corencray den samorijn desnoods voor één keer een kanon ten geschenke geven, mits deze peper tolvrij werd uitgevoerd. Daar niet alleen de samorijn, maar de meeste Malabaarsche staatjes heftige vijanden van de Portugeezen waren, was het nuttig, dat Corencray ook over de militaire macht van de Malabaren zoowel te water als te land, het aantal van hun oorlogsvaartuigen, hun bewapening etc. de noodige inlichtingen inwon. Maar een verzoek van den samorijn om gewapende hulp tegen den Portugeeschen vijand diende men vooralsnog af te slaan¹⁾.

Op dezen tocht werd door Corencray den vijand meer schade toegebracht dan dat de Compagnie handelsvoordeelen verkreeg. Een Portugeesche prijs werd bemachtigd en bij Chaul joegen de Nederlandsche schepen twee Portugeesche navetten op het strand die, door de Portugeezen verlaten, geheel afbrandden. Twee andere, waarvan een met een kostbaar cargasoen van paarlen en contanten, werden eveneens veroverd. Al deze prijzen leverden de Compagnie een voordeel van c. f 50.000.— op²⁾. In Calicut, waar Corencray zich volgens zijn instructie van de handelsmogelijkheden op de hoogte stelde, had hij slechts weinig kunnen bereiken, daar de samorijn als gewoonlijk tegen Cochin oorlogde. Wel gelukte het hem de 95.000 pond lood in den tijd van drie dagen om te zetten in een pepervoorraad van een 680 quintalen³⁾, die door de inwoners van Cananoor, Mangaloor en Barsaloor, met kleine prauwen aan boord werden gebracht. De inlichtingen, die Corencray volgens zijn instructie inwon over de verhandelbare waren en hun prijzen, vielen bevredigend uit. Het bleek dat giroffelnagelen (kruidnagelen), nootmuskaat, salpeter, lood, aguil- en sandelhout, vermillioen, kwikzilver, tin, benjuin⁴⁾, radix china⁵⁾,

¹⁾ Kol. Arch. 1031, O.B. 1634 II, instructie voor Jacob Jansz. Corencray, 6 Jan. 1633.

²⁾ Kol. Arch. 1019, O.B. 1634 I, orig. gen. miss. 15 Aug. 1633; Kol. Arch. 1020, O.B. 1634 I verv., „Sommiere Deductie conserneerende den omneslach van de Nederl. geotroyeerde O.I.C. in India” door Philips Lucasz. aan Heeren XVII, 20 Juni 1634; Dagregister van Batavia 1631—1634, p. 192.

³⁾ 1 quintaal = 500 pond.

⁴⁾ Benzoë-hars.

⁵⁾ Gedroogde wortel van een smilax soort.

Japansche en Borneosche kamfer, Chineesch porselein, candijsuiker en een kleine partij realen in specie verhandelbaar waren¹⁾. De Hooge Regeering betreurde het, dat Corencray zich wat te angstvallig aan zijn instructie had gehouden. Bij een langer verblijf aan de kust, zou hij een vrij aanzienlijker pepervoorraad hebben kunnen innemen²⁾. Daarom besloten Gouverneur-Generaal en Raden tot de uitzending van Batavia van 4 schepen, die, behalve voor den handel in Suratte en Perzië bestemd, ook de Malabarkust zouden bezoeken.

Het waren de schepen Vliissingen, Leeuwinne, Grol, Bommel en het jachtje de Camelioen, die 12 Juli, weer onder commando van Corencray, nu met de noodige kennis en ervaring van zijn eersten tocht, uit Batavia zeilden. Eerst ging de tocht naar Perzië, waar men o.a. een lading tin zou innemen om bij het voor Malabar bestemde cargasoen te voegen, vandaar zou men den steven naar Calicut richten.

Het cargasoen voor Malabar bestemd, bedroeg een waarde van f 81.166-1-10, dat tegen peper diende te worden omgezet³⁾. Indien de peperinkoop de verwachtingen overtrof was het Corencray toegestaan, specerijen, voor Suratte bestemd, in Malabar voor peper in te ruilen, echter niet tegen lager prijs dan men hiervoor in Suratte zou geven. De koopwaren, zoo het lood als de specerijen, diende Corencray slechts in kleine partijen op de markt te werpen, om den prijs niet te zeer te drukken. De peperinkoopprijzen werden aanvankelijk door G.G. en Raden vrij hoog gehouden, 8 realen het quintaal. Alleen in uiterste noodzaak mocht de voorraad medegenomen contanten worden aangesproken⁴⁾.

Export van edele metalen werd in alle landen van Europa in dien tijd veroordeeld. De Engelsche Compagnie b.v. kon goud en zilver slechts uitvoeren in een beperkte hoeveelheid, bij haar charter vastgesteld, en zij moest dien uitvoer goedmaken met den verkoop van Oostersche producten in andere Europeesche landen. Al stonden de zaken voor de V. O. C. in dit opzicht iets gunstiger, daar zij een breedere basis bezat, toch zat ook bij haar de tendens voor de con-

¹⁾ Kol. Arch. 1020, O.B. 1634 I verv., deductie van Philips Lucasz. aan Heeren-XVII, 20 Juni 1634.

²⁾ Zie voor den eersten tocht van Corencray ook English Factories 1630—1633, p. 304.

³⁾ Kol. Arch. 1019, O.B. 1634 I, orig. gen. miss. 15 Aug. 1633, Dagregister Batavia 1631—1634, p. 206.

⁴⁾ Kol. Arch. 759, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie voor Jacob Jansz. Corencray door G.G. en Rd., 18 Juli 1633. In deze instructie is een gespecificeerde opgave van het Malabaarsche cargasoen.

tanten bij haar commercieele onderneming zoo min mogelijk aan te spreken. Hierbij kwam nog de omstandigheid, dat bij ruiling met goederen veel hoogere winsten te behalen vielen. Haar doel was daarom zooveel mogelijk goederen op de Indische markten in plaats van specie voor de door haar begeerde waren in te ruilen, hetgeen in Voor-Indië soms met groote moeilijkheden gepaard ging; dit land was immers bekend door zijn absorptie van edele metalen. De oopen-
 hoping van groote schatten was een speciaal kenmerk van de Hindoe-
 beschaving. In een land als Voor-Indië met een groote arme massa
 zonder eenige koopkracht, met een kleine vermogende bovenlaag,
 wier voornaamste rijkdom, behalve in landbezit, in goud en edel-
 steenen bestond en met een behoefte vooral naar artikelen van waarde
 en curiositeiten, in een land zonder mogelijkheid van kapitaalbelegging
 in industrie en van een groote persoonlijke onveiligheid en onzekerheid,
 was geen afname van goederen in groote hoeveelheden mogelijk ¹⁾.

Daar de Hooge Regeering het directorium in Nederland op de
 hoogte wilde stellen van het belang en de mogelijkheden van den
 Malabaarschen peperhandel, werd besloten een lading van deze peper
 met het eerstvolgend retour naar Nederland te zenden en gelastte zij
 Corencray alle voorname peperplaatsen aan de Malabarkust aan te
 doen, opdat hij te eerder zijn schepen volladen kreeg. De grootste
 voorzichtigheid diende betracht, dat Corencray's schepen niet door de
 Portugeezen overvallen werden. Een vijfde schip, de Utrecht, werd
 hem nog medegegeven om op de vijandelijke vaartuigen te kruisen.
 De geheele kust van Daman tot Kaap Coromijn moest voor de Portu-
 geesche schepen onveilig worden gemaakt en hun in- en uitkomen
 belet ²⁾. En aan al deze schepen diende zooveel mogelijk afbreuk te
 worden gedaan, waarbij men de inlandsche schepen van bondgenooten
 der Nederlanders of schepen voorzien van passen uitgegeven wegens
 de V. O. C., vrij moest laten passeeren. Behalve peper kon Corencray
 in Malabar ook cardamon inkoopen ³⁾.

Gouverneur-Generaal en Raden hadden groote verwachtingen van
 den Malabaarschen peperhandel en hoopten daar eerlang voordeelige
 winsten uit te kunnen trekken, te meer daar men wellicht geen duur

¹⁾ Moreland, Aurangzeb, p. 53, 60—63; idem, India at the death of Akbar, p. 283 e.v.; H. Terpstra, Eenige opmerkingen over het bedrijf der Oost-Indische Compagnie (Tijdschrift voor Geschiedenis 1942, afl. I).

²⁾ Daghregister van Batavia 1631—1634, p. 170.

³⁾ Kol. Arch. 1021, O.B. 1634 II, Instructie voor Jacob Jansz. Corencray, 6 Jan. 1633; Kol. Arch. 759, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Jacob Jansz. Corencray, 18 Juli 1633.

comptoir behoefde te vestigen; de Malabaren toch brachten de peper zelf aan boord¹⁾).

Corencray's tweede expeditie had een minder gunstig verloop. Komende van Perzië werden zijn schepen in de buurt van Goa ontijdig door de Portugeezen ontdekt, die hun maatregelen namen en een oorlogsvloot van 10 à 20 fregatten uitzonden om de Nederlandsche vloot te achtervolgen. Zij vielen de Nederlandsche schepen niet aan, maar de inlandsche handelaars werden verhinderd hun peper aan boord te brengen. Voortdurend maakten de Portugeezen met hun snelle roeivaartuigen het vaarwater tusschen de zware Nederlandsche schepen, die niet vlak bij de kust konden komen, en het strand onveilig. Slechts 150.000 pond peper kon tegen lood worden ingeruild. Van den koning van Cananoor werd een aanbieding ontvangen, dat in zijn land 1200 candiel peper te krijgen zou zijn. Maar ook hier werd de handel door de Portugeezen belet. Hetzelfde deed zich voor bij Baliapatnam. Mount Delli en Ponani, waar de inwoners eveneens peper in voorraad hadden²⁾). Alleen te Calicut, hoewel evenmin zonder bedreigingen van de Portugeezen, kon de reeds gecontracteerde peper ingenomen worden. Het gemis van goede roeifregatten werd door Corencray scherp gevoeld, had hij deze bezeten, dan geloofde hij zich wel in het bezit van de pepervoorraden te hebben kunnen stellen, terwijl men nu onverrichterzake moest doorzeilen. Het was gebleken, hoe gaarne de Malabaren met de Nederlanders wenschten te handelen en hoe afkeerig zij van de Portugeezen waren. Vooral de Malabaarsche zeeroovers brachten de Portugeezen groote schade toe.

De leidende figuren in de V. O. C. begonnen in te zien van welke groote beteekenis deze Malabaarsche peperhandel voor de geheele commercie van de Compagnie in Indië kon worden en welke schade men de Portugeezen kon toebrengen als men hen hieruit verdrong. De Malabaarsche peper vormde met de Ceilonsche kaneel de voornaamste „zenuw” van haar Indischen handel³⁾), deze peper, die niet alleen in de kraken naar Europa ging, maar die de Portugeezen ook uitvoerden naar China en Perzië en tot den inlandschen handel in Voor-Indië gebruikten. De Portugeezen beschikten over geen andere peperplaatsen in de Oostersche gewesten, die dit product in zulke groote hoeveelheden leverden als Malabar. Indien de Nederlanders dezen peperhandel in handen kregen, zouden zij in Europa de peper

¹⁾ Kol. Arch. 1019, O.B. 1634 I, orig. gen. miss. 15 Aug. 1633.

²⁾ Kol. Arch. 1020, O.B. 1634 I, deductie van Philips Lucasz., 20 Juni 1634.

³⁾ Als voren.

op prijs kunnen houden. Maar behalve met de Portugeezen hadden de Nederlanders met de Engelschen te rekenen. Ook deze hadden gaarne hun schepen met deze specerij volladen. Het was te verwachten, dat, had eenmaal de Compagnie met groote moeite en kosten het vaarwater voor de westkust van Voor-Indië veilig gemaakt, de Engelschen niet zouden nalaten — onder Nederlandsche bescherming — van deze omstandigheid gebruik te maken om rijke peperladingen te bemachtigen. In zijn deductie over den Indischen handel stelde de directeur van Suratte, Philips Lucasz., zijn superieuren voor met de Engelsche Compagnie over den Malabaarschen handel tot een vergelijk te geraken om dezen gezamenlijk te drijven en de Portugeezen te ontnemen. Maar gezamenlijk moest men dan ook de onkosten van de equipagiën dragen. Tesamen kon men zoowel in Europa als in Indië des te beter de prijzen beheerschen. Het stond slechts te bezien of de Engelsche „vrunden” zich op een dergelijke wijze wilden binden. Liever zochten zij hun heil aan den anderen kant. In 1635 sloot de Engelsche president van Suratte met den Portugeeschen onderkoning te Goa een wapenstilstand en een verdrag, waardoor tegen zekere voordeelen van handel en scheepvaart de Engelschen de Portugeesche schepen beschermen zouden ¹⁾. Het was een voorloopige overeenkomst, die nader door de regeeringen in Europa moest worden goedgekeurd. De Engelschen konden nu vrij in de Portugeesche havens komen. De regeering in Batavia, die alle conflicten met de Engelschen zooveel mogelijk vermeed en een gewapend samentreffen uit den weg ging, besloot de Engelschen niet als vijanden te behandelen. Maar wilden zij de Nederlanders met of zonder hulp van hun nieuwe vrienden vijandelijk aanvallen, dan moest geweld met geweld worden gekeerd. Eveneens mocht men niet te scherp optreden als de Engelschen in hun schepen Portugeesche cargasoenen door de Nederlandsche bezetting voor Goa trachtten te brengen. Dit zagen de Nederlanders aanvankelijk door de vingers, te meer daar de Portugeezen de Engelsche „kettters” toch geen waardevolle goederen zouden toevertrouwen ²⁾.

In 1634 gaat de oud-president van den Raad van Justitie te Batavia Dr. Pieter Vlack ³⁾ als commandeur met de retourvloot via Suratte

¹⁾ Mac Leod, dl. II, p. 63, 64.

²⁾ Kol. Arch. No. 760, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Maurits van Ommeren, 31 Aug. 1635.

³⁾ Dr. Pieter Vlack kwam in 1624 met het schip Gouda als extraordinaris Raad van Indië te Batavia. In datzelfde jaar nog gewoon Raad, werd hij in 1625 als president van den dagelijkschen raad van het kasteel van Batavia ge-

en Perzië naar Nederland. Ook hem beveelt de Hooge Regeering den Malabaarschen peperhandel aan ¹⁾). Daarom was het raadzaam, dat hij onmiddellijk recht toe naar Cananoor stevende om klaar met allen spoed de peper in te nemen vóór de Portugeezen van de komst der Nederlanders op de hoogte waren, opdat deze niet als vorige jaren met een menigte van kleine oorlogsvaartuigen den handel met de peperhavens onmogelijk maakten. Daar de peperopbrengsten van Djambi en de westkust van Sumatra veel geringer waren dan voorgaande jaren, hoopte de Hooge Regeering, dat Vlack een goede partij peper zou kunnen bemachtigen voor de retourlading naar het vaderland ²⁾). Hiertoe behoorden minstens 400 à 500 lasten peper op de kust te worden aangekocht. Het snelst was een groote hoeveelheid peper te verkrijgen in Cananoor, Tremapatnam en Balia-patnam, alle dicht bij elkaar gelegen. De inwoners van deze plaatsen hadden „de smaecke geproeft” om met de Nederlanders te onderhandelen en zouden zich daartoe zeer gewillig toonen. Een prijslijst werd Vlack tot verdere instructie medegegeven. Zooveel mogelijk goederen en zoo weinig mogelijk contanten, hoogstens $\frac{1}{3}$ contanten tegen $\frac{2}{3}$ koopwaren behoorden tegen peper te worden ingeruild. Vlack moest deze prijzen dadelijk aanbieden en niet trachten af te dingen. Die Indische handelaars, die het eerst de peper aan boord brachten, kregen de eerste en beste keuze uit de ruilwaren om op deze wijze den toeloop aan te wakkeren. De vloot diende verdeeld

committeerd om tot herstel van misbruiken een reglement van civiele en crimineele verordeningen op te stellen. In 1627 werd hij gouverneur van Banda, het volgend jaar weer in Batavia terug, president van den Raad van Justitie. Misschien door Coen als zijn opvolger aangewezen, bood hij echter vóór het openen van den door Coen nagelaten brief vrijwillig aan, dat de stem, die men den overledene toekende, niet gelden zou en bracht hij zijn eigen stem uit op Jacques Specx, die 22 Sept. 1629 tot Gouverneur-Generaal verkozen werd. In 1630 organiseerde de Hooge Regeering een expeditie naar Djambi onder Pieter Vlack als commandeur en François Pelsaert als vice-commandeur. In 1637 maakte Vlack een tocht naar de oostkust van Java om inlandsche vaartuigen te vernielen en den rijstuitvoer te beletten. In 1632 was Pieter Vlack aangewezen om als commandeur met eenige schepen naar Surat te gaan. Reeds op weg, moet hij op last van den nieuw benoemden Gouverneur-Generaal Hendrik Brouwer terugkeeren en gaat in zijn plaats Philips Lucasz. Twee jaar later in 1634 vertrekt Vlack met een retourvloot via Surat en Perzië naar het vaderland. Vlack huwde in Mei 1629 Elisabeth Ment, de zuster van Coen's vrouw Eva Ment, die tesamen met haar zwager en zuster naar Indië gekomen was.

¹⁾ Kol. Arch. 1023, O.B. 1635 I, Instructie voor Dr. Pieter Vlack, commandeur van de retourvloot, door G.G. en Rd., 15 Aug. 1634; Dagregister van Batavia 1631—1634, p. 369.

²⁾ Kol. Arch. 1023, O.B. 1635 I, orig. gen. miss. 27 Dec. 1634.

om op drie plaatsen tegelijk te kunnen handelen, maar toch zóó, dat de schepen steeds in het gezicht van elkaar bleven. Drie kooplieden werden voor dien handel in de Malabaarsche havens aangewezen. Iedere peperplaats moest met een schip en een jacht bezet worden, t.w. het schip 's-Hertogenbosch en het jacht Souburch onder Jan Carstenszoon¹⁾ voor Cananoor, het schip Nieuw Hoorn en het jacht de Bardes onder Barend Pietersz.²⁾ voor Baliapatnam en het schip der Veer en het jacht de Camelioen onder Michiel van den Trille³⁾ voor Tremapatnam⁴⁾. De andere drie schepen moesten de verbinding onderhouden, te zamen bestreken de 6 schepen en 3 jachten een kuststrook van ongeveer 10 mijl, zonder uit elkanders gezicht te geraken⁵⁾. Aan den koning van Cananoor en andere grooten van de Kust had Vlack de vriendschap der Compagnie aan te bieden en hun voor te houden, dat meer „tot der Portugeezen trots en afbreuck” dan om de winsten, de V. O. C. met groote moeite en onkosten dezen handel met hen trachtte te drijven; het zou echter het juiste middel kunnen zijn om zich van het Portugeesche juk te bevrijden. Hoe machteloos de Portugeezen reeds waren, was het vorige jaar gebleken, toen een viertal Nederlandsche schepen Goa gedurende drie maanden had kunnen bezetten, en slechts door gebrek aan verversching op de schepen de bezetting had moeten opbreken.

Niet alleen peper, maar ook gember, cardamon en kaneel waren door de V. O. C. gevraagde producten, die Vlack op zijn reis diende te verkrijgen. Evenmin mocht hij de connecties met de zeeroovers van Bergare verwaarloozen, die dikwijls goederen ten verkoop in voorraad hadden en daarenboven gezworen vijanden van de Portugeezen waren. Zoo was het dienstig „dat men die stijft met de waeren van haer te coopen”. Op de vorige tochten hadden de Nederlanders de ervaring opgedaan, dat op de trouw van de Malabaarsche makelaars

1) Jan Carstensz., afkomstig van Emden, de ontdekker van het sneeuwgebergte op Nieuw-Guinee, voer in 1616 met het schip de Trouw als onderkoopman uit, dient eenige jaren in Banda, leeft daar ook als vrijburger, in 1623 doet hij den ontdekkingsstocht naar Australië. In de daarop volgende jaren is hij commandeur van verschillende Compagnies vloten, in 1634 2e persoon op de retourvloot van Pieter Vlack.

2) Barent Pietersz., afkomstig uit Hoorn, diende eerst op het comptoir Masulipatnam; van 1634—1641 was hij directeur van de Nederlandsche factorij in Suratte, zie ook Stapel, Geschiedenis van Indië dl. III, p. 263, 264.

3) Michiel van den Trille kwam in 1632 met de Nieuw Zeelandt als opperkoopman te Batavia, is daar kassier en werd in 1634 als visitateur naar Perzië gezonden. Overlijdt op weg in Straat Sunda bij Poulo Bessy.

4) Zie Buitenlandsche kaarten A.R.A. No. 231 (Kaart van Canara en Malabar).

5) Daghregister Batavia 1631—1634, p. 369.

maar zeer weinig te rekenen viel, waarvan de meesten paapschgezind en creaturen van de Portugeezen waren, die hen tot spionage gebruikten. Op de schepen moest men goede wacht houden, daar bij de groote menigte van Malabaren, die zich aan boord verdrongen, het gevaar van brandstichting niet uitgesloten was. Zij mochten evenmin beneden in het schip komen, maar de handel diende gedreven te worden boven aan boord voor de groote mast, waarover een zeil gespannen werd¹⁾.

Ook dezen keer beantwoordde het resultaat geenszins aan de verwachtingen. Door tegenwind kwam Vlack laat aan de Malabarkust. Behalve de in zijn instructie genoemde havens Tremapatnam, Cananoor, Baliapatnam en Mount Delli bezoekt hij ook Ponani en Bergare. Maar op al deze plaatsen was de oude peper overal door de Portugeesche en andere vreemde handelaars opgekocht, terwijl het nieuwe gewas pas tegen half December geplukt werd. Bovendien vond Vlack bij de inlanders weinig belangstelling voor zijn medegebrachte ruilwaren en vroegen zij voor de nieuwe peper exorbitant hooge prijzen, en alsof zij „malcanderen gesproocken” hadden, eischten zij op alle plaatsen voor een quintaal peper 10 realen; de prijzen van de ruilwaren voor peper waren tegelijk aanzienlijk gedaald²⁾.

Vlack ging op deze voorwaarden niet in, daar deze prijzen een te groot verschil met die van het voorgaande jaar maakten en het de Compagnie niet gelegen kwam binnen drie maanden opnieuw op de kust te verschijnen. Bovenal, omdat hij zich niet durfde verlaten op de „windige” beloften en bedriegelijke contracten van de Mohammedaansche handelaars, die tegelijkertijd met de Portugeezen overeenkomsten sloten en de Portugeesche kooplieden en agenten in hun dorpen hadden toegelaten. 27 October vertrok Vlack's vloot zonder peper naar Goa, achtervolgd door een Portugeesche armada van 13 kleine oorlogsfregatten. Deze vloot had gedurende twee maanden Cananoor geblokkeerd uit wraak, dat de heerscher van dit land in 1634 met de Nederlanders onderhandeld en hun een partij peper verkocht had. Vlack spoorde den koning aan den strijd tegen de Portugeezen vol te houden en schonk hem tot voortzetting van den oorlog drie vaatjes buskruit en beloofde ook verder allen mogelijken steun. Maar terwijl Vlack voor Mount Delli lag om te ververschen,

¹⁾ In Kol. Aanw. 61* bevindt zich een uittreksel uit de instructie van Pieter Vlack naar een copie van dezen, d.d. 18 Oct. 1634.

²⁾ Kol. Arch. 1023, O.B. 1635 I, orig. miss. van Pieter Vlack aan bewindhebbers, 4 Juni 1635.

vernam hij, dat de vice-koning, verwittigd van de komst der Nederlanders, terstond met Cananoor vrede gesloten had, bevestigd door een aanzienlijk geschenk. De Portugeezen konden nu hun vloot tegen de Nederlanders gebruiken. Maar het kwam niet tot een gevecht en ongestoord kon Vlack na een verblijf van drie dagen voor de baai van Goa, Suratte bereiken¹⁾.

De Gouverneur-Generaal Hendrik Brouwer²⁾ achtte de vaart op Suratte en Perzië van groot belang, zoowel ter bevordering van den Indischen handel als om de Portugeezen op hun reizen naar en van Goa te kunnen treffen. Hiervoor waren groote eskaders van sterke schepen noodig, te meer vereischt na den wapenstilstand van Goa. Een van deze vloten onder Maurits van Ommeren³⁾ met bestemming naar Perzië, kreeg den specialen last de haven van Goa gedurende drie maanden te blokkeeren, van half Januari tot half April, om de Portugeesche kraken het uitkomen te beletten. Hun vertrek viel meestal tusschen c. 20 Januari—half Februari, opdat zij intijds de Kaap bij goeden wind zouden kunnen passeeren. Plaatsen om te ververschen waren Banda in het aan Portugal vijandige rijk van Byapur en Mount Delli, maar beide weinig gunstig gelegen voor de blokkadevloot.

Ook de peperhandel mocht niet worden verwaarloosd. Zoo geheim en zoo snel mogelijk, als 't ware „ter vlucht”, eer de Portugeezen het gewaar werden en het zouden trachten te beletten, moest Van Ommeren een grooten pepervoorraad zien in te nemen. Voor dien peperhandel diende men zeer vlot- en snelzeilende jachten uit de bij Goa gestationeerde vloot af te zenden tegen den tijd dat de peper aan de kust verkocht werd, dus in Febr. en Maart. De houding van den samorijn had het diepe wantrouwen van Batavia's regeering gewekt en Van Ommeren werd daarom niet gelast dezen vorst te bezoeken. Te zeer met de Portugeezen verbonden, geschiedden al zijn voorstellen maar voor den vorm „om ons t'abuseeren ende tijt

¹⁾ Kol. Arch. 1023, O.B. 1635 I, orig. miss. van Pieter Vlack aan bewindhebbers, 4 Juni 1635; MacLeod, dl. II, p. 60—62.

²⁾ M. A. van Rhede van der Kloot, De Gouverneurs-Generaal en Commissarissen-Generaal van Nederlandsch Indië 1610—1888, p. 43.

³⁾ Maurits van Ommeren, uitgevaren met het schip de Ster voor onderkoopman, werd in 1614 opperkoopman, en diende eenige jaren in de Molukken, op Bouton, Taffasoho en Macquian. Hij is dan naar Nederland teruggekeerd en vervulde in 1623 een missie namens de Compagnie in Engeland. In 1635 wordt hem als raad extra-ordinaris het bevel over de vloot naar Suratte en Perzië toevertrouwd.

te doen verliezen" ¹⁾).

Maar ook deze reis viel niet fortuinlijk uit. Van Ommeren kwam onderweg den 18en October voorbij straat Mamale in de Maladiven te overlijden. Hij werd aan land te Mount Delli begraven, „nadat wij hem soo lange in onse schuyt achteraan in een kist bewaert hadden" ²⁾). Zijn opvolger Jacob Jansz. Patacka ³⁾), over wiens beleid Gouverneur-Generaal en Raden zich zeer ontevreden toonden ⁴⁾), blokkeerde noch Goa, noch verrichtte hij iets in den handel op de Malabarkust.

b. *Peperhandel onder bescherming van de blokkadevloten van Goa.*

In 1636 aanvaardt Antonie van Diemen zijn ambt als Gouverneur-Generaal ⁵⁾). Met hem begint een krachtig expansief beleid, waarbij de vroegere politiek van aanval tegen de Portugeesche versterkingen in den Indischen Oceaan opnieuw wordt opgevat. Negen jaar lang varen sterke vloten van Batavia naar de Voorindische Westkust om het Portugeesche oorlogs- en handelscentrum Goa te blokkeeren, totdat eindelijk de pogingen om de sterke Portugeesche vesting Malakka, die den toegang tot den Archipel beheerschte, te veroveren, met succes bekroond werden. Deze plannen tegen Malakka gingen parallel met die tegen het eiland Ceilon, welks heerscher raja Singa de hulp van de V. O. C. had ingeroepen om de Portugeezen uit zijn land te verdrijven. Naast dit militaire doel, de paraliseering van de Portugeesche macht, werd evenmin de handel en het aanknoopen van betrekkingen met de Indische vorsten vergeten. Iedere commandeur van de volgende blokkadevloten, die tusschen 1636—1644 de „bhare" ging bezetten, had in zijn instructie eenige regels aan den Malabaarschen peperhandel gewijd.

De eerste vloot, die onder het gouverneur-generaalschap van Van Diemen 26/28 Augustus uitvoer, stond onder het beleid van den commandeur Jacob Coper ⁶⁾); 10 schepen waren voor de blokkade

¹⁾ Kol. Arch. 760, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Maurits van Ommeren, 31 Aug. 1635.

²⁾ Kol. Arch. 1029, O.B. 1636 I verv., orig. miss. van Jacob Jansz. Patacka aan bewindhebbers, 8 Febr. 1636.

³⁾ Jacob Jansz. Patacka, afkomstig uit Amsterdam, maakte reeds deel uit van de vloot van Van Caerden in 1608 en diende in de Molukken. Na zijn tocht met de vloot naar Goa werd hij andermaal naar de Molukken gezonden waar hij op Ambon in 1637 stierf.

⁴⁾ Kol. Arch. 1031, O.B. 1637 I, orig. gen. miss. 28 Dec. 1636.

⁵⁾ Van Rhede van der Kloot, p. 46; F. W. Stapel, De Gouverneurs-Generaal van Nederlandsch Indië in beeld en woord, p. 23.

⁶⁾ Stapel-Van Dam bk. I 2, p. 318.

„tot afbreuck van onsen gemeenen erfviant” bestemd¹⁾. Zij moesten het hulpeskader, dat uit Portugal in Indië verwacht werd, opvangen en verhinderen dat retourschepen uitliepen. Onder beveiliging van een dergelijke sterke vloot hoopte men een beter succes dan voorgaande jaren op de Malabarkust te bereiken. Twee schepen zouden den peperhandel waarnemen. Bij Cananoor, Tremapatnam en Bergare hoopte men, gezien de ervaringen door Corencray en Vlack opgedaan, groote partijen peper te kunnen inkoopen. Men wist nu, dat men de meest vlotgaande schepen, gecombineerd met kleine roeivaartuigen, voor dien handel gebruiken moest, daar de Portugeezen alle pogingen in het werk zouden stellen om dien handel met hun kleine fregatten en jachten te beletten. Coper kreeg een cargasoen mee, tot een waarde van f 101.176-9-6, waarvan hij liefst niets mede terug mocht brengen en waarvoor hij niet minder dan 8000 quintalen of 400 lasten peper diende te verwerven²⁾. Ook gember, cardamon en kaneel mocht hij inkoopen, zijn voornaamste werkzaamheid moest echter de peper gelden. Evenals zijn voorganger Corencray werd Coper gelast de prijzen, die gevraagd werden, zoo zij redelijk waren, zonder af te dingen te betalen. Zijn instructie vertoonde, wat den Malabaarschen handel betreft, groote gelijkenis met die van Dr. Pieter Vlack. Ook hij wordt gewaarschuwd voor de trouweloosheid van de Malabaarsche handelaars. Ook hij moet den koning van Cananoor van de vriendschap der Nederlanders overtuigen en van het nut dat de peperhandel hem brengen kan om zich van het juk van de Portugeezen te bevrijden, hem „discretelijck ende sedich onse macht verthoovende”³⁾.

De verkoop van de peper zal weer aan boord voor den grooten mast geschieden, met alle mogelijke voorzorgsmaatregelen.

De opperkoopman Johan van Twist⁴⁾ zou, indien hij niet als afgezant naar den koning van Byapur afgezonden was, dezen peperhandel drijven. Naast hem werden daartoe nog de opperkooplieden Benjamin van den Burch en Floris van Castel⁵⁾ ieder op een bijzonder schip

1) Zie voor de blokkadevloot onder Coper: Mac Leod dl. II, p. 98 e.v.

2) Specificatie van het cargasoen: Kol. Arch. 761; Instructie voor Jacob Coper, 25 Aug. 1636. In het cargasoen werd bij wijze als proef ook een lading sapanhout medegegeven.

3) Kol. Arch. 761, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor den commandeur Jacob Coper, 25 Aug. 1636.

4) Stapel-Van Dam bk. I 2, p. 316.

5) Floris van Castel was in 1638 opperkoopman op het schip 's-Gravenhage in den zeeslag vóór Goa.

bestemd. Zou het Malabaarsche cargasoen niet geheel verhandeld worden, dan moest men de rest naar Coromandel zenden.

Waar Coper in tegenstelling met Vlack in het goede seizoen de Malabarkust kon laten aandoen, Goa bovendien geblokkeerd en kleine roeivaartuigen de wacht voor de rivieren hielden, hoopte de Hooge Regeering dezen keer stellig op een rijke peperlading. Bij den achteruitgang van den Sumatraanschen peperhandel door de Engelsche concurrentie, waar een ware „pepercrijch” ontbrand was, zou aanvulling van de Malabarkust de V. O. C. wel van pas komen.

De Engelsche concurrentie in de peper bleef niet beperkt tot den Archipel. Ook die uit Voor-Indië wekte in hooge mate hun begeerte. Maar terwijl het zwaartepunt van de Nederlandsche macht in den Archipel lag en zij zich pas naar Voor-Indië richtten, toen zij voor hun specerijhandel de noodige ruilwaren, de Coromandelsche en Suratsche kleeden wilden verkrijgen, besteedden de Engelschen hun meeste aandacht juist aan dit land, nadat zij uit den Archipel voor een groot deel door de Nederlanders verdreven waren. In Suratte vestigde de oude Engelsche Compagnie haar eerste factorij. De V. O. C., krachtig gesteund door den staat, van groote finantieele kracht, met een ambtenarencorps geheel berekend voor zijn taak van koopman, krijgsman en zeevaarder, met een rigoureuus gehandhaafd monopolie, toonde zich ook in Voor-Indië spoedig verre superieur boven haar Engelsche collega. De Engelsche Compagnie, meer een onderneming van enkelingen, met voortdurend geldgebrek kampend, zonder voldoende staatssteun, aan alle kanten bedreigd door concurrenten, die haar koning haar zelf verschaften, wist zich slechts met moeite staande te houden en niets deed vermoeden, dat op deze wel zeer wankel basis een imperium zou ontstaan¹⁾.

Een van deze concurrenten van de oude Engelsche Compagnie was de z.g. Courteens association, opgericht door den Engelschen grootkoopman William Courten, één der voornaamste geldschietters van Karel I. Ondanks de privileges aan de oude Compagnie verleend, steunde de koning deze private onderneming onder voorwendsel, dat de oude Compagnie haar handel verwaarloosd had door het koninklijk privilege niet voldoende te gebruiken en ter nauwernood haar factorijen aan den gang kon houden. De nieuwe onderneming zou alleen daar mogen handelen, waar de oude Compagnie geen nederzettingen had, een bepaling, die al spoedig overtreden werd. De voordeelen, die

¹⁾ Moreland, Aurangzeb, p. 307 (appendix A.).

voor de Engelschen uit den wapenstilstand van Goa voortvloeiden, zouden hierdoor niet in de eerste plaats aan de oude Compagnie ten goede komen, maar worden uitgebuit door deze nieuwe concurrenten.

De associatie rustte 6 schepen uit, die onder bevel stonden van kapitein Weddell, den veroveraar van Ormuz ¹⁾, en vroeger in dienst van de oude Compagnie. Deze schepen zouden den handel op de Voorindische kust aanvangen ²⁾. Vandaar moest men trachten om met of zonder medeweten van de Portugeezen naar China en Japan te komen en dan liefst via de noordwestelijke doorvaart om Amerika heen, als men die vinden kon, naar Engeland terug te keeren. 40.000 £ mocht als contant geld meegenomen worden, benevens de koopwaren, die men in Indië van de hand moest doen. Verschillende dienaren van de Oude Compagnie gingen in dienst van het nieuwe lichaam over. Van de lotgevallen van Weddell en zijn tochtgenooten zijn wij nauwkeurig op de hoogte, doordat zich op deze vloot een der merkwaardigste 17e eeuwse reizigers, Peter Mundy bevond, die ons in zijn Travels een nauwgezet en lezenswaardig verhaal van zijn belevenissen heeft nagelaten.

De verrichtingen van de Nederlandsche blokkadevloeten voor Goa vallen buiten het kader van deze studie, zij zijn bovendien door Mac Leod in zijn werk *De Oost-Indische Compagnie als zeemogendheid in Azië* reeds beschreven. Hier worde slechts vermeld het meest vreedzame deel van de taak, die de commandeurs te vervullen hadden, de handel aan de Malabarkust.

Bij de eerste blokkade onder Coper bleek de vijand zóó sterk, dat geen enkel schip uit de bezettingsvloot kon worden gemist. Men verwachtte, dat de Portugeezen met geweld zouden probeeren een volgeladen kraak door de blokkade te krijgen en wilde daarom de geheele vloot bijeenhouden ³⁾. Het was dezen keer niet naar Malabar, maar naar het rijk van Byapur, dat zich 's Compagnies commercieele werkzaamheid, hoewel sterk gemengd met politieke motieven, richtte. Het Malabaarsche cargasoen werd nu voor dien Byapurschen handel bestemd ⁴⁾. Men hoopte in den koning van Byapur, Sultan Mahmud

1) Dictionary Nat. Biography.

2) Een nauwkeurige lijst van inhoud en bemanning van deze schepen, niet gepubliceerd in de Engelsche literatuur, is te vinden in Kol. Arch. 454, Brieven Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 22 April 1636. Zie verder voor den tocht: English Factories 1637—1641; The Travels of Peter Mundy in Europe and Asia 1608—1667, ed. by R. C. Temple (Hakluyt Society).

3) Daghregister van Batavia 1637, p. 76.

4) Daghregister van Batavia 1637, p. 77.

Adil Shah, een bondgenoot tegen de Portugeezen te vinden, die zijn havenstad Goa sinds 1511 in bezit hadden. Indien de Sultan deze stad van de landzijde zou belegeren, tegelijk dat de Nederlanders de plaats van den zee kant benauwden, zou den Portugeezen daar zeker geen lang verblijf meer beschoren zijn.

In welken slechten toestand de meeste Portugeesche vestingen en nederzettingen in Indië verkeerden, bleek duidelijk uit Portugeesche brieven, door de Nederlanders in beslag genomen. Het geldgebrek was het meest nijpend, daar hierdoor de soldaten in rebellie tegen hun gouverneurs en kapiteins kwamen en bovendien stroopend en roovend de steden en het omliggend land onveilig maakten¹⁾.

Om de Nederlandsche blokkade van Goa met effect te kunnen volhouden was de beschikking over een ververschingsplaats dringend noodzakelijk. De ervaring had geleerd, dat Mount Delli te ver verwijderd lag²⁾. Zes mijl van Goa werd door het schip de Egmond, dat met een jacht uit de blokkadevloot op verkenning uit was, half December 1636 een oord, Wingurla geheeten, ontdekt, dat geheel aan de eischen voldeed en zoowel water als ververschingen leverde. De plaats lag in het gebied van den koning van Byapur. Al aanstonds kon men hier inlichtingen over de Portugeezen in Goa bekomen. Wingurla was voor de Nederlanders zoo gunstig gelegen dat wanneer 'smorgens een schip uit de blokkadevloot vertrok, denzelfden dag reeds dit schip met een goeden watervoorraad terug kon zijn.

Ter aanknooping van nauwere betrekkingen met het Byapursche rijk, van welks economische mogelijkheden men bovendien zeer groote verwachtingen koesterde, die tenslotte ongerechtvaardigd bleken, werd 31 Dec. 1636 Johan van Twist in ambassade naar het hof van den vorst afgevaardigd.

Nadat Van Twist op zeer eervolle wijze ontvangen en onthaald was, hadden de onderhandelingen plaats, die met hulp van een Engelschman in het Portugeesch gevoerd werden. De Engelschen waren geen onbekenden in Byapur. In 1635 had de president van Suratte den koopman William Pitt naar dit land afgezonden om een concessie van den sultan te verkrijgen en een factorij te stichten³⁾.

De onderhandelingen van Van Twist hadden tot resultaat, dat aan

1) Daghregister van Batavia 1637, p. 82 e.v.

2) Kol. Arch. 1033, O.B. 1637 II verv., copie miss. van Jacob Coper aan den directeur van Suratte Barend Pietersz., z.d. (Febr. 1637); Kol. Arch. 1034, O.B. 1638 I, copie miss. van Jacob Coper aan den G.G., 4 Febr. 1637.

3) English Factories 1634—1636, p. 134.

de Compagnie vrije handel werd toegestaan. De sultan beloofde bij de komst van de volgende vloot — nu was het te laat om zijn volk nog bij elkaar te krijgen — een leger gereed te houden om Goa van de landzijde aan te vallen.

Te Wingurla werd door Van Twist een comptoir gevestigd met den onderkoopman Pieter Paets¹⁾ als hoofd; te zamen met een assistent moest deze terstond den handel beginnen. Zelf keerde Van Twist met de vloot van Coper naar Batavia terug. De omzetting van het Malabaarsche cargasoen in het rijk van Byapur vlotte niet als verwacht was. De Mohammedaansche kooplieden, „die doortrapten hoop”, begrepen, dat de V. O. C. hun peper naar andere landen wilde uitvoeren. Daarom hielden zij dien handel liever zelf in handen²⁾.

De twee agenten van de oude Engelsche Compagnie, die kort tevoren aan het hof van den sultan geweest waren, hadden tolvrijheid verkregen op den weg van Dabul naar de hoofdstad Byapur. Zeer duur kochten zij in Raybag de beschikbare peper op. Wilden de Nederlanders hiertegen concurreeren, dan dienden ook zij die hooge prijzen te betalen. Pieter Paets trad in Raybag in contact met een inheemsche organisatie van kooplieden, de z.g. „Siddërkaerse” Compagnie, de machtigste handelaars van deze stad, die wijdvertakte verbindingen onderhield en zoo o.a. met kooplieden in Coromandel in verbinding stond. In het Byapursche rijk kwamen de kooplieden meestal in de maanden Januari en Februari uit de landen van Canara met de peper. De Nederlanders wilden, om de hooge transportkosten, de tollën en rechten te ontgaan de peper in Wingurla hebben geleverd. Dit gaf moeilijkheden met die koopliedenorganisatie, die hiervoor niet te vinden was³⁾.

En ook de prijzen vielen niet mee, voor een deel te wijten aan een slechten oogst en de Engelsche concurrentie.

Pieter Paets stelde zijn superieuren voor om de vele Malabaarsche handelaars, die de Byapursche havens aandeden met hun scheepjes, geladen met klapper en rijst, ladingen waarop zij maar geringe

1) Pieter Paets, afkomstig van 's-Gravenhage, kwam in 1630 met het schip Walcheren in Indië. Bracht een tijd in Chineesche gevangenschap door. Van 1637—1641 was hij te Wingurla. In 1645 doet hij dienst in het rijsthuys te Batavia.

2) Daghregister van Batavia 1637, p. 262.

3) Kol. Arch. 1037, O.B. 1639 II, copie miss. van Van Twist aan Barent Pietersz. te Suratte, 6 Dec. 1637; idem, orig. miss. van Van Twist aan G.G. en Rd., 16 Dec. 1637; idem, copie order voor den onderkoopman Pieter Paets door Johan van Twist 23 Nov. 1637.

winsten behaalden, te bewegen in plaats van die waren jaarlijks peperladingen aan te voeren onder belofte, dat de Nederlanders die peper van hen zouden opkopen¹⁾, om op deze wijze de Portugeezen die peper afhandig te maken. Paets vergat bij zijn voorstel dat, al geschiedde ook de grootste aanvoer van peper naar het Byapursche rijk over land buiten het bereik van de macht der Portugeezen om, deze toch nog wel zooveel contrôle over de kust uitoefenden, dat zij een dergelijk pepertransport over zee onmiddellijk zouden hebben belet.

Met den machtigen grootkoopman Virji Borah²⁾ in Suratte trachtte de V. O. C. eveneens een contract af te sluiten voor peperinkoop. Deze Virji Borah, een handelaar die, in Suratte gevestigd, echter zijn handelswaren uit alle deelen van Indië liet aanvoeren, deed de Nederlanders aanvankelijk toezeggingen om een goede partij peper zoowel van Malabar als uit Byapur afkomstig, in voorraad te houden als de schepen van Batavia Suratte zouden aandoen. Naderhand verontschuldigde hij zich onder voorgeven, dat de Portugeezen reeds alle peper hadden opgekocht. Met reden verdachten de Nederlanders hem door de Engelschen te zijn omgekocht³⁾ en die beloften alleen te hebben gedaan om de Nederlanders „contentement” te doen en de Engelschen zijn peper te leveren. 20.000 man⁴⁾, die den Engelschen niet duurder dan 4 stuivers het pond kwam te staan, verkocht hij hun. Dit beloofde den Engelschen goede winsten, daar de peper in Europa voor 40 stuivers en duurder verkocht werd. De Nederlanders hadden dezen Virji Borah de voordeelen, die hij genoot bij den aankoop van hun cargasoenen, gaarne doen ontgaan⁵⁾.

In Raybag was steeds veel peper te krijgen, die door de Mohamedaansche handelaars via Rajapur naar Gamron in Perzië en door de Portugeezen naar Goa vervoerd werd, en het was niet het minst om dezen handel te onderzoeken, dat Johan van Twist zijn missie in het Byapursche rijk vervulde. Indien het mogelijk was, hoopte de Compagnie uit deze streken een 3000 à 4000 quintalen peper te verkrijgen. Zelfs al moest men een hoogen prijs betalen, dan diende men toch de Portugeezen en Engelschen hier te verdringen.

1) Kol. Arch. 1038, O.B. 1639 III, copie remonstrantie door Pieter Paets van den handel in de landen van Byapur aan Adam Westerwolt, 28 Oct. 1637.

2) Zie pag. 88.

3) Kol. Arch. 1034, O.B. 1638 I, copie miss. Barend Pietersz. in Suratte aan den G.G., 5 Mei 1637.

4) 1 man woog c. 67½ Hollandsch pond.

5) Kol. Arch. 762, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Barent Pietersz. te Suratte, 21 Aug. 1637.

In Raybag had een Indisch koopman Van Twist aangeboden een voorraad peper van 1000 à 2000 quintalen te leveren; de onderkoopman Pieter Paets werd nu gelast over deze peper een contract te sluiten en zoolang in Raybag te blijven tot de gecontracteerde peper geleverd was om deze dan naar Wingurla te vervoeren. In den tusschentijd kon hij zich nauwkeurig van den verderen handel van die stad en omstreken op de hoogte stellen. De Hooge Regeering had vernomen, dat Suratsche kleeden hier met 50 % winst verkocht werden. Kleeden tegen peper, dat kon geen slechte handelszaak zijn.

Om in Byapur den meest voordeeligen peperhandel te drijven was het raadzaam, dat de Nederlanders de gunst van den machtigen raadsman van den koning, Mustafa Khan, verwierven om met hem een pepercontract af te sluiten van 3 of 4000 quintalen, in te ruilen tegen door de Nederlanders aan te voeren koopwaren. De sultan had de Nederlanders in een firman beloofd, dat de im- en export van hun goederen tolvrij mocht geschieden. Men moest terdege waken, dat deze bepalingen nagekomen werden en men geen afpersingen van kooplieden of ambtenaren te duchten had. Door de voorspraak van den hertog verkreeg men wellicht een nadere bevestiging van het eerste firman. Het was de Compagnie bekend, dat de hertog groote hoeveelheden peper door zijn gevolmachtigden liet opkopen in het land van Canara, die hij dan met zijn vaartuigen naar Perzië en Mocha deed vervoeren en ze ook wel aan de oude Engelsche Compagnie verkocht. Bij het eerste bezoek van Van Twist had Mustafa hem reeds een partij van 2000 quintalen aangeboden, in Dabul te leveren, maar daar uit de blokkadevloot van Coper ook hiervoor geen schip gemist kon worden, was deze peper niet in handen van de Nederlanders, maar in die van hun Engelsche rivalen geraakt. Een contract met den machtigen Mustafa was verre te verkiezen boven de contracten met de gewone kooplieden, van wie men alle mogelijke gewelddadigheden en chicanes te wachten had¹⁾. Daar de oorlog in de Dekkan beslecht was, hoopte de Hooge Regeering dat de periode van peperschaarschte voorbij zou zijn en zij een behoorlijken pepervoorraad verkreeg, die de kosten van de zware equipage eenigszins zou goed maken.

Gezien het weinige resultaat, dat Coper op zijn tocht had bereikt, werd hem niet het bevel over de nieuwe blokkade opgedragen, maar

¹⁾ Kol. Arch. 762. Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Adam Westerwolt, 21 Aug. 1637.

benoemden Gouverneur-Generaal en Raden over een nog grootere scheepsmacht Adam Westerwolt¹⁾. Van Diemen hoopte, dat men nu het overwicht over de Portugeezen zou verkrijgen. Behalve tegen Goa zou met deze vloot voor den eersten keer iets tegen het eiland Ceilon ondernomen worden, welks vorst immers de hulp der Nederlanders tegen de Portugeezen ingeroepen had.

Commandeur Westerwolt, die met deze vloot van 16 schepen 23 Aug. 1637 naar Goa vertrok, kreeg last in zake den peperhandel ziju medegenomen cargasoen vooral voor den Byapurschen handel te bestemmen. De opperkoopman Johan van Twist ging weer mede als gezant naar Byapur. Men verwachtte van den handel in dit rijk nu meer voordeelen dan van de onzekere transacties op de Malabarkust, al diende ook deze handel evenmin verwaarloosd. Weer werd voor den Byapurschen en Malabaarschen handel een groot cargasoen ter waarde van f 104.606-1-6²⁾ medegegeven, het voor Malabar bestemde gedeelte had een waarde van f 25.976-17-12³⁾, bestaande in contanten, lood, giroffel (kruid)nagelen, nootmuskaat, foelie en sapanhout. 3000 quintalen peper hoopte de Hooge Regeering hiervoor te verkrijgen. Voor den Malabarhandel mocht Westerwolt gebruiken het schip Harderwijk en de jachten Cleen Amsterdam, Enkhuyzen en Dolphijn. Op zijn tocht langs de kust naar Goa had Westerwolt zich van te voren al op de hoogte te stellen van de te verwachten peperoogst en de inwoners de wenschen van de V. O. C. te dien opzichte kenbaar te maken. De Hooge Regeering stelde haar verwachtingen over de peper zóó hoog, dat zij zelfs voorzorgsmaatregelen trof als het medegenomen cargasoen aan koopwaren niet toereikend mocht zijn. In Suratte moest men het dan aanvullen met katoen en opium, producten, die in Malabar grage koopers zouden vinden⁴⁾.

Aangezien tijdens Westerwolts tocht de handel met Byapur de grootste aandacht behoorde te hebben, werd hem een bezoek aan den samorijn niet uitdrukkelijk opgedragen. Weer zouden Johan van Twist en Floris van Castel den peperhandel waarnemen; was het cargasoen, voor Malabar bestemd, daar niet verkoopbaar, dan kon men het voor Byapur gebruiken.

Dat Batavia in deze dagen zeer om peper verlegen was, blijkt wel uit het feit, dat zij die specerij, in den Archipel opgekocht en die

1) Voor Adam Westerwolt, zie IJzerman, Cornelis Buysero, p. 245 e.v.

2) Kol. Arch. 1034, O.B. 1638 I, orig. gen. miss. 9 Dec. 1637.

3) Kol. Arch. 762, Instructie van G.G. en Rd. voor Westerwolt, 21 Aug. 1637.

4) Kol. Arch. 762, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Adam Westerwolt, 21 Aug. 1637.

eigenlijk voor vaderlandsch retour moest dienen, naar Perzië zond opdat zij niet haar kapitaal voor aankooopen in dit land behoefde aan te spreken. Indien de Compagnie voor haar zijdeinkooopen in Perzië kapitaal moest gebruiken, was deze handel niet langer winstgevend¹⁾. Daarom vestigde de Hooge Regeering haar hoop op de producten, die de streken aan de Voorindische westkust opleverden en in het bijzonder op de peper en cardamon uit Malabar en Byapur. De peper uit den Archipel kon dan geheel ten goede komen aan de vaderlandsche retouren en den handel naar China en Japan.

De peperprijzen liepen in Europa in deze jaren zeer de hoogte in door het vergaan van een Engelsch schip, volgeladen met peper, in de Thames en de schipbreuk van een dito Portugeesche kraak op weg van Goa naar Lissabon. Van 22 stuivers was de prijs zeer snel tot 32 gestegen en deze stijging hield nog aan door de Nederlandsche blokkade van Goa, waardoor geen enkel volladen Portugeesch vaartuig die haven verlaten kon²⁾. Heeren-XVII, belust op groote winsten, zonden dringende verzoeken om peperretouren en toonden zich zeer ontevreden over de kleine voorraden, die de laatste jaren uit Indië gezonden waren³⁾.

De schaarschheid van de peper was voornamelijk te wijten aan de Engelsche concurrentie in Djambi en Sumatra, de groote peperopkoop door Chineesche handelaars en 's Compagnies eigen uitvoer van peper naar Formosa (China) en Perzië. De Hooge Regeering trachtte haar superieuren in Nederland met de beloften van rijke peperladingen uit Malabar tevreden te stellen, maar tot nu toe was er in dien handel nog heel weinig bereikt. Met klem wees Van Diemen de beschuldigingen echter van zich, als zou hij bij zijn Malabaarsche peperprojecten de gewone peperplaatsen in de zuiderkwartieren verwaarloosd hebben. Hoe fnuikend de Engelsche concurrentie in den peperhandel werkte, bleek wel uit de sterke stijging van den prijs in Indië van 5 tot 8 realen het picol⁴⁾, terwijl de Compagnie door de handelaars gedwongen werd ongezuiverde met zand gemengde peper op te koopen, daar de Engelschen deze zonder protest aannamen. Het was

1) Kol. Arch. 764, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie voor Westerwolt als directeur van den Perzischen handel door G.G. en Rd., 27 Sept. 1638; Kol. Arch. 1039 bis, O.B. 1640 I, copie miss. van Barent Pietersz. in Suratte aan G.G. en Rd., 20 April 1639.

2) Kol. Arch. 762, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Nicolaas Jacobsz. Overschie in Perzië, 21 Aug. 1637.

3) Kol. Arch. 1034, O.B. 1638 I, orig. gen. miss. 9 Dec. 1637.

4) c. 125 pond.

te betreuren, dat een samengaan met Engeland in den handel in het belang van beide partijen in de practijk geheel onmogelijk was¹⁾).

Terwijl in het begin van de tochten naar de Voorindische Westkust de Hooge Regeering zeer veel beteekenis hechtte aan het buit maken van vijandelijke schepen, werd het meer en meer duidelijk dat dit niet in de eerste plaats de kosten van de expedities naar Goa moest goed maken, maar dat handel den krijg diende te voeden²⁾).

Westerwolt ankerde met zijn vloot op den tocht naar Goa te Bhatkal en vernam daar, dat de Courteens Association hier een nederzetting gevestigd had. Weddell richtte zich eerst naar Goa, maar de Portugeesche onderkoning, weinig tevreden over de voorrechten, die de Engelschen bij den wapenstilstand van Goa hadden verkregen, ontving de Courteens of „nieuwe Engelschen”, zooals de Nederlanders hen noemden, met diep wantrouwen. Hij beklagde zich al spoedig over hun peperopkopen in Bhatkal en elders aan de kust, die volgens oude contracten aan de Portugeezen behoorden. De Nederlanders zagen met genoegen de weinig warme ontvangst in de Portugeesche havens van hun Engelsche mededingers, al ergerden zij zich zeer over de ammunitie en scheepsbehoeften, die de Courteens hun Portugeeschen vijand deden toekomen. Al te ongerust maakten de Nederlanders zich toch niet over de komst van de nieuwe rivalen. Bovendien begrepen zij maar al te goed hoe afgangstig de oude Engelsche Compagnie op deze nieuwe onderneming zijn moest³⁾). Door de bevrachting van Engelsche schepen met Portugeesche waren zou de Nederlandsche blokkade illusoir worden⁴⁾). Maar de Portugeezen hadden den wapenstilstand van Goa met de Engelschen slechts aangegaan om zich van hen tegen de Nederlanders te bedienen, tevens met de bijgedachte om de Engelschen uit den voornaamsten handel te houden. Het wantrouwen tegen de „kettters” was veel te diep, dan dat de Portugeezen hun vrachtgoederen van groote waarde zouden hebben toevertrouwd⁵⁾).

1) Kol. Arch. 1034, O.B. 1638 I, orig. gen. miss. 9 Dec. 1637.

2) Kol. Arch. 762, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan den Commandeur voor Goa, 18 Sept. 1637.

3) Over de verhouding tusschen de beide Engelsche ondernemingen, zie de brieven tusschen den president van Suratte en kapitein Weddell: English Factories 1634—1636, p. 314 e.v.

4) Kol. Arch. 1036, O.B. 1639 I, orig. gen. miss. 22 Dec. 1638; English Factories 1634—1636, p. 331; idem 1637—1641, p. V, 11.

5) Kol. Arch. 1043, O.B. 1641 IV, samenvatting van onderschepte Portugeesche brieven uit 1638 en 1639.

De weinig tegemoetkomende houding van de Portugeezen noopte de Engelschen uit te zien naar gebieden, die niet onder directe heerschappij van de Portugeezen stonden. Een peperrijk land, waar tevens de oude Engelsche Compagnie nog geen nederzetting had, was dat van den Hindoe vorst Vira Bhadra, neyk van Malnad, iets ten zuiden van Goa gelegen. Een gezantschap door Weddell naar de residentieplaats Ikkeri van den vorst afgevaardigd, en waarvan de bekende reiziger Peter Mundy deel uitmaakte, verkreeg toestemming tot den bouw van een steenen huis en belangrijke handelsvoorrechten, zoo het uitsluitend recht om peper te exporteeren¹⁾.

Maar de neyk zag ook gaarne de Nederlanders in zijn haven en zond, toen Westerwolt daar ankerde, een gezant die deze nieuwe vreemdelingen uit naam van den vorst den vrijen handel in zijn gebied aanbood en een groote partij peper toezegde. Zelfs beloofde hij ook de Nederlanders het uitsluitende recht van peperopkoop. Evenals de Engelschen mochten de Nederlanders een steenen versterking bouwen. Het verzoek werd voorloopig afgeslagen, daar de Compagnie geen schepen ter beschikking had en de geheele scheepsmacht voor de blokkade van Goa moest dienen²⁾.

Toch zou men in dit gebied waarschijnlijk op goedkoopere wijze kunnen handelen dan in Byapur, daar juist uit het land van Bhatkal pepervoorraden met groote kosten naar Byapur vervoerd werden en de verkoopprijs daar natuurlijk door steeg. De haven van Bhatkal was niet zeer gunstig en werd door de Portugeesche stuurlieden gemeden, een omstandigheid, die de Nederlanders tot hun schade ge-
waar werden.

Terwijl de Nederlandsche vloot door tegenwinden en stilten de haven van Bhatkal niet verlaten kon, kreeg zij bezoek van inwoners van „Backenoor”, een plaats 4 mijlen ten zuiden van Bhatkal gelegen. Ook de inwoners van deze plaats kwamen met hun prauwen bij de Nederlandsche schepen en noodigden namens hun vorst de Nederlanders uit aan land te komen. Van Twist had een samenkomst met den raja van die plaats, die de Compagnie een 5 à 6000 quintalen, peper aanbood. Zoo spoedig men eenige schepen voor Goa missen kon, beloofde Van Twist die in de maanden Januari en Februari

1) Zie Mundy, vol. III pt. I, p. 73, 89 e.v.; English Factories 1637—1641, p. 5. Een eigenhandige penteekening door Mundy van een pepertuin: idem p. 79.

2) Kol. Arch. 1038, O.B. 1639 III, copie miss. van Van Twist aan Van Overschie in Perzië, 14 Febr. 1638; Kol. Arch. 1036, O.B. 1639 I, orig. miss. van Westerwolt aan bewindhebbers, 24 Sept. 1638.

langs de kust te zenden. Men zou dan met den opperheer van den raja, den neyk van Ikkeri, in nadere onderhandeling treden¹⁾).

Over de verrichtingen van de Engelschen in Bhatkal kregen de Nederlanders van de inwoners uitgebreide inlichtingen. Twee van de schepen van de Courteens waren ondertusschen langs de Mala-barsche kust gezonden om daar peper op te doen.

In Byapur zette Van Twist zijn in 1636 begonnen onderhandelingen voort. Hij weet een tweede firman te verkrijgen, onderhandelt over een gezamenlijk optreden met den sultan tegen Goa en concurreert tegen den Engelschen agent van de Oude Compagnie. De Courteens trachtten zich ook hier te vestigen in de havensteden Karwar, Rajapur en Dabul en het meer binnenlands gelegen Raybag²⁾. Zij kwamen hierbij op het terrein van de Oude Engelsche

¹⁾ Kol. Arch. 1037, O.B. 1639 II, orig. miss. van Van Twist aan G.G. en Rd., 16 Dec. 1637.

²⁾ Voor de verrichtingen van de Courteens in Malabar, Bhatkal, Karwar, Raybag, Rajapur etc. zie English Factories 1637—1641, 1642—1645, 1646—1650 op die plaatsen en Kol. Arch. 454, brief van XVII naar Indië, 22 April 1636; Kol. Arch. 455, brief van XVII aan G.G. en Rd., 10 Maart 1646; Kol. Arch. 762. Uitgaand briefboek Batavia, Instructie G.G. en Rd. voor commandeur Westerwolt, 21 Aug. 1637; Kol. Arch. 764, Instructie G.G. en Rd. voor commandeur Antonie Caen, 27 Juli 1638; Kol. Arch. 765, Instructie G.G. en Rd. voor Commandeur Cornelis Symonsz. van der Veer, 24 Juli 1639; Kol. Arch. 768, Instructie G.G. en Rd. voor commandeur Matthijs Hendricksz. Quast, 11 Juli 1641; Kol. Arch. 1031, O.B. 1637 I, orig. gen. miss. 28 Dec. 1636; Kol. Arch. 1034, O.B. 1638 I, copie miss. van Barent Pietersz. te Suratte aan den commandeur Coper, 5 Jan. 1637; idem, orig. gen. miss. 9 Dec. 1637; Kol. Arch. 1036, O.B. 1639 I, orig. gen. miss. 22 Dec. 1638; idem, orig. miss. van Westerwolt aan bewindhebbers, 24 Sept. 1638; Kol. Arch. 1037, O.B. 1639 II, orig. miss. van Van Twist aan G.G. en Rd., 16 Dec. 1637; idem, copie miss. van Barent Pietersz. uit Suratte aan G.G. en Rd., 15 Febr. 1638; idem, orig. miss. van Westerwolt aan G.G. en Rd., 22 April 1638; Kol. Arch. 1039, O.B. 1640 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 18 Dec. 1639; Kol. Arch. 1039 bis, O.B. 1640 I verv., copie miss. van Barent Pietersz. in Suratte aan G.G. en Rd., 30 April 1639; Kol. Arch. 1041, O.B. 1640 III, orig. gen. miss. 8 Jan. 1640; Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, copie miss. van Cornelis Symonsz. van der Veer aan Barent Pietersz. te Suratte, 29 Sept. 1639; idem, copie miss. Pieter Paets te Wingurla aan Barent Pietersz. te Suratte, 6 Oct. 1639; idem, copie miss. van Barent Pietersz. in Suratte aan Arent Gardenijs in Coromandel, 11 Oct. 1639; idem, copie miss. van Pieter Paets te Wingurla aan den G.G., 20 Oct. 1639; idem, copie miss. van Barent Pietersz. te Suratte aan Cornelis Symonsz. van der Veer, 1 Dec. 1639; idem, copie miss. van den commandeur Pieter Quaetgebuer aan Barent Pietersz. te Suratte, 10 Jan. 1640; idem, copie miss. van Pieter Paets te Wingurla aan den G.G., 24 Febr. 1640; Kol. Arch. 1043, O.B. 1641 IV, copie miss. van Barent Pietersz. te Suratte aan Heeren-XVII, 31 Jan. 1640; idem, samenvatting van Portugeesche onderschepte brieven in de jaren 1638 en 1639; Kol. Arch. 1044, O.B. 1642 I, orig. gen. miss. 12 Dec. 1641; Kol. Arch. 1046, O.B. 1642 IV, copie miss. Claes Cornelisz. Blocq te Wingurla aan

Compagnie, die fel verontwaardigd heftig protesteert, maar niet de machtsmiddelen bezit om dit te beletten. De Oude Compagnie kon slechts haar hoop op de elementen stellen, die de schepen van haar rivalen in een of andere „comfortable storme” zou doen ondergaan, of, wat een nog zekerder kansrekening zou blijken: zij kon het aan de kapitaalkrachtige Nederlanders overlaten zich van deze lastige concurrenten te ontdoen¹⁾.

Op de beloften van den Sultan van Byapur, die bedreigd werd door een aanval van het Mogolrijk en daardoor zijn troepen niet voor een belegering van Goa missen kon, bleek voor de Nederlanders geen staat te maken. Kort na het bezoek van Van Twist ontving de Sultan den agent van de nieuwe Engelschen aan zijn hof²⁾.

De Portugeezen hadden tijdens de blokkade van Westerwolt in Goa een sterke scheepsmacht bijeen. Een zeeslag, die de Nederlanders tegen de Portugeezen, welke de blokkade wilden doorbreken, leverden, eindigde in het voordeel van de eersten, maar kostte hun twee sche-

Paulus Croocq te Suratte, 20 Dec. 1641; idem, copie miss. uit het schip 's-Hertogenbosch voor Goas bhare aan G.G. en Rd. (27 Dec. 1641); idem, carga voor het schip London van Suratte naar Engeland zeilend, 4 Febr. 1642; idem, orig. miss. van Paulus Croocq in Suratte aan Heeren-XVII, 4 Febr. 1642; Kol. Arch. 1048, O.B. 1643 II, copie miss. van commandeur Claës Cornelis Blocq aan G.G. en Rd., 16 Febr. 1642; Kol. Arch. 1050, O.B. 1643 IV, Dagregister van de vloot van defentie voor Goa, 6 Aug. 1642—26 Nov. 1642; Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, dagregister van de vloot van defentie voor Goa, 6 Aug. 1642—7 Maart 1643; Kol. Arch. 1050, O.B. 1643 IV, copie miss. van Paulus Croocq te Suratte aan Arent Gardenijs in Coromandel, 1 Nov. 1642; idem, copie gen. miss. 23 Dec. 1642; Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, journaal van Pieter Sybrantsz. Groes, 4 Febr.—9 Maart 1643; Kol. Arch. 1050, O.B. 1643 IV, orig. miss. van Paulus Croocq in Suratte aan bewindhebbers, 26 Jan. 1643; idem, copie miss. van Claes Cornelisz. Blocq te Wingurla aan G.G. en Rd., 23 Oct. 1642; Kol. Arch. 1055 bis, O.B. 1645 II, orig. miss. van Cornelis Weylant te Suratte aan Heeren-XVII, 30 Nov. 1644; Kol. Arch. 1061, O.B. 1647 I, copie miss. van Pieter Sterthemius te Wingurla aan Rd. en Directeuren van Indië, 15 April 1646; Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, orig. miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan Heeren-XVII, 26 Jan. 1647; Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie dagregister Wingurla, 15 Mei 1648; idem, copie miss. van Pieter Sterthemius te Wingurla aan G.G. en Rd., 9 Oct. 1647; idem, copie miss. van Pieter Sterthemius te Wingurla aan G.G. en Rd., 25 Sept. 1648; Kol. Arch. 1066, O.B. 1649 I, orig. gen. miss. 18 Jan. 1649; Kol. Arch. 1071 bis, O.B. 1651 II, copie miss. van Otto Houckgeest te Wingurla aan G.G. en Rd., 13 Oct. 1650; Kol. Arch. 1068, O.B. 1650 I, orig. gen. miss. 31 Dec. 1649; Kol. Arch. 1069 bis, O.B. 1650 II verv., orig. miss. van Pieter Sterthemius te Wingurla aan G.G. en Rd., 21 April 1649.

¹⁾ English Factories 1637—1641, p. 206, 223, 231, 236, 237, 238, 291.

²⁾ Zie voor het gezantschap van dezen agent Leonard Houtmans: M. A. P. Roelofs, Een Nederlander in Engelschen dienst op de Voor-Indische kust (Tijdschr. v. Geschiedenis 1942, p. 263 e.v.).

pen¹⁾). Op één van deze schepen bevond zich het Malabaarsche cargasoen. Hierdoor was Westerwolt buiten staat het deel van zijn instructie, dat den Malabaarschen handel betrof, uit te voeren²⁾). Weer werd de zaak naar een volgend jaar verschoven. Betrekkingen waren aangeknoopt met Bhatkal, maar dit lag niet meer op de eigenlijke Malabarkust en men had ook hier op de aanbiedingen niet kunnen ingaan. Aan een verzoek van den samorijn om te komen handelen en één of meer schepen te zenden, had Westerwolt evenmin kunnen voldoen³⁾). De grootste bekendheid verwierf de blokkade van Westerwolt door de verrichtingen op Ceilon, waar Baticalo veroverd werd en de Nederlanders een contract met raja Singa sloten. Op zijn tocht langs de kust naar Ceilon had Westerwolt voor Cochin een ontmoeting met de schepen van Weddell, die van Macao terugkeerden. Westerwolt wilde aanvankelijk de Engelsche schepen aan een visitatie onderwerpen. Op den duren eed van den Engelschen vlootvoogd, dat hij geen contrabande aan boord had, liet commandeur Westerwolt, „that old foole”, zooals Weddell hem weinig complimenteus in zijn brief aan den president van Suratte betitelt, de Engelschen ongehinderd — met hun Portugeesche lading — vertrekken⁴⁾). Het beste resultaat, dat Westerwolt op de Voorindische Westkust bereikte, was de verwerving in Wingurla van een goede ververschingsplaats voor de blokkadevloot⁵⁾.

Van de volgende derde bezettingsvloot onder leiding van Antonio Caen⁶⁾), had de Hooge Regeering groote verwachtingen. De Portugeesche macht was geringer. Zoowel de Oude Engelsche Compagnie als de Courteens hadden gebrek aan kapitaal. De omstandigheden waren dus gunstig. Weer werd een waardevol en gevarieerd cargasoen voor den Malabaarschen handel medegegeven⁷⁾), waarin zich naast de reeds gangbare artikelen ook eenige proeven van nieuwe „snufjes” bevonden, zooals schildpad en porselein. Van het laatste zelfs 10000

¹⁾ Mac Leod dl. II, p. 111—113.

²⁾ Kol. Arch. 1036, O.B. 1639 I, orig. gen. miss. 22 Dec. 1638.

³⁾ Kol. Arch. 1036, O.B. 1639 I, orig. miss. van Westerwolt aan bewindhebbers, 24 Sept. 1638. Voor de blokkade van Westerwolt, zie Mac Leod, dl. II, p. 107 e.v.

⁴⁾ English Factories 1637—1641, p. 130, 131.

⁵⁾ Kol. Arch. 1036, O.B. 1639 I, orig. miss. van Westerwolt aan bewindhebbers, 24 Sept. 1638.

⁶⁾ Voor Antonie Caen zie Stapel-Van Dam bk. I 2, p. 319 noot 4, idem dl. II 1, p. 41 noot 6. Zie ook Mac Leod dl. II p. 119 e.v.

⁷⁾ Kol. Arch. 764, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Antonie Caen, 9 Nov. 1638.

stuks. En welke waarde Gouverneur-Generaal en Raden aan dien Malabarhandel hechtten, blijkt wel daaruit, dat zij hun commandeur volle vrijheid gaven de voor Suratte en Wingurla bestemde cargasoenen aan te spreken voor peperinkoop in Malabar¹⁾. De wensch van Heeren Majores woog zwaar, de peper in Europa diende op hoogen prijs te blijven en dat kon alleen als er maar één importeur, de Nederlandsche V.O.C. was. Het werd den leiders van de Compagnie een ergernis, dat van de dure blokkadevloten vooreerst niet zij zelf de profijten trokken, maar wel hun „wangunstige vrunden d' Engelschen". De verrichtingen van Caen voldeden echter geenszins aan de verwachtingen van zijn meesters²⁾. Noch naar de Malabarkust, noch naar Bhatkal werden schepen afgezonden. Ook de handel in het Byapursche rijk vlotte weinig. De prijzen bleven hoog³⁾ door de sterke Engelsche concurrentie en intriges. Moeilijker nog dan de Engelschen zou men hier de Moorsche handelaars uit den peperhandel kunnen dringen, die van ouds groote hoeveelheden naar Perzië uitvoerden⁴⁾. Het leek meer en meer, dat Van Twist's „concepten en hoogh opgeven" over den Byapurschen handel in rook verdwenen⁵⁾.

De vierde blokkadevloot, die 28 Sept. voor Goa kwam, stond onder het commandement van Cornelis Symonsz. van der Veer⁶⁾, die tijdens dezen tocht sneuvelde. Het was weer een machtige vloot, die 28 schepen telde, waarvan 8 voor den handel bestemd waren. Nadat een overwinning op den Portugeeschen vijand bevochten was, verdeelde Van der Veer zijn vloot in twee eskaders. Eenige schepen zond hij naar de kust van Malabar, terwijl hij zelf met de overige om de Noord ging⁷⁾.

Nu het de Portugeezen onmogelijk werd gemaakt hun schepen met retourladingen naar Europa te zenden, zonden zij een jacht met peper geladen uit hun zuidelijke haven Cochin, terwijl de schepen uit Macao, Bengalen en Arakan niet meer Goa binnen vielen maar den steven naar Cochin richtten, vanwaar de goederen dan met roei-

¹⁾ Kol. Arch. 764, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Suratte, 9 Nov. 1638.

²⁾ Mac Leod dl. II, p. 119 e.v.

³⁾ Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, copie miss. van Paets uit Wingurla aan G.G. en Rd., 20 Mei 1640; idem, copie miss. aan den G.G. 20 Oct. 1639.

⁴⁾ Kol. Arch. 1039, O.B. 1640 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 18 Dec. 1639.

⁵⁾ Kol. Arch. 1036, O.B. 1639 I, orig. gen. miss. 22 Dec. 1638.

⁶⁾ Stapel-Van Dam bk. I 2, p. 318.

⁷⁾ Mac Leod dl. II, p. 121, 122, 123, 125; Kol. Arch. 1041, O.B. 1640 III, copie miss. van Van der Veer aan G.G. en Rd., 21 Oct. 1639.

vaartuigen naar Goa gebracht werden. Wilde de Nederlandsche blokkade effectief zijn, dan diende ook Cochin bezet en tot dit doel werden de schepen uit Van der Veer's vloot naar het zuiden gezonden, die tegelijk met den zoo lang uitgestelden Malabarhandel een begin behoorden te maken ¹⁾).

Met den peperhandel in het Byapursche rijk hoopte men dezen keer eveneens betere resultaten te behalen, daar de Oude Engelsche Compagnie haar factorij in dat rijk gelicht had, misschien als gevolg van de Nederlandsche concurrentie. De mededinging van de Courteens, die zich in de Byapursche steden Karwar en Rajapur, waar zij nederzettingen stichtten, eerst vrij ernstig liet aanzien, had door de geringe ervaring van deze lieden een weinig succesvol verloop, ondanks de hofreis van hun agent. De Courteens hadden door de buitengewoon hooge prijzen, die zij voor de peper betaalden — zij gaven meer dan de dubbele contractprijs van de Portugeezen — deze peper zoowel voor de laatsten als voor haar landslieden onbereikbaar gemaakt. De president van Suratte kan zich niet anders dan gelukkig prijzen als hij verneemt, dat kapitein Weddell met zijn vloot naar Engeland vertrokken is ²⁾).

's Compagnies dienaar in het Byapursche rijk, Pieter Paets, verkreeg in ambassade naar den sultan van dezen de belofte, dat de Byapursche legerscharen tegen Goa zouden oprukken, een belofte zonder twijfel gedaan onder den indruk van de overwinning van Van der Veer. Na het sneuvelen van dezen vlootvoogd trok de sultan zijn belofte weer in, de gelegenheid om Goa te winnen, was voorbij. In den peperhandel stelde Paets zijn meesters zeer teleur. Te lichtvaardig gaf hij de Mohammedaansche handelaars en makelaars geloof, onderzocht niet zelf de mogelijkheden van den handel en kocht een veel te kleine partij peper voor Perzië in, waardoor de V.O.C. groote schade berokkend was ³⁾).

Er konden nu niet voldoende zijde en paarden worden ingekocht.

¹⁾ Kol. Arch. 1041, O.B. 1640 III, copie miss. van Van der Veer aan G.G. en Rd., 11 Oct. 1639; zie ook Kol. Arch. 1037, O.B. 1639 II, copie miss. van Barent Pietersz. te Suratte aan bewindhebbers, 15 Febr. 1638; Kol. Arch. 1036, O.B. 1639 I, orig. gen. miss. 22 Dec. 1638.

²⁾ English Factories 1637—1641, p. 199.

³⁾ Kol. Arch. 1039, O.B. 1640 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 18 Dec. 1639; Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, copie miss. van Pieter Paets aan den G.G., 24 Febr. 1640; Kol. Arch. 1043, O.B. 1641 IV, orig. miss. van Adriaan van Oostende te Spahan (Perzië) aan de Kamer Amsterdam, 13 Febr. 1641; Kol. Arch. 1044, O.B. 1642 I, copie miss. van W. Geleynssen de Jongh in Suratte aan den G.G., 24 Nov. 1640.

Men besloot Paets te vervangen door den opperkoopman Blocq en hoopte, dat deze den handel succesvoller in het Byapursche rijk zou behartigen. Behaalde ook hij geen beter resultaat, dan moest men dien handel maar staken¹⁾.

Daar de Courteens in 1639 een schip en een jacht naar de Malabarkust afgezonden hadden, werd het noodzakelijk dat ook de Nederlanders, wilden zij zelf eenig profijt van hun blokkade trekken, dien handel niet langer verwaarloosden²⁾. Drie jaren lang had men den handel op den Malabarkust moeten uitstellen, eerst door gebrek aan schepen, daarna aan cargasoen. Met een lading ter waarde van f 19.518³⁾, heel wat geringer dan in 1636 en 1637, bestaande uit nagelen en nootmuskaat, kwik, tin, zwavel, Japansche kamfer, opium, salpeter en een groote partij lood, die de Compagnie nergens slijten kon en nu graag aan de Malabaren kwijt wilde, vertrokken de schepen Arnemuyden en Cleen Rotterdam naar de kust. Door de ervaring van voorgaande jaren was de V.O.C. wel eenigszins op de hoogte van den Malabaarschen handel en van de koopwaren, die hier bij de bevolking gewild waren, toch kon de kennis hier zeker vergroot worden. Behalve de goederen, waarvan men van ouds wist, dat men deze verkoopen kon, was op de kust wellicht ook voor andere waren, b.v. salpeter, een afzetgebied te vinden. Nauwkeurig werd nagegaan, welke koopwaar bij de Malabaarsche handelaars, die in Suratte met hun sloopjes kwamen handeldrijven, gewild was, goederen, die dus ook door de Nederlanders geïmporteerd zouden kunnen worden. Maar dit onderzoek viel voor de V.O.C. niet bevredigend uit, daar de Malabaren meest goedkoope goederen in kleine hoeveelheden van slechte kwaliteit opkochten. Een ruim afzetgebied beloofde de Malabarkust niet te worden⁴⁾. Katoen en opium waren nog het meest gevraagd, die de Compagnie daartoe in Suratte liet opkoope⁵⁾.

De Commandeur Pieter Quaetgebuer, die goed de Spaansche taal machtig was, werd met het drijven van dien Malabarhandel belast. Deze Quaetgebuer was in December, kruisende voor de kust, reeds

1) Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, orig. gen. miss. 30 Nov. 1640.

2) Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, copie miss. van Van der Veer aan Barent Pietersz. in Suratte, 29 Sept. 1639; Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, copie miss. van Barent Pietersz. aan Quaetgebuer, 12 Febr. 1642.

3) Kol. Arch. 1043, O.B. 1641 IV, orig. miss. van Paulus Croocq in Suratte aan Heeren-XVII, 8 Jan. 1641.

4) Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, copie miss. Barent Pietersz. in Suratte aan den comm. Quaetgebuer, 12 Febr. 1640.

5) Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, copie miss. van Barent Pietersz. uit Suratte aan Van der Veer, 1 Dec. 1639.

met de inwoners in verbinding getreden, die hem groote hoeveelheden peper beloofden. Op dezen tocht waren zelfs onderhandelingen met den samorijn aangeknoopt¹). Indien de Nederlanders in zijn land een loge wilden stichten en hem eenigen steun verleenen, beloofde hij hun vrijdom van tol voor door hen in- en uitgevoerde koopwaren. De plaats voor deze nederzetting mochten de Nederlanders zelf uitkiezen. De samorijn zou hen tegen alle aanslagen van de Portugeezen beschermen. Over den verkoop van peper toonde hij zich bereid een contract te sluiten. Indien de Nederlanders in zijn rijk gevestigd waren, zouden zijn onderdanen niet met andere vreemde naties mogen handeldrijven onder voorwaarde echter, dat de Nederlanders de waren van zijn onderdanen tegen marktprijs kochten, terwijl de Nederlanders voor de door hen te importeerden goederen redelijke prijzen zouden vragen. Zij waren niet verplicht alleen van den samorijn peper op te koopen, maar mochten dat van allen doen, die hun deze koopwaar aanboden. De samorijn zou de Nederlanders tegen alle mogelijk bedrog, chicanes, wanbetaling etc. van zijn onderdanen beschermen²).

De besprekingen werden niet door Quaetgebuër zelf gevoerd, maar door een ondergeschikt assistent, Aernout Post³). Deze durfde dan ook op voorstellen over het veroveren van eenige der Portugeesche forten niet ingaan. Maar als dit van den samorijn zelf uitging, zou hij zijn commandeur hiervan in kennis stellen. De samorijn gaf hierop geen concreet antwoord, „wilde slechts met de Hollanders in eenicheyt als broeders leven, wanneer maer van de Portugesen mocht ontslagen sijn”⁴). Afgezanten van den koning van Cananoor kwamen in de vloot en brachten namens hun vorst een aanbieding van 4 à 500 candiel peper, te leveren a.s. Februari. Twee gijzelaars lieten zij bij de Nederlanders achter.

Het leek een veelbelovend begin en gewapend met de retroacta, de instructies voor zijn voorgangers, zeilde Quaetgebuër langs de Malabarkust, maar de verwachtingen van zijn superieuren had hij te hoog gespannen. Hij verscheen te laat, daar de Engelschen van de

1) Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, copie resol. van den secreten raad der schepen verzameld door Paulus Croocq, 23 Febr. 1640; idem 13 Febr. 1640; idem, copie miss. van Paulus Croocq aan den G.G., 14 Febr. 1640.

2) Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, Project-conditiën toucherende den Malabarschen handel z.d. (1640); idem, copie miss. van Barent Pietersz. te Suratte aan den commandeur Pieter Quaetgebuër, 12 Febr. 1640.

3) Beiden, Quaetgebuër en Post stierven in 1641 voor Malakka.

4) Kol. Arch. 1042, O.B. 1641 I, Project van den Malabarschen handel.

Courteens Association reeds alle peper voor zijn komst hadden opgekocht. Doordat de blokkadevloot hun den toegang tot Goa belette, hadden de Engelschen hun geluk op de Malabarkust beproefd¹⁾. Hun schip William kon met een goeden peperlast Engelandwaarts zeilen. Het bleek nu hoe hinderlijk deze Engelschen den Nederlanders ook hier konden zijn. Spijtig zagen zij, „dat deze luyden de proffijten van onsen arbeyt trecken ende met cleene oncosten vredsamigh de geheele Indias frequenteren”²⁾.

Ten scherpste keurde men in Suratte en Batavia het beleid van den commandeur af. Hem werd verweten te „mackelijck en te groots” te zijn geweest om zelf de zaken met ijver waar te nemen en zijn cargasoenen te verhandelen. Daar zijn beleid als commandeur van de geheele vloot na het sneuvelen van Van der Veer eveneens zeer te wenschen overliet, werd hij in staat van beschuldiging gesteld en voorloopig uit zijn dienst ontslagen.

Niet alleen de Courteens, ook de Oude Engelsche Compagnie ontvouwde op de Malabarkust in de jaren 1641—1644 een groote activiteit en zond er schepen heen om peper in te koopen. De verrichtingen van de Engelschen werden door de Nederlanders nauwkeurig gade geslagen en het was met groot misnoegen, dat zij de aankooopen van peper en kaneel door de oude Compagnie in Cochin en Goa zagen. De Engelschen boden de kaneel, die zij in Cochin van de Portugeezen hadden verkregen, aan de Nederlanders tegen hooge prijzen te koop aan, wat door dezen als een onbeschaamdheid werd opgevat³⁾. Al moest men aan de Engelsche gevoeligheden over hun vlag zooveel mogelijk tegemoet komen, wel degelijk dienden de Engelsche schepen gevisiteerd te worden om te beletten, dat zij de Portugeezen van oorlogstuig voorzagen en uit de Portugeesche havens die producten vervoerden, die de Nederlanders in Europa de markt zouden bederven⁴⁾. De commandeurs van de blokkadevloeten werd

¹⁾ Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, copie miss. J. D. Galen aan G.G. en Rd., 7 Maart 1643.

²⁾ Kol. Arch. 1041, O.B. 1640 III, orig. gen. miss. 8 Jan. 1640; idem, copieboek van uitgaande missiven uit Suratte, 6 Jan. 1639—6 Dec. 1639: Barent Pietersz. aan Comm. Van der Veer, 1 Dec. 1639, fol. 136.

³⁾ Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, copie miss. van J. D. Galen aan G.G. en Rd., 7 Maart 1643; Kol. Arch. 769, commissie voor den comm. J. D. Galen, 5 Aug. 1642.

⁴⁾ Kol. Arch. 770, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor den commandeur Claes Cornelisz. Blocq, 8 Aug. 1643; Kol. Arch. 769, Uitgaand briefboek Batavia, commissie van G.G. en Rd. voor den commandeur J. D. Galen, 5 Aug. 1642.

gelast de Engelsche schepen het binnenkomen in Goa te beletten.

In 1641 zond de oude Engelsche Compagnie het schip London met William Pitt en Thomas Hill aan boord naar Malabar. De Suratsche grootkoopman Virji Borah, met wien de Engelschen een pepercontract hadden aangegaan, verklaarde zich niet in staat dit contract uit den Dekkan te voldoen, maar wilde de overeengekomen hoeveelheid te Calicut leveren, als de Engelschen deze zelf gingen halen. Deze Virji Borah ¹⁾ met zijn wijdvertakte relaties had de contrôle over de pepermarkt in Surat en de kustvaart naar die Malabaarsche havens, die niet onder de heerschappij van de Portugeezen stonden. Niet in Calicut, maar in Ponani kon dit schip London een kleinen voorraad peper van zulke slechte kwaliteit innemen, dat deze niet eens geschikt voor vervoer naar Engeland was. De Engelschen waren woedend op Virji Borah, die hun „this piece of villany” had gespeeld, maar zij konden niets doen, zoolang zij hem niet de gelden hadden terugbetaald, die zij hem schuldig waren ²⁾.

In 1642 zeilde de Aleppo Merchant langs de Indische kust onder Edward Knipe. Voor Goa gekomen geraakte deze in een ernstig conflict met den Nederlandschen commandeur Jan Dircksz. Galen, die hem niet toestond kaneel uit die haven te vervoeren ³⁾.

Tegelijk dat de oude Compagnie haar schip de Aleppo Merchant naar Malabar zond, deed ook een vaartuig van de Courteens, de Hester, de havens daar aan. Dit schip was tesamen met de Unity en de Loyalty uitgelopen. Deze schepen zouden volgens een besluit van het Engelsche parlement, op hetwelk de protesten van de oude Compagnie wel eenigen indruk gemaakt hadden, de laatste zijn, die de nieuwe Engelschen naar Indië mochten zenden ter afdoening van hun zaken ⁴⁾. Ook de Hester werd op zijn terugkeer naar Rajapur en Karwar belet Goa binnen te loopen. Van den kapitein Robert Hogg vernamen de Nederlanders, dat die van de oude Compagnie vooral van de plaats Poracad groote verwachtingen voor hun peperhandel hadden. Hoe felle concurrentie de beide handelsondernemingen elkaar aandeden, bleek den Nederlanders ook bij deze gelegenheid, daar de kapitein van de Hester er alles aan gelegen was vóór de komst van de schepen der oude Compagnie in Engeland zijn waren op de markt

¹⁾ Zie over Virji Borah, „de rijkste koopman in de wereld”, Moreland, Aurangzeb, p. 153—156, 158, 234 noot 2, 295.

²⁾ English Factories 1642—1645, p. 7, 8.

³⁾ English Factories, 1642—1645, p. 106, 107; Mac Leod dl. II, p. 125.

⁴⁾ English Factories, 1642—1645, p. 29.

te kunnen werpen¹⁾). De meeste gegevens over de nieuwe Engelschen, over wier gedragingen de Nederlanders zich nog steeds nauwgezet op de hoogte hielden, verkregen deze door de ambtenaren van de oude Compagnie, die het Nederlandsch opperhoofd te Suratte zelfs de correspondentie met hun landslieden te lezen gaven²⁾).

In de eerste jaren van hun werkzaamheid hadden de Courteens de V. O. C. op de Malabarkust inderdaad schade toegebracht door hun de peper weg te koopen. Maar de Courteens waren spoedig aan het eind van hun krachten. De mededinging van de nieuwe Engelschen in de peper kon de V. O. C. al zeer spoedig en afdoende het hoofd bieden. Op de oude beproefde manier werden door het op de markt werpen van 's Compagnies waren tegen zeer lage prijzen en het zeer duur opkopen van de peper, de prijzen van die specerij zóó hoog, dat het kapitaal van de Courteens niet meer toereikend bleek³⁾). Het ontbrak de Courteens aan de noodige contanten, geen steun werd hun meer uit het moederland verleend. Hier was de zoon en opvolger van William Courten in langdurige processen om de nalatenschap van zijn vader gewikkeld, die tenslotte tot het bankroet van de handelszaak leidden. In 1646 kunnen de Suratsche facteurs aan hun superieuren schrijven, dat de Courteens „nauwelijks crediet hebben om kleeren te koopen tot verwarming van hun lichamen, ofschoon het klimaat er niet veel vereischt”⁴⁾).

Het schip de Aleppo Merchant had den steven naar Ponani gericht. Hier werd door Knipe een lading van de met Virji Borah gecontracteerde peper tegen ruilwaren, vooral koraal, ingenomen⁵⁾). Knipe bemerkte dat, had hij de beschikking over meer goederen en meer tijd, hij een nog grootere hoeveelheid tegen goede winst had kunnen omzetten. Aan het hof van den sanorijn werd Knipe zeer voorkomend ontvangen en deed men hem vele aanbiedingen om handel te drijven. In Calicut werden hem de oogen geopend hoe Virji Borah de Engel-

1) Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, dagregister van de vloot van defentie voor Goa, 6 Aug. 1642—7 Maart 1643.

2) Kol. Arch. 1050, O.B. 1643 IV, orig. miss. van Paulus Croocq in Suratte aan bewindhebbers, 26 Jan. 1643.

3) Kol. Arch. 768, Instructie van G.G. en Rd. voor Matthijs Hendricksz. Quast, 11 Juli 1641, English Factories 1637—1641, p. 291.

4) English Factories 1642—1645, p. XXII.

5) In de overgekomen brieven van het Koloniaal Archief bevindt zich een nauwkeurige opgave van de door Knipe op de Malabarkust ingekochte waren. Kol. Arch. 1050, O.B. 1643 IV, orig. miss. van Paulus Croocq te Suratte aan bewindhebbers, 26 Jan. 1643. Zie ook Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, dagregister van de vloot van defentie, 1642 Aug. 6—1643 Maart 7.

schen afzette. Jaarlijks zond deze zijn menschen naar Calicut met katoen en opium, waarvoor hij twee maal zooveel geld ontving als hij aan de inlanders betaalde, die hem die peper leverden. Hij verkocht die peper dan weer voor den dubbelen prijs aan de Engelsche Compagnie en maakte op deze wijze dus een viervoudige winst. De Engelschen hadden gaarne hun connecties met Virji Borah verbroken, maar te dikwijls had hij hun te Suratte met geld bijgesprongen, te zeer stonden zij bij hem in het krijt, dan dat zij hem in deze Malabaarsche peperaangelegenheid konden mishagen. Maar deze Suratsche grootkoopman werd door de Engelschen als de schadelijkste man voor den Engelschen handel in West Voor-Indië beschouwd. Door zijn macht en invloed bij den gouverneur van Suratte, durfden geen van de andere kooplieden iets tegen hem te ondernemen, daar hij hen geheel ruïneeren kon. Geen koopman in Suratte waagde het naar de Engelsche loge te komen, uitgezonderd degene, die Virji Borah expres naar de Engelschen toezond om voor een of andere koopwaar een zeer lagen prijs te bieden, alleen opdat de Engelschen het wachten op koopers naar hun waren moede, hierop zouden ingaan; „so he beats us downe till we come to his own rates”.

Behalve in Calicut doet Knipe op zijn tocht Barsaloor (Basrur) aan. Het was de eerste keer, dat in die haven Engelschen verschenen ¹⁾. Ook het volgend jaar kochten de Engelschen peper op de kust en kwamen zij voor de eerste maal in Poracad, vanwaar de Discovery een lading peper naar Suratte bracht ²⁾. Knipe's succes op de Malabarkust maakte, dat de Engelsche Compagnie hem in 1644 van Londen andermaal daarheen afvaardigde op het schip John. Dit schip bereikte echter nooit zijn bestemming, daar het door den schipper John Mucknell in beslag genomen werd voor Karel I, terwijl men Edward Knipe op een eiland in de Comoren achterliet. Met het schip Valkenburg van de V. O. C. kwam hij tenslotte in Suratte aan ³⁾.

Afgunstig zagen de Engelschen de resultaten der Nederlanders ook in deze gebieden. Door hun ijver, geduld en vastberadenheid verkregen deze alles wat zij wenschten ⁴⁾. Overal waren de Nederlanders de Engelschen de baas, zoowel in het aantal van hun schepen, als in den omvang van hun hulpbronnen. Zooals Gouverneur-Generaal

1) English Factories 1642—1645, p. 108—109.

2) English Factories 1642—1645, p. 138.

3) English Factories 1642—1645, p. 172, 174, 177, 196, 197, 237.

4) English Factories 1643—1645, p. 217 („who by their industry, patience and infatigable paines and unalterable resolutions purchase what they please”).

en Raden zelf aan de Heeren Majores naar Europa schreven: „de sterckste beursen staen de victorie te behouden”¹⁾).

De Indische kooplieden vertrouwden hun goederen liever aan Nederlandsche schepen dan aan Engelsche toe, de eerste boden een betere accommodatie en grootere veiligheid. Zelfs werden verschillende schepen van de oude Engelsche Compagnie in Nederland gebouwd tot schande voor Engeland, dat hiermede bewees, niet genoeg scheepsbouw te bezitten²⁾).

Het was er de Nederlanders bij hun transacties in Indië voornamelijk om te doen, dat zij de bestaande Indische vrachtvaart zooveel mogelijk in handen kregen en zich in de plaats van den Indischen handel stelden. In deze jaren werden opnieuw de verbindingen met het Roode-Zeegebied, t.w. Mocha, aangeknoopt en liet de V. O. C. hier de handelsmogelijkheden door haar onderkoopman Johannes Sigmundus Wurffbain³⁾ onderzoeken⁴⁾. Het bleek den Nederlanders, dat de Malabaarsche kooplieden behalve naar Perzië ook naar deze stad groote hoeveelheden peper uitvoerden. Naast peper werden in kleinere ladingen cardamon, kaneel, gommelack en zelfs wat ijzer en staal daar verhandeld. Het dun bevolkte Arabische land kon geen groote hoeveelheid van die peper consumeeren, daarom reisden die Malabaarsche kooplieden met hun goederen landwaarts in en via Kaïro bereikte langs den ouden handelsweg uit den Voor-Portugeeschen tijd een gedeelte van deze peper het Middellandsche-zeegebied en West-Europa. Voor de Nederlanders was dit weinig gewensch, daar de peperprijzen hierdoor in Europa en ook in Nederland zouden dalen. Eigen aanvoer van peper naar Mocha hield hetzelfde bezwaar in⁵⁾).

Van de volken in Voor-Azië waardeerden de Turken de Byapursche peper het meest, terwijl de Arabieren meer de voorkeur aan de Malabaarsche gaven⁶⁾).

1) Kol. Arch. 1036, O.B. 1639 I, orig. gen. miss. 22 Dec. 1638.

2) English Factories 1642—1645, p. XXII, 142; zie ook Kol. Arch. 1036, O.B. 1639 I, orig. gen. miss. 22 Dec. 1638.

3) Voor J. S. Wurffbain, zie zijn *Reise nach den Molukken und Vorder Indiën*, uitgegeven door R. Posthumus Meyjes, Vorwort dl. I en dl. II.

4) Kol. Arch. 1039 bis, O.B. 1640 I verv., copie miss. van Barent Pietersz. in Suratte aan G.G. en Rd., 20 April 1639.

5) Zie ook Stapel-Van Dam bk. II 3, p. 242.

6) Kol. Arch. 1043, O.B. 1641 IV, copie rapport betreffende den handel van Mocha door Johannes Sigmundus Wurffbain; Kol. Arch. 1044, O.B. 1642 I, orig. miss. van Paulus Croocq in Suratte aan G.G. en Rd., 26 Oct. 1640.

Met de Engelschen hielden de Nederlanders een wedloop, wie het eerst met zijn lading peper van Suratte in Mocha was¹⁾. Maar de Engelschen verkorven het geheel bij de kooplieden van die plaats door voor de Mochasche reede op de Malabaarsche schepen te gaan kruisen. Daar die Malabaren de voornaamste handelaars op Mocha waren, kon dit de vernietiging van hun Mochaschen handel ten gevolge hebben²⁾.

Het gelukte den Nederlanders niet de Indische handelaars uit den Mochaschen handel te dringen. Zij genoten het vertrouwen en hun werd de inkoop vóór de Nederlanders toegestaan, die daardoor hun goederen niet meer kwijt konden raken. Geen koopers kwamen naar 's Compagnies schepen. De vermogende kooplieden oefenden druk op de minder kapitaalkrachtigen, dat zij hun waren niet aan de Nederlanders te koop boden. Deze zouden dan genoodzaakt zijn, tegen het vertrek van hun schepen hun goederen tegen zeer lage prijzen te verkoopen³⁾. Hetgeen de peper een minder gevraagd artikel in deze streken maakte en den peperprijs deed dalen was de grootere beteekenis, die de cauwa of koffie langzamerhand als handelswaar daar verkreeg, waardoor de Turksche kooplieden, die hun waren in Mocha kwamen inkoop, deze liever dan peper insloegen⁴⁾. Deze cauwa was het op den duur ook, die de Nederlanders naar Mocha lokte.

De hoeveelheid peper, die jaarlijks in Mocha door de V. O. C. kon worden geïmporteerd, werd op niet meer dan 300 bhaar peper geschat. Veel voordeel was er niet van te wachten. De havenstad Jidda (= Djeddah) aan de Arabische kust, die in handen van de Turken was, viel in het geheel niet in de termen voor export van 's Compagnies waren. Hier zou men aan te groote chicanes en overlast onderhevig zijn. Beter was het daarom, vooral ook omdat de peperprijs in Perzië niet veel verschilde met dien in Mocha, de peper in het vervolg daar en niet in Arabië te slijten, te meer daar men in Perzië de zeer waardevolle zijderetouren voor de peperladingen verkreeg⁵⁾,

¹⁾ Daghregister van Batavia 1641—1642, p. 190.

²⁾ Kol. Arch. 1050, O.B. 1643 IV, copie miss. van J. de Bruyn uit Mocha aan den directeur van Suratte Paulus Croocq, 1 Sept. 1642.

³⁾ Kol. Arch. 1050, O.B. 1643 IV, copie miss. van Jan de Bruyn uit Mocha aan Wollebrant Geleynsz. in Perzië, 1642.

⁴⁾ Kol. Arch. 1050, O.B. 1643 IV, copie miss. van Jan de Bruyn uit Mocha aan Paulus Croocq te Suratte, 1 Sept. 1642.

⁵⁾ Kol. Arch. 1044, O.B. 1642 I, copie miss. van Paulus Croocq te Suratte aan G.G. en Rd., 22 Nov. 1640; Kol. Arch. 1043, O.B. 1641 IV, copie miss. van Paulus Croocq te Suratte aan G.G. en Rd., 26 Oct. 1640. Over den slechten peperverkoop in Mocha, zie ook Kol. Arch. 1055 bis, O.B. 1645 II, orig. miss.

terwijl de beteekenis van de Mochasche koffie nog groeiende was. Voor het jaar 1642 werd niet minder dan 500.000 pond peper door Perzië geëischt.

Deze weinig fortuinlijke handel in Mocha deed de V. O. C. afzien van haar aanvankelijk plan om hier een vast comptoir te stichten. Van de schepen, die jaarlijks naar Suratte en Perzië gingen, zou een schip of jacht worden afgestoken. Naast de eigen koopwaar zouden eenige Moorsche goederen op vracht worden medegenomen. Daar de handel op de schepen gedreven werd, was het niet noodig goederen of bedienden achter te laten¹⁾. Dat de peper soms een grooten omweg kon nemen en bijna weer op haar punt van uitgang terecht kwam, blijkt uit de klachten van 's Compagnies dienaren in Mocha in 1645, die de markt daar overvuld vonden door peper, uit Europa in het Turksche Rijk ingevoerd²⁾.

De vloot, die in de tweede helft van het jaar 1640 naar Goa zeilde onder het bevel van Dominicus Bouwens³⁾, was aanzienlijk kleiner dan die van de voorafgaande jaren. Op verzoek van den commandeur werd voor den peperhandel deze vloot van Suratte uit versterkt met de fluit 't Vliegend Hart, gewapend met 24 kanonnen. Juist door haar bewapening was dit schip geschikt om alleen een tocht naar de Malabarkust te ondernemen⁴⁾. Niet langer mocht de peperhandel aan anderen dan de V. O. C. ten goede komen, „die ons daarvoor geen danck weten”⁵⁾.

Door de vele teleurstellingen van de voorgaande jaren waren de

van Cornelis Weylandt in Suratte aan XVII, 30 Nov. 1644; Kol. Arch. 1050, O.B. 1643 IV, copie miss. van Jan de Bruyn aan Wollebrant Geleynsz. de Jongh in Perzië, 23 Juli 1642.

1) Stapel-Van Dam, bk. II 3, p. 242.

2) Kol. Arch. 1057, O.B. 1646 I, „Corte verclaringe concernerende den handel van Mocha door Willem Aleman voor Arent Barentsz. te Suratte”, 7 Oct. 1645; idem, copie resolutie in Mocha over het achterlaten van de peper aldaar, 13 Aug. 1645; Kol. Arch. 1057 bis, O.B. 1646 I verv., copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan den Rd. van Indië, 24 Jan. 1646.

3) Dominicus Bouwens was in 1629 opperstuurman op het schip de Arent. In 1636 is hij te Batavia president van schepenen en opperkoopman, hij wordt secretaris van den Raad van Justitie en in 1640 commandeur van de blokkadevloot voor Goa. Van Goa en Ceilon komt hij te Batavia met de ambassadeurs van raja Singa, die hij in 1641 weer naar het eiland terug brengt.

4) Mac Leod dl. II, p. 131; Daghregister Batavia 1640—1641, p. 307; Kol. Arch. 1043, O.B. 1641 IV, copie miss. W. Geleynsz. te Suratte aan den G.G., 24 Nov. 1640; Kol. Arch. 1043, O.B. 1641 IV, copie miss. van Paulus Croocq in Suratte aan G.G. en Rd., 22 Nov. 1640.

5) Kol. Arch. 1043, O.B. 1641 IV, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 9 Sept. 1640.

verwachtingen niet hoog gespannen¹⁾). Men vreesde de Engelsche concurrentie en wist, dat de inwoners niet in die mate 's Compagnies waren wilden opkooopen als men wel wenschte.

Kapitaal en ruilwaren, goed om 300 à 400 lasten peper in te koopen, werden aan den opperkoopman Simon de With toevertrouwd, die hiermede den 17 Dec. met de fluit naar Malabar koers zette. Tegen Januari en Februari, den juisten tijd voor den peperhandel, kon deze te bestemder plaatse zijn. Daar ook van dezen compagniesdienaar geen brieven of rapporten bewaard zijn, is ons slechts zeer weinig over dezen tocht bekend. De With moet den samorijn hebben bezocht en ontving van hem de hernieuwing van de belofte, die hij al zoo vele Nederlandsche commandeurs had gedaan, n.l. van den uitsluitenden peperhandel in zijn land, geen andere handelaars zouden toegelaten worden²⁾). Jaarlijks bood hij aan 1000 candiel peper van 500 pond tegen 55 realen te leveren tegen inkoop van 's Compagnies waren tegen marktprijs, een prijs waarover de Heeren in Batavia niet weinig ontzet waren. In Batavia kon men voor denzelfden prijs een dubbele hoeveelheid ontvangen. Zij konden niet gelooven, dat de Portugeezen ooit zulke hooge prijzen voor hun peper betaald hadden en vreesden, dat de samorijn van hun onbekendheid op de Kust misbruik maakte. Dat de Engelschen deze hooge prijzen betaalden, was hun zaak, maar zou hun duur te staan komen. Onmogelijk zouden zij een dergelijken handel lang kunnen volhouden, te meer daar in Europa de peperprijzen weer een dalende lijn vertoonden. Het gelukte De With maar zeer weinig peper te bemachtigen: de Portugeezen hadden den geheelen nieuwen oogst opgekocht. Bovendien eischten de inheemschen voor hun peper betaling in contanten, die De With niet in voldoende hoeveelheid bij zich had³⁾). Hij kon in des samorijns land slechts 456 candiel of ongeveer 80 lasten peper tegen koopwaren in handen krijgen⁴⁾), die de Compagnie echter zeer duur uitkwamen. Al had men geen verlies geleden, evenmin was winst gemaakt. Zulk een handel beteekende voor de V. O. C., gewend aan winsten van 50 %

1) Kol. Arch. 1044, O.B. 1642 I, copie miss. Paulus Croocq uit Suratte aan den gouverneur Arent Gardenijs, 25 Jan. 1641; idem, copie miss. aan G.G. en Rd., 18 April 1641.

2) Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan den Koning van Calicut, 14 Sept. 1641.

3) Daghregister Batavia 1640—1641, p. 219, 220.

4) Kol. Arch. 1044, O.B. 1642 I, orig. gen. miss. 12 Dec. 1641; Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie voor den commandeur Matthijs Quast, 11 Juli 1641; idem, G.G. en Rd. aan Paulus Croocq te Suratte, 16 Juli 1641.

en hooger, een onvoordeelige zaak. Dat De With met een zoo kleine hoeveelheid peper terug kwam en bovendien genoeg nam met een schuldbekentenis van 130 candiel peper, waarvoor hij reeds nu goederen aan den samorijn had afgestaan, gaf de Hooge Regeering maar weinig reden tot voldoening. Door dit wel „sobere” resultaat na alle vroegere mislukkingen, had de Hooge Regeering weinig moed meer voor de toekomst; „sal den Malabaarschen handel geen meer beschieten, soo moeten daeromme niet veel moeyten doen”¹⁾. Zeker was zij niet meer van plan haar kapitaal aan contanten hiertoe te gebruiken.

Behalve op de Malabarkust had men peperaanbiedingen ontvangen uit Mirsia, een plaats 11 mijl ten zuiden van Goa. Ook hier zouden wel een 1000 candiel jaarlijks te leveren zijn met uitsluiting van andere handelaars. Daar de Nederlanders geen geld genoeg in voorraad hadden en 's Compagnies koopwaar hier niet gewild scheen, bleef de leverantie steken onder belofte, dat de Nederlanders het volgend jaar zouden terugkeeren²⁾. Maar ook hier was de peperprijs in verhouding tot de prijzen in den Archipel zeer hoog en de Hooge Regeering spaarde haar koopman haar kritiek niet, die deze peper zoo duur en tegen „kostelijcke” contanten had ingekocht. Ook van Mirsia wilden Gouverneur-Generaal en Raden meer bijzonderheden over de handelsmogelijkheden aldaar vernemen en bevalen dit speciaal in de belangstelling aan van hun commandeur van de blokkadevloot en het opperhoofd in Suratte³⁾.

Van de zesde blokkadevloot (1641/1642)⁴⁾, onder bevel van den commandeur Matthijs Hendricksz. Quast⁵⁾ en den schout-bij-nacht Cornelis Leendertsz. Blauw⁶⁾, werd de vice-commandeur Jan de

1) In Europa daalden de peperprijzen nog voortdurend, zoo in Nederland van 50 op 37 d. het pond (Kol. Arch. 768, G.G. en Rd. aan Paulus Croocq te Suratte, 16 Juli 1641).

2) Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan den commandeur Matthijs Quast, 17 Aug. 1641.

3) Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Matthijs Hendricksz. Quast, 11 Juli 1641; Kol. Arch. 1046, O.B. 1642 IV, copie miss. van Cornelis Leendertsz. Blauw aan Paulus Croocq in Suratte, 19 Dec. 1641.

4) Voor de 6e blokkadevloot, zie Mac Leod dl. II, p. 133.

5) Matthijs Hendricksz. Quast, afkomstig uit Schiedam, kwam in c. 1634 in Indië, diende hier als schipper en commandeur op 's Compagnies schepen. In 1639 werd hij door Van Diemen uitgezonden tot ontdekking van de goud- en zilverrijke eilanden ten oosten van Japan. Tijdens de blokkade van Goa in 1641 stierf hij 5/6 October aan de verwondingen, in een slag tegen de Portugeezen opgedaan.

6) Cornelis Leendertsz. Blauw was tijdens de blokkade van Westerwolt schip-

Quesnoy ¹⁾ met het schip de Noordster (schipper Jonathan de Necker) 29 Nov. 1641 naar de kust van Malabar ten peperhandel gezonden ²⁾).

Hoewel de profijtten van dezen handel tot nu toe niet bepaald aanzienlijk geweest waren, besloot men de door Simon de With begonnen onderhandelingen met den samorijn voort te zetten en de vriendschap met dezen vorst te onderhouden, die als medestander in den strijd tegen de Portugeezen de Nederlanders behalve economisch, ook politiek zeer nuttig kon zijn. Ter assistentie gingen met De Quesnoy mede die kooplieden, die reeds op den tocht met De With hun eerste kennis van deze streken hadden opgedaan ³⁾).

Een cargasoen van een waarde van f 58.066 ⁴⁾ werd De Quesnoy medegegeven, waarvoor hij, gevoegd bij wat de samorijn de V. O. C. nog schuldig was en dat zeker ingevorderd diende te worden, een 130 lasten peper zou kunnen verkrijgen ⁵⁾. Dit cargasoen kon desgewenscht met katoen uit Wingurla en opium uit Suratte aangevuld worden ⁶⁾. Door de hooge peperprijzen op de kust werd De Quesnoy geraden de peper zooveel mogelijk tegen goederen en niet tegen contanten om te ruilen ⁷⁾. Bij het cargasoen bevond zich een partij wijn, een speciale commissie van den samorijn, die hier verleden jaar om verzocht had ⁸⁾. Naar het kantoor Perzië, waar men met een grooten achterstand van contanten te kampen had, was het vereischt een goede

per op het schip 's-Hertogenbosch. In de blokkadevloot van Quast schout-bij-nacht, trad hij na den dood van Quast als commandeur van de zesde blokkadevloot op, vice-commandeur was Claes Cornelisz. Bloccq.

¹⁾ Jan Jansz. de Quesnoy kwam in 1640 als opperkoopman met het schip Salamander in Indië. Kort na zijn aankomst werd hij tot lid in den Raad van Justitie benoemd; onder Matthijs Quast vice-commandeur, nam hij den Malabarhandel waar.

²⁾ Dagregister Batavia 1641—1642, p. 223.

³⁾ Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie voor den commandeur Quast, 11 Juli 1641.

⁴⁾ Uitsluitend voor Malabar bestemd.

⁵⁾ Een gespecificeerde prijslijst van 's Compagnies waren tegen peper in te ruilen werd aan De Quesnoy nog medegegeven. Een artikel, dat niet op die van vorige jaren voorkwam, waren de slagzwaarden, die de V. O. C. bij deze krijgsvuchtige nairmilitia hoopte te slijten. Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. aan Matthijs Hendricksz. Quast, 11 Juli 1641; Kol. Arch. 1048, O.B. 1643 II, copie miss. van Claes Cornelisz. Bloccq uit Wingurla aan G.G. en Rd., 16 Febr. 1642.

⁶⁾ Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Paulus Croocq te Suratte, 16 Juli 1641; Kol. Arch. 1044, O.B. 1642 I, orig. gen. miss., 12 Dec. 1641.

⁷⁾ Kol. Arch. 768, G.G. en Rd. aan Quast, 17 Aug. 1641.

⁸⁾ Kol. Arch. 1046, O.B. 1642 IV, copie miss. De Quesnoy aan den commandeur Blauw, 12 Dec. 1641.

hoeveelheid peper heen te zenden¹⁾). De prijzen, waarvoor de samorijn het vorige jaar de peper aan de V. O. C. had willen leveren, werden door Gouverneur-Generaal en Raden veel te hoog bevonden. Daarom kreeg De Quesnoy opdracht zich goed op de hoogte van de juiste prijzen te stellen; verder diende hij te onderzoeken, welke hulp de samorijn tegen de Portugeezen verleenen kon en van welk belang de vesting Cranganoor was, voor welks verovering de samorijn den steun van de Nederlanders ingeroepen had. Van haar kant wilde de Hooge Regeering den samorijn wel met eenige „rariteyten” vereeren; Fransche en Spaansche wijn, een gele geborduurde „quitesol” en twee breede slagzwaarden, die De Quesnoy den samorijn met een begeleidend schrijven van Gouverneur-Generaal en Raden overhandigde, nadat op de hoogte van Ponani zich bij zijn schip de Noordster, commandeur Blauw, met nog drie schepen en een jacht gevoegd hadden²⁾). De samorijn bood de Nederlanders alle vriendschap aan „naer uyttelijke schijn”, zooals De Quesnoy zijn commandeur Claes Cornelisz. Blocq³⁾ sceptisch bericht. Een verzoek om hem te helpen het fort Cranganoor aan te vallen, werd voorloopig door commandeur Blauw afgeslagen⁴⁾).

De koning herhaalde zijn peperaanbieding van verleden jaar, maar bleef volharden bij zijn dure prijzen en verzocht ruilwaren, die het eskader niet bij zich had, terwijl het lood en de Suratsche kleeden er geen aftrek vonden. Voor die kleeden werden nog lagere prijzen dan vroeger geboden; „slachten de crabben, die achterwaerts treen”, berichtte De Quesnoy zijn meesters in niet zeer schoone beeldspraak. Van de geïmporteerde waren was zwavel, die uit Nederland werd aangevoerd, nog het meest gewild.

Daar Gouverneur-Generaal en Raden van vorige jaren de ervaring opgedaan hadden, dat men voor peper niet zoo ver naar het zuiden behoefde te zeilen en deze in Cananoor, Tremapatnam en Bergare wellicht goedkoop te krijgen was, bevalen zij hun vice-commandeur

¹⁾ Kol. Arch. 768, G.G. en Rd. aan den opperkoopman Blocq te Wingurla, 14 Sept. 1641.

²⁾ Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Quast, 11 Juli 1641; idem, brief van G.G. en Rd. aan den koning van Calicut, 14 Sept. 1641.

³⁾ Na het overlijden van Quast trad de opperkoopman, hoofd te Wingurla, Claes Cornelisz. Blocq, als vice-commandeur op (zie voor hem Stapel-Van Dam bk. II 3, p. 295, noot 5).

⁴⁾ Kol. Arch. 1048, O.B. 1643 II, copie miss., Jan Jansz. de Quesnoy aan den commandeur Claes Cornelisz., 18 Jan. 1642; idem, extract dagregister gehouden op het schip Hollandia, 20 Jan. 1642, Dagregister Batavia 1641—1642, p. 242.

van Goa's vloot aan die plaatsen bij zijn tocht langs de kust niet te vergeten¹⁾: De Quesnoy weet hier een contract voor ongeveer 200 candiel te sluiten met den Mohammedaanschen grootkoopman „Mamaly Craa”²⁾. Te zamen met de verwachte uit Calicut zou men dit jaar dus met een 400 candiel van de kust kunnen vertrekken³⁾.

De Engelschen hadden hier kort voor de komst der Nederlanders peper besteld en eischten nu, dat aan dezen die specerij niet geleverd zou worden. Deze eisch werd door Mamaly Craa, „platt” afgeslagen. De Mohammedaan antwoordde de Engelschen dat, daar de Nederlanders meester van de zee waren, hij met hun vriendschap zeer vergenoegd was. De Engelschen lieten zich zoo iets niet zeggen; met groote „discontement ende dreygementen” eischten zij de peper op, zeggende „zij meerder meesters van de zee waeren”. Mamaly Craa raakte van dit optreden wel wat onder den indruk en de Nederlanders vreesden al, dat hun dit in hun handel schade zou toebrengen.

Niet slechts in Cananoor stieten de Nederlanders op de werkzaamheid van hun Engelsche rivalen. Ook in Calicut trachtten deze zich te nestelen⁴⁾.

Ingevolge den last van de Hooge Regeering werd ook de plaats Mirsia bezocht, waar men een geheele scheepslading peper zou kunnen innemen. Daar aangekomen blijkt die peper niet aanwezig te zijn. Na nog vier etmalen gewacht te hebben, moest De Quesnoy onverrichterzake vertrekken⁵⁾; 89 last of 217.045 pond peper waren het resultaat van deze reis.

Op den terugtocht naar Batavia sterft vice-commandeur De Quesnoy aan boord van de Noordster. Na zijn dood blijkt, dat de Hooge Regeering wat te zeer op zijn eerlijkheid vertrouwd had, „notoire dieverijen, fraude ende andere vuylicheden” kwamen aan het licht. Ook over zijn peperhandel waren zijn superieuren niet tevreden. Volgens hun meening had hij veel te duur ingekocht, tegen 7 duit het

1) Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, 11 Juli 1641.

2) Mammāli Koya, het hoofd van de Moplas of Mappillas, zie English Factories 1642—1645, p. 236 noot 3.

3) Kol. Arch. 1048, O.B. 1643 II, extract dagregister op het schip Hollandia, 1 Febr. 1642; Kol. Arch. 1046, O.B. 1642 IV, copie brief De Quesnoy aan Cornelis Leendertsz. Blauw, 12 Dec. 1641.

4) Kol. Arch. 1046, O.B. 1642 IV, copie miss. van De Quesnoy aan Blauw, 12 Dec. 1641; zie voor den tocht van De Quesnoy ook Dagregister van Batavia 1641—1642, p. 236, 237, 242.

5) Kol. Arch. 1046, O.B. 1642 IV, copie miss. van De Quesnoy aan Blauw, 12 Dec. 1641; idem, copie miss. van Cornelis Leendertsz Blauw aan Paulus Croocq in Suratte, 19 Dec. 1641.

pond, terwijl in Batavia voor een zelfde hoeveelheid de helft betaald werd.

Nog steeds lieten de Malabaarsche profijten op zich wachten, staken kon men den handel niet om hem niet aan anderen „in te ruymen”¹⁾.

De roem van de bewapening der Malabaarsche militia scheen zelfs door te dringen tot bij de vorsten in den Archipel, gezien hun verzoeken om Malabaarsche schilden, waar zij de Nederlanders telkens mee lastig vielen. Een twintigtal lieten deze daarom tegelijk met de peper inkoopen om als geschenk te kunnen dienen²⁾.

Ongestoord handeldrijven konden noch Nederlanders, noch Engelschen in deze jaren aan de Malabarkust. In het bijzonder de laatsten hadden te lijden van de Malabaarsche zeeroovers, die het vaarwater zoo onveilig maakten, dat er voornamelijk van de meer noordelijk gelegen havens geen vaartuigen meer vertrekken durfden. Zoo werd in 1638 een Engelsch jacht, de Confort, dat met peper van Bantam over Coromandel naar Suratte kwam, besprongen door een 14 tal rooversfregatten, in den brand geschoten en de Engelsche bemanning gevangen genomen, niet dan nadat deze na een verwoed gevecht vele Malabaren had neergeschoten. Als represaille namen de Engelschen Malabaarsche koopvaardij-schepen in beslag, wat hun weer het misnoegen van den gouverneur van Suratte bezorgde, daar de Engelschen hierdoor de vaart en handel van de Suratsche havens benadeelden³⁾. Het was ook de Nederlanders geraden voor die roovers op hun hoede te zijn en hen niet nader te laten komen dan het „canon dragen mach”⁴⁾.

De betrekkingen met het Byapursche rijk verloren steeds meer aan commercieele beteekenis. Alle berichten en brieven van de dienaren der V. O. C. uit dit land herhalen steeds de klacht over de duurte der peper en de onverkoopbaarheid van 's Compagnies goederen, zoolwel van specerijen als van waren, uit Europa afkomstig. Indien de V. O. C. niet nog steeds op den steun van den sultan tegen de Portu-

¹⁾ Kol. Arch. 1047, O.B. 1643 I, orig. gen. miss. 12 Dec. 1642.

²⁾ Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Quast, 11 Juli 1641.

³⁾ Kol. Arch. 765, Uitgaand briefboek Batavia, order voor de opperhoofden van de schepen Valkenburg en Arnemuyden, 5 Aug. 1639; Kol. Arch. 1039 bis, O.B. 1640 I, copie miss. van Barent Pietersz. te Suratte aan G.G. en Rd., 30 April 1639; English Factories 1637—1641, p. XIV, 138.

⁴⁾ Kol. Arch. 1046, O.B. 1642 IV, copie miss. van De Quesnoy aan Blauw. 12 Dec. 1641; Kol. Arch. 770, Uitgaand briefboek Batavia, instructie van G.G. en Rd. voor Jan Ysbrantsz., gaande naar de kust van Indië, Suratte en Perzië, 14 Sept. 1643.

geezen in Goa hoopte, dan had men dezen handel reeds lang gestaakt¹⁾).

In den loop van het jaar 1641 begonnen berichten Indië te bereiken, dat Portugal zich onafhankelijk van Spanje had gemaakt. Koning Johan IV van Portugal trachtte, zoo spoedig hij den troon bestegen had, met de Nederlanders tot een vrede te geraken om nog een deel van zijn erfenis te redden. 12 Juni 1641 sloot hij een tienjarigen wapenstilstand met de Staten-Generaal op den grondslag van een status quo; beide rijken zouden in het bezit van die plaatsen en landen blijven, die zij op het oogenblik van den vrede bezet hielden²⁾. 18 November d.a.v. was dit verdrag geratificeerd.

In Batavia wekte het bericht over de onderhandelingen en het afgesloten tractaat een groote teleurstelling, vooral daar ook Indië hierin begrepen was. Het beteekende voor de V. O. C. dat de oorlog, die tot nu toe met zulk een bijzonder succes tegen de Portugeezen gevoerd was, een einde nam en de ondernemingen tegen Goa, Ceilon en Malakka gestaakt moesten worden, terwijl de Hooge Regeering bij een voortzetten van den krijg verwachtte de Portugeezen binnen enkele jaren uit geheel Indië te kunnen verdrijven. Kwam het tot een vrede dan zou geen enkele natie de Nederlanders zoo in den Indischen handel kunnen hinderen als de Portugeezen. Van Diemen, die het liefst den oorlog met kracht had voortgezet, raadde de Heeren Majores aan, als het werkelijk tot een vrede mocht komen, dezen zonder te veel omschreven bepalingen te doen vergezellen en dezen vrede zeker niet door een verbond te laten bekrachtigen. Binnen het volkenrecht werd aan Nederland — verre de machtigste partij — genoeg speelruimte gelaten om de voordeeligste condities voor de V. O. C. te bedingen. Hier waren geen nader omschreven artikelen van noode³⁾. Toen in het najaar van 1641 de onderkoning te Goa een specialen gezant naar Batavia zond om opschorting der wapens tot de komst van het geratificeerde verdrag uit Europa, werd hem een weigerend antwoord gegeven op formeelen grond van het feit, dat nog geen instructies uit patria ontvangen waren. De vloot van

¹⁾ Kol. Arch. 768, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Quast, 11 Juli 1641; idem, G.G. en Rd. aan Paulus Croocq in Suratte, 16 Juli 1641; Kol. Arch. 1044, O.B. 1642 I, orig. gen. miss. 12 Dec. 1641; Kol. Arch. 769, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan den opperkoopman Claes Cornelisz., Blocq te Wingurla, 5 Aug. 1642.

²⁾ E. Prestage, *The diplomatic relations of Portugal with France, England and Holland from 1640—1668*, p. 173 e.v.

³⁾ Kol. Arch. 1044, O.B. 1642 I, orig. gen. miss. 12 Dec. 1641.

Quast bleef Goa bezetten, maar toen in 1642 de berichten uit Nederland in Batavia aangekomen waren, werd Gouverneur-Generaal en Raden geen keus gelaten en moest het wapenstilstandsverdrag plechtig worden afgekondigd. De Hooge Regeering zond Pieter Boreel¹⁾, die vanuit Nederland met expresse last naar Indië kwam om het verdrag daar bekend te maken, kort na zijn aankomst naar Malakka, Ceilon en de Voorindische kantoren om de opperhoofden aldaar op de hoogte te brengen en de zaken te regelen. Op de Malabarkust zou Pieter Boreel met den koning van Poracad in onderhandeling moeten treden en het wapenstilstandsverdrag uitspelen. Een van de bepalingen toch hield in, dat het verbond ook voor die Indische vorsten gold, die de Nederlandsche zijde gekozen hadden. De Portugeezen zouden hen in dien tijd niet mogen aanvallen, noch schade toebrengen²⁾.

Het wapenstilstandsverdrag behoefde in economisch opzicht niet zoo schadelijk voor de Compagnie te zijn, indien het Portugeesche gouvernement maar uit den handel gehouden werd. Van particuliere Portugeesche kooplieden hoopte de regeering in Batavia juist een vergrooting van den handel der V. O. C. door den toevoer van allerlei koopwaren, die dezen ook de Nederlanders zouden aanvoeren, terwijl zij op hun beurt afnemers van 's Compagnies goederen konden worden. Hier deed zich het verschil tusschen de Portugeezen en Nederlanders in Indië gelden. Terwijl de V. O. C. door haar rigoureuze monopolie geen eigen handel van haar landgenooten toeliet, beschouwden de Portugeezen, in Indië gevestigd, dit land als hun vaderland. De band met Portugal ging geheel verloren. Weinig of geen handel dreven zij meer met dit land en vonden hun geheele bestaan in de Indische gewesten, hierin vrijgelaten door het Portugeesche bewind³⁾.

Reeds den commandeur van de 6e blokkadevloot was, toen hij voor Goa lag, door den onderkoning mededeeling gedaan over het sluiten van het wapenstilstandsverdrag. De vice-rey stelde voor dit verdrag ook in Indië in acht te nemen. De Nederlandsche admiraal staakte de

1) Pieter Boreel kwam in 1642 met de Achilles in Indië in de kwaliteit van extra-ordinaris raad van Indië. Hij bracht het officieel bericht van het 10-jarig bestand. Te Batavia werd hij gecommiteerd om met de Portugeezen de gevolgen van het bestand te bespreken. Hij stierf op de Coromandelkust in 1643 en werd te Palleacatte begraven.

2) Kol. Arch. 769, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van den G.G. en Rd. voor Pieter Boreel, 20 Oct. 1642; idem, G.G. en Rd. aan J. D. Galen, 15 Sept. 1642.

3) Kol. Arch. 1047, O.B. 1643 I, orig. gen. miss. 12 Dec. 1642.

blokkade echter niet en stond slechts de zending van de twee afgezanten naar Batavia toe.

Ook het volgend jaar werd, ondanks den wapenstilstand, die pas een jaar na de ratificatie in werking zou treden, te Batavia de blokkadevloot uitgerust die Goa voor de 7e maal zou bezetten en nog zoo veel mogelijk voordeelen op de Portugeezen moest behalen vóór het te laat was. Deze vloot stond onder leiding van Jan Dircksz. Galen¹⁾. Ook vatte men den peperhandel op de Malabarkust krachtig aan met het voornaamste doel den Engelschen het inzamelen van de peper te beletten en zulke groote voorraden op te koopen, dat ook de Portugeezen hiervan beroofd werden²⁾. De fluit Noordster, bemand met 69 koppen en 28 kanonnen, en het schip Valckenburch werden voor dien handel bestemd³⁾. Met het beheer van het Malabaarsche cargasoen, aanzienlijker dan voorgaande jaren, werden belast de opperkoopman Pieter Sybrantsz. Groes en de onderkooplieden Dirck Schoorl of Schorel⁴⁾ en Jan Joosten, van wie de beide laatsten reeds ervaring in Malabar hadden opgedaan en een schriftelijk rapport over den peperhandel hadden opgesteld⁵⁾.

Het cargasoen, uit verschillende waren bestaande, bedroeg bijna f 70.000—(69.598-1-3); met opium en katoen uit Suratte en Wingurla kon het weer worden aangevuld. Te zamen met de schulden, die de

1) Jan Dircksz. Galen, in 1634 als opperkoopman op het schip het Gulden Zeepaard naar Indië gekomen, werd in 1636 belast met de leiding van een tocht naar Kambodsja om daar een nederzetting te stichten. In 1638 bevond hij zich in Tayoan. Vier jaar later, in welke periode hij in Batavia de groote kas hield en belast was met het beheer van de scheeps-soldij- en logieboeken, leidt hij in 1642 de 7e blokkadevloot voor Goa. Vóór 23 April 1647 moet hij overleden zijn. Kol. Arch. 769, G.G. en Rd. aan den Comm. J. D. Galen en raad voor Goa, 15 Sept. 1642; Mac Leod dl. I, p. 139 e.v.; Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, Dagregister van de reis van de Noordster naar de Malabarkust 4 Febr.—9 Maart 1643.

2) Kol. Arch. 1052, O.B. 1644, II, copie resolutiën door den commandeur Galen en Raad, 11 Aug. 1642—18 Febr. 1643; Kol. Arch. 769, G.G. en Rd. aan den comm. voor Goa J. D. Galen, 15 Sept. 1642.

3) Kol. Arch. 769, commissie van G.G. en Rd. voor Jan Dircksz. Galen, 5 Aug. 1642; idem, G.G. en Rd. aan den comm. Jan Dircksz. Galen en raad voor Goa, 15 Sept. 1642.

4) Dirck Schoorl of Schorel, afkomstig uit Alkmaar, kwam met de Heemskerk in 1639 als onderkoopman in Indië, nam tot 1651 den peperhandel op de Malabarkust waar, sinds 1648 als opperkoopman, nadat hij in 1644 koopman geworden was.

5) Kol. Arch. 769, G.G. en Rd. aan den commandeur J. D. Galen, 15 Sept. 1642 (dit rapport is niet bewaard); Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, copie miss. van J. D. Galen aan G.G. en Rd. 7 Maart 1643; Dagregister Batavia 1643—1644, p. 205.

samorijn nog in peper te betalen had, kon men ongeveer 160 lasten peper van 2400 pond ieder inkoop¹⁾. Men beval de kooplieden aan, over den Malabarhandel nauwkeurig boek te houden, opdat men zou weten op hoeveel de peper de Compagnie te staan kwam²⁾. Contanten besloten Gouverneur-Generaal en Raden voor de dure Malabarpeper niet meer beschikbaar te stellen. In ieder geval moest de schuld van den samorijn worden ingevorderd, met uitdrukkelijk verbod geen verder crediet te geven.

Een product, dat tot nu toe op de Malabarkust niet de opmerksaamheid van de V. O. C. had genoten, was het ambergrijs, dat vanuit de Maladiven in Cananoor aangebracht werd. De kooplieden van de Noordster moesten hiervan als proef een hoeveelheid inkoop, maar hun werd strikt verboden, hierin particulieren handel te drijven³⁾. In Cananoor waren verder zeer mooie groote „besar” steenen⁴⁾ te krijgen, maar bij den inkoop van dezen moesten de kooplieden opletten, dat zij niet bedrogen werden⁵⁾.

De tochten van De With en De Quesnoy hadden zich vrij ver zuidelijk uitgestrekt en zoo was men in verbinding getreden met het peperrijke land Porca (Poracad), 10 mijlen ten zuiden van Cochin. De koning was in conflict met de Portugeezen en had de vriendschap van de Nederlanders verzocht onder voorwaarde, dat hij hun alle peper uit zijn land tegen een redelijken prijs wilde leveren. Het was daarom gewenscht met dezen vorst een verdrag te sluiten, hem steun aanbiedend, mits hij alleen aan de Nederlanders de peper zou afstaan met uitsluiting van andere naties en tegen den prijs, die hem de Portugeezen jaarlijks betaalden⁶⁾. Brieven aan de koningen van Calicoylan, Poracad en Calicut werden aan Groes medegegeven⁷⁾.

¹⁾ Kol. Arch. 769, G.G. en Rd. aan J. D. Galen, 15 Sept. 1642.

²⁾ Kol. Arch. 769, G.G. en Rd. aan J. D. Galen, 15 Sept. 1642. Een prijs-courant van de waarde van Compagnies goederen van 1641 bevindt zich in Kol. Arch. 1050, O.B. 1643 IV, Dagregister van de vloot van defentie voor Goa, 6 Aug.—26 Nov. 1642.

³⁾ Kol. Arch. 769, G.G. en Rd. aan J. D. Galen, 15 Sept. 1642; Kol. Arch. 1047, O.B. 1643 I, orig. gen. miss. 12 Dec. 1642.

⁴⁾ Slangensteenen: werden aangetroffen in het darmkanaal van sommige dieren. De Compagnie rangschikte die bezoarsteenen onder de juweelen. Zie Stapel-Van Dam bk. I 1, p. 728 (glossarium).

⁵⁾ Kol. Arch. 769, G.G. en Rd. aan J. D. Galen, 15 Sept. 1642; Kol. Arch. 1047, O.B. 1643 I, orig. gen. miss. 12 Dec. 1642.

⁶⁾ Kol. Arch. 769, G.G. en Rd. aan J. D. Galen, 15 Sept. 1642; Kol. Arch. 1047, O.B. 1643 I, orig. gen. miss. 12 Dec. 1642.

⁷⁾ Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, copie miss. van P. Boreel aan G.G. en Rd., 29 April 1643.

9 Februari kwam de Noordster voor Cananoor op ongeveer 2½ mijl zuidwest van het Portugeesche kasteel ten anker. Al spoedig zendt de Mohammedaansche koopman-vorst Mamaly Craa eenige afgezanten. Deze beweerden, dat in Cananoor geen peper voorradig was. Hevige regens hadden den peperoogst voor een deel bedorven. Daarbij hadden de Portugeezen een grooten voorraad voor vervoer naar Europa opgekocht. De Malabaren verwachtten niet, dat de Nederlanders nog op hun kusten verschenen, in November was hun vloot immers, zonder een enkele haven aan te doen voorbij gezeild. Zij waren nu bezig een schip met peper, voor Mocha bestemd, in te laden, maar toonden zich bereid tegen de dure prijzen van het vorige jaar die peper aan de V. O. C. te leveren. Op de prijzen, die de Compagnie voor haar waren eischte, werd door Mamaly Craa en zijn kooplieden zeer afgedongen¹⁾. Lang wordt onderhandeld. Alleen voor de katoen en later ook voor de opium willen zij de door de Compagnie gevraagde prijzen betalen. Een partij van 650 stukken grove porselein, een koopwaar, die zelden in de Malabaarsche cargasoenen aange troffen wordt, vindt hier koopers. Tenslotte geven de Cananoorsche kooplieden toe en verklaren evenveel als anderen te willen betalen, „opdat vrunden mochten blijven”.

Van de Engelsche concurrentie had de Compagnie niet veel te duchten. Geen korrel peper was door de Courteens ingekocht, daar zij op den laatsten voorraad veel te veel verloren hadden. De Cananoorsche handelaars maakten zij wijs, dat de Nederlanders dit jaar zeker niet meer op de kust zouden verschijnen en zij hun peper voor dezen niet behoefden te bewaren.

Even schijnt de Noordster in een gevaarlijke situatie te geraken, als een cafila van 30 Portugeesche fregatten bij het kasteel landt en aanstalten maakt het Nederlandsche schip aan te vallen. Deze Portugeesche vloot was, zooals Groes en de zijnen later vernamen, bestemd om het door de Nederlanders belegerde Colombo te ontzetten. De Noordster licht het anker om beter te kunnen keeren en wenden, als het tot een gevecht mocht komen. De Portugeezen vervolgen echter hun tocht zonder de Nederlanders te hebben lastig gevallen.

Terwijl Groes voor Cananoor ligt, worden hem door de inwoners van de omliggende plaatsen Bergare en Tremapatnam partijtjes peper gebracht. Van den samorijn ontvangt hij het verzoek ook den steven

¹⁾ Vergelijkende prijslijstjes bevinden zich in het dagregister van P. Groes: Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, 4 Febr. 1643—9 Maart.

naar Calicut te richten voor de ontvangst van een gereedliggenden voorraad peper. Volgens de Cananoorsche handelaars had de samorijn alleen zijn afgezanten gezonden, omdat hij vernomen had tegen welken hoogen prijs de Nederlanders de peper in Cananoor inkochten en hij zich dit voordeel niet wilde doen ontgaan.

Een verzoek van den gouverneur van Tremapatnam om 's Compagnies waren op crediet te koopen, werd afgeslagen. De invordering van de schuld van den samorijn berokkende de Compagnie reeds moeite genoeg. De gouverneur was zeer teleurgesteld en toonde zich bovendien bevreesd, dat de Nederlanders hun vordering op den samorijn, als deze niet voldaan werd, op andere Malabaarsche kooplieden verhalen zouden.

19 Febr. komt Groes voor Calicut en gaat den volgenden dag ter audiëntie bij den samorijn. Overgeleverd wordt een brief, namens den Gouverneur-Generaal door den commandeur medegegeven met een geschenk, bestaande uit een rol oranje Perzisch fluweel, 2 halve slagzwaarden en 20 fleschjes rooswater, hetwelk de vorst dankbaar aanvaardt. Hij toont zich — als vorige keeren — zeer verheugd over de komst van de Nederlanders en betreurt het slechts, dat zij niet eerder gekomen zijn. Pieter Groes, Dirck Schoorl en verdere metgezellen worden ten eten genoodigd, men brengt hen vervolgens naar een geheim vertrek, waar zij den samorijn vinden, omringd door eenige dienaars en kooplieden. De Nederlanders moeten hem nu nauwkeurig inlichten over hun medegebrachte koopwaren en de vorst informeert er in het bijzonder naar De Quesnoy en diens plotselingen dood. Als de Nederlanders hem hun prijzen opgeven, belooft hij hun geheelen goederenvoorraad tegen peper op te koopen. Zij moeten echter beloven dan geen andere plaatsen aan te doen. De oude schuld zal in ieder geval voldaan worden. Eervol uitgeleide gedaan door een gevolg van edellieden en muzikanten, vertrekken de Nederlanders weer naar boord.

Gezien de ervaringen, in Cananoor opgedaan, hadden de Nederlanders hun prijzen iets lager gesteld. De samorijn beloofde 400 candiel, waarvan 100 onmiddellijk te leveren, de resterende 300 zou hij het volgend jaar voldoen. Terwijl zijn oude schuld nog altijd niet geheel aangezuiverd was, wenschte hij dus weer nieuw crediet¹⁾. Dirck Schoorl krijgt de minder aangename opdracht den vorst onder het

¹⁾ Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, Journaal van Groes, 4 Febr. 1643—9 Maart 1643; idem, copie miss. van Pieter Boreel aan G.G. en Rd., 29 April 1643.

oog te brengen, dat de oude rekening eerst voldaan moet worden, voor men verder onderhandelen kan. Van de commandeurs, die hem de vorige jaren crediet verleend hadden, was De With naar Nederland vertrokken en De Quesnoy overleden. 's Compagnies goederen zouden wel zoolang voor den vorst bewaard blijven, maar eerst wil de V. O. C. peper zien. De samorijn geeft tenslotte toe, maar kan toch niet nalaten te vragen of de Compagnie hem sinds kort voor een dief of roover houdt, dat zij hem zoo weinig meer vertrouwt. Met de noodige tact moet de minder aangename indruk worden weggevischt. De Compagnie kon niet steeds borgen, dan zou zij op den duur geen voordeel, maar groote schade op de koopwaren lijden. Vrees voor de inbeslagname van zijn schepen zal er wel toe bijgedragen hebben, dat de samorijn 's Compagnies eischen inwilligt.

Van 's Compagnies waren was de opium het meest gewild. De voorraad uit Surat bleek niet toereikend voor de groote vraag¹⁾.

Van Calicut richtte Groes den steven naar Porca²⁾ om ingevolge de wenschen van Batavia met den vorst van het land in verbinding te treden. Dit zuidelijke land, waarvan het gedeelte aan de kust zeer laag gelegen was, met rijstvelden bedekt en doorsneden met vaarten en sloten, leverde door rijken aanvoer uit het binnenland veel peper³⁾.

In Poracad werd Groes ontvangen door 's konings aangestelden koopman. De koning was voor drie maanden gestorven. Als opvolger liet hij zijn broer, een jongen van 15 jaar na, waardoor er groote onrust in het land heerschte en men de inmenging van den koning van Cochin zeer vreesde⁴⁾. Van ouds werd alle peper uit het land naar Cochin vervoerd. Daarom zou een verkoop van peper aan de Nederlanders door den Cochinschen vorst zeker niet ongestraft worden gelaten. De nieuwe koning verleende de Nederlanders geen audiëntie, daar hij juist eenige plechtigheden moest bijwonen, gehouden ter eere van zijn voorganger.

De koopwaren der Nederlanders vielen zeer in den smaak van de Poracadsche kooplieden, die beloofden heimelijk peper aan boord te laten brengen. In Poracad vernam Groes, dat in het nabij gelegen

¹⁾ Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, copie miss. van Pieter Boreel aan G.G. en Rd., 29 April 1643.

²⁾ Voor Groes bezoek aan de Malabarkust ook: Daghregister Batavia 1643—1644, p. 203, 205, 212, 223.

³⁾ Voor een beschrijving van Poracad, zie Nieuhoff, p. 126, 127.

⁴⁾ Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, copie miss. van Pieter Boreel aan G.G. en Rd., 29 April 1643.

Calicoylan een partij peper te krijgen zou zijn. Op weg naar Calicoylan ontmoette de Noordster een Engelsch schip van de Courteens, de Bone Esperance, komende van Atjeh en op weg naar Karwar. Dit schip was in de straat van Malakka in een scherp conflict met de Nederlanders geraakt, waarbij deze een deel van de bemanning gevangen namen op grond dat het schip een lading Portugeesche goederen, bestemd voor Macao, inhad. De Nederlanders dwongen de Engelschen terug te keeren naar Goa. Van den kapitein vernam Groes het bericht van den gesloten wapenstilstand.

Groes weet in Calicoylan een voorraad peper tegen betere prijzen dan b.v. in Cananoor te bestellen¹⁾. Het verschil in de prijzen met andere plaatsen aan de kust, is vrij aanzienlijk en daarom zal de V. O. C. hier veel goedkooper kunnen inkoopwen²⁾. Verschillende waren, die elders op de Kust niet verkocht konden worden, vonden hier een afzetgebied, zoo sandelhout, lood en tin. De kooplieden maakten bezwaar een vasten prijs voor de peper op te stellen, daar zij uit diverse handen moest komen en het gewas het eene jaar met dat van het andere verschilde. Dit waren natuurlijk maar uitvluchten. Zij wilden zich niet te sterk binden, daar het hun onmogelijk was „de gemaecte contracten te observeeren als zij elders profijt sien”³⁾.

Onderkoopman Schoorl wordt naar Calicoylan afgevaardigd met een geschenk, waarvan de waarde in verhouding is tot het geringe belang van het koninkje.

Deze vorst, die ongeveer 4 mijlen landinwaarts woonde, was zeer verstoord op de Portugeezen, die een schip van hem in beslag hadden genomen, waarom hij nu gaarne met de Nederlanders in onderhandeling wilde treden. Hij stelde zijn land voor hen open. 1 Maart 1643 werd een verdrag gesloten⁴⁾, waarbij hij hun vrijen handel met zijn onderdanen verleende. Hij beloofde geen peper meer naar Cochin, noch Coylan te zenden, noch deze aan andere Europeesche handelaars te verkoopen, indien de Nederlanders hem jaarlijks zijn peper afkochten. Ongeveer 1000 candiel van 500 pond kon het land per jaar

¹⁾ Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II. In het dagregister van Groes een prijslijstje van waren in Calicoylan.

²⁾ In Calicoylan voor 1 pond opium 15 pond peper. In Cananoor maar 13 pond, zoo voor 1½ pond katoen 1 pond peper in Calicoylan. In Cananoor kon ze in het geheel niet verkocht; sandelhout in Calicoylan 1 pond tegen 4 pond, in Cananoor niets.

³⁾ Kol. Arch. 1052, O.B. 1644 II, copie miss. van Pieter Boreel aan G.G. en Rd., 29 April 1643.

⁴⁾ Corpus diplom. dl. I, p. 392 e.v.

opbrengen. Bleven zijn onderdanen in gebreke, dan zou hij daartoe zijn eigen kapitaal gebruiken.

De Nederlanders zouden de navolgende goederen tegen marktprijs voor peper ruilen, n.l. opium, katoen, tin, sandelhout, katoenen garens, zwart en groen laken, roode en witte Chineesche stik- en naaizijde. Zoo het mogelijk was, beloofden de Nederlanders bij hun tocht langs de kust eerst zijn havens vóór die van Poracad aan te doen om zijn kooplieden de preferentie van 's Compagnies goederen te geven. Indien de V. O. C. een huis of versterking in 's konings landen wilde bouwen, zou de koning hiertoe een geschikte plaats afstaan en deze Nederlandsche nederzetting en haar bewoners beschermen tegen alle overlast en geweld. Werd een moord door een Nederlander begaan en ontvluchtte de misdadiger naar 's konings landen, dan zou deze, indien hij den delinquent in handen kreeg, hem uitleveren aan het Nederlandsche opperhoofd. De Nederlanders beloofden den koning tenslotte, zoo hij door de Portugeezen over dit verbond met de V. O. C. aangevallen werd, hem allen mogelijken steun te verleen. 's Konings vaartuigen zouden op zee vrij mogen komen en gaan, zonder dat de Nederlanders ze aanvielen, tenzij zij met 's vijands goederen geladen waren. Het met de Nederlanders gesloten contract werd natuurlijk spoedig in den omtrek bekend en de kooplieden van Porca waren al bevreesd, dat hun deze voordeelen zouden ontgaan. Terwijl Groes nog voor Calicoylan lag, kwam dan ook de tolk van den Poracadschen koning verzoeken, dat de Nederlanders hun onderhandelingen met dit land niet opgaven. Om den vorst van Poracad een weinig zijn angst voor de Portugeezen in Cochin te ontnemen, stelde de Compagnie hem de gunstige voorwaarden ten opzichte van de met Nederland verbonden Indische vorsten, opgenomen in het wapenstilstandsverdrag met Portugal, voor oogen.

Tijdens zijn verblijf aan de kust vernam Groes, dat ook in het nog zuidelijker gelegen Coylan peper te krijgen was. Maar hier lag een fort, door de Portugeezen bezet. In deze plaats zou de V. O. C. eerst later haar invloed trachten te vestigen, maar dan gewapender hand.

De onderhandelingen met Calicoylan waren gevoerd in het bijzijn van Pieter Boreel, die van een samenkomst met de gezanten van de Portugeezen en raja Singa op Ceilon terugkeerde¹).

Daar Boreel slechts weinig tijd had op weg naar den onderkoning in Goa, liet hij het deel van zijn instructie, dat de bemoeiingen met

¹) Corpus diplom. dl. I, p. 405—407.

Malabar betrof, aan Groes over, die nog eenigen tijd aan de kust bleef vertoeven en 12 Mei 1643 een verdrag met den vorst van Poracad tót stand bracht ¹⁾).

Ook bij dit contract verkregen de Nederlanders den vrijen handel. Indien zij tijdig verschenen, zouden zij de voorkeur boven de Portugeezen bij den peperinkoop genieten. De Nederlanders mochten hun goederen in het land importeeren, die tegen peper en gember zouden geruild worden. Gedurende de aanwezigheid van de Nederlanders voor de reede van Porcad zou geen peper uit het land naar Cochin worden vervoerd of aan andere vreemde handelaars verkocht. De aanbiedingen van vriendschap, door den overleden koning, 20 Mei 1642 aan de Nederlanders gedaan (dit moet dus De Quesnoy zijn geweest), werden door zijn opvolger bevestigd. Deze aanbiedingen hielden in, dat de V. O. C. een huis of versterking in het land van den vorst mocht bouwen. De koning zou hun een stuk grond daarvoor aanwijzen en hen beschermen tegen allen overlast, beledigingen en geweld. Tenslotte volgden de artikelen over het uitleveren van Nederlandsche misdadigers aan het Nederlandsche opperhoofd en de steunverleening aan den koning in tijd van oorlog.

Het accordo vertoonde sterke gelijkenis met het verdrag, gesloten met Calicoylan, maar op één punt was een groot verschil: terwijl in Calicoylan de Portugeezen geheel van den peperhandel buitengesloten werden, was dit in Porcad niet het geval en kregen de Nederlanders hier slechts een soort voorkeursrecht.

Van den samorijn bevindt zich in het koloniaal archief een missive aan den Gouverneur-Generaal, ongedateerd, maar die zonder twijfel uit dezen tijd stamt ²⁾) en waaruit men zou moeten opmaken, dat ook met dezen vorst een contract gesloten was. In dezen brief wordt gesproken over een geschrift of contract dat „tot gedachtenisse bij mijne schatten bewaert, het toecomende jaer in eenen coperen plaet geschreven sal werden”. Een zoodanig contract is echter niet bij de Compagnies papieren in het koloniaal archief bewaard gebleven en dus ook niet door Heeres in het Corpus Diplomaticum gepubliceerd.

9 Juli 1643 keerde de Noordster te Batavia met een lading van 236.854 pond peper, 3043 pond gember en 18½ ons ambergrijs van haar handelszaak op de Kust terug ³⁾). De schuld van den samorijn

¹⁾ Corpus diplom. dl. I, p. 405—407.

²⁾ Kol. Arch. 1051 bis, O.B. 1644 I verv., translaat miss. van den koning van Calicut aan den Gouverneur-Generaal. z.d.

³⁾ Kol. Arch. 1051, O.B. 1644 I, orig. gen. miss. 22 Dec. 1643; Daghregister

bleef echter nog onafgedaan. Kort na zijn komst in Batavia kwam Groes te overlijden. Al waren de winsten in dezen peperhandel behaald nog vrij „sober”, toch beloofden de afgesloten contracten met de Malabaarsche vorstjes in de toekomst een aanzienlijke verbetering; in ieder geval zouden de Portugeezen maar heel weinig voordeelen meer genieten¹⁾).

Boreel had bij zijn onderhandelingen in Goa spoedig groote moeilijkheden ondervonden; in het bijzonder over grenskwesties op het eiland Ceilon kon men niet tot overeenstemming raken. De Portugeezen willigden de Nederlandsche eischen niet in. Boreel ging scheep zonder zijn proclamatie van het wapenstilstandsverdrag te hebben uitgevaardigd. De roode vlag werd op zijn schip geheeschen ten teeken, dat de vijandelijkheden weer begonnen waren²⁾). De Nederlanders besloten „alles aen te tasten ende sien te vermeesteren dat van die natie bejegtent ofte achterhalen cont”³⁾).

In het jaar 1643 zeilde daarom opnieuw een blokkadevloot naar Goa en Ceilon. Het was een krachtige vloot van 20 schepen, waarvan het eskader voor Goa bestemd onder het commando van Claes Cornelisz. Blocq stond, dat naar Ceilon onder François Caron, die gedurende deze expeditie de vesting Negombo op de Portugeezen veroverde. Deze plaats was reeds in 1640 in handen van de Nederlanders geweest, maar spoedig weer verloren gegaan.

Nu men in zulke nauwe vriendschapsbetrekkingen met heerschers aan de Malabarkust getreden was, besloten Gouverneur-Generaal en Raden dien handel voort te zetten en tegelijk den nu al zoo lang uitgestelden en ondertusschen zeer opgelopen schuld van den samorijn in te vorderen. Tôt dit doel werden het schip de Arend en de fluit de Uitgeest bestemd⁴⁾). De koopman Dirck Schoorl, die reeds een goede ervaring in de voorgaande jaren had opgedaan, kreeg het opzicht over de handelstransacties. Den samorijn, die zulk een slechte betaler bleek, moest zeker geen crediet meer worden verleend. Zoowel

Batavia 1643/1644, p. 223. Zie voor den tocht van Groes ook Mac Leod dl. II, p. 153. Mac Leod stelt ten onrechte dezen tocht in 1642.

¹⁾ Kol. Arch. 1051, O.B. 1644 II, orig. gen. miss. 22 Dec. 1643.

²⁾ Mac Leod dl. II, p. 140, 141.

³⁾ Kol. Arch. 770, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor eenige schepen naar de Indische kust, 14 Sept. 1643.

⁴⁾ Kol. Arch. 770, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan den commandeur Claes Cornelisz. Blocq voor Goa, 14 Sept. 1643; idem, Instructie van G.G. en Rd. voor den commandeur Claes Cornelisz. Blocq, 8 Aug. 1643; Kol. Arch. 771, G.G. en Rd. aan Cornelis Weylant te Suratte, 9 Aug. 1644.

in Suratte als Wingurla werden groote opium- en katoenvorraden voor den Malabarhandel bestemd. Vooral de Suratsche opium was in Malabar zeer gewild¹⁾. Naar Perzië mocht dit jaar niet te veel peper vervoerd worden om hier de markt niet te bederven, daar een groote pepervoorraad onverkocht gebleven was, maar ook omdat de peperoogst in den Archipel minder voordeelig uitviel en die specerij uit Voor-Indië voor retourlading naar Nederland kon dienen²⁾.

Met „vrundelijcke briefkens”, die op het comptoir Wingurla eerst zoowel in het Arabisch als Perzisch moesten vertaald worden, voor Schoorl ze aan de Malabaarsche vorsten kon overleveren³⁾ en kleine geschenken werd deze naar de kust gezonden om de verdragen, door Groes aangegaan, te bevestigen. De gember en het ambergrijs, dat Groes van zijn tocht had medegebracht, vielen in den smaak van de Hooge Regeering en ook Schoorl werd de aankoop hiervan aanbevolen⁴⁾ mits hij de gember goedkoop kon inkoopen, anders was deze beter uit Bengalen te betrekken.

Van een inlandsch hoofd van Onor, in wiens land Mirsia gelegen was, waar op een der vorige tochten Simon de With pogingen tot peperinkoop had aangewend, ontving men andermaal aanbiedingen daar te komen handelen. Deze aanbiedingen werden voorloopig afgeslagen; nu de V. O. C. door haar contracten op de eigenlijke Malabarkust op een gemakkelijker en goedkooper wijze peper kon verkrijgen, had zij geen lust deze specerij van zoo ver te laten halen. Wilden de inwoners van Mirsia die peper naar Wingurla brengen, dan was de V. O. C. genegen hun deze af te koopen, anders verzocht zij van haar contract ontslagen te zijn⁵⁾.

200 lasten peper hoopte de Compagnie in 1644 van de Kust te verkrijgen en gaf hiertoe aan Schoorl een daartoe reikend cargasoen aan ruilwaren mede. Met 130 lasten⁶⁾ keerde deze in Mei 1644 van

¹⁾ Kol. Arch. 770, G.G. en Rd. aan Paulus Croocq te Suratte, 8 Aug. 1643; Kol. Arch. 771, G.G. en Rd. aan Cornelis Weylant in Suratte, 22 Juni 1644, 18 Juli 1644, 9 Aug. 1644.

²⁾ Kol. Arch. 770, Instructie van G.G. en Rd. voor Claes Cornelisz. Blocq (Goa), 8 Aug. 1643; idem, G.G. en Rd. aan Paulus Croocq te Suratte, 2 Aug. 1643, G.G. en Rd. aan Claes Cornelisz. Blocq, 14 Sept. 1643.

³⁾ Kol. Arch. 1051 bis, O.B. 1644 I verv., Daghregister van het comptoir Wingurla, 17 Nov. 1643—16 Febr. 1644 (5 Dec. 1643).

⁴⁾ Kol. Arch. 770, G.G. en Rd. aan Claes Cornelisz. Blocq, commandeur, 1 Sept. 1643.

⁵⁾ Kol. Arch. 1051 bis, O.B. 1644 I verv., Daghregister van het comptoir Wingurla, 17 Nov. 1643—16 Febr. 1644 (14 Febr. 1644).

⁶⁾ of 320133 pond.

de kust in Batavia terug, terwijl hij door gebrek aan scheepsruimte een groote hoeveelheid achterlaten moest.

De winsten bewogen zich in stijgende lijn. Terwijl de peper het vorige jaar de Compagnie nog op 9 duit het pond kwam te staan (waarbij alle onkosten etc. inbegrepen waren), was deze prijs nu gedaald tot 8¼ duit. In het geheel was op den tocht van den Arent een winst van f 23.092-7-2 behaald, een bedrag waarover de Hooge Regeering zich tevreden toonde en dat haar tot voortzetting van den handel noopte¹⁾.

Door zijn kennis van den Malabaarschen peperhandel en zijn ervaring in den omgang met de Malabaarsche koningen werd Dirck Schoorl ook het volgend jaar weer het beleid over den tocht naar Malabar in de schepen Arent en Waterhont opgedragen. Als assistent ging mede Reynier van Serooskercken²⁾, die met deze reis zijn langdurigen loopbaan op de Malabarkust begon³⁾.

Daar de samorijn het vorige jaar slechts de helft van zijn schuld voldaan had, werd Schoorl de invordering van de rest weer zeer aanbevolen.

Onder bescherming van de negende blokkadevloot van 10 schepen, die dezen keer onder het bevel van den Raad van Indië Johan Maetsuycker stond⁴⁾, die de onderhandelingen te Goa op verzoek van de Portugeezen moest hervatten, zou de peperhandel geschieden. Commandeur was Claes Cornelisz. Blocq. De Portugeezen hadden dit verzoek gedaan, bang dat de Nederlanders op den duur nog meer voordeelen zouden behalen.

Spoedig was de gewapende bescherming van den peperhandel niet langer van noode, daar 10 November 1644 na moeizame onderhandelingen, vooral over het bezit van Negombo, dat de Portugeezen tot iederen prijs wilden terughebben, de langdurige oorlogstoestand tusschen Portugeezen en Nederlander een einde nam. Negombo en Gale op Ceilon werden in handen van de V. O. C. gelaten tot hierover in Europa nader zou zijn beslist. Een groot deel van de kaneellanden op Ceilon was nu in het bezit van de V. O. C. Een door de Portugeezen buitgemaakt schip, de Pauw, werd teruggegeven. De Neder-

1) Kol. Arch. 1054, O.B. 1645 I, orig. gen. miss. 23 Dec. 1644.

2) Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 282.

3) Kol. Arch. 771, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Joan Maetsuycker, raad van de vloot van defentie naar Goa, 8 Sept. 1644.

4) Voor Joan Maetsuycker, zie Van Rhede van der Kloot, p. 55—58; Stapel, Gouverneurs-Generaal p. 29. Voor den tocht van Maetsuycker: MacLeod dl. II, p. 144 e.v.

landers van hun kant stemden toe 100.000 realen van achten te betalen als schadeloosstelling voor de schepen, die zij van de Portugeezen genomen hadden in den tijd te rekenen van den datum, waarop de wapenstilstand in werking had moeten treden¹⁾.

Het ophouden der vijandelijkheden tusschen Portugal en Nederland maakte, dat de Portugeezen niet langer de verbinding met Macao door anderen behoefden te laten onderhouden en daar de scheepvaart tusschen Goa en Lissabon nu geopend was, konden zij concurreeren met Europeesche goederen en de Indische producten opkopen in Malabar en den Dekkan. Voor de Engelschen had de handel in die streken zijn grootste aantrekkelijkheid verloren. Zij voorzagen, dat zij geen kaneel of peperladingen meer zouden verkrijgen. De eerste paar jaar na den vrede zonden de facteurs van de Engelsche nederzetting in Suratte dan ook geen schepen naar de Malabaarsche havens²⁾

c. *De periode der Malabarvaarders.*

Dank zij het krachtige beleid van Van Diemen waren in Malabar door de afgesloten contracten de fundamenten gelegd voor een winstgevend handel. En als overal elders in Indië had de Compagnie ook hier onder zijn opvolger Cornelis van der Lijn³⁾ slechts te oogsten wat door Van Diemen was gezaaid.

Jaarlijks vertrokken voortaan van Batavia een aantal schepen via Gale op Ceilon naar Malabar om tijdens den goeden moesson daar 's Compagnies goederen tegen peper om te zetten. Een sterk stijgende lijn is in omzetten en winsten te onderkennen, een stijgende lijn, die pas afbreekt, als in 1652 de wapenstilstand met Portugal een einde neemt. Reeds de Arent en Waterhont, nog uitgevaren terwijl de onderhandelingen over den wapenstilstand met Portugal gaande waren, brachten een 253 lasten peper naar Batavia, door Schoorl in Cananoor, Calicoylan, Calicut, Poracad en Coylan opgekocht⁴⁾. Wegens gebrek aan ruilwaren moesten nog wel een 159 lasten onverkocht blijven⁵⁾. Schoorl had de koninkjes den wapenstilstand, die nu tusschen de Republiek en Portugal gesloten was, voorgehouden en hun aangeboden zich onder bescherming der V. O. C. te begeben, maar

¹⁾ Corpus diplom. dl. I, p. 429—437.

²⁾ English Factories 1642—1645, p. XXV.

³⁾ v. Rhede van der Kloot, p. 50—52; Stapel, Gouverneurs-Generaal, p. 25

⁴⁾ Dagregister Batavia 1644—1645, p. 308 (zie ook p. 230, 279).

⁵⁾ Kol. Arch. 772, Uitgaand briefboek Batavia, G.G en Rd. aan Arent Barentsz. te Suratte, 8 Juli 1645.

dit vond weinig weerklank. Die vorsten schenen „daer weynich wercx van te maken”, zoodat de zaak voorloopig rusten bleef. De samorijn betaalde een gedeelte van zijn schuld, maar een vrij aanzienlijk restant bleef nog onvoldaan¹⁾.

De verwachtingen van den Malabarhandel waren te Batavia zóó hoog gespannen, dat men twee schepen niet voldoende achtte; behalve de Arent en Noordster, die in 1645 voor den handel bestemd werden, zou nog een derde schip, de fluit Overschie, de peper innemen²⁾. Het cargasoen vertegenwoordigde een waarde van f 74.431-3-12. Schoorl en Van Serooskercken, aan wien het beheer over den handel opnieuw opgedragen was, hoopten hier voor een 500 lasten peper te verkrijgen. Het waren weer de gewone ruilwaren, die ook de vorige jaren winsten op de Kust gegeven hadden, specerijen, kruidnagelen, foelie en nootmuskaat, tin, lood, Japansch ijzer, geraffineerde zwavel, sandelhout, vermilioen, kwik en een kleine hoeveelheid bloedkoraal, terwijl het cargasoen door opium en katoen uit Suratte aangevuld werd, welke twee laatste de meest courante artikelen op de Kust waren en waarop de grootste winst werd behaald³⁾. Geschenken en brieven voor de Malabaarsche vorsten moesten dienen tot bevestiging van de door Groes gesloten contracten. De samorijn werd andermaal met een beleefd hoewel eenigszins dreigend briefje, verzacht door eenige geschenken (een rol Chineesch laken, specerijen en een zwaard), aangemaand tot eindelijke algeheele afdoening van zijn schuld⁴⁾. Bij niet betaling zou de Compagnie haar schuldvordering wel op andere wijze verkrijgen en elders gaan handelen, wat zij trouwens reeds aangevangen had. 's Compagnies dreigementen maakten zeer weinig indruk op den heerscher van Calicut, hij verklaarde zich door den oorlog buiten staat de Compagnie schadeloos te stellen⁵⁾. De oude vriend van de V. O. C. op de Kust, de koning van Calicoylan, krijgt

1) Dagregister Batavia 1644—1645, p. 308 .

2) Kol. Arch. 772, G.G. en Rd. aan Arent Barentsz. te Suratte, 2 Sept. 1645.

3) Kol. Arch. 772, G.G. en Rd. aan Arent Barentsz. te Suratte, 3 Aug. 1645; Kol. Arch. 1058, O.B. 1646 II, orig. gen. miss. 17 Dec. 1645; Kol. Arch. 1057, O.B. 1046 I, orig. miss. Arent Barentsz. aan XVII, 10 Jan. 1646, (specificatie van het cargasoen); Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van Van Serooskercken voor Cananoor aan Van Sanen te Wingurla, 20 Maart 1646; Kol. Arch. 1057 bis, O.B. 1646 I verv., copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan Rd. van Indië, 24 Jan. 1646.

4) Kol. Arch. 772, G.G. en Rd. aan den koning van Calicut, 3 Aug. 1645; Kol. Arch. 1058, O.B. 1646 II, orig. gen. miss. 17 Dec. 1645.

5) Kol. Arch. 1061, O.B. 1647 I, orig. miss. van Dirck Schoorl aan den Rd. van Indië, 20 April 1646.

eveneens geschenken tot onderhouding van zijn goede genegenheid jegens de Compagnie¹⁾.

Van den koning van Coylan had Schoorl op zijn vorigen tocht een aanbieding tot vrijen handel en een plaats om een fort te bouwen ontvangen. Ook deze vorst werd met geschenken begiftigd²⁾. Toch hoort men aanvankelijk niet, dat peperladingen in dit land opgedaan werden. De invloed van de Portugeezen was hier, waar zij een sterk fort bezaten, nog krachtig genoeg om de Nederlanders te weren, hoewel hun eigen inkoop door hun groot gebrek aan kapitaal zeer gering waren³⁾.

Over den koning van Poracad had de Compagnie ernstige klachten. Cargasoenen en geschenken waren naar dit land gezonden ter bevestiging van het verdrag van 1643, maar noch waren de geschenken aanvaard, noch de Nederlandsche kooplieden in audiëntie ontvangen. Het kon niet anders, of het waren weer intriges der Portugeezen, die met hun gewone leugens de Nederlanders bij den koning „odieuus” hadden gemaakt. Den vorst werd voorgehouden, welke voordeelen ook voor hem uit den wapenstilstand van Portugees en Nederlander zouden voortvloeien, indien hij zich tot bondgenoot der V. O. C. verklaarde⁴⁾. Van Serooskercken, die te Cananoor handelde, moest, wilde hij de gunst van het Moplashoofd Mamaly Craa behouden, crediet verleenen ondanks de slechte ervaringen, die men met den samorijn in dit opzicht had opgedaan⁵⁾.

In Juni 1646 kwamen de beide fluiten Noordster en Overschie en het jacht de Arent te Batavia met een lading van 410 lasten peper, ingekocht tegen f 181.161-18-8⁶⁾. Een zuivere winst van f 73.696-4-14 was gemaakt, waarbij de peper met alle onkosten op ruim 3½ stuiver het pond kwam te staan. In vergelijking met de vorige jaren, toen de winsten ten hoogste f 23.092- op één tocht bedroegen, een mooi resultaat⁷⁾.

1) Kol. Arch. 772, G.G. en Rd. aan den koning van Calicoylan, 3 Aug. 1645.

2) Kol. Arch. 772, G.G. en Rd. aan den koning van Coylan, 3 Aug. 1645.

3) Kol. Arch. 1061, O.B. 1647 I, orig. miss. van Dirck Schoorl aan Rd. van Indië, 20 April 1646.

4) Kol. Arch. 772, G.G. en Rd. aan den koning van Porcad, 3 Aug. 1645.

5) Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van Van Serooskercken te Cananoor aan Cornelis van Sanen te Wingurla, 20 Maart 1646.

6) Kol. Arch. 773, G.G. en Rd. aan Arend Barentsz. te Suratte, 3 Aug. 1646, vgl. Kol. Arch. 1061, O.B. 1647 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 21 Dec. 1646. Volgens dezen brief brengen de fluiten Noordster en Overschie met het jacht de Arent 440 lasten peper in Batavia.

7) Vgl. p. 112.

Dirck Schoorl gaf daarom tegenover zijn superieuren zoo hoog op van de mogelijkheden der Malabarkust, dat deze voor het volgend jaar een lading van minstens 800 lasten verwachtten¹⁾. Gouverneur-Generaal en Raden hoopten op den duur den geheelen peperhandel van de Kust in handen te krijgen, de Portugeezen er uit te verdringen en de Engelschen geen kans tot handel te geven. Meer scheepsruimte was hiervoor noodig dan men tot nu toe voor de Malabarvaart beschikbaar had gesteld. Behalve het schip Maastricht en de jachten Ackersloot en Aechtekercke met een cargasoen van een waarde van f 120.165-8-3²⁾ (30.000 realen in specie, de rest koopwaar), werd bovendien het schip Banda voor den Malabarhandel bestemd. Dit schip moest in Malakka een lading tin halen³⁾, een koopwaar, die altijd op de Kust goede koopers gevonden had, en nu het tinland Malakka sinds de verovering in 1641 in handen der V. O. C. was, behoefde deze koopwaar niet meer van ver te worden aangevoerd. Ten dienste van hun peperhandel doen de Malabarvaarders voortaan geregeld, behalve Ceilon, ook Malakka voor hun tinladingen aan. Van Caylpatnam, waar de Compagnie zich voor kort (eind 1645)⁴⁾ gevestigd had, hoopte de V. O. C. tabak aan de Malabarkust te kunnen importeeren. Van Serooskercken moest hiervan in Caylpatnam een 1400 à 1500 pakken opkopen, die, zoo hoopte de Hooge Regeering, wel tegen een 35 à 40 % winst te slijten zouden zijn⁵⁾.

De taak der Malabarvaarders werd verdeeld, zoodat de leider van de expeditie, Dirck Schoorl, den handel met het schip Maastricht in Calicoylan, Poracad, Bandar, Tortau en omliggende plaatsen waarnam, terwijl Van Serooskercken met de Ackerslooth te Cananoor en omstreken handel dreef⁶⁾. Zoowel tegen de Portugeezen, die ondanks

¹⁾ Kol. Arch. 773, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 31 Aug. 1646; idem, G.G. en Rd. aan Arent Barentsz. te Suratte, 31 Aug. 1646; Kol. Arch. 1061, O.B. 1647 I, orig. gen. miss. 21 Dec. 1646; Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. aan G.G. en Rd. van Arent Barentsz. te Suratte, 16 Febr. 1647.

²⁾ Hierbij waren echter niet gerekend de schuld van den samorijn, noch de te ontvangen goederen uit Suratte, Malakka en Caylpatnam.

³⁾ Kol. Arch. 773, G.G. en Rd. aan den koopman Dirck Schoorl in Malabar, 2 Nov. 1646; Kol. Arch. 1061, O.B. 1647 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan de bewindhebbers, 21 Dec. 1646.

⁴⁾ Corpus diplom. dl. I, p. 455.

⁵⁾ Kol. Arch. 773, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 31 Aug. 1646; Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie miss. van Joan Maetsuycker te Ceilon aan Schoorl en Van Serooskercken, 28 Febr. 1647—9 Maart 1647.

⁶⁾ Kol. Arch. 773, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 31 Aug. 1646.

den wapenstilstand nog maar zeer weinig te vertrouwen waren, als tegen de Malabaarsche zeeroovers moesten Schoorl en Van Serooskercken op hun hoede zijn. Het was gewenscht zoo weinig mogelijk gemeenschap met de Portugeezen te houden, noch hun passage op de Nederlandsche schepen te verleen.

Dit jaar was men ook vast besloten de bedreigingen tegen den samorijn, indien de invordering niet in der minne geschiedde, ten uitvoer te leggen en de verschuldigde peper uit een zijner schepen te doen lichten. De V. O. C. was het moede zoo lang op peper te moeten wachten voor haar reeds geleverde kostelijke ruilwaren¹⁾.

De peperopbrengst voldeed echter geenszins aan zoo hoog gespannen verwachtingen. Zoowel in Cananoor, waar Serooskercken slechts 83 lasten peper verkrijgt, terwijl hij voor de rest van zijn ruilwaren contanten moet aannemen, die hij dan in Calicoylan tegen peper dient om te zetten, als in deze plaats valt de peperooft zeer slecht uit²⁾.

Maar 340 (of 384) inplaats van 800 lasten³⁾ brengen de schepen Maastricht, Ackerslooth en Banda tenslotte in Juni 1647 te Batavia. Een winst was dit jaar gemaakt van f 34.171-12-4, een groot verschil met 1646. Daar het nieuwe pepergewas er goed voorstond en de meegenomen cargasoenen lang niet verkocht waren, lieten de kooplieden Schoorl en Van Serooskercken een onderkoopman, Jacob Cranenburg⁴⁾ „onder goede verseekering” op de kust achter. Hij zou in Calicoylan voor het resteerende cargasoen⁵⁾ de peper tijdig inkoop, opdat bij hun terugkeer een goede scheepslading gereed zou zijn om te dienen voor retourlading naar Nederland. Het was de eerste keer, dat de Nederlanders dus een permanente vestiging aan de kust verkregen⁶⁾.

¹⁾ Kol. Arch. 773, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 31 Aug. 1646.

²⁾ Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie dagregister Wingurla 14 Juli 1647; idem, copie miss. van Van Serooskercken aan Pieter Sterthemius te Wingurla, 27 April 1647.

³⁾ Kol. Arch. 1064, O.B. 1648 I, orig. gen. miss. 31 Dec. 1647; Kol. Arch. 1065 bis, O.B. 1648 II verv., orig. miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan Heeren XVII, 11 Jan. 1648.

⁴⁾ Jacob Cranenburg, geboortig van Enkhuizen, was in 1644 met het schip Nieuw Enkhuyzen als onderkoopman naar Indië gekomen. In 1645 maakte hij reeds deel uit van de Malabarvaart.

⁵⁾ van f 81.807-10-5.

⁶⁾ Kol. Arch. 774, G.G. en Rd. aan den gouverneur van Ceilon, 14 Sept. 1647; Kol. Arch. 1065 bis, O.B. 1648 II verv., orig. miss. Arent Barentsz. te Suratte aan XVII, 11 Jan. 1648; Kol. Arch. 1064, O.B. 1648 I, orig. gen. miss. 31 Dec. 1647.

Tot nu toe hadden de Malabaarsche cargasoenen steeds een hoeveelheid specerijen uit de Molukken ingehouden. Hiervan bezat de Compagnie het monopolie en kon zij zelf de prijzen stellen. Zij hield deze dan ook zeer op waarde ¹⁾, en met contanten „gelaardeert”, moesten de Malabarvaarders deze kostelijke waar zoo winstgevend mogelijk zien om te zetten en ze zeker niet goedkoop te verkoopen dan in Suratte en Coromandel, om de markt in die plaatsen niet te bederven ²⁾. Indien de Indische kooplieden de specerijen tot een zoodanigen hoogen prijs niet wenschten te koopen, moest men de peper maar in de pakhuizen opgeslagen laten tot de kooplieden eindelijk begrepen, dat de Compagnie om haar klandizie niet verlegen was ³⁾.

Tal van klachten bereikten de Hooge Regeering van die kantoren, dat 's Compagnies specerijenafzet in Malabar die waren in hun nederzettingen onverkoopbaar maakten ⁴⁾. De inlandsche kooplieden, die de specerijen op de Malabarkust inkochten, vervoerden deze over zee zoowel naar Wingurla, Suratte, Mocha als Coromandel (dit ook binnendoor over land) en boden deze specerijen en ook de Malabaarsche peper tegen lagere prijzen, dan de Compagnie hiervoor eischte, te koop aan. Zelfs al waren de prijzen in Malabar gelijk aan die van de andere nederzettingen, dan bleef dit bezwaar gelden, daar de Indiërs niet op dergelijke hooge winsten belust waren als de V. O. C. en van de meesten, maar kleine kramers, waren onkosten van vervoer etc. slechts gering. Zij waren tevreden, als zij maar kregen, hetgeen zij „tot haer lijffs behoef van nooden hadden” ⁵⁾. Een aanzienlijk deel van die door inlandsche handelaars opgekochte specerijen vond zijn

¹⁾ Kol. Arch. 455. Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 4 Oct. 1647; idem, 23 Sept. 1649.

²⁾ Kol. Arch. 773, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 31 Aug. 1646; idem 774, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 14 Sept. 1647; idem 775, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 14 Oct. 1648; idem 777, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 2 Nov. 1650; idem 778, Instructie van G.G. en Rd. voor Van Serooskercken en Van den Broeck, 22 Nov. 1651; Kol. Arch. 1080, O.B. 1653 I, orig. gen. miss. 24 Dec. 1652; Kol. Arch. 782, Instructie voor Gerard Hulft, commandeur naar de kust van Indië, 14 Aug. 1655; Kol. Arch. 784, Instructie voor Rijcklof van Goens, 5 Sept. 1657.

³⁾ Kol. Arch. 455, Brieven Heeren-XVII aan Batavia, 23 Sept. 1649.

⁴⁾ Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, orig. miss. Arant Barentsz. te Suratte aan XVII, 26 Jan. 1647; Kol. Arch. 1058 bis, O.B. 1646 II verv., copie miss. van Van Sanen te Wingurla aan G.G. en Rd., 30 April 1645.

⁵⁾ Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, copie miss. van Sterthemius aan Rd. van Indië, 15 April 1646 (ook in Kol. Arch. 1061, O.B. 1647 I).

weg naar de Arabische golf, naar Mocha, en daar bedierven zij niet alleen de markt, maar leverden het gevaar op, naar Europa vervoerd te worden¹⁾. In 1649 besloot de V. O. C. geen specerijen meer te zenden, daar zij zoowel een zeer slechte winst gaven als naar Mocha vervoerd werden. De werkelijke reden werd strikt voor de Indiërs verborgen gehouden en de staking van dezen aanvoer was z.g.n. te wijten aan het slechte gewas²⁾. Het volgend jaar reeds moest men van deze politiek terugkeeren, daar de Indiërs geen lust toonden 's Compagnies andere waren zonder specerijen tegen peper op te koopen³⁾.

In het bijzonder berokkende de nieuwe Malabarhandel den directeur van Suratte ergernis, die hierin een concurrentie zag, zijn comptoir aangedaan; terwijl de specerijen in voldoende mate in zijn factorij tegen redelijke winsten verkocht werden, ging men deze nu tegen lageren prijs op de Malabarkust afzetten en zond hem daardoor een kleinere hoeveelheid, afgezien nog van de schade, die aan de Mochavaart, in deze jaren van Suratte uit gedreven, aangedaan werd⁴⁾.

Maar ook het Wingurlasche hoofd ziet in Malabar slechts een nieuwe mededinging, te meer, waar het het richtsnoer van de Compagnie was, den handel van dit comptoir zoo gering mogelijk te houden en het slechts te doen dienen als uitkijkpost voor Goa en de verrichtingen van de Portugeezen aldaar⁵⁾. Zooals reeds hiervóór is uiteengezet, waren 's Compagnies aanvankelijke pogingen hier een winstgevendende handel te beginnen, niet met succes bekroond en de voorstellen van de opvolgende hoofden der nederzetting, die op vermeerdering van den handel aandrongen, legde het hooge college te Batavia naast zich neer. Noch Sterthemius⁶⁾, noch Otto Houck-

¹⁾ Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, copie miss. van Sterthemius aan Rd. van Indië, 15 April 1646.

²⁾ Kol. Arch. 776, Instructie G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 23 Oct. 1649; Kol. Arch. 1068, O.B. 1650 I, orig. gen. miss. 31 Dec. 1649; Kol. Arch. 776, G.G. en Rd. aan Jacob van Kittensteijn in Ceilon, 16 Nov. 1649.

³⁾ De prijzen werden hoog gehouden, nagelen voor 42 à 45 stuivers het pond, foelie voor 80 stuivers.

⁴⁾ Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, orig. miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan XVII, 26 Jan. 1647; Kol. Arch. 1065, O.B. 1048 II, copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 16 Febr. 1647.

⁵⁾ Kol. Arch. 1065, O.B. 1048 II, copie miss. van Sterthemius te Wingurla aan G.G. en Rd., 1 April 1647.

⁶⁾ Voor Pieter Sterthemius, zie Stapel-Van Dam bk. I 2, p. 98 noot 4; bk. II 1, p. 394 noot 3.

geest¹⁾, die bij hun plannen vermoedelijk ook ruime baten voor zich persoonlijk zagen, hadden eenig succes. Beiden bevalen de aanbiedingen van de Wingurlasche grootkooplieden Narsanna en Kitsannawey, een broederpaar, dat den handel in het Byapursche rijk beheerschte²⁾, warm aan. Dezen, bevreesd dat de Compagnie haar handel geheel naar de Malabarkust zou verplaatsen, boden de V. O. C. een contract aan om jaarlijks, gelijk dit op de Malabarkust geschiedde, peper te leveren tegen ruilwaren. Grootte hoeveelheden zouden hier kunnen worden ingekocht en zooals Sterthemius het aan zijn meesters voorstelde, zou hierdoor noch Suratte, noch Coromandel, noch Malabar schade lijden, terwijl hij van een vergrooting van den Wingurlaschen handel een vermindering van de inlandsche concurrentie in Europeesche waren verwachtte³⁾. Sterthemius wees er Gouverneur-Generaal en Raden op, dat men door uitbreiding van den Wingurlaschen handel de Engelschen, die in 1647 en 1648 weer een grootere activiteit op de westkust van Voor-Indië ten toon spreidden, op de beste wijze kon beconcurreren⁴⁾. Behalve peper beloofden de Wingurlasche kooplieden de Compagnie van cauries te voorzien door den handel met de Maladivische eilanden in gang te brengen⁵⁾. Het was beter, dat de V. O. C. in Wingurla ruilwaren sleet dan dat de inlanders deze waren op andere plaatsen van de Nederlanders opgekocht, tegen lagere dan Compagnies prijzen op de markt wierpen.

Daar Sterthemius wel begreep, dat van staking van den Malabarhandel ten behoeve van Wingurla geen sprake kon zijn, wilde hij een plan tot versmelting van beide handelsgebieden tot één voor zijn superieuren aantrekkelijk maken. Bij een contract met de kooplieden was men tenminste zeker van een groote peperlading, terwijl op den Malabaarschen handel veel minder staat te maken was⁶⁾. In hoeverre

1) Otto Houckgeest, afkomstig uit Den Haag, kwam in 1647 als koopman met het schip West-Friesland in Indië. Werd in 1648 hoofd van het comptoir Wingurla.

2) Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, copie miss. Pieter Sterthemius te Wingurla aan Rd. en Directeuren van Indië, 15 April 1646.

3) Prijslijstje in Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, copie miss. van Sterthemius aan Rd. v. Indië, 15 April 1646.

4) Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie miss. van Sterthemius te Wingurla aan G.G. en Rd., 19 April 1648.

5) Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, Dagregister Wingurla 7 April—25 Sept. 1646. Cauries zijn de witte schelpjes of hoorntjes van de Maladiven, als betaalmiddel gebruikt. Stapel-Van Dam bk. II 3, glossarium.

6) Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, copie miss. Pieter Sterthemius aan Rd. van Indië, 15 April 1646; Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van Pieter Sterthemius aan Rd. van Indië, 26 Sept. 1646.

men op de betrouwbaarheid van de Wingurlasche kooplieden rekenen kon, die maar al te geneigd waren hun belofte te verbreken om hun peper aan den meest biedende te gunnen, was een open vraag, die door Gouverneur-Generaal en Raden zeker niet bevestigend beantwoord werd ¹⁾.

Zoo spoedig deze plannen den directeur van Suratte ter oore kwamen, protesteerde deze, vrezend dat door zulk een vermeerdering van den Wingurlaschen handel die in Suratte te niet zou gaan en 's Compagnies waren hier onverkocht zouden blijven ²⁾. De aanbiedingen van de Wingurlasche kooplieden werden verworpen, maar nu gingen deze een contract met Mamaly Craa aan ³⁾, waarbij zij tegen opium en katoen alle koopwaren opkochten, die het Mappillahoofd van de Nederlanders te Cananoor betrok. Doordat de Wingurlasche kooplieden hun opium en katoen op een voordeelige wijze omzetten, konden zij ook de ruilwaren, oorspronkelijk door de Nederlanders op de kust geïmporteerd, tegen lagere prijzen dan deze te Wingurla en elders verkoopen ⁴⁾. Hun concurrentie deed zich eveneens in Cananoor gelden, waar de markt door hun opium en katoen-aanvoeren overvuld raakte en de Nederlanders met deze goederen bleven zitten.

Sterthemius' opvolger, Otto Houckgeest, vond bij zijn superieuren evenmin een gunstig gehoor om den handel „na zijn appetit” te vergrooten ⁵⁾. Zijn verzoek om overplaatsing werd hem door de Hooge Regeering daarom maar al te gaarne verleend. Het was alleen jammer, dat zij hem vervingen door Jacob Bacheracht ⁶⁾, die niet met plannen en voorstellen kwam, maar zonder voorkennis van zijn meesters de Byapursche grootkooplieden Kitsannawey en Narsanna een groote som tot hun handel voorschoot en bovendien een uitgebreiden particulieren

¹⁾ Kol. Arch. 1058 bis, O.B. 1646 II verv., copie miss. van Van Sanen aan G.G. en Rd., 7 Dec. 1644.

²⁾ Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, extract Wingurlasch dagregister, 7 April—25 Sept. 1646 (16 Juli 1646).

³⁾ Alsvoren.

⁴⁾ Zie ook Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II, copie miss. van Pieter Sterthemius te Wingurla aan G.G. en Rd., 19 April 1648; idem, copie miss. van Pieter Sterthemius te Wingurla aan G.G. en Rd., 25 Sept. 1648.

⁵⁾ Kol. Arch. 1071 bis, O.B. 1651 II, copie miss. van Otto Houckgeest te Wingurla aan G.G. en Rd., 15 Oct. 1649; Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651; Kol. Arch. 1069 bis, O.B. 1650 II verv., orig. miss. van Houckgeest aan G.G. en Rd., 14 Maart 1649.

⁶⁾ Voor Jacob Bacheracht, zie Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 437, noot 1.

handel dreef ¹⁾). Deze Bacheracht voldeed ook verder geenszins aan de eischen die aan een bekwaam opperhoofd gesteld moesten worden. Tijdens zijn leiderschap komt het tot vrij ernstige onlusten met de inheemsche bevolking, zoodat Wingurla ontruimd moet worden en 's Compagnies nederzetting naar het nabijgelegen Salse wordt verplaatst. Het is Rijklof van Goens, die tijdens zijn visitatie van de Nederlandsche kantoren in Voor-Indië in 1653/1654 ook orde op de zaken in Wingurla stelt ²⁾).

Maar keeren wij terug tot de Malabarvaarders. Onder het beheer van Schoorl en Van Serooskercken zeilden 15 September 1647 van Batavia het schip Banda en de jachten Ackersloot en Lillo om het grootste deel van de peper van Malabar in Nederlandsche handen te krijgen ³⁾). Een vierde schip, de Maastricht, zou eerst een tocht naar Suratte en Perzië doen, om dan in Februari ook op de Malabarkust te verschijnen. Scheepsruimte was er dus genoeg en een 850 lasten hoopte de Hooge Regeering in Batavia te zien aangebracht. Niet minder dan 250 soldaten gingen met het eskadertje mee, om in Ceilon voor de vestingen Gale en Negombo aan land gezet te worden. De grootte van het cargasoen bedroeg f 33.147-13-8, waarbij weer de gewone koopwaren, Coromandelsche opium en tabak, Suratsche katoen, katoenen garens, gouden realen en Moorsche ducaten, witte comijn en cassomba ⁴⁾) gevoegd werden. Evenals vorige jaren werd de handel tusschen beide kooplieden in Cananoor en Calicoylan verdeeld ⁵⁾). Bovendien had de achtergebleven Cranenburg een 150 lasten peper bijeengezameld, die men dadelijk bij aankomst kon inschepen ⁶⁾). De verkoop van de tabak uit Caylpatnam, die bij de onverkochte waren was achtergebleven, gelukte Cranenburg aanvankelijk niet. Men verbood hem dezen verkoop. Slechts heimelijk en tegen heel kleine winsten kon hij zich van zijn voorraad ontdoen ⁷⁾). Van de door Batavia uitgezonden schepen bleek het jacht Ackersloot zoo vergaan en verrot, dat het den tocht

¹⁾ Kol. Arch. 455, Heeren XVII aan G.G. en Rd., 4 Oct. 1652, 20 Jan. 1654.

²⁾ Kol. Arch. 1087, O.B. 1654 I, orig. gen. miss. 19 Jan. 1654.

³⁾ Kol. Arch. 1064, O.B. 1648 I, orig. gen. miss. 31 Dec. 1647.

⁴⁾ Cassomba = oranje-roode bloem van den *Carthamus tinctorius*, gebruikt als verfstof voor katoenen draden, als medicijn en als surrogaat van saffraan om spijzen te kleuren. Stapel-Van Dam, bk. II I, p. 816, glossarium.

⁵⁾ Kol. Arch. 774, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 14 Sept. 1647.

⁶⁾ Kol. Arch. 1066 bis, O.B. 1649 I verv., copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 19 Dec. 1647.

⁷⁾ Kol. Arch. 1066 bis, O.B. 1649 I verv., copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 19 Dec. 1647.

naar de kust niet kon voortzetten en tot herstel in Gale achterbleef. Het waren niet 's Compagnies beste schepen, die voor de Malabar-commercie gebruikt werden: een grooter onheil zou nog volgen¹⁾.

Terwijl in Maart 1648 reeds de Banda met een peperlading van 439.298 pond in Batavia terug was, volgden in Juni en Juli de Maastricht, Ackerslooth, Salm en Lillo, die tesamen 416 lasten peper brachten, ingekocht tegen ruim 3 stuivers het pond. In het geheel was een winst van f 49.028-0-13 gemaakt. Nog 160 lasten bleven in Calicoylan over onder beheer van Cranenburg, die men niet meer aan boord had kunnen krijgen door de zware stormen, die reeds aan de Kust heerschten²⁾. Het schip Maastricht en de fluit de Salm hadden in groot gevaar verkeerd en waren nog door een wonder bewaard. Voortaan kregen de Malabarvaarders den uitdrukkelijken last niet langer dan tot 1 Mei op de Kust te blijven³⁾. De samorijn had eindelijk zijn oude schuld voldaan. Het gewas stond er goed voor en alles beloofde voor het volgend jaar weer een profijtelijken handel. Men rekende op een 600 lasten. Cranenburg moest gedurende den slechten moesson voor een waarde van f 75.319-1-2 aan ruilwaren tegen peper trachten om te zetten en in het bijzonder de Engelschen den wind uit de zeilen nemen.

In 1647 hadden de Engelschen in Suratte het schip de Falcon onder George Oxenden via Mocha langs de Malabarkust gezonden tot oopkoop van peper in Poracad, Coylan en Calicut, en kaneel in Cochin⁴⁾. In Calicut weigerden de Malabaren te handelen. Er was voor de Engelschen bij de sterke Nederlandsche mededinging maar zeer weinig te bereiken, bovendien had de nieuwe Portugeesche onderkoning, Filippe Mascarenhas, op zijn reis van Ceilon naar Goa alle pepercontracten in Malabar vernieuwd en den verkoop van kaneel verboden⁵⁾. Door de inbezitneming van de voornaamste kaneellanden op Ceilon waren de Nederlanders eigenaars van zulke groote hoeveelheden kaneel, dat zij niet alleen genoeg voor hun retourladingen naar Europa

1) Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van Joan Maetsuycker te Ceilon aan G.G. en Rd., 18 Nov. 1647.

2) Kol. Arch. 1066, O.B. 1649 I, orig. gen. miss. 18 Jan. 1649; Dagregister Batavia 1647—1648, p. 39, 100, 128, 129.

3) Kol. Arch. 775, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 14 Oct. 1648.

4) English Factories 1646—1650, p. 68, 106, 113, 114, 147, 194; zie ook Kol. Arch. 1066 bis, O.B. 1649 I verv., copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 19 Dec. 1647.

5) English Factories 1646—1650, p. 15; Danvers dl. II, p. 288.

hadden, maar ook alle Indische landen voorzagen. Voor de Engelschen vielen hier geen voordeelen meer te bereiken¹⁾.

Toch zeilde ook in 1648 de Engelsche Blessing weer onder Oxenden naar Malabar, met een lading, voor een groot deel uit koraal bestaande. Connecties met de vorsten, die bij de vorige reis van de Falcon handelsvoorstellen gedaan hadden, moesten aangeknoopt worden. Maar de Engelschen voelden zich zoo weinig veilig in het Malabaarsche land, dat zij hun schip niet durfden te verlaten en de onderhandelingen door den makelaar lieten geschieden²⁾.

Ook de Blessing behaalde een poover resultaat³⁾ en het duurt dan weer een goed aantal jaren voor men iets van bemoeiingen der Engelschen in Malabar bemerkt. Pogingen om in Wingurla handel te drijven, waar de Engelschen zich in Carrapatnam een 12 mijl ten noorden van Wingurla een nederzetting wilden stichten⁴⁾, hadden mede weinig voortgang. Om de Engelschen te verdrijven, waken Gouverneur-Generaal en Raden van hun politiek ten opzichte van Wingurla af en lieten eenige kleine pepervoorraden tegen zeer hooge prijzen opkopen⁵⁾.

De Courteens deden in het geheel niet meer van zich spreken. Courten zelf was voor zijn schuldeischers uitgeweken naar het vasteland en daar gestorven. Van Engeland was niet de geringste hulp meer te verwachten. De agenten vormden een klein geïsoleerd groepje in een vreemd, vijandig land, zonder eenige geldmiddelen⁶⁾. Aanvankelijk trachtten zij nog het hoofd boven water te houden door als vrachtvaarders voor de inlanders op te treden⁷⁾. In 1648 zijn zij er zoo slecht aan toe, dat zij in de Nederlandsche loge te Wingurla om hulp komen smeeken. Zij hadden niet het minste crediet meer onder de Indische kooplieden. Indien de Nederlanders hen niet hielpen, en hun tenminste eenig geld voor hun dagelijksche uitgaven ter leen gaven, zouden zij „tot groote schande ende cleenachtingh der Christen

¹⁾ English Factories 1646—1650, p. 255.

²⁾ English Factories 1646—1650, p. 199, 205; Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II, copie miss. van Jan van Teylingen te Suratte aan Heeren-XVII, 10 Febr. 1649.

³⁾ English Factories 1646—1650, p. 234.

⁴⁾ Kol. Arch. 1066, O.B. 1649 I, orig. gen. miss. 18 Jan. 1649.

⁵⁾ Kol. Arch. 1066, O.B. 1649 I, orig. gen. miss. 18 Jan. 1649, zie ook Kol. Arch. 776, G.G. en Rd. aan Jacob van Kittensteyn te Ceylon, 16 Nov. 1649.

⁶⁾ English Factories 1646—1650, p. X.

⁷⁾ Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, copie miss. van Sterthemius te Wingurla aan G.G. en Rd., 15 April 1646.

natie met groote miserie" in handen van deze heidenen vallen. De oude Engelsche Compagnie weigerde alle hulp¹⁾, maar ook de Nederlandsche Compagnie sloeg dit verzoek van de Courteens af; evenmin was zij geneigd hun passage op de Nederlandsche schepen naar Europa te verleenen. De V. O. C. had geen lust „schade ende ondanc" te behalen, noch voelde zij er iets voor edeler dan de eigen landslieden van de eens zoo lastige concurrenten te zijn²⁾. In 1649 zijn de laatste nog op de kust gebleven Courteens naar Masulipatnam verhuisd³⁾.

Met de fluit Lillo waren in 1648 in Batavia aangekomen de Compagnies dienaren uit Caylpatnam, met de geheele „ommeslach" van de nederzetting. Sinds 1645 had de Compagnie daar een vestiging, uitvloeisel van een verdrag met den neyk van Madure in Juni 1645 gesloten⁴⁾. De opperkoopman Adriaan van der Meyden had dit kantoor gesticht, maar moet, volgens zeggen van de Nederlanders, al spoedig de tegenwerking van de te Tutucorin gevestigde Portugeezen ondervonden hebben. Hun intriges maakten, dat de neyk de Nederlanders in 1648 „ignomineuselijk" verdreef⁵⁾.

De Malabarvaarders die, op hun terugtocht naar Batavia, Caylpatnam hadden aangedaan, maakten nog het eind van „het spel" mede. De verdrijving geschiedde met zulk een haast en geweld, dat de Nederlanders alles moesten achterlaten en in gevaar waren allen vermoord te worden. Ternauwernood konden zij zich in de juist van pas aangekomen Lillo redden⁶⁾. Maar dit feit, dat behalve den smaad, de Compagnie ook groote finantieele schade berokkende, diende gewroken te worden, anders liep de V. O. C. kans, dat haar invloed zoowel in Madure als op de Malabarkust, Carical en andere plaatsen geheel te niet zou gaan en dergelijke gebeurtenissen zich ook

¹⁾ Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., Dagregister van Wingurla, 15 Mei 1648.

²⁾ Kol. Arch. 1066, O.B. 1649 I, orig. gen. miss. 18 Jan. 1649.

³⁾ Kol. Arch. 1068, O.B. 1650 I, orig. gen. miss. 31 Dec. 1649; Kol. Arch. 1069 bis, O.B. 1650 II verv., orig. miss. van Sterthemius aan G.G. en Rd., 21 April 1649.

⁴⁾ Corpus diplom. dl. I, p. 455, 508 e.v.

⁵⁾ Kol. Arch. 1066 bis, O.B. 1649 I verv., copie miss. van Joan Maetsuycker te Ceilon aan G.G. en Rd., 10 Juni 1648 (ook in Kol. Arch. 1067, O.B. 1649 II). Voor de gebeurtenissen te Caylpatnam wordt in dezen brief verwezen naar een mondeling rapport van den koopman Cornelis van Quaelbergen, die het volgend jaar de strafexpeditie meemaakt (Kol. Arch. 775, G.G. en Rd. aan Joan Maetsuycker te Ceilon, 16 Sept. 1648).

⁶⁾ Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651.

daar zouden voordoen. Daarom gelastte de Hooge Regeering den gouverneur van Ceilon, Maetsuycker, een strafexpeditie tegen den Madureeschen vorst te ondernemen¹⁾). Met het schip Nassau werden uit Batavia 150 soldaten gezonden, waarbij nog gevoegd werden uit de garnizoenen van Gale en Negombo 250 blanke soldaten en 100 laskaren. Voor de expeditie zouden naast andere schepen ook de vaartuigen, voor de Malabarvaart bestemd, dienst doen²⁾). Door de strafexpeditie zou de neyk gedwongen worden tot een verdrag en schadevergoeding. 9 Februari landde de krijgsmacht bij Caylpatnam. Maar hier merkten de Nederlanders, dat de voornaamste „belhamels van het schelmstuck” met al hun roerende bezittingen het binnenland waren in gevlucht. Door de gebleven inwoners werden de Nederlanders overal op de kust vriendelijk en eerbiedig ontvangen, die ongevraagd alle mogelijke ververschingen naar de schepen brachten. Aan deze „onnosele” menschen kon de Compagnie moeilijk haar wraak koelen en dan: men hoopte in Caylpatnam te kunnen terugkeeren en wilde zich dus bij de inwoners niet al te gehaat maken. De oude zeer vermaarde pagode Tiruchendur werd door de Nederlanders bezet. In deze pagode bevond zich een beeld van den oorlogsgod Sumbramanya. De bezetting van den tempel maakte op de Hindoebevolking een diepen indruk. Het geheele land was over deze ontheiliging „bedrouft” en een menigte van menschen at noch dronk den dag „dat wij in dezelve geweest waren”³⁾). De Nederlanders marcheerden vervolgens langs de geheele Madureesche kust. Overal werden zij met groote eer en vriendschap ontvangen, ook in Tutucorin. Maar geheel onverrichterzake terugkeeren, wilden de Nederlanders evenmin. En daarom besloten zij om tenminste eenige satisfactie te hebben „de volcken en vlekken” op een zekere som gelds te brandschatten, t.w. Heidenen en Parruas, de inlandsche Christenen, met wie de V. O. C. later zoo’n moeite en last zou hebben⁴⁾). De Mohammedanen bleven hiervoor gespaard, omdat deze zich altijd zoo genegen tot den Nederlandschen handel betoond hadden en ook nu de Compagnies dienaren bij hun expeditie langs de kust alle mogelijke hulp hadden bewezen⁵⁾).

¹⁾ Kol. Arch. 775, G.G. en Rd. aan den gouverneur van Ceilon, Joan Maetsuycker, 16 Sept. 1648.

²⁾ Kol. Arch. 775, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Serooskercken, 14 Oct. 1648.

³⁾ Corpus diplom. dl. I, p. 509.

⁴⁾ Zie voor de Parruas hfd. III, p. 186 e.v.

⁵⁾ Zie voor de expeditie langs de Malabarkust, Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651; Kol. Arch. 1078 A, O.B. 1652 III verv., extract

Van de Heidenen eischten de Nederlanders 100.000 realen, de bewoners van Tutucorin moesten 40.000 realen opbrengen. Bij niet-betaling zouden alle tempels en huizen in den brand gestoken worden, hetgeen met het Hindoegedeelte van de stad Tutucorin geschiedde, toen de Inlanders weigerden te betalen. Uit den tempel van Tiruchendur werden eenige beelden, waaronder dat van den God Sumbramanya als onderpand medegenomen.

Eenigen tijd later, toen alles weer vergeven en vergeten was, boden de Nederlanders, die van alles een handelstransactie maakten en graag de rest van de nog te betalen brandschatting binnen kregen, dit beeld „die blinde menschen” op de Madureesche kust voor een goede som gelds te koop aan, maar deze gingen hier niet op in, „den eersten ijver zoo 't schijnt al verflaet sijnde”¹⁾. Dit gemarchandeer met een afgodsbeeld was zelfs Heeren Majores in Nederland wat te bar, die het als onchristelijk veroordeelden²⁾.

De geestelijkheid in het katholieke gedeelte van Tutucorin had de voorwaarde van de V. O. C. aangenomen, maar kon de geëischte som niet voor den vastgestelden tijd bij elkaar krijgen, doordat de hoofden der Parruas, de Patangatins, gevlucht waren, een voorbeeld, gevolgd door de meeste welvarenden van deze bevolking. De Portugeesche geestelijkheid stelde de Nederlanders voor, daar de Patangatins niet terugkeerden, hun huizen, „kassen en kisten” te openen en daaruit te lichten, wat zou kunnen dienen tot korting van de schuld. De rector van het college der Jesuïten gaf de Nederlanders zelfs een onder hem berustende, maar aan anderen toebehoorende geldsom, die de Patangatins bij hun terugkeer aan de eigenaars moesten vergoeden. Maar buiten deze contanten werd in de stad bijna niets van waarde gevonden en raakten de Nederlandsche soldaten en Ceilonsche laskaren geducht aan het plunderen, „hetwelck de voorsz. inwoonders niemant t'imputeren hebben als haer selve, die haer sonder reden fugitif gestelt ende hare huizen verlaten hebben”³⁾. Voorwaar een zwakke verdediging van dit hardhandig optreden. Zeer verontwaardigd toonden zich de Portugeezen, wier eigendommen evenmin gespaard waren. Zij dienden bij monde van hun gezant in

dagregister gehouden door Jan de Vogel, Jan.-Maart 1649; Corpus dl. I, p. 508—513; Mac Leod dl. II, p. 376 e.v.; Danvers dl. II, p. 293 (in dit laatste werk een eenigszins andere lezing van de gebeurtenissen).

¹⁾ Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651.

²⁾ Kol. Arch. 455, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 4 Oct. 1652.

³⁾ Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651.

Den Haag een protest bij de Staten-Generaal in, een protest, dat volgens de Nederlanders iederen grond miste¹⁾, daar Tutucorin onder den neyk stond en de geplunderde kerken en kloosters, ofschoon door Portugeesche priesters bediend, aan de St. Thomas Christenen behoorden, afgezien nog van het feit, dat de Nederlanders alle rampspoeden weten aan de Portugeesche ophitserijen.

Overall in den omtrek, ook aan de Malabarkust, had de tuchtiging van de Madureesche bevolking een diepen indruk gemaakt²⁾, „yder gaept met de mont wijt open, niet wetende waar asem (te) halen”³⁾. Ondertusschen wachtte Jacob Cranenburg in Calicoylan met ongeduld de schepen af, die hem van zijn peper, opgeborgen in een verre van brandvrij houten pakhuis met olabladeren bedekt, zouden ontlasten⁴⁾. De Maastricht nam weliswaar geen deel aan de strafexpeditie, maar was eerst naar Suratte en Perzië gezonden. Cranenburg zond een assistent naar Cochin om van de voorbijvarende Nederlandsche schepen hulp te krijgen. Dit moest zeer in het geheim geschieden om bij de Portugeezen geen argwaan te wekken. Tusschen Cochin en Poracad was een oorlog uitgebroken, waardoor het geheele Malabaarsche land in onrust raakte en Cranenburg zich ook in Calicoylan weinig veilig meer voelde. Bij een inname van Poracad, dat door den Cochinschen koning belegerd werd, vreesde Cranenburg, dat de V. O. C. haar daar gecontracteerde peper erbij zou inschieten, daar de koning de geheele plaats wel in de asch zou doen leggen⁵⁾.

Door de strafexpeditie naar Caylpatnam was de inlandsche handel en scheepvaart van Malabar naar de bocht van Madura gestremd. De kooplieden, die anders op de Malabarkust de katöen, de grondstof voor hun kleeden, kwamen opkopen, waren uit vrees voor de Nederlanders het binnenland ingevlucht en zoo kon Cranenburg voor zijn katoenvoorraden moeilijk koopers vinden⁶⁾.

¹⁾ Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651; Kol. Arch. 1086, O.B. 1653 III verv., copie miss. van den gouverneur van Ceilon Jacob van Kittensteyn aan G.G. en Rd., 29 Febr. 1652.

²⁾ Kol. Arch. 1068, O.B. 1650 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan Heeren-XVII, 31 Dec. 1649.

³⁾ Kol. Arch. 1069, O.B. 1650 II, copie miss. van Cranenburg aan Van der Meyden, 19 Febr. 1649.

⁴⁾ Ola = palmbiad, als schrijfmateriaal gebruikt.

⁵⁾ Kol. Arch. 1069, O.B. 1650 II, copie miss. Jacob Cranenburg aan Cornelis van Quaelbergen [Febr. 1649]; idem, copie miss. Jacob Cranenburg aan Arent Barentsz. te Suratte, 31 Jan. 1649.

⁶⁾ Kol. Arch. 1069, O.B. 1650 II, copie miss. van Dirck Schoorl aan G.G. en Rd., 14 Maart 1649.

De Chetti kooplieden in Calicoylan, die veel belangen in Manipaar hadden, verzochten de Nederlanders deze plaats niet in den brand te steken ¹⁾). Cranenburg ondersteunde dit verzoek, bang, dat als represaille de Nederlandsche loge te Calicoylan in vlammen zou opgaan.

Het cargasoen, waarmee de Malabarvaarders tenslotte aan de kust kwamen, vertegenwoordigde een waarde van f 33.878-15-14, waarbij nog kwamen de waren, uit Suratte door de Maastricht aangebracht.

De handel geschiedde weer geheel als vorige jaren, maar in plaats van de verwachte 600 lasten, werden er slechts door de fluit de Eendracht 22 Mei en de Maastricht 10 Juni 1649 412 lasten in Batavia gebracht ²⁾). De behaalde winst bedroeg f 43.500-7 (peper tegen 3 stuivers het pond). De schuld van den samorijn was nu geheel voldaan.

Over den onderkoopman Cranenburg, wiens boeken een tekort van een goede f 1000.— aanwezen, waren Gouverneur-Generaal en Raden niet tevreden. Het moest worden onderzocht of hij niet „malitieuus” gehandeld had. Na verrichten handel keerde deze Compagniesdienaar naar Batavia terug. Zijn plaats werd ingenomen door Mattheus van den Broeck ³⁾). Daar het nieuwe pepergewas er zeer goed voorstond en men op een overvloedigen oogst rekende, bleef Van den Broeck met een restant van ruilwaren tot een waarde van bijna f 100.000 (f 93.662) „onder goede verseeckeringe” van drie assistenten en 6 soldaten op de kust achter ⁴⁾). Om nu al van een militaire bezetting op de Malabarkust te spreken, zooals Mac. Leod doet ⁵⁾), is wel wat voorbarig, maar het wijst in ieder geval op 's Compagnies vast voornemen, het veld niet voor haar „competiteurs” te ruimen. Nog grootere pepervorraden dan het jaar tevoren hoopte de V. O. C. te kunnen opslaan. Voor het vertrek van de retourschepen naar Nederland wilde men in Batavia nog een fluitlading van daar verkrijgen ⁶⁾).

¹⁾ chetti = leden van een handelskaste.

²⁾ Kol. Arch. 776, G.G. en Rd. aan Johan van Teylingen te Suratte, 12 Aug. 1649.

³⁾ Voor Mattheus van den Broeck, zie Stapel-Van Dam bk. I 2, p. 99 noot 1; bk. II 2, p. 9, noot 1.

⁴⁾ Kol. Arch. 1068, O.B. 1650 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 31 Dec. 1649; Kol. Arch. 775, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Serooskercken, 14 Oct. 1648.

⁵⁾ Mac Leod dl. II, p. 389.

⁶⁾ Kol. Arch. 776, G.G. en Rd. aan Johan van Teylingen in Suratte, 12 Aug. 1649.

Van de Portugeezen, geheel zonder middelen, was zeker geen mededinging te duchten.

In het jaar 1649 zond de Hooge Regeering tot „vigouereus vervolg” van den peperhandel naar Malabar het fluitschip *Uitgeest* met een cargasoen van f 44.655. Volgen zou nog de Maastricht, die eerst naar Siam en Suratte gaan moest om uit het laatste land weer de noodige ruilwaren mede te brengen, terwijl de *Snoek*, van Ceilon uit, de rest van de peper zou ophalen. Voor de eerste keer bevonden zich geen specerijen in het van Batavia gezonden cargasoen. Terwijl van de in Batavia geladen goederen ieder jaar een nauwkeurige waardebepaling gegeven wordt, is dit niet het geval bij de suppletie, die dit cargasoen uit Malakka, Suratte, Wingurla, Coromandel en Bengalen ontving. Slechts worden van deze goederen de hoeveelheden vermeld, maar zonder de waarde in geld uitgedrukt. Ook in die omzetten is een stijging te zien¹⁾.

Van deze producten waren de opium en de katoen in Malabar nog het meest courant²⁾. Aan welke groote prijsverschillen deze goederen onderling onderhevig waren is b.v.b. in 1646 te zien, toen de Suratsche opium 52 % duurder was dan een jaar tevoren, door geringeren aanplant³⁾. Een paar jaar later kostte dit product weer 35¾ % minder⁴⁾. Maar daar de Suratsche opium zeer slecht bleek te zijn, probeerde men den aanvoer uit andere Compagnies kantoren, zoo van de Madureesche kust, van Caylpatnam, de kust van Coromandel en

1) Terwijl in 1645 de eisch 13000 pond opium en 30000 pond katoen bedroeg, steeg dit in 1647 tot 40000 pond katoen, weliswaar slechts 10000 pond opium, maar daarentegen werden nu 20000 realen in goud toegevoegd. In 1649 was de eisch 20000 pond opium, 10000 Moorsche ducaten en 60000 pond katoen. Ook in 1651 werd 60000 pond katoen geëischt. De groote toevoer van opium door Mohammedanen in Malabar veroorzaakte naar dit product in dit jaar veel minder vraag (Kol. Arch. 772, G.G. en Rd. aan Arent Barentsz. te Suratte, 8 Juli 1645; idem, G.G. en Rd. aan Suratte, 3 Aug. 1645; Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, orig. miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan XVII, 26 Jan. 1647; Kol. Arch. 774, G.G. en Rd. aan Suratte, 7 Aug. 1647; Kol. Arch. 776, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 23 Oct. 1649; Kol. Arch. 778, G.G. en Rd. aan Gerard Pelgrom te Suratte, 25 Aug. 1651; Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651).

2) Kol. Arch. 772, G.G. en Rd. aan Arent Barentsz. te Suratte, 3 Aug. 1645; idem, 8 Juli 1645; Kol. Arch. 1058, O.B. 1646 II, orig. gen. miss. 17 Dec. 1645.

3) Kol. Arch. 1057, O.B. 1646 I, orig. miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan XVII, 10 Jan. 1646.

4) Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 16 Febr. 1647.

Bengalen¹⁾). Behalve met katoen en opium werd het Malabaarsche cargasoen uit Suratte sinds 1647 aangevuld met katoenen garens, comijn, cassumba en Moorsche ducaten²⁾, waarvan vooral de laatste meestal zeer duur ingekocht moesten worden, maar zeer gewild waren³⁾. Tot verlevendiging van den Wingurlaschen handel stelde het opperhoofd aldaar de Hooge Regeering voor inplaats van Suratse ducaten dito Spaansche, San Thomeesche en Basseloorsche pagoden naar Malabar te zenden, die volgens zijn zeggen in Wingurla goedkoop te krijgen waren⁴⁾. Het tin uit Malakka maakte, sinds de Compagnie meester van het schiereiland was, in stijgende mate deel uit van de Malabaarsche cargasoenen. Evenals bij de specerijen was de V. O. C. hiervan vrijwel de alleenverkooper en kon deze waar op prijs houden⁵⁾.

Het Chineesche „schuyt”goud, dat men in 1649 als een proef in Malabar importeerde, mocht alleen tegen den hoogsten prijs tegen peper omgezet worden. Bleef er meer over dan voor den „winterhandel” noodig mocht wezen, dan moest het restant naar Coromandel gezonden worden, opdat het niet renteloos in 's Compagnies loge te Calicoylan bleef liggen⁶⁾.

Van de schaarschte in paarden op de Malabarkust wilde in het bijzonder 's Compagnies dienaar in Wingurla gebruik maken om een aantal zeer oude dieren, die wegens hun „grooten ouderdom” nergens meer aftrek vonden, aan de inwoners te slijten. Men kon ze ook aan

1) Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie miss. van Dirck Schoorl te Calicoylan aan Reynier van Serooskercken, 9 Maart 1647; idem, copie miss. van Van Serooskercken te Cananoor aan Pieter Sterthemius te Wingurla, 27 April 1647; Kol. Arch. 774, G.G. en Rd. aan Arent Barentsz. te Suratte, 7 Aug. 1647; Kol. Arch. 1065 bis, O.B. 1648 II verv., copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 7 Oct. 1647.

2) Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 16 Febr. 1647; Kol. Arch. 774, G.G. en Rd. aan Arent Barentsz. te Suratte, 7 Aug. 1649; Kol. Arch. 1065 bis, O.B. 1648 II verv., copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 7 Oct. 1647; Kol. Arch. 1071 bis, O.B. 1651 II, copie miss. van Johan van Teylingen te Suratte aan Dirck Schoorl en Mattheus van den Broeck, 2 Maart 1650.

3) Kol. Arch. 1071, O.B. 1651 II, Instructie van Schoorl en Van Serooskercken voor Van den Broeck, 1 Mei 1650.

4) Kol. Arch. 1071 bis, O.B. 1651 II*, copie miss. van Houckgeest te Wingurla aan G.G. en Rd., 15 Oct. 1649.

5) Kol. Arch. 778, Instructie van G.G. en Rd. aan Van Serooskercken en Van den Broeck, 22 Nov. 1651.

6) Kol. Arch. 776, Instructie voor Schoorl en Van Serooskercken van G.G. en Rd., 23 Oct. 1649; idem 777, Instructie voor Schoorl en Van Serooskercken van G.G. en Rd., 2 Nov. 1650.

de vorsten ten geschenke geven, door wie ze, zoo hoopte men, nog wel „hooch ende raer geëstimeerd” zouden worden. Of de Malabaren werkelijk met deze rossinanten zijn gelukkig gemaakt, zegt het verhaal niet ¹⁾).

Hoewel natuurlijk de peperhandel op de Malabarkust verreweg het belangrijkste oogwit van de Compagnie was, leverde het land echter ook andere producten, waarvan de V. O. C. den opkoop evenmin verwaarloosde. Zeer gewild was, zooals reeds hierboven is aangehaald, de Malabaarsche cardamon, die voornamelijk voor inport in Perzië gebruikt werd ²⁾). Daar men in dit land de Malabaarsche cardamon verre verkoos boven die uit Wingurla, staakte de V. O. C. op den duur den opkoop aldaar ³⁾). In Perzië werden op die cardamon winsten behaald, die varieerden van 42 % (in 1647) tot liefst 135½ % (in 1650) ⁴⁾). Deze cardamon werd door de Malabarvaarders voornamelijk in Cananoor, een plaats die in verhouding minder peper leverde, opgekocht. Scherpe concurrentie ondervond de Compagnie bij haar cardamoninkopen van de Indische handelaars, welke die specerij naar Mocha, Surat en Cambaya uitvoerden en daardoor een sterke prijsstijging veroorzaakten ⁵⁾). Het waren de hooge winsten door de V. O. C. in Perzië behaald, die haar noopten de cardamoninkopen in Cananoor voort te zetten.

Malabaarsche areek, die de beste in kwaliteit van alle Indische soorten was, werd naar Surat uitgevoerd en gaf daar een 50 % winst ⁶⁾).

¹⁾ Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, copie miss. Pieter Sterthemius te Wingurla aan Rd. van Indië, 15 April 1646 (ook in Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II).

²⁾ Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van Arent Barentsz. te Surat aan G.G. en Rd. 25 April 1647.

³⁾ Kol. Arch. 778, G.G. en Rd. aan Houckgeest te Wingurla, 25 Aug. 1651.

⁴⁾ Kol. Arch. 774, G.G. en Rd. aan Arent Barentsz. te Surat, 3 Sept. 1647; Kol. Arch. 777, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken 2 Nov. 1650.

De hoeveelheid van de in Perzië geïmporteerde cardamon bedroeg in 1647 15000 pond (Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie miss. van Sterthemius te Wingurla aan G.G. en Rd., 12 Mei 1647, zie ook Kol. Arch. 776, G.G. en Rd. aan Van Kittensteyn in Ceilon 16 Nov. 1649). Voor het jaar 1650 bedroeg de hoeveelheid 25000 pond (Kol. Arch. 776, G.G. en Rd. aan Jacob van Kittensteyn in Ceilon 16 Nov. 1649).

⁵⁾ Kol. Arch. 1078 A, O.B. 1652 III verv., copie miss. van Schoorl en Van den Broeck aan G.G. en Rd., 23 Maart 1651.

⁶⁾ Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van Arent Barentsz. te Surat aan G.G. en Rd., 25 April 1647; Kol. Arch. 774, G.G. en Rd. aan Arent

Van de producten van den kokospalm had de V. O. C. de meeste belangstelling voor de touwen, gemaakt van het pluis der kokosbolsters, de z.g. cayertouwen, die op 's Compagnies schepen gebruikt konden worden, hoewel alleen in kalme zeeën, daar zij spoedig rotten en bij woeste stormen braken; voor het laatste geval kon men beter Hollandsche touwen gebruiken. Heeren-XVII, wien door den gouverneur van Ceilon, Maetsuycker, op het belang van deze cayer geweest was, moesten echter van den Gouverneur-Generaal Van der Lijn vernemen, dat die touwen al lange jaren in gebruik waren en Maetsuycker hiermede zeker geen nieuwtje introduceerde¹⁾. Cayerpluis werd ook van de Maladiven naar de Malabarkust vervoerd, maar het eigenlijke product van die eilanden waren toch de cauries, in het Oosten als pasmunt in gebruik en waarvan ook de V. O. C. zich een aandeel in den handel wilde verzekeren. Vooral in Cananoor werden die cauries aangevoerd, waar de Malabarvaarder Van Serooskercken partijen opkocht²⁾.

Verder kwam van deze eilanden amber, dat de V. O. C. eveneens in Cananoor bij kleine partijtjes liet opkopen³⁾. Ook in het product van den kokospalm, de copra, dreef de Compagnie handel, dit werd voornamelijk in Suratte gesleten⁴⁾. Een ander product, dat de Kust nog opleverde, de was, werd wel door de inlandsche kooplieden verhandeld, maar kwam voor de V. O. C. wegens de geringe winsten

Barentsz. te Suratte, 3 Sept. 1647; Kol. Arch. 774, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 14 September 1647. Areecq of areka = noot van een palmsoort, den areca-catechu, in den Archipel meest pinang of betel genoemd, ingrediënt voor de sirih-pruim, wordt ook in de pharmacopae gebruikt. Stapel-Van Dam bk. II 1, glossarium.

¹⁾ Kol. Arch. 774, G.G. en Rd. aan Arent Barentsz. te Suratte, 3 Sept. 1647; idem, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 14 Sept. 1647; Kol. Arch. 775, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 14 Oct. 1648; Kol. Arch. 1066, O.B. 1649 I, orig. gen. miss. 18 Jan. 1649; Kol. Arch. 776, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 23 Oct. 1649; Kol. Arch. 1068, O.B. 1650 I, orig. gen. miss. 31 Dec. 1649; Kol. Arch. 777, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 2 Nov. 1650.

²⁾ In 1650 een 20 à 30000 pond; Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 25 April 1647; Kol. Arch. 777, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 2 Nov. 1650.

³⁾ Kol. Arch. 777, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 2 Nov. 1650.

⁴⁾ In Kol. Arch. 776, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 23 Oct. 1649, bevinden zich vergelijkende lijstjes van in- en verkoop van verschillende producten van de Malabarkust bij hun verkoop in Suratte en de daarbij gemaakte winsten.

niet in aanmerking¹⁾). Anders was dit met de slaven, die aldaar in groot aantal en tegen lagen prijs te krijgen zouden zijn. De Malabarvaarders moesten de mogelijkheden hier verkennen en een zeker aantal hiervan naar Batavia zien mede te brengen. Het was echter een zaak, die met de noodige behoedzaamheid geschieden moest, opdat de V. O. C. niet in opspraak bij de inwoners van het land geraakte. Het schijnt echter niet tot een inkoop gekomen te zijn, in ieder geval wordt zulks niet in 's Compagnies bescheiden vermeld²⁾).

De tauwkier = cauwa of koffie werd weliswaar van de kust in kleine hoeveelheden door de Compagnie naar Suratte uitgevoerd, maar het was een product, dat niet op de kust groeide, maar hier en daar, voornamelijk in Cananoor, door inlandsche kooplieden geïmporteerd werd. In verhouding tot andere producten maakte de V. O. C. hierbij nog geen groote winsten³⁾). Ook sappanhout was een op de kust geïmporteerde waar, die de V. O. C. weer exporteerde. Wel leverde het land overvloedig andere houtsoorten, die door de Compagnie voor haar scheepsbouw benut werden en die men b.v. ook wel van de kust naar Ceilon zond⁴⁾).

De Hooge Regeering bepaalde, dat als de Malabarvaarders een te kleine lading peper in hun schepen hadden, zij deze te Gale met kaneel konden aanvullen, opdat geen deel van 's Compagnies kostbare scheepsruimte ongebruikt bleef⁵⁾). De Malabarvaarders voorzagen Ceilon, waar de Compagnie nog niet over voldoende gecultiveerde lunden beschikte, bovendien van rijst, dat zij op de kust van Canara, iets ten noorden van Malabar, te Mangaloor en Barsaloor opkochten, toen de rijstaanvoer uit Coromandel en Java stokte. De rijst was hier echter zeer duur, goedkooper was zij in Bengalen te krijgen en daarom liet men ze ook uit dit land komen⁶⁾). De neyk van Canara.

¹⁾ Kol. Arch. 774, G.G. en Rd. aan Suratte, 3 Sept. 1647; Kol. Arch. 1066 bis, O.B. 1649 I verv., copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 19 Dec. 1647.

²⁾ Kol. Arch. 777, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 2 Nov. 1650.

³⁾ Kol. Arch. 776, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 23 Oct. 1649.

⁴⁾ Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie miss. van Maetsuycker te Ceilon aan Schoorl en Van Serooskercken, 28 Febr. 1647—9 Maart 1647; Kol. Arch. 777, G.G. en Rd. aan Jacob van Kittensteyn te Ceilon, 27 Oct. 1650.

⁵⁾ Kol. Arch. 775, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 14 Oct. 1648.

⁶⁾ Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, copie miss. van Joan Maetsuycker te Gale aan Arent Barentsz. te Suratte, 18 Dec. 1646; Kol. Arch. 773, Instructie van

in wiens land men deze rijst opkocht, toonde zich geneigd ook peper te leveren, waarover hij tot nu toe een contract met de Portugeezen had. Aanbiedingen werden in 1656 de Compagnie gedaan tot bezetting van het fort Onor; bovendien zouden de Nederlanders een handelsmonopolie genieten met uitsluiting van anderen¹⁾; 's Compagnies opperhoofd te Wingurla, Leendert Jansz., ging bij den neyk ter audiëntie en sloot een verbond met den vorst.

Daar de Portugeezen voor hun levensmiddelentoevoer voor Goa gedeeltelijk van dezen vorst afhankelijk waren, kon de V. O. C. ook hier haar erfvijand dwars zitten en werd deze zaak in de aandacht van Van Goens bij zijn visitatie in 1657 langs de Voorindische westkust aanbevolen²⁾.

Gedurende zijn achterblijven aan de Kust wist Van den Broeck bijna al zijn waren in peper om te zetten en kon bij de komst van Schoorl, 7 Jan. 1650, dezen berichten, dat 340 lasten peper waren verkocht. In Calicoylan in het pakhuis bevonden zich een 190 lasten, bij de kooplieden had men nog een crediet van 50 en in Coylan, waar nu ook gehandeld werd, waren 100 lasten in voorraad. Er was zooveel peper, dat de scheepsruimte te gering bleek en dat men aanvulling van het cargasoen uit Suratte noodig had. Een gedeelte van de peper was dezen keer ook bestemd voor Tayoan en China, waar een ruim peperafzetgebied was, dat tot nu toe alleen voorzien werd door peper uit den Archipel³⁾.

De ragiadoor van Calicoylan legde de Nederlanders vele beletselen

G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 31 Aug. 1646; Kol. Arch. 1063, O.B. 1647 III, orig. miss. van Barentsz. te Suratte aan XVII, 26 Jan. 1647; Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. Van Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 16 Febr. 1647; Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie miss. van Dirck Schoorl aan Reynier van Serooskercken, 9 Maart 1647; Kol. Arch. 773, Instructie Van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 31 Aug. 1646; Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie miss. van Van Serooskercken voor Cananoor aan Sterthemius te Wingurla, 27 April 1647; Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van Joan Maetsuycker te Ceilon aan G.G. en Rd., 13 April 1647; Kol. Arch. 774, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 14 Sept. 1647; Kol. Arch. 1064, O.B. 1648 I, orig. gen. miss. 31 Dec. 1647; Kol. Arch. 1066 bis, O.B. 1649 verv., korte factuur voor rijstinkoop door het fluitschip de Salm (1648); Kol. Arch. 1086, O.B. 1653 III verv., copie miss. van Van Serooskercken te Gale aan G.G. en Rd., 16 Mei 1652.

¹⁾ Kol. Arch. 1104, O.B. 1657 I, copie miss. van Leendert Jansz. te Wingurla aan G.G. en Rd., 28 Juni 1656.

²⁾ Kol. Arch. 784, Instructie van G.G. en Rd. voor Rijcklof van Goens, commissaris tot de visite der comptoiren etc., 5 Sept. 1657.

³⁾ Zie ook Kol. Arch. 777, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 2 Nov. 1650.

in den weg bij hun peperladingen in de schepen. Vermoedelijk was deze ragiadoor aangezet door Portugeesche ophitsing, maar ook wilde hij op deze wijze de Nederlanders dwingen hem geschenken te geven. Hij bedreigde de inlanders, die voor de Nederlanders peper laadden, met hooge boeten. De kooplieden haastten zich evenmin de gecontracteerde peper te leveren. Klachten bij den ragiadoor hielpen weinig; evenmin had Van den Broeck veel succes bij de kooplieden, die hem voor een deputatie uit hun midden lieten verschijnen, voor „die raet van schelmen”. Zij antwoordden Van den Broeck, dat de koning eerst een geschenk moest hebben en dat de peper alleen met vaartuigen, aan den ragiadoor toebehoorend, naar het Nederlandsche schip gebracht mocht worden. Er zat niets anders op dan dat men een audiëntie bij den koning afstak. De vorst bevond zich in zijn oude paleis te Eriby, midden in de bosschen, dat door Schoorl en Van Serooskercken na veel moeite en „travaeljen” in den nacht bereikt werd, een paleis, waarvoor de Nederlanders geen ander woord dan „varckenskot” over hadden. De audiëntie en de geschenken, wat Moorsche ducaten, 2 vergulde spiegels, rood laken en sandelhout, alles ter waarde van f 126.—. „een schenckagie”, klein voor zoo’n grooten koning, zooals de Nederlanders hem vleiden, maar hem „met goede herte” gezonden, hadden in zoover succes, dat de koning de Nederlanders hulp toezegde.

Ook de koningen van Coylan en van Trevancore werden door de Malabarvaarders, nu Schoorl en Van den Broeck, daar Van Serooskercken met de Snoek naar Cananoor was vertrokken, bezocht. Verder maakte van het gezantschap deel uit Isaak van Twist de jonge.

Ook de signati ontvangt een geschenk, dat niet veel in waarde van dat aan Calicoylan verschilt. Hij krijgt slechts een vergulde spiegel, maar bovendien een goud beschilderd nestkoffertje en niet alleen rood maar ook groen laken. Ook deze vorst belooft de Nederlanders in alles behulpzaam te zijn.

De koning van Trevancore, die in Coylan was aangekomen om den koning van Cochin te beoorlogen, wil eveneens met de Nederlanders in contact treden, maar zooals Schoorl sceptisch opmerkt, slechts onder „pretext om een schenckagie in handen te krijgen”. De koning bevond zich in een pagode en de Nederlanders begaven zich daarheen na eerst weer den ragiadoor van dezen vorst begiftigd te hebben, „opdat deze ondempelijcke poelen ons niet in de wegh souden wesen”. Ook de koning van Trevancore aanvaardt eerbiedig de

Nederlandsche geschenken, die nog geringer in waarde uitvallen dan van zijn onderhoorigen, den koning van Calicoylan en den signati. Hij doet de Nederlanders groote beloften, dat zijn landen voor de Compagnie open zouden staan. Als zij reeds vertrokken zijn, laat de Trevancoorsche vorst de Nederlanders nog zeer in het geheim verzoeken of zij hem niet het door hen — geroofde — afgodsbeeld van Sumbramanya uit de pagode Tritchurendur, zouden willen afstaan. De Malabarvaarders, die wisten, dat hun superieuren een voordeeler plan met het beeld van den Hindoegod voor hadden, sloegen 's konings voorstellen beleefd af. Toch schijnt de vorst dit niet kwalijk genomen te hebben, want eenige dagen later bereikt de Nederlanders een verzoek van dezen koning om een contract met hem te sluiten. Zij zouden dan gedurende den slechten moesson in zijn land overblijven, gelijk zij dit in Calicoylan deden. In Coylan werd de Nederlanders toegestaan dicht bij een Hindoetempel op een gewijde plaats, waar geen bloed gestort mocht worden, een tent op te slaan om te handelen.

De koning van Cochin wachtte den aanval van den koning van Trevancore niet af, maar ging zelf tot den strijd over. Hij omsingelde dien van Trevancore en belegerde hem in een tempel. In Coylan veroorzaakte deze strijd groote verslagenheid. Alle nairo's en kooplieden kwamen in het geweer om de belegerden te ontzetten. Maar hierdoor kwam van den Nederlandschen handel niet veel terecht. Bovendien intrigeerden de Portugeezen hier zeer. De koning, die toegaf, dat er onder zijn kooplieden vele „guyten” waren, door de Portugeezen omgekocht, beloofde de schulddigen te straffen. Maar ook de Nederlanders werden door den signati niet vertrouwd. Hij verdacht hen er van zijn tollën te willen ontduiken door de peper buiten zijn havenstad Coylan in te doen laden. Dergelijke voorstellen hadden de Nederlanders inderdaad van een Coylanschen koopman ontvangen, maar waren er „om onheilen te eviteren” niet op ingegaan.

Ook uit Poracad bereikten de Nederlanders verzoeken om daar handel te drijven. Tegen een koopman uit dit land, die de V. O. C. reeds 3 jaar lang peper schuldig was, besloot men krachtig op te treden en uit een inlandsch vaartuig van dien koopman, geladen met peper, het verschuldigde te lichten.

Terwijl de Nederlanders in Calicoylan waren, ontvingen zij een verzoek van een man, die pretendeerde koning van de Maladiven te zijn, om hem op 's Compagnies schepen naar Europa te brengen. Deze kroonpretendent had eenige maanden geleden een poging gedaan om zijn land in bezit te nemen, maar hier was hem door de inwoners

zoo'n warme ontvangst bereid, dat hij overhaast naar Tutucorin was overgestoken. Ook daar maakte hij het zoo bont, dat de Nederlanders, hierbij vergeleken „nog voor heiligen gerekend werden". Schoorl sloeg het verzoek af onder voorgeven, dat het vervoer van vreemde naties op 's Compagnies schepen streng verboden was.

Met de Portugeezen hield men zoo weinig mogelijk omgang, bang dat deze de beledigingen van Tutucorin zouden willen wreken. In Coylan waren eenige voorname Portugeezen bij de Nederlandsche „tent" gekomen en hadden hun beklag gedaan, dat van hun slaven eenige negers en negerinnen weggelopen waren en zich schuil hielden op het Nederlandsche schip, om daarmee naar Batavia te gaan. De Nederlanders stelden onmiddellijk voor, dat zij zich van de onwaarheid van deze aantijging overtuigden, „opdat naer het vertreck ons geen calomnie achter de rugh wierpen", maar de Portugeezen gingen hier niet op in; wel toonden zij de Nederlanders een brief, uit Goa ontvangen en waarin sprake was van een verbond tusschen Portugal en verschillende andere landen, w.o. de Republiek. De Nederlanders geloofden hier niets van, eerder het tegendeel. Kort daarop zeilde de armada de remas voorbij Coylan. Schoorl en zijn metgezellen vermoedden, dat de Portugeezen op weg waren naar Tutucorin om daar door het opwerpen van een sterkte die landstreek tegen een invasie van de Nederlanders te beschermen¹⁾.

Van den Broeck werd na het vertrek van de Nederlandsche schepen weer op de kust achtergelaten met een waarde aan ruilwaren van f 99.137-19-12²⁾. Ter beveiliging van 's Compagnies bezittingen werden hem twee assistenten, 4 „kloecke" soldaten en een timmerman toegevoegd, waaronder hij goede „discipline" te houden had. Ongeveer 200 lasten peper, berekende Schoorl, kon Van den Broeck gedurende den slechten moesson inzamelen. De begonnen onderhandelingen met den signati dienden te worden voortgezet en met den bouw van een loge, waartoe de koning zijn steun had toegezegd, een begin gemaakt. Reeds het vorige seizoen had Van den Broeck in Cochin gepoogd handelsbetrekkingen aan te knopen. 's Compagnies cargasoenen waren echter niet toereikend om ook hier reeds met vrucht handel te drijven. Wel zou men het in gedachten houden om

1) Voor de verrichtingen van Schoorl en Van Serooskercken in het voorjaar van 1650 op de Malabarkust: Kol. Arch. 1071, O.B. 1651 II, copie dagregister gehouden te Malabar door Dirck Schoorl, 7 Jan.—Maart 1650.

2) Kol. Arch. 776, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 23 Oct. 1649.

op den duur ten spijt van de „onvermogene” Portugeezen profijtelijke winsten ook in Cochin te behalen.

Van den Broeck had er zich zeer voor te hoeden, dat de inlanders hem niet bedrogen, daar zij de peper met „alle laage practycken” probeerden te vervalschen; een veel voorkomend middel hiertoe was de menging van de goede peper met onrijpe van een tweeden pluk.

Voor het peperseizoen 1650—1651¹⁾ werden van Batavia uitgezonden de schepen Snoek en Uitgeest. Hierbij zou zich nog van Suratte het schip Maastricht voegen. Het geheele om te zetten kapitaal, inbegrepen de onder Van den Broeck achtergebleven ruilwaren en de suppletie uit Malakka, Suratte en Bengalen, bedroeg dit jaar de som van f 265.333²⁾. Men wilde den Malabaarschen handel voortzetten en uitbreiden zooals dit het vorige jaar in Coylan was geschied, vooral nu de Portugeesche invloed zoo afnam. En het was ook Cochin dat de V. O. C. nu reeds in haar belangensfeer wilde betrekken. De begonnen onderhandelingen door Van den Broeck droegen de goedkeuring van Gouverneur-Generaal en Raden weg³⁾, die zich ook verder zeer tevreden over de verrichtingen van dezen Compagniesdienaar toonden. Van den Broeck maakte een mooie en snelle carrière bij de Compagnie. In 1648 met het schip Zeelandia uitgekomen als onderkoopman, werd hij reeds in 1650 tot koopman bevorderd en in 1653 tot opperkoopman. Van 1658—1663 was hij directeur van den handel in Bengalen en buitengewoon Raad van Indië. Daarna had hij als gewoon Raad van Indië zitting, tot hij 18 Nov. 1669 repatrieerde als admiraal van een retourvloot⁴⁾.

¹⁾ Er zijn geen gegevens bewaard van de hoeveelheid peper, die in 1650 in Batavia gebracht werd, noch van de gemaakte winst. De eenige bron hiervoor, de orig. gen. miss. d.d. 10 Dec. 1650 (Kol. Arch. 1072, O.B. 1651 III) is slechts fragmentarisch bewaard en het gedeelte handelend over de Malabarvaart is verloren gegaan. In de orig. gen. miss. van 20 Jan. 1651 (Kol. Arch. 1070, O.B. 1651 I) komen evenmin gegevens voor.

²⁾ Voor den eersten keer wordt een specificatie van de waarde gegeven van verschillende uit Malakka, Suratte en Bengalen aangevoerde waren n.l.:

Bataviasch cargasoen	f 64056-14-7
Aan de kust achtergebleven waren	79351-
19856 pond opium uit Bengalen	31569-
15282 Moorsche ducaten en 60720 pond katoen	80094- 4
80 baar 183 pond tin uit Malakka	10262- 3-2

f 265333-17-9

³⁾ Kol. Arch. 777, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 2 Nov. 1650.

⁴⁾ Stapel-Van Dam bk. I 2, p. 99, noot 1; idem bk. II 2, p. 9, noot 1.

Zooveel mogelijk was het het oogmerk van de Compagnie geen crediet op de kust te verleen, gezien de eindelooze moeite, die de samorijn op dit punt de Compagnie bezorgd had. Maar de vaste en bekende kooplieden kon men de levering van peper op voorschot niet geheel ontzeggen, al moest ook hier zeer voorzichtig te werk worden gegaan.

Schoorl had ook van dezen tocht weer de leiding, hoewel er ernstige klachten over zijn slordig finantieel beheer waren. Een niet onaanzienlijk tekort kwam in zijn boeken voor. Of hij zich ook aan partilieren handel schuldig gemaakt heeft? In ieder geval wordt nu uitdrukkelijk in de instructie voor de Malabarvaarders vastgelegd, dat deze soort handel volstrekt behoorde te worden tegengegaan¹⁾.

In 1650—1651 verzamelde Van den Broeck gedurende den slechten moesson 230 lasten peper in Calicoylan en Coylan. Gelijk het vorige jaar geschiedde de inschepping met groote moeite en last²⁾, hetgeen weer aan Portugeesch geïntreger geweten werd. Een van hun middelen was, dat wanneer de Nederlanders den prijs voor de peper hadden vastgesteld, die door de Portugeezen weer werd verhoogd. Te Coylan was sinds het vertrek van de schepen in 1650 met toestemming van den koning een pakhuis gebouwd. Van den Broeck en zijn assistent, Gerrit van Voorburg, die uit de gedragingen van de Portugeezen meenden op te maken, dat er opnieuw een oorlogstoestand tusschen Portugal en de Republiek was ingetreden, voelden zich zeer weinig veilig en vreesden een overrompeling en inbrandsteking van hun loge door de Portugeezen van Coylan, dat maar 5 mijl van Calicoylan verwijderd lag. En hoe gemakkelijk zouden de Portugeezen de Malabaarsche vorsten met een klein geschenk niet kunnen overhalen de Nederlanders een of andere beleediging aan te doen³⁾. Van den Broeck geloofde niets van de praatjes over een met de Republiek gesloten verbond. Ook gedurende den wapenstilstand was de verhouding tot de Portugeezen zeer gespannen geweest. De Portugeesche bevelhebber van het fort te Coylan ontzag zich niet een Compagnies vaartuig, door Van der Meyden met goederen bevracht en op weg naar de Malabarkust, in beslag te nemen, wat weer represailles door de Nederlanders uitlokte⁴⁾.

¹⁾ Kol. Arch. 777, Instructie voor Schoorl en Van Serooskercken, 2 Nov. 1650.

²⁾ Kol. Arch. 1078 A, O.B. 1652 III verv., copie miss. van Schoorl en Van den Broeck aan G.G. en Rd., 23 Maart 1651.

³⁾ Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651.

⁴⁾ Kol. Arch. 773, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Seroos-

Telkens werden inlandsche scheepjes met passen, door de V. O. C. verleend, door de Portugeezen buit gemaakt. Soms ontkenden de Portugeezen het en stelden het op naam van de Malabaarsche zee-roovers, hoewel „het zoo klaar als de zon op de middag was” dat zij het gedaan hadden¹⁾). Een anderen keer werden op zeer beleedigende wijze de Nederlandsche passen niet alleen door de Portugeezen geweigerd, maar voor de oogen van de inlanders onder het uiten van vele scheldwoorden aan stukken gescheurd en over boord gegooid. De vice-koning zelf scheen hierbij betrokken te zijn geweest. Het „respect ende autoriteyt” der Nederlanders was door dit optreden echter zeer groote schade toegegaan. Zij besloten voortaan geen passen meer aan Indische schepen te verlenen²⁾).

In 1647 liep onder de Indische bevolking een gerucht, dat 's Compagnies vertegenwoordiger Schoorl te Calicoylan door de Portugeezen vergiftigd zou zijn. Al was dit gelukkig ook uit den lucht gegrepen, toch teekent het de verhouding tusschen de rivalen³⁾).

Een vast terugkeerende passage in de jaarlijksche instructies aan de Malabarvaarders waarschuwde hen ernstig niet de Malabaarsche zeeroovers, maar nog minder de Portugeezen te vertrouwen.

Het was de Portugeezen, die met een steeds grooter geldgebrek te kampen hadden⁴⁾), een doorn in het oog dat de Nederlanders den Malabaarschen peperhandel in zoo'n sterke mate bevorderden. In 1647 beklagt de onderkoning te Goa zich ernstig bij den gouverneur van Ceilon, dat de Nederlanders peper gaan inkoopden in plaatsen, waar zij tot nu toe nooit gehandeld hadden. Zij verdringen de Portugeezen hier uit den handel door hen bij de inwoners en de vorsten gehaat te maken. Al deze „injurien” oordeelt de onderkoning weinig naar den geest van het gesloten wapenstilstandsverdrag te zijn⁵⁾).

Eigenlijk waren de Nederlanders er niets afkeerig van, dat de

kercken, 31 Aug. 1646; Kol. Arch. 775, Antwoord door G.G. en Rd. op de pointen en petitiën door Francisco Viera de Figuredo, ambassadeur van den onderkoning van Indië, aan G.G. en Rd., 27 Juli 1648.

¹⁾ Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie miss. van Joan Maetsuycker te Ceilon aan Schoorl en Van Serooskercken, 28 Febr.—9 Maart 1647.

²⁾ Kol. Arch. 775, G.G. en Rd. aan Sterthemius in Wingurla, 31 Oct. 1648.

³⁾ Kol. Arch. 1067 bis, O.B. 1649 II verv., copie miss. van Van Serooskercken te Cananoor aan Sterthemius te Wingurla, 27 April 1647.

⁴⁾ Kol. Arch. 1061, O.B. 1647 I, orig. miss. van Dirck Schoorl aan den Rd. van Indië, 20 April 1646; Kol. Arch. 1068, O.B. 1650 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 31 Dec. 1649.

⁵⁾ Kol. Arch. 1065 bis, O.B. 1648 II verv., copie miss. van den onderkoning van Goa aan Joan Maetsuycker op Ceilon, 8 Mei 1647.

oorlog met Portugal weer uitbrak. Bij de zwakte van de Portugeezen, die zoo arm werden, „dat zij niets dan hun tong om te snoeven behielden”¹⁾, konden de Nederlanders licht voordeelen behalen en misschien zou men zelfs voor altijd van hen verlost kunnen worden²⁾.

In verband met de kans op oorlog met Portugal besloot de Hooge Regeering in 1651 te Calicoylan tot bescherming van 's Compagnies dienaren en bezittingen een steenen „hechte en defensieve” woning te laten bouwen en hier een bezetting van een 16 à 20 soldaten, gelicht uit het garnizoen van Gale, te leggen³⁾. Dit huis moest gebouwd worden op een erf, door Cranenburg indertijd gekocht, gelegen ongeveer 2 mijlen landinwaarts, maar zeer gunstig aan de rivier, waar vaartuigen van 20 en meer lasten voor de deur konden komen om de koopwaren en peper in- en uit te brengen. Behalve de soldaten zouden 3 à 4 kleine kanonnen mogelijke aanvallers moeten afschrikken. De versterking van de loge moest echter geschieden met volkomen goedkeuring van de landsgrooten. Toen dezen, vermoedelijk op aanstichten van de Portugeezen, hiertegen bezwaar maakten en zelfs het stuk grond, 's Compagnies eigendom, niet voor de Nederlanders wilden beschikbaar stellen⁴⁾, liet de Compagnie den bouw van wat haar eerste fortje op de kust had kunnen zijn, na⁵⁾.

Uit vrees voor de plannen der Portugeezen besloten de Malabarvaarders dit jaar geen bezetting op de kust achter te laten en werden zowel 's Compagnies volk als bezittingen op de Snoek naar Batavia gebracht. Aan uitstaande schulden van de V. O. C. bleef onder de kooplieden in Cananoor en Calicoylan een kapitaal van f 38.738, waarvoor deze het volgend jaar peper beloofden te leveren⁶⁾. Maar deze lichte van de nederzetting kwam de Hooge Regeering wel iets te voorbarig voor⁷⁾. De Portugeezen, die een aanval van de Nederlanders op Coylan en Cochin vreesden, hielden een eskader van 18

¹⁾ Kol. Arch. 1086, O.B. 1653 III verv., copie miss. van Van den Broeck aan G.G. en Rd., 10 April 1652.

²⁾ Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651.

³⁾ Kol. Arch. 777, G.G. en Rd. aan den president van Ceilon, 2 Nov. 1650; idem, Instructie van G.G. en Rd. voor Schoorl en Van Serooskercken, 2 Nov. 1650.

⁴⁾ Kol. Arch. 1078 A, O.B. 1652 III verv., copie miss. van Schoorl en Van den Broeck aan G.G. en Rd., 23 Maart 1651.

⁵⁾ Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651; zie ook Kol. Arch. 455, Heeren-XVII aan Batavia, 14 Oct. 1651.

⁶⁾ Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651.

⁷⁾ Kol. Arch. 778, Instructie van G.G. en Rd. voor Van Serooskercken en Van den Broeck, 22 Nov. 1651.

fregatten langs de kust gestationeerd om onmiddellijk voldoende hulp ter plaatse te hebben¹⁾.

Het waren niet minder dan 565 lasten peper, die de Malabarvaarders bij hun komst op de Kust in 1651 konden innemen, een hoeveelheid, in geen der voorgaande jaren nog bereikt²⁾, maar een groote ramp deed een goed deel van de winsten verloren gaan. Op den terugweg naar Batavia zonk de Maastricht met haar volle lading. De bemanning werd gered, maar van de lading bergde men slechts een kleine partij goud, die in Malabar niet verkocht was. Alle andere goederen, een pepervoorraad van 201 lasten (waarde f 92.938), opium, sandelhout, kamfer, tin, etc., alles tot een waarde van f 97.549-11-1 werd een prooi der golven³⁾, een onheil, dat voornamelijk te wijten was aan de buitengewoon slechte schepen, die bij gebrek aan betere gebruikt moesten worden om den handel niet stil te leggen. Zeer vele schepen waren den laatsten tijd vergaan of wegens ouderdom en ongeschiktheid afgelegd⁴⁾. Ondanks deze schipbreuk werd dit jaar toch nog een winst van f 68.430-7-12 behaald. Deze tegenslag bedierf voor de Hooge Regeering wel den smaak in den Malabaarschen peperhandel en zij aarzelde reeds om het a.s. seizoen weer schepen naar de Kust te zenden. Maar het veld geheel vrij te laten voor de Portugeezen, die juist schepen uit Portugal hadden aangekregen, terwijl twee nieuwe kraken gereed waren naar Europa te zeilen, hield een groot gevaar in, en zoo besloot men in 1651 toch tot een nieuwe „uytsettinge”. In November van dat jaar zeilde het fluitschip de Os van de reede van Batavia naar Malabar⁵⁾.

Het gebrek aan schepen deed den tocht pas zoo laat in het jaar beginnen. Hoofd van den handel was niet meer Dirck Schoorl, wiens boeken het afgelopen jaar weer niet in orde waren geweest en die, als men afgaat op de klachten van het opperhoofd in Suratte, een vrij slordig heer was⁶⁾. In zijn plaats werd aan Van Serooskercken,

1) Kol. Arch. 1078 A, O.B. 1652 III verv., copie miss. van Schoorl en Van den Broeck aan G.G. en Rd., 23 Maart 1651.

2) Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651.

3) Kol. Arch. 778, G.G. en Rd. aan den president van Ceilon Van Kittensteyn, 3 Juli 1651; Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651.

4) Kol. Arch. 778, Instructie van G.G. en Rd. aan Van Serooskercken en Van den Broeck, 22 Nov. 1651.

5) Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651; Kol. Arch. 778, Instructie van G.G. en Rd. aan Van Serooskercken en van den Broeck, 22 Nov. 1651.

6) Kol. Arch. 778, Instructie van G.G. en Rd. voor Van Serooskercken en Van den Broeck, 22 Nov. 1651; Kol. Arch. 1065, O.B. 1648 II, copie miss. van

die reeds zoolang naast Schoorl de Malabartochten had medegemaakt, de leiding der zaken opgedragen met naast zich Mattheus van den Broeck. Hoewel Calicoylan tot nu toe de hoofdplaats van den handel op de Kust was, bleef Van Serooskercken wegens zijn lange ervaring den handel in Cananoor waarnemen en bleef Van den Broeck in Calicoylan¹⁾.

Daar men niet wist of de oorlog met de Portugeezen reeds begonnen was, gingen ter bescherming van de Malabarhandelaars 16 à 20 soldaten mede, die na gedanen handel naar Ceilon zouden terugkeeren²⁾. Het cargasoen bedroeg met de uitstaande schulden op de Kust f 112.285-10-12, hierbij kwamen weer de tin uit Malakka, de Moorsche ducaten en katoen uit Suratte. Deze Suratsche goederen vertegenwoordigden een waarde van f 38.141-8-12³⁾. Het schip met de opium uit Bengalen voer echter de Malabarkust voorbij tot groote schade voor den handel, daar naar dit product juist groote vraag was en het goede winst gegeven zou hebben⁴⁾.

De schepen voor Malabar bestemd namen door het nijpend gebrek aan scheepsruimte ook waren voor Gale op Ceilon mede. Met de vorsten wilde de Compagnie de goede verstandhouding bewaren. De connecties met Coylan dienden verstevigd. Hier toonde zich de vorst, de signati, den Nederlanders een „toegedaen vrundt”; daarentegen bezorgde zijn minister, de „vrijheer Pulle”, den koopman Van den Broeck vele en onverdraaglijke lasten en moeiten voor hij eindelijk zijn toestemming tot de aflevering van de gecontracteerde peper gaf. De Nederlanders verdachten dezen Malabaarschen edelman waarschijnlijk terecht er van, door de Portugeezen te zijn omgekocht om hun zoo veel mogelijk in den weg te zijn. Maar ook hier kwam Van den Broeck's bekwaamheid op een prijzenswaardige manier naar voren; met groote lankmoedigheid en geduld wist deze alle hinderpalen en „obstaculen” te boven te komen. De Nederlanders, de winzucht van den Malabaarschen adel kennend, hoopten door geschenken

Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 16 Febr. 1647; idem, copie miss. van Arent Barentsz. te Suratte aan G.G. en Rd., 25 April 1647.

¹⁾ Kol. Arch. 778, Instructie van G.G. en Rd. voor Van Serooskercken en Van den Broeck, 22 Nov. 1651.

²⁾ Kol. Arch. 778, G.G. en Rd. aan Van Kittensteyn in Ceilon, 22 Nov. 1651; zie ook de instructie van G.G. en Rd. van dienzelfden datum voor Van Serooskercken en Van den Broeck.

³⁾ Kol. Arch. 1086, O.B. 1653 III verv., copie miss. van Van den Broeck aan G.G. en Rd., 10 April 1652.

⁴⁾ Kol. Arch. 1080, O.B. 1653 I, orig. gen. miss. 24 Dec. 1652.

dien „Pulle” op hun zijde te brengen. Ondanks de mislukte pogingen van het vorige jaar, om te Calicoylan een steenen versterking te bouwen, gaven Gouverneur-Generaal en Raden dit plan niet op en drongen er bij hun Malabarvaarders op aan, de landsgrootten hierover tot andere gedachten te brengen. Daar de V. O. C. de eer altijd aan zichzelf hield, moest Van Serooskercken tegenover de Malabaarsche vorsten maar voorgeven of hem niet al te veel aan den peperhandel gelegen was.

Daar de peper de V. O. C. in Cananoor steeds duurder dan in Calicoylan kwam te staan, dacht de Hooge Regeering erover, deze plaats niet meer aan te doen, maar den geheelen handel naar Calicoylan te verleggen, waar bovendien veel meer peper te krijgen was. Daarom werd Van Serooskercken aangeraden geen verder crediet meer in die plaats te geven en de oude schulden zoo veel mogelijk te innen. Dat de Compagnie graag haar onverkoopbare waar kwijt wilde, zagen wij reeds aan de oude Malabaarsche paarden, die voor de vorsten tot geschenk moesten dienen. Dezen keer werd Van Serooskercken een proef van een partij zeer oude, wormstekige lange peper medegegeven, waar de Bataviasche pakhuizen mede „belemmert” waren en die op de Malabarkust zelfs met verlies van de hand mocht worden gedaan¹⁾.

In Malabar werden de Nederlanders veel vriendelijker en voorkomender door de vorsten en inwoners ontvangen dan het vorige jaar. Door het lang uitblijven der schepen had men hen niet meer verwacht en de praatjes van de Portugeezen geloofd, dat de Nederlanders niet zouden komen. Nu was er „over onse comste groote vreuchde”. Zelfs de Pulle, die de Nederlanders verleden jaar zoo „hart en bitter” was gevallen, gedroeg zich als 's Compagnies beste vriend²⁾). Hoe goed de verhouding was, bleek wel daaruit dat de kooplieden zelfs peper op crediet wilden leveren zonder dat zij eerst Compagnies ruilwaren verkregen. Men leerde elkaar beter kennen en zooals Van den Broeck in zijn bericht naar Batavia schrijft: „als men haer liegen ende dagelijcx traineren wat met patientie tegemoet gaet” zullen zij zich meer de Nederlanders dan de Portugeezen goedgezind betoonen³⁾). Zelfs bereikte nu van

¹⁾ Kol. Arch. 778, Instructie van G.G. en Rd. aan Van Serooskercken en Van den Broeck, 22 Nov. 1651.

²⁾ Kol. Arch. 1086, O.B. 1653 III verv., copie miss. van Van den Broeck aan G.G. en Rd., 10 April 1652.

³⁾ Alsvoren.

de zijde van den koning en zijn raji door de Nederlanders een aanbidding tot den bouw van een steenen loge, niettegenstaande de bezwaren, die zij daar het vorige jaar tegen hadden. De order voor bouwmaterialen, die de Nederlanders toen hadden gegeven, bleek te zijn uitgevoerd en men had dadelijk met den bouw kunnen beginnen. De voornaamste Hindoekooplieden, met wie de Compagnie steeds de peper contracteerde, boden aan zich met dien bouw te belasten gedurende den slechten moesson.

Er was een groote hoeveelheid peper in Calicoylan, daar de Portugeezen maar zeer weinig van die specerij daar en in Poracad hadden opgekocht, hetgeen wel eenigszins de tegemoetkomende houding van de inheemschen verklaart. Van den Broeck trachtte Compagnies schulden te innen, wat niet al te vlot verliep. De landsvorsten werden met de gewone geschenken begroet; met de kooplieden contracteerden de Nederlanders voor een spoedig te leveren voorraad peper, daar de schepen op tijd geladen moesten zijn, vóór in April de zee te onstuimig werd.

In Coylan ontmoette Van den Broeck echter een onverwachte concurrentie. In 6 jaren hadden de Portugeezen hier niet gehandeld. Maar de vorstin signati, vrezend dat de Nederlanders niet op de Kust zouden verschijnen en de peper onverkocht zou blijven, had de gouverneurs van Goa herinnerd aan de contracten van peperopkoop, die de Portugeezen al van ouds met de vorsten van Coylan hadden gesloten en waaraan de laatste jaren geen gevolg gegeven was¹⁾.

Evenals in Calicoylan was men ook in Cananoor verblijd de Nederlanders terug te zien. Ook hier hadden de Portugeezen hun onware geruchten uitgestrooid. De Nederlanders waren volgens hen zoo verzwakt door de nederlaag, die de Portugeezen hun in Brazilië hadden toegebracht en bovendien geteisterd door watersnood en tweedracht in hun eigen land, dat zij zeker niet op de Malabarkust zouden verschijnen.

Het hoofd der Mappillas, Mamaly Craa verzocht van de V. O. C. steun in den vorm van 2 jachten tegen den koning van de Maladiven, die volgens Mamaly Craa hem tribuut schuldig was, maar die zich hieraan wilde onttrekken, een fort opgeworpen had en den Cananoorschen machtige braveerde. Mamaly Craa beloofde de Compagnie,

¹⁾ Kol. Arch. 1086, O.B. 1653 III verv., copie miss. van Van den Broeck aan G.G. en Rd., 10 April 1652; Kol. Arch. 1080, O.B. 1653 I, orig. gen. miss. 24 Dec. 1652.

indien zij hem hielp, jaarlijks een grooten voorraad cauries te leveren. Gouverneur-Generaal en Raden zagen hierin wel perspectief, het zou een middel kunnen zijn om betere kennis van die eilanden te krijgen en, verleende men Mamaly de begeerde hulp, dan zou men nog gunstiger condities kunnen bedingen, dan deze de Compagnie nu wilde verleen. Het gebrek aan schepen noopte de Hooge Regeering echter Mamaly's voorstellen voorloopig nog af te slaan, hoewel hem „met hoope voedende”. Ondertusschen zou worden onderzocht of de pre-tenties van Mamaly Craa op den Maladivischen koning gegrond waren en op welke wijze de onderneming het best geschieden kon¹⁾.

8 Juli 1652 arriveerde in Batavia van Malabar het schip Leeuwarden, dat van Suratte uit de kust had aangedaan, met 256 lasten peper, en op 6 Juli d.a.v. de fluit de Os met 143 lasten, samen 399 lasten voor een waarde van f 135.812-9-4, tegen een gemiddelden peperprijs van 2½ stuiver het pond²⁾.

Slechts een winst van f 26.514 was behaald³⁾. Met de fluit de Os kwam ook Van den Broeck volgens zijn instructie naar Batavia, terwijl Van Serooskercken met zijn familie op speciaal verzoek in Gale achterbleef om daar in de toekomst weer voor den Malabarhandel gebruikt te kunnen worden. Geen Compagniesdienaren, noch bezittingen waren op de Kust achtergebleven.

De uitgebroken oorlog met Portugal, de teleurstellingen, die de Malabarhandel de V. O. C. de laatste jaren bezorgde, het gebrek aan scheepsruimte, waar de Compagnie mee te kampen had en vooral een overvloedige pepertoevoer door grooteren aanplant in den Archipel, waar de pakhuizen te klein bleken om de voorraden te kunnen bevatten, hadden den lust tot voortzetting van den handel bij het directorium in Nederland en de Hooge Regeering te Batavia doen vergaan en zij besloten voorloopig de tochten te staken⁴⁾. De Mala-barsche peperprijzen waren niet alleen hooger dan in den Archipel, maar bij de eerste kwamen nog de hooge onkosten van equipage, de

¹⁾ Kol. Arch. 1080, O.B. 1653 I, orig. gen. miss. 24 Dec. 1652; Kol. Arch. 1086, O.B. 1653 III verv., copie miss. van Van Serooskercken aan G.G. en Rd., 16 Mei 1652; Kol. Arch. 779, G.G. en Rd. aan den gouverneur Van Kittensteyn te Ceilon, 6 Sept. 1652.

²⁾ Prijzen van de peper tegen ruilwaren: zie Kol. Arch. 1086, O.B. 1653 III verv., copie miss. van Van Serooskercken aan G.G. en Rd., 16 Mei 1652; idem, copie miss. van Van den Broeck aan G.G. en Rd., 16 April 1652.

³⁾ Kol. Arch. 1080, O.B. 1653 I, orig. gen. miss. 24 Dec. 1652.

⁴⁾ Kol. Arch. 1080, O.B. 1653 I, orig. gen. miss. 24 Dec. 1652; zie ook Kol. Arch. 455, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 4 Oct. 1652, 20 Jan. 1654, 2 Nov. 1655, 9 Oct. 1657.

slijtage van de schepen en de gages van de dienaren, in de Malabarvaart gebruikt¹⁾).

Het voornaamste doel van de V. O. C. met haar Malabaarschen peperhandel was niet het verkrijgen van groote hoeveelheden peper, als wel die aan anderen te doen ontgaan en in de eerste plaats natuurlijk aan de Portugeezen²⁾). Nu de oorlog uitgebroken was, kon dit alleen met vrucht geschieden als men een vloot tot bezetting van Goa uitrustte, waartoe de V. O. C. echter bij haar gebrek aan scheepsruimte niet dadelijk in staat was³⁾).

De Hooge Regeering gelastte den gouverneur van Ceilon voor het jaar 1653 slechts een jacht met den koopman Serooskercken naar Malabar af te zenden om de schulden te innen en de vorsten tot „onderhouding van vriendschap ende alliantie” te begroeten. Serooskercken moest tevens nog schulden trachten te innen, die stamden uit den tijd van Schoorls werkzaamheid, maar waarvan deze geen enkel bewijs kon overleggen. De Hooge Regeering vreesde dan ook wel, dat dit vergeefsche moeite zou zijn. Dan moesten deze schulden maar ten laste van dezen onvoorzichtigen Compagniesdienaar komen.

Met twee jachten begaf Van Serooskercken zich naar de Kust, onderweg eenige schepen, voor Suratte en verder bestemd, convooiereende tot voorbij Goa. Op de heenreis nam hij in Cananoor een partij cardamon in, voor Perzië bestemd, maar ongezien en ongewogen bleek deze zoo ondeugdelijk dat zij in Wingurla achtergelaten moest worden, een onvoorzichtigheid, die Van Serooskercken door zijn superieuren zeer kwalijk genomen werd⁴⁾). Ook Van Serooskercken schijnt als minder goede eigenschap een zekere zorgeloosheid te hebben bezeten, maar over het geheel heeft hij in dezen tijd de goedkeuring van zijn toenmalige superieuren weggedragen. In 1653, als er aan zijn werkzaamheden op de Malabarkust een eind dreigt te komen, dragen Gouverneur-Generaal en Raden hem voor tot provisioneel opperhoofd van Negombo⁵⁾). Men hoort in dezen tijd

¹⁾ Kol. Arch. 1079, O.B. 1652 IV, orig. gen. miss. 19 Dec. 1651; Kol. Arch. 1080, O.B. 1653 I, orig. gen. miss. 24 Dec. 1652; Kol. Arch. 779, G.G. en Rd. aan Van Kittensteyn te Ceilon, 6 Sept. 1652; idem, 17 Sept. 1652.

²⁾ Kol. Arch. 455, Heeren-XVII aan G.G. en Rd. 21 Sept. 1644, 9 Sept. 1645, 4 Oct. 1647, 22 Sept. 1648, 23 Sept. 1649, 14 Oct. 1651.

³⁾ Kol. Arch. 778, Instructie van G.G. en Rd. voor Van Serooskercken en Van den Broeck, 22 Nov. 1651; Kol. Arch. 1080, O.B. 1653 I, orig. gen. miss. 24 Dec. 1652.

⁴⁾ Kol. Arch. 1087, O.B. 1654 I, orig. gen. miss. 19 Jan. 1654; Kol. Arch. 780, G.G. en Rd. aan Van Kittensteyn te Ceilon, 13 Aug. 1653.

⁵⁾ Kol. Arch. 780, G.G. en Rd. aan Van Kittensteyn te Ceilon, 16 Febr. 1653.

niets van de latere klachten en kritiek, waarmede Van Goens dezen man overstelpt.

Aanvankelijk schijnt Van Serooskercken, wien, nu het weer oorlog met Portugal was, ook het buitmaken van schepen was aanbevolen, succes te hebben. Tusschen Wingurla en Cananoor weet hij een Portugeesch jacht buit te maken, waarvan de bemanning zich naar het land weet te redden met uitzondering van een fakir, die door de ondervraging van de Nederlanders zoo overstuur raakt, dat hij over boord springt „ende hemselven soo om den hals hielp”. Het scheepje bleek een weinig waardevolle lading in te hebben en werd door Van Serooskercken naar Cananoor opgebracht¹⁾. Hier weer ten anker liggend om een rijstlading in te nemen en de nog loopende zaken af te handelen, verscheen plotseling een Portugeesche armada van 22 fregatten in het gezicht, komende uit Goa. Daar Van Serooskercken vermoedde, dat dit een hulpeskader was, voor Colombo bestemd, zette hij een vervolging in om de vloot het binnenkomen in die haven te beletten. Maar het eskader wist hem snel roeiend in het duister te ontkomen en Colombo te bereiken²⁾. Op de Kust was zoodoende alles nog „ongeredderd” gebleven. Evenmin had Van Serooskercken door zijn spoedig opbreken een zaak kunnen behartigen, die hem door de Hooge Regeering was aanbevolen. Een jaar tevoren was namelijk het schip Het Wapen van Batavia in de buurt van Goa van de andere schepen afgedwaald. Door Malabaarsche roovers, „besprongen”, was het in brand geraakt en reddeloos gezonken. Bijna de geheele bemanning verdronk, uitgezonderd een vijftal, dat gered werd. Twee hiervan verkochten de roovers aan de Portugeezen als slaven. Deze werden naar Goa vervoerd. De andere drie hielden de roovers in een ellendige gevangenschap. Men hoopte nu, dat de bemiddeling van Mamaly Craa iets ten goede bij deze zeeroovers kon uitwerken. In het voorjaar had Van Serooskercken reeds een begin met de onderhandelingen gemaakt, maar de rooverhoofdman wilde zijn prooi alleen tegen een zeer hoog losgeld vrij laten, daar hij bij het gevecht met het Nederlandsche schip zulke groote schade geleden had. Indien de schipper maar een teeken had gegeven dat hij een Hollander was, beweerde deze roover, zou hij hem zeker met rust

¹⁾ Kol. Arch. 1087, O.B. 1654 I, orig. gen. miss. 19 Jan. 1654; zie ook Kol. Arch. 1092, O.B. 1654 III verv., orig. miss. van Van Kittensteyn aan G.G. en Rd., 16 Mei 1653.

²⁾ Kol. Arch. 780, G.G. en Rd. aan Van Kittensteyn te Ceilon, 13 Aug. 1653; Kol. Arch. 1087, O.B. 1654 I, orig. gen. miss. 19 Jan. 1654.

gelaten hebben en had ook zelf niet die groote schade opgelopen! Het plotselinge vertrek van Van Serooskercken, die bovendien een dusdanigen hoogen losprijs niet uit eigen autoriteit durfde toe te staan, liet deze zaak nog hangende en de arme Nederlanders in hun gevangenschap¹⁾.

In het voorjaar was het dus tot afdoening van deze en andere kwesties zeer noodzakelijk, dat andermaal een jacht van Ceilon gezonden werd en weer zeilde Van Serooskercken nu met het jacht Sluis naar Cananoor. Nog had men geen schepen voldoende om Goa te blokkeeren en waar de groote peperaanvoer in Batavia uit den Archipel aanhield, voelde het hooge college aldaar geen lust de Malabarvaart van Batavia uit te hernieuwen²⁾.

Van Serooskercken weet in Cananoor alle nog loopende schulden in te vorderen. Over de gevangen Nederlanders bij de zeeroovers vernemen wij verder niets en moeten dus veronderstellen, dat de losprijs te hoog bevonden was en men de landgenooten in handen der Malabaren heeft gelaten. Nu men de peper voorloopig niet noodig had was er geen reden, Cananoor verder nog te bezoeken³⁾, of het moest om de cardamon zijn, die immers in Perzië altijd zulke goede winsten gaf. Daar in Calicoylan nog slechts weinig van waarde achtergelaten was, deed Serooskercken die plaats dezen keer niet aan. De Hooge Regeering laat het in 1654 vooreerst aan het oordeel van den gouverneur en Raad van Ceilon over of men den Malabarhandel zal willen vervolgen of staken⁴⁾.

Maar reeds het volgend jaar, als men te Batavia door een flinke versterking, uit het vaderland ontvangen, in staat is een krachtige vloot uit te rusten tot verovering van Colombo onder den directeur-generaal Gerard Hulft, besluit men, hoewel men pepervoorraden genoeg heeft, toch tot hervatting van den Malabaarschen peperhandel om de Portugeezen ook economisch te treffen. Een klein cargasoentje ruilwaren van een waarde van f 46.565-11-6 wordt hiertoe naar Ceilon gezonden, om door Van Serooskercken in peper omgezet te worden. In Cananoor moest dan tevens weer de gewone cardamon-inkoop voor Perzië geschieden⁵⁾.

¹⁾ Kol. Arch. 1087, O.B. 1654 I, orig. gen. miss. 19 Jan. 1654; Kol. Arch. 1092, O.B. 1654 III verv., copie miss. van Van der Meyden te Ceilon aan G.G. en Rd., 3 Dec. 1653.

²⁾ Kol. Arch. 1087, O.B. 1654 I, orig. gen. miss. 19 Jan. 1654.

³⁾ Kol. Arch. 781, G.G. en Rd. aan Van der Meyden in Ceilon, 17 Aug. 1654; Kol. Arch. 1099, O.B. 1655 IV, orig. gen. miss. 7 Nov. 1654.

⁴⁾ Kol. Arch. 1099, O.B. 1655 IV, orig. gen. miss. 7 Nov. 1654.

⁵⁾ Kol. Arch. 782, Instructie van G.G. en Rd. voor Gerard Hulft, commissaris

En hoewel Van Serooskercken maar weinig voordeelen behaalde, zette men ook de volgende jaren den handel voort, al ging dit meer uit van het initiatief van den gouverneur van Ceilon dan van Batavia. Zelfs werd nu het oude plan tot bouw van een steenen woning te Calicoylan uitgevoerd, hoewel niet zonder protesten en beletselen van de inheemschen. Gedurende het geheele jaar verbleef Van Serooskercken op de Kust en zamelde de peper in ¹). Bij de „overcrophyet” van Batavia en Nederland met peper, wilde Van der Meyden deze Malabaarsche specerij uitsluitend voor den Perzischen en Mochaschen handel doen dienen ²). Heel hooge verwachtingen over den Malabarhandel koesterde echter Ceilons gouverneur evenmin. Hij schatte de opbrengst van de geheele Kust op nog geen 600 à 700 lasten en twijfelde ook zeer aan de mogelijkheid, de vreemde handelaars van de Kust te houden, dit vereischte „meerder recht” dan de Compagnie op dat oogenblik daar nog kon laten gelden. De winzucht van de Indische vorsten was bovendien veel te groot, dan dat zij voor de Nederlanders anderen zouden buitensluiten ³).

Gouverneur-Generaal en Raden, die van de verrichtingen op de Malabarkust door Van der Meyden niet op de hoogte gesteld waren, toonden zich over deze onkosten wegens den bouw van een loge weinig gesticht ⁴). Slechts voor „flauwelijcke” voortzetting van den handel door de zending van hoogstens een jacht van Ceilon waren zij te vinden. Vreemde concurrenten moesten geweerd, die naar men hoopte door de blokkade van Goa vanzelf wel voor een groot deel zouden worden uitgeschakeld ⁵). De vriendschap met de Malabaarsche grooten moest worden behouden ⁶). Maar groote voordeelen waren

en opperbevelhebber over de zee- en krijgsmacht naar Ceilon en de kust van Indië, 14 Aug. 1655; idem, G.G. en Rd. aan den gouverneur van Ceilon Van der Meyden, 14 Aug. 1655; Kol. Arch. 1100, O.B. 1656 I, orig. gen. miss. 24 Dec. 1655; idem, copie miss. van Van der Meyden te Ceilon aan G.G. en Rd., 26 Juni 1656.

¹) Kol. Arch. 1105, O.B. 1657 I verv., copie miss. van Van der Meyden te Ceilon aan Van Serooskercken, 26 Jan.—9 Febr. 1657.

²) Kol. Arch. 1105, O.B. 1657 I verv., copie miss. van Van der Meyden aan Jacob Willemsz. in Perzië, 26 Jan. 1657; idem, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 31 Mei 1657.

³) Kol. Arch. 1105, O.B. 1657 I verv., copie miss. van Van der Meyden aan Van Serooskercken, 9 Febr. 1657.

⁴) Kol. Arch. 784, G.G. en Rd. aan Van der Meyden en Raad te Ceilon, 25 Oct. 1657; Kol. Arch. 1110, O.B. 1658 I, orig. gen. miss. 17 Dec. 1657.

⁵) Kol. Arch. 455, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 4 Oct. 1652.

⁶) Kol. Arch. 1110, O.B. 1658 I, orig. gen. miss. 17 Dec. 1657; zie ook Kol. Arch. 784, Instructie van G.G. en Rd. voor den commissaris Rijcklof van Goens, 5 Sept. 1657; idem, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 25 Oct. 1657.

voorloopig op de Kust zeker niet te behalen. Overziet men de betrekkingen gedurende de geheele periode, dat de V. O. C. met de Kust in verbinding had gestaan, dan zijn de profijten toch wel zeer gering, vergeleken bij den veel belangrijker peperhandel in den Archipel, waarop veel grootere winsten te behalen waren. Hoe veelvuldig zijn niet de klachten van Gouverneur-Generaal en Raden over die dure peper van de Malabarkust¹⁾. Bij dien peperhandel in den Archipel beteekende de Malabaarsche pepercommercie maar een nevenbedrijf²⁾. Gaat men omzetten en winsten na in de behandelde periode, dan zijn er ups en downs, maar over het geheel toch een gestadig stijgende lijn³⁾. De afsluiting van de pepercontracten tijdens het gouverneur-generaalschap van Van Diemen legde den grondslag voor de bloei-periode onder Gouverneur-Generaal Van der Lijn. Dan volgde een plotselinge terugval, voornamelijk te wijten aan politieke oorzaken, den weer dreigenden en spoedig hernieuwd uitgebroken oorlog met Portugal⁴⁾.

Maar de Malabarkust kreeg een andere beteekenis voor de Compagnie. Niet langer was het woord aan de kooplieden en handelaars. De verovering van Colombo in 1656 opende ten opzichte van Malabar ver strekkende perspectieven⁵⁾. De militaire

1) Kol. Arch. 455, Heeren-XVII aan Batavia, 10 Maart 1646.

2) In 1645 was b.v. de opbrengst van de Malabarkust 253 lasten = 506000 pond peper. In dit zelfde jaar bedroeg de lading peper in de retourvloot naar Nederland 38891 picol 70 catty peper = 4.861383 pond en dit was dus alleen de peper die naar Nederland werd verzonden (vgl. ook W. A. Horst, De peperhandel van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie, in: Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde 1942, p. 95 e.v.). De berekening van den geheelen jaarlijkschen peperaanvoer te Batavia kan pas geschieden na bestudering van den peperhandel der V. O. C. in de verschillende gebieden van den Archipel.

3) Overzicht van den Malabaarschen peperhandel van 1643—1652.

Hoeveelheid aangevoerde peper	behaalde winst	prijs van de peper per pond
1643 c. 237 last	f. 23092-7-2	
1645 253 „	niet vermeld	
1646 410	f. 73696-4-14	3½ stuiver
1647 340 (384)	f. 34171-12-4	
1648 416	f. 49028-0-13	3
1649 412	f. 43500-7-	3
1650 zie p. 139 noot 1		
1651 565 vergaan 201 last	f. 68430-7-12	
1652 399 „	f. 26514-	2½

4) Voor den Malabaarschen peperhandel tijdens Van der Lijn, zie ook MacLeod dl. II, p. 389—390.

5) Kol. Arch. 783, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 8 Nov. 1656;

verovering van de Kust kwam binnen het rijk der mogelijkheden!

Geen handelsslimheid, maar politiek, krijgsmans- en diplomatiek talent vereischte de nieuwe situatie. Als een gebied, dat tot nu toe slechts van zeer ondergeschikt belang beschouwd werd in het economisch organisme der V. O. C. eischt de Malabarkust gedurende een reeks van jaren de volle aandacht op. Het is een figuur als Rijcklof van Goens, een der grondleggers van 's Compagnies macht in de z.g. Westerkwartieren, die hier zijn meest roemruchte daden verricht.

Kol. Arch. 1114, O.B. 1658 IV, orig. miss. van Van der Meyden te Ceilon aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1657; Kol. Arch. 784, G.G. en Rd. aan van der Meyden te Ceilon, 25 Oct. 1657; Kol. Arch. 1110, O.B. 1658 I, orig. gen. miss. 17 Dec. 1657; Kol. Arch. 1111, O.B. 1658 II, orig. gen. miss. 16 Jan. 1658; Kol. Arch. 455, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 9 Oct. 1657.

III.

Verovering en verlies van Coylan.

In 1652 werden na het afloopen van het bestand met Portugal de Indische Oceaan en aangrenzende kusten opnieuw oorlogsterrein tusschen de strijdende machten. Inzet was de hegemonie over de Indische zeeën; strijdtoneel voornamelijk de westkust van Voor-Indië en Ceilon.

Ernstige opstanden in de Molukken, waardoor de militaire macht van de Compagnie in de eerste plaats daar en niet elders gebruikt kon worden, belemmerden in de eerste jaren na 1652 een krachtig optreden in de westelijke kwartieren. Pas de verovering van Colombo in 1656 en de hernieuwde blokkade van Goa in dit zelfde jaar, luidden een nieuw krachtig offensief in tegen het centrum van de Portugeesche heerschappij in Indië. De verovering van Colombo maakte een verdrijving van de Portugeezen uit den omtrek van die sterkte noodzakelijk. Het is Rijcklof van Goens¹⁾ geweest die door Heeren-XVII tot deze taak verkozen werd.

In Van Goens vonden Heeren-XVII en de Hooge Regeering den man, die in de nu volgende jaren de verwachtingen van zijn meesters niet beschaamde.

Rijcklof van Goens, aan wiens geheele leven en werk tot op heden nog geen biografie gewijd is, had, toen hij door Gouverneur-Generaal en Raden benoemd werd tot admiraal en veldoverste, reeds een eervolle carrière in Compagnies dienst achter den rug²⁾. Geboren te Rees 24 Juni 1619 als zoon van den uit Friesland afkomstigen Volckert Boyckes van Goens en Hillegond Jacobsdochter, was hij reeds als jongen van 9 jaar met zijn ouders naar Indië gekomen, waar de vader, een gewezen kornet van een compagnie kurassiers in

¹⁾ Voor de krijgstochten van Van Goens in de jaren 1657—1658: Dr. J. Aalbers, Rijcklof van Goens, commissaris en veldoverste der Oost-Indische Compagnie en zijn arbeidsveld, 1653—1654 en 1657—1658.

²⁾ Voor Van Goens: Nieuw Ned. Biogr. Woordenboek dl. VI k. 588; M. A. van Rhede van der Kloot, De Gouverneurs-Generaal en Commissarissen Generaal van Nederlandsch Indië 1610—1888, p. 59 e.v.; F. W. Stapel, De Gouverneurs-Generaal van Nederlandsch-Indië in beeld en woord, p. 31; Aalbers, Rijcklof van Goens, p. 33 e.v.; Stapel-Van Dam, Beschryvinge, bk. II 2, p. XI—XIV en 263 e.v.

Staatschen dienst en die in de verre Oost zijn geluk wilde beproeven, kort na aankomst te Batavia overleed. Als de moeder eveneens spoedig daarna sterft, blijft de elfjarige Rijklof te Batavia achter, „zonder eenige byzondere erffenisse als de hoope van Gods goeder-tierenthey”. Op voorspraak van een oom, Boyckes van Goens, die in Indië fortuin gemaakt had, ontfermt zich over hem de gouverneur van Coromandel, Arent Gardenijs. Van Goens treedt in zijn dienst en Gardenijs neemt den jongen mede naar zijn standplaats. In 1634 repatrieert Gardenijs en is de jonge Van Goens weer in Batavia terug. De Gouverneur-Generaal Van Diemen stelt hem aan tot assistent in de pakhuizen. Nu klimt hij geleidelijk in de Compagnies rangen op van assistent, onderkoopman, boekhouder van de negotie-boeken tot koopman en tweede persoon over de administratie van alle Compagniesmiddelen. In 1645 wordt hij opperkoopman en opperhoofd van het soldijkantoor te Batavia.

Dat hij de aandacht op zich weet te vestigen, blijkt als hem in 1644, nauwelijks 23 jaar oud, de leiding van het gezantschap naar Palembang, Djambi en Djohor wordt opgedragen. In 1649 krijgt hij voor de eerste maal een militaire opdracht. In de hoedanigheid van commandeur over 4 schepen wordt hij naar Straat Sunda gezonden om daar twee Genueesche schepen op te brengen, hetgeen hij gelukkig volvoert. Van zijn diplomatieke talnten en zijn kunst om met Indische vorsten om te gaan, wordt in de nu volgende jaren meermalen gebruik gemaakt.

In 1649-1650 gezant bij den koning van Siam, vervult hij in de volgende jaren vijf maal de functie van hoofd van het gezantschap naar den Soesoehoenan van Mataram, een gevaarlijke en niet gemakkelijke taak. Ondertusschen had hij tal van hooge ambten gekregen, werd lid van den Raad van Justitie (1651), eerste opperkoopman van het Kasteel te Batavia, d.w.z. eerste van de twee adjuncten van den Directeur-Generaal van den handel, president van de Weeskamer en in 1654 extra-ordinaris Raad van Indië, nadat hij in 1650 reeds tijdelijk toegelaten was als geassumeerd lid in dit hooge college. In 1653 was hem de opdracht verleend tot expres commissaris en commandeur over de navale macht en militie naar de westelijke kwartieren Ceilon, Wingurla en Surat. Hier boekt hij zijn eerste militaire maritiem succes door op de Indische kust een Portugeesch convooi van 64 fregatten en galeien aan te vallen en hiervan 40 te vernietigen en te verbranden; slechts 24 schepen konden ontkomen. Kort daarop behaalt hij een tweede overwinning op de

Portugeezen dicht bij Goa, waarbij hij van een Portugeesch eskader van 5 zwaar gewapende galjoenen er 4 totaal vernietigt en één buit maakt.

Op eigen verzoek krijgt Van Goens dan ontslag om naar het vaderland terug te keeren na de dankbaarheid, ook in klinkende waarden, van zijn meesters in Indië zoowel als in Nederland geogost te hebben.

Reeds een goed jaar later trad hij op aandringen van de Heeren-XVII weer in dienst der Compagnie, maar onder voorwaarde, dat de eerste openkomende zetel in het college van den Raad van Indië voor hem zou zijn. 22 Nov. 1656 vertrok hij via de Kaap, waar hij tijdens zijn kort verblijf aldaar de visitatie als commissaris verrichtte, naar Batavia, waar hij in April 1657 aankwam.

Men was daar juist midden in de voorbereidingen van de uitrusting naar de kust van Voor-Indië en Ceilon, om de Portugeesche heerschappij afbreuk te doen. De bevelhebber over de te zenden krijgsmacht moest tevens als commissaris de kantoren in de westelijke kwartieren inspecteeren. Van Goens, die zijn diensten aanbood en wiens antecedenten hem wel uitermate geschikt maakten voor het tweeledige doel van de expeditie, wordt benoemd en vertrekt met ruime volmacht al „commissaris, superintendent, admiraal en veldoverste te water en te land over de kusten van Indië, Coromandel, Suratte, Ceilon, Bengalen en Malakka”. Zijn instructie houdt 's Compagnies wenschen in, die weliswaar niet dadelijk, maar toch in de volgende jaren voor een groot deel in vervulling gaan.

Volgens deze instructie¹⁾ zag de Hooge Regeering gaarne, dat Van Goens vóór alles Diu, het Portugeesche fort op het schiereiland Goedjerat aan den ingang van de Golf van Cambaya gelegen, door overval of door belegering innam, hoewel zij Van Goens hiertoe geen bepaalden last gaven en het aan de omstandigheden en zijn goed beleid overlieten. Na de verovering van die plaats moest hij, langs de kust zeilend en den vijand zooveel mogelijk bestokend, zich naar Ceilon begeven om daar de verovering van Colombo te bevestigen door de inname van het eiland Manaar, de stad en het kasteel van Jaffanapatnam en het aan de overzijde op de zuidkust van Voor-Indië gelegen Tutucorin. De naaste omtrek van Colombo zou hierdoor van vijanden gezuiverd zijn. Ook op de Malabarkust werpt de Hooge Regeering reeds een begeerig oog, niet het minst om geheel meester te kunnen worden van de Malabaarsche peper, die haar in de vooraf-

¹⁾ Stapel-Van Dam, Beschrijvinge bk. II 2, p. 268; Kol. Arch. 784, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie voor Van Goens, 5 September 1657.

gaande jaren op vreedzame wijze al in niet geringe hoeveelheden toevloede. Door een gewapend optreden, door geheel heer en meester te worden op de Kust, hoopt de Compagnie andere concurrenten uit te schakelen en daardoor dien handel voor zich te monopoliseeren. Maar in 1657, al worden deze plannen ook in uitzicht gesteld, is toch nog eenige aarzeling of de krachten al zoo ver kunnen reiken.

Het eerste deel van zijn instructie, den krijgstoct op de Indische kusten, heeft Van Goens op schitterende wijze volbracht, al moest van een verovering van Diu worden afgezien om de blokkade voor Goa niet in de waagschaal te stellen¹⁾. Na het eind van dien tocht waren Tutucorin, Manaar, Jaffanapatnam en Negapatnam in Nederlandsche handen overgegaan, een succes, waaraan in niet geringe mate de commandeur van de bezettingsvloot voor Goa, Adriaan Roothaes²⁾, het zijne bijdroeg, door wiens doortastend en moedig optreden alle ontzettingspogingen van de Portugeezen tot mislukking gedoemd waren.

Een nauwgezette en gedetailleerde studie over dezen veld- en scheepstoct danken wij aan Dr. J. Aalbers³⁾, welke studie echter slechts de werkzaamheid van Van Goens in de jaren 1653-1654 en 1657-1658 omvat en die helaas niet uitgroeide tot een biografie over dezen merkwaardigen Nederlandschen „empire builder” met zijn wijldomvattende projecten, die echter meer een „groot en ambitieus koninck” dan een dienaar van een handelscompagnie pasten⁴⁾.

Van Goens had met de inspectie van Suratte en Wingurla niet gewacht tot hij van zijn krijgsoperaties zou zijn teruggekeerd, maar droeg deze visitatie voorloopig op aan zijn fiscaal Lucas van der Dussen⁵⁾.

Na het volbrengen van den succesrijken tocht langs de Indische kust in 1657-1658 restte hem nog de uitvoering van de verdere opdracht van zijn instructie.

1) Aalbers, Rijcklof van Goens, p. 141.

2) Adriaan Roothaes, eerst in dienst van de Admiraliteit van Amsterdam, ging naar Indië en werd in 1656 belast met het commando over de vloot naar Ceilon en Goa. Vijf maal achtereen was hij aanvoerder van de blokkadevloot voor deze laatste stad. Van 1660—1672 commandeur van Gale. In 1672 staat hij aan het hoofd van een vloot in de Ceilonsche zeëen, uitgerust tegen de Fransche vloot onder De la Haye. Kort daarop overleed hij (Stapel in Beschryvinge van de Oostindische Compagnie van Pieter van Dam bk. II 2, p. 256 noot 3, waar opgave van literatuur gegeven wordt).

3) J. Aalbers, Rijcklof van Goens, commissaris en veldoverste der Oost-Indische Compagnie en zijn arbeidsveld, 1653—1654 en 1657—1658, p. 120—170; idem, Roothaes voor Goa, 1657—1658, p. 171—191.

4) Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 352.

5) Aalbers, p. 192 e.v.; Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 290 noot 2.

De toestand in de Molukken, in het bijzonder in Amboina, waar een groote sterfte onder de soldaten van de Nederlandsche bezetting heerschte, maakte het noodzakelijk dat een groot gedeelte van de krijgsmacht van Van Goens overgeplaatst werd naar de Oostersche kwartieren. Een krachtig voortzetten van het begonnen offensief was daardoor onmogelijk geworden. 30 September 1658 gelastte de Hooge Regeering Van Goens, het voorloopig bij zijn „heerlijke overwinningen” te laten¹⁾, een bericht, dat hem pas bereikte, toen hij zijn tocht reeds met volle kracht had voortgezet. Van Goens moest zich nu allereerst wijden aan het eiland Ceilon, om dit zoowel tegen invallen van buiten als tegen de intriges van den koning van Kandia te beveiligen. En behalve Ceilon moesten ook de veroveringen op de z.g. Overkust nader geconsolideerd worden.

De zee tusschen Ceilon en het vasteland bestaat uit twee groote golven, de bocht van Tutucorin en de bocht van Tondi. Deze worden gescheiden door de z.g. Adamsbrug, een reeks banken, tusschen de eilanden Manaar en Rammanacoil.

De machtigste heer in deze gebieden was de neyk van Madure. In zijn gebied hadden de Nederlanders een kleine nederzetting te Caylpatnam, waar voornamelijk rijst werd ingekocht ter voorziening van Ceilon. Meer oostelijk lag Tutucorin, dat door Van Goens bij 's Compagnies bezittingen gevoegd was. Aan de kust van Madure leefden de Parruas, een visschersbevolking, door Xaverius tot het Christendom bekeerd, en die als paarlduikers van geen geringe betekenis waren voor degenen, die de Madureesche kust beheerschten.

Aan de bocht van Tondi heerschte de neyk van Tansjouwer (= Tanjore). In dit gebied lag Negapatnam. Sinds 1657 was daar het fort in Nederlandsche handen. Tusschen Madure en Tansjouwer lag het land van den teuver, een vazal van den neyk van Madure. Aan hem behoorde het eiland Rammanacoil. De Compagnie wilde in deze streken geheel meester worden om de vaart tusschen de westkust van Voor-Indië naar Coromandel binnendoor te beheerschen en Ceilon op deze wijze te beveiligen. Hierdoor hoopten de Nederlanders tevens den profijtelijken en winstgevendenden peperhandel tusschen Malabar en Coromandel in eigen handen te verkrijgen³⁾.

1) Kol. Arch. 785, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Raden aan Van Goens, 30 Sept. 1658.

2) Aalbers, p. 66, 67.

3) Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Raden, 6 Juli 1658.

Ter verzekering van den handel in die streken was het dringend noodzakelijk, dat de Compagnie hier de beschikking kreeg over een sterkte of fort. De neyk van Madure, in wiens landen Tutucorin gelegen was, had nooit geduld, dat de Portugeezen hier een vesting bouwden. Het stond te bezien of hun opvolgers, de Nederlanders, dit voorrecht goedschiks van den neyk zouden kunnen verkrijgen. Moest men toch gewapender hand optreden, dan zou een sterkte op de Malabarkust een veel betere beveiliging van den geheelen omtrek opleveren en tevens een begin kunnen zijn tot algeheele beheersching van den peperhandel in die streken.

Zooals in het vorige hoofdstuk is uiteengezet, waren de Nederlanders aan die kust geregelde afnemers van de peper geworden, maar om vreemde concurrenten te weren, ontbrak het hun aan de macht, en juist in deze jaren ontplooidde de Engelsche Compagnie een groote activiteit. De Portugeezen bedektelijk steun verleend, trachtten de Engelschen, waar zij er toe in staat waren, den Nederlanders de loef af te steken.

De Portugeezen verkeerden in een hoogst benarde positie. Hun stamland Portugal, waar in 1656 de eerste Braganza, koning Johan IV, stierf en de regeering in handen kwam van de koningin-regentes Louise voor den minderjarigen Alfonso VI, was sinds 1657 in hernieuwden oorlog met Spanje. De Spaansche veldheer Don Juan d'Austria viel het land binnen en bezette de grensprovincies. Ook de Nederlanders, met wie nog steeds de vrede niet bekrachtigd was, van welke omstandigheid de Portugeezen gebruik maakten om het aan Nederland behoorende Brazilië te veroveren, besloten tot krachtiger oorlogvoering niet alleen in Indië, maar eveneens in Europa. In 1657 werd de Portugeesche kust door een Nederlandsche vloot onder Van Wassenaer van Obdam geblokkeerd. Na verloop van eenige weken voegde zich bij hem de vice-admiraal De Ruyter, komende van een kruistocht op de Middellandsche zee. De Nederlandsche vloot bestond uit een 27 à 28 oorlogsschepen. Verschillende Portugeesche schepen, die uit West-Indië kwamen, werden door de Nederlanders opgevangen en buit gemaakt. De Nederlandsche scheepsmacht belette tevens, dat Portugal eenige eskaders naar buiten zond. Ook in 1658 werd de Portugeesche kust voor een gedeelte van het jaar door een vloot van 22 schepen onder De Ruyter bezet. Pas in 1659, toen de ontwikkeling van den politieken toestand in de Noordsche staten de aanwezigheid van de Nederlandsche vloot daar dringend vereischte, kwam de Por-

tugeesche kust weer vrij ¹⁾). Aan de zending van een hulpeskader naar Indië was in de jaren 1657 en 1658 niet te denken.

In Indië sloeg de bezetting van Goa door de Nederlandsche defensievloot de Portugeezen niet alleen strategisch lam, maar trof ook den Portugeesch-Indischen handel in het hart, terwijl het vrijwel onmogelijk werd, dat men van Goa uit versterkingen naar de andere Portugeesche forten aan de Malabarkust zond, die zeker het naaste doelwit van de Nederlanders zouden zijn.

Het gebrek aan geld, wapens en door de groote desertie ook aan menschen, deed de toestand steeds nijpender worden. Hulpkreten gingen naar Lissabon; indien niet spoedig het reeds lang beloofde secours ²⁾ gezonden werd, zou de toestand, waarin de Portugeezen in Indië verkeerden, geen twee jaar meer vol te houden zijn ³⁾).

Met de grootste moeite werden in Goa de geldmiddelen bijeengeschaapt, noodig om de galjoenen te kunnen bewapenen en de sterkten, in het bijzonder Cochin, in staat van verdediging te brengen ⁴⁾).

Geruchten deden de ronde, die door de Nederlanders natuurlijk gaarne geloofd werden, dat die Portugeezen, die in Indië hun tweede vaderland gevonden hadden, er gehuwd waren en grondbezit verworven hadden en zich nu door hun regeering bedrogen en verlaten voelden, zich desnoods wel onder Nederlandsch bewind zouden willen begeven, mits hun vrijheid van religie en behoud van hun bezittingen zou worden toegestaan ⁵⁾). Maar of het aantal van deze Portugeezen, gezien het antagonisme tusschen beide volken, groot geweest zal zijn, staat toch zeer te bezien.

Door geïntregeer bij den koning van Kandia ⁶⁾ en bij het hof van Byapur ⁷⁾ hoopten de Portugeezen hun verloren invloed te herwinnen.

¹⁾ J. C. de Jonge, *Geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen* dl. I, p. 545.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, translaat miss. koningin van Portugal aan den onderkoning, 24 April 1658.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, translaat miss. van de gouverneurs van Indië aan de koningin van Portugal, 18 December 1658; idem, translaat antwoord door de gouverneurs van Indië aan den kapitein van Cochin, 11 November 1658.

⁴⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, translaat miss. door de gouverneurs van Indië aan de koningin van Portugal, 18 Dec. 1658.

⁵⁾ Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 6 Juli 1658.

⁶⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, translaat miss. door de gouverneurs van Goa aan den koning van Kandia, 27 Oct. 1658; idem 1116, O.B. 1659 I verv., copie miss. van Van der Meyden aan Van Goens, 7 Jan. 1658.

⁷⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. door Van Goens aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659.

Voordeelige verdragen, geld en soldaten werden aangeboden, opdat deze vorsten van hun vriendschap met de Nederlanders, „die afvallige schadedoenders”, zouden afzien en de Portugeezen zouden helpen hen uit hun sterkten op Ceilon en hun nederzetting te Wingurla te verdrijven. Maar de Portugeezen hadden in voorgaande tijden niet het hunne gedaan om het vertrouwen van de Indische vorsten te winnen, die bovendien bij een strijd tusschen de concurrenten slechts voordeel konden hebben. De Portugeesche aanbiedingen vonden geen weerklank.

Na de verovering van Tutucorin draalt Van Goens niet den eenmaal zoo gelukkig begonnen veldtocht voort te zetten. De Indische westkust is nu aan de beurt en de vraag rijst, welke plaats men eerst dient aan te tasten. Daar Van Goens van de Portugeezen een wanhopige krachtsinspanning verwachtte om het verlorene te heroveren door met alle galjoenen en fregatten buiten Goa te komen, was hij het liefst, mits er versterking van Batavia kwam, met zijn geheele krijgsmacht voor Cochin gerukt. Commandeur Roothaes zou ondertusschen de „Bhare” van Goa bezet houden. Indien het gelukte Cochin te veroveren, kon men dan naar Diu koersen en het beleg voor die plaats slaan¹⁾. Een nog stoutmoediger plan koesterde Van Goens, en wel om niet eerst Goa te bezetten, maar Cochin met de vereenigde macht aan te tasten, waarbij men tegelijk de Portugeesche vloot, die tot ontzet zou uitkomen, kon verslaan²⁾, een plan, dat geen begin van uitvoering kreeg. Het groote practisch nut van de blokkade van Goa was in de voorafgaande jaren te goed gebleken.

Het waren niet het minst de geruchten over intriges van de Engelschen, aan wie de Portugeezen wellicht Cochin zouden willen inruimen, mits de Engelschen de Portugeezen bescherming tegen hun Nederlandsche belagers verleenden, die Van Goens het oog allereerst op Cochin deden slaan³⁾. Het waren stoutmoedige projecten; de praktijk vereischte echter een behoedzamer taktiek.

De peperhandel, die de Compagnie nu reeds lange jaren aan de Malabarkust dreef en waarin Reynier van Serooskercken zijn meesters

¹⁾ Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 6 Juli 1658.

²⁾ Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 17 Maart 1658.

³⁾ Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 6 Juli 1658. Volgens die geruchten zouden de Engelschen 12 stukken geschut in de stad ter verdediging gelegd hebben. Vgl. W. Foster, *English Factories 1655—1660*, p. 115 e.v., 151, 214.

te Calicoylan diende¹⁾), bracht de Compagnie geen geringe voordeelen op. Deze handel was sinds 25 October 1657 door Gouverneur-Generaal en Raden onder beheer van het eiland Ceilon gesteld²⁾). In het tweede hoofdstuk werd een overzicht gegeven van de handelspenetratie der Nederlanders op de Malabarkust tot hun gewapend optreden tegen de Portugeesche vestingen.

Hoewel er te Calicoylan tegen zeer lagen prijs peper te krijgen was³⁾ en Van Serooskercken het aantal te bekomen lasten peper wel op een 1400 per jaar schatte⁴⁾), mits er een paar jachten op de kust kruisten om de vreemde concurrenten, in het bijzonder de handelaars van Cananoor, Poracad, Calicoylan en Europeesche naties te weren, was de Compagnie aanvankelijk niet zooveel gelegen aan het kostelijk „grain”, dat haar ook uit andere gewesten overvloedig toevloede. Wel werd het groote belang begrepen, dat de Compagnie had om andere concurrenten uit te sluiten. Maar het recht had zij hiertoe niet⁵⁾). Alleen die Indische handelaars, die op Portugeesche plaatsen voeren of Portugeesche goederen ingeladen hadden, mochten volgens oorslogsrecht door de Nederlanders voor goeden prijs verklaard worden.

Ongeveer 1000 lasten peper per jaar eischte de Compagnie uit de Malabaarsche gewesten, die zoo goedkoop mogelijk, tegen 10 tot 12 realen de baar van 500 pond, moesten worden ingekocht. De specerijen en andere koopwaren, die in ruil voor die peper verkocht zouden worden, moesten denzelfden prijs opbrengen als in Suratte en Coromandel, opdat de handel van de eene plaats die van een andere nederzetting der V. O. C. niet schadelijk zou zijn⁶⁾). Niet alleen voor een voordeeligen peperhandel, maar ook omdat de V. O. C. den steun van de Malabaarsche vorsten tegen de Portugeezen noodig had, moest met hen de vriendschap onderhouden blijven⁷⁾). In het bijzonder boden

¹⁾ Zie p. 112 e.v.

²⁾ Kol. Arch. 1116, O.B. 1659 I verv., copie miss. van den gouverneur van Ceilon aan den opperkoopman Van Serooskercken, 9 Febr. 1658.

³⁾ 12 realen de candiel van 500 pond.

⁴⁾ Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie miss. van den gouverneur en raad van Ceilon Van der Meyden aan G.G. en Rd., 30 April 1658; Kol. Arch. 1115, O.B. 1659 I, orig. gen. miss. G.G. en Raden aan XVII, 14 Dec. 1658.

⁵⁾ Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 30 April 1658; Kol. Arch. 785, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan gouverneur en raad van Ceilon, 9 Aug. 1658.

⁶⁾ Kol. Arch. 784, Uitgaand briefboek Batavia. Instructie van G.G. en Rd. voor Van Goens, 5 Sept. 1657; idem 785, Uitgaand briefboek G.G. en Rd. aan gouverneur en raad van Ceilon, 9 Aug. 1658.

⁷⁾ Kol. Arch. 785, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan gouverneur en rd. van Ceilon, 9 Aug. 1658.

de vorstjes van Poracad, Calicoylan¹⁾ en de vorstin van Coylan hun goede diensten aan. Hun betrouwbaarheid werd evenwel door de Compagnie eenigszins in twijfel getrokken.

Grooter belang kreeg de peperhandel voor de V. O. C. toen één van haar rijkste peperschuren, Palembang, in opstand kwam; een strafexpeditie daarheen gezonden moest worden en de pepertoevoer van daar tijdelijk stopte²⁾. Dan krijgt de Malabaarsche peper weer een grootere waarde, te meer daar nu de mogelijkheid bestaat ongewenschte concurrenten gewelddadig uit te sluiten en den voordeelligen uitvoerhandel van de peper uit Malabar naar Coromandel, Bengalen, Hindustan, Perzië en Mocha geheel in handen te krijgen ten koste van de Portugeesche, maar vooral ook van de Indische en Mohammedaansche handelaars. Europeesche kooplieden, natuurlijk in de eerste plaats de Engelsche concurrenten, zullen eveneens het veld moeten ruimen.

De Engelschen hadden de laatste jaren aan de Malabarkust een groote activiteit ten toon gespreid. Ten noorden van het Malabaarsche gebied hadden zij te Karwar reeds geruimen tijd een nederzetting. In 1658 en 1659 werden twee nieuwe factorijen gesticht, beide onder het presidentschap van Suratte, n.l. aan de Madurekust te Kayal, dicht bij Tutucorin, en te Calicut. Kayal, in Marco Polo's tijd een bloeiende havenstad, was door een kustverschuiving reeds in den tijd der Portugeezen achteruitgaande. De oudste vestiging van de Engelschen in die plaats schijnt terug te gaan op een private Engelsche onderneming. De Engelschen waren daar gekomen na de verovering van Tutucorin door de Nederlanders. Door de inheemsche bevolking werden de Engelschen goed ontvangen. Vooral de Indische kooplieden beloofden hun een voordeelligen handel.

Naar Calicut werd in Maart 1659 de Engelsche agent Robert Masters gezonden om een lading roodhout en cardamon te krijgen. De samorijn ontving den Engelschman goed en verzekerde hem, dat hij alle producten van het land tegen redelijke prijzen zou kunnen inkoop. Masters kon met een volgeladen schip en de uitnoodiging van den samorijn om een nederzetting te Calicut te stichten, naar

1) Kol. Arch. 1116, O.B. 1659 I verv., copie miss. gouverneur van Ceilon Van der Meyden aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1657; idem, copie miss. van Van der Meyden aan Van Serooskercken, 21 Nov. 1657.

2) Kol. Arch. 785, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Van Goens, 18 Oct. 1658. Voor den verraderlijken overval op de Nederlandsche schepen te Palembang: G. Lauts, *Geschiedenis van de vestiging, uitbreiding, bloei en verval van de macht der Nederlanders in Indië*, dl. II, p. 63. Ook Stapel, *Geschiedenis N. Indië* III, p. 355 en 356.

Suratte terugkeeren. De uitnoodiging werd aangenomen. Twee Engelsche agenten zouden te Calicut verblijf houden, vanwaar zij hun handelstransacties ook in andere plaatsen van de Malabarkust, zoo te Cananoor, hoopten uit te breiden. De samorijn schijnt de Engelschen een soort handelsmonopolie toegestaan te hebben, want Masters kon de hand op ieder schip leggen, dat in Calicut handelde en niet in die haven thuis hoorde of van plaatsen kwam, die niet met de Engelschen een verbond hadden¹⁾. Niet alleen te Karwar, maar ook in de andere havens en de meer binnenlandsch gelegen steden van het Byapursche rijk ontvouwden de Engelschen een groote activiteit²⁾, die hun een zeker aandeel verzekerde in den handel langs de westkust van Voor-Indië. Zij konden daardoor peperladingen voor Engeland inkoop, maar bedierven op deze wijze de Europeesche pepermarkt voor hun Nederlandsche concurrenten.

Alleen door een militaire bezetting van de Malabarkust kon de V. O. C. die Engelsche penetratie beletten. De voorsprong, die de Nederlanders door de beheersching van den handel in den oostelijken Archipel op de Engelschen hadden, was groot, daar zij met hun oostelijken handel dien van Voor-Indië voedden. Nu zij ook vaster voet in Voor-Indië zelf kregen, dreigde die voorsprong den Engelschen noodlottig te worden. Afgunst en vrees vervulden de Engelsche Compagnies dienaren, aangewezen op den invoer van geld en Europeesche waren, die soms in veel te kleine hoeveelheden aangevoerd werden. Als de Nederlanders de alleenheerschappij op de Malabarkust verwierven, zou het voor de Engelschen onmogelijk zijn, zich daar langer te handhaven, tenzij zij zich in tijds van een versterkte marinebasis konden meester maken, die hun scheepvaart en handel beveiligde en hun gunstige verbindingen met het achterland verschaft. Engeland trachtte een aandeel in de Portugeesche erfenis te verkrijgen. Zijn hulp en vriendschapsbetuigingen aan het machteloze en in het nauw gedreven Portugal nemen in deze jaren hand over hand toe, een politiek die tenslotte zal voeren tot den afstand van Bombay³⁾ aan de Engelsche kroon, waarmede een der fundamenten gelegd wordt voor het Britsch imperium.

¹⁾ Voor de Engelsche nederzettingen te Kayal en Calicut: W. Foster, *The English Factories in India 1655—1660*, p. 218 e.v.

²⁾ Foster, *Factories 1655—1660*, p. 233 e.v.

³⁾ Reeds in Nov. 1660 werd de regeering in Goa gepolst door twee Engelsche afgezanten over een bezetting van Bombay: Foster, *Factories, 1655—1660*, p. 332, 333.

De Nederlanders, die deze Engelsche bemoeiingen met zeer gemengde gevoelens aanzagen, waren vast besloten zich door hun „Engelsche vrunden niet van de banck te laten schuiven ende vercloeckt te worden”. Daarom wilden zij „wacker en snedich uitkijken” om meester van hun eenmaal verkregen handel te blijven¹⁾. Vooral moest den Engelschen belet worden dat zij de Portugeezen te Goa of andere door de Nederlanders belegerde Portugeesche sterkten van wapens en verdere contrabande voorzagen. De Engelschen lieten de Portugeezen zelfs contrabande in Moorsche schepen, die door hen gekocht en bevracht waren, toevoeren²⁾. Dit bracht een visitatie van de Engelsche schepen met zich mede, hoewel de V. O. C. het toch liever niet tot openlijke oorlogshandelingen met de Engelschen wilde laten komen. Der Engelschen „glorieuze aert” moest zooveel mogelijk worden ontzien. Commandeur Roothaes werd aanbevolen de Engelsche schepen niet te dwingen de vlag voor de Nederlanders te strijken, daar zulke „bravados” slechts te meer verbittering wekten. „Dat wij haer buyten de havens onser vijanden houden, nemen zij reeds euvel genoeg”³⁾; Cochin en Diu waren beide sterkten, waar de Portugeezen groote waarde aan hechten. Aan de verdedigingswerken van deze plaatsen was door hen het meeste ten koste gelegd. De weerstand tegen een Nederlandschen aanval zou daar stellig het grootst zijn. Daarom komen al vóór de verovering van Tutucorin plannen bij de Nederlanders op om eerst een der minder belangrijke forten van de Portugeezen te veroveren, en laat men het oog vallen op Coylan of Quilon, gelegen in het land van de signati vorstin⁴⁾, onderhoorig aan de staat Trevancore. Zooals boven reeds verhaald is, had deze vorstin de Compagnie vriendschapsbetuigingen laten toekomen. Zoowel de signati als de koning van Calicoylan hadden de Compagnie om hulp verzocht tegen de Portugeezen. De signati bood aan, Coylan voor de Nederlanders in te ruimen en de V. O. C. het pepermonopolie te geven. Bovendien verzocht de koningin van Gondry (Goendre), ten zuidoosten van Calicoylan, de peper, die haar land leverde, aan de Compagnie tegen den gewonen prijs te mogen verkoopen en zich daarbij te verbinden, deze aan niemand anders te

¹⁾ Kol. Arch. 785, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan den gouverneur en rd. te Ceilon, 9 Aug. 1658.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Van der Meyden te Coylan, 4 April 1659.

³⁾ Kol. Arch. 784, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie Roothaes, 1 Aug. 1657.

⁴⁾ Signati is de titel van de vorsten en vorstinnen in dit land.

leveren. De koning van Poracad verzocht de Nederlandsche hulp om Cochín op de Portugeezen te bemachtigen¹⁾. Bij een onderneming op de Malabarkust zou de V. O. C. dus op bondgenooten kunnen rekenen. De keuze voor een vermeerstering van Coylan werd misschien ook eenigermate bepaald door het feit, dat berichten de Nederlanders bereikten van de komst van een Engelschman te Coylan op een Moorsch schip. Deze had daar peper ingekocht tegen lood en zwavel en gaf voor een nederzetting te willen stichten²⁾. Deze Engelschman moet een zekere Edmund Percival geweest zijn, een koopman van het schip *Welcome*. Dit schip had in 1658, komende van Mosambique, Cochín aangedaan, en toen waren ook verbindingen met Coylan aangeknoopt³⁾.

Het fort Coylan⁴⁾ was bijzonder gunstig gelegen op een uitstekende punt van de Malabaarsche kust, waardoor de westzijde een natuurlijke verdediging bezat in de klippen en rotsen, die als hooge muren uit de zee oprezen. Oudtijds was Coylan een belangrijke haven aan de Indische westkust, het Coilum van Marco Polo⁵⁾. De Portugeezen hadden het fort gebouwd, waren er gevestigd en vermengden zich met de inheemsche bevolking. Zooals in iedere Portugeesche nederzetting bevonden zich binnen het versterkte gedeelte verschillende kerken en kloosters. Om en in de stad groeiden zeer veel kokosboomen, die de inwoners een goed middel van bestaan opleverden. Coylan lag in een gezonde, volkrijke streek.

Maar vóór een expeditie tegen Coylan uitgerust wordt, is de blokkadevloot onder Roothaes 20 September 1658 voor de „Bhare” van Goa verschenen met 9 schepen, het Wapen van Holland, het Zeepaard, *Muyden*, *Tertholen*, *Hercules*, *Dolphijn*, *Mars*, *Terschelling* en *Geldria*, bemand met 1069 koppen uitgelezen volk. Den Portugeezen moest het zenden van versterkingen onmogelijk gemaakt worden. Door de weersgesteldheid aan de Kust was het pas mogelijk in September met de bezetting aan te vangen⁶⁾. Hoewel Gouverneur-

1) Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 266.

2) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van den koopman Eduard Ooms te Tutucorin aan Van Goens, 24 Oct. 1658.

3) Foster, *Factories 1655—1660*, p. 156.

4) Zie Baldaeus, p. 143; Wouter Schouten, *Oost-Indische Voyagie 2e boek*, p. 268; François Valentijn, *Beschrijving van het Nederlandsch Comptoir op de kust van Malabar etc.* (dl. V 2 van Oud en Nieuw Oost-Indiën); vgl. ook *Indische kaarten Alg. Rijksarchief*, no. 912.

5) *Imperial Gazetteer of India* op Quilon.

6) Kol. Arch. 1115, O.B. 1659 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 14 Dec. 1658.

Generaal en Raden in 1657 de vloot zoo vroeg mogelijk hadden uitgezonden, was het de Portugeezen toch gelukt een hulpeskader van drie groote galjoenen binnen Goa te krijgen. Hun pogingen om met gecombineerde macht de blokkade te verbreken was mislukt en kostte hun twee galjoenen. Nog 8 galjoenen waren echter binnen Goa over en zouden niet alleen met ladingen naar Portugal kunnen terugkeeren, waardoor de handel der V. O. C. in Europa benadeeld werd, maar ook de Nederlandsche schepen, die met lading de Indische kust passeerden, kunnen aanvallen en vernietigen. En welke plannen konden de Portugeezen niet koesteren tegen het nauwlijks gepacificeerde Ceilon¹⁾.

Zoo vroeg mogelijk verschijnt Roothaes in 1658 voor de „Bhare”, toch ook deze maal weer te laat om te verhinderen dat een galjoen uit Portugal en een kraak, die eenige jaren in Mosambique was opgelegd, binnen kwamen. Maar met dit al beteekende de Portugeesche scheepsmacht na de gevoelige verliezen van de vorige blokkade in 1657—1658²⁾ geen overgroot gevaar. Wel moest Roothaes zijn schepen zoo veel mogelijk bij elkaar houden, om niet, als de vijand met zijn geheele vloot zou willen uitloopen, kans te hebben verslagen te worden³⁾. Maar het blijkt dat de vijand met zijn schepen geen aanstalten voor een aanval doet. Daarom steekt Roothaes twee schepen van zijn vloot af om langs de kust naar het zuiden te kruisen op vijandelijke schepen.

Doordat de Nederlanders hun scheepsmacht dicht bijeen dienden te houden, gelukte het kleine vaartuigen, dicht langs de kust varende, zonder dat de Nederlandsche schepen dit konden beletten in en uit de haven van Goa te geraken, waardoor de Portugeezen voorzien werden van allerlei voor hen noodige zaken. Roothaes voerde, om dit te verhinderen, een nieuwe taktiek in om kleine snel zeilende jachten te doen samenwerken met de grootere zware oorlogsschepen. Niet alleen had hij hiertoe eenige kleine jachten, gemonteerd met 8 à 10 kanonnen noodig, die de *cafilas*⁴⁾ het in- en uitvaren uit Goa

¹⁾ Kol. Arch. 785, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie van G.G. en Rd. voor Adriaan Roothaes, 6 Aug. 1658.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659.

³⁾ Kol. Arch. 785, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie Roothaes, 6 Aug. 1658.

⁴⁾ Een *cafila* was een vloot van handelsschepen, zowel Portugeesche als Indische, die onder convooi van Portugeesche oorlogsfregatten eenige keeren in het jaar langs de Indische kust voeren om ladingen in te nemen en naar Goa te brengen.

moesten beletten en bovendien beter dan de zware oorlogsschepen tegen de vijandelijke fregatten konden ageeren. Daarenboven moesten snel roeiende vaartuigen, gemonteerd met 3 of 4 kleine kanonnen, die dichter langs de kust konden komen en zich sneller dan de groote schepen konden voortbewegen, allen toevoer van- en naar Goa afsnijden. Daar die stad voornamelijk aangewezen was op aanvoer van buiten, in het bijzonder van de rijst uit Canara, hoopten de Nederlanders de Portugeezen in groote „extremiteyt” te brengen¹⁾.

In theorie leek deze taktiek zeer geëigend en men bouwde hierop groote verwachtingen. Maar een groote moeilijkheid voor de Nederlanders was om deze jachten en roeivaartuigen te kunnen bemannen. De groote oorlogsschepen mochten niet van scheepsvolk verzwakt worden, dus nam men inlandsche roeiers in dienst. Deze ondervonden van de ruwe Nederlandsche matrozen een dergelijke behandeling, dat zij weinig lust toonden in 's Compagnies dienst te blijven of te treden. Bij gebrek aan eigen Nederlandsch volk trachtte men nu maar inlandsche en Portugeesche schepen prijs te maken om de daarbij gevangen genomen inlandsche zeelieden als roeiers te gebruiken, met wie men dan niet zoo „delicaat” behoefde om te gaan als met gehuurd volk, hoewel ook een bemanning, geheel uit gevangenen bestaande, zekere gevaren inhield van overval en verraad. De Nederlanders hoopten, dat de inlanders op den duur aan hen, evenals aan de Portugeezen, van wie ze meestal toch ook meer slaag dan eten kregen, zouden wennen²⁾.

Gedekt door de vloot van commandeur Roothaes voor Goa, zeilt 28 Nov. 1658 admiraal Rijcklof van Goens met de oorlogsjachten Ter Goes, Workum, Schelvis, Bantam en eenige kleinere schepen, bemand met de meest uitgelezen soldaten, van Ceilon naar de Indische kust. 5 December d.a.v. wordt Kaap Comorijn gepasseerd en vier dagen later komt de Nederlandsche vloot op 1½ mijl ten zuiden van Coylan ten anker. Een bericht wordt naar de grooten van het land gezonden. Daar hierop geen antwoord volgt, wordt den volgende dag bij zonsopgang en vrij onstuimig weer en niet zonder verzet van de inlanders de krijgsmacht, bestaande uit een 1200 soldaten, aan

¹⁾ Kol. Arch. 1115, O.B. 1659 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 14 Dec. 1658; Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie rapport van Adriaan Roothaes, 4 Juni 1658.

²⁾ Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie rapport van Adriaan Roothaes, 4 Juni 1658; idem no. 785, Uitgaand briefboek Batavia, Instructie Roothaes, 6 Aug. 1658.

land gezet. De onderkoopman Jurriaan Blom gaat als afgezant naar de vorsten van het land met verzoek neutraal te blijven in den strijd tusschen Nederlanders en Portugeezen.

De inlanders laten de Nederlanders den tijd zich op het ruime strand in slagorde op te stellen. Als zij dan in 5 „eskaders” ieder van vier compagnieën oprukken, volgt plotseling een woeste uitval om dezen opmarsch naar fort en stad te beletten. De aanval geschiedt door een te samen gestroomden troep van wel 3000 gewapende nairo's, waar zich ook eenige toepassen (Portugeesche halfbloeden) tusschen bevinden. Het blijkt nu wat de vriendschapsbetuigingen van de Malabaren waard zijn.

De Nederlanders leeren hier voor den eersten keer de gevechtswaarde en strijdwoede van de nairo's, de Malabaarsche militia kennen ¹⁾. De kapitein, die aan de spits van den troep staat, laat onmiddellijk chargeeren, hetzelfde doet de bevelhebber van den tweeden troep. Dit drijft de nairo's op de vlucht. Van Goens geeft terstond aan de kapiteins, die de twee achterste troepen commandeeren, bevel dichter op te marcheeren en ook in de achterhoede waakzaam te zijn, daar een tweede aanval van de nairo's van drie zijden tegelijk verwacht wordt. Een felle aanval volgt inderdaad, maar wordt ook dezen keer afgeslagen. Men achtervolgt de vluchtende nairo's, maar deze kunnen in het dicht bijzijnde bosch van klapperboomen, dat zich langs den zee kant uitstrekt ontkomen en maken het de Nederlanders nog den geheelen verderen ochtend en middag lastig, zonder dat zij meer tot een grooten aanval durven over te gaan. Hen voortdurend onder vuur houdend, weten de Nederlanders tenslotte zonder hinder binnen de stad te komen. Nadat de Nederlandsche legermacht zich gesplitst heeft, beklint Van Goens met een gedeelte van zijn mannen de muren van het fort, terwijl zijn onderbevelhebber Joan van der Laen aan de andere zijde door de poort de stad inrukt. Zoowel fort als stad blijken door de Portugeezen verlaten te zijn. Een niet geringe buit aan wapens en ammunitie valt de Nederlanders in handen, w.o. 15 metalen stukken met toebehooren ²⁾. Slechts 10 dooden en 23 gewonden kostte de Nederlanders de verovering van hun eerste fort aan de Malabaarsche kust ³⁾. In Batavia heerschte groote blijdschap

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, Inventaris „van het veroverde in de stad Coulan”.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Eduard Ooms te Tutucorin, 11 Dec. 1658.

over deze overwinning, die zich uitte in dankdiensten in de kerken en in vele kanonschoten van de sterkten en schepen als „vreuchde teecken” dat de „ooren der vijanden alomme daarmede vervult werden”. Een bosschietter werd daarbij zelfs zijn hersenpan verpletterd „soo datter 't breyn uytvlooch”, maar gelukkig was hij nog in leven, „gebruyckende sijn volle verstant”¹⁾.

De inlanders boden vrede aan, maar eerst eischte Van Goens zijn afgezant terug. Scherpe bedreigingen van een onverbiddelijk optreden zoo deze compagniesdienaar met zijn gevolg niet in goeden welstand terugkeerde, werden geuit. Het geheele land zou verwoest, 's konings tempel en hof in den brand gestoken worden. Tegelijk konden deze bedreigingen, hoopte Van Goens, „tot een goet exempel” voor de andere Indische vorsten in die omgeving dienen, i.c. voor den raja van Cochin en den neyk van Madure²⁾. De vorstin van het land van Coylan, de signati, bood in een „courtois” briefje haar verontschuldigen aan. Zij had de Portugeezen, die nu al meer dan 150 jaren in haar land woonden, niet haar bescherming willen onthouden, bovendien hadden haar onderdanen zoo veel over de strijdbaarheid van de Nederlanders gehoord, dat zij gaarne eens een kans met hen waagden. Maar nu het bleek, dat de Portugeezen door het ongeluk achtervolgd werden, en zij aan haar plicht voldaan had, achtte zij het tijd dezen haar land te ontzeggen en de Nederlanders toe te laten op zulke voordeelige voorwaarden, als men te samen overeen zou kunnen komen. De vijandelikheden moesten daarom gestaakt en haar onderdanen geen verder geweld aangedaan worden³⁾.

Nadat de Nederlandsche afgezant weer veilig terug was, werd een voorloopige vrede gesloten. Bekrachtigd werd deze vrede door het contract van 7 Januari 1659⁴⁾. Hierbij werd bepaald, dat er een duurzame vrede tusschen de beide partijen zou zijn. Voorts werden de stad Coylan, de Portugeesche tuinen, gronden en huizen en de plantages, die de Portugeezen aan de inlanders verpand hadden, aan de V. O. C. in vollen eigendom afgestaan, mits deze de daarop verschuldigde rechten betaalde. De inheemsche Christenen mochten in hun huizen

¹⁾ Daghregister van Batavia 1659, p. 43.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Eduard Ooms te Tutucorin, 11 Dec. 1658.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659.

⁴⁾ Corpus Dipl. dl. II, p. 139—142; Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, p. 268 vs., copie artikelen van verbond tusschen de signati en de Compagnie, 7 Jan. 1659.

blijven wonen en werden, evenals zij dit aan de Portugeezen geweest waren, dienstbaar aan de V. O. C. Geen Portugeesche priesters of zulke van gemengd ras mochten in het land blijven wonen, noch er in komen op straffe voor altijd verbannen te worden. Geen andere Europeesche naties zouden in het land van de signati mogen handelen. Beide partijen zouden elkaar wederkeerig tegen elkanders vijanden bijstaan. De signati beloofde de peper van het land alleen aan de V. O. C. te leveren, gelijk zij het voordien aan de Portugeezen gedaan had. Geen Indische vaartuigen zouden zonder pas van het opperhoofd van de Nederlandsche nederzetting mogen varen. Indien de kooplieden in het rijk van de signati iets aan de Compagnie schuldig waren, moesten zij dit op een bepaalden tijd betalen. Deden zij dit niet, dan zouden de landsgrooten dit moeten invorderen en voldoen. Tenslotte volgde een specificatie van de passen, tollën en rechten, door de kooplieden aan de V. O. C. te betalen. De koningin en haar voornaamste minister, de Bariate Pulle, zouden jaarlijks een geschenk van de V. O. C. ontvangen.

Daar reeds eerder geruchten de ronde deden, dat de Portugeezen zich in Cochin aan het versterken waren¹⁾ zond Van Goens Van Serooskercken met eenige soldaten op het jacht Schelvis naar Cochin om de rivier te bezetten. Verder moest Van Serooskercken de neutraliteit van den koning van Cochin trachten te verwerven door de aanbieding van een aanzienlijk geschenk in geld (wel 20.000 realen) en van 3 à 4 olifanten. Eenige dagen later volgde Van Goens met de rest van de krijgsmacht, terwijl hij te Coylan slechts een assistent en eenige soldaten achterliet. Van Goens verlette geen tijd voor Cochin, daar de onderhandeling met den vorst van het land nog geen voortgang gevonden had en een landing, gezien de versterkingen van de Portugeezen en de te verwachte vijandschap van den vorst en zijn nairmilitia, zeer gevaarlijk voor de Nederlanders zou kunnen zijn, met de kans, geheel afgesneden van hun vloot, omsingeld en vernietigd te worden²⁾.

Van Goens richt nu den steven naar Cananoor, om na de verovering van dit kleine Portugeesche fort de sterkte Diu te kunnen aantasten. Aan den samorijn worden vriendschapsbetuigingen en voorstellen tot

¹⁾ Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 3 Sept. 1658.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, resoluties admiraal, gouverneur en raad van Ceilon, 6 Nov. 1658, resoluties in de oorlogsvloot voor Cochin genomen, 19 Dec. 1658.

een gecombineerd gewapend optreden tegen de gemeenschappelijke vijanden, de Portugeezen en den raja van Cochin, gezonden¹⁾). De samorijn zegt hulp toe, als de Nederlanders Cochin zullen innemen. Op deze wijze kan wellicht een wig gedreven worden tusschen Goa en Cochin.

Van Serooskercken, wiens diplomatieke talenten in Cochin niet het gewenschte resultaat hebben, vertrekt naar zijn oude standplaats Calicoylan. Van daar moet hij tegelijk toezicht op Coylan houden. Ondertusschen blijven eenige Nederlandsche schepen onder bevel van den kapitein Peter Wasch achter voor de haven van Cochin, om het antwoord van den Cochinschen raja af te wachten. Zij moeten zooveel mogelijk alle schepen het in- en uitgaan van de haven beletten en zich goed van de situatie van de plaats voor een mogelijke landing op de hoogte stellen²⁾). Als het antwoord van den Cochinschen raja ontvangen is, moeten deze schepen zoo snel mogelijk de hoofdmacht naar Cananoor volgen.

De Nederlanders, die bij de koningin van Cochin ter audientie gaan, hebben daar zeer weinig succes. Slechts een Portugeesche bron licht ons hierover in. Niet zonder leedvermaak merkten de Portugeezen, dat het kostbare geschenk der Nederlanders door haar geweigerd werd³⁾) en dat deze onverrichterzake naar hun schepen moesten terugkeeren.

25 Dec. 1658 komt Van Goens voor Cananoor. Hij laat Ali Ragia (of Adersia), den Mohammedaanschen grootkoopman, wiens uitzonderlijke positie in het eerste hoofdstuk is uiteengezet⁴⁾), begroeten. Deze staat hem een landing toe binnen kanonschot van het vijandelijke Portugeesche fort. De vorst van het land, bang voor de woede van de Portugeezen, brengt een groote macht nairros op de been en is vast besloten de Nederlanders het landen te beletten. Een afgezant van Van Goens wordt door dezen vorst, den colathiri, niet ontvangen. Van Goens laat de kust visiteeren en alles is gereed om een landing te wagen als daar de Goudsbloem verschijnt uit Batavia met de jobs-tijding, het bevel van 30 September 1658, de vijandelijkheden onmiddellijk te staken en een deel van de krijgsmacht naar de Oosterkwar-

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie brief door Van Goens aan den samorijn, 21 Dec. 1658, met antwoord van den samorijnschen prins, 1 Jan. 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, resoluties in de oorlogsvloot voor Cochin, 19 Dec. 1658; idem, resoluties genomen in Coylan, 13 Dec. 1658.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, translaat copie miss. kapitein van Cochin aan de gouverneurs te Goa, 4 Jan. 1659.

⁴⁾ Zie p. 11 en 12.

tieren af te zenden tot versterking van de krijgsmacht aldaar¹⁾).

Als een donderslag treft Van Goens deze tijding. Onderbroken is zijn succesrijke tocht en welke slechte gevolgen kan dit niet na zich sleepen! Welken indruk moet dit op de Indische vorsten, den colathiri en den samorijn, en de Indische bevolking maken? In den Raad, dien hij belegt, is de verslagenheid groot als hij het bevel van de Hooge Regeering voorleest. „Wel twee maanden van hun gagie aan de armen” hadden zij er voor over gehad²⁾ om den tocht te kunnen voortzetten. Maar Batavia's bevel moet opgevolgd. Een kwade uitslag zou niet te verantwoorden zijn. Men besluit zelfs niet het kleine fortje Cananoor te veroveren. Afgezien van de onvermijdelijke dooden en gewonden, die dit aan het nu zoo onmisbare krijgsvolk zou kosten, kon men zich evenmin de vijandschap van de Indische bevolking op den hals halen, wier hulp men bij het voortdurend passeeren van de Nederlandsche schepen langs de kust hoog noodig heeft³⁾. Weinig steekhoudende redenen moeten het overhaast vertrek tegenover den colathiri en den samorijn plausibel maken. Om een zoo geringe zaak als het Portugeesche fort Cananoor wilde de Compagnie den colathiri niet beleedigen. Te gelegener tijd zou men met een groote versterkte macht terugkeeren⁴⁾).

Van Goens vertrekt naar Ceilon. Zijn aanwezigheid is hier meer vereischt dan in Suratte, terwijl tevens de onderhandelingen met den neyk van Madure, niet in het minst door de Engelsche intriges in dat land, spoedig tot een goed einde dienen gebracht te worden. Op Ceilon blijkt Van Goens' snelle terugkeer juist intijds te zijn om een onverhoedschen aanval van den koning van Kandia op de door de Nederlanders bezette benedenlanden te verhinderen. Met raja Singa, den koning van Kandia, leefden de Nederlanders sinds de verovering van Colombo door Hulft in 1656, waarbij raja zich niet ten onrechte te kort gedaan voelde, weer in volle vijandschap⁵⁾).

Juist tijdens de afwezigheid van Van Goens had deze koning, wiens gebied zich nog slechts voornamelijk tot het bergachtige binnen-

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659, resol. G.G. en Rd., 17 Sept. 1658.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, res. van Van Goens en Raad voor Cananoor, 27 Dec. 1658.

⁴⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie antwoord van Van Goens aan den samorijnschen prins, 1 Jan. 1659.

⁵⁾ Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 262 e.v. Geschiedenis N. Indië III, p. 314-315.

land uitstrekte, een groote menigte krijgsvolk naar de benedenlanden afgezonden om die landen, vooral die van Gale en Mature, te verwoesten en te ontvolken door de inlanders weg te voeren. In de voorafgaande jaren had hij op zoodanige wijze de landen van Colombo en Negombo geteisterd, waardoor den Nederlanders zeer groote schade toegebracht was. Indien Van Goens zijn tocht naar Diu voortzette, had de situatie op Ceilon bij langer wegblijven van den krijgsoverste zeer hachelijk kunnen worden. Van Goens' plotselinge terugkomst bezwoer dit gevaar¹⁾. Opdat Van Goens zich uitsluitend aan de Ceilonsche zaken zal kunnen wijden, wordt de gouverneur van Ceilon, Adriaan van der Meyden²⁾, naar Madure gezonden.

De situatie van de stad Coylan bleek de goede verwachtingen van de Nederlanders nog verre te overtreffen, al zou men de fortificatie wel zeer dienen te verkleinen. Maar dan was de stad met een 50 à 60 man tegen alle aanvallen gemakkelijk te verdedigen en zou een „frontier” voor Ceilon vormen gelijk Negapatnam aan de oostkust. In Coylan was een Nederlandsche militaire bezetting onder bevel van den kapitein Hendrik Gluwinck en beschermd door eenige schepen achtergebleven. De vraag deed zich nu voor, of men deze militaire bezetting moest handhaven of er slechts een handelsnederzetting zou vestigen. Wegens het groote strategische belang van de plaats, zoowel voor de Indische kust en Ceilon, als voor de Bocht van Madure, waarbij nog gevoegd haar beteekenis voor de beheersching van den peperhandel, doet Van Goens besluiten Coylan blijvend militair te bezetten, al druischt dit in tegen de wenschen van het directorium van de V. O. C., welks richtsnoer was zoo weinig mogelijk dure militaire versterkingen aan te houden om de hooge kosten van de garnizoenen. Een militaire bezetting was niet alleen gericht tegen de Portugeezen, maar ook tegen de Engelschen, die getoond hadden, zich hier te willen vestigen. Transacties tusschen de inlandsche kooplieden met Engelsche waren en vaartuigen zijn nog gaande als de

¹⁾ Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 279.

²⁾ Alsvoren, bk. I 2, p. 331, noot 5, bk. II 2, p. 126, noot 3. Adriaan van der Meyden kwam in 1633 uit als hooplooper (licht matroos) op het schip 't wapen van Rotterdam, in 1644 werd hij als koopman naar de Coromandelkust gezonden. Diende hier te Caylpatnam. In 1652 werd hij bevorderd tot secunde op Ceilon, in 1656 nam hij als opvolger van den gesneuvelde Gerard Hulft Colombo in. In 1657 gouverneur van Ceilon wordt hij in 1659 naar Batavia opgeroepen als suspect van particulieren handel. Het onderzoek levert geen bewijzen op. In 1661 keert hij naar Ceilon terug waar hij tot 1663 blijft. Dan neemt hij te Batavia zitting in den Raad van Indië. 21 Dec. 1663 keert hij als vice-admiraal van de retourvloot naar Nederland terug.

Nederlanders de plaats veroveren¹⁾, en het blijkt, dat de Engelschen kort te voren de Portugeezen en de inlandsche bevolking voorstellen tot de stichting van een nederzetting gedaan hadden²⁾.

Op een uitstekende rotsachtige punt in zee gelegen, was Coylan van drie zijden onneembaar. De zich naar de landzijde ver uitstrekende onmuring vereischte echter een te groot aantal militairen om met succes tegenweer te kunnen bieden. Besloten werd daarom een gedeelte van de muren en kerken te slechten en de fortificatiën op een kleiner plan terug te brengen, geschikt om door een kleine bezetting van c. 80 man verdedigd te worden³⁾. Als de plaats van ammunitie voorzien werd, en er ter bescherming een aantal jachten voor de kust kruisten, was Coylan op deze wijze tot een bijna onneembare vesting te maken, die men te allen tijde vanuit zee kon bijstaan. Een dichtbij zijnde rivier bood een goede reede voor het overwinteren van de kleine schepen. De omstreken leverden goed timmerhout. En niet alleen de peper, maar ook de wilde kaneel kon in het vervolg verzameld worden, zonder dat de Portugeezen dit konden beletten. Door het bezit van Coylan beheerschte de V. O. C. de scheepvaart van en naar de Bocht van Madure. Bij een goed bestuur schatte Van Goens de opbrengsten van Coylan wel op een f 20.000 per jaar. Alle reden dus om met de fortificatiewerken niet te dralen, al werd Van Serooskercken ook groote zuinigheid bij het fortificeeren aanbevolen.

Voor den handel stelde men Coylan onder Ceilon. Van Serooskercken, die het opzicht zoowel over de handelsnederzetting te Calicoylan als de nieuw gewonnen sterkte had, moest de Malabaarsche vorsten, de signati, de rajas van Trevancore, van Calicoylan en Poracad gunstig voor de Compagnie trachten te stemmen en vooral voordeelige pepercontracten afsluiten nu G. G. en Raden den peperopkoop zoozeer aanbevalen⁴⁾. Cochin diende ondertusschen met eenige schepen uit de Goasche blokkadevloot bezet te worden, opdat de Portugeezen van daar geen aanval op Coylan zouden kunnen wagen en belet moest worden, dat de Engelsche „vrunden” de Portu-

1) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659.

2) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. Eduard Ooms uit Tutucorin aan Van Goens, 24 Oct. 1658; Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, resol. van Van Goens en rd., 13 Dec. 1658.

3) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, resolutie van Van Goens en rd., 15 Jan. 1659; Indische Kaarten A.R.A. no. 912.

4) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, resol. van Van Goens en rd., 15 Jan. 1659,

geezen van het noodige voorzagen¹⁾).

Bij zijn onderhandelingen over de peper moest Van Serooskercken deze op den duur zien te krijgen tegen de inruiling van 3/4 in koopwaren en slechts 1/4 in contant geld, een eisch, die de Compagnie nu in staat was kracht bij te zetten. De prijs mocht niet hooger dan 12 realen de candiel gaan.

Dat de Compagnie in het nieuw veroverde gebied niet haar geestelijke taak vergat, blijkt wel uit de zending van een „kranckbezoeker”, die zoowel de Indische Christenen als heidenen moest trachten te bekeeren tot het Calvinisme. Bij zijn bekeeringspogingen mocht hij bij de leering der geloofsformulieren daar volstrekt niets „uyt sijn eygen privé” bij doen²⁾, en vooral mocht hij zich over het Katholicisme niet minachtend uitlaten, waardoor men de Indische Christenen, zeer geloovig Katholiek, voor het hoofd zou stooten. Van onnoodige geloofsdisputen was de V. O. C. bij haar geestelijke politiek zeker niet gediend. „Met soetheyt sal de waerheyt mettertijt wel door de duysternisse door Godes zegen comen te scheynen, het gemoet der menschen een dingh sijnde, dat met geen dwang ofte geweld te buygen is, maer met minne ende reden moet worden geleyt”³⁾.

Het bleek al spoedig, dat een geheele afsluiting van de kust voor Coylan door de te geringe scheepsmacht van de Compagnie niet mogelijk was. In het bijzonder kon de Compagnie moeilijk beletten, dat de peper uit het rijk van Trevancore naar de Bocht van Tutucorin gevoerd werd. Dit was eigenlijk alleen afdoende te bestrijden, indien de Compagnie een wachtpost in het rijk van den raja van Marte bezat, van waaruit men de voorbij zeilende schepen kon visiteeren.

Ook Roothaes had van zijn vloot geen schepen te missen. De inheemsche scheepvaart met haar snelle goed te roeien vaartuigen liet zich dan ook ongeacht 's Compagnies nederzetting te Coylan de winstgevende peperexport en opiumimport niet ontgaan⁴⁾.

De onderhandelingen met de Malabaarsche vorsten vlotten niet zoo⁵⁾, als de Nederlanders wel wenschten, die zich daarbij volkomen

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Van Serooskercken, 27 Jan. 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Van Serooskercken, 27 Jan. 1659.

³⁾ Kol. Arch. 786, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 28 Aug. 1659.

⁴⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. opperhoofden van Coylan aan Van Goens, 11 Febr. 1659.

⁵⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. Van Serooskercken aan Van Goens, 4 Maart 1659.

bewust waren, dat alle contracten niets gaven als daaraan niet met de wapens kracht bijgezet werd. Als de vorsten, ondanks de contracten met de Nederlanders, met andere kooplieden voordeeliger handel konden drijven, zouden zij het zeker niet laten¹⁾). Alleen met den raja van Marte bereikte Van Serooskercken eenig resultaat, die zich geneigd toonde een contract aan te gaan gelijk aan hetgeen de Compagnie met Coylan gesloten had²⁾).

Onrustbarende berichten begonnen te Coylan uit Cochin binnen te komen. De Portugeezen, die na het overhaaste vertrek van de Nederlandsche vloot hun moed teruggekregen hadden, besloten hun uiterste krachten in te spannen om het laatste bolwerk van hun macht, de westkust van Voor-Indië, te verdedigen³⁾); wel 14 fregatten onder bevel van Ignacio Sermento, met een 325 tal soldaten, waarvan het gerucht wel een duizendtal maakte, zouden van Goa met een grooten voorraad ammunitie te Cochin aangekomen zijn. Dit kon zeer gevaarlijk worden voor de geïsoleerde Nederlandsche post te Coylan, aan alle zijden omringd door vijanden. Indien bovendien de slechte moesson begon, zou Roothaes' vloot van voor Goa moeten opbreken en was ook van zee uit geen hulp meer te verwachten, terwijl de Portugeezen Coylan binnendoor van Cochin uit te land konden aanvallen. De Portugeezen stelden alles in het werk om de Malabaren tegen de Nederlanders op te hitsen. Vlak onder de oogen van de Nederlandsche bezetting werd door de Portugeesche halfbloeden met de inheemschen geconspireerd, die zich van de situatie der Nederlandsche versterkingen op de hoogte stelden. De Portugeesche Katholieke priesters hielden zich nog in het land op en konden op de afhankelijkheid van de Indische Christenen rekenen.

Het overhaast vertrek van Van Goens had op de Indische bevolking een zeer slechten indruk gemaakt en hen overtuigd van de zwakte der Nederlandsche macht. De Hollandsche bezetting in Coylan was vast overtuigd na het vertrek van Roothaes' vloot door de Portugeezen aangevallen te worden, terwijl de bevolking dan niet de zijde der Nederlanders zou kiezen. Overhaast wordt een voorloopige

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van het opperhoofd van Coylan aan Van Goens, 11 Febr. 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Serooskercken aan Van Goens, 2 April 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. 's Compagnies makelaars in Calicoylan aan Van Serooskercken, 14 Maart 1659; idem, copie resol. raad van Coylan, 7 Maart 1659; Translaat brieven van 's Compagnies spion uit Goa naar Wingurla, 20 Febr. 1659, 10 Maart 1659.

kleinere versterking aangelegd, niet te groot, opdat het Nederlandsche garnizoen deze verdedigen kan. Dringende verzoeken om steun en versterking zendt men naar Van Goens¹⁾.

De stemming onder de Indische bevolking, die haar nederlaag niet vergeten is, wordt steeds slechter. Zij weigeren materialen en arbeidskrachten voor de fortificatiewerken, die daardoor zeer weinig vooruitgang vinden. Evenmin geven zij toestemming tot het omkappen van de klapperboomen, die hun een middel van bestaan opleveren, noch tot het afbreken van de huizen bij de stadsmuren, die het uitzicht belemmeren. Als de Nederlanders hier toch toe overgaan, wordt het gemor te erger. De inlanders „continueeren tegen ons met een ingenomen obstinate boosheyt”, zonder dat zij het echter openlijk durven laten blijken²⁾. Het weinig tactvol optreden van den kapitein Gluwinck is niet geschikt verbetering in deze verhoudingen te brengen³⁾. De kapitein en de onder hem staande Compagnies dienaren kenden 's lands zeden en gebruiken niet. De man, die door een vijftien jaar lange ervaring de gemoederen had kunnen sussen, Van Serooskercken, was afwezig om met de vorsten van de omliggende landen te onderhandelen over de door de Compagnie gewenschte pepercontracten. Vriendschapsbetuigingen waren ondertusschen ook binnengekomen van de rajas van Tecken- en Beckencoer, die beide in oorlog waren met den raja van Cochin, terwijl ook de raja van Cranganoor, in strijd met de Portugeezen, aanbiedingen van hulp doet om de Portugeesche forten Cranganoor en Paliport de Nederlanders in handen te spelen⁴⁾.

Nog vóór Van Goens van Ceilon uit Coylan te hulp kan komen, een hulp, die door hem niet dan met tegenzin verleend wordt, daar hij de berichten overdreven en noodeloos alarmeerend oordeelt, heeft zich te Coylan de droevige gebeurtenis afgespeeld, die de aanleiding wordt tot het verlies van 's Compagnies eerste sterkte op de Indische kust.

Het was de Nederlanders te Coylan zeer wel bekend, dat er gevaar-

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. Van Serooskercken aan Van Goens, 18 Maart 1669; idem, copie miss. opperhoofden van Coylan aan Van Goens, 25 Maart 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van de opperhoofden van Coylan aan Van Goens, 25 Maart 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie translaat miss. van den tolk van de Comp. te Coylan aan Van Goens, 25 Febr. 1659.

⁴⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van de opperhoofden van Coylan aan Van Goens, 25 Maart 1659.

lijke verbindingen tusschen de Indische bevolking en de Portugeezen in Cochin bestonden. Men wist ook, dat eenige nairo's hulp in die stad waren gaan vragen om gewapend tegen de Nederlanders op te treden, verzoeken, waar de Portugeezen veiligheidshalve niet op ingaan. Desondanks heeft kapitein Gluwinck de groote onvoorzichtigheid om op Zondag 30 Maart na het hooren van de preek met het geheele Compagniespersoneel en hun vrouwen een wandeling buiten de stad te gaan maken, slechts door een tiental soldaten vergezeld. Ds. Ferreira ¹⁾, de tot het Calvinisme overgegangene Portugeesche priester, die de Compagnie goede diensten bewijzen moest bij de bekeering van de Indische bevolking, was binnen de stad gebleven. Nadat het gezelschap een eindweegs gewandeld had, bemerkten zij, dat de nairo's te hoop liepen, men weet dit aan vrees voor de Nederlanders. Onverstoord gaat men vlak langs de gewapende benden. De getrouwde vrouwen had men gelukkig langs een anderen weg naar de stad laten teruggaan. Plotseeling volgt dan de verraderlijke overval. Met zwaarden, pieken en schietgeweer worden de Nederlanders van alle kanten bestookt en wordt hun de weg afgesneden. Tegen de nairo's, wel 300 man sterk, kan het kleine groepje Nederlanders, waarvan de meesten onbewapend zijn, niets beginnen. Het zijn er maar enkele, die door de vlucht aan een smadelijken dood ontsnappen. Een van deze gelukkigen, die langs een omweg de stad weet te bereiken, is de boekhouder François de Haze. Hij liet ons een levendig verhaal van deze gebeurtenissen na ²⁾. Hendrik Gluwinck zelf had zijn onvoorzichtigheid met den dood moeten bekoopen. Buiten hem keerden nog zeven andere Nederlanders niet terug. Eenige gewonden, De Haze en de krankbezoeker, die slechts een steek door zijn broek gekregen had, zonder gewond te zijn geworden, hiermede het nut van de mode der wijde broeken aantoonende, en eenige soldaten waren de eenige „onbeschadichden”

¹⁾ Buiten den reeds genoemden krankbezoeker was Ds. Ferreira tot predikant aangesteld. Deze Joan Ferreira d'Almeida was geboren in Lissabon en aanvankelijk Roomsche priester. Hij ging tot het Protestantisme over en werd door de Compagnie eerst tot krankbezoeker en in 1656 tot predikant aangesteld. Hij predikte in het Fransch en Portugeesch. Als standplaats werd hem Gale op Ceilon aangewezen; hij was daar van 1656—1658. Daarna te Tutucorin, werd hij in 1663 naar Batavia beroepen bij de Portugeesche gemeente. Hij vertaalde het Oude en Nieuwe Testament in het Portugeesch (Stapel-Van Dam bk. I 2, p. 357 noot; C. A. L. van Troostenburg de Bruijn, Biogr. Woordenboek van Predikanten in Indië, p. 132; De Haan, Oud Batavia dl. II, p. 249—250 en 253).

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. François de Haze uit Ceylan aan Van Goens, 1 April 1659; Kol. Arch. 1119, O.B. 1660 I, orig. miss. van Van Goens en Van der Meyden aan Heeren-XVII, 23 Juni 1659.

in dit hachelijk avontuur. Onmiddellijk neemt De Haze maatregelen tot tegenweer: soldaten en matrozen worden over de verkleinde versterking verdeeld. Naar Van Serooskercken zendt men bericht. Dreigend omringen nairo's en toepassen de in staat van tegenweer gebrachte stad en maar ternauwernood worden zij door 's Compagnies geschtut tegengehouden. Van Serooskercken keert terstond naar Coylan terug. Ook het jachtje Coylan, dat voor de Malabaarsche kust kruiste, verschijnt voor Coylans reede. De vorstin signati, die door Van Serooskercken ernstig verdacht wordt niet onkundig van den aanval geweest te zijn, geeft de Nederlanders den raad, zoo spoedig mogelijk Coylan te verlaten, daar zij vreest, dat de stad door de Portugeezen en nairo's met geweld zal ingenomen worden¹⁾. Het antwoord van Van Serooskercken²⁾ is kort maar krachtig en gespeend van alle diplomatieke hoofschheid, een merkwaardig staaltje van de taal, die Nederlandsche Compagniesdienaren tegenover Indische vorsten durfden te gebruiken, maar die dan ook terecht de scherpe afkeuring van Van Serooskercken's superieuren wekte³⁾. Hopend, dat de signati en haar Portugeesche vrienden nog eens als honden met de staart tusschen de beenen uit het land zullen moeten vluchten, zal Van Serooskercken pal staan en geen duimbreed wijken. Dit woord gestand te doen is echter een andere zaak.

Naar Van der Meyden aan de Madurekust was om hulp en versterking gezonden. Deze oordeelt, in Coylan aangekomen, den toestand onhoudbaar. Men vreest in het bijzonder gedurende den slechten moesson, als geen hulp van den zee kant te bieden is, een aanval door de Portugeezen van Cochin, die gedurende dat seizoen met kleine schepen gemakkelijk binnenlandsch via de lagunen en kanalen tot in Coylan konden komen⁴⁾. De meening van Van der Meyden wordt door Van Serooskercken en de verdere Compagniesdienaren gedeeld. Men besluit op te breken en de stad te verlaten. In den donkeren nacht van den 14en April onder een hevigen storm en onweer weet de Nederlandsche bezetting zonder al te groote ongelukken behouden op de

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, translaat ole van de signati aan Van Serooskercken, 5 April 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie antwoord van Van Serooskercken aan de signati, 5 April 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

⁴⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van der Meyden aan Van Goens, 29 Maart 1659, copie miss. van Van Serooskercken aan Van Goens, 2 April 1659.

Nederlandsche schepen te komen¹⁾). Men licht het anker en zeilt naar Calicoylan, waar 's Compagnies belangen aan de kust een landing noodzakelijk maken. Nog in den nacht gaat Van Serooskercken bij den raja ter audiëntie²⁾). De vorst handhaaft zijn vriendschapsbetuigingen tegenover de V. O. C., maar raadt de Nederlanders wel aan 's Compagnies goederen uit de loge te lichten. Hij wil eerst afwachten hoe de houding van de verdere Malabaarsche vorsten, wier vijandschap hij vreest, tegenover de Nederlanders zal zijn. Daar de Nederlanders de Malabaren na de laatste gebeurtenissen volstrekt niet meer vertrouwen, besluiten zij de in het pakhuis opgeslagen waren op de schepen te brengen. Na een nadere geruststellende verzekering van den raja³⁾), dat hij 's Compagnies residenten en koopwaren nog beschermen wil, gaat men niet over tot algeheele opheffing van de oudste nederzetting der V. O. C. op de Kust. Het was een slecht teeken voor de Compagnie, dat de vorst van Calicoylan een oogenblik aarzelde om de Nederlanders langer te beschermen tegen de Portugeezen en de nairos. De Nederlanders kregen den indruk, dat dit niet zoozeer uit onmacht als wel uit den wensch voortkwam, de Nederlanders uit zijn land kwijt te raken. De Indische vorsten begonnen te beseffen, dat het de Nederlanders evenals de Portugeezen om het monopolie van den peperhandel en de beheersching van de Kust te doen was. Daarbij zouden zij slechts van meester verwisselen en geen groote winsten meer kunnen behalen. Profijteloos was de handel alleen, als verschillende vreemde naties elkaar op de Kust beconcurrerden⁴⁾). Toch worden ondanks 's Compagnies verzwakte positie op de Kust nog hernieuwde aanbiedingen van een verbond tegen de Portugeezen ontvangen van de rajas van Cranganoor, van den Palieter, van Tecken- en Beckencoer⁵⁾).

Geen aangenamen plicht heeft Van der Meyden te vervullen, als hij Van Goens van de gebeurtenissen op de hoogte moet stellen; Van Goens, die maar nauwelijks geloof had willen slaan aan de alarmeerende berichten, die hem reeds vóór den moord op Gluwinck

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van der Meyden aan Van Serooskercken, 7 Maart 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Serooskercken aan Van Goens, 2 April 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Serooskercken aan Van Goens, 24 April 1659.

⁴⁾ Kol. Arch. 786, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 28 Aug. 1659.

⁵⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Serooskercken aan Van Goens, 26 April 1659.

uit Coylan bereikten en die hij voornamelijk toeschreef aan de „vreese en cleynherticheyt” van Van Serooskercken¹⁾, op wien hij bovendien uit anderen hoofde reeds ernstig verstoord was. Van Goens was geen gemakkelijke chef en kon slechts ondergeschikten naast zich dulden, (die het geheel met zijn politiek eens waren²⁾) en die zich niet vermaten hem goeden raad te geven. Van Serooskercken had zich in zijn berichten van de Kust niet uitsluitend beperkt tot den peperhandel en de fortificaties, waartoe hij was aangesteld en kreeg van Van Goens een geduchte afstraffing over zijn „sotheyt en winderige concepten”³⁾.

Van Goens' verontwaardiging is groot als hem de berichten over de gebeurtenissen in Coylan bereiken. Maar wat is ook te verwachten, „als men met achtelooze dronkaards en ongehoorzame suppoosten opgescheept is”⁴⁾. Gluwincks vele herbergbezoek was algemeen bekend en waar de man zijn roekeloosheid met den dood had moeten bekoopen, restte de Compagnie niets dan zijn erfenis⁵⁾, die in beslag genomen werd. Daar hij ongehuwd was en geen naaste erven had, werden hierdoor geen onschuldige slachtoffers getroffen. Het is de oude klacht van de Compagnie; de moeilijkheid om geschikt en ervaren personeel voor de verantwoordelijke posten te vinden, een klacht die zelfs in haar bloeitijd veelvuldig voorkomt.

Ook Adriaan van der Meyden krijgt den toorn van Van Goens te weerstaan. Het verlies van Coylan, als is dit niet de aanleiding van het ernstige conflict dat later tusschen de beide mannen uitbreekt, legde toch wel den grondslag voor hun verwijdering. Van Goens had zijn ondergeschikten het behoud van Coylan ten sterkste aanbevolen⁶⁾. Dat nu juist een van de hooge ambtenaren van de Compagnie, de gouverneur van Ceilon, een zoo kleine sterkte als Coylan aan den vijand overlaat, wordt door Van Goens ten strengste afgekeurd. Welk een slechten indruk moet dit op de Malabaarsche vorsten

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie resolutiën door gouverneur en raad te Colombo, 17 Maart 1659.

²⁾ Stapel-Van Dam, bk. II 2, p. XIV.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Van Serooskercken, 6 Maart 1659.

⁴⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

⁵⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie testament van den kapitein Hendrik G'uwinc; idem, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

⁶⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Van der Meyden te Coylan, 4 April 1659; idem, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

maken? Door het verlies van Coylan miste Ceilon voortaan een uitstekende verdediging. Als de sterkte goed gefortificeerd was geworden, „sou het den vijand als een vunzigen en qualijck uytsteekende doorn altijd in den voet gesteeken hebben”¹⁾, en welk een voordeel had het bezit van Coylan niet beteekend tegenover de Portugeesche Roomsche priesters, die als „zomermuggen” zich weer in het land zouden trachten te nestelen en niet zouden nalaten de Nederlanders bij de Indische bevolking gehaat te maken. Terwijl door het verlies van Coylan de nu al zoo lange jaren gevoerde peperhandel in de waagschaal gesteld werd, juist op een tijdstip, dat de meeste Malabaarsche vorsten zich geneigd tot onderhandeling over de peper toonden.

Te lichtvaardig heeft Van der Meyden volgens Van Goens's Compagnies belang op het spel gezet. Tijdig genoeg was hij met 300 soldaten in de plaats aangekomen, ruim van ammunitie en levensmiddelen voorzien. Van Goens' beschuldiging tegen Van der Meyden is niet geheel gerechtvaardigd en werd ook niet door de Hooge Regeering gedeeld²⁾, al was in Batavia, waar men de verovering van Coylan met zulke groote vreugde gevierd had³⁾, de teleurstelling over het verlies groot.

Pas na rijp beraad, genomen na overleg met de overige Compagniesdienaren, had Van der Meyden zijn besluit genomen⁴⁾. De Portugeezen versterkten zich geducht aan de Kust en kregen zij werkelijk den steun, die hun uit Portugal beloofd was⁵⁾, dan zouden zij niet aarzelen te trachten hun verloren sterkten te heroveren. De geïsoleerde post Coylan, waarvan de nieuwe versterkingen nog zeer weinig gevorderd waren door de tegenwerking van de Inlandsche bevolking en de oude zeer zeker geen belegering konden weerstaan⁶⁾, zou hun na het vertrek van Roothaes' vloot gemakkelijk in handen vallen. Aan een belegering, die men gedurende het geheele regenseizoen, dus tot

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

²⁾ Kol. Arch. 786. Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 28 Aug. 1659.

³⁾ Dagregister Batavia 1659, p. 43.

⁴⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659; Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

⁵⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, translaat generale miss. van de koningin van Portugal aan den onderkoning, 24 April 1658.

⁶⁾ Kol. Arch. 1119, O.B. 1660 I, orig. miss. van Van Goens en Van der Meyden aan de XVII, 23 Juni 1659.

de komst van de nieuwe blokkadevloot, kon doorstaan, viel niet te denken. Van Goens had weliswaar versterking naar Coylan gezonden in den vorm van de Goudsbloem, Roode Leeuw, Bantam en eenige kleinere schepen¹⁾, maar deze hadden bij het aanbreeken van den slechten moesson toch niet voor de kust kunnen blijven. Om zich in de oogen van Van Goens eenigszins te rechtvaardigen, legt Van der Meyden dezen een plan voor tot herovering van Coylan²⁾. Met eenige schepen zou men daartoe naar Coylan moeten opvaren. Midden in den nacht hoopte hij dan een 400 tal soldaten aan land te zetten in een kleine baai tusschen de klippen, waar geen muren de stad beschermden, overdag zou men met de geheele macht voor Coylan verschijnen en de stad door een overval zoowel van de land- als zeezijde heroveren. Zelf wil hij het eerst aan land gaan.

De Portugeezen hadden Coylan, na het verlaten van de Nederlanders geducht versterkt³⁾. Een verrassing van de stad was niet goed mogelijk, daar de Nederlanders Coylan niet konden naderen zonder lang van te voren te zijn bespied. Bij een nederlaag werd Ceilon in groot gevaar gebracht, een gevaar te grooter, daar voortdurend een aanval van raja Singa op de benedenlanden van dit eiland gevreesd werd. Voor zulk een onderneming zou trouwens een grooter krijgsmacht noodig zijn dan de Hooge Regeering disponibel had. Daarom vindt dit voorstel geen genade in de oogen van Van Goens. Al wordt deze meening ook door Gouverneur-Generaal en Raden gedeeld, toch laten deze niet na Van Goens op zijn lichtgeraaktheid tegenover zijn ondergeschikten te wijzen. De uitdrukkingen, die b.v. een Van Serooskercken zich in de brieven van Van Goens moet laten welgevallen, zijn niet naar den smaak van de Hooge Regeering. Dergelijke „odieuze expressiën” passen weinig aan hem, „die zelf van het alderminste woort van berispinge soo gevoelijk ende sensibel is”⁴⁾. Niet van harte biedt Van Goens zijn verontschuldigen aan. Zijn doen en laten wordt wel wat al te nauwkeurig naar zijn zin nagegaan „waarmede men ymant van minder verzet de couragie wel be-

¹⁾ Kol. Arch. 1119, O.B. 1660 I, orig. miss. van Van Goens en Van der Meyden aan de XVII, 23 Juni 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie schriftelijk verzoek van Van der Meyden aan Van Goens, 29 April 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659.

⁴⁾ Kol. Arch. 786, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 28 Aug. 1659.

nemen soude; 't was door ijver, maer geensints met bitterheyt geschiedt" ¹⁾).

Opdat de invloed van de Compagnie aan de Kust niet geheel verloren ging, zou het noodzakelijk zijn niet alleen Goa, maar ook Coylan en Cochin te blokkeeren met eenige jachten en fregatten. De vrees was niet ongerechtvaardigd, dat de Portugeezen bij de voortdurende bezetting van Goa hun handel met Portugal naar Cochin zouden verplaatsen. Maar voor een algeheele blokkade van Cochin en de zuidelijke Voorindische kust ontbrak het de Compagnie aan voldoende schepen en bemanning. Hoogstens een paar jachten en kleinere vaartuigen waren beschikbaar om daar te kruisen en de scheepvaart van de tegenstanders te beletten. Om de Engelschen, die de Portugeezen nog steeds van contrabande voorzagen en een aandeel in den peperhandel probeerden te krijgen, buiten de havens te houden, waren grootere schepen noodig en een herovering van Coylan kon alleen met „macht ende publijcke wapenen" geschieden ²⁾). Deze hing voornamelijk af van een goeden of slechten uitslag van de volgende blokkade van Goa ³⁾).

Ondertusschen wilde men in September den handel op de kust te Calicoylan hervatten. Bij de schaarschte aan peper in den Archipel door den oorlog aan Sumatra's westkust en den Palembangschen opstand, ook door den geringeren aanplant van peper, gevolg van de te lage prijzen, die de Compagnie de laatste jaren voor dit product betaalde, was het noodzakelijk, dat de Compagniesvoorraden van de Malabarkust aangevuld werden ⁴⁾). De wel zeer beleedigde signati en de verdere Malabaarsche vorsten moesten tot handhaving van de eens gesloten contracten gebracht worden. Dit kon wellicht alleen door de kruisende jachten, die den handel van die vorsten belemmerden, gelukken. Voor deze ondernemingen waren versterkingen uit Patria en Batavia dringend noodig. Berichten van begonnen vredesonderhandelingen tusschen Portugal en de Republiek bereikten in dezen tijd Indië en veroorzaakten daar groote vrees. De V. O. C. zond wellicht geen schepen en krijgsvolk meer naar Indië, als het

¹⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659.

⁴⁾ Kol. Arch. 786, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 28 Aug. 1659.

werkelijk tot een vrede mocht komen. Maar dit zou al het bereikte en de veroveringen in het verschieft in de waagschaal stellen ¹⁾).

Deze vredesonderhandelingen van Portugeesche zijde pasten weinig bij den brief van Portugals koningin aan haar regeering in Indië, die Van Goens toevallig in handen viel, en waarin groote steun toegezegd werd tot herovering van de verloren gegane gebieden en waaruit ook de nauwe samenwerking van Portugal met Engeland en Frankrijk bleek. De Nederlanders verdachten bovendien raja Singa, den overwonnen heerscher van Ceilon, van geheime intriges met de Portugeezen. „Het is buyten twijffel, dat de jalousye groot ende 't getal vyanden rondsom Ceylon veel is, alle maer bespiedende waer se ons mochten verraden ofte elders een voordeel affsien, dat alleen met ontsagh van de militie is aff te weeren" ²⁾).

Wegens den nauwen samenhang tusschen de Bocht van Madure en de Malabarkust, en het belang van die Bocht, zoolang de Compagnie geen versterkingen in Malabar bezat ³⁾, moge een kort overzicht van 's Compagnies bemoeiingen aldaar in 1659 volgen.

Aan de Bocht had de V. O. C. reeds lang (sinds 1645 met een onderbreking in 1648-1649) vóór de verovering van Tutucorin een handelsnederzetting te Caylpatnam. 21 Januari 1658 werd de Nederlandsche vlag in Tutucorin geplant ⁴⁾. Hierdoor trad de Compagnie in de rechten van de Portugeezen. Noodzakelijk ter bevestiging van den nieuwen toestand was een vergelijk met den vorst van het land, den neyk van Madure. Een gezantschap onder Eduard Ooms ⁵⁾, door Van Goens kort na de verovering van Tutucorin naar den neyk afgezonden, had door den verwarden toestand in het land en de weinige genegenheid die de neyk voor de Nederlanders bleek te hebben, geen voortgang.

Over de tot het Christendom bekeerde Parruas oefenden de Portu-

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens en Van der Meyden aan de XVII, 23 Juni 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1119, O.B. 1660 I, orig. miss. van Van Goens en Van der Meyden aan de XVII, 23 Juni 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1117, O.B. 1659 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 3 Sept. 1658.

⁴⁾ Aalbers, Rijcklof van Goens, p. 144—145.

⁵⁾ Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 275, noot 1. Eduard Ooms, uitgevaren in 1648 als assistent op het schip Polanen, diende vele jaren te Batavia, was daar o.m. sergeant van de schutterij, diaken en weesmeester, doorliep de rangen van onderkoopman en koopman. Nam onder Van Goens deel aan den strijd op Ceilon. In 1659 te Tutucorin, was hij in 1663 administrateur te Gale. Twee jaar later werd hij geschorst en beschuldigd van particulieren handel naar Batavia gezonden. Waarschijnlijk is hij toen ontslagen.

geezen de jurisdictie uit. De Nederlanders, die dezelfde rechten wilden laten gelden, stuitten bij die kustbevolking, zeer gehecht aan hun godsdienst en de Portugeesche katholieke priesters, op fellen tegenstand. Liever verlieten zij hun huizen en vluchtten zij de bosschen in, dan dat zij afvallig werden¹⁾. De Portugeesche paters, die zich nog allereersten in het land ophielden, lieten niet na de bevolking tegen de kettersche Nederlanders op te zetten.

Na de verovering van Jaffanapatnam, waardoor 's Compagnies macht in die omgeving zeer groeide, besloot Van Goens ook tegen den neyk van Madure krachtiger op te treden.

De kust van Madure was een der landen, die noodzakelijk bij Ceilon geannexeerd diende te worden. Niet slechts om de winsten uit den kleedenhandel, maar wellicht nog meer voor den rijstaanvoer, die men in Ceilon niet kon missen. Niet alleen van Malabar, Ceilon en Coromandel werd handel gedreven op de Maduresche havens, ook bewoners van de Maladiven brachten daarheen de cauries (die als pasmunt gebruikt werden), de cayer (het pluus van den kokosbolster) en droge visch. In het land zelf werden de lijnwaden geweven en geschilderd, werd rijst en tabak verbouwd. Een belangrijk middel van bestaan, waar alleen de Parruas zich mee bezig hielden, was het paarlduiken. Eduard Ooms, die eenigen tijd de Compagnie te Tutucorin vertegenwoordigde, stelde over deze landstreek en in het bijzonder over de paarlvisscherij een ter zake kundig rapport op²⁾.

Na het sluiten van de contracten met den neyk van Tansjouwer en met de signati ontbrak de Compagnie alleen nog de Bocht van Tutucorin om in deze streken meester te zijn. Een dwangmiddel om den neyk tot rede te brengen, was het sluiten van de havens van Tutucorin, Caylpatnam en Pondecayl. Dit zou men met geweld wel kunnen doorvoeren. Maar eerst wilde de Compagnie door onderhandeling met den neyk tot een vergelijk zien te komen³⁾.

Zoowel Portugeesche als Engelsche invloeden werkten hier de Nederlanders tegen. In 1658 waren te Kayal voor den eersten keer Engelschen verschenen⁴⁾, die begin April 1659 terugkeerden en over een nederzetting onderhandelden. Zij traden met de grooten

1) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, Translaat brief van de voornaamste Parruas in Tutucorin aan Van Goens, 23 Januari 1659.

2) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie rapport van den opperkoopman Eduard Ooms betreffende het paarlduiken in Tutucorin, 4 April 1659.

3) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Eduard Ooms te Tutucorin, 11 Febr. 1659.

4) Zie p. 163.

van het rijk in verbinding en hitsten de Parruas tegen de Nederlanders op¹⁾). Zij beloofden hun vrijheid van godsdienst en het behoud van hun katholieke priesters. Hiervoor vonden zij een gewillig oor. De hoofden of Patangatins onder leiding van een Hendrik de Cruz richtten zich zelfs tot het parlement van Engeland met aanbieding zich onder de gehoorzaamheid van dit rijk te stellen, indien Engeland hun steun verleende en schepen zond tegen de Nederlanders²⁾). Dezen, wien dit niet onbekend bleef, waren vast besloten de Engelschen in ieder geval, desnoods met geweld, van Tutucorin weg te houden³⁾).

De bekeeringspogingen van de Nederlandsche predikanten hadden bij de bevolking niet het minste effect. Zelfs niet van een Baldaeus⁴⁾ met zijn groote gaven om de menschen door „vrundelijckhey, lieflijckhey en godsalige ootmoedighey tot zich te trecken”⁵⁾). Baldaeus heeft ons in zijn „Beschrijvinge” een levendige voorstelling van zijn bekeeringspogingen gegeven⁶⁾).

Hoewel hij in het Portugeesch predikte, dorst of wilde geen enkele Parrua binnen treden in de door de Nederlanders tot den Hervormden eeredienst in gebruik genomen katholieke kerken. De Parruas kwamen niet verder dan het portaal. Baldaeus trok slechts eenige

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Valekenburgh aan Van Goens, 20 April 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, Translaat miss. van den „toepas Moor” Andre de Morais aan Van Goens, 30 Dec. 1658; idem, copie miss. van Valckenburgh aan Van der Meyden te Coylan, 14 April 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

⁴⁾ Philippus Baldaeus, geb. te Delft 1632, overleden Geervliet na Maart 1671, van Vlaamsche afkomst, zoon van Jan Baelde en Maria Junius, werd vermoedelijk door een broer van de laatste, die van 1629—1643 predikant op Formosa geweest was, opgevoed. In 1654 gaat hij als predikant op 21-jarigen leeftijd naar Indië. In 1656 naar Gale, maakt hij den veldtocht van Hulft ter verovering van Caleture mede, die door hem beschreven is. Later doet hij dienst op Ceilon, Tutucorin en de Malabarkust, blijft daar tot 1665 en is met Wouter Schouten de beschrijver van de verovering van de Malabarkust, maakte zich behalve door de bekeering van de Indische Heidenen verdienstelijk door het bestudeeren van hun taal en godsdiensten en kan als de eerste Europeaan worden beschouwd, die zich daarop heeft toegelegd. In 1666 in Nederland terug werd hij in 1669 tot predikant te Geervliet benoemd, waar hij zijn „Naauwkeurige Beschrijvinge van Malabar en Choromandel” schreef. (Nieuw Ned. Biogr. Woordenboek dl. II, k. 81.)

⁵⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659; idem, 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Baldaeus aan Van Goens, 15 Maart 1659.

⁶⁾ Baldaeus, p. 150.

nieuwsgierigen op straat, maar ook dit werd van dag tot dag minder. De Parruas waren zoo aan hun priesters gehecht, dat al waren deze uit het land gebannen, zij hun kinderen diep het binnenland in brachten om ze door deze priesters te laten doopen. Toen Baldaeus eens 's avonds op de markt kwam, waar een groote menschenmenigte verzameld was, begon er een schelletje te luiden. Ieder knielde neer en prevelde zijn gebeden. Baldaeus alleen stond nog overeind en vroeg de menschen of de markt een bedeplaats was en of zij niet liever, als zij wilden bidden, met hem in de naastbijgelegen kerk wilden gaan. Daarop kreeg hij slechts ten antwoord dat de Nederlanders de kerken beroofd hadden van haar beelden en versierselen en dat zij daarom die kerken niet meer wilden bezoeken¹⁾. Baldaeus' opvolger, Ds. Johan Fereira d' Almeida een geboren Portugees, wilden zij nog minder gehoor geven, daar zij hem voor een afvallige hielden, wiens beeltenis te Goa openlijk verbrand was. Na ruim een jaar moest ook deze onverrichterzake terugkeeren²⁾.

Van Goens had het liefst een versterkt fort in het land van den neyk gebouwd, daar Tutucorin slechts een open plaats was. De neyk weigerde dit toe te staan, daar ook de Portugeezen nooit een versterkte nederzetting in zijn land hadden bezeten. Terwijl Van Goens den neyk hiervoor gaarne den oorlog zou hebben aangedaan, beval de Hooge Regeering een voorzigtiger politiek aan, niet het minst uit zuinigheidsoverwegingen. Bevreesd waren zij voor de hooge kosten van een militaire expeditie en de fortificatiën, die dit na een overwinning met zich mede zou brengen³⁾.

De gouverneur van Ceilon, Adriaan van der Meyden, die lange jaren hoofd van de nederzetting te Caylpatnam geweest was en volkomen op de hoogte van de toestanden en gewoonten in het land, werd als afgezant naar den neyk gezonden. Expres door Gouverneur-Generaal en Raden tot de legatie gecommiteerd was dit een eer, die tot nog toe aan geen neyk of koning in die streken was te beurt gevallen. Van der Meyden kwam niet als Van Goens met een groote krijgsmacht, maar als vriend om den vrede te bekrachtigen.

Door de aanwezigheid van Van Goens op Ceilon kon de gouverneur

¹⁾ Baldaeus, p. 150.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1115, O.B. 1659 I, orig. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 14 Dec. 1658; Kol. Arch. 785, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Van Goens, 30 Sept. 1658.

daar gemist worden; tegelijk gaf het Van Goens de vrije hand den finantieelen toestand op het eiland te controleeren, daar hij Van der Meyden van onregelmatigheden of op zijn minst gebrek aan controle verdacht ¹⁾).

Van der Meyden moest van den neyk de toestemming tot den bouw van een fort en volkomen vrijheid van den handel met uitsluiting van andere Europeesche naties bedingen. Alleen de Compagnie zou peper mogen invoeren in de Bocht. Als de V. O. C. rijst noodig had, zou zij die vóór alle andere naties ontvangen en mocht de export niet verboden worden. Niemand zou de kust van Ceilon mogen bevaren dan met passen van de Compagnie, en tot pacificatie van de Parruas zou de neyk de Portugeesche Roomsche priesters uit zijn land moeten bannen. Paarlen zouden langs de kust slechts met toestemming van de Compagnie mogen worden gevischt ²⁾). Daar dit het eerste officieele gezantschap van de Compagnie aan den neyk was, werd met een zeker vertoon opgetreden. Geschenken tot een waarde van 10 à 12000 realen werden meegevoerd. Olifanten, Perzische paarden, specerijen en andere bij de Indische vorsten geliefde zaken moesten den neyk gunstig voor de Compagnie stenmen. Een vergelijk met 's neyks eersten raadsman en minister, Baramalla Appa Pulle, 's Compagnies ergsten vijand, was dringend vereischt. Dreiging met oorlog en sluiting van de havens zou hier het beste middel zijn ³⁾).

Hoewel nieuwe aanleg van fortificatiën niet naar den zin van het directorium der V. O. C. in Nederland, noch van de Hooge Regeering in Batavia was, achtte Van Goens 's Compagnies belang aan de Madureesche kust te groot om niet van deze politiek af te wijken ⁴⁾).

Een fort aan de kust gaf, afgezien van de voordeelen, die het de Compagnie tegen Portugees en Engelschman zou verschaffen, de V. O. C. ook een zeker opzicht over de inwoners van des neyks landen. Hier toch woonden de vele wevers en schilders van de door de Compagnie veel begeerde chitsen. Deze menschen werden door den adel en belastingpachters in het land gruwelijk onderdrukt. Alleen vertoon van gewapende macht en een sterke vesting kon hen tegen

¹⁾ Zie ook Kol. Arch. 578, resol. G.G. en Rd. 17 Sept. 1658.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Eduard Ooms, 11 Febr. 1659; idem, copie memorie voor Van der Meyden, 13 Febr. 1659; idem, copie miss. van Van Goens aan E. Ooms, 11 Febr. 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie memorie voor Van der Meyden, 13 Febr. 1659.

⁴⁾ Kol. Arch. 578, resol. G.G. en Rd. 17 Sept. 1658.

de tirannie van hun heeren beschermen¹⁾. Een zeer goed middel tot beheersching van de Bocht zou de Compagnie verkrijgen, indien de neyk haar de zeestranden verpachtte. Alle koopwaren, die daar voorkwamen, vielen dan in handen van de V. O. C., eenigszins naar analogie van de verpachting, indertijd van de kust van Gingi aan de Coromandelsche grootkooplieden Malaya²⁾. Hieraan kon de V. O. C. alleen met smart terugdenken, daar zij zich toen vrijwel van allen handel uitgesloten zag. Deze verpachting zou de V. O. C. weliswaar niet het recht geven andere naties, in het bijzonder de Engelsen, van de kust weg te houden, maar een werkzaam middel om de concurrenten in de wielen te rijden was het toch zeker. Bovendien zouden de inlanders dan niet langer onder de Indische pachters, die hen zoo tiranniseerden, maar onder de Compagnie staan³⁾.

Van Goens hoopte, dat de opbrengsten uit den verkoop van de lijnwaden en paarlen de kosten van de garnizoenen zouden dekken. De verovering van Coylan gaf de Compagnie de mogelijkheid, alle scheepvaart naar de Bocht van de westkust te beletten, daar Coylan op een uitstekenden hoek lag, waar de schepen dicht langs voeren en zelfs vertollen moesten. Door voortdurend eenige kleine schepen langs de kust van Madure te laten kruisen, kon men allen handel afsnijden en den neyk tot rede brengen. De rijst verkreeg men dan wel van den teuver, met wien de Compagnie in alliantie was en die de V. O. C. wellicht ook militair tegen den neyk zou willen steunen, als dit noodig mocht zijn⁴⁾.

Het verlies van Coylan stelde dit alles in de waagschaal. De grootste moeilijkheden, waarop Van der Meyden in zijn onderhandelingen in Madure stuitte, waren het bouwen van een fort en het uitsluiten van andere Europeesche naties uit 's neyks havens. Evenmin kon de V. O. C. het recht van den uitsluitenden import van peper en export van rijst verkrijgen. Als tegenprestatie eischte de neyk een groot geschenk en het recht om te Colombo of Gale een markt of huis te hebben, waar zijn onderdanen hun goederen mochten opslaan

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1119, O.B. 1660 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1659.

⁴⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie memorie voor Van der Meyden, 13 Febr. 1659.

en verkoopen¹⁾). Over de voorstellen van de Compagnie werd langdurig onderhandeld, een onderhandeling, die voornamelijk door den eersten minister gevoerd werd. Weinig bevorderlijk voor Van der Meydens missie was een troonstrijd, die juist uitbrak, toen hij ten hove wilde gaan. De oude neyk was overleden en een zoon van een van zijn bijvrouwen volgde op, hetgeen in het land niet algeheele instemming vond, daar wettige erfgenamen aanwezig waren. Van der Meyden stelde zijn reis naar het hof uit tot de neyk vaster op zijn troon gezeten was en men niet tweemaal geschenken behoefde te geven²⁾). De Madureesche eerste minister Baramalla Appa Pulle, een vriend van Portugal, trachtte de Nederlanders om den tuin te leiden door hun een accoord voor te leggen, waarin verschillende „schelmsche” veranderingen waren aangebracht en waarin de voornaamste Nederlandsche eischen niet vervuld werden, n.l. het te bouwen fort, de uitsluiting van de Europeanen en het pepermonopolie³⁾).

De neyk stemde tenslotte toe, dat de Parruas onder de Compagnie zouden staan. Moeilijker was het deze lieden werkelijk te bevredigen. Alleen als men met de landsgrooten tot een definitief accoord kwam, zou op den duur misschien eenige verbetering in de verhouding kunnen ontstaan⁴⁾). Zoolang dit niet geschiedde, bleven de Parruas op de terugkomst van de Portugeezen hoopen en weigerden voor een groot gedeelte uit het binnenland naar hun woonplaatsen terug te keeren⁵⁾). De Compagnie was veel gelegen aan een pacificatie van de Parruas. Niet alleen als paarlduikers hoopten zij hen te gebruiken, maar zij zou de Parruas ook gaarne als bootsvolk op haar schepen dienst zien nemen⁶⁾). Op Ceilon, waar de Nederlanders een werkelijke kolonie wilden stichten, terwijl de Nederlandsche

1) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, translaat artikelen door den neyk aan Van der Meyden verleend; Corpus diplom. dl. II, p. 144 e.v.

2) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

3) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, translaat oie door „Bara Malle Appa Pulle” aan den gouverneur Van der Meyden, 18 Maart 1659; Corpus diplom. dl. II, p. 142 e.v.; Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van C. Valkenburgh aan Van der Meyden, 7 Maart 1659; idem, copie miss. van Van der Meyden aan „Bara Malla Appa Pulle”, 12 Maart 1659.

4) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan E. Ooms, 11 Febr. 1659.

5) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Valckenburgh aan Van Goens, 20 April 1659.

6) Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659.

burgers, die zich daar vestigden, een zeker aandeel in de inlandsche scheepvaart zou worden toegestaan, waren de Parruas op de schepen van die burgers wellicht beter bruikbaar dan de Mohammedaansche en Singaleesche zeelieden ¹⁾).

Ondertusschen werd Madure ernstig bedreigd door een aanval van het rijk van Byapur. De landen van den Tansjouwer waren reeds door deze legerscharen overstroemd en ook het Madureesche rijk geraakte in groot gevaar. Het land komt in heftige beroering. De bevolking ontruimt eerst de bovenlanden en vlucht dan naar het aangrenzende Trevancore. Spoedig zijn de Byapursche legers tot bij Tritchilapille, de sterkste grensvesting van Madure en de sleutel van het rijk, genaderd. Byapur eischt als losprijs een som van 30 lak ²⁾). De neyk biedt er maar 5 aan en krijgt ten antwoord, dat op deze voorwaarden geen contract gesloten kan worden. De verovering van het Madureesche rijk zal tot Kaap Comorijn worden voortgezet ³⁾). De grooten van het land trachten tegenweer te bieden en brengen hun schatten in veiligheid.

Het waren alle geen omstandigheden voor een rustige onderhandeling, hoewel de benardheid, waar de neyk zich in bevond, hem misschien wel wat gewilliger ten opzichte van de wenschen van de Compagnie zou maken ⁴⁾). Van der Meyden besluit de onderhandelingen voorloopig te staken, totdat de V. O. C. te Tutucorin een sterkte gebouwd heeft. Als zijn vertegenwoordiger blijft te Tutucorin achter Cornelis Valckenburgh, „zijnde een der bekwaamste suppoosten, die tot verlossing van den koopman Ooms gevonden kon worden” ⁵⁾). Eduard Ooms, die op eigen verzoek met verlof naar Batavia was, zou daar tegelijk de Hooge Regeering verslag uitbrengen over de zaken van Madure. Van Goens stond dezen Compagnies-

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Valckenburgh, 9 Mei 1659.

²⁾ 1 Lak = 100000 ropiëen, 1 ropia = c. 28 stuivers.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Valckenburgh aan Van Goens, 20 April 1659; idem, copie miss. van Van der Meyden aan Van Goens, 29 Maart 1659; idem, copie miss. C. Valckenburgh aan Van der Meyden, 14 April 1659.

⁴⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659; idem, 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Nov. 1659.

⁵⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659. Cornelis Valckenburgh kwam in 1651 met het schip d'Vogelstruys als bootsman naar Indië, wordt bij aankomst assistent bij de pakhuizen van het kasteel Batavia. In 1657 neemt hij deel aan den tocht van Van Goens naar de Indische kust.

dienaar, die de Compagnie tot nu toe niet dan „onberispelijk” ge-
diend had, gaarne zijn verlot toe, hoewel hij hem slechts noode kon
missen ¹⁾).

Het verlies van Coylan had een zeer slechten invloed op de Parruas
van Tutucorin. Want niet alleen de Portugeezen, maar ook de
Engelschen konden hun nu in het vervolg wel zeer „grooten dingen
wijsmaken” ²⁾). Een beïnvloeding, die de Compagnie niet dan schade-
lijk kon zijn. Ter beveiliging van 's Compagnies belangen in Madure
werd het jacht de Schelvis naar Tutucorin gezonden ³⁾ en bovendien
zouden nog drie kleinere jachtjes voor de kust blijven kruisen.

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en
Rd., 13 Mei 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, copie miss. van Van Goens aan Valeken-
burgh, 9 Mei 1659.

³⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, resolutie van den raad te Colombo, 29
April 1659.

IV.

De mislukte expedities van Rijcklof van Goens en Adriaan van der Meyden in 1660 en 1661 naar de Malabarkust.

Geruchten deden in 1659 de ronde, dat Portugal een sterke vloot van wel 8 schepen uitgerust had¹⁾. Met deze vloot zou een nieuwe onderkoning naar Indië komen, als opvolger van Dom Rodrigo Lobo da Silveira, in Januari 1656 gestorven en wiens plaats nog steeds niet vervuld was. Het bestuur in Indië werd voorloopig waargenomen door drie gouverneurs: Manoel Mascarenhas Homem, Francisco de Mello e Castro en Antonio de Sousa Coutinho. Van dit drietal stierf Homem 25 September 1657. De beide andere zetten het bestuur tot 14 Juni 1661 voort. In dien tusschentijd was in 1657 een nieuw-benoemde onderkoning op weg naar Indië overleden²⁾.

Gouverneur-Generaal en Raden te Batavia besloten daarom andermaal tot de zending van een blokkadevloot naar Goa³⁾. Ook dezen keer werd de vloot, bestaande uit 13 schepen en bemand met meer dan 1400 koppen, onder bevel van Adriaan Roothaes gesteld⁴⁾. Tot vice-commandeur werd Pieter de Bitter benoemd⁵⁾.

Nooit was grooter Nederlandsche macht voor Goa verschenen. Extra vroeg, 26 Juli 1659, zeilde de vloot uit om niet als voorgaande jaren te laat voor de „Bhare” te komen⁶⁾.

Bij de vorige blokkade was Roothaes iets te vroeg opgebroken, waardoor in Mei nog een groot nieuw galjoen, de „Nossa Signora

¹⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

²⁾ F. C. Danvers. *Thé Portuguese in India*, dl. II, p. 319, 320.

³⁾ Daghregister Batavia 1659, p. 128; Kol. Arch. 578, res. G.G. en Rd., 27 Juni 1659, 17 Juli 1659.

⁴⁾ De schepen: Dolphijn, Tholen, Hector, Angelier, Worcom, Goes, Vlieland, Schellingh en Muyden; de jachten: Zeehondt, Geldria en Mandarsha (genoemd naar den koning van Ternate, die dit schip had laten bouwen en aan de Compagnie geschenken had). De bemanning bestond uit 1463 koppen, waarvan 100 soldaten. Kol. Arch. 786, Uitgaand briefboek Batavia, instructie voor Adriaan Roothaes, 26 Juli 1659; Kol. Arch. 1119, O.B. 1600 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1659.

⁵⁾ Daghregister Batavia 1659, p. 142.

⁶⁾ Daghregister Batavia 1659, p. 150; Kol. Arch. 578, resol. G.G. en Rd. 17 Juli 1659.

de Populi", dat in Mozambique had overwinterd, binnen Goa kwam, een schip, speciaal voor den oorlog gebouwd, dat wel 24 metalen stukken en ongeveer 250 man kon bergen en bestemd was om als admiraalsschip dienst te doen¹⁾. Het bracht in Goa vele contanten, koopwaren en ammunitie. Zou het ook de te verwachten schepen gelukken de haven van Goa in te zeilen, dan was de vijandelijke scheepsmacht 17 oorlogsschepen sterk en vormde een overmacht tegen Roothaes' vloot²⁾. Bovendien hadden de Portugeezen zich op de eilandjes Salcedo en Bardes ten zuiden en noorden van Goa geducht tegen de komst van de Nederlandsche schepen versterkt. Zooveel manschappen waren hiertoe noodig geweest, dat zij naar de andere Portugeesche forten geen versterkingen hadden kunnen zenden. Ja, zelfs hadden zij uit Diu en Bassin soldaten moeten ontbieden. Met een generaal pardon aan alle misdadigers hoopten zij de rijen van hun troepen te versterken.

Groote verwachtingen bouwde de Hooge Regeering op deze „uitsettinge". Een schitterend afscheidsmaal werd te Batavia ter eere van het vertrek gegeven, waaraan ook de gevangen Portugeesche bevelhebbers aanzaten, die met deze vloot naar Goa zouden terugkeeren³⁾. Roothaes werd aanbevolen zijn schepen zoo veel mogelijk bijeen te houden. Voorts hoopte men, dat Wingurla, van waar de vloot van levensmiddelen voorzien werd, niet in handen van de Portugeezen viel. Deze hadden naar het hof van Byapur een gezantschap gezonden met een aanzienlijk geschenk van 100.000 pagoden. Zij verzochten den vorst de Nederlanders het verblijf in zijn land te ontzeggen en de oude vriendschapscontracten te hernieuwen. Zelfs boden zij boven het geschenk nog een jaarlijksche contributie van 10000 pagoden aan. Maar de vorst gaf hun alleen goede woorden en groote beloften. Liever liet hij het mes van twee kanten snijden door met beide rivalen, Nederlanders en Portugeezen, goede vrienden te blijven. Het belang van zijn onderdanen sprak bovendien voor begunstiging der Nederlanders, die in de landen rond Wingurla welvaart brachten. Door hen bloeiden de handel en de bedrijven. De vrij uitgebreide inheemsche scheepvaart werd door de Nederlanders tegen de Malabaarsche zeeroovers beschermd. Verklaarde de

¹⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659.

²⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659.

³⁾ Daghregister Batavia 1659, p. 149.

koning zich tegen de Nederlanders, dan zou dit de onrust in zijn rijk, veroorzaakt door het optreden van den rebel Sivasie (= Shivahi), nog vergrooten. De stemming aan het Byapursche hof en in het bijzonder van den adel was zeer anti-Portugeesch gezind. Ook bij hen vonden de Nederlanders een beter onthaal. Geschenken konden deze stemming slechts verbeteren. Zoo besloten de Nederlanders den vorst een geschenk, zij het dan ook een „matig” van f 4.000.— te doen toekomen. Geheel gerust voelden zij zich in hun nederzetting in Wingurla toch niet¹⁾. En voor het geval de plaats voor hen verloren mocht gaan, moest men trachten een andere haven ten noorden daarvan te bezetten. Niet ten zuiden, daar bij een uitval van den vijand uit Goa een schip, dat ten zuiden van Wingurla op levensmiddelen uit was, de blokkadevloot niet meer zou kunnen bereiken²⁾.

Niet verovering van sterkten op de Malabarkust was de opdracht en het doel van Roothaes' vloot; wel beveiliging van Ceilon en van 's Compagnies scheepvaart langs de Indische kust. Indien de geheele macht van de vloot niet voor Goa noodig was, dan moest men met de resteerende schepen voor Cananoor verschijnen om door dit vertoon indruk te maken. En wellicht kon men een poging wagen tot herovering van Coylan. Maar een speciale order gaven Gouverneur-Generaal en Raden hiertoe niet³⁾. Het ging de leiding der V. O. C. niet weinig aan het hart, dat van de dure blokkade — de blokkade van het jaar 1658—1659 had alleen aan bezettingsonkosten, waar dus niet bijgerekend waren de kosten van uitrusting van de vloot en de gages van de manschappen en zeelieden f 29.961 gekost — ook de Engelsche concurrenten eenigermate profiteerden, daar Portugal hierdoor belet werd de Indische producten op de Europeesche markt te werpen. De blokkade beteekende een zware post op de jaarlijksche balans en deed zoowel bij Heeren-XVII als bij Gouverneur-Generaal en Raden den twijfel opkomen of de resultaten die zware onkosten op den duur zouden rechtvaardigen⁴⁾.

1) Kol. Arch. 1119, O.B. 1660 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd., 16 Dec. 1659; Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie rapport Roothaes aan G.G. en Rd., 10 Juni 1660.

2) Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659.

3) Kol. Arch. 786, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 28 Aug. 1659; Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659.

4) Kol. Arch. 1119, O.B. 1660 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1659.

Daar de Portugeesche schepen uit Portugal komend meest eerst naar Chaul en Bombay zeilden om te vernemen hoe het voor Goa gesteld was, splitste Roothaes zijn vloot. Zelf ging hij met 6 schepen naar die plaatsen om te kruisen op het te verwachten secours. Voor Goa verscheen 8 September 1659 de rest van het eskader onder commando van Pieter de Bitter¹⁾. Deze Pieter de Bitter, die in den zeeslag van Terheide, ingedeeld bij het eskader van De Ruyter, door zijn moedig gedrag van zich deed spreken, maakte als vlaggekapitein van Gerard Hulft het beleg en de verovering van Colombo mee. Na de overgave van de stad werd hij naar Batavia gezonden om de Hooge Regeering van de verovering en het sneuvelen van Hulft op de hoogte te stellen. In 1656 en 1657 nam hij deel aan de blokkade voor Goa onder commandeur Roothaes. Gedurende de expeditie van Van Goens ter verovering van de Portugeesche vestingen op de kusten van Indië en Ceilon werd aan De Bitter het bevel over het schip de Salamander opgedragen. Door slechte weersgesteldheid opgehouden, kwam hij te laat om hulp te kunnen bieden bij de verovering van Manaar. Wel nam hij deel aan de inname van Jaffanapatnam en verwierf hier de goedkeuring van Van Goens, die hem onregelmatigheden, gepleegd bij de inbeslagname van een Portugeeschen prijs, niet verder aanrekende. 17 Juli 1659 werd de Bitter tot vice-commandeur over de vloot van Roothaes benoemd en werd hem toegestaan de vlag van de voorsteng te voeren²⁾.

Geruchten, door de Engelschen uitgestrooid, vermeldden de komst van een Portugeesche vloot van liefst 29 schepen, waarbij zich ook Engelsche en Fransche vaartuigen zouden bevinden³⁾. Indien deze geruchten waarheid bevatten, liep de Nederlandsche blokkadevloot groot gevaar, vooral als ze niet bijeen bleef. Van Goens maakte zich over de komst van een dusdanig groot eskader, waarover ook door de Portugeezzen hoog opgegeven werd, ernstig ongerust. Dit berokkende hem een berisping van zijn heeren meesters, die hem de vraag stelden of hij in zijn lange loopbaan nu nog niet aan de Portugeesche practijken gewend was, „die haar altijd seer aardich met leugenen weten te behelpen om haar saecken van tijt tot tijt staande ende de

1) Kol. Arch. 1119, O.B. 1660 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1659; Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659; Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 284 geeft 4 Sept. 1659.

2) J. C. M. Warnsinck, De retourvloot van Pieter de Bitter, p. 2 e.v.

3) Kol. Arch. 1119, O.B. 1660 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1659; Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659.

onderdanen van eenich groot secours uyt Europa in verwachtinge houden" ¹⁾).

Van Goens zendt twee jachten en eenige kleinere schepen met een 100 tal soldaten tot versterking voor Roothaes' vloot. Maar alle vrees blijkt ongegrond. „De bergen hebben een muys gebaert", kan Van Goens aan Heeren-XVII schrijven. Slechts een patache of karveelschip loopt te Bassin uit Portugal binnen, als het Roothaes' vloot in het gezicht krijgt. Dit schip brengt de tijding, dat de toestand in Portugal door den oorlog met Spanje niet toelaat, nog dit jaar het beloofde secours te zenden. De Portugeesch-Indische regeering moet zich tevreden stellen met de verzekering, dat het volgend jaar stellig hulp verwacht kan worden of dat anders waarschijnlijk de vrede met de Nederlanders gesloten zal zijn ²⁾). Wat de laatste mogelijkheid betrof, hoopten de gouverneurs in Goa toch zeker, dat Ceilon bij het te sluiten accoord aan Portugal zou worden teruggegeven. Een wel wat ijdele hoop, gezien den „ademloozen" staat, waarin het Portugeesche rijk zich bevond, en die een uiterste krachtinspanning om het eiland nog vóór het sluiten van het vredesverdrag terug te winnen, onmogelijk maakte.

Voor de Compagnie, die zulke groote kosten aan de blokkadevloot besteed had, was de komst van dit ééne kleine Portugeesche scheepje een teleurstelling ³⁾). Er kon eigenlijk niets van belang verricht worden, dat eenigszins de kosten goedmaakte. Daar geen secours meer uit Portugal te verwachten was, brak Roothaes van Chaul en Bombay op en zeilde naar Goa, terwijl drie schepen tot 26 October daar nog bleven kruisen ⁴⁾). Maar ook voor Goa gebeurde niets van belang. Eenige kleine schepen, die binnen wilden loopen, werden buit gemaakt en eenige andere op het strand gejaagd. De Portugeesche kustbatterijen dwongen de Nederlandsche vloot een eind in zee te blijven. Daardoor kon Roothaes niet verhinderen, dat tal van kleine schepen 's nachts heimelijk de haven in- en uitliepen, waarbij, door de heer-

¹⁾ Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Van Goens, 4 Nov. 1660.

²⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Jan. 1660; Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 8 Febr. 1660; Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660.

³⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. miss. G.G. en Rd. aan Kamer Amsterdam, 16 Jan. 1660.

⁴⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie rapport Adriaan Roothaes aan G.G. en Rd., 10 Juni 1660.

schende winden het inkomen in de haven moeilijker dan het uitgaan was. De scheepsmacht, die de blokkadevloot binnen Goa hield, bestond uit 9 galjoenen, meest groote schepen, en ongeveer 40 fregatten. Maar het ontbrak de Portugeezen aan de middelen deze schepen zeilree en slagvaardig te maken. Hoe verward de toestanden in de stad waren, bleek den Nederlanders klaar uit de berichten van hun spionnen. Hevige twisten heerschten tusschen de Portugeesche fidalgos of edelen, die zich niet ontzagen hun conflicten tijdens den dienst in de kerk gewapend uit te vechten, zonder dat de regeering de schuldigen bestrafte. In verband met de opvolging van den gestorven aartsbisschop van Goa lag de geestelijkheid niet minder onderling overhoop¹⁾. De onveiligheid op straat was zoo groot, dat men zonder gewapend geleide zich niet buiten kon wagen. De justitie had niet den moed in te grijpen. Zelfs de ergste belhamels bleven ongestraft rondloopen. Groote duurte heerschte in de stad, en daar de soldaten hun soldijen niet uitbetaald kregen, restte hun niets dan roof en moord of desertie.

Van de negen schepen waren er drie niet meer zeilwaardig, één werd geheel gesloopt. Alleen om hun prestige tegenover de inlanders te bewaren, werden deze schepen intact gelaten. De Indische bewoners van de Kust, die zware schade leden door de voortdurende bezetting van haar havens, en zich daarover bij het Portugeesche bestuur beklagden, moesten met de hoop gevoed worden, dat een groote te verwachten vloot Portugals invloed zou herstellen. Anders was de vrees wel zeer groot, dat die inlanders de zijde van de Nederlanders zouden kiezen.

Van een uitkomen op den Nederlandschen vijand was geen sprake, „dat geen reputatie bij de inlandse natie voor haer (de Portugeezen) kan bharen”. Op bevel van Van Goens zond Roothaes in Januari, toen bleek, dat de vijand toch niets meer in den zin had, twee jachten en een veroverd fregat naar Cananoor om voor die haven te kruisen. Ondertusschen was Van Goens voor Cochin gekomen. Roothaes zond zijn vice-commandeur De Bitter met het jacht Tholen, bemand met 157 koppen daarheen. Op een nader verzoek van Van Goens, die verwachtte, dat Roothaes na het passeeren van 's Compagnies schepen uit Tayoan, hem met eenige jachten te hulp zou komen, werd besloten nog een tweede jacht, bemand met 200 koppen, ter assistentie naar Cochin af te vaardigen.

¹⁾ Danvers dl. II, p. 324.

Maar nog vóór dit jacht onderweg was, bereikte Roothaes het bericht, dat Van Goens onverrichterzake van Cochin had moeten opbreken. Daar Roothaes' aanwezigheid voor Goa evenmin langer vereischt was, ging hij 8 April naar Batavia onder zeil. Voor alle zekerheid bleven nog 4 jachten onder De Bitter voor de „Bhare" achter. Deze moesten de blokkade zoo lang mogelijk voortzetten.

Pieter de Bitter geraakte tijdens de afwezigheid van Roothaes voor Goa in een ernstig conflict met de Engelschen¹⁾. 20 September²⁾ hield hij een Engelsche koopvaarder aan, de Constantinople Merchant, die de haven van Goa wilde binnen zeilen. Na visitatie van de lading bleek dit schip geschut en ammunitie in te hebben. Volgens de Engelschen was het bestemd voor hun nederzetting in Suratte³⁾, terwijl het evident was, dat zij juist uit deze plaats kwamen, reeds voor Goa geweest waren, maar door slecht weer die plaats niet hadden durven aandoen. Het zou echter niet de eerste keer geweest zijn, dat de Engelschen de Portugeezen van oorlogstuig voorzagen. De goederen, die niet als contrabande beschouwd werden, mochten met sloepen naar den wal gebracht worden. De Nederlanders namen 59 metalen stukken, 3 mortiers en 1974 granaten in beslag⁴⁾. Daadwerkelijk verzet schijnt van Engelsche zijde niet geboden te zijn. Slechts een uitvoerig schriftelijk protest werd overgeleverd, dat De Bitter niet dadelijk beantwoordde wegens zijn onbekendheid met de Engelsche taal.

Bij zijn optreden had De Bitter zich strict aan zijn instructie gehouden en niets dan zijn plicht gedaan. Al beval de Hooge Regeering ook een soepeler optreden tegenover de Engelschen aan, opdat een openlijk conflict met hen vermeden werd, toch had zij wel degelijk de inbeslagname van contrabande, t.w. oorlogstuig, voor de vijandelijke havens gelast⁵⁾. De Nederlanders waren hierbij in hun recht, daar gedurende de onderhandelingen in Europa vastgesteld was, dat oorlogscontrabande in beslag genomen mocht worden, als een poging gewaagd werd deze in een geblokkeerde haven te brengen. De president en raad te Suratte beklaagden zich echter bitter over de beleedi-

1) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie rapport Adriaan Roothaes aan G.G. en Rd., 10 Juni 1660.

2) Volgens Foster English Factories 1655—1660, p. 212: 10 Sept. 1659.

3) Volgens Foster, t.a.p., bestemd voor Rajapur.

4) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie rapport Adriaan Roothaes aan G.G. en Rd., 10 Juni 1660.

5) Kol. Arch. 786, Uitgaand briefboek Batavia, instructie voor Adriaan Roothaes, 26 Juli 1659.

ging en drongen aan dat genoegdoening aan de Republiek gevraagd werd. Tegen het protest der Engelschen heeft De Bitter zich breedvoerig verdedigd. Van invloed op zijn carrière is deze zaak niet geweest¹⁾.

's Compagnies belangen op de Malabarkust hadden door de gebeurtenissen in het voorjaar van 1659 niet weinig geleden. Zelfs de oudste handelsloge der V. O. C. op de Malabarkust, te Calicoylan, was in gevaar opgeheven te worden. Nadat het grootste gedeelte van de koopwaren en gelden in de schepen getransporteerd was, bleven slechts een assistent en twee ondergeschikten achter om de loge te bewaken en de uitstaande schulden te innen. Het was weer Van Serooskercken, die de verbindingen met de Malabaarsche vorsten, in het bijzonder met den samorijn, opnieuw moest aanknopen en zooveel peper inkoop als hij bemachtigen kon²⁾. De samorijn was in vollen oorlog tegen de Portugeezen en den raja van Cochin en belegerde Cranganoor. De diplomatieke bemoeiingen van Van Serooskercken bij den samorijn en andere Malabaarsche vorsten vonden weinig genade in de oogen van Van Goens, die geen geloof hechtte aan Van Serooskerckens „wintweverige” berichten, onder meer, dat de samorijn slechts op Nederlandsche hulp zou wachten om de stad Cochin zelf aan te tasten³⁾. Van Goens had er bezwaar tegen den samorijn in zijn strijd kanonnen en soldaten ter leen te geven. Te weinig kon men op dat „losse volck” staat maken⁴⁾. Liever moest men dan maar de onderhandelingen „door alle complimenten ende vrundelijckheid aenhouden” en de „alderuyterste nadacht” betrachten. Al gaf men den samorijn geen materieele hulp, aanmoediging om den strijd tegen de Portugeezen vol te houden was zeer gewenscht. De smaad van Coylan diende zoo snel mogelijk uitgewischt. De oorlog van de Portugeezen met den machtigsten Malabaarschen vorst kwam de Nederlanders maar al te goed gelegen.

De heerscher op Ceilon, raja Singa, hield zich na zijn strooptochten in de benedenlanden om Colombo en Negombo verder rustig. Dit, gevoegd bij den hulpeloozen toestand van de Portugeezen in Goa

1) Warnsinck, Retourvloot, p. 6, 7; Foster, English Factories, 1655—1660, p. 212, 213.

2) Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Jan. 1660.

3) Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659.

4) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659.

deden Van Goens en zijn raad besluiten met de op Ceilon aanwezige schepen en soldaten, voor zoover zij daar zonder gevaar gemist konden worden, een expeditie tot verovering van Coylan te wagen. Wellicht zou men zich met de blokkadevloot kunnen vereenigen, opdat ook deze niet geheel werkeloos bleef en de groote onkosten eenigermate zouden worden goedgeemaakt. Indien Heeren-XVII er maar toe besluiten konden meer krijgsvolk en schepen naar Indië te zenden, dan stelde Van Goens hun zelfs de verovering van Goa in het verschiet. Na verrichte zaken op de Malabarkust hoopte Van Goens zijn macht tegen raja Singa te richten om dezen van zijn zeehavens te berooven en de zoutpannen op het eiland, die nog in het bezit van den koning waren, te verwoesten¹⁾.

Na het vertrek van de Nederlanders uit Coylan waren de Portugeezen onder Ignacio Sermento de stad binnen gerukt. De fortificatiën, die de Nederlanders waren begonnen aan te leggen, wilden de Portugeezen voltooiën. Dit werd hun door de signati verboden, die tenslotte alleen toestemming gaf voor den aanleg van versterkingen aan den zee kant tegen de Nederlanders²⁾. Aan een herovering bij verrassing naar het plan van Van der Meyden was door deze maatregelen van de Portugeezen in het geheel niet meer te denken. Bij inname zou de plaats een bezetting vereischen van minstens vier of vijf honderd man, om haar zoowel tegen de aanvallen van de Portugeezen als tegen de nairos te beschermen³⁾. Het zou niet gemakkelijk zijn het zuinige bestuur van de V. O. C. te overtuigen, dat een militaire bezetting absoluut noodzakelijk was. Van Goens dreigde met het Engelsche gevaar. Terecht bracht de Hooge Regeering hier tegen in, dat er behalve Coylan nog genoeg andere plaatsen overbleven aan de Malabarkust, waar de Engelschen zich konden nederzetten, zonder dat de Compagnie in staat zou zijn dit te beletten. Alleen als eerste schakel in een keten van verdere veroveringen had de inname van Coylan zin.

De scheepsmacht, waarmede Van Goens 29 Januari 1660 van Negombo vertrekt, bestaat uit de schepen Achilles, Muyden en eenige kleine jachten en chaloupen. Op deze schepen bevinden zich ongeveer 600 manschappen, alle uit de Ceilonsche garnizoenen gelicht. Op de

¹⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 8 Febr. 1660.

²⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 12 Nov. 1659; idem, orig. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 16 Jan. 1660.

³⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 16 Jan. 1660.

Indische kust moet deze vloot zich vereenigen met de jachten Hogelande, Schelvis, Geldria, Mandarsha en het schip Hector, die gedeeltelijk al vooraf van Colombo naar de Indische kust gezonden waren en daar reeds eenige maanden alle in- en uitvoer van de Mala-barsche havens belet hadden, ten deele uit de Goasche vloot opontboden waren ¹).

Aan de kust gekomen blijkt, dat de Portugeezen hier zeer op hun hoede zijn en een veel grootere macht hebben dan de Nederlanders aanvankelijk gedacht hadden ²). Niet alleen de baai bij Coylan, die door Van der Meyden voor zulk een goede landingsplaats gehouden werd, maar de geheele stad is door hen in staat van verdediging gebracht. In Cochin hadden de Portugeezen aan de zeezijde een nieuwe versterking gebouwd. De stad was, naar Van Goens bericht werd, met niet minder dan 800 Portugeesche soldaten, 1500 à 1600 blanke burgers en nog een zeer groot aantal toepassen bezet ³). Daar Cochin een zeer groote oppervlakte besloeg, zouden bij een belegering veel meer soldaten dan bootsgezellen noodig zijn. Bij een inname van de stad vreesde Van Goens een groote plundering, die de Indiërs zeker niet gunstiger voor de Compagnie zou stemmen. Maar ook de strijd tegen de nairo's vereischte een groot aantal militairen, wegens de groote felheid, die deze nairo's in den aanval aan den dag legden.

Alle plaatsen, die voor een landing geschikt waren, hadden de Portugeezen met fortificatiën (paggers) voorzien. Ongedachte moeilijkheden deden zich voor, want zelfs als het gelukte Coylan, Paliport ⁴) (een vesting gelegen op het noordelijkste eind van het eiland Baypin bij Cranganoor) en Cranganoor zelf te veroveren, dan zou de nog beschikbare krijgsmacht zeker niet reiken ook Cochin te belegeren, in te nemen en te bezetten. Door de vrij sterke situatie van de stad voorzag Van Goens een lange belegering, die hem zou nopen den geheelen regenmoesson voor Cochin te blijven, terwijl een samenwerken met de blokkadevloot pas geschied kon na het passeeren van de schepen uit Tayoan op weg naar Perzië en Suratte, die anders kans zouden loopen met hun rijke lading van Goa uit aangevallen te worden.

¹) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660.

²) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 27 April 1660.

³) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660.

⁴) Paliport = Pallipuram.

Terwijl de raja van Cranganoor tot de vazallen van den samorijn behoorde, hadden de Portugeezen het fort Cranganoor in bezit. De samorijn begreep, dat hij Cochin niet met succes kon aanvallen, zoolang de verbindingslijnen met dien staat bedreigd werden door de sterke vesting Cranganoor ¹⁾). Deze vesting vormde een bescherming voor Cochin en reeds geruimen tijd had de samorijn vergeefs getracht de sterkte in te nemen. Paliport of Pallippuram was van veel minder belang, maar haar bezit zou de Compagnie goed te stade komen, daar het dicht aan de zee op een uitstekenden scherpen hoek van het eiland Baypin lag, waardoor men van hier uit de rivier van Cranganoor kon beheerschen en Cochin in het nauw brengen ²⁾).

Van Goens durft ook Ceilon niet verder te verzwakken. Zeer teleurgesteld is hij over de houding der Malabaarsche vorsten. Als de Compagnie goed gezind stonden bekend o.a. de samorijn, Teckencoer, Beckencoer en Cranganoor. Op de hand van de Portugeezen waren Cochin, Trevancore, Cananoor, Poracad en sinds de gebeurtenissen in Coylan voorjaar 1659 ook de signati ³⁾).

Nadat de vloot voor Cochin verschenen was, zeilde Van Goens in het geheim met de voornaamste leden van zijn raad naar Cranganoor om te zien in hoeverre hij op den steun van de Malabaarsche vorstjes rekenen kon. Twee van die Malabaarsche koningen verschenen bij Van Goens aan hoord, maar het bleek, dat hun toezeggingen wel zeer gering waren. Zooals Van Goens het kernachtig uitdrukte „trachten zij met onze pooten de castangien uyt het vuur te haelen”. Nederlanders en Portugeezen tegen elkaar uit te spelen was hun doel, zonder dat de Nederlanders van hen eenige toezeggingen verkregen.

Terwijl Van Goens met zijn vloot voor Cochin lag, werd hij betrokken in een successiestrijd om den Cochinschen troon. In het begin van de 16e eeuw hadden de Portugeezen onder Albuquerque zich gemengd in de troonopvolging in Cochin. Zij hadden een ouderen tak van de dynastie verdreven op grond van het feit, dat de pretendent van dezen tak tot de aanhangers van den samorijn behoorde. Een zijlinie werd door hen verheven. Deze tak stierf in 1646 uit. Zoowel leden van de oude verdreven tak als van een zijlinie, die te Palliviritti leefden, maakten aanspraak op de opvolging en werden daartoe ge-

¹⁾ Panikkar, Malabar and the Portuguese, p. 148, 149.

²⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 27 April 1660; Dagregister Batavia 1661, p. 100.

³⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 8 Febr. 1660.

adopteerd. Tusschen de twee takken brak onmiddellijk een familie-veete los. Met hulp van de Portugeezen werden de leden van den ouderen tak verdreven en kregen vijf prinsen uit Tanur, die van ouds al vrienden van de Portugeezen waren, in 1658 het recht van opvolging.

De verdreven prinsen van den ouderen tak riepen de hulp van den samorijn in, die onmiddellijk hun zijde koos. Door de interventie van den samorijn werden de grooten in het land verdeeld in twee partijen, degene, die de Tanur prinsen ondersteunden, en de aanhangers van de verdreven prinsen. De verdreven prinsen kregen, behalve bij den samorijn, den meesten steun bij Aditya Varman, raja van Vadakkumkur of Beckencoer en den raja van Idappalli. De nieuw geadopteerden vonden steun bij de rajas van Porca en Valluvanad. De hoofdpersonen in den strijd waren natuurlijk de samorijn ten behoeve van den ouderen tak en de Portugeezen voor den jongeren. Het nairhoofd van Paliyam (Palieter) de machtigste edelman in Cochin en erfelijk eerste minister van den staat, begunstigde in het geheim de zaak van de verdreven prinsen¹⁾.

De pretendent naar den Cochinschen troon, die in de verbanning te Beckencoer verbleef, Vira Kerala Varma, de Moetadavile uit de Nederlandsche bronnen, zocht contact met Van Goens²⁾. Hij bezocht den admiraal in zijn vloot en stemde toe in alles wat de Nederlanders van hem verlangden³⁾. Zelfs bood hij aan zijn eigen broeder als gijzelaar in Van Goens' handen achter te laten. De uitnoodiging van den Cochinschen pretendent verschafte den Nederlanders een geschikte gelegenheid om in te grijpen ten eigen voordeele in de interne Malabaarsche zaken. Dit was slechts een eerste verbinding. Spoedig, naarmate de Nederlanders hun invloed op de Kust trachtten te vestigen, werden de betrekkingen tusschen de Nederlanders en Vira Kerala Varma nauwer en meer omschreven. Maar aanvankelijk vlotte het allerminst om met den samorijn tot een vergelijk te komen. Het bleek dat op hem, die de Nederlanders „zoo vurig” geroepen had en waarop deze wel wat al te veel staat gemaakt hadden, wel heel weinig te rekenen was. Met hem doen de Nederlanders al dezelfde ervaring op als eens met raja Singa. Maar niet ongegrond is het diep gewor-

¹⁾ Panikkar, Malabar and the Portuguese, p. 155 e.v. Zie ook Malabar and the Dutch, p. 3, 4.

²⁾ Moetadavile is de naam van het stamhuis, niet van den persoon. Zie ook Corpus diplom. dl. II p. 489, dl. III, p. 570.

³⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. Rd., 27 April 1660.

telde wantrouwen van de Indische vorsten tegen de Europeesche indringers.

Als Van Goens op des samorijns grondgebied landen wil om daar goed voorbereid en in goede orde den vijand aan te tasten, wordt hem dit niet toegestaan en pas als de Nederlanders Paliport ingenomen zullen hebben, belooft hij ecnigen steun te geven¹⁾. De grootste moeilijkheid was niet de inname van Coylan, Paliport en Cranganoor, maar wel de bezetting met manschappen van die plaatsen. Coylan zou zeker een 500 tal, Paliport en Cranganoor minstens 600 man vereischen. Alleen de vloot voor Goa kon een dergelijk aantal leveren, maar hierdoor zou de blokkade zijn effect verliezen. Bezette men na een verovering de plaatsen niet, dan was den vijand de weg gewezen op welke wijze hij zich het aanstaande seizoen behoorde te versterken²⁾. Zwaar gevoelde Van Goens de verantwoordelijkheid vooral voor het „costelijcke” eiland Ceilon, dat door hem ten behoeve van deze expeditie wel eenigermate in de waagschaal gesteld was. Zonder eigenlijke lastgeving van zijn meesters en min of meer de handen gebonden door de zuinigheidseischen van Heeren-XVII en Hooge Regeering, waarvan het eerste college eigenlijk iedere militaire bezetting op de Malabarkust overbodig oordeelde, besloot Van Goens met instemming van zijn geheelen raad van een landing af te zien en slechts de verschillende Portugeesche forten tot het begin van den regenmoesson eind April te blokkeeren. 23 April vertrok Van Goens van de Kust met het grootste gedeelte van de krijgsmacht. Een landing zou de Nederlanders vermoedelijk duur te staan zijn gekomen. Dit begrepen ook Gouverneur-Generaal en Raden en billikten Van Goens' besluit volkomen. Al hadden zij natuurlijk liever gezien, dat de kostbare expeditie nog iets van belang verricht had tot afbreuk van de Portugeezen. Beter de onderneming gestaakt, dan een „dangereuse cans gemaect”³⁾. Van Goens vertrouwde erop, dat de Hooge Regeering tegen September in staat zou zijn een nieuwe en nu behoorlijke macht uit te rusten. Kreeg hij maar genoeg schepen (slechts twee à drie zouden reeds voldoende zijn), dan vertrouwde hij binnen veertien dagen de geheele Malabarkust onder 's Compagnies

1) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660.

2) Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 8 Febr. 1660.

3) Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 4 Nov. 1660.

heerschappij te brengen om vervolgens met de gezamenlijke vloot Goa aan te vallen. En als de volgende expeditie niet zoo fortuinlijk uitviel, moest men ten minste trachten Cranganoor te veroveren om hiermede den samorijn tevreden te stellen, aan wien men deze stad zou overleveren. Nog radicaler was, de stad geheel af te breken. Paliport kon men vervolgens met hulp van de Malabaarsche grooten bezetten en ook Coylan zou wel spoedig volgen. Kruisende vaartuigen moesten de rest van de kust verder tot rede brengen. Aan Cananoor hechtte in het bijzonder Van der Meyden niet zooveel gewicht. Deze haven zou, als de vijand maar eenmaal verdreven was en het fort geslecht, een vrije handelsplaats kunnen blijven. De Compagnie kon nu eenmaal niet alles omvatten. Aan het bezit van Cochin hechtte Van Goens de meeste waarde. Om deze plaats met kracht te kunnen aantasten, hoopte hij, dat hem minstens 600 à 700 militairen gezonden werden. Van de op Ceilon aanwezige Amboineesche militairen wilde Van Goens dan een gedeelte bij de uit Batavia verwachte krijgsmacht voegen. Was Cochin maar eenmaal veroverd en in handen van de V. O. C., dan zouden de andere plaatsen spoedig volgen¹⁾. Voor Heeren-XVII ontleende Cochin zijn voornaamste beteekenis aan het feit, dat het een verdediging voor Ceilon vormde. Van de winsten, die de plaats zou kunnen opleveren, hadden zij geen groote verwachtingen. Terecht wees Van Goens zijn superieuren er op, dat alleen het bezit van Cochin de Compagnie meester van den peper- en kaneelhandel kon doen worden. Bovendien zou het bezit van Cochin den scheepsbouw van de Compagnie niet weinig ten goede komen, daar in de omstreken van de stad zeer overvloedig hout te krijgen was, en de rivier van Cochin zich bijzonder tot het herstellen van jachten en schepen eigende. En welke voordeelen zou de Ceilonsche burgerij, welker bloei en ontwikkeling de V. O. C. zoo na aan het hart lag, niet kunnen trekken. Volgens informaties, die Van Goens liet instellen, zouden de inkomsten, die na verovering van Cochin aan de Nederlanders kwamen, zeker reiken tot bekostiging van een garnizoen van 250 à 300 man, vooral als men de fortificatiewerken van de zeer uitgestrekte stad verkleinde.

Een eventueele vrede met Portugal zou een leelijken streep door al deze plannen halen, maar in ieder geval kon dit niet een inname van Coylan verhinderen. Hier had de Compagnie niet met Portugal,

¹⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660; idem, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 27 April 1660.

maar met de Indische vorstin signati te doen, die de stad bij speciaal verdrag aan de Nederlanders opgedragen had. Door verraad waren de Nederlanders gedwongen geweest de stad te ontruimen, maar zonder iets van hun rechten daarop te verliezen. In het vorige hoofdstuk is uitvoerig uiteengezet welke groote beteekenis het bezit van Coylan voor de veiligheid van het eiland Ceilon en de beheersching van de Bocht van Madure had. Onoverwinnelijk kon de stad door haar natuurlijke gunstige ligging gefortificeerd worden. Naar Van Goens meende te weten, was de signati de Nederlanders weer wat meer genegen, hoewel zij toch een afwachtende houding aannam en vijandschap met de Portugeezen vermijden wilde. Volgens den onderkoopman De Haze, die voor den peperhandel te Calicoylan verbleef, wilden de inwoners van Coylan den Nederlanders zelfs een voorstel doen om de Portugeezen uit hun stad te verdrijven, een bericht, dat door Van Goens met het noodige voorbehoud ontvangen werd. Meer voor de hand liggend was het, dat zij uitstel zochten om te zien of de Portugeezen nog hulp uit Europa verkregen.

Pas wanneer geen Portugeesch eskader verscheen, zouden zij de zijde van de Compagnie kiezen ¹⁾).

Om zijn plannen een beter gehoor bij de Hooge Regeering te doen vinden, wilde Van Goens deze zaak persoonlijk te Batavia met de regeering komen overleggen en hoopte dan tegelijk haar dankbaarheid voor alle moeiten, op zijn tocht ondervonden, te verwerven ²⁾). Niet gemakkelijk was zijn opdracht geweest en hij had bemerkt, dat „die soo lastige commissie getrouwlijck wil uytvoeren, nootsaekelijck veel vijanden moet maecken die de pap niet wel, en andere na hun oordeel te veel gebotert zij, dat oock de commissarissen een yders oordeel subject blijven en nochthans maer aen een eedt zijn gebunden, waeraff sij om geen insicht mogen wijcken” ³⁾).

Al had de samorijn de Nederlanders in hun verwachtingen ook danig teleurgesteld, hij was hun te zeer onontbeerlijk, dan dat zij zijn vriendschap konden verwaarloozen. Om het volgend seizoen met eenige kans van succes tegen Cochin te kunnen optreden, wilde de Compagnie zich van te voren van een veilige landingsplaats verzekeren. Wellicht zou de samorijn haar die verschaffen. Om dit te

¹⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660.

²⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 3 Mei 1660.

³⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Juni 1660.

bereiken en om de samorijnsche vriendschap te cultiveeren, werd de koopman Godske naar het hof van den vorst afgevaardigd. Op dezen Isbrand Godske¹⁾ bouwde Van Goens groote verwachtingen en protegeerde hem steeds, ondanks zijn niet geheel smetteloos ambtelijk verleden. Godske moest den samorijn en de andere Malabaarsche vorsten, die de Compagnie goed gezind waren, met geschenken vereeren om hen in hun vijandschap tegen de Portugeezen te sterken. Hij moest hun de hoop geven, dat de Nederlanders in het aanstaande seizoen met dubbele kracht hun onderneming zouden hervatten. Maar hij had zich te hoeden de vorsten eenige zekere beloften te doen. Slechts in zeer vage termen mocht hun steun worden toegezegd. Als men eens tot een contract met deze vorsten kwam, dan behoorden toch wel de volgende eischen vervuld te worden: n.l. dat de stad Cochin met de aan haar onderhoorige landen geheel onder de Compagnie kwam, zooals zij nu onder de Portugeezen stond. De Nederlanders zouden beslissen of zij Aykotte en Paliport wel of niet zouden bezetten. Niemand dan de V. O. C. zou de peper mogen vervoeren. Geen Roomsche priesters zouden zich langer in het land mogen ophouden. Het geschut in Cranganoor moest men verdeelen en het fort slechten. Dit laatste zou geschieden door onderdanen van den samorijn. Tenslotte moest aan de Nederlanders de vrije beschikking blijven Cochin af te breken of alleen als fort te behouden²⁾. Zeer bevorderlijk zou het voor de V. O. C. zijn als Godske van den samorijn de toestemming verkreeg, dat de Nederlanders tegenover Paliport een versterking opwierpen van klapperboomen, om daar in de toekomst een veilige landingsplaats te bezitten en, hetgeen den samorijn natuurlijk niet verteld werd, om beveiligd te zijn tegen mogelijk verraad van inheensch-Malabaarschen kant. De samorijn willigde dit voorstel in en stelde zijn eigen menschen beschikbaar om een dusdanige versterking te bouwen naar de aanwijzingen der Compagnies dienaren. 8 à 10 Nederlanders zouden in de versterking onder bescherming van den samorijn gedurende den regenmoesson overblijven. Deze versterking was gelegen in een gehucht, genaamd Aykotte³⁾, liggend tegenover Paliport, dicht aan het zeestrand. Goed drinkwater was in de omgeving aanwezig. Zelfs hoopten de Neder-

¹⁾ Stapel-Van Dam bk. I 2, p. 325 noot 5.

²⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 27 April 1660.

³⁾ Alsvoren. Voor de bezetting van Aykotte, zie ook Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1660; Kol. Arch. 787, instructie voor Pieter de Bitter, 21 Aug. 1660. Aykotte = Azhikode.

landers dat de nederzetting zich wellicht tot een handelsplaats zou kunnen ontwikkelen, waarheen de peper uit den omtrek, zoo uit Cochin, heengevoerd zou worden. Het bezit van Paliport was natuurlijk te verkiezen boven dat van Aykotte, vooral als het eens tot een plotseligen vrede met Portugal kwam, maar de omstandigheden hadden Van Goens nu eenmaal belet die sterkte aan te vallen en in te nemen.

Het was wel een zeer dubbel spel, dat de samorijn met de Nederlanders speelde. Tegenover de Portugeezen wendde hij een volslagen onwetendheid voor. Des samorijns onbetrouwbaarheid bleek de Nederlanders maar al te duidelijk uit door hen onderschepte brieven¹⁾. In deze zelfde brieven konden de Nederlanders ook lezen over een schitterende overwinning, die de Portugeezen op hen behaald hadden na hun landing bij Aykotte. Nog verdere overwinningen schreven de Portugeezen zich toe, waarvan de samorijn zoo onder den indruk raakte, dat hij een samenkomst met den Cochinschen kapitein Ignacio Sermento had en dezen alle mogelijke anti-Nederlandsche beloften deed. Maar hij zette ondertusschen ook zijn onderhandelingen met de Nederlanders voort. In de Nederlandsche bronnen zal men vergeefs naar deze Portugeesche overwinningen zoeken. Waarschijnlijk had de Nederlandsche resident te Wingurla wel gelijk, die als hem deze brieven van Ignacio Sermento in handen vielen, waarin die heldendaden verhaald werden, het voor het gewone Portugeesche „pralen ende ronkedoren” hield.

Tijdens zijn verblijf op de vloot voor de Malabarkust had Van Goens de nederzetting in Calicoylan geïnspecteerd²⁾, waar Reynier van Serooskercken den peperhandel weer waarnam³⁾. Van Goens koesterde groote verwachtingen van dien handel, die, zoo spoedig de Compagnie haar verloren invloed op de kust teruggewonnen had, tot grooten bloei kon komen. Het vorstje van Calicoylan liet den handel met de Nederlanders in zijn land nog oogluikend toe, hoewel hij in groote vreeze voor zijn opperheer, den koning van Trevancore, leefde, die hem zeer had bedreigd, zoo hij den handel met de Nederlanders

1) Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Pieter van Santvliet te Wingurla aan G.G. en Rd., 28 April 1661 (brieven van Ignacio Sermento aan de gouverneurs in Goa).

2) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660.

3) Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Januari 1660.

voortzette¹⁾. Daarom durfde hij de Nederlanders ook niet toestaan gedurende den regenmoesson in Calicoylan over te blijven²⁾.

Ook de kust van Madure werd door Van Goens aangedaan. Dit land was door de Byapursche legers bijna geheel verwoest³⁾. In Tutucorin aangekomen, vond Van Goens daar niet meer 's Compagnies resident Valckenburgh. Deze was gevlucht voor het oorlogsgeweld, volgens Van Goens wel wat ontijdig, maar ook hij zelf waagde zich liever niet aan den wal, ten deele om de opgedreven bevolking niet verder te verontrusten, die bij de nadering van de Nederlandsche schepen ook van deze zijde onheil vrezend, het binnenland was ingevlucht. Een straffe oostenwind dwong Van Goens den boeg te wenden en in plaats dat Ceilon bereikt werd, moest de vloot het land van den teuver aandoen. Ook hier ontmoette Van Goens onder de bevolking groot wantrouwen, ondanks dat hij gezanten van den teuver, die hem in Tutucorin waren komen bezoeken, zeer eervol en vriendschappelijk ontvangen had. Terwijl de vloot nog voor des teuvers land bleef liggen, vertrok Van Goens met een snelle boot naar Ceilon⁴⁾. Een vriendschapsverdrag met den teuver, „een heer van groot vermogen, alhoewel een vazal van den neyk van Madure zijnde”⁵⁾, zou de Compagnie zeer van pas komen. Vooral daar de onderhandelingen met den neyk van Madure zoo weinig succes hadden. In Madure intrigeerde de eerste minister nog steeds tegen de Nederlanders. Zijn doel was verhindering van de Nederlandsche plannen tot vestiging van een monopolie aan Malabaarsche en Madureesche kust. Daartoe werkte hij samen met de Portugeezen, zocht verbinding met de Engelschen en hitste zelfs Trevancore en Coylan tegen de Nederlanders op⁶⁾.

Daar Van Goens aan een goede verstandhouding met den teuver zeer veel gelegen was, zond hij een specialen afgezant, François Montanier. Dezen gelukte het 24 April 1660 een contract af te

1) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660.

2) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 5 Mei 1660.

3) Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Jan. 1660.

4) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660.

5) Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1660.

6) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 27 April 1660.

sluiten, waarbij de vrije vaart tusschen de engten van Manaar en Rammanacoil voor beide partijen gewaarborgd bleef. De teuver behield een aandeel in de paarlvisscherij, zooals hij ook ten tijde der Portugeezen genoten had¹⁾. Het wantrouwen van den teuver, die zeer bevreesd was, dat hem zijn eiland Rammanacoil zou ontnomen worden, was door dit contract eenigermate weggenomen²⁾. Wel kwam door den spoedig daarop volgenden dood van den teuver dit contract weer op losse schroeven te staan, daar het land vol onlusten geraakte³⁾.

De Nederlandsche afgezant Montanier was gedurende zijn verblijf in Caylpatnam op weg naar den teuver in conflict met de Engelschen geraakt. Van hun nederzetting in Oud-Kayal uit trachtten dezen handelsverbindingen met Coylan aan te knopen. Hiertegen werd door Montanier in naam der V. O. C. geprotesteerd. Bij zijn superieuren vond deze handelwijze geen instemming. Het contract, dat de Compagnie met de signati aangegaan had, sloot weliswaar andere naties van den handel uit, maar gaf de Nederlanders niet het recht den handel aan anderen te beletten. Het eenige resultaat van het protest zou zijn dat de Engelschen begrepen, hoeveel de Nederlanders aan den handel in Coylan gelegen was en hoe nadeelig zij de V. O. C. in dien handel konden zijn⁴⁾. Op hun beurt gaven de Engelschen te Pondecayl een protest aan den resident Valckenburgh te Tutucorin over. Zij beklagden zich over een inbeslagname door de Nederlanders van inlandsche vaartuigen met Engelsche passen, die van Coylan op weg naar Poracad waren en die volgens beweren van de Engelschen door hen wegens hun gebrek aan scheepsruimte bevracht waren. Maar uit dit protest bleek de Nederlanders al te goed, waar de Engelschen eigenlijk naar streefden, n.l. om alle inlandsche vaartuigen, die handel dreven op plaatsen, waar de V. O. C. mede in oorlog was, onder hun bescherming te stellen, onder voorwendsel dat zij die schepen geheel of gedeeltelijk in eigendom hadden⁵⁾. Eenige

¹⁾ Heeres, Corpus diplom. dl. II, p. 161 e.v.

²⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 19 Mei 1660.

³⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 31 Juli 1660.

⁴⁾ Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 4 Nov. 1660; zie ook Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 5 April 1661.

⁵⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 19 Mei 1660; Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, copie protest van de factorij in Kayal tegen Valckenburgh, 25 Maart 1660.

maanden later bleek de eigenlijke bedoeling der Engelschen nog duidelijker, toen de Nederlandsche gezanten te Londen een memorie overgegeven werd, waarin zij aanspraak maakten op niet minder dan de bescherming van de inlandsche scheepvaart op plaatsen, waarmee de Compagnie niet in oorlog was. Ja zelfs ontzegden zij de Compagnie het recht inlandsche schepen, die toebehoorden aan onderdanen van aan de Compagnie vijandige staten en die op weg waren naar of kwamen van Engelsche handelsnederzettingen, te visiteeren en in beslag te nemen, een eisch die door de Staten-Generaal terecht afgewezen werd¹⁾. Wederkeerigheid was door Engeland bij deze voorwaarden in het geheel niet betracht. Verlangd werd hier op hoogen toon als van een overwonnen vijand het nakomen van bepalingen, die Engeland zelf, waar het de macht er toe bezat, met voeten trad.

Hoewel de Nederlanders dit schandelijke „procedures” vonden om hen in den handel en scheepvaart dwars te zitten en hen gehaat bij de inlanders te maken²⁾, durfden zij hiertegen niet gewelddadig op te treden. De grootste voorzichtigheid moest men betrachten om niet met de Engelschen in een openlijk conflict te geraken³⁾, dat de V. O. C. bij haar militaire plannen op de kust wel heel weinig gelegen zou komen en dat ook in tegenstelling zou zijn tot de politieke gedragslijn, die de Republiek in den eersten tijd van de Restauratie tegenover Engeland voerde, een politiek, ingegeven door het belang van den handel, die vrede eischte en geen prikkeling van het zich in deze jaren tot een handelsmacht ontplooiende Engeland.

Maar het conflict in Indië werd steeds dreigender door de vastberaden pogingen van de Engelschen om zoowel te Coylan, Calicoylan als Cochin handelsnederzettingen te vestigen⁴⁾. Het Engelsch opper-

¹⁾ Kol. Arch. 456, Brieven XVII naar Indië, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 23 Aug. 1661; Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1660; Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 4 Nov. 1660. De memorie of concept van dertien artikelen, overgezonden bij den brief van de ambassadeurs aan den griffier 8 April 1661, gepubliceerd N. Japikse, De verwickelingen tusschen de Republiek en Engeland van 1660—1665, p. VI, zie ook p. 102 e.v.

²⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 19 Mei 1660.

³⁾ Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 4 Nov. 1660.

⁴⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660; Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1660; Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 27 April 1660.

hoofd te Kayal, Walter Travers, ging hiertoe naar Cochin om de mogelijkheden voor de stichting van nederzettingen daar, te Coylan of Poracad te verkennen. Tegelijk hoopte hij te Cochin peper en bosch-kaneel te kunnen inzamelen. Van Cochin moest Travers zich naar Poracad begeven als gevolg van de uitnoodiging, die de Engelschen het vorige jaar van den vorst van dit land ontvangen hadden ¹⁾). De V. O. C. zou de Engelschen niet geheel kunnen verjagen en bezat daar trouwens ook niet het recht toe, noch op de Malabarkust, noch zelfs op die van Madure ²⁾). Voor de Hooge Regeering waren de voorstellen, indertijd door de Staten-Generaal aan den Protector Cromwell overgegeven, richtsnoer. De Nederlanders konden aan de Madurekust wellicht iets meer recht laten gelden dan aan de Malabarkust, daar zij in Madure door oorlogsrecht de opvolgers in de privileges van de Portugeezen geworden waren. Maar ook de Portugeezen waren hier niet uitsluitend meester van de scheepvaart geweest. Meer recht dan de Portugeezen konden de Nederlanders hier moeilijk laten gelden ³⁾). Van Goens zon daarom op middelen om met de Engelschen tot een vergelijk te komen. Van den wedijver tusschen beide naties profiteerden alleen de inlanders. Daarbij moest een dreigend samengaan van Portugal met Engeland zooveel mogelijk vermeden worden. Het was maar al te bekend hoe de Portugeezen van alle kanten door de Engelschen van oorlogstuig werden voorzien. Deze bedektelijke steun kon licht in een openlijk verbond overgaan ⁴⁾). Van Goens stelt Gouverneur-Generaal en Raden voor, dat bij een verovering van Cochin de peperhandel ten zuiden van de plaats tot Kaap Comorijn voor de Nederlanders zou zijn. Aan de Engelschen zou dan worden overgelaten de handel ten noorden van Cochin tot Goa, zonder dat de eene natie binnen het aan de andere toegewezen gebied zou mogen handelen. Van Goens had er bij zijn verdeling van invloedsferen goed rekening mede gehouden, waar zich de beste groeiplaatsen van peper en kaneel bevonden en deze aan de Compagnie toegewezen. Maar het stond te bezien of de Engelschen zich met de slechte peper en kaneel zouden tevreden stellen. De concurrentie van de Engelschen

¹⁾ Foster, *English Factories 1655—1660*, p. 343, 344.

²⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Jan. 1660; zie ook Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van der Meyden en Rd. aan XVII, 29 Jan. 1662.

³⁾ Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 21 Aug. 1660.

⁴⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 8 Febr. 1660.

in den peperhandel, die de V. O. C. met de Coromandelsche kust, met Perzië en Bengalen voerde, vreesde Van Goens niet te zeer, daar de Engelschen hun meeste peper naar Europa transporteerden¹⁾. Al eerder had Van Goens plannen opgeworpen in grooter verband, om aan den concurrentiestrijd van Nederlanders en Engelschen een einde te maken²⁾. Het waren plannen die den geheelen handel van de V. O. C. zoowel in Ooster- als Westerkwartieren betroffen, maar waarbij de V. O. C. in ieder geval meester van den Molukschen specerijhandel moest blijven.

Van Goens' voorstel werd door Heeren-XVII en de Hooge Regearing met het noodige scepticisme ontvangen³⁾. Zij geloofden niet dat zij met de Engelschen, die alleen voordeel trokken uit „querellen, questiën, krackeel en dispuytten”, ooit een behoorlijke overeenkomst konden sluiten „soolang wij niet genegen en sijn haar alles te cederen ende over te geven, daar wij hopen dat Godt de Here de Compagnie voor bewaren sal”⁴⁾. Het verleden had in dit opzicht te verhelderend gewerkt.

De Engelsche concurrentie deed zich op de Kust reeds geducht in de stijgende peperprijzen voelen. Daar de vorst van Calicoylan de Nederlanders niet langer tegen de Portugeezen wilde beschermen, was Van Serooskercken genoodzaakt geweest naar een andere plaats uit te zien om den kwaden moesson op de Kust over te blijven en den peperhandel voor de Compagnie voort te zetten. Hij vond een onderkomen bij een naburig vorst, den raja van Marte, wiens gebied tusschen Coylan en Calicoylan lag. Deze scheen minder consideratie met de Portugeezen te hebben en grootere voordeelen van de Nederlanders te verwachten. In het plaatsje „Pondaretourti” in dit land zette Van Serooskercken den in Calicoylan gestaakten handel voort⁵⁾, een beslissing zonder overleg met Van Goens genomen. Maar met welk initatief hij de niet hooge verwachtingen, die zijn chef van hem koesterde, zeer overtrof, al was de peper hier ook duurder dan in

¹⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Maart 1660.

²⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 8 Febr. 1660.

³⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1660; Kol. Arch. 456, brieven XVII naar Indië, XVII aan G.G. en Rd., 23 Aug. 1661.

⁴⁾ Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 4 Nov. 1660.

⁵⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1660.

Calicoylan. Daar Van Serooskercken bij de Indische bevolking bemind was, hoopte Van Goens dat deze raja Van Serooskercken tegen alle intriges en gewelddadigheden van Portugeezen, Trevancore en andere vijanden zou beschermen ¹⁾ tot de komst van de Nederlandsche vloot bij het begin van den volgenden moesson ²⁾. De beste wijze om de Engelschen in den peperhandel te dwarsboomen was het oude beproefde middel, n.l. om de peper in kleine partijen zeer hoog in te koopen ³⁾. Hierdoor steeg de prijs en werd den Engelschen de handel te „onsmaeckelijck”. Na het vertrek van de Engelschen mocht die hooge prijs natuurlijk niet gehandhaafd blijven. Zooveel mogelijk moest de peper tegen koopwaren ingeruild worden, daar 's Compagnies contanten op andere nederzettingen noodiger waren ⁴⁾.

Serooskercken hoopte ongeveer 650 lasten peper te kunnen inkoop en naderde hiermede al een eind naar de 1000 lasten, die Van Goens zijn superieuren van de Kust beloofd had ⁵⁾. De meeste en goedkoopste peper groeide tusschen Cochin en Coylan; van hier werd zij niet alleen naar de kustplaatsen getransporteerd, maar werd ook ver over het gebergte het binnenland ingevoerd naar het rijk van Carnatica, waar handelaars haar opkochten ⁶⁾. De blokkade van de kusthavens door de Nederlanders maakte, dat veel van de peper van Cochin en Coylan binnendoor langs de lagunen en binnenwateren naar het Zuiden gevoerd werd. De Nederlanders konden, zoolang zij te Calicoylan hun vestiging hadden, daarvan een groot deel tegen lagen prijs inkoop en ⁷⁾.

Toch bleek het meer en meer, dat de vestiging van een algeheel handelsmonopolie met zeer groote moeilijkheden gepaard zou gaan. De Portugeezen hadden een monopolie, en dan nog maar alleen van peper, slechts bezeten in den tijd, dat geen gelijkwaardige Europeesche concurrenten in de Indische zeeën verschenen waren. Hoe-

¹⁾ Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Van Serooskercken, 21 Aug. 1660.

²⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Juni 1661.

³⁾ Tegen $7\frac{1}{2}$ ducaat het candiel (c. 500 pond). 1 ducaat = f 7.50.

⁴⁾ Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 21 Aug. 1660.

⁵⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1660; Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Juni 1660.

⁶⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 4 April 1661.

⁷⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 26 Jan. 1661.

wel zij de Indische scheepvaart, behoudens het pepermonopolie, vrij lieten, was deze toen voor een groot deel van hen afhankelijk en stond onder hun bescherming. In de cafilas, die onder convooi jaarlijks langs de Indische kust voeren, bevonden zich tal van Indische vaartuigen, die voor het gewapend geleide, dat zij van Portugal ontvingen, zekere rechten betaalden. Ook de Nederlanders hadden gaarne, vooral nadat zij de Portugeesche scheepvaart door de blokkade van Goa voor het grootste deel hadden stilgelegd, een zoodanige controle over de Indische scheepvaart uitgeoefend. Maar zij, niet alleen meester in het Indische gebied, zouden dan onmiddellijk in een gewapend conflict met hun ergste mededingers, de Engelschen, geraakt zijn. En het was dank zij dien wedijver tusschen beide Europeesche naties, dat de Indische scheepvaart nog eenige vrijheid van beweging behield¹⁾. Een uitgebreiden handel dreven de onderdanen van den samorijn in peper, kaneel, kokosnoten, gember, cayer en andere zaken naar Suratte, Cambaya, Maskatte etc. De handelaars van de zuidelijke staten aan de Malabarkust voeren meest naar Madure²⁾.

De leiding van de Compagnie begreep, dat waar een vergelijk met haar Europeesche mededingers onmogelijk was, zij daarom de Indische bevolking en Indische vorsten en grooten, die meest zelf zeer bij den handel geïnteresseerd waren, een aandeel hierin niet zou kunnen ontzeggen³⁾. En het stond te bezien of 's Compagnies wensch de andere Europeesche naties den handel in de meest waardevolle producten (b.v. Bengaalsche zijde, salpeter, indigo, peper en kleeden) te beletten, in de praktijk uitvoerbaar was.

Voor de peper, die de Compagnie van de Malabarkust verkreeg, werd een zeer voordeelig afzetgebied in het niet te ver afgelegen Perzië gevonden. De Malabarpeper was hier meer gewild dan de Sumatraansche⁴⁾. Winsten, die varieerden van 50—88 % werden in de jaren 1660—1662 op deze specerij gemaakt⁵⁾. De z.g. pepereisch, die vandaar de Compagnie toekwam, steeg tot een hoeveelheid van

¹⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 8 Febr. 1660; zie ook Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie vertoog over den staat van het eiland Ceilon door Adriaan van der Meyden, 20 Sept. 1660.

²⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 4 April 1661.

³⁾ Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 4 Nov. 1660.

⁴⁾ Daghregister Batavia 1661, p. 338.

⁵⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, specificatie van de koopwaren in 1659—1660 op het kantoor Gamron verkocht; idem in 1661; Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I,

wel 500.000 pond jaarlijks. Dezen eisch trachtte de V. O. C. zooveel mogelijk uit de Malabaarsche peper te voldoen¹⁾. En de voorraad ingezamelde peper bleek zoo groot te worden, dat behalve het gedeelte, bestemd voor de retourlading naar Nederland, vermeerderd met den Perzischen eisch, nog nieuw afzetgebied gezocht en gevonden werd in Bengalen²⁾. In 1660 zond Van Goens van de 600.000 pond, die door Van Serooskercken in Calicoylan ingekocht was, 150 lasten naar Perzië en als eerste proef een goede 42.000 pond naar Bengalen³⁾. De rest kon voor de jaarlijksche retourvlotten naar Patria dienen en naar Batavia gezonden worden. Op den duur hoopte Van Goens na verovering van alle forten op de Malabarkust uit de Malabaarsche peperopbrengst niet alleen Perzië, Bengalen, maar ook Coromandel, Suratte en het vaderland te kunnen voorzien⁴⁾.

De contracten, die de Compagnie met de Indische vorsten sloot, waarborgden haar een vasten inkoopsprijs, door de V. O. C. vastgesteld⁵⁾. Deze prijs moest minstens 4 of 5 jaren geldend blijven om dan opnieuw herzien en vastgesteld te worden naar den marktprijs in andere landen.

Behalve bij de peper had de Compagnie op de Malabarkust belang bij de wilde kaneel, niet zoozeer om hierin zelf handel te drijven, als wel om anderen den handel te beletten, opdat de Ceilonsche kaneel haar hogere verkoopwaarde zou behouden⁶⁾. De beste canella de mato, maar toch verre in smaak en geur bij de Ceilonsche achterstaande, groeide in het bijzonder tusschen Coylan en Cochin⁷⁾. Door

orig. miss. van H. van Wijck te Gamron aan XVII, 5 Mei 1662, idem van den-

1) Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1660; Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 21 Aug. 1660; idem, 4 Nov. 1660.

2) Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 26 Jan. 1661; Kol. Arch. 1122, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661. 150 lasten = 300000 pond.

3) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 3 Mei 1660; idem, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Juni 1660; Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 16 Dec. 1660.

4) Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 4 Febr. 1659.

5) Dezen prijs stelden G.G. en Rd. in 1660 vast op 12-16 realen de candiel van 500 pond: Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 4 Nov. 1660.

6) Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 4 Nov. 1660.

7) Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661.

een verovering van beide plaatsen werd de V. O. C. meester ook van deze specerij. De scherpste concurrentie ondervond de Compagnie hier weer van haar Engelsche mededingers, met het gevolg, dat de prijzen stegen, de bevolking zich meer op het kaneelschillen toelegde en de V. O. C. haar Ceilonsche kaneel bedreigd zag. De Engelschen zouden de kaneel weliswaar niet naar Europa kunnen vervoeren wegens de hooge vrachtkosten¹⁾, maar haar wel aan de Indische bevolking kunnen verkoopen. Ook hier was het eenige middel de kaneel duur op te koopen in kleine partijen en ze dan te verbranden²⁾. Daar de wilde kaneel niet alleen aan de Malabarkust voorkwam, maar o.a. ook groeide in Quinam, Tonkin, Flores etc.³⁾, zou de Compagnie deze daar dus ook moeten opkopen, wat weer een stijging van de prijzen met zich mede zou brengen. En door die prijsstijging werd de bevolking aangemoedigd meer kaneel te schillen, een vicieuze cirkel! In Malabar althans hoopte de Compagnie op den duur de wilde kaneel te kunnen uitroeien. Peperaanplant moest bevorderd en de bevolking daarin, en niet in het kaneelschillen, een bestaan vinden. Een directe beïnvloeding dus door de V. O. C. van het productieproces der inheemschen. De canella de mato groeide langs de geheele Malabarkust van Kaap Comorijn tot aan Calicut.

Wegens de rijstvoorziening van Ceilon moest de Compagnie goede betrekkingen met nog een ander gebied langs de Voor-Indische kust onderhouden, n.l. met het rijstland Canara. Gaarne hadden de Nederlanders de Portugeezen, die ten behoeve van hun aanvoer voor Goa eveneens op dit land aangewezen waren, hier verdrongen⁴⁾. De neyk en zijn onderdanen profiteerden van deze mededinging en dreven de prijzen de hoogte in. Nergens kocht de Compagnie duurder rijst dan in deze streken.

Na zijn terugkomst van de Malabarkust op Ceilon, had Van Goens zijn aandacht meer op dit eiland gericht. Ter afronding van het Nederlandsch gezag liet hij den kapitein Peter Wasch met 3 schepen en 250 soldaten Trinkomale bezetten en daar een sterkte opwerpen. Deze maatregel was wel eenigszins genomen uit vrees voor een

¹⁾ Kol. Arch. 1120, O.B. 1660 II, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 8 Febr. 1660.

²⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661.

³⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 26 Jan. 1661; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661.

⁴⁾ Kol. Arch. 1121, O.B. 1660 III, orig. miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 13 Mei 1659; Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie verhoog Van der Meyden aan G.G. en Rd., 20 Sept. 1660.

mogelijke Engelsche bezetting en tot schadeloosstelling voor den mislukten tocht langs de kust. Maar hij had hiervoor niet de order van zijn superieuren afgewacht. Hoewel raja Singa hierop niet dadelijk reageerde, vreesde de Hooge Regeering dat Van Goens wel wat te voorbarig gehandeld had. Nog versch in het geheugen lag de verwoesting van de benedenlanden. De koning, getergd door deze onverwachte inbezitname van een zijner havens, zou een dergelijken strooptocht licht kunnen herhalen. Om op hun hoede te blijven, moesten de Nederlanders de garnizoenen extra sterk bezet houden en des te minder soldaten waren dan beschikbaar voor een nieuwe onderneming tegen de Malabarkust. Bovendien had Trinkomale alleen weinig waarde voor de V. O. C. en maakte een inbezitneming van Baticalo noodzakelijk ¹⁾). Het duurde dan ook niet lang of de bezetting werd gelicht ²⁾).

Al had de expeditie in het voorjaar geen succes opgeleverd, toch besloot men zoo spoedig de regen en stormen aan de Malabarkust begonnen te luwen, andermaal een nieuwe onderneming voor te bereiden. Ecnige schepen zouden allereerst Cochin en de andere Portugeesche sterkten blokkeeren. Voor dit doel zeilden de jachten Schelvis en Bantam met het galjoot de Charlois onder bevel van schipper Pieter de Bitter, vice-commandeur in de vorige Goasche blokkadevloot, naar Malabar. Deze vloot van Pieter de Bitter werd nog versterkt met de jachten Hogelande, Roothaes en Zeeblom. Den eigenlijken veroveringstocht kon men pas aanvangen wanneer men in Ceilon voldoende versterkingen uit Batavia ontving.

Pieter de Bitter had order, op de Malabarkust gekomen, zich met Van Serooskercken in verbinding te stellen om te vernemen hoe het dezen in zijn nieuwe vestiging bij den raja van Marte was vergaan. Het galjoot had hij zoo spoedig mogelijk naar Ceilon terug te zenden om Van Goens van den stand der zaken op de Kust in kennis te stellen. De Bitters voornaamste opdracht was het beletten van de scheepvaart naar Cochin. En weer zeer werd hem aanbevolen niet in een conflict met de Engelschen te raken. Alle Portugeesche vaartuigen en alle inlandsche, met Portugeesche goederen geladen, kon hij buit maken. Uit de Engelsche schepen mochten uitsluitend die goederen gelicht worden, die aan Portugeezen toebehoorden, terwijl

¹⁾ Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 290; Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 26 Jan. 1661; Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 19 Mei 1660.

²⁾ Dagregister Batavia 1661, p. 10.

de schepen verder ongemolesteerd zouden moeten blijven. Evenmin durfde de Compagnie de Engelschen het binnengaan in de Portugeesche havens beletten. Bij verzet van de Engelschen tegen de visitatie van hun schepen mocht De Bitter zeker geen geweld gebruiken, maar alleen schriftelijk protesteeren¹⁾.

Het was weer Adriaan Roothaes, die tot afsluiting van de Bharc van Goa met een vloot van 7 schepen uitgezonden werd²⁾. Na het opbreken van de blokkadevloot in het voorjaar van 1660 had de vijand nog verschillende vaartuigen binnen zijn haven gekregen, het waren wel meest kleine voorzieningsschepen, als 300 navetten met rijst, 13 fregatten uit Cochin en de gewone cafila uit het noorden, maar toch ook een groot galjoen, de Nossa Signora de Populi, een schip bemand met 250 koppen. Bovendien arriveerde in September te Bassin nog een karveelschip. Ondanks het weinige resultaat van de vorige blokkade, hadden Gouverneur-Generaal en Raden tot een hernieuwde voor 1660—1661 besloten. Maar 's Compagnies gesteldheid in Formosa was oorzaak, dat de vloot pas vrij laat zee kon kiezen en dat er niet meer dan 7 schepen uitgerust werden. Niet vóór 4 September koos deze vloot zee.

De politieke toestand in Europa, waar Spanje en Frankrijk vrede gesloten hadden en hun vereenigde legers tegen het machteloze Portugal konden wenden, maakte het voor dit land noodzakelijk met de Nederlanders tot een vergelijk te komen. Maar de vredesonderhandelingen, die in het vaderland met de Portugeezen gevoerd werden, deden Gouverneur-Generaal en Raden besluiten vóór dat hun „de seer schoone occasie” afgesneden zou zijn een krachtsinspanning tegen de Portugeesche sterkten op de Malabarkust te wagen³⁾. Het was te betreuren, dat 's Compagnies macht voor een deel, zoowel in Formosa als in Makassar, bezig gehouden werd. In Makassar had de Compagnie een groote overwinning op den vijand behaald door de inneming van het kasteel Pannacocca. Geheel gepacificeerd was het land nog niet; om de Oostelijke kwartieren geheel veilig te stellen, moest een groot aantal soldaten tot bezetting in het fort achterblijven. En naar Formosa was een krijgsmacht van de Compagnie onderweg tegen den Chineeschen zeeroover Coxinga, die de Nederlanders in

¹⁾ Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, instructie voor Pieter de Bitter, 21 Aug. 1660.

²⁾ Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, instructie voor Adriaan Roothaes, 4 Sept. 1660.

³⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 26 Jan. 1661.

hun bezittingen op dat eiland bedreigde. Het Bataviaasch garnizoen durfde de Hooge Regeering evenmin te veel verzwakken. De nieuwe expeditie naar de Malabarkust zou grootendeels moeten geschieden met de soldaten, die al in Ceilon aanwezig waren¹⁾. Slechts 250 man kon de Hooge Regeering missen²⁾, terwijl toch op zijn minst 500 soldaten noodig waren, wilde men Ceilon niet al te veel ontblooten³⁾. Zag Van Goens kans iets te beginnen met de in Ceilon aanwezige macht, dan werd het aan zijn goed beleid overgelaten⁴⁾. Ook de vloot voor Goa kon tot samenwerking met de expeditievloot worden opontboden. Gelukkig was Ceilon juist rijkelijk van krijgsvolk voorzien, waarvan men wel een aantal soldaten missen kon⁵⁾. Tenslotte hoopen de Nederlanders op eenigen militairen steun van de Indische vorsten, in het bijzonder van den samorijn⁶⁾.

1 Januari 1661 verscheen Adriaan van der Meyden met de beloofde 250 man uit Batavia op Ceilon. Gouverneur-Generaal en Raden hadden de beschuldigingen, tegen hem ingebracht, niet van dien aard bevonden, dat zij hem van zijn bediening onthieven. Reeds in Batavia had hij zijn zetel in den Raad van Indië kunnen innemen⁷⁾. Zeer keurde de Hooge Regeering het af, dat Van Goens zijn hoogsten medewerker op zulke losse schroeven in staat van beschuldiging had gesteld, zonder hem zelfs inzage te verleen van de tegen hem ingebrachte klachten, die na ampel onderzoek door den Raad van Justitie voor het grootste gedeelte ongerechtvaardigd bleken. Zelfs Van Goens moest tenslotte toegeven, dat men Van der Meyden van geen ontrouw of zware misdrijven beschuldigen kon. Een weinig krachtig bestuur, waarbij wellicht iets te veel aan ondergeschikten overgelaten werd: dit is wel het ergste, dat tegen Van der Meyden ingebracht kon worden. De doortastendheid van een Van Goens miste Van der Meyden totaal en hieraan zal het wel ten deele te wijten zijn, dat zijn krijgsverrichtingen over het geheel zeer weinig resultaat op-

1) Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 21 Aug. 1660.

2) Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 4 Nov. 1660.

3) Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie verhoog van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 20 Sept. 1660; idem, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 15 Juni 1660.

4) Kol. Arch. 578, res. G.G. en Rd., 17 Aug. 1660.

5) Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie miss. van Van Goens aan XVII, 5 April 1661.

6) Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. G.G. en Rd., 16 Dec. 1660.

7) Kol. Arch. 578, res. G.G. en Rd., 15 Juni 1660, 30 Juli 1660, 24 Aug. 1660.

leverden. Maar zulk een onbekwaam dienaar van de Compagnie, als waarvoor Van Goens hem wilde laten doorgaan, was hij toch niet. Dit blijkt te duidelijk uit zijn brieven en memories, die niet den helderen, bondigen stijl van een Van Goens bezitten, maar waarin hij verschillende voor de Compagnie vruchtbare ideeën ontvouwt. Als gouverneur van Ceilon was de pacificatie en kolonisatie van dit eiland wel een van zijn voornaamste bemoeiingen. Merkwaardig is zijn voorstel, opdat de Indische grooten meer genegenheid tot de Compagnie zouden krijgen, dezen met Nederlandsche meisjes te laten trouwen, waardoor een bevolking van gemengd ras zou ontstaan, op wier trouw de Compagnie in de toekomst kon rekenen¹⁾. De Ceilonsche burgerij was in deze dagen wel van zeer slecht gehalte, meest bestaande uit „tappers, opsnappers en dronckaerts”²⁾. Verhooging van dit peil was zeer gewenscht. De verovering van de Malabarkust zou hier zeer ten goede kunnen werken, vooral als de Compagnie er toe zou kunnen overgaan die Ceilonsche burgerij eenig aandeel in de zeevaart en den handel te verleenen, die tusschen het eiland en de Malabar- en Coromandelkust gedreven werd en die nu voornamelijk in handen van de Indiërs zelf was³⁾. Om te beginnen werd alvast aan die Ceilonsche burgers, die met inlandsche vrouwen gehuwd waren, toegestaan de geheele Indische kust te bevaren⁴⁾. Maar al dadelijk nam de Compagnie zich voor te waken, dat hij verhoogde welvaart van die burgerij geen „prodigalityten”, zich uitend in groote praal van kleederen, huisraad en bedienden, zouden voorkomen. Dit moest worden tegengegaan. De Portugeesche excessen in dezen waren een te slecht voorbeeld.

Behalve door hun een aandeel te geven in handel en zeevaart zou den kolonisten ook een beter bestaan gewaarborgd worden, indien men hun van de vele woeste, onbebouwde landen gronden in erfpacht gaf. Misschien lokte dit dan Nederlandsche families en weesmeisjes aan om den overtocht naar het tropische eiland te wagen⁵⁾, en kon op den duur een bevolking ontstaan, die geen verlangen meer naar

¹⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie vertoog van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 20 Sept. 1660.

²⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1660 II, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661.

³⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 27 April 1660.

⁴⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661.

⁵⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie vertoog van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 20 Sept. 1660.

het verre vaderland zou koesteren. En zij zouden de bezetting van de garnizoenen voor de Nederlandsche fortten op Ceilon kunnen leveren, een bezetting, waartoe de militaire macht van de Compagnie bij haar veel omvattend operatiegebied maar ter nauwernood reikte ¹⁾. Ook de Inlandsche Christenen konden het aantal van 's Compagnies kolonisten versterken. Betere arbeid werd hun in uitzicht gesteld, zoo zij en hun kinderen de Nederlandsche taal wilden leeren ²⁾.

Op Ceilon werd met raja Singa over vrede onderhandeld. Indien Van Goens nu juist midden in de onderhandelingen naar Malabar vertrok, zou raja zich dat zeker als een belediging aanrekenen. Daarom werd aan het hoofd van de nieuwe expeditie Adriaan van der Meyden gesteld ³⁾. Meer dan drie weken duurt het voor een vloot bijeengebracht is. De schepen Vlieland, Hercules, Zeehond, Oyevaer, Phenix en Geldria werden op Ceilon uitgerust. Op deze schepen werden 16 compagnieën soldaten, ieder van 65 man en 150 laskaren (inlandsche soldaten), samen ongeveer 1200 koppen, geplaatst. Deze schepen moesten samenwerken met de reeds op de kust kruisende jachten Bantam, Schelvis, Roothaes, Zeebloem, Waterpas en de chaloup de Snoek. De Ceilonsche garnizoenen bleven wel zeer sober voorzien.

Pas eind Januari 1661 kon 's Compagnies scheepsmacht in zee steken, waardoor te vreezen stond, dat de tijd voor het begin van den slechten moesson te kort zou zijn om Cochin te vermeersteren. Maar zonder Cochin hadden andere veroveringen niet veel waarde, want al werden Cranganoor, Paliport en Coylan gewonnen en aan de inwoners teruggegeven, zoo zouden de Portugeezen na het opbreken van de Nederlandsche macht die plaatsen onmiddellijk weer bezetten, te meer daar zij, zoo vele jaren in het land gevestigd, ten deele op den steun, vooral van de tot het Katholicisme bekeerde bevolking konden rekenen.

De Goasche blokkadevloot mocht de expeditie pas te hulp komen na het passeeren van de schepen uit Tayoan en Japan ⁴⁾. Nadat deze vloot 12 October voor Goa verschenen was, trachtte een groot galjoen

¹⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661.

²⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie verhoog van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 20 Sept. 1660.

³⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661.

⁴⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661.

de Bon Jesus de Carmel van de timmerwerf bij Marmagon naar het kasteel Aguade over te steken, vergezeld van 6 fregatten. De Nederlanders zagen het aan voor een schip, dat juist uit Portugal kwam en hoopten op goeden buit. Maar voor zij het schip, dat niet slagvaardig was, konden aanvallen, had de vijand er den brand in gestoken. Tusschen de vijandelijke fregatten en de Nederlandsche schepen ontbrandde een gevecht met het resultaat, dat slechts twee van de Portugeesche schepen ontkomen konden. Ongeveer 200 man moesten de Portugeezen bij deze onverwachte ontmoeting verloren hebben. Het verbrande galjoen was een der schepen, die het vorige jaar in Goa hadden moeten overblijven en die men nu met een retourlading naar Portugal had willen zenden, profiteerend van het lange wegblijven der Nederlandsche vloot¹). Na het verbranden van het galjoen bleven nog 8 van zulke schepen over, waarvan vier onder Marmagon en de vier andere voor Panchijn lagen.

Op geruchten, dat een nieuwe onderkoning van Portugal met 4 groote galjoenen op weg naar Indië was, besloot Roothaes zijn scheepsmacht bijeen te houden. Hij liet zijn aanvankelijk plan varen om zijn vloot te splitsen, opdat een gedeelte voor Bombay, Chaul en Bassin zou kruisen. Pas begin December bestond er weinig kans meer, dat het secours nog binnen kwam. Ondertusschen zond hij de jachten Tholen en Cat benevens het galjoot de Appelboom naar de zuidelijke kust om te kruisen. Deze schepen ontmoetten 3 November een tiental Portugeesche fregatten, komende van Cochin, met bestemming naar Goa en onder bevel van Bernardo Correa²). De Nederlanders joegen deze vaartuigen bij Cabo de Rama in de rivier van Cancon³). De Portugeesche bevelhebber schreef om hulp naar Goa, opdat hij door de Nederlanders zou kunnen heenbreken, en ontscheepte ondertusschen verschillende Portugeesche huisgezinnen, die met hem van Cochin waren opgebroken en nu met hun meubilair over land naar Goa moesten reizen. Hoewel Correa van Goa uit versterkingen kreeg, durfde hij geen uitval te wagen. Tenslotte, nadat nog verschillende van zijn manschappen naar de Indiërs overgelopen waren, wist hij ongezien door de Nederlanders in een donkeren nacht dicht onder den wal in alle stilte te ontsnappen en binnen Goa te komen. De Raad van Goa besloot, dat Correa zoo spoedig mogelijk met de

1) Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 285, 286, Dagregister Batavia 1661, p. 5.

2) In het Dagregister van Batavia heet hij Coreo.

3) Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Roothaes aan G.G. en Rd., 13 Jan. 1661; idem, copie rapport Roothaes aan G.G. en Rd., 19 Mei 1661.

oorlogsfregatten naar Cochin teruggezonden zou worden om de stad te versterken en van ammunitie te voorzien¹⁾). Hoe weinig de bevelhebber van Cochin, Ignacio Sermento, zich veilig voelde, bleek wel uit zijn brieven aan zijn superieuren in Goa. Telkens en telkens vroeg hij versterkingen en beschuldigde de gouverneurs van Goa van grove nalatigheid. Volk had hij genoeg, maar het ontbrak hem geheel aan geld om zijn soldaten te betalen, bovendien was hij nagenoeg verstoken van oorlogstuig. De gouverneurs van Goa zagen geen kans hun bevelhebber in voldoende mate bij te staan. Zij wezen op hun eigen geldverlegenheid. Sermento moest bij gebrek aan contanten maar leeningen sluiten en als dat niet gelukte het zilver uit de kerken gebruiken. En vooral had hij de vriendschap met de oude koningin in Cochin te onderhouden om van haar steun in zijn moeilijke positie te krijgen²⁾).

Met het schip Vlieland was Van der Meyden 26 Jan. 1661, nog vóór het vertrek van de andere schepen, reeds voortuit naar de Kust vertrokken. Een brief aan den koning van Trevancore herinnerde dezen aan zijn belofte tot teruggave van Coylan³⁾).

Onderweg tusschen Kaap Comorijn en Coylan ontmoette Van der Meyden het fluitschip Elburg, komende van Canara met een rijstlading. Dit schip was voor Barsaloor in groot gevaar geraakt om door 7 groote Portugeesche oorlogsfregatten genomen te worden. Dit was de ontzettingsvloot voor Cochin onder Correa. De schipper wist de Portugeezen op een afstand te houden. Volgens zijn zeggen zouden deze schepen vol krijgsvolk, wel met een 1200 à 1500 koppen, bemand zijn geweest, een wel wat overdreven voorstelling van zaken! Volgens bericht van den spion in Goa was ieder schip met niet meer dan 20 koppen bemand. De Portugeesche bevelhebber, door het verzet, dat de Nederlanders hem boden, gedwongen af te trekken, richtte zich naar het zuiden om zijn reis te vervolgen, maar vernemend, dat de Nederlandsche vloot onder Van der Meyden intusschen op de kust verschenen was, keerde hij eerst naar Cananoor terug en ging van daar naar Goa⁴⁾). Ondanks de klachten van Sermento waren er te Cochin vrij aanzienlijke versterkingen aanwezig. Serooskercken, die in Mei van het vorige jaar met twee schepen voor Cochin kruiste, had

¹⁾ Daghregister Batavia 1661, p. 93, 94.

²⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 I, copie miss. van Pieter van Santvliet te Wingurla aan G.G. en Rd., 28 April 1661.

³⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 23 Febr. 1661; vgl. ook Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, fol. 696.

⁴⁾ Daghregister Batavia 1661, p. 94.

niet kunnen verhinderen, tot ergernis van Van Goens, dat 7 fregatten met een 375 soldaten daar binnen gekomen waren ¹⁾. De Portugeezen waren daardoor toen reeds 20 oorlogsfregatten sterk ²⁾. Kregen zij ook dit laatste gesignaleerde hulpeskader binnen, dan zou aantasting van hun macht groote risico's met zich mede brengen.

Van der Meyden richt zich allereerst naar Calicoylan, waar hij 2 Febr. 1661 het anker laat vallen ³⁾, en zich van den stand der zaken op de hoogte stelt. Om het binnenkomen te Cochin van het Portugeesche secours te beletten, zendt Van der Meyden Pieter de Bitter met het jacht de Zeehont naar Cochin en Aykotte. Zelf volgt hij met de andere jachten. Het blijkt dan spoedig dat het hulpeskader onder Correa afgetrokken is en teruggekeerd naar Goa.

De samorijn geeft te verstaan, dat hij gaarne een samenkomst met de Nederlanders wenscht. Wil een onderneming van deze laatsten succes hebben, dan is de steun van dezen machtigsten Malabaarschen vorst voor de Compagnie van groot belang.

Van der Meyden zendt daarom De Bitter en den boekhouder De Haze ter audiëntie met verzoek om hulp en opheldering „wie zijne en onse vrunden mochten zijn”. Geheel gerust zijn de Nederlanders nog niet over de samorijnsche trouw. De onderdanen van dezen vorst toonden ondertusschen hun goede gezindheid door de Nederlanders ongehinderd drinkwater en levensmiddelen te laten innemen. De Bitter keert een dag later terug, vergezeld van een der prinsen van het samorijnsche hof. Deze afgezant geeft na een „vruntlijk onthael” te kennen, dat de samorijn de Nederlanders goed gezind is en gaarne den bevelhebber van de vloot aan zijn hof zou ontvangen. Dit wordt door Van der Meyden onder voorwendsel, dat de tijd te kostbaar is, beleefd afgeslagen. Na het vertrek van dezen prins verschijnen spoedig daarop in de vloot de oudste troonopvolger van den samorijn (de z.g. erfopvolger) en de koning van Cranganoor. Hoewel de samorijn met de Portugeezen vrede gesloten had, is hij bereid dezen te verbreken, indien de Nederlanders Paliport willen veroveren en het strand ten zuiden van de rivier van Cranganoor bezetten. De samorijnsche troepen zouden dan op hun beurt trachten Cranganoor zoo

¹⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 I, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 3 Mei 1660.

²⁾ Kol. Arch. 1123, O.B. 1661 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 19 Mei 1660.

³⁾ Voor de verrichtingen van Van der Meyden voor de Malabarkust in 1661, Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 23 Febr. 1661.

dicht mogelijk te naderen, welke plaats door hen reeds op vier punten belegerd werd. Behalve deze voorstellen, gaf dit gesprek aan Van der Meyden een inzicht in de partijverhoudingen van de Malabaarsche vorsten en van de vrienden en vijanden, met wie de Nederlanders rekening te houden hadden.

Een paar dagen later toont de samorijn zich bereid over een contract te onderhandelen en zendt andermaal zijn zelfde afgezanten naar Van der Meyden. 's Compagnies en des samorijns wenschen worden tegen elkaar afgewogen en over de volgende voorstellen wordt een zekere overeenkomst bereikt.

Bij de verovering van Paliport en Cranganoor zouden de in beslag genomen goederen, geschut en verdere zaken half om half tusschen samorijn en Nederlanders worden verdeeld. De gevangen Portugeezen en Inlandsche Christenen werden aan de Compagnie, de Hindoes en Mohammedanen aan den samorijn toegewezen. De Katholieke Portugeesche priesters moesten verbannen worden. Verder beloofden de Nederlanders, dat zij de veroverde forten zouden afbreken. Indien het niet gelukte Cochin nog vóór het vertrek der vloot in te nemen, zouden de Nederlanders na verovering van Paliport deze sterkte niet slechten, maar met Nederlandsch garnizoen bezetten, dat de bescherming van den samorijn zou genieten. Bij de onderhandelingen werden de belangen van den Cochinschen pretendent niet vergeten. De samorijn en de koning van Cranganoor beloofden de helft van de onkosten, die de verovering met zich zou brengen te vergoeden. Indien het gelukte den Cochinschen pretendent op den troon te plaatsen, waren de onkosten geheel voor de beide Malabaarsche vorsten. Wat de justitie en de inkomsten uit pachten en tollengating, traden de Nederlanders geheel in de rechten van de Portugeezen. En de belangrijkste voorwaarde voor de Compagnie: alle peper kwam in handen van de Nederlanders, tegen een later vast te stellen prijs. De Malabaren van hun kant eischten, dat $\frac{1}{3}$ van de geheele peperopbrengst vrij gesteld werd voor den handel van de landsgrooten en hun kooplieden, in het bijzonder als het de Nederlanders gelukte een sterk fort op den hoek van de rivier van Cochin te vestigen en de Portugeezen van daar te verdrijven. Het minst eens was men het over de onkosten van de veroveringen. Daar Van der Meyden niet ten hove wilde verschijnen, verwaardigde de samorijn zich in eigen persoon naar den Nederlandschen bevelhebber te begeven, waar hij feestelijk werd verwelkomd en hem eenige geschenken aangeboden werden. Hij ging met de meeste voorstellen accoord,

maar toonde weinig lust zelf zijn eigen troepen, die hij de Nederlanders tot hulp zou geven, te onderhouden. Van der Meyden bracht hem onder het oog, dat de Nederlanders slechts op zijn verzoek in zijn land gekomen waren om hem te helpen, en dat hij daarom ook zelf zijn troepen zou moeten betalen. De Nederlanders, maar al te goed begrijpend dat zonder de medewerking van de Malabaren op de kust niet veel te bereiken was, hoedden zich wel dezen eisch tot een steen des aanstoots te maken en boden vóór alles hun goede diensten aan, de rest zou dan wel volgen. Een Nederlandsche chaloup bracht den samorijn met zijn gevolg weer naar land. Het was nu maar te hopen, dat op al deze Malabaarsche beloften te bouwen viel.

Ondertusschen had Van der Meyden een tiental schepen op de kust bij elkaar gekregen, benevens eenige kleinere vaartuigen. Na de verschijning van het jacht Hercules onder kapitein Wasch en de Oyevaer met de resteerende militairen voor Aykotte, besloot Van der Meyden een landing te wagen om Paliport in te nemen.

In goede orde geschiedt dit 15 Febr. 1661 iets ten zuiden van Paliport. Het komt tot een treffen met een troep gewapende en onder invloed van opium staande nairos. Zij worden afgeslagen met achterlating van vele dooden en gevangenen. Ook de Nederlanders hebben twee dooden en 7 gewonden te betreuren, o.w. een kapitein en een luitenant. Van der Meyden zet den volgenden dag den marsch langs het strand voort. De Nederlanders maken zich meester van een kleine Mohammedaansche moskee, waarop de Portugeezen een kanon hadden geplaatst, van waar zij de aanrukkende troepen beschoten, maar niemand raakten. De Portugeesche bezetting van dit tempeltje nam de wijk in het bosch en vluchtte naar het fort Paliport. De Nederlanders naderden dit fort nu zeer dicht langs de rivier en het strand. De bezetting, onder bevel van een Gomes da Silva, bestond uit een 100 à 150 blanke en 200 Indische soldaten (toepassen en nairos).

Van der Meyden houdt raad om de sterkte met eenige compagnieën te bestormen. Het feit, dat de Portugeezen niet aftrokken, duidde erop, dat zij versterkingen verwachtten. Alle aanstalten werden tot een uitval gemaakt. Daarom besluiten Van der Meyden en zijn legeraad niet met een aanval te dralen, daar de te verwachten Portugeesche versterkingen niet gering zullen zijn. Twee metalen twaalfponders en een mortier worden voor de vesting gebracht. Ter bescherming van hun achterhoede werpen de Nederlanders een retrenchement op om tegen een onverhoedschen aanval van het Portugeesche secours, van Cochin komend, verzekerd te zijn. Maar terwijl men 's nachts

bezig is met deze versterkingen aan te leggen, worden de Nederlanders gewaar, dat de Portugeezen ongezien in vaartuigen trachten te ontvluchten. Zoo snel ging dit in zijn werk, dat de Nederlandsche schepen te laat de rivier konden opvaren om de vlucht te verhinderen. Hiermede was de Compagnie meester geworden van de sterkte Paliport. Het Portugeesch ontzet, wel een 400 à 500 blanken en 4 à 5000 nairros, was in roeivaartuigen en te land op ongeveer 2 mijlen afstand genaderd, maar de vlucht van de hunnen vernemend, wisten deze Portugeezen niet goed wat te doen: voortgaan of terugkeeren. Door hun dralen wonnen de Nederlanders tijd om hun positie te consolideeren.

Al spoedig bleek, dat de „schoone beloften” van den samorijn niet te veel waard waren ¹⁾. Hij verschafte de Nederlanders geen werkvolk voor den aanleg van de fortificatiewerken te Paliport, noch zond hij nairros, opdat Van der Meyden tegen Cranganoor kon oprukken. Het hem door Van der Meyden aangeboden Paliport begeerde hij niet te aanvaarden en al spoedig gingen geruchten, dat niet alleen de Heer van Palyam zich weer met de Portugeezen verbonden had, maar dat ook de samorijn en de koning van Cranganoor opnieuw contact met de Portugeezen zochten. Dat deze geruchten maar al te waar bleken te zijn, bewezen brieven gewisseld tusschen den kapitein van Cochin, Ignacio Sermento, en de gouverneurs in Goa, die de Nederlanders in handen vielen en waaruit de dubbelzinnige rol van den samorijn zonneklaar aangetoond kon worden. Tegenover de Nederlanders in Paliport hield de samorijn den schijn op, als zouden al zijn verbindingen en zijn wapenstilstand met de Portugeezen niet gemeend zijn, zoolang de verstooten Cochinsche pretendent niet op zijn troon hersteld was. Pogingen van de Nederlanders om met den Cochinschen regeerenden vorst en de oude koningin te onderhandelen, hadden geen enkel gevolg. De Malabaarsche vorsten aarzelden tusschen twee kwaden te kiezen, daar zij hoe langer hoe meer begrepen met de Nederlanders de slechtste keuze te doen. Maar teleurstellend was het voor de Nederlanders, dat aan hun goede intenties zoo weinig geloof geschonken werd!

Van der Meyden gevoelde zich in Paliport wel heel weinig veilig meer. Had hij tenminste een groote krijgsmacht van een 600 of 1000 soldaten te zijner beschikking gehad, dan was er wellicht nog iets te

¹⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 4 April 1661; Dagregister Batavia 1661, p. 101.

ondernemen geweest¹⁾. In de gegeven omstandigheden wanhoopte hij eenig succes tegen Cochin te kunnen behalen. Voor een verovering van die sterkte achtte Van der Meyden minstens een krijgsmacht van 2000 à 2500 soldaten vereischt. Hiervan zou Ceilon er misschien een duizendtal kunnen leveren, maar de rest zou uit Batavia moeten komen. Kon een zoodanige militaire macht niet worden bijeengezamd, dan moest men toch in ieder geval Coylan heroveren. Van der Meyden dacht nog even met de hem beschikbare soldaten een herovering van Coylan te wagen, maar ook dit plan wordt opgegeven en 5 Maart 1661 breekt hij van Paliport op.

In Calicoylan hadden de Indische kooplieden ernstige klachten tegen de Nederlanders over de inbeslagname van hun vaartuigen door de Nederlandsche kruisende jachten²⁾. Zij maakten zelfs aanspraak op schadevergoeding voor Coylansche vaartuigen, die zonder pas van de V. O. C. uitgevaren, waren prijs gemaakt. Zij weigerden verder peper aan de Compagnie te leveren als hun niet eerst genoegdoening gegeven werd. Om de schepen, die peper kwamen innemen, niet ongeladen te laten vertrekken, was van der Meyden tot toegeven gedwongen. Bovendien bleek de koning van Calicoylan zeer verstoord en dreigde 's Compagnies bezittingen in beslag te nemen en de Nederlanders uit zijn land te zetten, zoo zij Coylan of andere plaatsen aan de zuidkust gelegen, wilden aantasten. Hij eischte daarenboven passen voor vaartuigen uit Coylan, Calicut, Cananoor en van de Madureesche kust. Van der Meyden vond het geraden een gedeelte van 's Compagnies gelden en voorraden zoowel uit de pakhuizen te Calicoylan als te Carnapolie in het land van de Marte te lichten en op de schepen te brengen³⁾. De rest liet hij onder toezicht van Van Serooskercken te Calicoylan achter, terwijl eenige jachtjes voor de kust zouden blijven kruisen. De boekhouder De Haze werd met drie kleine kanonnen, in Paliport buitgemaakt, naar den samorijn gezonden om diens ratificatie van de overeengekomen artikelen te verkrijgen. Van der Meydens hoop, dat hem nog hulp van Roothaes' vloot zou toekomen, vervloog eveneens in rook. Hij kreeg bericht, dat een uitval

¹⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, copie miss. van Van der Meyden aan XVII, 23 Febr. 1661.

²⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 23 Febr. 1661; idem, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 4 April 1661; Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie miss. van Van Goens aan XVII, 5 April 1661.

³⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 4 April 1661; Dagregister Batavia 1661, p. 117.

van eenige galjoenen uit Goa gevreesd werd en Roothaes dus geen enkel schip uit de blokkade missen kon¹⁾. De Raad van Goa had namelijk op aandringen van den admiraal Don Luiz de Mendoso Furtado besloten vier van de acht in Goa aanwezige galjoenen uit te rusten om te trachten door de Nederlandsche schepen heen te breken. Maar dit kostte niet alleen veel geld, ook een groote bemanning was hiervoor noodig. De Nederlanders twijfelden wel eenigszins of beide, gezien den ellendigen toestand in Goa, bijeen te brengen zouden zijn²⁾.

In de stad duurden de onderlinge twisten nog in volle hevigheid voort³⁾. Een derde gedeelte van Goa lag in puin door de ontvolking, geheele straten werden onbewoonbaar. Besmettelijke ziekten maakten vele slachtoffers. Het rooven en moorden werd ongestraft voortgezet. Niemand was meer veilig op straat. Een van de Portugeesche grooten, die met zijn heele familie naar Portugal wilde terugkeeren, roofde om een door hem opgekocht schip op te tuigen, 's konings pakhuizen leeg. Ook dit gaf weer aanleiding tot nieuwe twisten tusschen de Portugeesche ambtenaren. In grooten getale liepen de niet betaalde Portugeesche soldaten naar de inlanders over en tientallen traden in 's Compagnies dienst⁴⁾.

Het was een ergernis voor de Nederlanders, dat het kleine vaartuigen nog steeds gehukte binnen Goa te komen. In het bijzonder gold dit voor de z.g. duizendbeenen, lange platboomde roeivaartuigen, ongeveer 6 voet breed en 50 voet lang, met 30 roeiers bemand. De Nederlanders zagen geen kans deze schepen te achterhalen, die zeer dicht langs de kust konden varen, waar zelfs 's Compagnies kleinste schepen hen niet bereiken konden⁵⁾.

Ook in 1661 zochten de Portugeezen weer aan het Ceilonsche hof en in Byapur tegen hun Nederlandsche vijanden te intrigeeren, maar met even weinig succes als in voorgaande jaren. „'t Hapert haer anders niet dan aen geld, volk en eendragt”⁶⁾, meenden hun Nederlandsche vijanden.

¹⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1162 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 23 Febr. 1661.

²⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Roothaes aan G.G. en Rd., 13 Jan. 1661; Dagregister Batavia 1661, p. 95.

³⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661.

⁴⁾ Dagregister Batavia 1661, p. 95.

⁵⁾ Dagregister Batavia 1661, p. 94.

⁶⁾ Dagregister Batavia 1661, p. 158, 214, 219.

Ondertusschen was Van der Meyden, zonder dat er nog iets belangrijks verricht was geworden, van de Kust vertrokken.

De diepste oorzaak van de mislukte expeditie was het tekort aan Compagnies schepen en personeel, waardoor de V. O. C. voor haar verschillende ondernemingen niet genoeg schepen tegelijk beschikbaar had¹⁾ en de vloot veel te laat uitgezeild was. De tijd om iets te ondernemen viel daardoor veel te kort uit. Maar de stand van zaken was nu eerder slechter dan beter geworden, „den vijand meer opgewekt ende in alarm gehouden dan beschadicht”²⁾. Bovendien was gebleken, hoe weinig staat men op de Malabaren maken kon³⁾. Alleen door met een groote militaire macht op te treden, zou men de vorsten tot de afsluiting van contracten kunnen brengen. Het was die vorsten er slechts om te doen door de Nederlanders van de Portugeezen bevrijd te worden. Maar spoedig zagen zij in, dat zij met de Nederlanders veel slechter af waren, daar deze een algeheel handelsmonopolie voor zich opeischten, terwijl de Portugeezen de Indische scheepvaart grootendeels de vrije hand gelaten hadden. En de Nederlanders streefden zelfs naar meer dan een handelsmonopolie. Welke ervaringen had niet raja Singa van Ceilon met hen opgedaan. Had hij niet de heerschappij over het grootste deel van zijn eiland verloren?

Weinig vriendelijk zal Van Goens Ceilons gouverneur na zijn terugkomst op het eiland ontvangen hebben. De zeer gespannen verhouding tusschen de beide mannen werd er niet beter op. Maar, beklagt zich Van der Meyden in zijn bericht aan Gouverneur-Generaal en Raden, was Van Goens ten opzichte van Cochin in 1658 en 1659 zooveel gelukkiger geweest en had hij niet het voordeel van een veroverd Coylan, dus een vasten voet aan den wal⁴⁾. Van Goens' mislukte expeditie in het voorjaar van 1660 brengt Van der Meyden zelfs niet ter sprake. „Het is toch waer dat de Commissaris in velen al te scherp gaet en hem (Van der Meyden) zeker geen recht doet”, hiermede uit hij zijn verbittering over zijn moeilijken chef⁵⁾.

¹⁾ Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 3 Juni 1661; idem, G.G. en Rd. aan Ceilon, 13 Aug. 1661; Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 31 Maart 1662.

²⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie miss. van Van Goens aan XVII, 18 Sept. 1661.

³⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 29 Juli 1661.

⁴⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 21 Mei 1661.

⁵⁾ Dagregister Batavia 1661, p. 192.

Heeren-XVII, de oogen vooral gericht op de onkostenrekening der expeditie toonden zich eveneens zeer teleurgesteld over het magere resultaat. Van der Meyden raadde zijn superieuren aan het volgende seizoen eerst Coylan te heroveren en zeker niet te beginnen met den aanval op Cochin te wagen, dit in tegenstelling tot Van Goens, die de inneming van Cochin vóór alles noodzakelijk achtte. Terecht wees Van der Meyden op het groote gevaar, dat Ceilon bij een mogelijke mislukking van de onderneming tegen Cochin zou loopen. Voor een verovering van Coylan bood Van der Meyden weer zijn goede diensten aan. Hij ontvouwde daartoe een plan, dat zeer aan zijn eerste voorstellen herinnert. Beter dan den eersten keer behoorde het heroverde Coylan versterkt. Samenwerking met de vloot voor Goa was zeker vereischt. Overtuigd was Van der Meyden, dat de samorijn de Nederlanders den handel in zijn land zou toestaan.

Ook Van Goens, al liet hij het bezit van Cochin bij zijn plannen steeds den voorrang hebben, zag wel het groote belang van een herovering en fortificatie van Coylan¹⁾. Zelfs na een eventueelen vrede met Portugal behield de Compagnie haar rechten op die plaats, door haar contract met de signati. Hoe nuttig zou het bezit van Coylan niet zijn om den samorijn aan Nederlandsche zijde te houden, „want wij hem dan beter tot een bulleback tegen zijn vijanden van Cochin connen dienen”²⁾.

Daarom moest op Ceilon een groote militaire macht over blijven om den folgenden moesson voor een expeditie tegen die sterkte te gebruiken³⁾.

Van Goens verklaarde zich scherp tegen een overgave van de sterkten aan de Malabaarsche vorsten, zooals de Hooge Regeering wenschte om geen haat en tegenwerking van de inheemsche bevolking te wekken, maar vooral uit zuinigheidsoverwegingen, bang voor de kosten der garnizoenen, en bevreesd dat de in Indië aanwezige krijgsmacht te veel verzwakt zou worden. Van Goens wees er terecht op, dat bij een overgave van de sterkten aan de Malabaren, deze onmiddellijk weer zouden terugvallen in handen van de Portugeezen of, nog erger, in die van de Engelsche rivalen. En zouden de vorsten

1) Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie miss. van Van Goens aan XVII, 5 April 1661.

2) Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 21 Mei 1661.

3) Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie miss. van Van Goens aan XVII, 5 April 1661.

de contracten, die de V. O. C. met hen gesloten had, zonder dwang van wapenen nakomen? Dit was toch wel een al te naieve gedachten-gang. Hadden de Nederlanders maar even de hielen gelicht, dan was het ook met hun monopolie gedaan¹⁾.

Van Goens trachtte zijn superieuren van zijn zienswijze te overtuigen, die hierin maar noode wilden treden. Brief op brief bleven zij aandringen op zoo min mogelijke bezettingskosten. En het is alleen de noodzaak van de beveiliging van Ceilon, en de voorspiegeling van buitengewone pepervoorraden, die Van Goens de zuinige heeren in Nederland doet, die deze eenigszins geneigd maken om althans Cochin na verovering blijvend te doen bezetten en de daartoe noodige schepen, mannen en geld te sturen²⁾, onder beding echter, dat de uitgaven door de inkomsten gedekt moesten worden. Heeren-XVII zouden, nu hun gebied zich zoo geweldig uitbreidde en zij schepen te kort kwamen om den geheelen handel waar te nemen, een deel hiervan voor de inheemschen open willen stellen. Zij hoopten, dat daardoor den haat en afkeer, die de vestiging van het handelsmonopolie overal teweeg bracht, misschien iets zou verminderen³⁾.

Een onderneming door Van Goens, tijdens het voor de Malabar-kust slechte seizoen, zeer in het geheim beraamd tegen de Portugeesche sterkte S. Thomé in Coromandel, loopt op niets uit, daar deze stad in handen van den koning van Golconda valt en deze de Portugeezen onder zijn bescherming stelt⁴⁾.

Al deze belangrijke opdrachten maakten het Van Goens nog steeds onmogelijk zijn zetel in den Raad van Indië in te nemen, die hem door Heeren-XVII verleend was, „zijnde een bewijs dat UEde van mijnen dienst eenich genoegen hebben gelieven te toonen”. De Hooge Regeering scheen minder over hem tevreden te zijn „als wel hadde verhoopt ende verwacht, doch heb mij, Godt loff, lichtelijk te vertroosten, dewijl mijselven met goeden consciëntie onschuldich can vinden”. Het is de tegenstelling, die zich telkens tusschen Batavia en Van Goens openbaart en waarbij hij zich geruggesteund voelt door

1) Kol. Arch. 787, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 4 Nov. 1660; idem 788, G.G. en Rd. aan Ceilon, 13 Aug. 1661; Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661; Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie miss. van Van Goens aan XVII, 5 April 1661.

2) Kol. Arch. 456, Brieven Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 23 Aug. 1661.

3) Alsvoren.

4) Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van Goens en Van der Meyden aan G.G. en Rd., 4 April 1661; idem, copie miss. van den commandeur van Coromandel Laurens Pith aan G.G. en Rd., 4 Aug. 1661; Dagregister Batavia 1661, p. 323, 325, zie ook p. 10, 117, 121, 122, 130, 168.

de bewindhebbers in Nederland, die in het verre vaderland zijn verichtingen niet aan een dergelijke contrôle onderwierpen als de Hooge Regeering in Batavia. Een contrôle, die Van Goens onverdraaglijk was. „Het is waerlijck onder UEds. correctie”, schrijft hij aan de XVII, „geen cleyne commissie, die men mij opgeleyt heeft, soo hebbe oock den wech, waardoor ick te wandelen hadt, al vrij rouw, doornich en slibberich bevonden en in veelen vant rechte ooghwit affgeleyt, dienvolgens niet vreemt, soo ick ergens als een mensch gestruyckelt hadt”. Gouverneur-Generaal en Raden mogen blij zijn, dat hij zijn commissies zoo goed vervuld heeft, maar, troost hij zich: „het misnougen, dat haar Ede. gelieven te nemen, is veel meer, omdat ick te streng dan te slap ben geweest”¹⁾. Hij zal zich naar zijn meesters wenschen voegen en in plaats van een welverdiende rust tegemoet te gaan „’t werck weeder bij der handt neemen”. En, voegt de geloovige Van Goens hieraan toe, „Godt biddende, dat hij tot uytvoeringe van Haer Ed.’s bevel wijsheyt, crachten en besonderlijck sijnen genadigen zeegen believen te verleen”²⁾.

¹⁾ Kol. Arch. 1122, O.B. 1661 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 3 Febr. 1661.

²⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie miss. van Van Goens aan XVII, 5 April 1661; idem, 18 Sept. 1661.

V.

De herovering van Coylan, de inneming van Cranganoor en de eerste belegering van Cochin.

Ondanks het geringe resultaat, dat de V. O. C. na alle krachtsinspanningen in Malabar bereikt had, was haar leiding vaster dan ooit besloten den volgenden moesson de Nederlandsche vlag op één of meer van de Portugeesche forten aan de Voorindische westkust te planten. Maar wilde men iets van belang verrichten, dan zou een zeer sterke krijgsmacht noodig zijn. Op Ceilon zelf waren daartoe te weinig soldaten voorhanden¹⁾. En al was de toestand van de Portugeezen in Indië ook niet rooskleurig, toch zou de Compagnie tegen de resten van haar macht nog een zwaren strijd te voeren hebben. Versterking uit Batavia en Nederland was dringend gewenscht en het was te hopen, dat de Indische vorsten, met wie de V. O. C. het vorige jaar onderhandeld had, hun beloften zouden nakomen²⁾.

De begonnen vredesonderhandelingen tusschen Portugal en de Republiek hadden de Portugeezen in 1660 niet belet, toen hun kusten weer vrij gekomen waren, drie galjoenen naar Indië te zenden; één van deze schepen was slechts bestemd voor Mozambique en zou van daar via Brazilië naar Portugal terugkeeren. Het tweede schip leed schipbreuk bij het eiland Madagascar. Kwam het overblijvende veilig in Goa, dan zou de vijand daar 9 galjoenen sterk zijn en 's Compagnies handel op de kust van Indië en Ceilon zeer kunnen benadeelen en bovendien retourladingen naar Europa kunnen afzenden, zoo haar dit niet door de Nederlanders belet werd³⁾. Daarom besloot de Hooge Regeering ook dit jaar weer tot de uitrusting van een blokkadevloot: 8 oorlogsschepen en twee jachten werden hiertoe in gereedheid gebracht. Niet onder Adriaan Roothaes stond dezen keer de vloot. Vijf maal had hij de commandostaf voor Goa gevoerd. Nu, commandeur te Gale, kon men hem in die bestuursfunctie niet missen en werd de inmiddels tot equipagemeester bevorderde Pieter de Bitter,

¹⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van Goens en Van der Meyden aan G.G. en Rd., 31 Oct. 1661.

²⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van der Meyden en Rd. aan Heeren-XVII, 29 Jan. 1662.

³⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd., 14 Juli 1661.

die als vice-commandeur onder Roothaes de blokkade van 1659 had meegemaakt, opperbevelhebber der vloot¹⁾.

Maar terwijl men bezig is met de uitrusting van de tien blokkadeschepen, komt het jacht Nieuwenhove uit Nederland te Batavia aan met brieven van de bewindhebbers uit de verschillende Kamers, vergaderd in Den Haag en van de Kamer Amsterdam, respectievelijk van 7 en 12 Januari 1661, die een geheele verandering in de plannen der Hooge Regeering brengen²⁾.

De vredesonderhandelingen, die in het vaderland met Portugal gaande waren en waarbij een zeer spoedige vrede tegemoet gezien werd, zouden een einde maken aan alle veroveringstochten en een status quo in het leven roepen, wat de V. O. C. zeker niet gewenscht voorkwam. Men was juist zoo goed op weg de Portugeezen geheel uit de Indische zeeën te dringen. Hieraan zou een te plotseling einde komen, terwijl het kernpunt van Portugeesch-Indië nog onaangetast lag. En niet alleen de dreigende vrede, maar de huwelijksplannen, die tusschen de Portugeesche en Engelsche kronen gaande waren, wekten niet minder de ongerustheid van het bestuur der V. O. C.³⁾. Dat bij den bruidsschat van de Braganza-prinses Indië een voorname rol speelde, was een openbaar geheim. Men wist slechts niet hoe ver de toezeggingen reikten, maar was in Nederland op het ergste voorbereid. Eind 1661 komt in Indië het bericht, dat het huwelijk werkelijk gesloten is, maar nog is men niet geheel op de hoogte van de afgestane gebieden⁴⁾ en men vreest dat, verschijnt men met gewapende macht voor een der Portugeesche forten, hier de Engelsche vlag zal waaien⁵⁾.

Tot de spoedige tot standkoming van het huwelijksverdrag tusschen Engeland en Portugal droeg niet weinig bij de toezegging van Lodewijk XIV. Deze liet den Engelschen koning in het diepste geheim weten, dat hij tegen een verbond tusschen Engeland en Portugal geen bezwaren had. Hierdoor voelde Karel II zich geruggesteund

1) Kol. Arch. 578, Resolutiën G.G. en Rd. 22 Juli 1661, 26 Juli 1661.

2) Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 13 Aug. 1661; Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 22 Dec. 1661; Dagregister Batavia 1661, p. 253; Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd., 11 Aug. 1661.

3) Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 22 Dec. 1661.

4) Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662.

5) Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie miss. van Van Goens en Van der Meyden aan Laurens Pith in Coromandel, 4 Nov. 1661.

tegenover Spanje¹).

Bij een geheim artikel, toegevoegd aan het verdrag van 23 Juni 1661, verklaarde Koning Karel zich bereid om een vrede tusschen Portugal en de Republiek te bewerkstelligen. En indien dit laatste land weigerde, dan zou een Engelsche krijgs- en scheepsmacht naar Indië gezonden worden om de Portugeesche bezittingen tegen de Nederlanders te verdedigen. In verband met deze mogelijkheid en tot verbetering van den Engelschen handel in het Oosten stond de Portugeesche koning bij het 11e artikel van het verdrag de haven en het eiland van Bombay af, met alle rechten, voordeelen, territoria en toebehooren. Zoo spoedig mogelijk zouden de Engelschen in het bezit hiervan worden gesteld, onder voorbehoud, dat de inwoners werd toegestaan katholiek te blijven en dien godsdienst vrij te mogen uitoefenen. Artikel 12 waarborgde aan Engelsche kooplieden dezelfde handelsprivileges te Goa, Cochin en Diu als aan de Portugeezen. Maar niet meer dan vier Engelsche families mochten tegelijk in één van deze plaatsen gevestigd zijn. Verder werd bij het 14e artikel overeengekomen, dat, mocht de Engelsche souverein van de Republiek eenige steden of gebieden verkrijgen, die vroeger aan Portugal behoorden, de laatste mogendheid geen aanspraken meer hierop mocht laten gelden. Heroverde Portugal Ceilon, dan zou de haven van Gale aan Engeland worden afgestaan. En in het geval de Engelschen het eiland in bezit verkregen, zouden zij Colombo aan de Portugeezen overgeven. In beide gevallen werd de kaneelhandel gelijkelijk tusschen beide landen verdeeld²).

De afstand van Bombay was niet zoozeer het gevolg van druk op de Engelsche regeering door de Engelsche Oostindische Compagnie uitgeoefend. Bombay voldeed weinig aan de wenschen, welke de Compagnie voor een vast steunpunt aan de Indische kust koesterde, n.l. dat dit een centrum van den Indischen handel zou kunnen worden en in staat was zijn eigen onkosten te dekken. Hiertoe leende Bombay zich aanvankelijk niet. Het vasteland bood weinig vooruitzichten van handel en was te woest en te zeer blootgesteld aan de plunderingen van de benden van Sivasi, den Byapurschen rebel. Evenmin kon de afstand van Bombay zijn oorzaak vinden in een druk, door de Portugeesche autoriteiten in Indië uitgeoefend op de regeering in

¹) Japikse, p. 90.

²) Foster, *English factories 1661—1664*, p. 123; E. Prestage, *The diplomatic relations of Portugal with France, England and Holland from 1640—1668*, p. 142—149.

Lissabon, verontrust door de meedoogenlooze indringing van de Nederlanders, wier voortdringen alleen met vreemde hulp te stuiten scheen. Maar dit zou dan niet den tegenstand verklaren, dien de Portugeezen in Indië tegen de werkelijke overgave van de afgestane gebieden boden.

Portugal had dringend behoefte aan steun in zijn harden strijd tegen Spanje en de Republiek en zulke hulp wilde Karel II gaarne verleenen tegen verdere inbreuken van de zijde van het laatste land.

In Engeland nam de afgunst over de groeiende Nederlandsche handels- en zeemacht steeds scherper vormen aan. Men beschouwde het als een bedreiging voor de Engelsche nationale veiligheid en in het bijzonder voelde men zich nu bedreigd door de Nederlandsche aanvallen op de Portugeesche bezittingen in Indië. Zouden al deze bezittingen in hun handen vallen, dan verkregen de Nederlanders een algeheel monopolie in den peper- en kaneelhandel en het Engelsche aandeel in dien tak van handel zou met vernietiging bedreigd zijn. Om den Engelschen steun te verkrijgen, wilde Portugal groote concessies doen, gebiedsafstand was wel het meest aantrekkelijke voor de andere partij.

Het gerucht, dat Goa, Macao, ja zelfs alle Portugeesche bezittingen afgestaan waren, bleek dus zeer overdreven te zijn. De afstand van Goa zou trouwens ook een te groote beleediging van het Portugeesche nationale gevoel beteekend hebben. Daarenboven zouden het bestuur en de verdediging van een dergelijk groot gebied als Goa voor de Engelsche regeering een zeer zware last zijn geweest. Wat de Engelschen werkelijk noodig hadden, was een basis in de Indische zeeën, waarvan doeltreffende hulp gegeven kon worden aan de Portugeezen, en hiertoe scheen Bombay zeer geschikt. De noodzaak voor Engeland om zich actief in den oorlog tusschen de Republiek en Portugal te mengen, werd voorkomen door den vrede, die beide landen eenige weken na het huwelijksverdrag sloten. Het was het uitblijven van de ratificatie, die de Portugeezen op het verlies van hun bezittingen aan de Malabarkust kwam te staan¹⁾.

Heeren-XVII besloten door te tasten en daar zij begrepen, dat de krijgsmacht in Indië niet voldoende zou zijn, vooral omdat wellicht elders troepen voor andere ondernemingen noodig waren, zonden zij boven de gewone vloot, die dit jaar reeds zeer aanzienlijk uitviel, nog 6 groote schepen, bemand met 1400 à 1600 koppen ($\frac{2}{3}$ soldaten

¹⁾ Foster, *English Factories 1661—1664*, p. 123—126.

en $\frac{1}{3}$ matrozen¹⁾). De Kamer van Amsterdam rustte tot de expeditie een schip uit, genaamd de Rijzende Zon. Van de Admiraliteit werd een groot oorlogsschip, genaamd het Huis te Swieten aangekocht, benevens een tweede oorlogsschip, genaamd de Wassende Maan. De Kamer Zeeland zond het schip het Zeepaard. Deze Kamer zoowel als die van Hoorn leverden bovendien de nog ontbrekende twee schepen.

Deze schepen, in tegenstelling tot de gewone vloot, die voor Batavia bestemd was, moesten direct van de Kaap de Goede Hoop naar de Indische kust en Ceilon stevenen, om daar dat „notabels” te verrichten dat „tot welstant van 't lieve vaderlandt” en vooral van de V. O. C. zou noodig zijn²⁾).

Gouverneur-Generaal en Raden besloten na ontvangst van deze tijding, in tegenstelling met vorige jaren de baai van Goa niet te blokkeeren³⁾, maar een zoo groot mogelijke krijgsmacht en een zoo groot mogelijk aantal schepen bijeen te brengen om deze ten gebuike voor de expeditie naar Ceilon te zenden. De reeds in gereedheid gebrachte schepen konden bij de nog nieuw uitgeruste gevoegd worden, terwijl ook de Ceilonsche garnizoenen haar bijdrage tot de vloot zouden moeten leveren. Daar het grootste aantal soldaten uit Nederland komen moest op het hulpeskader van de 6 schepen, zouden er zeker eenige weken overheen gaan, vóór de vloot in Ceilon zeilree was. Door de zeer late aankomst van de gewone jaarlijksche vloot uit het vaderland, waarvan Gouverneur-Generaal en Raden eveneens schepen en krijgsvolk naar Ceilon wilden afzenden, konden deze schepen met versterkingen pas vrij laat uit Batavia vertrekken. De twee jachten Sluys en Roode Leeuw waren reeds met een 150 tal soldaten vooruit naar Ceilon gezonden⁴⁾.

2 September 1661 zeilt het jacht Bloemendaal met de fluit Elburg van Batavia, eenige dagen later gevolgd door de schepen Erasmus, Noteboom, Vlissingen, Tholen, Zeepaard en het jacht de Gouds-

¹⁾ Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 13 Aug. 1661.

²⁾ Alsvoren.

³⁾ Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 31 Aug. 1661; Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 22 Dec. 1661; Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 11 Aug. 1661; Daghregister Batavia 1661, p. 255 e.v.

⁴⁾ Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 31 Aug. 1661; Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van Goens en Van der Meyden aan G.G. en Rd., 31 Oct. 1661; Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 22 Dec. 1661.

blom¹⁾). Met deze schepen zonden Gouverneur-Generaal en Raden 768 van de beste soldaten, die zij konden missen. Twee nieuw benoemde kapiteins zouden deze soldaten naar Ceilon vergezellen, n.l. Christiaan Poolman, die bij verschillende gelegenheden proeven van dapper gedrag had betoond, en Adriaan Schimmelpenninck van der Oye, een lid van het bekende adelsgeslacht, die na vele jaren krijgsveld in Europa, nu kort geleden met het schip Maarseveen uit Nederland gekomen was en van wien de Hooge Regeering geen geringe verwachtingen had²⁾). Behalve deze kapiteins gingen nog twee luitenants en twee vaandrigs mee. Over iedere compagnie soldaten zouden een luitenant, een vaandrig en twee sergeants gesteld worden, terwijl de kapiteins ieder 3 à 4 compagnieën onder zich zouden krijgen.

Het aantal soldaten, dat Gouverneur-Generaal en Raden met de vloot afzonden, had veel grooter kunnen zijn, als niet kort te voren een aanzienlijke macht van 10 schepen met 700 soldaten de Nederlanders op Formosa te hulp had moeten komen, waar de Chineesche zeeroover Coxinga een inval op het eiland had gedaan, het grootste deel veroverde en 's Compagnies fort Zeelandia belegerde³⁾). Pas als de zaken daar een ander aanzien hadden, konden deze militairen naar Ceilon terugkeeren om óf verder naar de Voorindische kust gestuurd te worden, óf de verzwakte Ceilonsche garnizoenen weer te versterken⁴⁾).

Daar de baai van Gale voor dit groote aantal te verwachte schepen geen voldoende ruimte bood, zonden Gouverneur-Generaal en Raden hun schepen niet daarheen, maar naar Kaap Comorijn en de Bocht van Caylpatnam. Hier moesten de schepen het bevel van Rijklof van Goens afwachten. Hij toch zou weer de leiding van de expeditie hebben, mits hij niet reeds vertrokken was. In dit laatste geval zou zijn plaats vervuld worden door den gouverneur van Ceilon, Adriaan van der Meyden. De vacante gouverneursplaats werd dan door Adriaan Roothaes bezet⁵⁾).

De instructie, door Heeren-XVII opgesteld, was door de Hooge

¹⁾ Daghregister Batavia 1661, p. 285, 286; Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 20 Sept. 1661.

²⁾ Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 31 Aug. 1661; Kol. Arch. 578, resol. G.G. en Rd. van 23 Aug. 1661.

³⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie miss. van Van Goens aan XVII, 18 Sept. 1661.

⁴⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 22 Dec. 1661.

⁵⁾ Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 13 Aug. 1661; idem, 11 Sept. 1661.

Regeering nog niet ontvangen. Wel echter een ontwerp van voorwaarden om de in Indië gevestigde Portugeezen aan te bieden. De geruchten die indertijd de ronde deden, als zouden de Portugeezen wellicht te bewegen zijn zich onder 's Compagnies bescherming te stellen, mits hun vrijheid van religie werd toegestaan¹⁾, en welke geruchten tot in Nederland doordrongen, waren bij de bewindhebbers op vruchtbaren bodem gevallen. Stellig verwachtten zij, dat bij een onderneming tegen de Portugeesche sterkten niet alleen kracht van wapenen de Portugeezen tot overgave zou dwingen, maar wellicht konden zeer gunstige voorwaarden van godsdienstvrijheid en behoud van bezit de Portugeezen bewegen zich onder 's Compagnies bescherming te geven.

Zeer sceptisch stonden Gouverneur-Generaal en Raden tegenover deze voorstellen²⁾. Alleen ontzag voor 's Compagnies wapengeweld zou de Portugeezen tot onderwerping brengen. Geen Portugees nam de door de bewindhebbers opgestelde artikelen aan, tenzij hij „ten eynde van alle raet ende expectatie gebracht” was³⁾. En hoe nadeelig konden deze veel te gunstige voorwaarden, als de Portugeezen ze mochten aannemen, niet voor 's Compagnies handel uitvallen. Natuurlijk was men zich ook bewust, dat de Portugeezen te zeer in het nauw gebracht, zich wel eens onder de bescherming van een anderen staat dan de Republiek konden stellen, en men dacht daarbij met vrees aan den Engelschen concurrent. De jongste berichten uit Europa hadden deze vrees maar al te zeer bevestigd. Alleen na de verovering van de Portugeesche forten en als de Compagnie daar werkelijk heer en meester was, kon men de overwonnen Portugeezen misschien vrijheid van godsdienst en vrije godsdienstoefening toestaan en dat eigenlijk alleen om die plaatsen niet met garnizoenen behoeven te bezetten, in vertrouwen op de goede gezindheid van zoo „generuus” behandelde overwonnenen⁴⁾. En het is alleen om te voldoen aan den last van de meesters in Nederland, dat de Hooge Regeering Van Goens een dergelijke gedragslijn zeker niet van harte aanbeveelt. Slechts als de Portugeezen, deze „perfidieuze natie”, het mes op de keel hebben

1) Zie hiervoor p. 160.

2) Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 22 Dec. 1661; Dagregister Batavia 1661, p. 257, 274; Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd., 14 Aug. 1661, 9 Sept. 1661.

3) Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan den commissaris Van Goens en den gouverneur Van der Meyden en raad te Ceilon, 13 Aug. 1661.

4) Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 11 Sept. 1661.

en geen andere „uytcomst meer connen sien om niet geheel verdelcht ende uytgeroeyt te worden”, zullen zij zich onder de gehoorzaamheid der Compagnie stellen, en stellig zullen zij niet langer trouw blijven dan totdat zij kans zullen krijgen 's Compagnies „jock” weer af te schudden¹⁾. Beter was het, in het geval 's Compagnies macht niet zou reiken om de plaatsen blijvend te bezetten, deze te ontmantelen en aan de landsvorsten over te geven onder voorwaarde, dat zij de Portugeezen hier nooit weer lieten nestelen²⁾.

Op de trouw van de Malabaarsche vorsten viel al evenmin te rekenen; dat hadden de ervaringen met den samorijn de Nederlanders wel geleerd. Na het vertrek van de Nederlandsche vloot in 1661 waren alle Malabaarsche vorstjes tot een vergelijk met de Portugeezen gekomen³⁾. Zelfs sloten de samorijn en de koning van Cranganoor vrede. Te „formidabel” werd hun de Nederlandsche machtsontplooiing. Het waren geen gunstige omstandigheden om een aanval te wagen en dit baarde de toekomstige leiders van de expeditie Van Goens en Van der Meyden niet weinig zorg. De Nederlanders zouden moeten strijden met degenen, met wie zij eigenlijk in vriendschap moesten leven en die nu niet zouden nalaten de Portugeezen met al hun macht te beschermen. Felle tegenstand van de nairos, opgehitst door de Portugeezen, was te verwachten, die door de Nederlanders zeker niet onderschat werd⁴⁾. Overtuigd waren de Nederlanders „dat der Malabaren ongelooft haer noyt sal connen doen inbeelden, hoewel wij het 't haren besten voorhebben”.

Daar de instructie van Heeren-XVII Batavia niet bereikt had⁵⁾, werd een krijgsplan door de Hooge Regeering opgesteld naar de adviezen van Van Goens en Van der Meyden. Terwijl rekening gehouden werd met de ervaringen van de expedities in voorgaande jaren, stelde men een verovering van Coylan als eerste punt op het

¹⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 22 Dec. 1661; Dagregister Batavia, p. 286; Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd., 20 Sept. 1661.

²⁾ Dagregister Batavia 1661, p. 258.

³⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 22 Dec. 1661; Dagregister Batavia 1661, p. 286; Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 20 Sept. 1661.

⁴⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van Goens en Van der Meyden aan G.G. en Rd., 31 Oct. 1661.

⁵⁾ Deze instructie is niet bewaard in het Kol. Arch. (A. R. A.). Wellicht is dit wel het geval met het exemplaar, dat Van Goens toegezonden werd en zich dan bevinden moet in het archief van de Nederlandsche nederzetting te Colombo. Vgl. ook J. van Kan. Compagnies Bescheiden en aanverwante archivalia in Britsch Indië en op Ceylon.

programma. Van Goens, die steeds zoozeer geijverd had voor een verovering van Cochin, liet zich onder invloed van de berichten van de Malabarkust, dat de vorsten met de Portugeezen bevredigd waren en dat Cochin weer versterkt werd, overtuigen van de juistheid van Van der Meydens voorstellen, die ook door de Hooge Regeering voorgestaan werden¹⁾.

Van het zuiden af „van onder op” moest men beginnen om in Coylan Ceilon te beveiligen en den Malabaarschen handel in peper, kaneel en cardamon te beheerschen²⁾. Men zou de plaats met geweld moeten veroveren. Na de verovering rees dan de vraag: fortificeeren en met garnizoen bezetten of Coylan aan de signati teruggeven³⁾. Deed men het laatste, dan zou men hiermede misschien het vertrouwen van den Cochinschen koning winnen. Versterkte men Coylan, dan gaf dit den Portugeezen stof om het „alderquaetste uyt te krijten” en de Nederlanders zoowel bij den samorijn als den koning van Cochin gehaat en verdacht te maken. En waar gevreesd werd, dat de tijd weer te kort zou blijken om het goed versterkte en in tegenweer gebrachte Cochin te vermeesteren, rieden Van Goens en Van der Meyden de Hooge Regeering aan na inname van Coylan 's Compagnies macht eerst tegen een der minder versterkte forten der Portugeezen te richten. En dan een plaats, waar men op de komst van de Nederlanders het minst verdacht zou zijn, b.v.b. Diu, gelegen in het noorden van de Indische kust⁴⁾. De baai van Goa moest dan tot het passeeren van de schepen uit Formosa (China-Japan) bezet blijven. Een aanval op Cochin zou te moeilijker vallen, als de samorijn zich inderdaad vijandig aan de Nederlanders toonde door dezen niet in zijn land toe te laten voor de levensmiddelenvoorziening van hun troepen en schepen. Om Goa aan te tasten reikte noch 's Compagnies krijgsmacht, noch de beschikbare tijd⁵⁾; bovendien kon Diu de Compagnie wellicht nog nuttiger dan Goa zijn. Gouverneur-Generaal en Raden, die wel van het feit overtuigd waren dat Goa moeilijk te veroveren

¹⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van Goens en Van der Meyden aan G.G. en Rd., 31 Oct. 1661; Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 13 Aug. 1661; Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie miss. van Van Goens aan XVII, 18 Sept. 1661.

²⁾ Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 11 Sept. 1661.

³⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van Goens en Van der Meyden aan G.G. en Rd., 31 Oct. 1661.

⁴⁾ Dagregister Batavia 1661, p. 449.

⁵⁾ Kol. Arch. 1126, O.B. 1662 II, copie miss. van Van Goens en Van der Meyden aan G.G. en Rd., 31 Oct. 1661.

zou zijn, hadden toch gaarne gezien, dat de versterkte kasteelen voor Goa, n.l. Aguade, Signora de Cabo en Marmagon konden worden veroverd. Allen toevoer tot de stad zou men daardoor afsnijden. Daar de toevoer van de landzijde geheel onvoldoende was, zou de stad zich zeker binnen niet te langen tijd moeten overgeven. Weliswaar hadden de Portugeezen deze kasteelen zeer sterk en zwaar verdedigd, maar 's Compagnies macht was dezen keer niet gering¹⁾. In Goa was het galjoen St. Sacramento, waarop men zoolang vergeefs gewacht had, van Mosambique aangekomen. Dit galjoen bracht een nieuwe regeling voor de regeering in Indië mede. Manuel Mascarenhas, Luiz de Mendoga Furtado en Dom Pedro de Lancastre zouden het algemeene bestuur van Indië voor de Portugeesche kroon aanvaarden. Daar Mascarenhas in Mosambique gouverneur was, werd het bestuur door Furtado en Lancastre aanvaard. Deze bleven de Portugeesche bezittingen in Indië besturen tot 14 Dec. 1662. Dadelijk namen de gouverneurs verschillende maatregelen om eenigszins orde op de zaken te stellen. Om het volk op hun hand te krijgen, verlaagden zij den prijs van de rijst en dwongen de twistende partijen zich onderling te verzoenen. Het aantal bedienden werd beperkt, geen fidalgo mocht meer dan 2 blanke Portugeezen in dienst hebben. Het was verboden gewapend op straat te gaan op straffe van onmiddellijk neergeschoten te worden. Oorlogsfregatten tot ontzet van Cochin werden toegerust en 5 galjoenen in gereedheid gebracht om nog dit jaar uit te loopen²⁾.

Behalve op de vesting Diu lieten Gouverneur-Generaal en Raden ook het oog vallen op het Portugeesche fort Daman. Deze stad lag in het gebied van den Groot Mogol en kon na verovering wellicht aan dezen, die hierover reeds voorstellen aan de Compagnie had gedaan, worden teruggegeven³⁾. Het was nu maar te hopen, dat de expeditie dezen keer fortuinlijker uitviel dan de voorafgaande jaren.

Van Goens was eind Juli naar de kust van Coromandel vertrokken in verband met de onderneming tegen de Portugeesche sterkte St. Thomé en de inspectie van de kantoren der V. O. C. aan die kust⁴⁾. Het was de bedoeling, dat hij na dezen verrichten arbeid via Malakka

1) Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 13 Aug. 1661.

2) Daghregister Batavia 1661, p. 445; Danvers dl. II, p. 325.

3) Kol. Arch. 788, G.G. en Rd. aan Ceilon, 11 Sept. 1661.

4) Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 18 Sept. 1661.

5) Daghregister Batavia 1661, p. 121.

naar Batavia zou terugkeeren⁵⁾, waar hij tegen half November hoopte te arriveeren. In Coromandel bereikte hem 1 September, terwijl de onderhandelingen over St. Thomé nog in vollen gang waren, het bericht van de Heeren-XVII, dat hem van Ceilon nagezonden was, over de te ondernemen expeditie naar Malabar. Volgens de wenschen van Gouverneur-Generaal en Raden behoorde Van Goens zonder uitstel onmiddellijk naar Ceilon terug te keeren om de leiding van den krijgstoht in handen te nemen. Met eenige spijt laat Van Goens nu zijn „mindere voorneemens voor deeze meer wichtige beveelen” varen. Zeer tevreden betoont hij zich over zijn inspectietoht langs de Coromandelsche nederzettingen. Alles wordt door hem in goede orde bevonden, zoodat de „visite niet alleen geen arbeyt, maer veeleer een vermaeck geweest is”¹⁾. Slechts het kantoor Masulipatnam moest hij door de onverwachte order onbezocht laten. Maar Van Goens draalt niet aan de wenschen van zijn superieuren te voldoen. Niet zwaar telt hij het, dat hij weer „het grootste gewicht van soo swaren last op zich moet laden en zich in duizende gevaren begeven”, vooral indien de uitkomst van deze nieuwe onderneming niet gelijk aan zijn vorige successen uitviel.

Van Palleacatte vertrekt Van Goens met de schepen Vlieland, Achilles, Schelvis en de fregatten Sterre, Zeeblom en Cananoor naar Ceilon met alle „verloste” oude soldaten, waarvan de meesten wel 2 en 3 jaar over hun tijd gediend hadden, benevens een compagnie Amboineezen²⁾.

Deze oude beproefde soldaten werden overgehaald nog deze expeditie mee te maken, daar 600 nieuwe soldaten niet zouden opwegen tegen deze 300 ervaren mannen, die hun officieren onmiddellijk begrepen, die de bangen en vreesachtigen in den strijd aanvuurden, die van den aard van den vijand op de hoogte waren en nog nooit het hazepad gekozen hadden. Ook de Amboineezen boden Van Goens hun diensten weder aan.

Naar Colombo zendt Van Goens reeds vooraf bericht om alles in orde te maken. Onderweg doet hij Negapatnam aan en licht daar uit het garnizoen zooveel soldaten als gemist kunnen worden ten gebruike van den krijgstoht³⁾.

¹⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 18 Sept. 1661.

²⁾ Dagregister Batavia 1661, p. 400, 401; Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 18 Sept. 1661; idem, copie gen. miss. van Van Goens aan XVII, 22 Dec. 1661.

³⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 18 Sept. 1661.

3 October 1661 komt Van Goens van Jaffanapatnam over land in Colombo aan, en begint met volle kracht de voorbereiding van de expeditie. De Bataviasche schepen waren reeds gearriveerd, maar uit het vaderland slechts de schepen het Huis te Swieten, het Raathuys en de Beurs van Amsterdam. Het Huis te Swieten had onderweg vele zieken en dooden, maar kon gelukkig evenals de andere twee schepen aan de Kaap van de naar Nederland terugkeerende schepen, manschappen overnemen. Het volk, dat ten slotte in Ceilon aankwam, muntte niet uit in bekwaamheid en gezondheid. Het waren meest zeer jonge ongeoeffende, opgeschoten jongens zonder eenige ervaring in oorlogszaken. De allerslechtsten werden door Van Goens omgeruild tegen betere manschappen uit de Ceilonsche garnizoenen, maar al te veel verzwakken kon hij de verdediging van het eiland niet, „opdat wij terwijl een ander jagen, zelfs niet gevangen en worden”¹⁾.

Tot onderbevelhebber benoemden Gouverneur-Generaal en Raden den ervaren en beproefden Adriaan Roothaes. In zijn plaats bleef in Gale Eduard Ooms. Ook Isbrand Godske maakte de expeditie mede „om de ervarentheyt, die hij aan die kant is hebbende”²⁾. Daar men de ervaring opgedaan had, dat op dergelijke expedities meestal groote verwarring en fouten in de administratie voorkwamen, doordat het volk zeer onverwacht van het eene schip op het andere werd overgebracht, committeerde men voor het toezicht hierover een specialen koopman, Abraham Verspreeet³⁾. Een dienaar met kennis van de

¹⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van der Meyden en raad op Ceilon aan Heeren-XVII, 29 Jan. 1662; Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 11 Sept. 1661.

²⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 22 Dec. 1661. Isbrand Godske, afkomstig van 's-Gravenhage, was later commandeur te Gale, vanwaar hij 2 November 1662 vertrok om te repatrieeren; Nov. 1665 was hij weer te Batavia en werd benoemd tot commandeur van Cochín; dit ambt vervulde hij tot April 1670. Den 19en Nov. d.a.v. voer hij als commandeur van de retourvloot naar Nederland. Begin 1672 werd hij Raad extraordinaris en gouverneur van de Kaap. (Stapel in Van Dam bk. I 2, p. 325 noot 5).

³⁾ Kol. Arch. 788, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 11 Sept. 1661; Abraham Verspreeet, geboortig van Antwerpen, kwam in Indië als bootsman op het schip Pelicaan, in 1651 assistent, in 1661 generaal-boekhouder over de vloot naar Indië. In 1663 heeft hij een commissie tot transport van 's Compagnies boeken en effecten te Makassar. In 1665 weer te Batavia, gaat hij in 1666 met den commissaris Joan van Wezenhage weer opnieuw naar Makassar. 16 Aug. van dat zelfde jaar wordt hij commandeur op de westkust van Sumatra. In 1668 wordt hij, na nog een gezantschap bij den sultan van Mataram vervuld te hebben, president in Ternate en overlijdt daar 7 Aug. 1671 (Personalía index op resolutiën G.G. en Rd.).

Malabaarsche zaken, die Van Goens naar de kust volgde, was ook de onderkoopman De Haze, die lang te Calicoylan gediend had ¹⁾).

Als predikanten gaan met den tocht mede Ds. Joannes Nathaniel Donker en Ds. Caletus en, wat voor het nageslacht van beteekenis zal zijn, Ds. Baldaeus, van wiens diensten niet alleen als zielverzorger de V. O. C. zal gebruik maken, maar die door zijn „moderaten” omgang de „subtiliteyten” van de Jezuïten en andere priesters bij het opmaken van eventueele vredestractaten moet trachten te voorkomen ²⁾).

Bedroevend was het feit, dat de vloot slechts een zoo klein aantal bekwame mannen als leidende figuren had. Vooral was er gebrek aan goede schippers en stuurlieden op zooveel „droncken vodden ende lomperfs”. Het is nog verwonderlijk, dat er niet meer ongelukken gebeurden ³⁾).

Van de beschrijvers der gebeurtenissen in 1661—1662 op de Malabarkust en die zelf bij deze voorvallen tegenwoordig waren, Ds. Baldaeus, Wouter Schouten en Johan Nieuhoff ⁴⁾), heeft Wouter Schouten ons het meest levendige ooggetuige-verslag nagelaten. Behoudens wat onnauwkeurigheden en enkele overdrijvingen teekende hij zijn belevenissen zoo waarheidsgetrouw mogelijk op. Al heeft hij wel het vier jaar oudere werk van zijn tochtgenoot Baldaeus gekend en daar zelfs eenige zinswendingen uit overgenomen, toch verwerkte hij op eigen wijze zijn stof tot een boeiend en „smakelijk” verhaal. Deze Haar-

¹⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, copie gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 22 Dec. 1661.

²⁾ Dagregister Batavia 1661, p. 262, 272, 449; zie ook Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Baldaeus aan XVII, 15 Febr. 1662. Johannes Nathaniel Donker kwam te Batavia 16 Juli 1661 met het schip Erasmus van Rotterdam. Zijn aanstellingsbrief was wel door de classis maar niet door de gecommitteerden van de kamer der V. O. C. aldaar geteekend. Dit gaf in het begin omtrent zijn recht en bevoegdheid eenigen twijfel. Toch werd hij naar Ceilon gezonden 23 Aug. 1661 en geplaatst te Colombo. Daar waren evenwel „eenige ergelijke misgrepen” oorzaak van zijn afzetting en werd hem, toen hij 24 Febr. 1664 weer te Batavia kwam, verboden in de bank der predikanten plaats te nemen. Hij vergezelde de militaire expeditie langs de Malabaarsche kust, keerde daarna naar Jafna terug en werd overgeplaatst naar Cranganoor (Troostenburg de Bruyn, p. 116). Cornelius Caletus verzocht als proponent een predikantsplaats op de vloot van De Ruyter in 1654. In 1661 kwam hij uit Nederland te Batavia als predikant en werd te Manaar op Ceilon in Oct. van genoemd jaar benoemd (Troostenburg de Bruyn, p. 80).

³⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662.

⁴⁾ Philippus Baldaeus, Naauwkeurige beschrijvinge van Malabar, Choromandel en Ceylon (1672); Wouter Schouten, Aanmerkelijke Voyagie naar Oost-Indiën (1676); Johan Nieuhoff, Zee- en Landreize door verscheide gewesten van Oost-Indiën (1682).

lemsche jongen, bezielde door een onbedwingbaren reislust en dorst naar kennis, had zich op 19 jarigen leeftijd als chirurgijn laten aanmonsteren op een van 's Compagnies schepen, de fluit Nieuwpoort. Dat hij zijn theoretische kennis als chirurgijnsleerling, in zijn vaderstad opgedaan, door een verblijf op zee en in de tropen met een groote praktische ervaring hoopte te vermeerderen was het nuttige motief; lust in avonturen en verlangen naar het vreemde toch wel de drijvende kracht. Hoe gelukkig voelde hij zich niet toen het hem eindelijk gelukte aangenomen te worden en zich op zijn reis te kunnen voorbereiden. Zijn vreugde was zoo groot en het verlangen naar de veraf gelegen werelddeelen zoo krachtig, dat hij zich voor den gelukkigsten mensch op aarde hield¹⁾. Op zijn reizen toonde hij zich een goed opmerker en verstond de kunst zijn ervaringen aan anderen te kunnen mededeelen. Als zoo velen van zijn tijdgenooten heeft hij na terugkomst in het vaderland zijn belevnissen te boek gesteld en hieraan danken wij zijn Oost-Indische Voyagie. Niet alleen de pen, ook de teekenstift wist hij te voeren en zoo kon hij zijn reisjournaal illustreeren met door hemzelf in Indië vervaardigde teekeningen.

Na verschillende reizen naar de Molukken, Makassar en Arakan voert het lot hem in 1661 naar Ceilon op een der schepen, de Roode Leeuw, door de Hooge Regeering voor de expeditie naar de Malabarkust bestemd. Voordat dit schip zich bij de rest van de vloot te Colombo voegt, doet het nog een kleinen tocht naar de Coromandelsche steden Negapatnam en Tegenapatnam tot lossing van een areeklading. 1 November ankert het voor de reede van Colombo.

Hoe zeer Van Goens ook de uitrusting van de vloot bespoedigde, zoo belette een sterke noordenwind de scheepsbehoeften vlug genoeg aan boord te krijgen. Het was geen geringe zaak om al deze schepen van schoppen, spaden, houweelen, stormladders, schanskorven, blinden en palissaden en niet te vergeten kruut, kogels, geschut, mortieren en ander oorlogstuig te voorzien²⁾. Zoowel in de stad als op de vloot werd voor het uitzeylen een algemeene vasten- en bededag gehouden, opdat God zich een God der Nederlanders zou betoonen. Zeilvaardig werden de schepen gemaakt, die Van Goens van de Coromandelkust had meegebracht en die uit Batavia ontvangen waren. Pas 1 November en volgende dagen waren uit Nederland verschenen de schepen Beurs, Raadhuis en het fluitje Hilversum. Tenslotte be-

¹⁾ Schouten, p. 2.

²⁾ Schouten, p. 184.

stond de vloot uit de volgende schepen: Vlieland, het Zeepaard, de Beurs van Amsterdam, Erasmus, Noteboom, (of Muskaatboom), Raadhuis, Goudsbloem, Tertholen, Achilles, Vlissingen, de fluiten Elburg, Hilversum, de jachten Sluis, Schelvis, Bloemendaal, Bantam, Roode Leeuw, Kat, Romein, het galjoot het Parkietje, de fregatten Cananoor, Tutucorin en Kleine Angelier, benevens nog 6 chaloupen¹⁾.

Van Goens besluit niet langer op de nog uit Nederland aan te komen schepen te wachten. 5 November zendt hij reeds 7 vaartuigen vooruit. Tien dagen later zijn tot vertrek van Colombo gereed de schepen Noteboom, Zeepaard, Erasmus, Beurs, Raadhuis, Vlieland, Sluis, Roode Leeuw, de fluiten Elburg, Hilversum, het galjoot Parkiet en de fregatten Kat, Romein, Cananoor, Tutucorin en 6 chaloupen. Al deze schepen te samen met de 7 reeds eerder verzonden vaartuigen waren bemand met 2139 soldaten en 1550 matrozen, 240 laskaren en 180 slaven, te samen 4109 manschappen. Verder was de vloot uitgerust, men kon wel zeggen volgepropt, met de noodige munitievoorraden en oorlogstuig²⁾. Een dergenen, die met het toezicht over den legertrain belast waren, was Johan Nieuhoff, de schrijver van de Zee- en Landreise³⁾.

Nadat alle soldaten op de schepen geëmbarkeerd waren, liet het volk van de oorlogsvloot van alle stengen en masten de vlaggen en

1) Een gespecificeerde opgave van de bemanning van deze vaartuigen met de zich daarop bevindende militairen is te vinden in het Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van der Meyden en Raad op Ceilon aan Heeren-XVII, 29 Jan. 1662; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662.

2) De voornaamste bron voor de geschiedenis van de expeditie tegen Coylan, Cranganoor en Cochin is het rapport van Van Goens van 28 Mei 1662 aan Gouverneur-Generaal en Raden overgeleverd (Kol. Arch. 1130, 1663 II). In het vervolg van dit hoofdstuk wordt dit rapport niet verder in de noten vermeld, en alleen die bronnen geciteerd, die buiten deze bovenvermelde bron nog gebruikt zijn. Zie ook Stapel-Van Dam, Beschrijvinge bk. II 2, p. 293—295.

3) Johan Nieuhoff, geb. 22 Juli 1618 te Ulzen in het graafschap Bentheim. Eerst in dienst van de W. I. C. naar Brazilië. Neerslag van dit verblijf zijn: Braziliaense zee- en landreise. Hij treedt in 1653 in dienst van de V. O. C. Bezoekt op de reis naar Batavia de Kaap. In Batavia wordt hij door Gouverneur-Generaal en Raden naar China gezonden. Ook deze reis is door hem uitvoerig beschreven. Na een verlof in Nederland vertrekt hij in 1658 andermaal naar Indië. In 's Compagnies dienst wordt hij hoofd van Coylan, blijft tot 1666 op de Malabar- en Madurekust. In 1666 beschuldigd van malversaties, wordt hij ontslagen en in arrest gesteld. In 1667 weer vrijgelaten, leeft hij tot 1670 buiten 's Compagnies dienst te Batavia en maakt daar een uitgebreide studie van de omstreken en van de flora, die daar groeide. In 1670 keert hij naar Nederland terug om in 1671 weer naar Indië te vertrekken als koopman in dienst der V. O. C. Onderweg wordt hij op Madagascar door de inboorlingen vermoord. (Van der Aa, Biografisch Woordenboek).

wimpels waaien. De soldaten staken hun vaandels op. Van Goens, door den raad en de burgerij van Colombo zeer plechtig uitgeleide gedaan, begaf zich naar het het admiraalsschip de Noteboom. Oortusschen brandden in Colombo overal de vreugdeschoten los. Het donderde van de wallen met grof geschut dat alles scheen te „kraecken”, terwijl alom trommels en trompetten, schalmeien en fluiten klonken. De Ceilonsche laskaren lieten zich evenmin onbetuigd. Het was een feestelijk en krijgshaftig vertrek. De gouverneur Adriaan van der Meyden, die den admiraal uitgeleide had gedaan, voer weer naar het land terug, de schepen lichtten hun ankers, zeilden de reede van Colombo uit en „schoekten met een heldere lucht, kleyn koeltjen” en stille zee naar het Noorden. De soldaten waren in 27 compagnieën verdeeld, waarover als veldoverste en admiraal-generaal Van Goens het oppercommando voerde, die daarom een wimpel onder de vlag van de groote steng liet waaien. Verder voerden de admiraal Roothaas, de vice-admiraal Godske en de kapitein Peter Wasch ieder bijzondere schepen en vlaggen. Ook de matrozen werden in vaandels verdeeld; konstabels, bosschieters moesten zich allen naar de bevelen van hun kapiteins gedragen. Ook over de zeemacht werden bijzondere commandeurs, vice-commandeurs en kapiteins gesteld. De chirurgijn-majoor van de oorlogsmacht had strikte bevelen van den veldheer een nauwgezet toezicht uit te oefenen op de chirurgijns van de verschillende schepen en op hun instrumenten en verdere benodigdheden. Om de veertien dagen zou in de vloot een vasten- en bededag worden gehouden ¹⁾.

In overeenstemming met de wenschen van Heeren-XVII en de Hooge Regeering, was in den raad van Ceilon besloten 's Compagnies macht eerst naar Coylan te wenden. Vandaar uit wilde men dan de veroveringen vervolgen. Daar de soldaten meest pas uit Batavia aangekomen waren en de tijd te kort was geweest ze behoorlijk te „ververschen”, stelde Van Goens den koers naar Caylpatnam, waar de gouverneur van Ceilon alle mogelijke levensmiddelen voor dat doel had laten aankopen. Tegelijk moesten 30 Tutucorinsche champans, die de Compagnie te Tutucorin had ingekocht om voor het land van het scheepsvolk te dienen, vandaar weggesleept worden.

Na het vertrek van Van Goens arriveerde nog te Colombo uit Nederland het Huis te Swieten. Dit schip had onderweg vele dooden en zieken. Te samen met de eveneens te laat aangekomen Rijzende

¹⁾ Schouten, p. 185.

Zon gingen deze schepen de expeditievloot achterna en voegden zich in de buurt van Kaap Comorijn hierbij. Ook van de Rijzende Zon was het volk door uitputting en ziekte bijna niet te gebruiken ¹⁾).

Op den tocht naar de kust van Madure ondervonden de schepen hevigen tegenwind. Lang duurde het voor Caylpatnam bereikt werd. Op „de blauwe lasure peeckelvloet voortschockende” ²⁾), passeerde de vloot Negombo en raakte voorbij den hoek en het rif Calpentijn. Verschillende keeren noodzaakte de hevige tegenwind de ankers uit te gooien. Eindelijk kon men met een zwakke westenwind en stille zee naar de vaste kust van Indië oversteken en was Ceilon uit het gezicht geraakt.

Bij den tegenspoed kwam nog een brand, die op het schip de Beurs uitbrak. Zonder de vastberadenheid van den commandeur Godske had het schip groot gevaar geloopt, daar het volk al over boord begon te springen. Bij dit ongeval leed de expeditie haar eerste waterschade, zeer nadeelig voor haar lont- en kruittvoorraad.

Van Tutucorin werden op de vloot overvloedig ververschingen gebracht. Men ankerde hier niet, maar zette de reis voort naar Caylpatnam ³⁾). Daar waren reeds de vooruitgezonden schepen uit Ceilon, zoodat de vloot nu vereenigd was. De platboomde vaartuigen, die men hier aan boord nam en die over de verschillende schepen verdeeld werden, konden zeer veel dienst doen om de manschappen bij den aanval op de kust aan land te zetten. Voor Caylpatnam gekomen zond Van Goens den onderkoopman De Haze met 4 schepen naar den raja van Trevancore. Van Goens hoopte, dat deze vorst de Compagnie zoozeer genegen was, dat de Nederlanders door zijn invloed Coylan zonder bloedvergieten in bezit konden nemen. Deze schepen moesten voorts de stad Coylan blokkeeren om den toevoer van de zee tijdig af te snijden. Nadat Van Goens' vloot te Caylpatnam van levensmiddelen was voorzien, zeilde zij 22 November 1661 vandaar weg. Maar nog bleven tegenwinden heerschen. Met het schip het Huis te Swieten, dat zich bij Kaap Comorijn bij Van Goens' vloot gevoegd had, kwamen uit Nederland mede een 144 matrozen en 214 soldaten, alles heel jong en ongeoeffend volk, waarvan er geen tien waren, die met wapens konden omgaan. Van Goens had nu de beschikking over een 2353 militairen, van dezen konden slechts $\frac{1}{3}$

¹⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662.

²⁾ Schouten, p. 186.

³⁾ Schouten, p. 188.

gedeelte als soldaten worden gebruikt, bestaande voornamelijk uit diegenen, die Van Goens uit de Ceilonsche garnizoenen gelicht en van Coromandel had teruggevoerd; een ander derde deel waren slechts groote opgeschoten jongens, die geen kracht genoeg hadden met hun wapens om te gaan en daardoor eigenlijk niet den naam van soldaten verdienden. De rest vormde een ongeoeffenden hoop, waarvan maar zeer weinigen ooit in den oorlog geweest waren. En het was niet zonder gevaar, dat op Ceylon juist dit laatste soort volk voornamelijk was achtergelaten ter bezetting van de garnizoenen.

De in Madure verkregen ververschingen bleken niet geheel voldoende te zijn. En mede door het lange oponthoud langs de Maduresche kust braken allerlei ziekten onder het volk uit.

Eindelijk, 2 December bereikte de vloot Tegenapatnam, tien mijlen ten zuiden van Coylan in het gebied van den raja van Trevancore. Hier ontvangt Van Goens bericht van dezen raja. Hij toont zich de Nederlanders goed gezind en heeft reeds getracht te bemiddelen bij de vorstin signati en haar nairo's. Van Goens gaat alleen met een schip vooruit naar Coylan. Hij vindt hier de kruisende vooruitgezonden schepen en toont zich vredelievend gezind.

In de stad waren slechts zeer weinig Portugeezen, die wellicht de voorwaarden van Heeren-XVII hadden willen aannemen, maar het waren de krijgsvanzuchtige nairo's, die elk vergelijk onmogelijk maakten. De „beestachtige brutaalheid” van die onderdanen van de signati was zoo groot, dat Van Goens niemand aan land durfde zenden. De wapens zouden moeten beslissen. Voor men tot een landing overging, stelde Van Goens vast, wie in geval van zijn overlijden zijn opvolger zou zijn, gezien de verwarring, die dit zou veroorzaken.

7 December in den middag met een „helderen lucht, stil water en heete zonneshijn” gelukte het de Nederlanders, zonder dat zij eenigen tegenstand ontmoetten, ruim twee mijlen ten zuiden van Coylan met ongeveer 2000 militairen aan land te gaan¹⁾. Zij voedden zich ondertusschen met den hoop, dat de nairo's zich bedacht hadden en alles nog goed zou afloopen. De Nederlanders legerden zich dien nacht in een zeer gunstig gelegen plaats, waar zij van drie kanten tegen een vijandelijken overval beschermd waren door een binnenwater en de zee. Den volgenden dag braken zij weer vroeg op met 24 compagnieën van 80 tot 90 man sterk. Zij verdeelden zich in 3

¹⁾ Voor de verovering van Coylan en Cranganoor, zie ook Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662; Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 26 Dec. 1662.

„eskaders”, de voorste troep bestaande uit zes, de middelste uit tien en de achterhoede uit 8 compagnieën. Tusschen elke afdeeling werden twee veldstukken meegevoerd, getrokken door de matrozen. Moeizaam moest een weg door het bosch gebaad worden. Een honderdtal laskaren marcheerde opzij van den voorsten troep, terwijl eenigen vooruitgingen met een opgeheven vredevaan. De rest van de laskaren bevond zich verder bij de achterhoede. Slechts weinigen waren bij den middelsten troep, die voornamelijk voor patrouilleering in de omringende bosschen diende. Tot 9 uur in den morgen trokken de Nederlanders op, zonder dat zij eenigen vijand ontmoetten. Daar zij nog altijd hoop hadden op vredelievende wijze binnen Coylan te komen, werden geen teekenen van vijandschap gegeven en rukte men voort met de vredevaan steeds voorop. Voortdurend zagen de Nederlanders gewapende nairo's in den omtrek, dan eens voor, dan weer achter of opzij, ja soms binnen musketschoot verwijderd. Tusschen 9 en 10 uur in den morgen kwam er plotseling een onder invloed van opium staande nair midden in de Nederlandsche troepen en deed alle mogelijke moeite door de soldaten gedood te worden. Het scheen, dat deze inlander expres was uitgezonden, om de nairo's een aanleiding te geven de Nederlanders het eerst aan te vallen. Deze „verrukten sot” werd met goede woorden teruggezonden, maar het bleek nu duidelijk, dat de inlanders vechten wilden. Kort daarop volgde een woedende aanval, eerst op de voorhoede, dan opzij, tenslotte op de achterhoede. Het aantal van deze nairo's werd wel op 7 à 8000 geschat. In den eersten aanval verloren de Nederlanders 6 man, waaronder de koopman Doubleth, die zich te ver en te moedig onder den vijand had begeven; na zeer gewond te zijn, verweerde hij zich nog tot het laatst heldhaftig. De luitenant Van Anden, die de voorste compagnieën van de voorhoede aan de rechterhand voerde, daar de Nederlanders in twee compagnieën in front marcheerden, liep eveneens groot gevaar, daar hij al op twee plaatsen gewond was. Hij werd echter door zijn vaandrig, hoewel ook gewond, bijgestaan. De nieuwe troepen, die beiden te hulp kwamen, ontzetten hen. De Nederlanders wisten hun rijen gesloten te houden en vaardig te chargeeren. De schepen, die zooveel mogelijk in de nabijheid van de Nederlandsche troepen bleven, hielden op met schieten om niet de eigen landslieden te raken ¹⁾. De nairo's, „als dul en uytsinnig” van den opium, stonden pal, schoten en hakten op hun tegenstanders in en sabelden met hun groote slag-

¹⁾ Schouten, p. 192.

zwaarden alles neer, wat onder hun bereik kwam. Maar de Nederlanders bezweken niet, openden hun gelederen en vielen den vijand met eenige kleine kanonnen met schroot geladen in de flank aan. Vele nairo's werden gedood, maar de anderen sprongen over de dooden heen en vielen opnieuw aan. Tenslotte moesten zij toch het onderspit delven. De Nederlanders dreven hen een eindweegs op de vlucht, maar niet zoo ver dat er opgerukt kon worden. Pas tegen elf uur gingen men verder. Op een korten afstand van de stad genaderd, stieten Van Goens' troepen op een versterking, door de nairo's opgeworpen en met 3 kanonnen voorzien. Hierdoor werd den Nederlanders de weg langs het strand afgesneden. Op zij aan den rechterkant van deze sterkte lag een moerassig boschje. Hier liep maar een smal en onbegaanbaar voetpad doorheen. Dit pad hadden eenigen van de troepen ingeslagen. De rest was genoodzaakt zich een doorgang te banen om zich met de anderen, die zij hoorden chargeeren, te vereenigen en gezamenlijk de versterking te bestormen. In korten tijd waren de vijanden hieruit verdreven met achterlating van verschillende dooden. De Nederlanders schatten het verlies aan gesneuvelde nairo's wel op een honderd man¹⁾. Dit veroorzaakte zoo'n ontsteltenis onder de nairo's, dat zij allen de vlucht namen en de Nederlanders ongehinderd naar de stad lieten trekken. Maar niet dan nadat eerst een welverdiend middagmaal genoten was. Het vleesch van gevangen schapen en koeien werd op zijn „soldaets" met „geheele vierendeelen met huyt en met hayr tegen het vuyr aen houte speeten, aen degens, piecken en lange steekaden tot ruytersgaer gebraden", broederlijk werd het gebrat „noch bloedigh, bespat, begruyst en besandt" gedeeld. Het „vruchtbare klapperbosch" leverde in een groot aantal rijpe klappernoten, een welkome aanvulling tot het menu. Na verloop van twee uur ging het leger in volle slagorde naar de stad langs nauwe wegen tusschen „heerlijcke plantagiën met hooge muren" omgrend²⁾.

De Portugeezen in Coylan, die in het begin nog aan eenigen tegenstand dachten en de Nederlandsche schepen beschooten, werden op het gezicht van het oprukkende Nederlandsche leger met vliegende vaandels en slaande trom zeer bevreesd, daar zij zich niet in staat achtten de krijgs- en zeemacht van den vijand te weerstaan. Volgens Schouten hebben de Portugeezen toen een vredesaanbieding gedaan op voorwaarden, die Van Goens niet wilde aannemen. In de officieele

¹⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662; Danvers dl. II, p. 325; Baldaeus p. 144, 145.

²⁾ Schouten, p. 193; Nieuhoff, p. 115.

stukken, i.c. de rapporten van Van Goens aan Gouverneur-Generaal en Raden en Heeren-XVII, wordt hierover niets vermeld.

De schrik en vrees onder de kleine Portugeesche bezetting¹⁾ was door de nadering der Nederlanders zoo groot, dat zij besloten de stad te verlaten en met vrouwen en kinderen landinwaarts de bosschen in te vluchten. Terwijl zij hun vrouwen en kinderen verder weg zonden naar Cochin, vereenigden de mannen zich met de nairos om gezamenlijk nog eens de Nederlanders te weerstaan²⁾.

Van Goens' troepen vonden de stad in een zoodanige gesteldheid, als zij indertijd door hen verlaten was. Geen enkele Portugees was meer in de plaats achtergebleven en de Nederlanders vonden hun eigen kanonnen weer op de verdedigingswerken terug. Geen buit van eenig belang werd gemaakt, daar de Portugeezen al lang voor de komst der Nederlanders hun beste en kostbaarste goederen naar Cochin gezonden hadden. Op Schouten maakte de stad een zeer vervallen indruk. Wel waren er nog 7 groote steenen kerken bewaard, maar de voornaamste straten waren niet meer dan puinhoopen, „het meerendeel met kreupelbosch en ruygte begroeyt, daar slangen, padden en duysentbeenen zich onthielden”. Echter zal dit ook wel eenigszins te wijten zijn aan de afbraak door de Nederlanders tijdens de eerste bezetting voor hun fortificatiewerken.

De Nederlandsche vloot kwam insgelijks nog dien zelfden dag voor Coylan ten anker. Dit geschiedde niet zonder ongelukken daar vier van de schepen aan den grond vastraakten, die pas na eenige moeite weer los kwamen.

Uit deze schepen lichtte Van Goens de resteerende militairen, en deed ook de onbekwamen en zieken aan land zetten om deze wat op hun verhaal te doen komen. Ook was er nu gelegenheid de bezem eens over de schepen te laten gaan, geen onnoodige bezigheid! Den volgenden dag werd in den raad overwogen, wat er nu verder gedaan moest worden. Men besloot tot een strafexpeditie om de schandelijke contractbreuk en moord, op 's Compagnies dienaren in 1659 gepleegd, te wreken. Want ook nu waren de Nederlanders, als vrienden in het land gekomen, weer als vijanden begroet. Die leden van den raad, die land en volk het beste kenden, waarschuwden dat, als men te zachtmoedig optrad, de onderdanen van de signati op deze wijze telkens weer vrijrakend, het ontzag voor 's Compagnies wapenen geheel en al zouden verliezen en men hen naderhand absoluut niet meer ver-

¹⁾ Nieuhoff, p. 117.

²⁾ Schouten, p. 194.

trouwen kon. Gevoelden zij maar eens de kracht van 's Compagnies „getergde” wapens, dan zou, zoo hoopte men, hun brutaliteit voor altijd wel in toom gehouden worden. Het kwam de Compagnie niet gelegen, telkens een krijgsmacht te moeten missen om tegen hen op te trekken. 's Compagnies eer had reeds genoeg geleden en diende noodig hersteld, vooral ook in verband met de plannen ten opzichte van Cochin. Tot deze strafexpeditie rukten op den morgen van den 10en December 24 compagnieën zeer vroeg uit. De nairos, die voor hun leven, goederen en niet het minst voor hun reputatie van de dapperste nairmilitia der Kust vochten, boden dadelijk hevigen tegenstand. Zij hadden den aanval verwacht en daarom hun vrouwen, kinderen en voornaamste huisraad naar elders verzonden. Al strijdende drongen de Nederlanders moeizaam voorwaarts. Vooral de achterhoede van het leger, die met het grof geschut niet zoo snel door de nauwe pas gebaande wegen kon trekken, had erg te lijden¹⁾. De nairos schoten uit hun versterkingen geducht op de Nederlandsche troepen. Maar deze braken door de vijandelijke stellingen heen en drongen door tot aan het paleis van de koningin, die ook gevluht was. De Nederlanders verloren bij deze gevechten 7 man en hadden ongeveer 80 gewonden, van welke vele later aan hun verwondingen stierven. Van de nairos waren er niet minder dan 100 doodgeslagen. Bovendien waren zeer vele gewond, die, om niet in handen van de Nederlanders te vallen, een goed heenkomen zochten. Zeer heftig werd er nog om het paleis en een daarbij gelegen pagode of tempel gestreden, die door de nairos tot het uiterste verdedigd werd, in de hoop dat de God, aan wien de tempel gewijd was, „dit vergulde klaygedrogt”, hun de overwinning zou schenken²⁾. Nadat de Nederlanders van beide gebouwen meester geworden waren, namen ook hier de nairos de vlucht en trokken zich achter de rivier terug, terwijl zij aan den vijand hun „costelijcke en playsante” landerijen en huizen tot buit achterlieten. De Nederlanders aarzelden niet het geheele land te verwoesten en plat te branden. Noch de zeer mooie oude tempel, noch het paleis werden gespaard. Alvorens men den brand in de gebouwen stak, werden uit de ammunitiebergplaatsen de kanonnen weggesleept. Beladen met buit, w.o. 4 groote en 10 kleine kanonnen, keerden de Nederlanders naar de stad terug. Het vernietigingswerk was beëindigd. Dertig dooden en 34 gewonden hadden de overwinnaars te betreuren; „d' eerste wierden begraven, d' andere behoorlijk getrac-

1) Nieuhoff, p. 116.

2) Schouten, p. 195.

teert". Aan de vijandelijke zijde waren de verliezen te grooter daar zoo felle tegenstand geboden was.

24 December werd op last van Van Goens binnen Coylan zoowel in het leger als op de vloot een algemeene vasten, dank- en bededag gehouden, terwijl in een der voornaamste kerken van de stad het Heilig Avondmaal „devotelijk" werd gevierd, „danckende Godt de Heere met herten en zielen voor dees onverdiende genade, biddende vorder om hulp en heyl, opdat met zegeningh en victorie mochten wederkeeren" ¹⁾).

Op de omliggende vorstjes had de Nederlandsche overwinning een diepen indruk gemaakt; zij haastten zich, zooals de raja van Trevancore, de Compagnie met haar successen geluk te wenschen, maar toch „licht meer uit ontsach dan met een goede meyninge" ²⁾).

De raja van Trevancore bemiddelde den vrede, dien de vorstin van Coylan, murw geworden, verzocht. Het spoedige vertrek van 's Compagnies krijgsmacht, gevoegd bij de langzame wijze van onderhandelen der Indiërs, had tengevolge, dat bij het vertrek van de Nederlanders nog geen definitief verdrag gesloten was. Vooral over het geschut kon men geen overeenkomst bereiken, daar de Compagnie dit niet wilde teruggeven.

Met allen spoed waren de troepen weer vaardig gemaakt tot een nieuwe onderneming. Bij de monsterring bleek, dat niet minder dan 480 manschappen moesten achter blijven, waarvan de meesten ziek (veel dissenterie heerschte in het leger) en de rest jong en onervaren in den oorlog waren. Deze manschappen bleven achter onder bevel van den kapitein Cocx ³⁾ en moesten de stad versterken. Van de Portugeesche gebouwen, die zich in Coylan bevonden, bleef maar heel weinig gespaard. Zoo vielen onder sloopershanden een „costelijk raethuys" en alle zeven kerken en kloosters, op één na, gewijd aan S. Thomas. Het sterke kasteel, zetel van den Portugeeschen bevelhebber der stad, werd tot huisvesting der Nederlanders bestemd. Dit kasteel lag dicht bij de zee en had drie torens, waarvan nu de Nederlandsche driekleur wapperde. In de stad groeiden zeer veel kokos- en andere boomen en bevonden zich verscheidene watertanken.

Om geen kostelijken tijd te verliezen werd door de Nederlanders

¹⁾ Schouten, p. 195.

²⁾ Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 26 Dec. 1662.

³⁾ Burchardt Lambertz. Cocx kwam met het schip Wesel in 1639 als sergeant in Indië; in 1643 tot vaandrig bevorderd, werd hij in 1644 eerste luitenant en in 1648 kapitein. Diende verschillende jaren op Ceilon.

besloten de krijgsmacht te splitsen. Commandeur Roothaes werd vooruit gezonden met de schepen Zeepaard, Goudsbloem, Vlissingen, Tholen, Bloemendaal, Kat, Schelvis, Romein en eenige chaloupen om Cranganoor en Cochin te bezetten. Maar juist als Roothaes vertrekken wil, geschiedt de tweede ramp tijdens deze expeditie. Het schip Zeepaard raakt in brand¹⁾. Al eerder waren op ditzelfde schip kleine brandjes uitgebroken, die gelukkig gebluscht konden worden. Dezen keer was het zoo hevig, dat de geschrokken bemanning al voor een groot deel gevlucht was en reeds de kabel op een streng na had doorgekapt. Door deze roekeloosheid liep het schip gevaar tegen den wal te pletter te stooten en onherroepelijk verloren te gaan.

Het moedig en doortastend optreden van de schippers Heere Symonsz. en Cornelis de Beer voorkwam dit onheil. Met de blanke sabel joegen zij het volk weer op het schip en wisten met groote dapperheid den brand te beperken en vooral het buskruit, een 10.000 pond, overboord te krijgen voor het door het vuur bereikt was. Maar door het vele bluschwater, dat men in het ruim gegoten had, was al het lont bedorven, zoodat het scheen, dat „Godt de Heere ons openbaerlijck de middelen wilde benemen, die wij tot ons desseyne gants niet konden derven”. Een ongeluk blijft nooit alleen, en spoedig volgde een nieuwe ramp. Op het punt, dat na het vertrek van Roothaes ook de andere schepen den 19en December wilden vertrekken, stak in den nacht van den 18en op den 19en, ondanks dat het de tijd van den goeden moesson was, een hevige storm uit het zuidoosten op, die aangroeide tot een waren orkaan. Zoowel binnen als buiten Coylan, werden wel 50- tot 60-jarige oude boomen met wortel en al uitgerukt. Toen de wind overdag naar het zuidwesten begon te draaien, raakten de schepen in groot gevaar op de klippen en rotsen te pletter te slaan. Het schip Vlieland had reeds twee ankers verloren en geen van de schepen was hiervan ruim voorzien. De Achilles bleef gelukkigerwijs voor zijn laatste anker dicht bij de klippen liggen. Het schip het Raadhuis verloor 's avonds zijn laatste zware anker, maar bleef op wonderbaarlijke manier drijven in een opening tusschen de klippen, waar de voornaamste kracht van de branding door de rondom gelegen rotsen gebroken scheen, terwijl het schip nog maar aan zijn laatste werpanker vastzat. In groot gevaar kwam het, toen 's avonds het roer afgestooten werd en het nu geheel van anker en touwen was ontbloot. Het achterschip was zoo beschadigd, dat er al meer dan 5 voet water

¹⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662.

in het ruim stond. Men schoot om hulp, maar geen der andere schepen kon die bieden. Het was dank zij de groote dapperheid van den schipper De Beer, dat het schip behouden bleef en niet weinig droeg hiertoe bij, dat niemand het schip kon ontvluchten zonder door de branding tegen de klippen geslagen te worden. Den volgenden dag was het weer wat bedaard en de storm gaan liggen, zoodat schipper Heere Symonsz., van de Noteboom, gelegenheid had met eenige vaartuigen aan boord te komen om het uitgeputte scheepsvolk te helpen, dat den moed reeds had laten zinken. Het schip werd leeggepompt en men wist het weder vlot te krijgen. Maar ook bij deze ramp was een groote hoeveelheid buskruit en lont verloren gegaan. Voor Van Goens een teeken „wij Godes merckelijke gramschap en blijckelijke tegenstant soo openbaerlijk conden sien”, en het leek „dat wij oorlogende tegens onse vijanden, Godt de Heere ons weder beoorlooghde”. Behalve deze oorlogsbehoeften, zonder welke men niets van belang kon uitrichten, waren nog drie van de beste sloepen en negen van de Tutucorijnsche vaartuigen tegen den wal aan spaanders geslagen, waardoor de Nederlanders de middelen ontbraken om met een gecombineerde macht te landen, en waarbij nog niet gerekend was de schade aan ankers, touwen en verdere tuigage. Welke angsten en welke gevaren het scheepsvolk uitgestaan had, toont de levendige beschrijving van Schouten, wiens schip, de Roode Leeuw, het niet minder erg verduren moest. Het is te verwonderen, dat de volgende landingen nog zoo goed zijn afgeloopen, en dit is alleen te danken aan het feit, dat de vijand het voordeel, dat hij op de Nederlanders had, niet heeft durven uitbuiten. De felle storm had ten gevolge dat de schepen, die nog behouden waren, eerst moesten worden opgekalfaterd. Weer een verlies aan den toch al zoo krap toegemeten tijd. Om de geleden schade te herstellen werd het galjoot de Parkiet zonder uitstel naar Ceilon gezonden met last om de vloot met zooveel kruit en lont bij te staan als men in Colombo en Gale missen kon. Aan den schipper werd een premie beloofd, indien hij de reis in een maand heen en terug deed.

Den 30en December verscheen het grootste deel van de vloot voor Cochin. Alleen het Raadhuis met de Beurs waren nog voor Coylan achtergebleven; het Raadhuis om zijn nieuw roer te maken en zijn lek te dichten, waarbij den eersten tijd met twee pompen dag en nacht gewerkt werd. De Beurs bleef met den commandeur Godske nog voor Coylan om de vredesonderhandelingen met de inheemschen voort te zetten en order op de verrichtingen te stellen.

Voor Cochin gekomen merkten de Nederlanders, dat de vijand al door de Engelschen over hun plannen ingelicht was en dank zij die wetenschap een versterking uit Goa ontvangen had van een 15 fregatten met volk en ammunitie. De Portugeezen hadden hun fortificatiewerken zeer verbeterd. De oude muur was achter een aarden wal met sterke punten en „strijckweringen” naar Europeesche uitvinding verborgen. Van geschut en ammunitie waren zij door de Engelschen rijkelijk voorzien. Weinige dagen vóór Roothaes' komst voor Cochin was een groot Engelsch schip uit die haven gezeild. Een Suratsvaarder of koopvaardijschip bleef nog binnen. Te Goa was men reeds op de hoogte van de tot standkoming van het huwelijk tusschen Karel II en Catharina da Braganza en het contract, dat de beide landen, Engeland en Portugal, gesloten hadden. Men zag daardoor de toekomst wat minder donker in en was vast besloten de Nederlanders warm te ontvangen. Het bleek duidelijk, dat hier alleen oorlogsdwang zou moeten beslissen. Daar de tijd ondertusschen al zeer verstreken was, kon ieder dralen noodlottig worden en diende men een andere Portugeesche sterkte aan te vallen. Het bleek nu wel, dat het plan om Diu aan te tasten niet uitvoerbaar was. Minstens 500 à 600 militairen had men dan naar Ceilon moeten terugzenden tot beveiliging van dit eiland. Ook had men meer volk in Ceilon moeten achterlaten en van een beter slag dan die er op het oogenblik waren. De stad vereischte voorts een sterke fortificatie. De Compagnie was het aan haar eer verplicht in Malabar meester te worden. Richtte men zich nu naar Diu en voer men de Malabarkust voorbij, dan zou de vijand zich kunnen inbeelden, dat de Nederlanders zijn macht ontzagen.

Het was zeker, dat de vijand met de versterkingen een groot aantal militairen binnen de vestingen Cochin en Cranganoor gezonden had, die de Nederlanders Coylan licht weer hadden kunnen afhandig maken. Niet minder hadden de Nederlanders rekening te houden met de wenschen van den samorijn. Deze spoorde hen uit eigen belang aan, Cranganoor vóór Cochin te veroveren. Dit ging in tegen de wenschen van de leiders der expeditie, die het liefst hun geheele macht zoo spoedig mogelijk tegen Cochin gericht hadden. Maar men kon zich niet den toorn van den samorijn op den hals halen, want voor de levensmiddelenvoorziening van het leger was men geheel op zijn land aangewezen.

Bovendien beheerschte Cranganoor de verbindingswegen van Cochin naar Cananoor en Goa, langs welke wegen de Portugeezen

versterkingen konden zenden¹⁾). Gaven de Nederlanders den samorijn inzake Cranganoor niet zijn zin, dan zou hij van een vriend licht in een vijand der Compagnie kunnen verkeeren. Het conceptverdrag, dat Van der Meyden het vorige jaar met den samorijn gesloten had, was zeer weinig naar den zin van Van Goens. Het docht hem niet alleen voorbarig, maar ook vrij onvoorzichtig om dezen vorst den halven buit van Cochin en Cranganoor af te staan, en, wat nog het onvoordeeligste was: op maar 2/3 van de peper, die de Malabarkust voortbracht, zou de Compagnie de hand mogen leggen. Waar bleef nu het veel begeerde algeheele handelsmonopolie? De Portugeezen hadden zich tenminste nog den geheelen peper- en kaneelvoorraad voorbehouden. Ten opzichte van Cochin was Van Goens echter vast besloten van den Cochinschen troonpretendent Moetadaville een gewillig instrument te maken, die de Compagnie alles zou moeten toestaan, wat zij ook maar begeerde²⁾). De meeste factoren pleitten voor een aanval op Cranganoor. Hier was de vorst van het land althans op de hand van de Nederlanders. Bovendien vernamen deze, dat in Cranganoor 500 Portugeezen binnen de stad in garnizoen lagen. Bemachtigden de Nederlanders de sterkte, dan waren deze 500 tenminste uitgeschakeld om later Cochin nog te ondersteunen. De aanval op Cranganoor, waarbij men het voordeel had op grondgebied van een bevrienden vorst te landen, zou bovendien minder zware eischen stellen aan de nog onervaren en door ziekte geteisterde manschappen (dan een aantasting van Cochin, „al was dit ook de bruyt waar wij om dansten”³⁾). Cranganoor was 5 mijlen noordelijk van Cochin en 20 mijlen zuidelijk van Calicut gelegen, de stad lag een eindweegs de Cranganooische rivier op. Het Portugeesche fort bevond zich iets dichter bij de zee en kon geruimen tijd den aanval van Europeesche krijgsvlieden weerstaan. De muur had zeven sterke bolwerken en de wal drie van aarde⁴⁾). Cranganoor was tijdens de Portugeezen de zetel van een aartsbisschop. Binnen de stad bevond zich een aanzienlijk Jezuitenklooster met groote bibliotheek. Behalve een Franciscanerkerk was er de kathedraal of hoofdkerk met een begraafplaats van de aartsbisschoppen. Buiten Cranganoor had men het college van Chantotte, een opleidingsinstituut voor de geestelijkheid van de St. Thomas Christenen en waar tegelijkertijd de inlandsche jeugd onder-

¹⁾ Schouten, p. 200.

²⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662.

³⁾ Schouten, p. 200.

⁴⁾ Baldaeus, p. 111; Nieuhoff, p. 119.

wezen werd. Hieraan zou door de Nederlandsche veroveringen een einde komen. En het was niet zonder ongerustheid, dat de predikant Baldaeus den terugval van de bevolking tot het heidendom zag, daar het der Compagnie aan voldoende krachten ontbrak om de missie-arbeid der Katholieken voort te zetten, afgezien nog van het feit, dat de bevolking zich afkeerig van het Protestantisme toonde¹⁾.

Na het verschijnen van de Nederlandsche schepen voor Cranganoor, kwamen de samorijn en de koning van Cranganoor met verschillende Malabaarsche grooten en hun gevolg Van Goens begroeten, en zegden hem hulp toe. Ze beloofden de beste wegen aan te doen wijzen om Cranganoor van de landzijde te kunnen aantasten. Verder zou het leger overvloedig van levensmiddelen voorzien worden. Een groote krijgsmacht van nairos zou te hulp komen tegen de Portugeezen²⁾. Ondertusschen was commandeur Godske met het Raadhuis en de Beurs in de vloot gearriveerd, die nu weer geheel compleet was.

2 Januari 1662 waagde men de landing op Cranganooreschen bodem³⁾. Terwijl de ontscheepte troepen door het Malabaarsche Cranganoor trokken, passeerden zij het koninklijk paleis, waar de vorsten en de bevolking verzameld waren om hun voorbijtrekken gade te slaan. Wouter Schouten, die op last van den chirurgijn-majoor van het leger, van het schip de Roode Leeuw overgeplaatst was op het admiraalsschip de Noteboom, om daar de opperchirurgijnsplaats waar te nemen, kreeg bevel met al zijn benodigdheden aan land te gaan en was dan verder bij alle krijgsverrichtingen tegenwoordig. Den eersten nacht legerden de Nederlanders bij een groote tank of waterbassin onder de beschutting van het gebladerte der boomen. Zij leden echter groote koude, „in het lange, bedoude, natte gras, daer ons het groene veldt tot een legerstee, den blauwen hemel tot deksel en de ellebogen tot hooftkussens dienden, invoegen de vaeck ons hier niet veel en quelde”⁴⁾. Toen de Nederlanders den volgende dag de vijandelijke stad naderden en in zicht kregen, merkten zij, dat het heel wat meer werk en bloed zou kosten, dan zij te voren gedacht hadden. Ook hier had de vijand de oude fortificatie omsloten binnen een nieuwen aarden wal en met drie punten aan de landzijde ver-

1) Baldaeus, p. 112, 113.

2) Schouten, p. 200.

3) Voor het beleg en de inneming van Cranganoor, zie behalve de rapporten van Van Goens en Schoutens *Voyagie*, ook: Baldaeus, p. 111—113 en Nieuhoff, p. 118, 119. Nieuhoff maakte niet de eigenlijke bestorming mede, daar hij zich op dat oogenblik aan boord van een der schepen bevond.

4) Schouten, p. 202.

sterkt. De Nederlanders verbaasden zich over de Portugeesche „ongewoone deligentiën”, die hun nu zeer weinig gelegen kwamen. Men zou met een formeele belegering moeten aanvagen. Alle benodigdheden werden daartoe aan land gebracht en terstond ving men met het werk aan. Van den samorijn bleek ondanks zijn toezeggingen maar heel geringe hulp te verwachten. Geen levensmiddelen werden de Nederlanders toegevoerd. Hij wilde hun zelfs geen koelies verschaffen, voordat zij hem hadden beloofd, Cranganoor niet eerder te verlaten dan dat zij Cochin vermeersterd hadden. Voor goed geld kon men zelfs niets krijgen. Dit was een tegenslag, die zich vooral de eerste dagen scherp deed voelen, daar men uit de schepen niet voldoende proviand aan wal gebracht had, vast overtuigd van hulp van den samorijn. Ook van Wouter Schouten, wiens geheele voorraad uit eenige beschuiten en wat kaas bestond, „hing de leege maeg al gauw clapper scheef en slincks”. Hij trachtte van zijn schip zijn verderen proviandvoorraad te laten halen, maar dit kwam verkeerd uit, daar zijn slaafje, dat hij om op zijn goederen te passen aan boord gelaten had, met de slaafjes van de andere bevelhebbers een feestmaal van de voorraden van zijn meester aanrichtte, „hebbende alles, wat ick voor een siecken of behoeftigen dagh bewaerden, wel fijntjes met malkanderen geincorporeerd, uit vrees, gelijk hij naderhant wist te seggen, dat deselve soude bedorven hebben, soo dat ick most bekennen, dat mijn trouwen oppasser heel voorsichtigh was geweest”¹⁾). Gelukkig duurde de hongersnood in het leger niet lang, daar Van Goens uit de schepen voldoende proviand liet aanvoeren. De samorijn verontschuldigde zich, voorgevend, dat zijn onderdanen niet in het leger durfden te komen uit vrees, dat hun kwaad zou geschieden. De Nederlanders kregen nu toestemming om in het Malabaarsche Cranganoor alles te koopen, wat zij wenschten. De samorijn beklagde zich, dat de Nederlanders het afgeloopen jaar zonder eenig voorafgaand bericht vertrokken waren en hem ten prooi aan zijn vijanden achter gelaten hadden.

De belegeringswerken maakten goede vorderingen en binnen een dag of zes werden, terwijl men dag en nacht voortarbeidde en niet de minste hulp van den samorijn ontving, verschillende loopgraven in concentrische cirkels rond de stad gegraven, van waaruit men Cranganoor hevig op wallen, torens, huizen en kerken bombardeerde. Batterijen werden opgeworpen en duchtig versterkt met schanskorven en zwaar geschut; het bombardement der Nederlanders werd door

¹⁾ Schouten, p. 204.

een geducht kanonvuur der Portugeezen beantwoord. De omstandigheden, waaronder deze werkzaamheden geschieden, waren wel zeer ongunstig. 's Nachts heerschte een bittere koude en overdag een ondragelijke zonneshijn. De soldaten, zonder eenige beschutting, waren genoodzaakt zich „als mollen” onder de aarde in te graven, een toestand, die op deze wijze natuurlijk niet lang kon duren. Men wilde de loopgraven niet dichter dan op een steenworp afstands van de stad aanleggen. Maar toen men tot hier genaderd was, bleek de groote vrees van de zeer onervaren soldaten. Met geheele troepen namen zij, zelfs vóór zij den vijand gezien hadden, de vlucht, terwijl zij hun officieren alleen op het veld lieten staan. Slechts op de dapperheid van de oude militairen was te rekenen. Als afschrikwekkend voorbeeld voor deze „helden” werden er twee tot de galg veroordeeld.

Ook de vloot werkte zooveel mogelijk aan de operaties mee. De minst zware schepen kregen bevel om de rivier van Cranganoor zoo ver mogelijk op te varen om den vijand allen toevoer af te snijden¹⁾. Ondertusschen hadden beide partijen van een hevig bombardement over en weer te lijden. De Portugeezen dorsten hun hoofd niet buiten steken of zij kregen uit de Nederlandsche loopgraven een menigte kleine kogels „tot een groetenis en vereeringh”, maar ook zij schoten dapper terug. Om de gravende soldaten snorden van alle kanten de kogels. Met schuine loopgraven werd de stad steeds dichter genaderd en tot zoo dichtbij kwam men dat men de „smadelijcken” roep der Portugeezen kon verstaan, die de Nederlanders niet heel veel vriendelijks zullen toegevoegd hebben. Steeds grooter verwoesting richtte het bombardement aan, nu de kanonnen op zulk een kleinen afstand van de stad stonden.

De vijand deed iederen avond een uitval, waarbij hij met grooten heldenmoed door de versterkingen trachtte heen te breken, wat hem echter telkens mislukte. De Nederlanders lieten de vijanden tot dicht voor de batterijen naderen, waarbij zij dan met een heftig salvo begroet werden en met groot verlies genoodzaakt waren weer af te trekken. Steeds waren deze uitvallen gericht op het kwartier van Godske en niet op die van Van Goens of Roothaes. De jonge Schouten, die hier avonturen naar zijn smaak vond, nam als chirurgijn natuurlijk niet aan de eigenlijke oorlogshandelingen deel. Hij was ingedeeld bij het regiment van Isbrand Godske en moest hier de gewonden verzorgen. Daar zich rondom de stad niets dan vlakke velden aan den eenen kant bevonden en de groote rivier aan den anderen

¹⁾ Schouten, p. 203.

kant, zonder eenige huizen, tenten of hutten, had men een hospitaal van bamboe- en palmtakken vlug en vaardig in elkaar gezet. De chirurgijn-majoor van de oorlogsvloot en het leger was een Picardiër, Darsycour geheeten, die reeds een 18-jarige oorlogservaring zoowel in Europa als Indië achter den rug had, met zeer grootē kennis van de genees- en heekunst. Schouten toont zich vol lof voor dezen ervaren en bekwamen chirurgijn. Darsycour beval Schouten de gewonden van het regiment van Godske te verbinden en naar het hospitaal, dat zich bij het regiment van Van Goens bevond, te doen transporteeren. Terzijde van de loopgraven moesten de beide aan Godske toegevoegde chirurgijns maar zien, dat zij zich zelf een onderkomen verschafften. Zij maakten een hut van takken en boombladeren van boven met palmladeren afgedekt. Hier waren zij beschut tegen de strenge koude in den nacht en geweldige hitte overdag¹⁾.

Door de voortdurende uitvallen van den vijand kreeg chirurgijn Schouten heel wat te doen met de behandeling van de vele gewonden, die bij deze Portugeesche aanvallen als slachtoffers vielen. Te midden van het fluiten der kogels moesten de gewonden verbonden en naar het hospitaal vervoerd worden. De belegeraars naderden nu de stad zeer dicht onder de wallen en tot de versterking, die de Portugeezen bij de rivierzijde gemaakt hadden. In deze versterking dienden Nederlandsche deserteurs, die „soo verbasterd, vuyl en ontrouw” naar den vijand waren overgelopen en nu Van Goens mannen niet alleen met kogels, maar ook met gemeene scheldwoorden ontvingen.

De samorijn zond eindelijk een aantal gewapende nairos, die de Nederlanders moesten bijstaan in den strijd. Maar bij de belegering waren zij Van Goens van weinig nut. Hun eigenlijke wapens waren hun messen en zwaarden, terwijl zij met schietgeweer maar heel slecht konden omgaan. Meest schoten zij in het wilde weg met afgewend hoofd zonder eigenlijk mikpunt.

Als Van Goens van een spion den ellendigen toestand van de Portugeezen binnen Cranganoor verneemt, besluit hij tot een bestorming. Een dag tevoren had hij ingevolge zijn instructie de stad laten opeischen met aanbieding van de conceptartikelen, door Heeren-XVII opgesteld, waarin de Portugeezen hun godsdienst en bezit gewaarborgd bleef. Zooals Van Goens verwachtte, werden deze voorstellen afgeslagen. De Portugeezen antwoordden, dat zij nog te veel bloed in de aderen hadden om hun Heer en Meester, den koning van Portugal, zoo ontrouw te zijn en te veel moed restte hun nog om zoo laf-

¹⁾ Schouten, p. 202, 203.

hartig Cranganoor in des vijands handen te laten vallen¹⁾). Onmiddellijk werd de strijd weer hervat. In de stad waren hoofdzakelijk alleen nog de militairen van het garnizoen aanwezig, daar de getrouwen met vrouwen en kinderen voor het grootste deel vertrokken waren.

Om niet nog meer tijd te doen voorbijgaan, wordt den 15en Januari 's middags op het heetst van den dag de aanval gewaagd tegen een afgesloten gedeelte van de stad, alleen door nairos beschermd. De vijand was juist ter godsdienstoefening in de kerken, waar de mis opgedragen werd. Hierdoor was het zeer stil en werd er bijna niet geschoten. Om den vijand te misleiden, werden alle vaandels op de verschansingen en batterijen gelaten. In alle stilte werd opgerukt naar een plaats, die volgens een spion het zwakst was. Het gebed werd aan den voet van een heuvel in de loopgraven door ds. Baldaeus uitgesproken, terwijl de soldaten om hem heen geschaard stonden. Kort daarop werd aan den anderen kant van de stad loos alarm gemaakt om den vijand daarheen te lokken. Onder bedekking van den rook van het kanonvuur, stoven de Nederlanders onder een luid krijgsgeschreeuw, terwijl de ervaren soldaten de minder moedigen aanvuurden, tegen de bolwerken op, maar werden hier zeer warm ontvangen met handgranaten, vuurpotten en kogels van de Portugeezen. Heftig verdedigden zich zoowel Portugeezen als inlanders tegen het aanstormende geweld. Eindelijk door middel van het werpen van handgranaten kregen de Nederlanders ruimte en drongen door vuur, vlam, rook en wapenen en het geweld van den vijand zoo onstuimig op, dat zij over het bolwerk heen binnen in de stad raakten. De Nederlanders voerden hun bestormingsladders nu naar een versterking van de stad bij de rivier; ook deze werd ingenomen. Maar nog liet de vijand niet allen tegenstand varen en stelde zich weer schrap²⁾). De Portugeesche bevelhebber, Urbano Fialho Fereira, kwam de zijnen te hulp en verweerde zich tot hij tenslotte zwaar gewond neerviel en gevangen genomen werd. Alle versterkingen langs de rivier werden door Van Goens' troepen ingenomen. De Portugeezen konden den strijd niet meer volhouden en trokken zich al vechtende naar een Jezuïtenkerk terug. Toen Van Goens vernam, dat de vijand daarheen de wijk genomen had, was hij van oordeel dat de wanhopige vijand nog groote schade kon aanbrengen. Hij

¹⁾ Schouten, p. 206.

²⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662. Zie ook Danvers dl. II, p. 325—326.

liet daarom den vrede aanbieden, „liever willende een van d' onse preserveeren dan veel vijanden dootslaen”¹⁾). De Portugeezen namen het vredesvoorstel aan en gaven zich met c. 350 man aan de Nederlanders over. De vijand had in de stad ongeveer 50 dooden te betreuren. Verschillende Portugeezen waren nog over de rivier in schepen naar Cochin ontvlucht, waarvan eenige door verdrinking den dood in het water vonden. Ook de nairos hadden zeer zware verliezen geleden; niet minder dan 500 à 600 hunner werden er doodgeslagen of verdronken bij hun vlucht over de rivier. Toch wist nog een vrij aanzienlijk aantal nairos met den prins Godorme, den jongsten broeder van den koning van Cochin en die de Portugeezen aan het hoofd van zijn nairos had bijgestaan, te ontkomen. Aan Nederlandsche zijde waren de verliezen eveneens zeer gevoelig: twintig dooden en tachtig gewonden²⁾, onder wie ervaren officieren, zoo de kapiteins Poolman en Schuylenburch, 6 luitenants en 4 vaandrags. Dag en nacht was Schouten met zijn collegas bezig al die gewonden te verbinden en van kogels te bevrijden³⁾). Het hospitaal bleek veel te klein, maar na de inname der stad werd een van de grootste kerken tot ziekenhuis ingericht. Zelfs die kerk kon niet alle gewonden bevatten en zij werden ondergebracht in de vertrekken en cellen van de geestelijken in het bijbehorend klooster. De apotheek en chirurgijnswinkel werden voor het altaar, waar anders de priester de mis las, geplaatst. Als ziekentroosters moesten zelfs koks en bootsgezellen dienst doen⁴⁾).

De voorwaarden van overgave, die de Nederlanders den Portugeezen toestonden, waren nog vrij gematigd. Bij het verdrag, dat Van Goens uit naam van de V. O. C. met den onderbevelhebber van Cranganoor, Coelho, sloot⁵⁾, werd den Portugeezen toegestaan, dat alle troepen met vliegende vaandels en slaande trom mochten uittrekken om zich dan te ontwapenen voor den Nederlandschen bevelhebber, waarna zij naar Europa zouden worden teruggevoerd. De toepassen en vrije inheemschen mochten binnen de stad blijven wonen. Aan de Roomsche geestelijkheid werd een langer verblijf daar ontzegd. Bij de eerste gelegenheid werden zij naar Goa gezonden. Zoo moesten ook alle vrije gehuwde en ongehuwde vrouwen naar Cochin en Goa getrans-

1) Vgl. Schouten, p. 206, 207. Volgens Schouten verzochten de Portugeezen om vrede.

2) Schouten stelde het aantal Nederlandsche dooden op 70 en de gewonden op 140 (p. 207).

3) Schouten, p. 207.

4) Schouten, p. 208.

5) Corpus diplom. dl. II, p. 192—194.

porteed worden. Tenslotte legde de Compagnie de hand op alle in de stad aanwezige Portugeesche goederen (in het bijzonder oorlogstuig) en slaven. De Nederlanders hielden hun intocht in de veroverde stad. Door ds. Baldaeus werd in een der voor den hervormden eeredienst in beslag genomen kerken een dank- en bededienst gehouden voor deze goede „victorie”.

Een paar dagen later, den 18en Januari, kwam de samorijn met nog eenige andere vorsten, o.a. den koning van Cranganor en verschillende hooge edelen, den Nederlandschen admiraal gelukwenschen. Zeer feestelijk en eervol onder luid kanongebulder werden deze hooge personages ontvangen. De Nederlanders lieten de vorsten de verschillende bezienswaardigheden van de veroverde stad bezichtigen. Op dezen tocht kwamen zij ook in het hospitaal. Daar des samorijns nairo's niet aan den strijd deelgenomen hadden, waren geen onderdanen van hem onder de gewonden, een omstandigheid waarvan Van Goens gebruik maakte den hoogen vorst min of meer „beteutelt” te laten staan door hem te vragen, hoeveel gewonden hij te betreuren had. Als de vorst hierop een ontkennend antwoord moet geven, voegt Van Goens hem toe, dat hij dan die arme gewonden, die hun bloed niet alleen voor de Nederlanders, maar ook voor hem, den samorijn, vergoten hebben door de bestrijding van hun beider vijanden, de Portugeezen, wel eens overvloedig van vruchten, vleesch en groenten kon voorzien.

Onmiddellijk werden de belegeringswerken geslecht, het oorlogstuig binnen de stad gesleept en de branden gebluscht, de wallen en muren gerepareerd. Hoewel, als men Nieuhoff gelooven mag, er na de verovering en plundering van de stad niet veel meer overeind bleef staan¹⁾. De gewonde Portugeezen werden in de hospitaalkerk gebracht, waar ook zij goed verpleegd werden. De opperbevelhebber Fialho Ferreira, wiens geheele been weggeschoten was, werd door den chirurgijn-majoor zelf behandeld, hetgeen niet baten mocht. Spoedig stierf hij aan de bekomen verwondingen. Hem werd door Van Goens een eervolle begrafenis verleend.

Met zichtbaar welgevallen verhaalt Schouten ons de executie van één der tot de Portugeezen overgelopen Nederlanders, die hun landslieden vanuit de stad tot de galg geïnviteerd hadden en die er nu zelf aan moest hangen. Twee anderen kwamen met den schrik vrij, daar zij onder de galg begenadigd werden. Vanwege de „alteratie”

¹⁾ Nieuhoff, p. 119.

moesten zij door Schouten terstond worden adergelaten. Een wist te vertellen, hoewel volgens Schouten wat „los ende ongefondeert”, dat hij „den hemel al voor hem geopend had gezien en de engelen gereed om zijn ziel daarheen te geleiden”¹⁾.

Na de verovering van Cranganoor maakten de Nederlanders zich terstond gereed Cochin aan te tasten. Daarom deden zij het meeste geschut en alle verdere noodige gereedschappen weer naar boord brengen. In Cranganoor bleven slechts de zieke en gewonde soldaten, ongeveer 200 in aantal, achter.

Van Goens trok met het restant van zijn troepen over de groote rivier van Cranganoor en zette voet aan land op het eiland Baypin, gelegen tusschen de rivieren van Cranganoor en van Cochin. De inwoners betoonden zich de troepen welgezind. Ook de vloot was onder zeil gegaan om Cochin van de zeezijde te blokkeeren. Op Baypin monsterde Van Goens zijn troepen. Nog nauwelijks 1800 man had hij ter beschikking. Bij deze 1800 man konden hoogstens ruim honderd bootsgezellen gevoegd worden, daar er voortdurend een wakend oog op de schepen uit het Noorden gehouden moest worden en men tegelijk de rivieren van Cochin en Cranganoor diende te bezetten. Ook het bootsvolk was door ziekten aangetast en de schippers maakten zich ongerust om met dit volk bij een mogelijke ontmoeting van den vijand ten strijde te trekken. Uit Goa kwam geen gunstige tijding. Daardoor was het onmogelijk iets met de zeemacht tegen den vijand te ondernemen. Zelfs van de schepen Vlieland, Elburg en Goudsbloem werden matrozen gelicht om de zwakke militaire macht van Van Goens' troepen te versterken. De moeilijkheden, die Van Goens overwinnen moest, waren daardoor vele, terwijl de reputatie der V. O. C. soms niet weinig in gevaar gebracht was, „juist op een tijt, dat de saecken tegens den vijand soo ernstich scheenen opgenomen te sijn ende d' allergrootste successen daarvan gehoopt wierden”. Van Goens' troepen marcheerden tot aan de rivier, waar men Cochin aan den overkant zag liggen. Hier stond een aanzienlijk gebouw, dat als woning van den aartsbisschop diende. In de nabijheid hiervan wierpen de troepen een kleine versterking van palissaden met vier punten op en noemden het Nieuw Orangie. Zij hoopten daardoor tegen het naar de overzijde komen van den vijand verzekerd te zijn. Hier werden 300 man onder een bekwaam opperhoofd achtergelaten²⁾. Deze 300

¹⁾ Schouten, p. 208—210.

²⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662.

bestonden weliswaar uit de meest onbruikbaren van Van Goens' troepen „liever hebbende ons leven en vrijheyt met de beste te wagen dan door een onnutten hoop met meerder gevaar gehindert te zijn”. Bij de resteerende 1500 man werden een 100 soldaten gevoegd, opontboden uit de weer herstelden te Coylan, en een 102 matrozen, die de veldstukken moesten bedienen. Bij zijn onderneming had Van Goens voornamelijk te steunen op de troepen, die met hem uit Coromandel en Ceilon waren meegekomen. Heeren-XVII hadden hun uitgezonden volk beter in Nederland kunnen houden.

Met 1700 man wilde Van Goens nu de stad aantasten, die een omvang had door Van Goens vergeleken met het 17e eeuwse Leiden, wel voorzien van ammunitie, geschut en volk en goed versterkt. Cochin, een zeer oude stad, was door de Portugeezen al sinds Albuquerque tot een versterkte vesting gemaakt. Aan deze fortificatiën was in den loop der jaren nog veel verbeterd; zoo had men ook de stad aan den zeekant door een muur beveiligd. Cochin was zeer mooi gelegen aan de rivier, waar zeer hechte en prachtige huizen en gebouwen lagen. Niet weinig kerken sierden de stad, zoo een Jezuïtenkerk met bijbehorend college, „staande dicht aan de zeekant, met een dikke uytstekende toren, van klokken wel voorzien en boven op het gewelf des choors gemetseld”. Een groote muur liep om het convent heen, waarin bij de 70 à 80 cellen en vertrekken waren. Ook de kathedraal van Cochin was goed gebouwd „met twee rijen pylaren ende een aanzienlijke toren”. Voorts waren er nog een Augustijner kerk met klooster, aan de rivier gelegen, en een Dominicaner kerk, „konstigh en kostelijck gebouwt met dubbele pylaren van uytstekende steenen”. Bovendien vond men er tal van kapellen en kleinere vergaderplaatsen. De tuinen van de aanzienlijkste Cochinsche huizen waren doorgaans met een hoogen muur omringd. Meer in de lengte dan in de breedte was de stad gebouwd. Het breedst was zij nog vooraan aan de zeezijde en liep dan vrij smal langs de rivier toe.

Het goed bevolkte Malabaarsche Cochin was na de wijze van het land gebouwd met breede wegen en straten. Het paleis van den koning, een steenen zeer hoog gebouw, bevatte een groot aantal kamers en vertrekken. Dicht in de nabijheid bevond zich een tank en een Hindoetempel¹⁾.

In de stad was de verhouding tusschen de Portugeezen en de in-

¹⁾ Baldaeus, p. 114, 115, 116.

heemschen zóó goed, dat de koning van Cochin en zijn familieleden zelfs hun leven voor hen hadden veil gehad, gelijk bij de onderneming tegen Cranganoor gebleken was. Voor de Nederlanders bracht een landing groote gevaren met zich mede. En daar de vijand hier zeer in het voordeel was, stelde Van Goens feitelijk alles op één kaart, in het bijzonder indien de nairo's zich met de Portugeezen tegen de Nederlanders in een slag te weer stelden. En het liet zich aanzien, dat een gewapend treffen zou plaats vinden. Ook langs het strand tot een afstand van wel $1\frac{1}{2}$ mijl van de stad, hadden de Portugeezen zich met loopgraven, corps de guardes, verschansingen, paggers en retraites versterkt, een fortificatielijn, die zich uitstreckte van het strand tot de kerk van St. Jan in de stad. Het zou voor de Nederlanders bijna onmogelijk zijn door al deze versterkingen heen te breken en mislukte de onderneming, dan raakte niet alleen Cranganoor en Coylan, maar zelfs het eiland Ceilon in groot gevaar.

Vóórdat Van Goens zijn troepen op Cochinschen bodem liet landen, wilde hij, hoewel geheel tegen zijn zin, de Portugeezen de voorwaarden van Heeren-XVII aanbieden. Van Goens meende te weten, dat een gedeelte der burgerij wellicht geneigd was de voorwaarden aan te nemen, maar een sterke militaire bezetting en Engelsche invloeden (een Engelsch jacht lag binnen de stad en de bemanning was de Portugeezen bij het geschut behulpzaam) maakten een weigerend antwoord zoo goed als zeker. Na de verovering van Cranganoor was het het juiste tijdstip die artikelen aan te bieden, omdat wellicht door deze gunstige voorwaarden en de ruchtbaarheid van 's Compagnies overwinnende wapenen een oneenigheid tusschen de burgerij en de militie zou ontstaan. Van Goens vaardigde de kooplieden Van Weerden en Verspreet, beiden goede taalkundigen en ervaren in staatszaken, naar de stad af. Zij werden door den Portugeeschen bevelhebber Ignacio Sermento zeer eervol, hoewel geblinddoekt, ontvangen en „complimenteuselijck getracteert”. Maar hun voorstellen werden zeer beleefd afgeslagen, o.a. werd hun toegevoegd, dat al overmeesterden de Nederlanders de stad, zij deze toch weer zouden moeten teruggeven, waarbij gedoeld werd op de begonnen vredesonderhandelingen tusschen Portugal en de Republiek. En het was wel zuidelijke hoffelijkheid, die Sermento hieraan deed toevoegen, dat hij spoedig de tijding hoopte te vernemen, die aanleiding zou zijn om den Nederlandschen veldheer als een zijner beste vrienden te omarmen.

Terwijl de Nederlandsche vloot voor Cochin lag, verzochten de

kapiteins van een Engelsch fregat, de „Surat Frigate”, om binnen Cochín te mogen gaan voor het doen van eenige inkoop. Dit schip was uitgezonden in verband met Engelsche pogingen om een factorij in Poracad (of Porca) te vestigen. De koning van dit land had kort te voren daartoe een verzoek tot de Engelschen gericht¹⁾, en de Engelschen hoopten nu in dit land een handelsmonopolie te verkrijgen en zoo den zich steeds verder uitbreidenden Nederlandschen invloed tegen te gaan²⁾. De Engelsche Compagnie had bovendien smaak in de peper van Poracad gekregen. Zij wenschte hier groote voorraden van te verkrijgen en deze in te koopen als de prijs het laagst stond, hetgeen het geval was in den regenmoesson, wanneer geen concurrerende handelaren de havenplaatsen aan de westkust van Voor-Indië konden aandoen. In den regentijd waren de prijzen wel 30—40 % goedkooper dan bij de komst van de Engelsche schepen. Een vaste nederzetting zou daarom zeer gewenscht zijn. John Harrington en Alexander Grigsby, beiden ervaren in den handel van Poracad door hun verblijf in Oud-Kayal, kregen last zich te Poracad te vestigen en pepervoorraden in te koopen. Het schip de Surat Frigate moest deze Engelsche agenten naar Poracad brengen. Indien de Nederlanders den toegang weigerden, moesten zij Coylan of Calicut trachten aan te doen of andere plaatsen, waar goede en goedkope peper te krijgen was. Gelukte het met de Indische vorsten tot overeenkomsten te geraken, dan diende te worden zorg gedragen, dat de Nederlanders de voorwaarden niet te weten kwamen, waarop de contracten zouden afgesloten worden. De nieuwe nederzetting zou onder den president van Suratte staan. Het binnengaan in de Cochinsche haven werd den Engelschen echter door Van Goens geweigerd³⁾.

Ter beveiliging van zijn leger wist Van Goens niets beter te doen dan den koopman Verspreeet, die als hoofd te Baypin achterbleef, in het geheim te gelasten tijdens de landing met het onder hem verbleven volk zich gereed te houden om bij een slechten afloop terstond naar de schepen te kunnen terugtrekken, waartoe hij de beschikking over twee jachten hield, en, daar de verdere scheepsmacht geen gevaar te duchten had, werd Verspreeet verder gelast het garnizoen in Cranganoor te lichten en vier koopvaardij-schepen met convooi voorbij Goa te zenden. Met de overblijvende macht zou hij naar Coylan varen en

1) Foster, *English Factories 1661—1664*, p. 76.

2) Alsvoren, p. 81.

3) Alsvoren, p. 72, 73; Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Van Goens en Rd. aan G.G. en Rd., 1 Maart 1662.

vandaar een schip naar Gouverneur-Generaal en Raden afvaardigen. Coylan moest hij in ieder geval blijven bezetten.

Van de soldaten kon Van Goens op ongeveer 700 oude beproefde manschappen rekenen, die beloofden eerder te sterven dan een voet achterwaarts te wijken. De sterkte op Baypin, Nieuw Orangie, lag zoodanig, dat van daaruit Cochin hevig gebombardeerd kon worden. De rivier was op dit punt tamelijk smal. De Portugeezen trachtten tevergeefs door hevig terugvuren het maken van die fortificatiën te verhinderen.

Van deze zijde echter viel aan een landing niet te denken. Daarom werd het leger eerst weer ingescheept, hetgeen in den nacht heimelijk en zonder ongelukken geschiedde. 2 Februari 1662 wordt dan de landing vier mijlen ten zuiden van Cochin gewaagd.

De Cochinsche troonpretendent, in de hoop dat de Nederlanders hem troon en rijk zouden teruggeven, wachtte hen bij hun landing op, slechts vergezeld van een Brahmaan¹⁾. „Gantsch vrolijck ende met een gulle openhertigheydt” heette Moetadaville Van Goens in zijn land welkom. Schouten, die bij deze ontmoeting aanwezig was, geeft een nauwkeurige beschrijving van het uiterlijk en optreden van dezen verdreven vorst, „toonende hem in ons bijzijn geheel blijgeestigh en vol couragie, geswint en schrander in alle sijn actiën te sijn”. Zijn costuum was dat van een voornamen nair; het witte katooten kleed en de vele gouden versierselen aan ooren, armen en beenen. Hij was goed gebouwd, vrij corpulent, „radt, schrander en heel vrolijck van geest”, ervaren in de Portugeesche taal, redelijk blank en naar gissing 34 jaar oud. Voor Van Goens beteekende dezen vorst alreeds een nuttig „instrument” om de landelijke bevolking vertrouwen tegenover het Nederlandsche leger in te boezemen, maar nog belangrijker diensten werden in de toekomst van hem verlangd. Hij beloofde het Nederlandsche leger alle mogelijke levensmiddelen tegen lage prijzen te doen toevoeren, onder voorwaarde, dat Van Goens' troepen bij het doortrekken van het land de landerijen, huizen en andere bezittingen ongemoeid zouden laten. De pretendent was bij de bevolking zeer bemind, die hem nog steeds als hun vorst eerde. Alleen de hooge adel had de partij van den Portugeeschen beschermeling gekozen.

Tot hun niet geringe verbazing „over 't onverstant ofte quaet be-raet der vijanden, dat se desen cans soo onachtsamelijcken verkeecken

¹⁾ Schouten, p. 212, 213.

hadden", ontmoetten de Nederlanders geen tegenstand en kregen nu hoop, dat de rest ook zoo goed zou gaan, daar men zich over de landing de zwaarste zorgen had gemaakt. Nadat het leger aan land was gezet en ds. Baldaeus op het strand een dankdienst gehouden had, stelden de troepen zich in slagorde. Weer in drie brigades verdeeld, marcheerde men in goede orde voort langs het strand van het koninkrijk Cochin onder de schaduw van hooge klapperbosschen. 's Middags werd wegens de ondragelijke hitte halt gehouden in een Malabaarsch stadje. Schouten en zijn tochtgenooten verlustigden zich in de schoonheid en de welvarendheid van het land, waar zij doortrokken, overal „vermakelijke velden, vlakten, vijvers en wandelwegen, die met alderhande vruchtdragende boomen van malcander scheiden en buyten om heen ordentelijk en seer lustigh stonden beplant". De inwoners waren gevlucht, maar kwamen op aansporen van Moetadaville en den Brahmaan weer te voorschijn. Overvloedig vloeiden alle mogelijke levensmiddelen het leger daardoor toe. De pretendent verzamelde eenige hem getrouwe grooten, die zich daarop vóór de Nederlanders verklaarden. Moetadaville toonde zich hier zeer verblijd over en uitte dit „in het springen van sommige aardige capriolen". Tegenover zijn aanhangers wist hij zich „soo wel ontsachelijk als bevallich en minnelijk" voor te doen, ofschoon Van Goens zich minder tevreden over zijn regeerkunst betoonde.

Een scherp verbod werd uitgevaardigd, dat geen inwoner van het land eenig leed of schade zou worden aangedaan en de soldaten de bevolking vriendelijk moesten tegemoet komen.

Van lieverlede kwamen nu de Malabaren uit hun schuilplaatsen te voorschijn, omringden nieuwsgierig het Nederlandsche leger en toonden groote blijdschap over hun komst.

Nadat de ergste hitte wat begon te minderen, marcheerden de Nederlandsche troepen met vliegende vaandels en slaande trom dicht langs het strand voort om vrij uitzicht te hebben. Hier hadden de Portugeezen sterke fortificaties gebouwd om de Nederlanders het landen te beletten, maar dit was een vergeefsche arbeid geweest, daar hun vijanden ten zuiden van die versterkingen voet aan wal hadden gezet¹⁾. Bij een groote katholieke kerk, aan St. Jago gewijd, met eenige bijgebouwen op ongeveer een uur afstand van de stad, hield het leger halt. Daar de plaats zeer geschikt gelegen was en men zich hier tegen aanvallen verzekeren kon, werd in en om dit gebouw de

¹⁾ Schouten, p. 213.

nacht doorgebracht. De vijand was hier al te voren met medeneming van alle goederen, uitgeweken ¹⁾). Den volgenden morgen vernam men, dat de Portugeezen zich in het veld voor het Nederlandsche leger bevonden. Het krijgsvolk, nadat zij goed van spijs en drank waren voorzien, werd goede moed ingesproken. Zij toonden zich vurig beggerig op den vijand los te branden. Toch kwam het niet tot een slag. De Portugeezen schenen al hun vertrouwen op den weerstand van hun sterke wallen en bolwerken gesteld te hebben ²⁾). Wel brandde de vijand het geheele land plat met de bedoeling, dat den Nederlanders geen enkel voordeelige plaats in handen zou vallen; om dit zooveel mogelijk te beletten zetten Van Goens troepen den vijand zoo dicht mogelijk achterna. De Portugeezen vluchtten, dicht bij de stad gekomen, in een groote steenen kerk aan den zeekant, die met een muur als een fort versterkt was. Zij schenen hier de Nederlanders te hebben willen afwachten, maar zoo gauw zij merkten, dat deze hen wilden aanvallen, staken zij het gebouw in brand tot spijt van hun vijanden, die van het gebouw gaarne een opslagplaats voor hun ammunitie hadden gemaakt en zich nu met de ruïne moesten tevreden stellen. Zoo goed mogelijk hersteld, werd de kerk als voorraadschuur en waterplaats in gebruik genomen. De schepen kwamen hierbij zoo dicht mogelijk ten anker.

De Portugeezen sloegen schandelijk op de vlucht naar de stad, zonder meer dan 20 à 30 musketschoten al terugtrekkende op de Nederlanders te lossen. Tusschen de kerk en de stad, ver binnen het geweervuur van de Portugeezen, was een klapperboschje gelegen, waar de vijand zich in verborg, in de hoop de Nederlanders daardoor binnen het bereik van de stadsverdedigingswerken en den hagel van hun geweer- en kanonvuur te lokken. De Nederlanders wisten door een list de vijand in verwarring te brengen, die hals over kop de wijk nam. Daar men in het geheel niet zeker was van de houding, die de nairo's zouden aannemen en wel bemerkte, dat een groote macht bezig was samen te trekken bij het paleis van den koning van Cochin, in welks nabijheid ook de voornaamste Hindoetempel van de Malabaren gelegen was, wilde men niet een verraderlijken aanval in den rug riskeeren en besloot daarom eerst den koning van Cochin tot rede te brengen. Toonde deze zich onwillig, dan moest hij worden aangevallen en verdelgd. Tot dit doel werden onder persoonlijk com-

¹⁾ Schouten, p. 214.

²⁾ Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 26 Dec. 1662.

mando van Van Goens, Roothaes en den kapitein Du Pon¹⁾ 9 compagnieën naar het hof van den koning gevoerd. Deze hield zich hier met zijn broeders en erfgenamen op en ook de oude koningin leefde min of meer in gevangenschap in dit paleis²⁾. Twaalf compagnieën, onder bevel van commandeur Godske, bleven voor de stad achter om een wakend oog op den vijand te houden. Voor 's konings paleis gekomen, bemerkte men de zeer vijandige stemming. Toch bood Van Goens den vrede aan, een vrede, waarvan de tot standkoming vrijwel uitgesloten was, daar Van Goens toch optrad als verdediger van de rechten van den verjaagden Moetadaville. Geen antwoord werd dan ook op deze voorstellen ontvangen. Tijdens de onderhandelingen kwamen gewapende nairo's dicht bij de Nederlanders, terwijl zij scherpe dreigementen uitten. Tenslotte volgde een regen van kogels. Hierop gingen de Nederlanders tot een heftigen aanval op het paleis over. Niet minder verwoed was de tegenstand, die door de Indiërs geboden werd. De Portugeezen, die ondertusschen vernomen hadden wat er gaande was, deden een uitval op de voor de stad verzamelde Nederlandsche troepen. Met verlies werden zij gedwongen terug te trekken. Dit moedigde degenen, die het paleis bestormden, des te meer aan. Tot drie malen werden de Nederlanders door vredevanen van den vijand om den tuin geleid, want als zij ophielden met schieten, gaven de Portugeezen dubbel vuur en maakten verschillende slachtoffers. Daarom besloten de Nederlanders hier geen acht meer op te slaan en door te strijden tot alle vijanden gedood waren. Drie uren duurde de heftige strijd. Zeer bezorgd was Van Goens voor het leven van de oude koningin van Cochin, Rani Gangadhare Lakshmi³⁾, oudtante van den pretendent Moetadaville, die licht een prooi van de aan het moorden geslagen en op buit beluste soldaten had kunnen worden. Haar dood zou de Nederlanders als een schanddaad aangerekend zijn, daar zij door alle vorsten en inwoners in die streken vereerd werd. Van Goens gaf daarom last zich in de eerste plaats van deze

¹⁾ Pierre Dupon of Du Pon diende in 1656 als vaandrig van het kasteel te Batavia, werd in 1660 dessave (districtshoofd) op Ceilon. De tochten naar Malabar maakte hij mee als hoofd van de militie onder den titel van eersten kapitein of sergeant-majoor. In 1666 werd hij van Ceilon teruggeroepen en als kapitein en hoofd van het garnizoen op Ambon geplaatst. Hij vergezelde Speelman op zijn expeditie naar Makasser. Na het sluiten van het Bongaaisch verdrag bleef hij te Makasser als commandant van het garnizoen. Vermoedelijk is hij daar in 1668 overleden (zie Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 302 noot 1).

²⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662.

³⁾ Panikkar, Malabar and the Portuguese, p. 159.

vorstin met haar kamervrouwen en gevolg te verzekeren en beloofde daartoe aan den luitenant Hendrik van Rheede, den lateren bekenden commandeur van Malabar en commissaris-generaal, de eerste vacante kapiteinsplaats, als hij de oude koningin voor de woede van de Nederlandsche soldaten in veiligheid zou brengen¹⁾. Niet zonder gevaar wist Van Rheede deze opdracht te volbrengen. Zoo spoedig de oude koningin in veiligheid was, liet Van Goens naar haar wenschen vragen. Zij toonde een fellen haat tegen de door de Portugeezen op den troon geplaatste dynastie en gaf den Nederlanders de volle vrijheid deze tot den laatsten man uit te roeien²⁾. Van twee kanten werd het paleis nu nog eens door Roothaes en Van Goens bestormd. Een vreeselijke slachting richtte men aan. Het paleis en de omtrek lag vol gedooide nairo's. De wanden waren van „bloet geverft en met brein bespat”³⁾. Onder de verslagenen waren de koning van Cochin met zijn beide broeders, benevens nog tien van de voornaamste hoofden. Niet minder dan 600 nairo's hadden om hun vorst te beschermen het leven gelaten⁴⁾. Slechts de jongste broeder van den koning,

¹⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662. Hendrik Adriaan van Rheede tot Drakesteyn, geb. c. 1636, in 1657 adelborst in dienst van de V. O. C. Na zijn bevordering tot kapitein tijdens de expeditie aan de Malabarkust, werd hij eenigen tijd later hoofd van het comptoir Coylan, daarna commandant van het garnizoen in Cochin. In 1667 eerste kapitein bij het gouvernement van Ceilon en lid van den raad van politie. In 1671 aanvaardt hij het ambt van commandeur van Malabar. In 1677 extraordinaris raad van Indië. Hij vertrekt dan naar Nederland en vestigt zich te Utrecht. Hij koopt in 1680 de ridderhofstad Mydrecht en wordt uit dien hoofde beshreven in de ridderschap van de Staten van Utrecht. In 1684 benoemen Heeren-XVII hem tot commissaris-generaal om de misbruiken in Indië uit te roeien. Via Kaap de Goede Hoop doet hij zijn inspectietocht naar Ceilon (1685), Bengalen (1686), Coromandel (1687), Negapatnam wordt door hem van versterkingen voorzien. Hij sticht een theologisch seminarium te Naloer bij Jafanapatnam. Hij overlijdt nabij Bombay, aan boord van het schip „Drechterland” op reis van Ceilon naar Surat in 1691. Onder leiding en op kosten van Van Rheede werd samengesteld en uitgegeven de Hortus Indicus Malabaricus. Zie hiervoor p. 3 (Nieuw Ned. Biografisch Woordenboek, dl. III, k, 1011; M. A. van Rhede van der Kloot, De Gouverneurs-Generaal en Commissarissen-Generaal van Nederlandsch-Indië 1610—1888, p. 262, 263; P. J. Veth, H. A. van Reede tot Drakestein in: De Gids, 1887 dl. III, p. 73, 423, dl. IV, 113; A. Hulshof, H. A. van Reede tot Drakestein, Journaal van zijn verblijf aan de Kaap in: Bijdragen en Mededeelingen v. h. Historisch Genootschap dl. 62 (1941), p. 1 c.v.

²⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 II, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662.

³⁾ Baldaeus, p. 116.

⁴⁾ Volgens het rapport van Van Goens aan G.G. en Rd. d.d. 28 Mei 1662 (Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II) was het aantal gedooide nairo's 600, volgens de miss. van Van Goens aan XVII d.d. 14 Febr. 1662 (Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I) 500.

Godorme, was met een vrij groot aantal nairo's nog intijds gevluht. Deze Godorme, dezelfde, die in Cranganoor gewond en al zwemmende de Nederlanders ontkomen was, had nu niet een tweede maal kans willen loopen in hun handen te vallen. De half verwoeste kerk van St. Jan werd tot een hospitaal ingericht. De pretendent kon nu, dank zij de Nederlandsche overwinning, zijn paleis betrekken.

De inneming van het paleis maakte op de Indische bevolking een diepen indruk. Aan den strijd hadden alleen de nairo's deelgenomen, de rest van de bevolking, de boeren en handwerkslieden, hadden den slag van verre „goedmoeds” aangezien en schenen zich weinig om de verliezen van de nairo's te bekommeren¹⁾. Vol ontzag onderwierp die bevolking zich aan de gehoorzaamheid van de V. O. C. Ook de oude koningin toonde zich zeer verblijd bevrijd te zijn van de dwingelandij van den usurpator en haar zeer geliefden neef Moetadaville weer koning te zien. Het geheele land tusschen Cranganoor en Cochin was nu onderdanig aan de Nederlanders. De troepen, die den aanval op het paleis hadden gedaan, werden weer in het leger voor de stad gebracht. Slechts één compagnie bleef tot bescherming van de oude koningin achter. Ongeveer 23 dooden en over de 70 gewonden had die aanval de Nederlanders gekost; soldaten, die behoorden tot de besten van 's Compagnies volk. Duidelijk bleek, hoeveel gevaarlijker en moeilijker de strijd tegen de Malabaarsche militia was, dan tegen de Portugeesche soldaten. Het ergste was wel, dat alle kapiteins gewond waren en ook eenige van de oudste luitenants en vaandrags. Hoewel geen der voornaamste leiders van de expeditie buiten gevecht gesteld was, was dit verlies aan kapiteins toch zeer gevoelig. Zeer spoedig na de overwinning bij het koninklijk paleis wilde Van Goens tot de bestorming van de stad overgaan. Ondertusschen werd de belegering met groote kracht voortgezet. Ter beveiliging van het leger moest zoowel vóór- als achterhoede beschermd zijn, wat bij de groote uitgestrektheid der stad geen geringe arbeid was. Cochin lag aan de eene zijde aan een groote rivier, aan de landzijde voor de eene helft tegen een moeras, de andere helft grensde aan een groot meer en was aan dien kant zeer versterkt. Van Goens vermoedde, dat de vijand binnen de stad sterker dan de belegeraars was.

Na de inneming van het Cochinsche koninklijk paleis door de Nederlanders was in Cochin tusschen de burgerij en den bevelhebber groote oneenigheid ontstaan over de te volgen houding tegen den vijand. Ignacio Sermento, van wien zelfs zijn tegenstanders moesten erken-

¹⁾ Schouten, p. 217.

nen dat hij een „kloeck en vigouereus man” was, wist de autoriteit van de militairen echter te handhaven en de burgers, voor zoover zij al niet gevluht waren, te dwingen vol te houden. Eerder mochten zij hem dooden of gevangen nemen, dan dat hij in een overgave zou toestemmen. Zelfs de geestelijkheid, die hij niet geheel vertrouwde, werd door hem uit de regeeringslichamen gezet. Een groot verschil met twee à drie jaren tevoren, toen de burgerij zich geheel meester van de stad voelde en er bovendien weinig fortificatiën waren. Het dreigende Nederlandsche gevaar had in die situatie een algeheele verandering gebracht. Het verbond met de Engelschen vermeerderde niet weinig den moed van de Portugeezen. Met hulp van de Engelsche zeemacht hoopten dezen de Nederlanders binnenkort de baas te worden en Ceilon op zijn minst weer te kunnen heroveren.

Om de stad geheel te omsluiten ontbrak het den belegeraars aan de noodige arbeidskrachten. Daarom zocht men naar een zwakke plek in het Portugeesche verdedigingssysteem om daar een aanval te wagen. Hiertoe werd de landzijde dicht bij de rivier het meest gunstig bevonden. Nadat Baldaeus Gods zegen voor het leger had afgesmeekt, waagde men de bestorming. De troepen werden in tweeën gesplitst. Al dadelijk sneuvelde bij den eersten aanval Peter Wasch, die ondertusschen tot majoor bevorderd was. Maar juist, toen het werk succes scheen te hebben, volgde de tegenslag. De vijand had het voornemen van de Nederlanders gemerkt en groot alarm geslagen. Van Goens' troepen poogden toch voort te dringen en namen reeds een huis in, dat buiten op den muur stond en binnen in een straat van de stad uitkwam. Zij hoopten daar stand te kunnen houden en verder te kunnen oprukken. Maar de vijand stak het huis van twee zijden in brand. Niet minder dan 60 à 70 Nederlanders moesten zich hier zoowel tegen den vijand als tegen het vuur verdedigen. Dit geïsoleerde hoopje manschappen kwam in een zeer benarde positie. De Nederlanders buiten de stad zagen met zorg hun kameraden ingesloten. Hoe hun hulp te bieden? Zich terugtrekken konden zij niet meer, daar de vijand bezit genomen had van een palissadeversterking, eerst in handen der Nederlanders, maar door dezen uit vrees voor den brand te vroeg verlaten. Deze versterking was op den weg gelegen, die de ingesloten soldaten passeeren moesten om weer buiten de stad te komen. Hier diende men onmiddellijk stoutmoedig in te grijpen. Van Goens liet nu een sterk granaatvuur op den vijand openen en op den verbindingsweg tusschen de stad en het Nederlandsche leger een sterke verschansing van puin, deuren, steenen, planken en al wat men vinden

kon, opwerpen. Tegelijk zouden manschappen den stadsmuur aan de andere zijde van het ingenomen huis met koevoeten doorbreken. Deze onderneming gelukte en de Nederlanders slaagden erin buiten den brand en het gezicht van hun vijanden te komen. De Portugeezen waren nu allen te wapen geloopen. Beide partijen verwachtten door de andere aangevallen te worden. De Nederlanders stelden zich dien eersten dag tevreden met de inneming van de voorstad, dichtbij den muur tot aan de rivier. Het aantal dooden viel mee, maar zeer te betreuren was het verlies van den dapperen majoor Wasch. Gewonden waren er een 8 à 10, onder wie de eenige tot dusver nog niet gekwetste kapitein, Marten Scholten, die een kogel door zijn long gekregen had. Ook van Goens en Roothaes hadden dien dag in levensgevaar verkeerd. De eerste werd bijna door een kogel getroffen, die gelukkig op een gouden haak van zijn hoed afketste, waardoor hij er met gezengde haren afkwam, terwijl Roothaes bijna ruggelings in een diepen put viel¹⁾. 's Nachts legerden de Nederlanders in het open veld en de ingenomen huizen. De vijand was zeer in het voordeel om de Nederlanders aan te kunnen vallen, wegens den grooten omtrek die dezen verdedigen moesten. Van den zee kant of de eerste ingenomen kerk tot aan de rivierzijde bedroeg de afstand 4000 voeten²⁾. Om deze lijn te kunnen verdedigen, had Van Goens nog geen 1400 militairen beschikbaar. Eigenlijk was men daarom genoodzaakt de stad te bestormen. Maar hiertegen deden zich vele bezwaren voor. Over de sterkte der vijandelijke macht kon Van Goens geen zekere berichten bekomen. Zeer bezorgd maakte hij zich over het eiland Ceilon, wegens de gevaren, die dit bij een mogelijke nederlaag zou loopen. De fortificatiën van de stad waren nog geheel intact. De stormladders konden alleen aangevoerd worden aan de eene zijde door een moeras, aan den anderen kant door het open veld, waar een dubbele fortificatie en een faucebray³⁾ de Hollanders zou ontvangen. De grootste zorg baarde Van Goens, dat, werden de bestormers teruggeslagen, bij het kleine aantal beschikbare militairen, geen dekking daar zou zijn, omdat de soldaten, waar men op vertrouwen kon, in de voorste linies moesten strijden. Leden dezen de nederlaag, dan was alles verloren. Het bestormen zou dus eer een „dolle mans ende desperaet” werk dan een voorzichtige tactiek zijn geweest. Dit alles dwong Van Goens de belegering voort te zetten

1) Schouten, p. 220; Baldaeus, p. 117.

2) 1 voet = c. 0.284 m.

3) onder- of beneden wal.

en geen tweede bestorming te wagen. Het zou met het weinige volk genoeg harde arbeid worden. Geen ingenieurs, genie-officieren of anderen, die ervaring van de belegeringskunst hadden, waren in het leger aanwezig. Met de „cleyne ervarentheyt” die Van Goens en zijn officieren zelf mochten geleerd hebben, moest men dus tot een redelijk verdedigingssysteem geraken. Het leger werd in drie kwartieren verdeeld. Het volk kreeg tien stuivers per dag ter aanmoediging en bovendien een mutsje goede arak, somtijds zelfs twee. Over de gewilligheid en de vlijt van het volk behoefde Van Goens dan ook niet te klagen. Loopgraven en verschansingen werden aangelegd en van kanonnen voorzien. In vijftien dagen was men zoover, dat men de stad van vrij dichtbij kon beschieten. De troepen onder Roothaes waren bij de rivier aan het uiterste punt van Cochin gelegerd, die van Godske bij de St. Janskerk aan den zeekant en die van Van Goens in het midden bij de St. Thomaskerk. Deze kerk, die voor de St. Thomaschristenen diende, werd door de Nederlanders als hospitaal in gebruik genomen¹⁾.

De koopman Verspreet, die zich op Baypin versterkt had met hulp van het bootsvolk, begon ook van die zijde zijn geschut op de stad te doen losdonderen, zelfs zóó, dat zijn kogels soms in het Nederlandsche bezettingsleger aan den anderen kant terecht kwamen. Eerst scheen men door dit aanhoudend bombardeeren den vijand af te matten. Groote bressen werden geschoten in 's vijands verdedigingswerken. Maar deze waren zoo sterk en de vijand toonde zulken grooten moed in het weer dichten van die openingen, dat een succes uitbleef²⁾. Ondertusschen moesten verschillende schepen naar Perzië en Suratte verzonden worden om daar kostbare ladingen te gaan halen. Daar deze schepen convooi noodig hadden, waren hiertoe de meeste matrozen noodig, die dus het werk van de belegering niet langer konden voortzetten en waardoor deze arbeid niet weinig achteruit gezet werd. De soldaten klaagden zeer, dat zij bij hun zwaren arbeid ook nog de wacht moesten waarnemen. Zij morden en wilden liever vechten dan zoo hard te moeten werken. Ziekten, vooral de beruchte dikke beenen (beri-beri), plaagden het volk. Voor het vertrek der schepen overlegde Van Goens nog eens met zijn kriegsraad om een bestorming te wagen. Maar de bezwaren waren nog steeds dezelfde. Weer werd een bestorming uitgesteld. De ring van verdediging was nu bijna ge-

¹⁾ Schouten, p. 220; Baldaeus, p. 116.

²⁾ Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. G.G. en Rd. aan XVII, 26 Dec. 1662 .

sloten. De vijand liet bovendien blijken, dat zijn moed wat verflauwde, waarop Van Goens de schepen wegzond. Het belegeringswerk kon toen nog maar in twee kwartieren worden voortgezet. Daar men van Baypin al met 16 halve kartouwen¹⁾ en twaalfponders de stad beschoot, hoopte Van Goens, dat de Portugeezen afgemat zouden raken. Toch bleek hier aanvankelijk nog niet veel van, daar de vijand even lustig terugschoot, en toonde noch aan kruit, noch aan lont gebrek te hebben. Overdag geschoten bressen werden 's nachts weer gestopt. Wel staakte de vijand op den duur zijn uitvallen.

De Nederlanders hadden niet te klagen over de levensmiddelenvoorziening. De landelijke bevolking bood alles in overvloed en tegen lagen prijs te koop aan. Van Goens liet Moetadaville door deze bevolking als hun koning erkennen en trouw zweren. Hersteld op zijn troon, omringde deze zich met een gevolg en hofhouding; „desen coninck was nu vrij kostelijker als ordinaer met fijne witte catoene lijwaetkleederen aengedaen, zijnde met loutere goude ketenen cierlijk omhangen en met schoone kleynodiën verciert”²⁾.

De eenige hulp, die de Nederlanders van den samorijn ontvingen, was, dat hij hun geen vijandschap betoonde. Zelfs durfde hij betaling te eischen voor zijn nairos en maakte aanspraak op de oude koningin van Cochin, die zich echter niet alleen aan de Nederlandsche zijde had begêven, maar zich ook onder de speciale protectie van de V. O. C. had gesteld. Zoolang Moetadaville een banneling was, kon hij op den steun van den samorijn rekenen, maar nu hij in de Nederlanders zulke machtige beschermers verkregen had, openbaarde zich onmiddellijk de oude tegenstelling tusschen Cochin en Calicut. Van Goens verdacht den samorijn er zelfs van, dat deze de oude koningin, was zij maar eenmaal in zijn handen, zou laten vermoorden, tot der Nederlanders „eeuwigen schande ende verwijt”. De pretendent, meer gewend een balling te zijn dan zelf te regeeren, kon evenmin de tevredenheid van den samorijn verwerven. De Nederlanders moesten telkens tusschen beiden bemiddelen, aangezien beide partijen op de hulp der Nederlanders aangewezen waren en zij ook niet wisten, welke beslissingen de Nederlanders, als deze Cochin eenmaal veroverd hadden, zouden nemen.

Na de overwinning bij het Cochinsche koninklijke paleis wenschte de samorijn met zijn krijgsmacht bij de Nederlanders te komen, maar toen dit bij de inlanders bekend werd, begonnen zij allen het binnen-

¹⁾ Kort zwaar kanon.

²⁾ Schouten, p. 221.

land in te vluchten, daar de onderdanen van Cochin en die van den samorijn altijd bittere ervvijanden waren geweest. De vrees voor een algemeenen opstand was groot, waardoor den Nederlanders geen levensmiddelen meer zouden toevloeien, maar weigeren konden zij den samorijn zijn verzoek evenmin, daar zij zijn vriendschap zeer noodig hadden en niet zijn wantrouwen moesten opwekken. De samorijn vreesde, dat, als de Nederlanders, reeds meester van Cranganoor, nu ook Cochin zouden winnen, zij hem evenals de Portugeezen onder dwang zouden stellen. Zijn jalouzie was te grooter, omdat de koning van Cranganoor de Nederlanders zeer was toegedaan, misschien in de hoop om zich door hen voor de macht van den samorijn te beveiligen. Beleefd werd hem daarop verzocht zijn bezoek uit te stellen tot Cochin veroverd was, waarna men hem met alle eerbewijzen zou ontvangen. Maar de samorijn had reeds een van zijn bloedverwanten, een prins van zijn huls, met eenige honderden nairo's naar de Nederlanders afgevaardigd op een van 's Compagnies schepen. Dit wekte weer in hooge mate de ongerustheid en het wantrouwen van Moetadaville en zijn tante, de oude koningin, die dachten door hun beschermers verraden te zijn, aangezien zij niet konden gelooven, dat de samorijn buiten 's Compagnies medeweten haar schepen gebruiken zou. Het gelukte Van Goens beiden gerust te stellen onder belofte, dat men de samorijnsche nairo's niet aan land zou laten gaan. Maar ook de andere partij kon niet voor het hoofd gestooten worden. Met groote eerbewijzen ontving men den prins. Zijn nairo's moesten echter op de schepen blijven. Ook deze prins werd door Van Goens' diplomatieke talenten van de noodzaak overtuigd de landelijke bevolking niet in onrust te brengen door de komst van den samorijn of van zijn troepen.

De gevluchte prins Godorme had zich ondertusschen bij den koning van Poracad opgehouden. Te zamen brachten deze een groot leger van 6000 nairo's op de been om de Nederlanders in den rug aan te vallen en naderden tot op 3 uur gaans van Van Goens' troepen. De situatie werd zoo gevaarlijk, dat de gewonden in de St. Thomaskerk niet meer veilig wāren en men die kerk ontruimde. Moetadaville had in dien korten tijd niet zoo veel autoriteit kunnen verwerven, dat de voornaamste macht van de koningin van Cochin hem toeviel. De meeste grooten in het land zagen de zaak liever eens aan, wie uiteindelijk de winnende partij zou zijn. Onder beleefde uitvluchten stelden zij hun overkomst naar Moetadavilles hof voortdurend uit. Diens nairo's maakten ongeveer 800 à 1000 man uit, waarbij nog gevoegd waren

die van Tecken- en Beckencoer. De oude koningin, bang geworden voor de macht van Poracad, begreep, dat het aantal nairo's van haar neef te gering was en stemde tenslotte toe, dat de Nederlanders hulp aan den samorijn vroegen. Deze liet zich nu bidden, maakte bezwaren en stelde onredelijke voorwaarden. Tenslotte stemde hij toe en zond een 300 tal nairo's met geweren gewapend. Spoedig volgde boven deze 300 nog een 700 tal. Zijn eigen overkomst zochten de Nederlanders zoo veel mogelijk te verhinderen uit vrees voor het kwaad dat hij de oude koningin zou kunnen aandoen, „zijnde hij uit een wreed barbaarsch volck” en een „trouweloos, gierich” man.

Terwijl af en toe tusschen de nairo's aan Nederlandsche zijde en de vijandelijken op de rivier en op het land kleine schermutselingen plaats vonden, naderde men langzamerhand onder zeer harden en bloedigen arbeid de stad. De grootste moeilijkheid der Nederlanders was hun gebrek aan kleine vaartuigen, waardoor zij niet de rivier beheerschten. Niet minder bezorgd waren zij over het slinken van hun steeds kleiner wordende buskruit en vooral lontvoorraad. De samorijn, die hierin gemakkelijk had kunnen voorzien, doordat hij de hand op de schepen van de in zijn gebied levende zeeroovers kon leggen, stelde de Nederlanders ook hierin te leur, bang vermoedelijk om deze zeeroovers-onderdanen te kwetsen en waardoor hij schade zou lijden aan de voordeelen, die hij van hen genoot. De scheepjes van Tecken- en Beckencoer waren veel te licht om het Nederlandsche scheepsvolk over te voeren. Zoo was het de Nederlanders onmogelijk Cochins invoer van levensmiddelen en andere benoodigdheden te beletten, die uit het aan de overzijde van de groote rivier gelegen land, Angiecaimal naar de stad aangevoerd werden. Alle vrouwen, kinderen en waardevolle bezittingen waren door de Portugeezen in veiligheid buiten de stad gebracht. Geen onnoodige maatregel gezien de wijze, waarop de Nederlandsche soldatesca bij een verovering optrad. Ook Schouten weet hiervan te verhalen ¹⁾. Dat de veldheeren hun soldaten na een overwinning lustig aan het rooven, plunderen en vrouwen schenden lieten gaan, was een algemeen verschijnsel in dien tijd, een pleziertje, dat hun nu eenmaal niet onthouden kon worden.

In Cochin richtten de bombardementen groote schade aan, maar de bressen in de wallen en muren werden door de Portugeezen soms met het grootste levensgevaar 's nachts weer hersteld. Daar de Nederlanders den toevoer naar de stad niet geheel konden afsluiten, gelukte

¹⁾ Schouten, p. 214.

het den Portugeezen via de binnenwateren versterkingen uit Goa in de stad te krijgen. Door vlagvertoon en klokgelui werd dit den vijand kond gedaan¹⁾.

Het raakte ondertusschen al ver in het seizoen en spoedig maakten hevige regenbuien een verder voortzetten van de belegeringswerken onmogelijk. De bodem werd een natte moerassige vlakte, waarin de gravende soldaten diep wegzonken. Ziekten braken onder het volk uit. In het laatst van Februari had Van Goens nog nauwelijks 1200 man om dienst te doen, waarvan hij maar op 700 vertrouwen kon.

Nog dacht Van Goens niet aan opgeven. Maar wanneer dan de voorraad van het lont opraaakte en ook het kruit zoo was verminderd dat men al niet meer dag en nacht durfde te schieten, besloot men van twee kwaden het beste te kiezen, dus een bestorming te wagen of de belegering op te breken. Van elders was geen lont en kruitvoorraad te verwachten. Uit Coromandel had Van Goens het daar beschikbare kruit medegenomen en hem kon bij gebrek aan salpeter geen aanvullende voorraad nagezonden worden. Ook Ceilon had afgestaan, wat dit eiland maar eenigszins missen kon. Gelukkig ontving Van Goens een voorraad kruit van de Hooge Regeering; het tekort zou zich anders al veel eerder hebben geopenbaard²⁾.

Lang bleef Van Goens vasthouden aan zijn plan om den geheelen kwaden moesson voor Cochin geleverd te blijven³⁾.

Na overleg met zijn commandeurs Roothaes en Godske werden de beide alternatieven: een bestorming of opbreken van het beleg den krijgsraad voorgelegd. Een bestorming zou echter een gewisse dood beteekend hebben, terwijl de Nederlanders niet alleen zichzelf, maar ook de reputatie van de Compagnie en een groot gedeelte van haar krijgs- en scheepsmacht in de waagschaal stelden. Het was wel buitengewoon jammer, dat de buskruit- en lontvoorraad niet toereikend bleek. Had men de stad nog een 8 à 10 dagen met kracht van 18 à 20 halve kartouwen kunnen beschieten, waarbij zich nog het geschut van Baypin gevoegd had, dan zou Cochin zeker ten val gebracht zijn. Zooals de zaken nu stonden, kon de krijgsraad zich slechts uitspreken

¹⁾ Schouten, p. 222.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan XVII, 26 April 1662.

³⁾ Kol. Arch. 1124, O.B. 1662 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1662; Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Van der Meyden en Raad aan G.G. en Rd., 6 April 1662.

voor een opbreken van het beleg. Ook de meeste hoogere officieren, door Van Goens om raad gevraagd, gaven geen ander advies¹⁾.

2 Maart werd dan het besluit tot opbreken genomen, voor Van Goens wel een zeer bittere teleurstelling. Alle arbeid, alle moeite en kosten waren voor niets geweest. 't Was hem „onsmackelijcker dan de doot”.

Zeer in het geheim werd alles tot den aftocht voorbereid, zoodat zelfs het eigen volk niet geheel op de hoogte was. Maar verraad vermoedend, „vlammende op den roof, die hun ontgaan zou”, begon dit zich niet weinig ontevreden te toonen²⁾. Hun werd wijsgemaakt, dat men een algemeene bestorming van de stad voor had, en, niet zeker van de uitkomst, al dat zware oorlogstuig naar boord liet brengen. Dit moest vrij snel gebeuren, wegens de felle branding, die al tegen de kust begon te beuken³⁾. Den geheelen nacht nog werd de vijand in den waan gebracht, dat de belegeraars voor de stad gelegerd waren. Hier maakte een constabel, Hendrick Boerdorp, zich verdienstelijk, die als laatst achtergeblevene een lawaai voor een geheel leger maakte en zich een volleerd geluidenimitator betoonde. Nadat ook deze nog aan boord was gekomen, ging de vloot onder zeil. Pas tegen den middag van den volgenden dag merkten de Portugeezen, dat de Nederlanders „sonder adieu” te zeggen dezen keer vertrokken waren. Toen aan boord de monstering gehouden werd, ontbrak slechts een zwarte slaaf, „die in zijn slaap en buyten zijn weten van meester veranderd was”⁴⁾. Toch geschiedde de aftocht van de Nederlanders op zoodanige wijze, dat de vijand zich daarover niet kon beroemen en zich slechts gelukkig prees, zoo van zijn vijanden verlost te zijn⁵⁾. Tot het laatst bleven de Nederlanders meester van het veld, terwijl den vijand zware slagen waren toegebracht en hij groote schade geleden had. Zonder dat ook maar één man of iets van waarde achtergelaten werd, had de aftocht plaats, terwijl het reeds gewonnen bezit gehandhaafd bleef.

Van Goens voorzag zeer wel welke diepe teleurstelling de gedeeltelijk mislukte onderneming in Batavia en Nederland zou wekken.

1) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan XVII, 26 April 1662; Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 19 April 1662.

2) Baldaeus, p. 117.

3) Schouten, p. 223; Baldaeus, p. 117.

4) Schouten, p. 223; Baldaeus, p. 117, 118.

5) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan XVII, 26 April 1662.

Maar in het volle bewustzijn, dat hij niets dan zijn plicht gedaan had, schreef hij aan zijn superieuren: „Het soude oock meer godlijcke dan menschlijcke wapenen zijn die altoos haar desseyen volbrachten. Wy hebben gearbeyt ende laeten aan UEd. hooge wijsheyt ende ervarentheyt het oordeel”¹⁾.

Na het aftrekken van het Nederlandsche leger en de samorijnsche nairos werd Baypin nog tot eind April voor de Compagnie bezet gehouden om de Malabaarsche vorsten, die de zijde van de V. O. C. gekozen hadden, niet in hun trouw te doen wankelen.

De Cochinsche troonpretendent, die nu andermaal in de verbanning moest, had zich geheel onder de macht van de Compagnie gesteld. Daar dit een zeer belangrijke aangelegenheid was, vooral in geval van een vredessluiting met Portugal, zou de Hooge Regeering hierover moeten beslissen. Zeer noodig werd het daarom, dat Van Goens persoonlijk naar Batavia ging om over deze en andere zaken aan Gouverneur-Generaal en Raden rapport uit te brengen. Zoolang het seizoen het maar eenigszins toeliet, bleef commandeur Roothaes op de Kust achter om mogelijke hulpeskaders van Goa voor Cochin het binnenkomen in die haven te beletten. Voordat Van Goens de Kust verliet, sloot hij verschillende verdragen met de Malabaarsche vorsten.

Met den samorijn, die met zijn gevolg nog verschillende bezoeken aan de Nederlandsche vloot bracht, werd 7 Maart 1662 op het admiraalsschip de Noteboom voor het eiland Baypin liggend, overeengekomen²⁾, dat deze 2000 nairos bij de Nederlandsche krijgsmacht zou voegen onder bevel van hem zelf of van een van de prinsen van koninklijke bloede. Ook 300 koelies beloofde hij de Nederlanders voor de verdedigingswerken af te staan. Alle peper uit des samorijns landen zou aan de Compagnie komen volgens den marktprijs. De peper mocht niet aan anderen verkocht worden, noch aan inlandsche, noch aan Europeesche kooplieden. Zoolang de Compagnie een garnizoen in Cranganoor had liggen, behoefde van deze peper geen tol betaald te worden. Naderhand zou men hierover nog een nader verdrag sluiten. Wanneer de samorijn voor zichzelf peper naar Mocha³⁾ wilde verzenden, mocht dit alleen met schriftelijke toestemming van het opperhoofd te Cranganoor uit 's Compagnies naam geschieden. Alle mogelijke materialen, timmerhout, kalk etc., noodig

¹⁾ Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie rapport van Van Goens aan G.G. en Rd., 28 Mei 1662.

²⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 199—202; Valentijn, Malabar, p. 32, 33.

³⁾ Bij Heeres, Corpus diplom.: Mecca; bij Valentijn, Malabar: Mocha.

voor de fortificatiewerken, werden door den samorijn aan de Nederlanders toegezegd. Tegen betaling zouden zij voorts van levensmiddelen en lout worden voorzien.

Zoo lang de Compagnie Cranganoor bezette, mochten de Nederlanders alle goederen, in het bijzonder houtwaren, cardamon en was, opkopen en vrij uit de Cranganooische rivier en andere plaatsen uitvoeren. Indien de V. O. C. Cochin veroverde, zou Cranganoor door den samorijn afgebroken en het Portugeesche veroverde geschut verdeeld worden volgens het concept-contract, door Adriaan Van der Meyden het vorige jaar met den samorijn overeengekomen, waarop door Van Goens zeer scherpe kritiek was uitgeoefend, maar welke bepalingen hij nu op zijn beurt den samorijn toch niet weigeren kon.

In het contract zouden mede begrepen zijn de koning van Cranganoor, de Palieter en al die Malabaarsche vorsten, die zulks wenschten.

Verder bevatte het contract een aantal bepalingen, die de wederzijdsche jurisdictie over de onderdanen uitstippelden. Als een van de kooplieden, met wien de Nederlanders handel dreven, op de vlucht ging, zou hij door den samorijn uitgeleverd worden. Ook mocht de Compagnie de kooplieden niet met extra-lasten bezwaren, maar moest hen onder haar bescherming stellen. Als Nederlanders en inlanders met elkaar in twist geraakten en daarvan moord en doodslag kwam, zouden de schuldigen aan ieders respectieve overheden worden uitgeleverd om ze naar eigen recht te straffen (dus inlanders aan den Indischen rechter, Nederlanders aan den Nederlandschen). Op moord zou bij beiden echter de doodstraf staan. Als een Nederlander om een of ander feit ontvluchtte naar het land van den samorijn, zou deze hem geen onderkomen verschaffen, maar hem trachten te doen opsporen om hem aan de Nederlandsche overheid uit te leveren. Tenslotte beloofde de Compagnie voor den samorijn den staat Cranganoor, alsmede Paliport en Baypin bezet te houden tot den aanstaanden November, indien dit mogelijk was.

12 Maart d.a.v. droeg de heer van Palyam of Palieter, vrijheer van het eiland Baypin, zijn land en onderdanen in de bescherming van de V. O. C. op, onder belofte, dat hij noch zijn opvolgers ooit eenig verbond met de Portugeezen zouden aangaan¹⁾.

Na de afsluiting van deze contracten moest de verhouding tot den vorst van Trevancore en de vorstin van Coylan geregeld worden. Ook met hen kwam 31 Maart 1662 een nader contract tot stand.

¹⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 202—203.

Alle beleedigingen, kosten en schade, die beide partijen elkander berokkend hadden, zouden beschouwd worden als zijnde nooit geschied en daarom vergeten en vergeven zijn. Het oude contract, gesloten 7 Januari 1659¹⁾, werd hernieuwd; buiten de bepalingen van dit contract werd nog bedongen, dat na het sluiten van de overeenkomst de kooplieden hun koopwaren vrij aan de markt mochten brengen. Na verloop van 8 maanden en indien de vriendschap dan goed onderhouden was, beloofde Van Goens namens de V. O. C. al het geschut terug te geven, dat bij den aanval op het paleis van de koningin was buitgemaakt. Bovendien zou de Compagnie dan daarbij voegen een stuk geschut en 15000 fanums²⁾, als geschenk om de goede verstandhouding te blijven cultiveeren. Borgten tot handhaving van het contract waren de koning van Trevancore en de raja van Calicoylan. Ook in dit verdrag waren weer de verschillende bepalingen opgenomen, die de wederzijdsche jurisdictie tusschen Indisch en Nederlandsch bestuur afbakenden. Tenslotte werd ten behoeve van de Nederlandsche fortificatiewerken in Coylan beslist, dat op de open ruimte, die rondom de stad tot beter uitzicht door de Nederlanders gemaakt was, geen huizen of boomen geplant mochten worden. Het hout van de omgehakte boomen bleef eigendom van de Compagnie. Het verdrag werd vanwege de Indische autoriteiten geteekend door de vorstin signati met haar voornaamste ministers en een vertegenwoordiger van den koning van Trevancore³⁾.

Ook met den ouden vriend der Compagnie, den raja van Calicoylan⁴⁾, moest de goede verstandhouding op een hechte basis worden gesteld. Van Goens liet de afdoening van deze zaak aan zijn vertegenwoordiger, den commandeur Isbrand Godske, over. Het oude verdrag van 1 Maart 1643⁵⁾ werd vernieuwd. Bovendien stipuleerde men nog eens uitdrukkelijk, dat alle peper uit 's konings landen aan niemand dan aan de Compagnie mocht verkocht worden en vooral niet aan andere Europeesche naties als Engelschen, Franschen of Portugeezen.

Noch te water, noch te land of door de binnenrivieren mocht men eenige peper naar andere landen, in het bijzonder niet naar Poracad

1) Corpus diplom. dl. II, p. 139—142. Zie hiervóór p. 170.

2) 1 Coylansche fanum = 12 stuivers.

3) Corpus diplom. dl. II, p. 204—206.

4) Volgens prof. Heeres moet met Calicoylan bedoeld zijn Kayenkolam, en niet het meer zuidelijk gelegen Kalikollam. Calicoylan wordt in de bronnen van de Compagnie steeds vermeld als liggende ten noorden van Coylan.

5) Zie hiervóór p. 107, Corpus diplom. dl. I, p. 392—394.

en Cochin vervoeren. De koning zou dit de kooplieden in zijn land wel zeer verbieden en voor de naleving van die bepaling zorg dragen.

Overtraden de kooplieden deze bepaling en trachtten zij heimelijk peper uit te voeren, dan zou deze peper ten voordeele van den koning en de Compagnie in beslag worden genomen, waarbij ieder de helft zou ontvangen. De Compagnie werd vergund op het strand aan den rivierkant een steenen pakhuis te bouwen tot berging van de peper. Het bouwontwerp zou aan de goedkeuring van den koning moeten worden onderworpen ¹⁾.

Door al deze contracten was de Compagnie van Kaap Comorijn tot aan de rivier van Poracad meester van de peper. Het verdrag met den samorijn verzekerde haar bovendien de peper van Calicut tot de rivier van Cochin. Welke rechten de opdracht van den koning en de oude koningin van Cochin aan de Compagnie den Nederlanders bij een mogelijken vrede met Portugal verschaften, zou later pas dienen te worden uitgemaakt.

Het afsluiten van al deze verdragen hield Van Goens nog tot 8 April op de Kust bezig. Pas 11 April 1662 zet hij weer voet op Ceilonschen bodem.

Van alle militairen konden slechts 200 naar Batavia gezonden worden. Ruim 500 waren van deze expeditie niet teruggekeerd; het grootste gedeelte, uit de meest ervaren soldaten bestaande, was gesneuveld. De kleinste helft, voornamelijk nieuwelingen, was aan koorts, dissenterie en andere ziekten gestorven. Buitendien had de tocht ver boven de 400 gewonden gekost, waaronder alle kapiteins en vele van de dapperste lagere officieren. Maar God, ondanks de vele dank-, vasten- en bededagen, die hem opgedragen waren, had zich den Nederlanders niet gunstig gezind betoond „daervan zelfs naer ons opbreecken noch soo tastelijcke teecken, als regen ende stormwinden tegen den loop der saysoenen, gebleecken zijn, dat wij redenen hebben gehad zijnen heyligen wille daerover aen te bidden ende specialijck te bedancken dat het ons niet slimmer (is) gegaen” ²⁾.

Voor zijn vertrek had Van Goens over Cranganoor en de daar aanwezige militie onder den titel van provisioneelen commandeur den koopman Abraham Verspreet gesteld, die zich zeer heldhaftig en beleidvol betoond had. Tot beveiliging van de rivier van Cranganoor bleven achter de jachten Leeuw en Kat en de fregatten de Kaneeltak

¹⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 207, 208.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan XVII, 26 April 1662.

en Angelier. Het garnizoen bestond uit 9 compagnieën, elk van 75 koppen militairen onder den eersten kapitein Pierre du Pon, de provisioneele kapiteins Pieter van Anden en Hendrik van Rheede, benevens 9 luitenants. Het bootsvolk maakte een 120 à 130 tal koppen uit ¹⁾. Op Coylan bleef een garnizoen van 450 man onder den kapitein Christiaan Poolman en den provisioneele kapitein Barend Schuylenburgh, benevens 3 luitenants achter. Een grootere bezetting dan men na de eerste verovering daar gelaten had! Al de overige militie ging naar Ceilon terug om vandaar zooveel volk naar Batavia te zenden, als gemist kon worden.

Van het buskruit, dat Ceilon met zeer veel moeite bijeen had gebracht, werd nu Coylan voorzien. Om in de toekomst een dergelijk gebrek aan kruit te voorkomen, als zich bij deze expeditie had voorgedaan, werd te Colombo een nieuwe kruitmolen opgericht en zou ook Coromandel in niet geringe mate moeten bijspringen.

Ter fortificatie van Coylan werden door de Compagnie ongeveer 26.000 klapperboomen omgehakt. Om de stad ontstond daardoor een open ruimte van ongeveer honderd roeden ²⁾. Een groot gedeelte van Coylan werd afgesneden, waardoor deze stad op ongeveer $\frac{2}{3}$ verkleind werd. De muren moesten extra met hout en aarde worden versterkt. Rondom groef men een gracht van twee roeden breed, die aan den binnenkant met palissaden tot een faucebray werd versterkt. Bovendien was een houtvoorraad aangelegd om in geval van nood te kunnen gebruiken.

Ook Schouten verliet met de vloot de Malabarkust. Zijn bekwaamheden waren erkend en als opperchirurgijn op het admiraalsschip de Muskaatboom ving hij den terugtocht naar Batavia aan. Aan boord vond zijn hand zooveel te doen aan alle zieken en gewonden, dat hij nauwelijks „in al dit gewoel des nachts een weynich tijds om wat te rusten konde verkrijgen” ³⁾.

De gedeeltelijk mislukte afloop van de expeditie, die de Compagnie niet minder dan f 130.343-6-4 kostte ⁴⁾, was grootendeels te wijten aan het feit, dat men niet tijdig had kunnen beginnen en betere voorbereidingen had kunnen treffen. Maar niet weinig had tot het echec

¹⁾ Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Van Gocns aan G.G. en Rd., 19 April 1662.

²⁾ 1 roede = 12 à 13 voet, 1 voet = c. 0,284 m.

³⁾ Schouten, p. 224.

⁴⁾ Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. miss. van G.G. en Rd. aan XVII, 26 Dec. 1662.

bijgedragen de onervarenheid en slechte kwaliteit van de manschappen. Aan schepen en een voldoende aantal militairen had het niet ontbroken. Maar het was te betreuren, dat men niet menschen gezonden had „die de lucht deser landen soo wel alst arbeijden gewend en tegen den vijand opgewassen waren”. Van Goens oordeelde het onverantwoordelijk om zulke onervaren, ongeoefende, jonge en zwakke soldaten aan een zoodanigen gevaarlijken vijand als de Malabaarsche nairos bloot te stellen. Met geheele compagnieën gingen zij op de vlucht en lieten hun officieren alleen op het veld staan. Het waren eigenlijk maar groote jongens, die nog nooit een oorlog hadden bijgewoond. Niet alleen over de militairen had Van Goens ernstige klachten. Ook het bootsvolk was in veel te klein aantal gezonden, zoodat niemand daarvan in het leger gebruikt kon worden. Het grootste gedeelte van de zeemacht moest voortdurend bovenwinds op de vijanden passen, daar Goa niet geblokkeerd was, opdat er geen secours binnen de belegerde steden kwam. 's Compagnies strijd tegen den Chineeschen aanval op Formosa was natuurlijk wel één der hoofdoorzaken, dat men de Malabaarsche expeditie niet beter had kunnen voorzien.

Met een zeker leedvermaak vernam gouverneur Van der Meyden den afloop der onderneming¹⁾. Ook Van Goens was het dus niet gelukt „zijn al te hooch aangepresen dringelijcke voorstelling” tot een goed resultaat te brengen! Hij haastte zich de Hooge Regeering hiervan in kennis te stellen, vóór nog Van Goens' bericht Batavia bereikt kon hebben en hij ontzag zich daarbij niet zekere verdachtmakingen aan het adres van zijn vijand, die hem zooveel vernederingen had laten ondergaan, in te lasschen. De ergste beschuldiging was wel, dat Van Goens nog voldoende kruit in voorraad moest gehad hebben om het beleg tot een goed einde te brengen. Van Goens wist deze beschuldigingen afdoende te ontzenuwen²⁾ en protesteerde ook zeer tegen de voorstelling, alsof het directorium van de V. O. C. alleen tot dezen tocht op zijn voorstel en aandringen besloten had. Maar troostte hij zich: „de goede man is op mij soo vergramt, dat hij sich selven schijnt te vergeten, nu willende meer seggen als hij can ende meer doen dan hem mogelijk is”.

Bij zijn superieuren vond Van Goens algeheele goedkeuring en

¹⁾ Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. Van der Meyden en Rd. aan G.G. en Rd., 6 Mei 1662.

²⁾ Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 19 April 1662.

waardeering, die ook niet nalieten dit hun „nijdigen” gouverneur van Ceilon onder het oog te brengen ¹⁾).

Al hadden de resultaten dan niet voldaan aan de hooge verwachtingen, die men aanvankelijk had gekoesterd, toch waren den vijand groote verliezen toegebracht. Het voornaamste doel was bereikt: de V. O. C. beschikte nu over een sterke basis aan de Voorindische westkust, waarop men met vrucht zou kunnen voortbouwen.

¹⁾ Kol. Arch. 789, Uitgaand briefboek Batavia, G.G. en Rd. aan Ceilon, 25 Juli 1662.

VI.

De tweede belegering en de verovering van Cochin en de inneming van Cananoor.

Langdurige onderhandelingen waren aan het vredesverdrag van 6 Augustus 1661 tusschen de Republiek en Portugal vooraf gegaan¹⁾. Scherp botsten de belangen van het gewest Holland, dat voor den handel den vrede noodig had, met die van de landprovinciën, en van Zeeland, die van geen afstand van Brazilië weten wilden, één der voorwaarden, waarop de Portugeesche regeering een verdrag wenschte te sluiten. Het was onder den indruk van de Engelsch-Portugeesche verstandhouding, dat de Staten-Generaal den eisch van teruggave van Brazilië lieten vallen en bij meerderheid van stemmen tot den vrede met Portugal besloten.

De Engelsche gezant Downing, als bemiddelaar in de Republiek gekomen, had echter alle moeite aangewend om een dergelijk verdrag te verhinderen. Op grond van het feit, dat Portugal zonder toestemming van den Engelschen koning het vredetractaat gesloten had en dat bovendien dit verdrag streed met de handelsbepalingen, opgenomen in het Engelsch-Portugeesche accord van 1654, protesteerde deze gezant krachtig en oefende druk uit op den Portugeeschen ambassadeur Miranda om het tractaat niet te teekenen. Miranda van zijn kant wilde zoo spoedig mogelijk tot een definitieve regeling komen, daar hij vreesde dat de Oostindische Compagnie nog in staat zou zijn alle Portugeesche bezittingen op de Voorindische westkust te bemachtigen. Bovendien was hij persoonlijk geïnteresseerd bij het tot stand komen van een overeenkomst. De krachtige houding van de Staten-Generaal, die dreigden de vredesonderhandelingen af te breken, en Miranda aanzegden zich te verklaren of anders het land te verlaten, deed dezen Portugeeschen gezant toestemmen onder voorwaarde van de opneming eener clausule, dat het verdrag geen effect zou hebben als een of ander artikel werkelijk in strijd was met de aan Engeland toegestane voordeelen. De koning van Portugal zou de Staten dan binnen het jaar een compensatie geven. 6 Augustus werd het verdrag inderdaad geteekend. In Engeland was zeer groote ongerustheid bij

¹⁾ Japikse, *Verwikkelingen*, p. 90—92, 115—127; *Prestage*, p. 222—226.

het vooruitzicht van Nederlandsche concurrentie in den Portugeeschen handel, zoodat Karel II persoonlijk de handelwijze van den Portugeeschen gezant veroordeelde.

Het verdrag moest binnen drie maanden na de onderteekening, dus vóór 6 November, worden geratificeerd en na verloop van 6 maanden gepubliceerd. Van dit tijdstip af werden alle oorlogshandelingen gestaakt. De Portugeesche regeering, onder den indruk van den sterken tegenstand van Engeland, weigerde de ratificatie. Het grootste bezwaar werd gemaakt tegen het artikel over de vrijheid van handel voor de Nederlanders in Brazilië en Oost- en West Indië. Als tegenmaatregel weigerden de Staten den nieuwen Portugeeschen gezant audiëntie te verleenen. Dit uitstel was den Staten-Generaal niet anders dan voordeelig en gaf de V. O. C. den tijd de nog overblijvende bezittingen in Indië op Portugal te veroveren.

Vrees, dat de Staten-Generaal den oorlog met Portugal zouden hernieuwen, een oorlog waartegen Portugal zeker niet opgewassen zou zijn, terwijl Engeland niet in staat was krachtig te steunen, deed de diplomatie van dit laatste land terugtreden en toestemmen in de ratificatie¹⁾; Engeland zou een schadeloosstelling van Portugal krijgen voor het verlies, te lijden door het toestaan van gelijke voordeelen aan de Nederlanders. 24 Mei 1662 ratificeerde de Portugeesche koning het verdrag²⁾ en pas 25 Juli 1662 werd het door den Portugeeschen gezant aan de Staten-Generaal overhandigd. Maar nu haastten de Staten zich niet aan de uitnoodiging tot ratificering gevolg te geven.

Gezien het feit, dat de oorlogsdaden loopende de onderhandelingen van de zijde van Portugal waren voortgezet en dat een groot aantal schepen, behoorende aan onderdanen van de Republiek, door Portugeesche commissievaarders waren geroofd en prijsgemaakt, dat zelfs de Portugeesche gezant in Engeland zich niet ontzag commissies tegen ingezetenen van de Republiek uit te geven, waren de Staten-Generaal in hun goed recht³⁾. In artikel 4 van het tractaat was bedongen, dat in geval van schending op eenige punten partijen zouden blijven in den staat, waarin zij vóór het aangaan van het verdrag waren. Pas door de ratificatie werd aan het tractaat bindende kracht verleend. Daarom oordeelden de Staten zich in geen enkel opzicht gebonden aan de voorwaarden van het op 6 Aug. 1661 gesloten verdrag. Van

¹⁾ Japikse, *Verwickelingen*, p. 233—238.

²⁾ *Prestage*, p. 226.

³⁾ *Stapel-Van Dam bk. I 2*, p. 633, 634.

hun recht maakten de Staten-Generaal ten volle gebruik om den oorlog in Indië met kracht te doen vervolgen.

Nog had men hier geen zekerheid over de gebeurtenissen in het vaderland en verwachtte ieder oogenblik de tijding van het gesloten verdrag, toen 14 Juni 1662 Van Goens van zijn veroveringstocht in Batavia terugkeerde. Spoedig kwamen echter de gunstige berichten over den uitgestelden vrede binnen¹⁾. Heeren-XVII zonden behalve de gewone equipage, die dit jaar uit 15 schepen bestond, nog 4 extra, bemand met 800 koppen²⁾ en een galjoot, die over Kaap de Goede Hoop direct naar de kust van Indië zouden gaan. Buitendien moesten deze schepen een poging wagen het Portugeesche centrum op de Afrikaansche kust, Mosambique, te veroveren³⁾. Heel groote verwachtingen van de kwaliteit van het volk, dat uit Nederland in Indië zou komen, koesterde men niet. Te slechte ervaringen had men gedurende de vorige expeditie in dit opzicht opgedaan⁴⁾.

Te Batavia, waar men zich reeds had voorbereid op een staking der vijandelijkheden en zelfs vreesde, dat de zoo pas veroverde Portugeesche sterkten zouden moeten worden teruggegeven, veroorzaakte het bericht van de voortzetting der vijandelijkheden groote vreugde. Vooral Van Goens, die nu de mogelijkheid weer zag om zijn werk te voleindigen, moeten deze berichten een groote voldoening gegeven hebben en onmiddellijk diende hij bij de Hooge Regeering een voorstel tot verdere actie in⁵⁾. Maar Gouverneur-Generaal en Raden hadden

¹⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 6 Juli 1662; Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 20 Dec. 1661, 31 Maart 1662; Kol. Arch. 789, commissie van G.G. en Rd. voor I. Godske, 22 Juli 1662; idem, instructie van G.G. en Rd. voor Godske, 22 Juli 1662; idem, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 25 Juli 1662; idem, memorie van G.G. en Rd. voor Van Goens, 10 Sept. 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van der Meyden en Raad aan XVII, 31 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663.

²⁾ Volgens resolutie van G.G. en Rd., 9 Aug. 1662, 400 koppen uit Nederland + 450 koppen van de Kaap = 850 koppen.

³⁾ Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss., 26 Dec. 1662; Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 6 Juli 1662; Kol. Arch. 789, memorie van G.G. en Rd. aan Van Goens, 10 Sept. 1662; idem, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 25 Juli 1662; idem, commissie van G.G. en Rd. voor den commandeur Godske, 22 Juli 1662.

⁴⁾ Kol. Arch. 789, memorie van G.G. en Rd. aan Van Goens, 10 Sept. 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 19 Nov. 1662.

⁵⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd., 6 Juli 1662; Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Van der Meyden en Raad aan G.G. en Rd., 19 Nov. 1662.

deze aansporing niet van noode. De geruchten over een te verwachten Engelsch eskader, dat ingevolge het tusschen de Portugeesche en Engelsche kronen gesloten huwelijksverdrag de aan Engeland afgestane gebieden zou overnemen en met welk eskader een nieuwe onderkoning naar Indië zou komen, spoorden de Hooge Regeering tot nog energieker optreden aan. De ervaring had geleerd, dat de Engelschen steeds al hun krachten hadden ingespannen om de Nederlanders zoo mogelijk uit Indië te verdrijven. Weinig goeds was van deze „geveinsde” vrunden te verwachten, die gebruik makend van de machteloosheid der Portugeezen en als beschermers van die natie optredend, hun ergste concurrent, de Nederlandsche V. O. C., zouden trachten te vernietigen om zelf heerschers in de Indische zeeën te worden¹⁾. Maar in welke gunstige positie verkeerden op dit oogenblik niet de Nederlanders! Een groote krijgsmacht was nog bijeen. Men had slechts de in het voorjaar gestaakte onderneming te hervatten, en daartoe een groot eskader naar de Kust te zenden. Als eerste maatregel werden de jachten Vlieland en Muyden, die op het punt stonden naar China te vertrekken, ter versterking van de vloot tegen Coxinga, te Batavia aangehouden om gevoegd te worden bij de expeditie naar de Indische kust. Daar Gouverneur-Generaal en Raden vreesden dat de Portugeezen, gebruik makend van het in Augustus gesloten tractaat, de Nederlanders, die achtergelaten waren in de Malabaarsche sterkten en van den waren stand van zaken natuurlijk nog onkundig, zouden noopen versterkingen binnen de rivier van Cranganoor toe te laten, besloten zij reeds dadelijk de jachten Beurs, Vlieland en Meyboom met 250 of 300 soldaten naar de Kust af te zenden om het garnizoen tegen alle onverwachte intriges van Portugeezen en inlandsche vijanden te beveiligen.

Cochin mocht geen versterkingen binnen krijgen en zoo het mogelijk was, diende men de belegering van deze stad te hervatten en den vijand alle afbreuk te doen totdat een maand later, als de stormen waren gaan liggen, de verdere nog uit te rusten krijgsmacht bij de Kust zou aanlanden. Werd de vrees van de Hooge Regeering bewaarheid en was er werkelijk een Portugeesch secours binnen de rivier van Cranganoor gekomen, dan moest de vijand met gelijke munt worden betaald. Veinzend dat het vrede was, moest men hem onverhoeds overvallen, ieder gevangen nemen en alles vernielen²⁾.

¹⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd., 6 Juli 1662.

²⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd., 6 Juli 1662; Kol. Arch. 789, in-

Over deze vooruitgezonden schepen werd, onder warme aanbeveling van Van Goens, Isbrant Godske benoemd, wiens goede kwaliteiten tijdens de vorige expeditie zoo overtuigend gebleken waren. Behalve over deze schepen kreeg Godske mede het oppergezag over de in Cranganoor en Coylan achtergelaten garnizoenen en de beide in de rivier van Cranganoor liggende jachten Leeuw en Kat. De Hooge Regeering hoopte, dat Godske het eiland Baypin weer in bezit kon nemen en met behulp van het Cranganooische garnizoen den vijand allen toevoer te water afsnijden. Bij een geslaagde landing op het eiland zou Godske Paliport en de noordpunt van Baypin vast in bezit nemen, waardoor de Malabaarsche vorsten zouden bemerken dat het den Nederlanders ernst was met hun nieuwen aanval. Godske kon de hulp van die vorsten tot verdere bezetting van het eiland door hun inlandsche troepen inroepen, maar moest vooral niet te veel staat op dit weinig betrouwbare volk maken. Was Baypin geheel in Compagnies handen, dan diende men aan de zuidzijde een batterij op te stellen, terwijl het Nederlandsche krijgsvolk door een opgeworpen sterkte zou worden beschermd.

Opdat het volk geen lust kreeg naar den vijand over te loopen, hetgeen het afgelooopen seizoen nog al eens was voorgekomen, moest men de soldaten zoo goed mogelijk behandelen en beloonen. Niet minder dan een 50- à 60-tal hadden, vermoedelijk afkeerig van den zwaren arbeid in dienst der V. O. C., heul bij den vijand gezocht. Men dacht er zelfs over om deze deserteurs door Brahmanen, die de Compagnie goed gezind waren, aan te zeggen, dat, zoo zij tijdig terugkeerden hun pardon werd verleend. Door de versterkingen aan' de zuidpunt van Baypin zou Cochin aan de noordzijde geheel geblokkeerd en de rivier stroomopwaarts afgesloten zijn. Om nu ook den toevoer over zee onmogelijk te maken, dienden de jachten voor de Kust te kruisen, de Leeuw en Kat iets ten noorden van de Cranganooische rivier, de jachten Vlieland en Meyboom c. 1½ mijl ten noorden van de Cochinsche, om bovenwinds op den vijand te letten. Het jacht de Beurs zou van Coylan de kapiteins Poolman en Schuylenburg met een zoo groot mogelijk aantal militairen halen, daar men 100 man bezettingstroepen in die plaats wel voldoende achtte. De sloepen en kleinere vaartuigen moesten onder bescherming van het Nederlandsch geschut binnendoor langs het eiland Baypin zuidwaarts gebracht wor-

structie van G.G. en Rd. voor Godske, 22 Juli 1662; idem, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 25 Juli 1662; idem, memorie van G.G. en Rd. voor Jacob Hustaert, 25 Aug. 1662.

den. Gedurende de vorige belegering hadden 's vijands fregatten een beheersching van de rivier door de Nederlanders verhinderd. Nu hoopte men op meer succes, al werd Godske zeer aanbevolen niets gewaagds te ondernemen en liever te wachten tot de komst van het sterke eskader, opdat men door onnoodige gevaren de zaak in het algemeen niet bedierf. Daar de Hooge Regeering er vast op vertrouwde, dat de Malabaarsche vorsten de Nederlandsche zijde zouden kiezen, werden brieven en geschenken medegegeven voor den samorijn, den koning van Cranganoor, den Palieter, wiens land gedurende de voorgaande expeditie de meeste schade geleden had, en den Cochinschen troonpretendent Moetadaville. Godske diende tegenover hen hoog op te geven van de nog te volgen scheeps- en krijgsmacht. In verband met de verovering van Baypin en de proviandeering van het leger was de steun van den samorijn en den Palieter het meest vereischt. Het geschenk aan den samorijn zou Godske mogen vermeerderen of verminderen naarmate den goeden wil, dien hij in de afgelopen maanden had getoond. Het weder aanknoopen van betrekkingen met Moetadaville had minder haast en werd pas urgent bij een vermeerstering van Cochin. Aan de Malabaarsche vorsten en in het bijzonder aan de vorstin van Coylan moest Godske de bevestiging door Gouverneur-Generaal en Raden van de door Van Goens gesloten contracten bekend maken, terwijl de signati bovendien de toezegging zou verkrijgen, dat haar geschut en de geldsom van 1000 realen, als onderpand bij de inneming van Coylan in beslag genomen, zouden worden teruggegeven¹⁾.

Gedachtig aan de funeste gevolgen van het tekort aan kruit en lont gedurende de vorige expeditie, werd Godske aanbevolen te Coylan, Calicoylan en Cranganoor zoo veel mogelijk katoen en cayerlont te laten maken²⁾. Uit Coromandel werd buskruit besteld en te Colombo het kruitmaken bevorderd³⁾, waarbij men het voornemen had een grooten kruitmolen van Palleacatte naar Colombo te transporteeren⁴⁾.

Daar Godske sterk verlangde naar het einde van zijn diensttijd om naar het vaderland te kunnen terugkeeren en men hem niet bewegen

¹⁾ Kol. Arch. 789, commissie van G.G. en Rd. voor Godske, 22 Juli 1662; idem, instructie van G.G. en Rd. voor den commandeur Godske, 22 Juli 1662; idem, G.G. en Rd. aan den samorijn, 22 Juli 1662; idem, Van Goens aan „zijn grooten vrundt”, den koning van Cranganoor, 22 Juli 1662.

²⁾ Kol. Arch. 789, instructie van G.G. en Rd. voor Godske, 22 Juli 1662.

³⁾ Kol. Arch. 789, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 25 Juli 1662.

⁴⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van der Meyden en raad aan G.G. en Rd., 19 Nov. 1662.

kon de geheele expeditie mede te maken, werd hem toegestaan dat hij bij de komst van de verdere vloot op de Kust, naar Batavia mocht vertrekken om met de eerstvolgende retourvloot scheep naar Nederland te gaan ¹⁾).

De aangewezen man om de leiding van den geheelen tocht in handen te hebben, was Rijcklof van Goens, die zich bereid verklaarde, maar onder voorwaarde, dat Van der Meyden als gouverneur van Ceilon werd ontslagen en hem, Van Goens, mede het oppergezag over dit eiland zou worden opgedragen ²⁾). Weer een uiting van den ouden haat, want het voorwendsel dat de aanwezigheid van Van der Meyden op Ceilon de expeditie op de Malabarkust zou belemmeren, was toch wel wat al te doorzichtig. Zich onmisbaar wetend, wilde Van Goens nu zijn superieuren dwingen hem van zijn tegenstander te ontdoen en het klinkt niet geheel overtuigend, als hij beweert niet uit „particuliere passie” tegen den persoon van Van der Meyden te handelen, maar hem slechts, als geheel ongeschikt zijnde voor het zware bestuur, van het eiland te willen verwijderen. Zelf eenmaal gouverneur wil Van Goens toonen, dat de uitvoerbaarheid van zijn plannen niet zoo onmogelijk is als Van der Meyden geoordeeld had ³⁾). De Hooge Regeering, die haar krijgsoverste niet wilde ontstemmen, de eenige, die het half voltooide werk op de Kust kon beëindigen, de eenige ook, die genoeg ervaring, „goede assurantie” en kennis voor deze onderneming zou hebben en in voldoende mate het vertrouwen van de Malabaarsche vorsten en grooten bezat, willigde zijn eisch in, en Van der Meyden werd gedwongen zijn ontslag te verzoeken ⁴⁾). Het pleit voor Van der Meyden, dat hij spoedig na deze ontslagname in een brief aan zijn superieuren zijn vertrouwen uitspreekt over een spoedige inname van Cochin en hierbij zijn vroegere sombere voorspellingen herroept, volgens hem gedaan onder den indruk van den tegenslag op Formosa en in de meening, dat daar allereerst 's Compagnies macht diende te worden hersteld; buitendien had Van der

¹⁾ Kol. Arch. 789, G.G. en Rd. aan Godske, . . . Aug. 1662; idem, instructie van G.G. en Rd. voor Godske, 22 Juli 1662.

²⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd., 29 Juli 1662.

³⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens en Hustaert aan XVII, 23 Jan. 1663.

⁴⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 29 Juli 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 10 Sept. 1662; Kol. Arch. 789, memorie van G.G. en Rd. voor Van Goens, 10 Sept. 1662; idem, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 10 Sept. 1662; Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën, genomen in den raad van Ceilon, 27 October 1662.

Meyden verwacht, dat de Portugeezen een groote versterking binnen Goa ontvangen zouden hebben¹⁾.

Weinig sympathiek doet in de nu volgende weken, terwijl men bezig is alles voor den tocht in gereedheid te brengen, het gearrewar over geldelijke aangelegenheden tusschen Van Goens en het hooge Bataviasche college aan²⁾). Natuurlijk was het geen ruim gebaar, toen Gouverneur-Generaal en Raden de ingediende rekeningen van hun krijgsoverste, wien zij zooveel dankten, aan een nauwkeurig onderzoek onderwierpen, maar hij was hun ambtenaar en uit dien hoofde verantwoording van de door hem uitgegeven gelden verschuldigd. Deze verantwoording, zeer in het algemeen gehouden, zonder nadere specificatie met de daarbij vereischte bewijzen, toonde wel zeer zwakke plekken.

De aanmerking van Gouverneur-Generaal en Raden, dat Van Goens ook de z.g.n. kostgelden in rekening bracht, dus onkosten, die tot zijn particulieren staat behoorden, bezorgde hun de opmerking, dat „zij die stil leven” zich niet in de omstandigheden van hun krijgsoverste konden verplaatsen, die zoovele oorlogen voor hen gevoerd had en aan wien zulke belangrijke zaken waren toevertrouwd. „Mijn goet te missen, mijn leven alle uren in de waegschael te brengen, jae oock eere te raecten en geen danck (daer ick mij wel minst uyt liefde tot 't gemeene best aen soude gelegen laten) te behaelen, achte ick voor saecken, die onlijdelijck ende onverdraeghlijck sijn”, schrijft hij 5 September 1662 aan het hooge college. Maar wettigt dit de steeds hooger stijgende eischen, die hij zijn meesters stelde, na zich aanvankelijk bevredigd te hebben verklaard, toen zij hem voor een deel tegemoet gekomen waren? Het vermoeden dat onwillekeurig oprijst als zou de ziekte, die hem in die dagen overviel en waardoor hij zich voorloopig niet in staat verklaarde de expeditie te leiden³⁾, in eenig verband met deze moeilijkheden gestaan hebben en waardoor hij wellicht druk had willen uitoefenen, wordt toch niet door de feiten gerechtvaardigd. Te spoedig toonde hij zich, terwijl de geldelijke aangelegenheden nog verre van opgelost waren, bereid alsnog de leiding van de expeditie te aanvaarden en het inmiddels af te zenden eskader zoo spoedig hij hersteld was te volgen⁴⁾. Van Goens' klachten over

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 19 Nov. 1662.

²⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 4 Aug. 1662, 1 Sept. 1662, 2 Sept. 1662, 5 September 1662.

³⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 17 Aug. 1662.

⁴⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 21 Aug. 1662.

achteruitgang van zijn gezondheid kwamen in die jaren veelvuldig voor. Herhaaldelijk uitte hij den wensch zijn werkzaamheid neer te leggen; slechts 's lands belang deed hem de eens opgenomen taak telkens weer opnieuw opvatten. Ook nu, nadat Gouverneur-Generaal en Raden zijn eischen niet inwilligden en zijn zaak naar Heeren-XVII verwezen, van wie Van Goens trouwens een betere uitspraak te verwachten had dan van het Bataviasche college ¹⁾).

Door de plotselinge ziekte van Van Goens moest voorzien worden in een opvolger, en die niet te veel zou zijn als Van Goens toch nog de vloot zou volgen. Degene, die het meest hiervoor in aanmerking kwamen, waren Godske en Roothaes, maar Roothaes was op Ceilon en kon dus niet de leiding van de vaart van Batavia naar de Malabarkust hebben. Hetzelfde was het geval met Godske, die bovendien nog dit jaar naar Nederland wilde repatriëeren. Daarom lieten Gouverneur-Generaal en Raden hun keuze vallen op Jacob Hustaert ²⁾, gewezen gouverneur van Amboina, onlangs in Batavia gekomen om met de retourvloot naar Nederland terug te keeren, een man, die, „seer veel goede qualiteyten” had om de V. O. C. te dienen ³⁾. Op verzoek van de Hooge Regeering verklaarde deze zich bereid de nieuwe commissie op zich te nemen, waarbij hem den titel van extraordinaris Raad van Indië werd toegevoegd. In het geval, dat Van Goens herstelde en zich ook naar de kust begaf, zou Hustaert in rang onder Van Goens staan, maar de onderneming was van zooveel gewicht, dat ook dan zijn aanwezigheid in Malabar dringend vereischt bleef ⁴⁾. Van Goens, die als Raad van Indië de benoeming van Hustaert eveneens moest bekrachtigen, toonde zich met de keuze van dezen medewerker ingenomen ⁵⁾).

Hustaert voerde het bevel over dertien oorlogsschepen: het Huis te Swieten, Dordrecht, Nooteboom, Nagelboom, Henriette Louise, Malakka, Mars, Tholen, Muyden, Vlissingen, Erasmus, Tayoan, 't Wapen van Colombo, wel bemand met meer dan 800 Nederlandsche en 134 inlandsche soldaten, zoowel Mardijkers ⁶⁾, Amboineezen als

¹⁾ Voor de oneenigheden over Van Goens' rekening en verantwoording, zie Kol. Arch. 578, 4 Aug. 1662, 1 Sept. 1662, 2 Sept. 1662, 5 Sept. 1662, 8 Sept. 1662, 9 Sept. 1662, 10 Sept. 1662.

²⁾ Voor Jacob Hustaert, zie Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 300 noot 2.

³⁾ Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662.

⁴⁾ Kol. Arch. 789, memorie voor Jacob Hustaert, 25 Aug. 1662.

⁵⁾ Kol. Arch. 578, resolutie G.G. en Rd., 21 Aug. 1662.

⁶⁾ Mardijkers zijn vrije inlanders, ook wel inlandsche Christenen, zie Stapel-Van Dam bk. II 1, glossarium.

Bandaneezen, in 12 compagnieën onder hun officieren verdeeld, voorzien van provisie, ammunitie en verder oorlogstuig. Van Ceilon zou nog een aanzienlijke versterking toegevoegd worden. In het geheel rekende men, dat men een krijgsmacht van c. 3075 man voor Cochin kon voeren, waarbij het scheepsvolk nog niet medegerekend was¹⁾. Gaarne hadden Gouverneur-Generaal en Raden Javanen, die zulk een „ontsachelijcke naem” hadden, als vrijwilligers voor de expeditie in dienst genomen, maar deze hadden geen lust zich te laten pressen en vluchtten de bosschen in om pas lang na het vertrek der schepen weer te voorschijn te komen, „geen groote sinnelijckheyt hebbende met ons ten oorlogh uyt te trecken”²⁾.

26 Aug. 1662 stak de vloot in zee. De algemeene bededag, „alsoo al het pogen en trachten der menschen zonder den genadigen bijstandt des Alderhoogsten ijdel en te vergeefs is”, zou pas na het vertrek van de vloot gehouden worden, daar de vertrekkenden te veel door de zorg voor de uitrusting in beslag genomen werden. Na het vertrek zouden zij beter den biddag op de vloot, „geruster ende met meerder stichting”, kunnen vieren, en verloor men nu geen kostbaren tijd.

10 September d.a.v. was Van Goens zoo ver hersteld, dat hij met het schip het Zeepaard en het jacht Maria koers naar Malabar zette. Het plan was, dat hij niet eerst Ceilon zou aandoen, maar rechtstreeks naar de Kust zou varen, vanwaar de twee schepen naar Ceilon teruggezonden werden om dit eiland te voorzien van de benodigdheden uit Batavia. Met de vereischte versterkingen aan soldaten en belegeringswerktuigen zouden de schepen vervolgens weer in de vloot terugkeeren. Uit de garnizoenen van Ceilon zouden 430 soldaten worden gelicht, zoowel Nederlanders als laskaren, en zooveel buskruit, kogels en ander oorlogstuig, als die plaatsen daar missen konden³⁾. Daar raja Singa zich rustig hield, durfde men de Ceilonsche garnizoenen wat meer van krijgsvolk ontblooten. De laskaren moesten voornamelijk bij de belegeringswerken worden gebruikt, opdat de Nederlandsche soldaten bij het vele graafwerk niet te zeer uitgeput

1) Kol. Arch. 789, memorie voor Van Goens, 10 Sept. 1662 (achtergelaten militairen in Cranganoor 675, in Coylan 450, versterking van Ceilon c. 400, van de Kaap 150, van Batavia c. 1000).

2) Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662.

3) Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Van der Meyden en raad aan G.G. en Rd., 19 No 1662; Kol. Arch. 789, memorie voor Van Goens, 10 Sept. 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I, verv., copie resolutiën raad van Ceilon 14 Oct. 1662; Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662.

zouden geraken¹⁾. De laskaren, die met de expeditie medegingen, behoorde men evenals hun familieleden goed te beloonen²⁾.

Om de troepen te laten landen werden in Tutucorin, evenals bij de vorige onderneming, een 25 tal kleine vaartuigen in gereedheid gebracht³⁾. Deze konden echter daar niet worden weggesleept en daarom werden voor de landing de jachtjes Parkijt, Sterre en Zeeblom bestemd, waarvan het laatste in een storm verging. Op dit jachtje bevond zich Darcycour, de opperchirurgijn der expeditie, de man van wien Wouter Schouten zoo'n gunstig getuigenis geeft, en die nu een ellendigen dood in de golven vond⁴⁾.

Van Goens kreeg last zoo noordelijk mogelijk aan te houden, opdat hij te Wingurla informaties kon inwinnen over den stand van zaken bij den vijand in Goa en vooral of daar een aanzienlijk hulpeskader uit Portugal binnen gekomen was. In Wingurla moest Van Goens trachten eenige honderden Canarijns (= Konkani)⁵⁾ tot 's Compagnies dienst over te halen om bij de belegeringswerken van Cochin gebruikt te worden tot verlichting van het eigen volk. Hadden de Portugeezen werkelijk een ontzet binnen gekregen, dan moest men overleggen of men de bhare van Goa zou blijven bezetten, de vijandelijke macht afwachten en aanvallen, of dat men met de geheele vloot of een gedeelte ervan naar Cochin zou afzakken, naar gelang van het binnengekomen Portugeesche ontzet. In ieder geval behoorde de heerschappij over de zee aan de Nederlanders te blijven, hieraan toch hing „de gansche reputatie ende het welvaeren van de staet van de Nederlandse Compagnie”.

Volgens de laatste berichten had de vijand in de rivier van Goa acht groote schepen, zowel kraken als galjoenen liggen, maar de Nederlanders vertrouwden erop, dat van die scheepsmacht eenige wel niet meer zeewaardig waren.

Een van de kwesties, die de Hooge Regeering de meeste zorg

1) Kol. Arch. 789, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 25 Juli 1662.

2) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën raad van Ceilon, 14 Oct. 1662.

3) Kol. Arch. 789, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 25 Juli 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën in den raad van Ceilon 27 Oct. 1662; Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 19 Nov. 1662.

4) Kol. Arch. 789, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 25 Juli 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663; Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Van der Meyden en raad aan G.G. en Rd., 19 Nov. 1662.

5) Canarijns of Konkani zijn bewoners van Canara.

baarden, was de houding die men tegenover de Engelschen aan te nemen had¹⁾. Men vreesde een openlijke breuk, nu het huwelijk van den Engelschen koning en de Portugeesche prinses inderdaad gesloten was, begeleid van een contract, dat voor de Nederlandsche Oostindische Compagnie zeer nadeelige voorwaarden inhield. Onder voorwendsel de bepalingen van het verdrag uit te voeren, zouden de Engelschen de Portugeesche plaatsen, schepen en goederen in bescherming kunnen nemen om hierdoor paal en perk te stellen aan de Nederlandsche overwinningen. Vier groote schepen, zoo gingen de geruchten, zouden uit Engeland voor rekening van den Engelschen koning naar Indië worden gezonden om de afgestane gebieden over te nemen; hierbij zou de Engelsche Oostindische Compagnie nog acht schepen voegen. Zeer in verlegenheid waren Gouverneur-Generaal en Raden, doordat de heeren in Nederland hen geheel in het ongewisse hadden gelaten over de te volgen politiek in zaken, die zoo „teder” waren en waarin zulke groote misslagen zouden kunnen worden begaan. Evenmin hadden Gouverneur-Generaal en Raden eenig uitsluitsel ontvangen over de gedragslijn, te volgen tegenover den Portugeeschen onderkoning, die met een van de Engelsche koningsschepen naar Indië zou komen. Ongeacht de conflicten, die hieruit zouden kunnen voortvloeien, gaven zij toch aan hun onderhebbenden order dezen vice-roy, was het mogelijk, van boord te lichten en gevangen te nemen²⁾.

In een schriftelijk rapport, dat Van Goens aan de regeering te Batavia overleverde, drong hij erop aan die Portugeesche plaatsen, welke door de Engelschen bezet waren, zonder uitstel aan te vallen. Het richtsnoer van de Compagnie was steeds geweest, de Engelsche schepen uit alle vijandelijke plaatsen te houden, die door de Nederlanders geblokkeerd waren. Maar te dikwijls had dit tot scherpe conflicten aanleiding gegeven, waarbij het directorium in Nederland deze aanspraken niet altijd even krachtig had kunnen staande houden en menigmaal genoodzaakt was geweest de concurrenten schadeloos te stellen. Hetgeen echter niet verloren mocht gaan, was de heerschappij over de Indische zeeën, ten koste van zooveel inspanning en bloed verkregen. En met vooruitzienden blik voorzagen Gouverneur-Generaal en Raden al dat, ging deze heerschappij op de Engelschen over, de ondergang van de Compagnie spoedig volgen zou.

1) Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 22 Aug. 1662; Kol. Arch. 789, memorie voor Van Goens, 10 Sept. 1662.

2) Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss., 26 Dec. 1662.

De orders, die de Hooge Regeering Van Goens medegaf, volgen wat voorzigtiger richtlijnen dan deze zelf zijn superieuren aanbeval. Indien Van Goens Portugeesche schepen of zulke, die hij daar zeker voor aanzag, in zee ontmoette, terwijl zij Engelsche vlaggen in top hadden en er misschien zelfs Engelsche kapiteins aan boord waren, kon hij deze schepen aanvallen en in bezit zien te krijgen, zonder zich iets aan die vlaggen of kapiteins te laten gelegen liggen, uitgezonderd wanneer de bevelhebbers van die schepen origineele acten van de Staten-Generaal of Heeren-XVII konden overleggen, hoewel die brieven of acten met de grootste nauwkeurigheid dienden te worden onderzocht op hun echtheid, „naedien 't bedriegelijke menschen sijn, daer we met te doen hebben”. Alleen op deze wijze konden de „sinisterheden ende bedriegeriën” van de Engelschen worden tegengegaan. Bij verovering van zoodanige schepen moest echter zeer voorzichtig worden opgetreden en geen plundering toegestaan zijn. Alle in beslag genomen goederen behoorde men nauwgezet te inventariseeren ten overstaan van de Engelsche en Portugeesche kapiteins en verdere gezagvoerders, die de opgemaakte inventarissen mede zouden moeten onderteekenen.

Aangaande de Portugeesche forten en sterkten op het vasteland van Indië wilde de Hooge Regeering onderscheid maken tusschen de steden Cochin en Cananoor en de plaatsen ten noorden van Goa gelegen. Cochin diende in ieder geval te worden veroverd zonder rekening te houden met Engelsche vlaggen, die van de versterkingen zouden waaien, met Engelsche gouverneurs, kapiteins of andere officieren, die in de steden bevel zouden voeren, of met acten, brieven van bescherming, opdrachten of dergelijke bescheiden, die den Nederlanders zouden worden voorgelegd. Het was voorwaar een listig expediënt, dat de Nederlanders zich voor deze gelegenheid uitdachten. Men moest het namelijk zoo voorstellen, alsof de belegering van Cochin sinds het voorjaar 1662 feitelijk niet opgebroken was. Slechts door den opkomenden regenmoesson waren de Nederlanders gedwongen geworden „een weynich ter sijden te wijcken”¹⁾. Die zijdelingsche uitwijking was wel wat ver gegaan en het stond te bezien of dit argument de Engelschen tevreden zou stellen. Het was niet waarschijnlijk, dat binnen Cochin en Cananoor reeds Engelschen binnengekomen waren, daar na het vertrek der Nederlanders in het

¹⁾ Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662; Kol. Arch. 789, memorie voor Van Goens, 10 Sept. 1662.

voorjaar de zee niet meer bevaarbaar was geweest; bovendien was Godske reeds zeer vroegtijdig naar de Kust vertrokken.

Om Goa en de plaatsen verder naar het noorden gelegen, behoefde Van Goens zich minder te bekommeren. Hadden deze de Engelsche bescherming aangenomen, dan kon men volstaan met een protest over het groote nadeel, dat de Nederlandsche Republiek werd aangedaan, maar zonder een aanval op de Engelschen te wagen. Deze plaatsen werden voor de Compagnie niet van zoo groot belang geacht, dat men daarvoor de risico van een ernstig conflict met Engeland wilde loopen.

Ontmoette de Nederlandsche vloot Engelsche schepen in volle zee, waarvan men met gegronde reden kon vermoeden dat zij Portugeezen of Portugeesche goederen in hadden, dan zouden deze vaartuigen aan een visitatie moeten worden onderworpen, maar ook dit behoorde met de meeste „discretie en beleeftheyt” te geschieden, zonder dat men zich iets om de scheldpartijen der Engelschen bekreunde. Onder behoorlijke inventarisatie moesten die verboden personen en goederen uit de schepen worden gelicht, welke men dan verder ongehinderd hun weg kon laten vervolgen. Indien de Engelschen Portugeesche havens wilden binnenloopen, moesten uit hun schepen worden gelicht alle goederen van contrabande, als kruit, lood, kogels, geschut en andere wapens, salpeter, zwavel, ijzer etc. Werden die plaatsen te water en te land door de Nederlanders belegerd, dan diende hun ieder binnenkomen te worden belet¹⁾.

Het was in deze aangelegenheid der Engelschen, dat de opvattingen van de Hooge Regeering en Van Goens uiteengingen, maar evenmin droeg het krijgsplan van het hooge college geheel Van Goens' goedkeuring weg. Hij had het liefst gezien, dat de vooruitgezonden schepen niet eerst naar Goa, maar regelrecht naar Cochin waren gezeild om daar te arriveeren vóór de stad nog eenige versterking had ontvangen. Volgens Van Goens zou Cochin zich terstond hebben overgegeven en dan zou tijd gewonnen zijn om ook de verdere plaatsen, in het bijzonder Goa en Diu, te veroveren. Voorzichtiger waren echter Gouverneur-Generaal en Raden, die zich in ieder geval wilden verzekeren tegen een onverhoedschen aanval van een sterke Portugeesche vloot.

Over deze en andere kwesties moet de atmosfeer in het hooge college, terwijl Van Goens zijn meeningen uiteenzette, soms wel zeer

¹⁾ Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd. 22 Aug. 1662; Kol. Arch. 789, memorie voor Van Goens, 10 Sept. 1662; Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662.

gespannen zijn geweest. Hoe beklagt hij zich niet tegenover zijn heeren en meesters in Nederland over de „gepassioneerdeheid”, die de Gouverneur-Generaal over zijn „vrijmoedicheit” toont en de wel zeer „cleyne affectie”, die men hem te Batavia toedraagt¹⁾.

Van Goens werd gelast, als hij voor Wingurla geen onraad bespeurde, met de geheele vloot naar Cochin af te zakken. Men hoopte, dat de Portugeezen hierdoor zoo den moed zouden verliezen, dat zij zich misschien zonder dat een bestorming noodig zou zijn, overgeven zouden. Na een welgeslaagde landing achtten Gouverneur-Generaal en Raden het noodzakelijk, dat Van Goens eenige schepen van voor Cochin terugzond naar Goa om te beletten, dat uit die plaats versterkingen aangevoerd konden worden. Gaven de Portugeezen zich in Cochin niet dadelijk over, dan moest de belegering met alle kracht worden hervat. Na een vermeestering van de stad, had Van Goens de krijgsmacht snel voor Cananoor te brengen, dat naar men hoopte wel geen sterken weerstand zou bieden. Door de verovering van beide plaatsen zou de V. O. C. meester zijn van de geheele Malabarkust. Om den handel in peper en de productie van de wilde kaneel te kunnen beheerschen en zich te verzekeren van de trouw der Malabaarsche vorsten, oordeelde de Hooge Regeering het dienstig de stad Cochin na ontmanteling te voorzien van een klein fort aan den rivierkant, in de hoop, dat de handel de onkosten zou goedmaken. Grootte verwachtingen koesterden Gouverneur-Generaal en Raden ook van de opbrengst van het Cochinsche timmerhout. De grootste zuinigheid werd Van Goens bij al zijn bemoeiingen door het hooge college aanbevolen en daarom oordeelden Gouverneur-Generaal en Raden het niet gewenscht, dat ook Coylan en Cranganoor van sterkten werden voorzien. Hier was het voldoende slechts een handelsfactorij te vestigen, tenzij Van Goens oordeelde, dat te Cranganoor het oude kasteel tot een loge kon worden omgebouwd. Daarin zou dan een bezetting van 25 à 30 man gelegerd moeten worden, om te dienen zoowel tot verzekering van 's Compagnies bezittingen aldaar als om den samorijn tot ruggesteun te strekken tegen Portugeezen en hun aanhangers, waarvan er nog verschillende in die landen zouden verblijven. Het was in het belang van de V. O. C., dat de oude vijandschap tusschen den samorijn en Cochin werd bijgelegd om hun landen tot rust te brengen. Als de V. O. C. meester van Cochin was, kon

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 10 Sept. 1662.

zij die aangelegenheid naar eigen wensch leiden, en bewerken, dat er een vast verdrag tusschen den samorijn en de andere omliggende vorsten werd gemaakt. Het model van een dergelijk ontwerp-tractaat gaf men Van Goens bij zijn instructie mede ¹⁾. Hierin werd bepaald, dat de samorijn in het bezit bleef van al het land, van ouds door hem bezeten, met dien verstande, dat de koning van Cranganoor zijn oude rechten behield. Het eiland Baypin zou onder de heerschappij van den tegenwoordigen heer, den Palieter, blijven, als leenman van den samorijn, terwijl deze Palieter en zijn erfgenamen de Compagnie als hun beschermheer zouden erkennen. De heerschers van de landen van Chanotte, Parou en Mangatti behoorden de contracten, met de Compagnie afgesloten, te handhaven en zoowel de V. O. C. als den samorijn als hun beschermheeren te erkennen. De koning van Cochin behield de landen van Angiecaimal, Castello de Sima en het land van Cochin tot voorbij Poracad. De vorst van Poracad werd als onderdaan van den koning van Cochin opgenomen in het verdrag. Bij weigering moest hij tot deelname worden gedwongen. De reeds zeer oude koningin van Cochin zou, zoolang zij leefde, in haar oude waardigheid blijven.

Alleen aan de V. O. C. mocht alle peper en wilde kaneel tegen een vast te stellen prijs worden verkocht. Van de wilde kaneel behoorde de V. O. C. zoo weinig mogelijk op te koopen; verhinderd moest worden, dat zij uitgevoerd werd, daar deze kaneelhandel de Compagnie in verband met haar Ceilonsche kaneel slechts schade zou toebrengen. De inlanders waren meer geneigd de goedkoope canella de mato, al was deze ook van minder fijne kwaliteit, te koopen, dan de Ceilonsche kaneel, die de V. O. C. zeer op prijs hield ²⁾.

De Hooge Regeering hoopte, dat, als men de vorsten een schadeloosstelling in den vorm van een afkoopsom verleende, zij er wel voor te vinden waren, de wilde kaneel in hun landen te doen uitroeien. Werden in die landen dan andere gewassen, b.v. peper aangeplant, dan kon dit voor de V. O. C. niet anders dan voordeelig zijn. Op te zware lasten mocht deze politiek de Compagnie weer niet te staan komen, daar de wilde kaneel niet enkel in Malabar voorkwam, maar op nog vele andere plaatsen in Indië groeide. Het werd aan Van Goens' wijs beleid overgelaten, hoe hij met de vorsten tot een over-

¹⁾ Kol. Arch. 789, memorie van G.G. en Rd. voor Van Goens, 10 Sept. 1662.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van der Meyden en raad aan G.G. en Rd., 16 Aug. 1662; Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662.

eenstemming zou geraken; of hij met hen gezamenlijk een contract sloot of met ieder afzonderlijk onderhandelde. Vooral diende Van Goens den vorst van Calicoylan niet te vergeten, die naar zijn bevindingen, evenals de vorstin van Coylan, schatplichtig aan den koning van Trevancore was. Om de vorsten tot onderhouding van de tractaten te dwingen, was het vereischt, dat te Cochin, welke stad de hoofdplaats van de Kust zou worden, een bekwaam opperhoofd werd aangesteld, die gematigd optredend de goede verstandhouding met de vorsten zou kunnen bewaren. In Calicoylan resideerde nog steeds Reynier van Serooskercken. Op het zeer ongunstig rapport, dat Van Goens over hem uitbracht en dat vooral op 's mans moreel verval betrekking had, werd deze door de Hooge Regeering ontslagen. Juriaen Hendrick Willingh zou hem vervangen¹⁾.

Als de V. O. C. meester van de Malabarkust was, achtte de Hooge Regeering het noodzakelijk, dat Van Goens alle Portugeezen en hun aanhang vandaar verdreef om alle intriges van die lieden bij de Indische vorsten en inheemsche bevolking te voorkomen. Slechts de inlandsche Christenen konden blijven wonen en mochten hun godsdienst vrij uitoefenen. Wellicht zouden zij op den duur „door beleefde bejegeningen wel tot beter verstant” te brengen zijn.

Ten zuiden van de rivier van Coylan mochten slechts inlandsche en geen Europeesche geestelijken verblijven. Ten noorden van die rivier zou de Compagnie op advies van Van Goens de Europeesche geestelijkheid nog tolereeren om de gemoederen van de Indische bevolking niet te veel te verontrusten, mits dat deze geestelijken den eed van trouw aan de Compagnie zouden afleggen en zich als getrouwe onderdanen zouden gedragen²⁾). Om de inlanders tot het Calvinisme te bekeeren, was de aanwezigheid van een „geleert ende saghtsinnig” predikant te Cochin noodig. Hiertoe bevalen Gouverneur-Generaal en Raden Henricus Wallius aan, twee andere zouden nog volgen³⁾.

Bij tijdige vermeestering van Cochin en Cananoor wenschte de Hooge Regeering de expeditie te zien voortgezet. Van Goens moest

1) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., kort relaas van Van Goens aan G.G. en Rd., 29 Aug. 1662; Kol. Arch. 789, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 10 Sept. 1662; Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Juriaen Hendrick Willingh te Calicoylan aan C. Valckenburg te Tutucorin, 4 Dec. 1662.

2) Kol. Arch. 789, memorie van G.G. en Rd. voor Van Goens, 10 Sept. 1662.

3) Kol. Arch. 789, memorie van G.G. en Rd. voor Van Goens 10 Sept. 1662; idem, G.G. en Rd. aan Van der Meyden te Ceilon, 10 Sept. 1662; Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662.

dan met de vloot voor Goa verschijnen, een verovering van die plaats zou echter met groote moeilijkheden gepaard gaan, daar de stad vooral aan den zeekant door haar kasteelen zeer sterk was. Beter aanzien verkreeg de zaak, indien bij Van Goen's verschijning voor Goa eenige Byapursche grooten de Nederlanders steunden, door de stad van de landzijde te belegeren. Van Goens moest bedektelijk voorstellen in die richting doen en hun, „gierige grijpvogels” zijnde¹⁾, een gedeelte van den buit beloven. Een audiëntie bij den koning ten hove om deze kwestie ter sprake te brengen, zou te veel tijd kosten en werd Van Goens afgeraden. Had Goa echter aanzienlijke versterkingen binnen gekregen, dan viel aan de uitvoering van deze plannen niet te denken. Bij een eventueele verovering van de stad moest deze niet met garnizoen worden bezet, maar diende men haar uit te plunderen en in brand te steken — ook de forten aan den zeekant —, vervolgens kon men de stad dan aan den vorst van Byapur overdragen op voorwaarde geen Portugeesche of andere Europeanen daar toe te laten, nog minder forten of sterkten te laten bouwen. Over het verkrijgen van de toestemming van den Byapurschen koning maakte de Hooge Regeering zich geen zorgen. Ook deze zou met een deel in den buit worden tevreden gesteld.

Aan de verovering van Diu gaven Gouverneur-Generaal en Raden echter de voorkeur boven die van Goa. Vermeesterde men deze stad, dan diende zij in bezit gehouden en van een bezetting te worden voorzien. Ook Van Goens, die de plannen der Engelschen zeer vreesde, drong sterk aan op de inname van die stad²⁾. Het was te hopen dat die onderneming tegen Mosambique eveneens succes had. De andere plaatsen, die de Portugeezen nog op de kust bezaten, zooals Bassin, en Chaul werden door de Hooge Regeering van minder belang geacht en zouden de Compagnie vanzelf zonder veel tegenstand toevallen, maar deze plaatsen moesten dan worden overgedragen aan den Groot-Mogol, op dezelfde voorwaarden als Goa aan den koning van Byapur. Vrijdom van tol diende de Compagnie in ieder geval voor zich te reserveeren. Bij verovering van al deze plaatsen baarde het der Hooge Regeering de meeste zorg, waar men met alle Portugeesche gevangenen heen moest. Men kon onmogelijk allen op de Nederlandsche schepen vervoeren en besloot daarom de vrouwen, kinderen en oude lieden, dus degene, die niet in staat waren wapens te dragen,

¹⁾ Kol. Arch. 789, memorie van G.G. en Rd. voor Van Goens, 10 Sept. 1662.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 10 Sept. 1662.

in de buurt van Goa aan land te zetten en slechts de weerbare mannen gevangen te houden en indien sommige plaatsen zich bij accord overgaven, zou men op der Portugeezen woord moeten vertrouwen.

Gouverneur-Generaal en Raden bevalen Van Goens aan, dat als de vijand geen groot hulpeskader had binnen gekregen en er Nederlandsche schepen voor de kust gemist konden worden, deze weer naar Batavia terug te zenden. Ook de inlandsche hulptroepen, Mardijkers, Bandaneezen etc., werden zoo spoedig mogelijk terugverlangd. Tot administrateur van de expeditie werd Jacob Borchorst benoemd.

De Hooge Regeering kwam Van Goens tegemoet in zijn wensch de militaire opdracht niet te combineeren met die van de visitatie der kantoren, „alsoo de krijsoccupatie wel een geheel man nodig had”¹⁾.

Voor Van Goens vertrek werd de vriendschap met de aan de Compagnie verbonden vorsten verstevigd, vooral van hen, wier landen in de nabijheid van de Malabarkust lagen. Raja Singa ontving een complimenteus briefje, de teuver werd met een olifant verblijd²⁾.

Sedert het opbreken van de Nederlandsche krijgsmacht in Maart 1662 hadden de Portugeezen te Cochin slechts een klein ontzet van drie fregatten met volk, geld en benoedigheden binnen gekregen, juist kort vóór de komst van Godske op de Kust. Een ontzet van drie navetten in Mei naar Cochin gezonden, bemand met 100 Portugeezen en geladen met ammunitie en geld was door een storm genoodzaakt in een rivier van Canara te vluchten, waar de vaartuigen door den neyk in beslag genomen werden. Slechts het volk mocht naar Goa terugkeeren. De Portugeezen hadden gaarne wraak genomen en een oorlogsarmada naar des neyks kusten gezonden. Voorloopig bepaalden zij zich ertoe de goederen van onderdanen van den neyk in beslag te nemen.

Het in Cochin binnengekomen ontzet beteekende echter weinig, gezien de groote desertie, die dagelijks plaats vond. Wel 100 beproefde Portugeesche soldaten waren het land ingevlucht; hiervoor kregen de Portugeezen in de plaats slechts zwakke ongeoeffende toepassen en inlanders, voor een gedeelte zelfs nog kinderen³⁾.

1) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad van Ceilon, 14 Oct. 1662.

2) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad van Ceilon, 14 Oct. 1662.

3) Toepassen waren vrije Christen-inlanders op Malabar, Coromandel en Ceilon, veelal vrij gelaten slaven, zie Stapel-Van Dam bk. II 2, glossarium; Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie rapport van Godske aan G.G. en Rd., 19 Dec. 1662.

Eenige pogingen der Portugeezen om na het vertrek van de Nederlandsche vloot de Nederlanders van Paliport te verdrijven, mislukten door het onversaagde optreden van de daar achtergelaten garnizoenen¹⁾. En spoedig kregen deze den steun van den inmiddels op de Kust aangekomen Godske met de schepen Beurs van Amsterdam, Vlieland en Meyboom. Een voorspoedige reis had Godske reeds 1 September in de buurt van Goa en Wingurla gebracht. Naar Wingurla werd door Godske de Vlieland afgezonden om over de situatie der Portugeezen inlichtingen in te winnen en het opperhoofd aldaar van de aanstaande expeditie op de hoogte te stellen. De inheemsche Canarijns, die Godske trachtte over te halen met hun vaartuigen in dienst der V. O. C. te treden, toonden hiertoe weinig lust en wenschten niet op gevaarlijke plaatsen tegen de Portugeezen gebruikt te worden²⁾. Het duurde eenige dagen voor de Vlieland met de gewenschte informaties terugkeerde. 10 September kwam Godske met twee schepen voor de rivier van Cranganoor, terwijl 15 September de Vlieland zich hierbij voegde. Groote vreugde veroorzaakte dit bij de achtergebleven Nederlanders en ook bij de verbonden vorsten, vooral toen zij vernamen, dat een sterke vloot nog volgde. Deze Malabaren hadden aanvankelijk geloof gehecht aan de geruchten, door de Portugeezen uitgestrooid over het te verwachten Portugeesch-Engelsch eskader, en waren daardoor zeer bevreesd, dat het verbond met de Nederlanders hun wel eens duur te staan kon komen. De samorijn was kort voor Godske's komst plotseling overleden, waarschijnlijk vergiftigd op aanstichten van één der erfprinsen, de z.g.n. „oude prins”, die regent over den bijna achterlijken opvolger werd. Terwijl de overleden samorijn een bekwaam en kundig man was, had zijn opvolger zelfs niet het volle gebruik van spraak en ledematen; half verlamd, was hij ook geestelijk niet volwaardig en een werktuig in handen van den ambitieuzen „ouden prins”, die de Compagnie veel minder goed gezind was dan de overleden samorijn. Maar ook deze laatste had na het vertrek der Nederlanders weer naar de zijde der Portugeezen overgeheld en verklaard, dat als er niet spoedig een Nederlandsche vloot uit Batavia verscheen, hij zich

1) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van der Meyden en raad aan G.G. en Rd., 16 Aug. 1662; Kol. Arch. 789, instructie van G.G. en Rd. voor Godske, 22 Juli 1662.

2) Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie rapport van Godske aan G.G. en Rd., 19 Dec. 1662; idem, copie miss. van Van der Meyden en raad aan G.G. en Rd., 19 Nov. 1662; Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662.

weer naar Calicut zou terugtrekken. Hij begon de Nederlanders al verwijten te maken, dat zij hem in die situatie hadden gebracht en bewees hiermede hoeveel staat op hem en zijn landgenooten te maken was en welke hulp de Nederlanders bij een slechten afloop te wachten hadden. Buitengewoon van pas kwamen nu deze vooruitgezonden schepen, waardoor de vorsten weer op het goede pad gebracht werden.

Door het overlijden van den samorijn bood Godske de vorsten niet de hem uit Batavia medegegeven brieven aan, daar in Malabar regeerende koningen geen brieven, aan hun voorgangers gericht, mochten aannemen, en, om geen jalouzie te verwekken, werden ook de brieven aan den koning van Cranganoor en Palieter ingehouden. Maar dit belette Godske niet bij die vorsten aan te dringen op spoedige zending van hulptroepen tot algeheele bezetting van het eiland Baypin, waar aan de noordzijde de Nederlanders in Paliport reeds een sterkte bezaten, opdat men tegen de komst van de Nederlandsche vloot gereed mocht zijn de stad Cochin aan den zuidkant aan te vallen. Maar meer met woorden dan met daden toonden de vorsten zich hiertoe genegen.

Daar Godske zijn krijgsmacht voldoende acht tot verovering van het eiland, besluit hij niet langer te dralen en met of zonder hulp van den samorijn den aanval te wagen. Door de bezetting van Baypin hadden de Nederlanders het in hun macht de stad Cochin van den aanvoer van padie¹⁾ af te snijden. Van dit product vormde Baypin voor Cochin de voorraadschuur. Bij de komst van de Nederlanders was het gewas juist rijp om geoogst te worden.

Met negen van de beste compagnieën, uit 573 koppen bestaande, trekt Godske op. In Cranganoor bleven nog 250 en in Paliport 41 man onder bevel van Verspreeet achter. Godske ontmoet op zijn weg niet den minsten tegenstand en na een marsch van twee dagen komen de Nederlandsche troepen 14 September in de overblijfselen van hun legerplaats der vorige expeditie. De Palieter zendt volgens belofte 200 nairos. Ook de samorijn, nadat men veel keeren bij hem had moeten aandringen, verschijnt met eenige nairos in het veld, maar zoo weinig volgelingen had deze vorst, dat de Nederlanders hem meer moesten beschermen, dan dat hij hun hulp verleende. Niettegenstaande hij den zwaren arbeid van de Nederlandsche soldaten zag, verzocht hij van deze troepen een honderd man tot een lijfgarde, een verzoek dat de Nederlanders groote ergernis gaf en dat zij hem als een onbeschaamdheid aanrekenden. Zij weigerden, waarop de samo-

¹⁾ padie = rijst.

rijn zijn eisch op vijftig verminderde. De Nederlanders weten dit optreden aan den prins-regent, die op deze wijze verschoond hoopte te blijven om nog meer nairo's te moeten ontbieden. Toen de Nederlanders hem ook het laatste verzoek weigerden, klaagde hij over de hooge legeronkosten voor een zaak, die hij van zoo weinig belang achtte, hiermede wel scherp 's Compagnies belang en het zijne van elkaar scheidend. En zelfs een vrij gevaarlijke situatie, waarin de samorijn en zijn troepen geraakten, bracht hem niet tot meer activiteit. De Portugeezen hadden namelijk vernomen met welke zwakke strijdkrachten de vorst opgetrokken was, en daar zij niets tegen de Nederlanders durfden te beginnen, wilden zij nu den samorijn in het nauw brengen. Op een nacht poogden zij, vergezeld van 300 Cochinsche nairo's, in 7 fregatten te landen en de legerplaats van den samorijn te bereiken, die op dat tijdstip en in die plaats moeilijk door de Nederlanders kon worden ontzet. De Cochinsche nairo's, beziel van den alouden haat tegen den heerscher van Calicut, wilden den vorst doodden en dit gelukte hun bijna. Tot in zijn slaapvertrek drong een aantal vijandige nairo's door, daar het grootste gedeelte van de samorijnsche troepen door een valsch alarm naar de andere zijde van het legerkamp was gelokt. De samorijn wist zich, dank zij de duisternis, te verbergen tot hij door zijn nairo's ontzet werd, die de Portugeezen op de vlucht dreven. Maar dit voorval had toch geen versterking van de samorijnsche troepen ten gevolge, ongeacht de belediging, den samorijn aangedaan.

Tegenover Cochin gekomen, merkten de Nederlanders, dat de vijand alle huizen en gebouwen op het eiland tegenover de stad had laten afbreken, behalve de kerk Nossa Sta de Boa Esperance¹). Ook alle boomen waren gekapt, waardoor een vrij schootsveld verkregen was en de Portugeezen een naderenden vijand tijdig konden afweren en zijn overtocht over de rivier beletten.

Onmiddellijk richtten zij dan ook een hevig vuur op de Nederlandsche troepen, maar berokkenden dezen slechts weinig schade; de Nederlanders op hun beurt begonnen onmiddellijk zich aan den mond van de rivier te versterken, waar zij den toegang beheerschten, en een verschansing opwierpen om zoowel beveiligd te zijn tegen de vijandelijke kanonnade als tegen een onverhoedschen aanval. Gemakkelijk was de arbeid niet, daar de benodigde klapperboomen nu van veel verder moesten worden aangevoerd dan bij de eerste belege-

¹) Volgens de kaart van het beleg van Cochin: St. Franciscus. (A. R. A. Buitenl. kaarten Inv. no. 894.)

ring. Maar 24 September was de schans Nieuw Orangie, voorzien van 4 punten en een wal rondom, gesloten. Nog dichterbij den mond van de rivier, onder bescherming van de schans, werd een batterij met vijf stukken zwaar geschut opgesteld. Geen schip kon nu de rivier binnen varen of het moest dertien van dergelijke stukken passeeren. Om de verdere punt van het eiland naar het oosten toe te beveiligen, werd de kerk Nossa S^{ra} de Boa Esperance door de Nederlanders tot een sterkte gemaakt en door drie compagnieën bezet. Vanuit een batterij op de meest oostelijke punt van het eiland belemmerden de Nederlanders den toegang van Cochin naar het binnenwater. Eenigen tijd later wierpen zij, gezien den grooten afstand, halverwege tusschen de schans en de kerk, op de plaats van het afgebroken huis van den bisschop, daar waar de rivier het smalst en de stad dus het dichtstbij gelegen was, nog een kleine afgesloten verschansing op, die met een compagnie bezet werd. Vooral 's nachts hadden nu de patrouilleerende schildwachten minder gevaar om door den vijand overvallen te worden. Op deze wijze was de stad aan de rivierzijde over den geheelen tegenoverliggenden oever van Baypin geblokkeerd, terwijl 's Compagnies schepen de stad aan de zeezijde afsloten.

De Portugeezen, die niet verwacht hadden dat er buiten de drie Nederlandsche schepen nog andere volgen zouden, werden door twee overgelopen Franschen uit dezen waan geholpen. Met koortsachtige haast trachtten zij nu ook de stad aan de zeezijde te versterken, gelijk zij dit reeds aan de landzijde hadden gedaan onmiddellijk na het vertrek der Nederlanders in het voorjaar 1662. Hier waren de verdedigingswerken van de stad aan de buitenzijde met een palissadeering en loopgraven vermeerderd¹⁾. Het maken van deze dubbele versterkingen aan den zeekant konden de Nederlanders tot hun spijt niet verhinderen.

Om de desertie in het Nederlandsche leger, die zich niet tot de beide Franschen beperkte, te voorkomen, werd het volk, opdat zij „geen reden tot quade gedachten” kregen, zoo goed mogelijk behandeld. Inplaats van dagloon kreeg het gezamenlijk boven de dagelijksche hoeveelheid arak een som van 350 realen, waarmede het zich niet alleen tevreden, maar zelfs dankbaar toonde!

Voor het vertrek van Cranganoor had Godske de jachten Roode Leeuw en Kat, benevens de sloepen Kaneeltak en Snoek, buiten de

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan Van Wijck in Perzië, 15 Jan. 1663.

rivier laten brengen, waar zij met de andere schepen op de vijandelijke fregatten, die tot ontzet van Cochin mochten pogen binnen te komen, moesten kruisen. Toch wist nog één Portugeesch vaartuig aan deze blokkade te ontsnappen.

De Vlieland werd na terugkomst uit Wingurla naar Coylan gezonden om vandaar troepenversterking te halen. Aan de signati moest worden aangezegd: de bevestiging door Gouverneur-Generaal en Raden van het onlangs gesloten contract, onder belofte, dat haar de resteerende 1000 realen zouden worden uitbetaald en het kanon teruggegeven. Maar het bleek, dat de koningin ondanks haar contract met de Nederlanders de Portugeezen niet uit haar land had gezet. Vermoedelijk wilde zij hiermede wachten tot de Nederlanders Cochin veroverd hadden en er geen gevaar van de Portugeezen meer te duchten was.

Hoe slecht de toestand van de Portugeezen in Cochin was en met welk groot gebrek aan volk, geld en ammunitie zij te kampen hadden, bleek de Nederlanders uit een brief d.d. 21 September 1662 van den gouverneur Ignacio Sermento aan den gouverneurs van Goa, die de samorijsche nairas in handen viel en door hen aan de Nederlanders werd overgeleverd. Sermento schreef aan zijn gouverneurs, dat geen volk genoeg in de stad aanwezig was om alle posten te bezetten, de voorraad buskruit werd reeds aangesproken en het geld, met de drie fregatten ontvangen, was geheel uitgegeven, zoodat de soldaten hun soldijen niet meer uitbetaald kregen. Wat baatten wallen en bolwerken als de menschen en de materialen ontbraken om die te verdedigen¹⁾. Op ontzet was niet te rekenen, daar bijna alle toegangen tot de stad in handen van de Nederlanders waren, terwijl de kust door de schepen geblokkeerd werd. Slechts de verbinding met het land van den grooten Caimal was nog niet verbroken, waarlangs de stad overvloedigen toevoer van levensmiddelen verkreeg. Deze heerscher toonde aanvankelijk weinig lust aan 's Compagnies wensch om dezen toevoer af te snijden, gehoor te geven, bevreesd, dat de Portugeezen uit wraak zijn land Angiecaimal zouden verwoesten. Maar om zich bij de Nederlanders niet verdacht te maken en te toonen, dat hij niet in verbinding met de Portugeezen stond, had deze Malabaarsche groote zich drie dagen reizens landwaarts in begeven en

¹⁾ Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie rapport van Godske aan G.G. en Rd., 19 Dec. 1662; Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan Van Wijck in Perzië, 15 Jan. 1663.

wachtte daar de komst van de Nederlandsche vloot en de landing van de Nederlandsche troepen af en zou dan wel die partij kiezen, die de overhand verkreeg.

Terwijl Godske de werkzaamheden op Baypin beëindigde, verscheen 7 October ¹⁾ voor de reede van Cochin de oorlogsvloot onder bevel van admiraal Hustaert na een niet voorspoedige reis. Het was gelukkig, dat men onderweg geen vijandelijke galjoenen ontmoette, want de Nederlandsche schepen waren zoo zwaar met oorlogstuig geladen, dat men met de meesten onmogelijk slag had kunnen leveren.

Nog denzelfden dag, dat Hustaert landde, riep hij den legerraad bijeen, en legde de leden het voorstel van een onmiddellijke bestorming van de stad voor, het plan dat Gouverneur-Generaal en Raden hem op advies van Van Goens ter uitvoering hadden aanbevolen, maar geen der leden ging hiermede accoord. Hustaert zelf had gaarne Van Goens' advies gevolgd, daar hij vreesde dat een formeele belegering met groote moeite, tijd en onkosten gepaard zou gaan, vooral als men het weer op dezelfde wijze als het vorige jaar zou moeten aanvangen. Maar ook hij moest den Raad toegeven, dat een bestorming wel zeer groote risico's met zich medebracht, vooral door de uitgebreide versterkingen, die de vijand ook binnen de stad had aangelegd. Met het bestormen van de wallen was men lang niet meester van de stad, maar had men de zwaarste gevechten nog voor den boeg.

Daar geen secours uit Portugal in Goa verwacht werd en evenmin uit die stad een eskader Cochin te hulp zou komen ²⁾, geloofde Hustaert de order van de Hooge Regeering om een deel van zijn schepen naar het Noorden te zenden tot bezetting van de „bhare”, ongedaan te mogen laten. Te zeer had hij het scheepsvolk voor de belegering noodig. Van de Engelschen verwachtte Hustaert voorloopig geen inmenging, hoewel de Portugeesche bevelhebber Sermento zijn menschen hiermede moed insprak.

Nadat Hustaert's soldaten op het eiland Baypin aan land waren gegaan, deden zich twee mogelijkheden voor: men kon eerst probeeren het Papeneiland te bezetten, of men kon een landing aan den zuidkant van de stad wagen om Cochin ook van die zijde te belegeren. Het bezit van het Papeneiland zou de Nederlanders in staat stellen den vijand allen toevoer naar het binnenwater af te snijden, en dit was noodzakelijk, wilde de belegering eenig effect hebben. Toch gaf men

¹⁾ Volgens Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662, 17 October 1662 (fol. 390 e.v.).

²⁾ Zie ook Kol. Arch. 1128, O.B. 1663, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662.

de voorkeur aan een landing aan den zuidkant; gebrek aan vaartuigen om de elf vijandelijke fregatten te kunnen weerstaan, was hiervan de oorzaak. Slecht weer en de tijd die verstreek door het afhalen van de landingsvaartuigen, maakten dat men de landing nog een tiental dagen uitstelde. Terwijl in Cranganoor 150, op Baypin 180 en in Coylan 168 soldaten achtergelaten werden, voegden de kapiteins Poolman en Schuylenburg zich met 268 militairen uit die garnizoenen bij het leger¹⁾. 28 October landde Hustaert met 1600 man ongeveer 2 mijlen ten zuiden van de stad²⁾. Voor de landing waren, bij gebrek aan de Maduræesche vaartuigen, gebruikt het galjoot Parkiet, de Ster en Cabo Jacques³⁾. Zes vaandels Portugeezen en een 2000 nairos wachtten de Nederlanders op om hun landing te beletten. De Portugeezen boden verbitterden tegenstand, maar de Nederlanders wisten hen op de vlucht te drijven met achterlating van 4 à 5 dooden en 2 gevangenen. Van een gevangen Portugees vernamen zij, dat binnen Cochin in garnizoen waren 17 compagnieën soldaten van c. 30 koppen. Met twee compagnieën toepassen zouden dit niet meer dan 600 man zijn, een kleine bezetting voor zulk een groote stad.

De Nederlanders sloegen hun legerplaats 's nachts in de St. Janskerk op. Zij merkten, dat de vijand zijn verdedigingswerken veel meer versterkt had dan verleden jaar.

Cochin ligt op een landtong, begrensd in het oosten en noordoosten door een uitgestrekt haf, in het noorden door een kanaal, waardoor het haf in verbinding staat met de zee tusschen de landtong en het eiland Baypin. In het westen is de zee. Portugeesch Cochin besloeg een segment, ongeveer een derde gedeelte van een cirkel, waarvan het middelste gedeelte van den boog naar Baypin was gericht, terwijl de koorde gevormd werd door een muur, die ongeveer liep van het noordoosten naar het zuidwesten, en op deze wijze het Portugeesche van het inheemsche Cochin scheidde. In het zuiden liep de koorde van den sector niet door tot zij den boog bij de zee ontmoette, maar de onvolkomen boog en koorde werden verbonden door een muur, naar de landzijde gericht, van $1\frac{1}{4}$ mijl lang. De geheele omtrek was ongeveer 7000 voeten lang. De Portugeezen hadden

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Godske aan Valckenburg te Tutucorin, 5 Nov. 1662.

²⁾ Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Hustaert aan G.G. en Rd., 2 Nov. 1662; Kol. Arch. 1128, orig. gen. miss. 26 Dec. 1662.

³⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 19 Nov. 1662.

zoowel aan de land- als aan de zeezijde 1¼ mijl te verdedigen, met muren en bastions inbegrepen, nog aanzienlijk meer. In den tusschen-tijd, dat de Nederlanders van de Kust vertrokken waren, hadden de Portugeezen ook hier evenals op Baypin alle huizen en kokosboomen laten omhalen en omhakken ¹⁾).

Toevallig vond commandeur Godske aan den zeekant dicht bij de nieuwe Portugeesche versterkingen nog een loopgraaf van het vorige beleg, die onmiddellijk door de Nederlanders bezet werd en waar men ondanks 's vijands hevig kanonvuur een schans wist op te werpen, vanwaar men, evenals men dit op Baypin aan de noordzijde deed, de stad kon beschieten. De kanonnade moest zoo hevig zijn, dat een bres geschoten werd en men een bestorming kon wagen. De kerk van St. Thomé, evenals die van St. Jan buiten de stad staande, was door de Portugeezen nog intact gelaten. Daarom besloten de Nederlanders deze kerk van versterkingen te voorzien en als kwartier voor het leger te laten dienen ²⁾).

In het oude paleis van de koningin van Cochin bevond zich de Portugeesche beschermeling Godorme, die zich in dit gebouw als in een vesting verschanst had. Naar aanwijzingen der Portugeezen was hier een zeer uitgestrekte pagger met zes bolwerken aangelegd, waarbinnen een ruimte was ontstaan groot genoeg om 10.000 man in te legeren ³⁾). Maar bij de landing der Nederlanders werden al deze fortificatiën zonder slag of stoot verlaten en namen Godorme en zijn nairas de vlucht tot vreugde der Nederlanders, die reeds gevreesd hadden dat Godorme hun belegeringswerken zou trachten te verhinderen en zij genoodzaakt zouden zijn geweest hem met een geregeld beleg tot de overgave te dwingen en te verdrijven, hetgeen zeker niet zoo snel zou zijn geschied als bij de eerste vermeestering van dit hof.

Terstond werden in het paleis twee compagnieën gelegerd en binnen de uitgestrekte fortificatiën, waaraan door duizenden menschen moest zijn gearbeid, werd een kleine gemakkelijk verdedigbare vesting gemaakt. Door het bezit van het paleis hadden de Nederlanders hun contrôle over het binnenwater versterkt.

Veel hoofdbrekens kostte het den Nederlanders met hun, in ver-

¹⁾ A. Galletti, *The Dutch in Malabar*, p. 12, 13.

²⁾ Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Hustaert en raad aan G.G. en Rd, 2 Nov. 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Godske aan Valckenburg te Tutucorin, 5 Nov. 1662.

³⁾ Kol. Arch. 1129, copie miss. van Godske aan Valckenburg, 5 Nov. 1662.

houding tot den grooten omtrek van de stad, gering aantal manschappen deze geheel te omsluiten. Zonder hulp van de matrozen was die arbeid geheel onmogelijk. Van een hongerblokkade verwachten de Nederlanders weinig heil. De vijand had groote voorraden rijst in de stad, genoeg om het te kunnen uithouden tot het vertrek van de Nederlandsche schepen bij het begin van den stormtijd. Het meest werkzame middel om de Portugeezen tot overgave te dwingen, was een hevige beschieting van de stad.

Met spanning wachtte Hustaert de aankomst van Van Goens en de benodigdheden en manschappen uit Ceilon. Ook Hustaert heeft dezelfde klachten over de Malabaarsche vorsten als Godske. Zij waren hem komen begroeten, maar beloofden feitelijk alleen het leger van levensmiddelen te voorzien. De vorsten aan de overzijde van het binnenwater, die van Angiecaimal, Beckencoer en Teckencoer, hielden zich nog afzijdig en wachtten af, wie overwinnaar zou zijn. De pretendent van Cochin, Moetadaville had zich in Malabar na het vertrek van de Nederlanders in het voorjaar 1662 zoo weinig veilig gevoeld, dat hij tot in Manaar was gevlucht; daar was hij gastvrij door de Nederlanders ontvangen. De verblijfplaats van de oude koningin van Cochin was de Compagnie geheel onbekend.

Nog voor Van Goens voor Cochin verscheen, verliet Godske Hustaert en zijn leger en vertrok 3 Nov. met de fluit Nieuwpoort naar Batavia. Men had hem niet kunnen overhalen nog langer te blijven, te zeer verlangde hij met de vertrekkende retourschepen naar het vaderland te kunnen terugkeeren¹⁾. Voor Coylan trof Godske Van Goens aan, die daar juist van Ceilon was gearriveerd²⁾.

De beide schepen, waarmede Van Goens van Batavia vertrokken was, waren door tegenstroom van elkaar geraakt. Het Zeepaard, waarop de admiraal zich bevond, kwam hierdoor op de kust van Ceilon ten zuiden van Gale terecht³⁾. Over land reisde Van Goens naar Colombo, waar het Zeepaard 11 October ten anker kwam. Na een oponthoud van 16 dagen kon Van Goens pas onder zeil gaan naar de Malabarkust, waar hij 5 November bij Coylan het jacht Maria terugvond en in de Nieuwpoort zijn gunsteling Godske ontmoette.

¹⁾ Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie miss. van Hustaert en raad aan G.G. en Rd., 2 Nov. 1662.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 9 Nov. 1662.

³⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën raad van Ceilon 14 Oct. 1662.

Zelfs Van Goens weet dezen niet tot blijven over te halen. Voorzien van warme aanbevelingsbrieven van zijn machtigen beschermer voor Heeren-XVII, waarin Van Goens Godske voorstelt als den eenigen man, in staat om Heeren Majores van de Ceilonsche zaken op de hoogte te stellen, zet deze zijn reis naar Batavia voort ¹⁾.

Met 400 oude uitgelezen soldaten en 500 laskaren kwam Van Goens 14 Nov. voor Cochin. Met volle energie zet hij zich aan de hem opgedragen taak. Het leger werd in drie kwartieren verdeeld onder Van Goens, Hustaert en Dupon. Van Goens legerde zich aanvankelijk in de kerk van St. Thomé. Later werd hier echter het ziekenhuis verplaatst ²⁾. Eén van Van Goens' eerste daden na aankomst was het bijeenroepen van zijn legerraad ³⁾, en een der voornaamste punten van bespreking: de beveiliging tegen een Portugeeschen aanval van Goa uit. Daarom besloot men aanvankelijk tot zending van 7 schepen naar de bhare van Goa, die tevens zouden dienen als convooi voor de cargasoenschepen Goutsblom en Achilles, voor Suratte en Perzië bestemd. Men vreesde bovendien, dat als Goa lang onbezet bleef, de vijand een of twee galjoenen zou uitrusten om met koopwaar geladen naar Portugal te zenden ⁴⁾. De zeemacht van de Portugeezen bestond in Goa nog uit 8 galjoenen en kraken, 5 à 6 pataches of galjoots en 40 à 50 fregatten. Niet al deze schepen waren zeewaardig, evenmin hadden de Portugeezen genoeg volk om ze te bemannen ⁵⁾. Een van de kraken was door hen in gereedheid gebracht om naar Portugal te gaan, maar tenslotte toch niet gezonden; waarschijnlijk had de tijding van de belegering van Cochin een te groote beroering in Goa verwekt. Bevreesd, dat na Cochin de aanval Goa zelf zou gelden, versterkten de Portugeezen ook deze stad geducht en in het bijzonder de daarvoor gelegen kasteelen ⁶⁾. Een blokkade van Goa zou het uitloopen van verder ontzet voor Cochin verhinderen

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van voorschrijvens van Van Goens voor den commandeur Godske aan XVII, 9 Nov. 1662.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan Valckenburg, 15 Nov. 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van Van Goens en raad voor Cochin, 22 Nov. 1662.

³⁾ Bestaande uit Van Goens, president; Jacob Hustaert, raad extra-ordinaris; Jacob Borchorst, opperkoopman; Abraham Verspreet, commandeur; Lucas van Weerden, opperkoopman; Pierre Du Pon, sergeant-majoor; Adriaan de Gilde, scheepskapitein.

⁴⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van Van Goens en raad voor Cochin, 22 Nov. 1662.

⁵⁾ Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I verv., orig. gen. miss. 26 Dec. 1662.

⁶⁾ Alsvoren.

en 's Compagnies koopvaardij-schepen voor een vijandelijken aanval behoeden.

Nog voor Van Goens in de legerplaats van Hustaert aankwam, maakte hij reeds plannen tot een verovering van Diu. Vooral als men Cochin niet dadelijk zou kunnen bestormen, oordeelde hij het ondienstig de geheele scheepsmacht gedurende de misschien langdurige belegering werkeloos voor Cochin te laten. Dit waren echter plannen, opgemaakt vóór hij de werkelijke situatie zelf in oogenschouw had genomen¹⁾. Toen moest zelfs het wegzenden van de zeven blokkadeschepen uitgesteld worden tot na de bestorming, die men van plan was te wagen na een hevige beschieting, als alle batterijen in gereedheid waren gebracht. Zoowel bij de bestorming als bij de belegeringswerken zou men de matrozen en de bosshieters om het geschut te bedienen²⁾ onmogelijk kunnen missen; daarbij zou het vertrek van een zoo groot deel van het eskader op vriend en vijand een heel slechten indruk maken en de Nederlandsche soldaten den moed doen verliezen³⁾.

Van een directe bestorming van Cochin moet ook Van Goens, wegens de ongedacht sterke situatie voorloopig afzien. De belegeringswerken aan den zuidkant van de stad vorderden ondertusschen goed. Bij het strand, halfweg de St. Janskerk, die tot magazijn werd ingericht, wierpen de Nederlanders een pagger of verschansing op. Hiervoor werden achter elkaar twee batterijen geplaatst, vanwaar men met zes stukken geschut de kerk Nossa S^{ra} de Gratia, een zeer hoog gebouw, dat ver boven de fortificatiewerken uitstak en een gemakkelijk doelwit vormde, en het gelijknamig bolwerk kon beschieten. Ook voor het volgende bolwerk, St. Lasaro, ongeveer in het midden van den zuidelijken muur gelegen, was een batterij bijna voltooid. Tenslotte werd ook bij den rivierkant een kwartier opgeslagen⁴⁾. Sinds

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 9 Nov. 1662.

²⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663.

³⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad van Cochin, 14 Dec. 1662.

⁴⁾ Zie Buitenlandsche kaarten no. 894. Voor het tweede beleg van Cochin: Kol. Arch. 1130, O.B. 1663 II, copie rapport van Godske aan G.G. en Rd., 19 Dec. 1662; idem, copie miss. van Hustaert en raad aan G.G. en Rd., 2 Nov. 1662; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad voor Cochin 22 Nov. 1662, 14 Dec. 1662, 5 en 13 Januari 1663; idem, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan Van Wijck in Perzië, 15 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663; idem, copie miss.

Van Goens komst werden al deze werkzaamheden met volle kracht voortgezet.

Daar de Portugeezen alle boomen en huizen, die het vorige jaar om de stad nog overeind stonden, hadden laten omhalen, moesten de Nederlanders in het volle gezicht van den vijand de stad naderen. Voortdurend beschoten de Portugeezen de Nederlandsche stellingen en het scheen niet, dat zij vooreerst gebrek aan kruit hadden. Het maken van de loopgraven onder het hevig kanonvuur van den vijand was een gevaarlijke en bloedige arbeid, waarbij verscheidene soldaten het leven lieten. De laskaren en Canarijns konden slechts gebruikt worden voor werkzaamheden achter de stellingen, voor het aanslepen van palissaden, van kanonnen enz., daar zij voor het graafwerk geheel ongeschikt bleken.

Van het bolwerk St. Lasaro tot aan de rivier was het land zoo moerassig, dat men de loopgraven bijna niet op een behoorlijke diepte kon krijgen, bovendien werd men gehinderd door de wortels en stronken van de boomen, die de Portugeezen gekapt hadden. Nog erger werd dit, toen hevige aanhoudende regens gedurende de laatste helft van December den arbeid bijna geheel onmogelijk maakten. De loopgraven werden voor een deel onbruikbaar, de soldaten, die voortdurend in het zoute water stonden, leden weer zeer aan beri-beri. Extra belooningen moesten den moed levendig houden en het volk niet doen versagen¹⁾. Tenslotte was de stad aan de zuidzijde geheel omsloten door een loopgraaf over een lengte van 2500 voet van het strand tot aan de rivier.

Het was nu van het uiterste gewicht, dat de Nederlanders de heerschappij over het haf verkregen. Men kon daardoor de Portugeezen den toevoer naar het binnenland afsnijden. De naar Angiecaimal uitgeweken prins Godorme voorzag de stad langs dezen weg nog van alle mogelijke benoodigdheden, zelfs van zwavel voor de buskruitbereiding. De Nederlanders beschikten niet over voldoende vaartuigen om dien toevoer af te snijden.

Tegelijk onderhield deze Godorme nauwe betrekkingen met Poracad. Godorme, die nog altijd niet de hoop had opgegeven met hulp van de Portugeezen koning van Cochin te worden, trachtte zich in de aan Cochin onderhoorige landen te doen erkennen. Te stade kwam

van Van Goens en Hustaert aan den commandeur van de Nederlandsche retourvloot, 23 Jan. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663.

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën raad voor Cochin 22 Nov. 1662.

hem, dat hij van zijn concurrent Moetadaville ontslagen raakte. Deze was na hervatting van de belegering, op verzoek van Van Goens, met de sloep Caliture naar Coylan sloop gegaan. Ook dezen keer kon hij de V. O. C. als een geschikt werktuig dienen.

Te Coylan werd hij door de signati en andere Malabaarsche grooten oogenschijnlijk zeer vriendelijk welkom geheeten ¹⁾. Op zijn reis van die plaats naar Van Goens' legerkamp overleed hij echter plotseling op het jacht Meyboom, ook zijn broeder was eveneens ernstig ziek geworden en de Nederlanders koesterden verdenking, dat beiden in Coylan vergiftigd waren ²⁾. Johan Nieuhoff, die het gezag in Coylan waarnam en den vorst bij zich in de Nederlandsche loge ontving, verhaalt, waarschijnlijk uit een zeker schuldbesef, niets over een mogelijke vergiftiging. In tegendeel was, volgens hem, Moetadaville reeds ongesteld, toen hij nog bij de Nederlanders vertoefde. Voor herstel van gezondheid verzocht hij toestemming naar het hof van de signati te gaan en hoewel Nieuhoff aanvankelijk bezwaren maakte, liet hij den vorst toch vertrekken met den bekenden slechten afloop. Vermoedelijk om zich zooveel mogelijk schoon te wasschen van de schuld aan dit overlijden, gaat Nieuhoff dit gerucht stilzwijgend voorbij ³⁾.

Kort voor zijn dood had Moetadaville Van Goens nog eens bevestigd, dat alle peper uit Cochin en onderhoorige rijken, ook Poracad, alleen aan de Compagnie mocht worden geleverd ⁴⁾.

Om de verbinding tusschen Godorme en Cochin te verbreken en tegelijk den eigen aanvoer uit het land van Beckencoer en Teckencoer veilig te stellen, maakten de Nederlanders zich zonder veel moeite onder bevel van den opperkoopman Van Weerden, met vier compagnieën soldaten onder kapitein Welouw, meester van het fortje Castello, 1½ mijl ten zuiden van Cochin op een zeer goede uitstekende punt aan de rivier gelegen. Ook tijdens de voorgaande expeditie hadden zij deze versterking tot hun voordeel in handen gehad ⁵⁾. De Neder-

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën raad van Ceilon 14 Oct. 1662; idem, copie miss. van Van Goens aan C. Valckenburg te Tutucorin, 15 Nov. 1662; idem, copie miss. van Van der Meyden aan G.G. en Rd., 19 Nov. 1662; Kol. Arch. 1128, O.B. 1663 I, orig. gen. miss., 26 Dec. 1662.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van J. H. Willingh in Calicoylan aan Valckenburg te Tutucorin, 4 Dec. 1662; idem, copie resolutiën raad voor Cochin, 13 Jan. 1663; Dagregister Batavia 1663, p. 120.

³⁾ Nieuhoff, p. 123, 124.

⁴⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., translaat ole door Moetadaville aan Van Goens, 10 Jan. 1663.

⁵⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I, copie miss. van Van Goens aan Van Wijck in Perzië, 15 Jan. 1663.

landers hoopten, dat Godorme, bang afgesneden te worden, hun het eiland Balagatte overliet; dit zou voor de voedselvoorziening van Cochin een zeer zwaar verlies beteekenen, daar van dit eiland Godorme de stad hoofdzakelijk van levensmiddelen en ook van militaire versterkingen voorzag. Wel 150 van zijn soldaten bevonden zich in Cochin en een nog veel grooter aantal kon hij de Portugeezen ter assistentie zenden. 's Nachts geschiedde de toevoer heimelijk in kleine bootjes, zonder dat de Nederlanders dit konden verhinderen. Met hulp van den koning van Poracad maakte hij de geheele rivier onveilig. De spoedig daarop volgende verovering van het Papeneiland door Nederlandsche soldaten onder bevel van kapitein Hendrick van Rheede gaf de Malabaarsche bondgenooten moed en met hulp van de samorijnsche, Cranganoorsche en Palietersche nairos werd Godorme van het eiland Molegare verjaagd¹⁾. Door de bezetting van het Papeneiland en Molegare was Cochin geheel van de buitenwereld afgesloten. Nu diende Godorme nog uit Angiecaimal verdreven. Reeds voor de verovering van Molegare had men nachtelijke overvallen op Poracad en Godorme beproefd. Eerst werden hiertoe eenige vaartuigen tusschen Cochin en Baypin door in de rivier gebracht. De schipper Pieter Koker overviel de vaartuigen van Poracad en maakte er zich van drie meester, echter niet zonder verlies van Nederlandsch volk. De Nederlanders hadden nu dertien roeivaartuigen in bezit, waarmede zij besloten nog een aanval op die van Poracad te doen tot vermeestering van kleine vaartuigen. Over deze expeditie werden gesteld de schipper Rut Jacobsz. Buys en de provisioneele kapitein Roelof de Roer. Zij kregen bevel niet te landen, maar den vijand door kanonvuur tot de overgave van zijn scheepjes te dwingen. Doordat één van de Nederlandsche schepen aan den grond raakte, kwam men niet voor het aanbreken van den dag in de buurt van den vijand. Desondanks waagde De Roer een landing, er had een treffen plaats, dat de Nederlanders wel meester van het veld deed blijven, maar hun twintig dooden kostte. Ook De Roer was doodelijk gekwetst. De nairos van Poracad trokken na deze nederlaag, waarbij zij 150 man verloren, met hun vaartuigen terug en lieten aan de Nederlanders de heerschappij over het binnenwater, zonder dat de Portugeezen dit met hun fregatten durfden te verhinderen.

Hoewel Godorme groote verliezen geleden had, was hij niet ver-

¹⁾ Ook Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie miss. van Van Goens aan Van Wijck in Perzië, 15 Jan. 1663.

slagen en zou pas geheel overwonnen kunnen worden, als men met een aanzienlijke krijgsmacht een landing naar de overzijde waagde¹⁾.

Na de inname van Molegare wilde Van Goens zes compagnieën soldaten onder commando van Hendrick van Rheede en Isaac de St. Martin voor een dergelijke expeditie beschikbaar stellen. De samorijn, koning van Cranganoor en Palieter, van wier vijandschap tegen Godorme, nu eenmaal bloed vergoten was, de Nederlanders meer overtuigd raakten, beloofden hulp. Tesamen met hun nairos zouden de Nederlanders den aanval op Angiecaimal wagen. Het was met groote bezorgdheid, dat men in den legerraad tot uitvoering van deze expeditie, waarvoor een vrij groot aantal soldaten uit de belegering gelicht moest worden, besloot. De doorslag gaf, dat zoolang Godorme op Angiecaimal verbleef, deze de geheele rivier onveilig maakte en er voor de Nederlanders geen toevoer van levensmiddelen uit dit land te wachten was. Bovendien waren 's Compagnies kleine schepen niet talrijk genoeg om weerstand te bieden als de Portugeezen toch nog met 4 à 5 van hun fregatten zouden uitloopen en zich met de schepen van Poracad zouden vereenigen. Het bezit van het Papeneiland had voor de Nederlanders dan geen beteekenis meer.

Veroverde men Angiecaimal, dan zouden de samorijnsche nairos dit land bezet houden. Een goede uitslag deed de reputatie van de V. O. C. bij haar Malabaarsche bondgenooten niet weinig stijgen³⁾.

Van Molegare landde de Nederlandsche krijgsmacht in het bevriende Bardale, liggende in het land van Repolin (= Idapalli), waarvan de raja de Compagnie zeer genegen was. Vandaar wilde men, langs het strand marcheerend, Godorme overvallen. Niet minder dan 2000 nairos voegden zich bij de Nederlandsche troepen. En hoewel de koning van Poracad nu tot assistentie van Godorme opnieuw 28 vaartuigen had uitgerust, die een dag vóór den Nederlandschen landing in Angiecaimal waren aangekomen, ging de vijand bij den eersten aanval der Nederlanders op de vlucht, niet slechts Godorme en zijn nairos, maar zelfs de soldaten van Poracad met hun vaartuigen. Godorme zocht weer een schuilplaats bij zijn ouden vriend, den koning van Poracad. Het geheele land van Angiecaimal viel de Nederlanders toe. Met den

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan Heeren-XVII, 23 Jan. 1663.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad voor Cochin 14 Dec. 1662; idem, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan Van Wijk in Perzië, 15 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663.

heer van dit land werd 4 Januari een overeenkomst gesloten, waarbij hij tot vriend en bondgenoot van de V. O. C. aangenomen werd¹⁾. De inwoners, rechtens onderdanen van den koning van Cochin, voorzagen sindsdien het Nederlandsche leger van levensmiddelen. De vorst van Repolin of Idapalli²⁾ verleende de Compagnie een pepermonopolie³⁾. Ook uit dit land vloeide den Nederlanders overvloedig mondkost toe.

Daar de vijand zich bepaalde tot een krachtige verdediging van zijn stad en zich niet tot uitvallen buiten zijn muren en wallen waagde, kwam het niet tot een treffen en voltooiden de Nederlanders hun belegeringswerken. De Portugeezen hadden aan den oostkant, waar de stad het smalst was, een nieuw bolwerk, de z.g. punt Calewety, van aarde en palissaden opgeworpen, daar zij hier terecht een doorbraak verwachtten.

Het Nederlandsche kwartier aan deze zijde was nu binnen pistoolschot van dit bastion. De vijand spande alle krachten in, door een hevige beschieting van de loopgraven de Nederlanders het naderen te beletten; hierdoor sneuvelden verschillende soldaten. Te stade kwam den Portugeezen een inham van de rivier, gelegen tusschen Calewety en het Nederlandsche kwartier. Met behulp van met aarde gevulde zakken trachtten deze dit water te dempen om op die wijze in bezit te geraken van een bouwvallig gebouw, dat vroeger tot peperpakhuis had gediend en op een steenworp afstands van de stad rondom in het water gelegen was. De sterke vloed verbrak den zakkendam tot vreugde der Portugeezen, die met dezen „zakkendag” den spot dreven⁴⁾.

Terwijl de Nederlanders hiermee nog bezig waren, nam de vijand zelf bezit van dit „peperhuis”, bracht er wat licht geschut en soldaten in en schoot daarmee recht in de Nederlandsche loopgraaf. Als antwoord richtten de Nederlanders een batterij van vier halve kartouwen op om hiermede zoowel het peperhuis als het bolwerk Calewety te beschieten, terwijl na het voltooiën van de loopgraven ook de andere batterijen gereed kwamen. Zeven weken arbeid waren hiermede gemoeid geweest.

Drie batterijen werden bij het strand in het kwartier van Hustaert

1) Corpus diplom. dl. II, p. 226, 227.

2) Voor den vorst van Idapalli (Edapalli), een Namburi-Brahmaan, zie Corpus diplom. dl. II, p. 229, noot 6.

3) Corpus diplom. dl. II, p. 229, 230.

4) Baldaeus, p. 120.

geplaatst; vier in het kwartier van Van Goens werden tegen het bolwerk St. Lasaro gericht en drie tegen Calewety, tesamen bewapend met 28 metalen stukken.

Voor men tot een algemeene beschieting overging, wilde men zich eerst van het peperhuis meester maken, daar dit den toegang tot Calewety zeer belemmerde. Door een hevige kanonnade was het gelukt twee zware muren van dit peperhuis omver te werpen. Men besloot het nu geheel te vermeesteren.

Tot hoofd van de soldaten, die het gebouw moesten innemen, werd Rut Jacobsz. Buys verkozen¹⁾. 31 December 's ochtends, terwijl het den geheelen nacht sterk geregend had, trok men in 5 vaartuigen op. De vijand was hier voortdurend waakzaam geweest, maar juist tegen het aanbreken van den dag waren de soldaten in slaap gevallen, zoodat de Nederlanders slechts één schildwacht wakend vonden. De overval geschiedde zoo snel, dat bijna geen tegenweer geboden werd, terwijl van alle andere zijden de stad uit de Nederlandsche loopgraven beschoten werd. Spoedig was de vijand geheel uit het peperhuis verdreven. Van de bezetting van 29 Portugeezen waren 8 man gesneuveld en gevangen genomen, onder hen een bekend kapitein, de anderen waren in het water gesprongen en ontvlucht. De stukken geschut, die de Nederlanders er vonden, richtten zij terstond op den vijand, die door een voortdurend kanonvuur de Nederlanders vergeefs uit hun veroverde stelling trachtte te verdrijven. Het verlies van het peperhuis moest den commandant van Cochin, Ignacio Sermento, zoo ontsteld hebben, dat hij, zooals overloopers Van Goens berichtten, van spijt het haar uit zijn baard getrokken had²⁾.

Ondertusschen was de regen opgehouden en droogden de moerassige gronden op. De loopgraven werden weer beter bruikbaar en ook de batterijen waren alle opgesteld. Nadat men een generalen biddag gehouden had, donderde twee etmalen lang het geschut op de stad los. Meer dan 50000 pond buskruit werd verschoten. Op drie verschillende plaatsen werden bressen geschoten, bij de bastions Gratia, Lasaro en Calewety. Nu de situatie zich zoo gunstig voordeed, besloot de legerraad onder presidium van Van Goens, en waarvan deel uitmaakten Jacob Hustaert, de sergeant-majoor Du Pon, de scheepskapitein Adriaan de Gilde, Christiaan Poolman, Barent van Schuy-

1) Stapel-Van Dam bk. II 2, p. 303, noot 1.

2) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663.

lenburg, Adriaan Schimmelpenninck, Gerrit Welouw¹⁾, Hendrick van Rheede, Isaak de St. Martin²⁾, Johan Bax³⁾ en Barent Harmansz., eenstemmig tot bestorming inplaats van de belegering nog langer voort te zetten en de stad door honger tot de overgave te dwingen. Men zou te kostelijken tijd op die wijze verloren doen gaan; bekend was het immers hoe lang de Portugeezen een hongerblokkade konden volhouden. Bovendien reikte de voorraad ammunitie niet om de stad zoo hevig te blijven beschieten⁴⁾. Men had nog slechts 30.000 pond kruit. De goede moesson was reeds voor de helft verstreken, terwijl men 's Compagnies kostelijke schepen gaarne voor andere zaken had vrij gemaakt.

De smalle hoek van de stad met het bolwerk Calewety werd geacht de beste plaats voor een bestorming te zijn. Verder besloot men ook op St. Lasaro te stormen. De bestorming van Calewety werd onder bevel van Van Goens, die bij St. Lasaro onder Hustaert gesteld; de eene zou iets na de andere geschieden. Maar Van Goens en Hustaert kwamen overeen, dat als de bestorming bij Calewety gelukte, die bij Lasaro achterwege kon blijven. Uitdrukkelijk gaf Van Goens bevel niets verder te ondernemen dan de vermeestering van de bolwerken en niet door te breken in de stad. Tien compagnieën soldaten en twee troepen matrozen, ieder van zestig man onder de scheepskapiteins Jacob Boom en Rut Jacobsz. Buys, zouden den eersten aanval doen, terwijl nog elf compagnieën slagvaardig in de loopgraven ter verdediging achterbleven.

Voor men tot de bestorming overging, werd de stad niet opgeëischt, daar de Nederlanders zich immers op het standpunt plaatsten, dat het beleg sinds het voorjaar 1662 niet opgebroken was en waar men het vorige jaar de stad tweemaal had opgeëischt, oordeelde men volkomen in overeenstemming met het oorlogsrecht te handelen⁵⁾.

Om den vijand op een dwaalspoor te brengen en zijn volk zoo veel mogelijk naar den zeekant te lokken, kreeg kapitein Schimmelpenninck bevel door te dringen tot vlak bij de daar geschoten bres en den vijand hier te verdrijven. Tijdens de bestorming moest van alle batterijen

1) Gerrit Welouw was kapitein-luitenant op Jaffanapatnam geweest, Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad in Ceilon 14 Oct. 1662, vgl. Stapel-Van Dam, bk. II 2, p. 304, noot 1.

2) Zie Stapel-Van Dam, bk. II 2, p. 302 noot 3, opgave van literatuur.

3) Zie Stapel-Van Dam, bk. II 2, p. 303 noot 4.

4) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën voor Cochin 5 Jan. 1663.

5) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad voor Cochin, 5 Jan. 1663.

een hevig salvo op de stad worden gericht. Over de batterijen bij de bolwerken St. Lasaro en Gratia kreeg de scheepskapitein Adriaan de Gilde het bevel, terwijl Leendert Roos bij Calewety commandeerde¹⁾. Alle maatregelen werden getroffen om na de inneming van de bolwerken, deze in bezit te houden. Verder werden alle benodigdheden voor de bestorming in gereedheid gebracht, opdat geen palissaden, blinden, manden met aarde gevuld, schoppen, spaden en bijlen zouden ontbreken. Op de vloot zouden ondertusschen Abraham Verspreet en de scheepskapitein Reynier Reyniersz. toezicht houden²⁾.

6 Januari, op het heetst van den dag bij laag water, opdat men gemakkelijk over de gracht kon komen, ging men op weg. Vooruit zond Van Goens de schipper Jacob Boom, met 60 matrozen, die de vuurpotten en handgranaten droegen. Van deze matrozen moest de eene helft het bolwerk beklimmen en de andere helft in de bres springen. Negen stukken geschut werden gelost en onder beschutting van den rook trok kapitein Bax met een compagnie naar het bolwerk, terwijl de sergeant-majoor Du Pon, één der bekwaamsten van Van Goens' legeraanvoerders, met twee compagnieën recht op de bres afging. Deze soldaten beklommen het bolwerk en verdreven na eenigen tegenstand den vijand hieruit, nadat nog een compagnie ter versterking gezonden was. De Portugeezen kwamen het bedreigde punt ontzetten, waardoor Du Pon in een gevaarlijke positie raakte, maar hij en zijn mannen hielden moedig stand. Velen sneuvelden. Van Goens zond nu nog twee compagnieën onder den kapitein Welouw den sergeant-majoor te hulp. Er ontbrandde een heftige strijd, het ging hier om het verlies of behoud van de stad en daarom liet de vijand ook niet na, voortdurend nieuwe hulptroepen te zenden, die uit zijn beste soldaten onder aanvoering van zijn voornaamste fidalgos bestonden. Maar uit de dichtstbij gelegen batterij werden deze Portugeezen door de bres heen zoo heftig door de Nederlanders met kleine steenen kogels begroet, dat de plaats, waar gestreden werd, spoedig van gesneuvelden bezaaid lag. De Nederlanders behielden de overhand, vooral toen de zevende compagnie onder persoonlijke aanvoering van Van Goens zich in het strijdgewoel wierp. Van Goens belette zijn soldaten echter een doorbraak verder de stad in, daar men zich eerst met den smallen uitlooper wilde tevreden stellen om dan vandaar de rest tot overgave te dwingen. De verliezen bij Calewety

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad voor Cochin 5 Jan. 1663.

²⁾ Alsvoren.

waren zoo ernstig, dat Van Goens zijn mannen sparen wilde, daarom bleef ook het stormloopen op de bres St. Lasaro achterwege. Van de Nederlanders waren 30 gedood en 90 gewond en door vuurpotten verbrand, waarvan nog 20 stierven. De sergeant-majoor, die de grootste eer van de vermeestering van het bolwerk toekwam, was op twee plaatsen gewond. Den kapitein Welouw was een been afgeschoten, die evenals de luitenants Ketting en Carel Louyssen en nog twee vaandrighs aan hun verwondingen stierven. Ook kapitein Bax en schipper Boom, drie luitenants en twee vaandrighs telde men nog onder de gewonden.

De vijand had echter nog erger verliezen geleden, de beste van zijn soldaten waren gesneuveld. 139 werden door de Nederlanders reeds geteld onder wie de Capitano-Mor (kapitein-majoor), de dappere schoonzoon van den commandant Sermento. Vele dooden waren door de Portugeezen nog tijdens het gevecht weggesleept en begraven. Na de overgave verklaarde Sermento aan Van Goens, dat het treffen hem ver over de 200 man had gekost, waarbij de gewonden zelfs niet medegerekend waren.

Toen tegen den avond het gevecht ophield, werd door Van Goens zelf in allerijl de vereischte orde in de stad gesteld, niet alleen om het veroverde te behouden, maar om vandaar verder in de stad door te breken. De dertien veroverde stukken geschut werden „naa haare voorige meesters gekeert”, de wegen, die de stad invoerden, werden afgesloten. Vervolgens wierp men een batterij op om met 6 kanonnen in de stad te schieten¹⁾. Maar dit bleek niet meer noodig, daar den volgenden ochtend 7 Januari 1663 de Portugeesche sergeant-majoor met een vredevlag in het Nederlandsche leger kwam, die in naam van zijn gouverneur de toestemming verzocht, dat twee commissarissen zouden komen onderhandelen. Dit werd toegestaan en in den namiddag verschenen bij Hustaert twee Portugeezen met geloofs-brieven van Ignacio Sermento: Francisco Gomes, kapitein van een compagnie infanterie, en Marcus Pinho, burger van Cochin, de eerste wegens de militie, de andere namens de burgerij, die verklaarden, dat de stad Cochin niet langer te verdedigen was. Daarom verzochten zij overgave op de condities, die Van Goens het vorige jaar had aangeboden. Dit verzoek kwam den Nederlanders niet onverwacht.

¹⁾ Voor de bestorming van Cochin: Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan Heeren-XVII, 23 Jan. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663; Daghregister Batavia 1663, p. 121, 122.

Maar men weigerde en antwoordde de Portugeesche afgezanten, dat de Nederlanders alleen een verdrag wilden aangaan als met overwonnenen. Men kon hun geen ander antwoord geven. Gingen zij hiermede niet accoord, dan konden zij terstond naar de stad terugkeeren. Toen verzochten de afgezanten of zij met al hun ammunitie, geschut, goederen, vrouwen, kinderen en slaven op hun eigen vaartuigen naar Goa mochten vertrekken. Ook dit verzoek werd afgeslagen. Men wilde de Portugeezen wel behandelen als dappere soldaten, maar toch uitsluitend als overwonnen lieden. Hun werd aangezegd, dat de wapenstilstand niet langer duren zou dan tot zons-
 ondergang. De gemachtigden „pasten op hun tijd” en nog dienzelfden avond werd het accoord van overgave door Hustaert als gemachtigde van Van Goens gesloten. Het verdrag vertoont groote overeenstemming met de acte van overgave van Jaffanapatnam¹⁾. Na drie maanden belegering traden de Nederlanders als overwinnaars uit den strijd.

De stad Cochin werd overgeleverd met „alle hare jurisdictiën, oude privilegiën, incomsten, landerijen, met de documenten en papieren, daarvan sijnde ende wes meer in den naem van den coning van Portugaal is gepossideert, cederende daarvan alle competentie en gerechtigheyt aan den gemelten veltheer ofte sijn E. gecommiteerden”. De verdere bepalingen hielden in, dat de Portugeezen het oorlogstuig, ammunitie, koopwaren, levensmiddelen, kortom alle roerende en onroerende goederen en slaven overleverden.

Alle vrije personen, die wapens gevoerd hadden, moesten den eed afleggen in twee jaar niet tegen den Nederlandschen staat in Indië te dienen.

De militairen mochten uittrekken met vliegende vaandels, brandende lonten en kogels in den mond²⁾ en twee stukken geschut, om buiten de stad hun wapens voor den Nederlandschen veldheer neer te leggen.

Alle ongehuwde Portugeezen zouden via Batavia naar Europa vervoerd worden, terwijl de gehuwde Portugeezen en halfbloeden (mestice) naar Goa mochten vertrekken met medeneming van hun bed en matras en zoo veel meer, als de veldheer en zijn raad zouden toestaan.

¹⁾ Vgl. Baldaeus, p. 121, die beide verdragen met elkaar vergelijkt en dat van Cochin gunstiger oordeelt te zijn dan dat van Jaffanapatnam, hetgeen niet juist is.

²⁾ Voor deze uitdrukking, zie Heeres, Corpus diplom. dl. II, p. 232 noot 1.

De vrije toepassen en Canarijns bleven ter beschikking van den veldheer in Cochín.

De geestelijkheid mocht hun beelden en kerkelijke sieraden medenemen, behalve die van goud en zilver.

Alle „vrije en kerckelijke personen”, die nog in het land rondzweerven en onderdanen waren van den koning van Portugal, zouden in het contract mede begrepen zijn.

Den volgenden dag waren de poorten van de stad voor de Nederlanders geopend en werd het verdrag door Ignacio Sermento de Carvalho en Rijcklof van Goens bekrachtigd¹⁾.

In den namiddag kwamen soldaten en burgers, ongeveer 1400 in getal naar buiten en legden hun wapens onder het vaandel van de V. O. C. neder. Van de c. 700 soldaten, die het garnizoen bij de aankomst van de Nederlanders sterk was, restten nog slechts een 300. De Nederlanders lieten de ontwapende Portugeezen de stad weer binnen trekken, terwijl het Nederlandsche leger nog een geheel dag buiten bleef. Vóór den intocht zond Van Goens drie commissarissen naar binnen om in te zamelen van burgerij en geestelijkheid, waarop men volgens het tractaat van overgave aanspraak kon maken. In de voornaamste huizen en kerken werden door Van Goens ter beveiliging wachten gelegd. 's Konings pakhuizen werden verzegeld en men trof alle maatregelen om een woeste plundering van de soldaten in een overwonnen stad, waar tweemaal meer vrouwen dan mannen waren, te verhinderen en gewelddaden te voorkomen.

Nadat ook de huisvesting voor de voornaamste officieren was aangewezen, trok het Nederlandsche leger de stad binnen. Baldaeus beschrijft ons Van Goens' intocht, „gestegen op een moedig ros en op zijn kostelijkst gekleet, reed hij als overwinnaar ter poorte in en na zijn logement”²⁾. In de groote kerk, oorspronkelijk aan de Jezuiten behoorend, werd de dankdienst voor deze „heerlijke” overwinning gehouden.

Hoewel de inname van Caluwety de overgave van de stad verhaast had, zou de vijand het ook zonder die nederlaag niet lang meer hebben kunnen uithouden. Vooral was er gebrek aan musketkogels en lood. Wel vonden de Nederlanders nog ongeveer 13.000 pond buskruit,

¹⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 231, 232; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., Articulen van accoordt, gemaectt en beslooten . . . 8 Jan. 1663. Zie voor het beleg en de overgave ook Stapel, Geschiedenis van Indië, dl. III 324—329; Panikkar, Portuguese, p. 160, 161; Danvers, Portuguese in India, dl. II, p. 327, 328; A. Galletti, The Dutch in Malabar, p. 12—15.

²⁾ Baldaeus, p. 121.

buitendien veroverden zij 73 stukken geschut en 17 bassen en falconetten¹⁾ tesamen een vrij aanzienlijk aantal, maar toch weinig als men den wijden omtrek van de stad en de vele aarden bolwerken in aanmerking neemt, die met dit geschut waren verdedigd. Als voedsel voor de soldaten vonden de Nederlanders nog ongeveer 50 lasten padi en een weinig gezouten visch in voorraad. De eigenlijke buit viel tegen; het bleek, dat de inwoners van de stad, die de nederlaag hadden zien aankomen, hun kostbaarheden, gelden en goederen bijtijds hadden weggezonden, of dat zij door het reeds zoo lang stilliggen van alle scheepvaart en handel zeer verarmd waren. Het geld, dat de Nederlandsche commissarissen inzamelden, was zoo weinig, dat het niet in aanmerking kwam om in 's Compagnies kas gestort te worden. Het zilverwerk tot een waarde van c. 14.000 realen was voornamelijk door de geestelijkheid bijeengebracht. Ongeveer 1460 balen peper, wegende 160.000 pond, waren met moeite van alle mogelijke plaatsen verzameld. Buiten de slaven en het geschut was dit zilver en de peper de voorraamste buit.

Aan de soldaten was door Van Goens zoowel bij de eerste als tweede belegering, om hen met hun zeer moeitevollen arbeid te verzoenen, bij een overwinning een aandeel in den buit beloofd²⁾. Deze belofte moest men nu nakomen, wilde men niet het gevaar loopen, dat de soldaten aan het plunderen sloegen. Daarom werd uit het z.g. buitzilver aan iederen soldaat 2 en 3, aan een korporaal 4 en een sergeant 8 realen geschonken³⁾. In het geheel kwam dit de Compagnie op een 7000 realen te staan. De vaandrighs, luitenants, schippers en kapiteins moesten met slaven worden beloond. Een plundering was op deze wijze vermeden en Van Goens oogstte den dank van de Portugeezen, die zich vol lof toonden over de behandeling, die zij van de Nederlanders hadden ondervonden⁴⁾.

Al dadelijk na de overwinning werden eenige luitenants, die zich dapper gedragen hadden, tot provisioneel kapitein bevorderd, zoo de oudste luitenant Isaac de St. Martin, Roelof de Roer, die echter aan zijn verwondingen overleed, en Barent Harmensz.

1) bas = klein kaliber scheepsgeschut; falconet = het kleinste soort veldgeschut.

2) Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663.

3) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad in Cochin 13 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663.

4) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., acte satisfactoir, overgegeven door den commandeur der stad Cochin, 20 Jan. 1663.

Het geheele tweede beleg en de verovering kostten de Nederlanders over de 360 oude soldaten, onder wie drie kapiteins, beproefde krijgslieden: Pieter van Anden, Gerrit Welouw en Roelof de Roer, een schipper, Jacob Croon, en verder eenige luitenants, vaandrighs, sergeants, korporaals etc. Bovendien lagen nog meer dan 300 gewonde en met vuurpotten verbrande personen in het hospitaal; hierbij kwamen nog 500, die geen dienst konden doen, doordat zij aan beriberi leden, gevolg van den zwaren graafarbeid in den moerassigen bodem in regen en koude, waarbij zij soms heele nachten tot aan de knieën in het zoute water stonden.

De vijand, die met grooten heldenmoed zonder kans op eenig ontzet en tot het laatste een hopeloozen strijd volhield, had ruim 900 dooden, gevangenen en gewonden; hierbij waren 200 geestelijken en studenten, die alle aan de verdediging van de stad hadden medegeholpen. Deze, gerekend bij degenen, die uitgetrokken waren, maakten tesamen een aantal van 2320 militairen uit. Een dergelijke sterkte had het Nederlandsche leger nooit bezeten. Na de verschijning van Van Goens bestond de Nederlandsche legermacht op de Malabarkust in het geheel uit c. 2600 koppen; hiervan waren er in Cranganoor en Paliport 180, in Coylan 120, op Baypin 200, op Castello 25 en in de pagode en het paleis van de Cochinsche koningen 70 à 80. De bezetting van het Papeneiland bedroeg meestal van 1 tot 3 compagnieën, zoodat de Nederlanders voor de stad nooit meer dan ruim 2000 militairen telden.

Al vonden de Nederlanders den Portugeeschen bevelhebber een „opgeblasen en trotse gast”, toch uitten zij zich vol waardeering over zijn bijzonder moedig gedrag om de stad voor zijn koning te behouden. Een man „who had fought hard and revived even in defeat the memories of Pacheco and Albuquerque”¹⁾.

Sermento werd zoo edelmoedig mogelijk behandeld en de Nederlanders namen hem niets meer af dan hij zelf had overgegeven. Buiten de kaffers²⁾ en Canarijns werden hem al zijn slaven en dienaars, tot 59 in getal, gelaten³⁾. Deze Portugeesche bevelhebber kon zijn nederlaag niet verkroppen en reeds dadelijk bij zijn terugkomst in Goa, verzocht hij den onderkoning een sterke armada om Cochin, vanwaar het grootste deel van de Nederlandsche krijgsmacht naar Cananoor

¹⁾ Panikkar, Portugese, p. 160.

²⁾ Zie p. 347 noot 1.

³⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan Heeren-XVII, 23 Jan. 1663.

vertrokken was, bij verrassing te hernemen. Maar in Goa was de verlagenheid te groot en Sermento vond geen gehoor voor zijn vermetel plan, te meer daar de Nederlandsche vloot uit Europa ieder oogeblik voor de Voorindische kusten kon verschijnen ¹⁾).

Na de verovering van Cochin werden zoo spoedig mogelijk de schepen Swieten, Dorth, Nagelboom, Erasmus en Mars in gereedheid gebracht om de cargasoenschepen Goudsblom en Achilles voorbij Goa naar Suratte en Perzië te convoieeren. Met deze schepen werden tegelijk de gevangenen naar Goa getransporteerd onder het gezag van den provisioneelen commandant Verspreeet. Dit transport van c. 3500—4000 Portugeezen was een moeilijke aangelegenheid, die met de grootste omzichtigheid moest geschieden. Tegen hun aanslagen diende men te waken, maar ook mocht hun geen overlast worden aangedaan, „opdat de vijanden blijcken mach, dat wij d'eere boven 't leven achten en ons gegeven woort niet begeren gevioleert te hebben”. Deze commandeur kreeg tevens order op weg naar Goa het Portugeesche fort Cananoor op te eischen; den bevelhebber, soldaten en burgerij zou vrije aftocht worden toegestaan. Met den Mohammedaanschen Adersia moest Verspreeet een vriendschapsverdrag sluiten ²⁾). Ook de colathiri diende tot 's Compagnies vriendschap „geanimeert”. Aan den boekhouder Gilles Tayspil ³⁾ werden deze onderhandelingen opgedragen. Maar in geen geval behoorde Verspreeet zich langer dan 24 uur voor Cananoor op te houden. De jachten Geldria en Kat kon hij bij een weigering van overgave voor Cananoor achterlaten ⁴⁾). Na het lossen van de gevangenen en het convoieeren van de cargasoenschepen zou Verspreeet nog nader order toekomen of hij de bhare van Goa tot eind Februari diende bezet te houden ⁵⁾). In geen geval mochten de Portugeesche galjoenen uitloopen; hiertoe zou men Verspreeet nog drie schepen nazenden. Bij terugkeer van Goa moesten de schepen Canara aandoen om daar een rijstlading in te nemen ⁶⁾).

¹⁾ Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Pieter van Santvliet uit Wingurla aan XVII, 10 Oct. 1663.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., instructie van Van Goens en Hustaert voor Verspreeet, 15 Jan. 1663.

³⁾ Vgl. Corpus diplom. dl. II, p. 236.

⁴⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663.

⁵⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., instructie van Van Goens en Hustaert voor Verspreeet, 15 Jan. 1663.

⁶⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663.

Aan een verovering van Goa hechtte nu ook Van Goens geen beteekenis meer, daar deze stad binnenkort geheel in verval zou geraken door „sich selven (te) consumeeren”¹⁾, zoowel in het geval de oorlog voortduurde en de bhare met een Nederlandsche blokkadevloot bezet bleef, als bij een vredessluiting. Noch als maritiem-militaire basis, noch als handelscentrum was het voor de Portugeezen langer van belang.

De toestand in Goa was slechter dan ooit, waar men nu bovendien 4000 meest arme en berooide vluchtelingen moest herbergen²⁾.

Reeds vóór de overgave van Cochin was het schip Malakka naar Ceilon gezonden om den gouverneur Van der Meyden naar Batavia te brengen. Daar Van Goens en Hustaert beide in het leger moesten blijven — het was te gevaarlijk dit in geval van sneuvelen van den veldheer zonder belangrijk leider te laten — werd het oppergezag over Ceilon tijdelijk aan den commandeur Roothaes opgedragen.

Voor Cochin bleven na het vertrek van Verspreet nog negen schepen over, waarvan twee in de rivier vertimmerd moesten worden. De andere zouden dienen tot uitvoering van de expeditie tegen Cananoor, met uitzondering van het schip Vlissingen, dat de rapporten van Van Goens en Hustaert over hun verrichtingen op de Malabarkust naar Batavia moest brengen³⁾.

De jachten Geldria, de Kat en Morgenstar zeilden met de andere vijf schepen van Verspreet naar Cananoor. Verspreet eischte het fort en de stad voor de Compagnie op en bedreigde met algeheele vernietiging zoo de Portugeezen de geheele Nederlandsche scheeps- en krijgsmacht wilden afwachten. De Portugeezen stoorden zich niet aan deze dreigementen en weigerden zich over te geven, daar zij een hulpeskader van 7 fregatten binnen kregen, dat men van Goa naar Cochin gezonden had, maar deze plaats niet meer intijds bereikte en voor de Nederlandsche schepen in de Cananoorsche haven gevlucht was⁴⁾. De plaats diende gewapenderhand aangetast. Ondertusschen bleven, terwijl Verspreet met zijn schepen verder ging, de jachten Geldria en Kat voor Cananoor kruisen. Poracad, dat zich gedurende

1) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663: idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663.

2) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1663.

3) Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663.

4) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Wijck in Perzië aan XVII, 13 Maart 1663.

de belegering zoo vijandig tegen de V. O. C. had getoond door de zijde van de Portugeezen te houden en den prins Godorme te steunen, die ook naar dit land na zijn vlucht uit Angiecaimal de wijk genomen had, verdiende een strafexpeditie¹⁾.

De Nederlanders waren het er niet over eens, welke onderneming vóór moest gaan, die tegen Cananoor of die tegen Poracad. Voor Poracad pleitte het feit, dat de Engelschen daar in het midden van de rijke pepergebieden nog altijd verbleven. De Nederlanders verdachten hen ervan den koning in zijn verzet aan te moedigen²⁾. Wilde de Compagnie meester van het pepermonopolie worden, dan diende zij hen vandaar te verdrijven. Door de openbare vijandschap, die Poracad getoond had, was de Compagnie zeker gerechtigd het land te beoorlogen, bovendien was de koning een vazal van dien van Cochin en van ouds verplicht alle peper uit zijn land naar Cochin te laten vervoeren, waar deze alleen gewogen, ingescheept en vervoerd mocht worden, opdat de Cochinsche vorst zijn tolrechten niet ontbeerde³⁾.

De krijgsmacht nog verder naar het noorden tot belegering van het zeer versterkte Diu te gebruiken, een stad, die Heeren-XVII eveneens gaarne in Nederlandsch bezit zagen, werd door Van Goens en zijn raad ongeraden geacht⁴⁾. Deze stad was bij een bestorming niet te vermeesteren en bij belegering slechts, indien men haar den geheelen levensmiddelentoevoer afsneed. Dit zou een geruimen tijd vorderen, langer dan den Nederlanders nog restte voor het invallen van den kwaden moesson. Voorts kon men geen schepen genoeg missen, daar een aantal Goa moest blijven bezetten. Geruchten gingen, dat de Portugeezen een galjoen naar Europa wilden zenden. En was het ook niet zeer gevaarlijk 's Compagnies scheepsmacht zoo te versnipperen en daardoor „het seeckere op hoope vant onseeckere in peryckel stellen ende alsoo meer willen bereycken als wij kunnen bevatten”? Maar de voornaamste reden, dat men het plan van een verovering van Diu vallen liet, was wel de groote verzwakking van de Nederlandsche militie. Na de bezetting van Cochin met een garnizoen van 800 man, en de zending van 600 militairen naar Ceilon

1) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën raad in Cochin, 13 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens en Hustaert aan XVII, 26 Febr. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663.

2) Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 29 April 1664.

3) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663.

4) Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 18 Sept. 1662.

en 100 naar Coromandel om die plaatsen behoorlijk te verzekeren, waren niet genoeg soldaten over om aan een belegering van Diu te denken¹⁾.

Daar het jacht Vlissingen met het bericht van het heugelijke feit pas na het vertrek van de retourvloot naar Nederland in Batavia zou aankomen, zond Van Goens het jacht de Meyboom 23 Januari naar de Kaap de Goede Hoop met last om als het de retourvloot nog mocht ontmoeten, de rapporten van Van Goens voor Heeren-XVII over te leveren²⁾. Op de postbestelling over land via Perzië kon men geen vasten staat maken.

Aanvankelijk wilde Van Goens niet naar Batavia terugkeeren, maar hem was op zijn verzoek toegestaan, voorloopig het gouvernement van Ceilon te aanvaarden om daar zijn voorstellen in praktijk te brengen, die door zijn voorganger Van der Meyden onuitvoerbaar geacht waren, onder voorwaarde echter, dat als zijn vrouw niet naar Ceilon wilde komen, hij zelf van het gouvernement ontslagen zou worden³⁾. Tot het voeren van een oorlogsexpeditie voelde hij zich niet meer bekwaam en krachtig genoeg. Na gedane zaken op de Malabarkust zou Hustaert den post van gouverneur van Coromandel verkrijgen. Maar aangezien mevrouw Van Goens geen lust toonde de reis naar Ceilon te aanvaarden en Van Goens nauwlijks in Ceilon terug, daarom naar Batavia wenschte te gaan, bracht dit de Hooge Regeering wel in eenige verlegenheid om een geschikten opvolger te vinden. In zijn plaats benoemde zij toen Jacob Hustaert tot gouverneur van het eiland en onderhoorige Malabarkust⁴⁾.

Maar vóór Van Goens van Malabar vertrok, dienden de laatste resten van de Portugeesche macht vernietigd en bleven er ook nog vele andere zaken te regelen.

Daar de raja van Poracad bevreesd werd voor de toebereidselen, die de Nederlanders voor een tocht naar zijn land troffen, bood hij den vrede aan en verzocht de Compagnie tusschen hem en zijn opperheer,

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad in Cochin, 13 Jan. 1663.

²⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663.

³⁾ Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663; Daghregister Batavia 1663, p. 131.

⁴⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. gen. miss. 5 September 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens en Rd. te Ceilon, 9 Aug. 1663; Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 29 April 1664.

den koning van Cochin, te bemiddelen¹⁾). Nu besloten Van Goens en zijn raad de expeditie naar Cananoor niet langer uit te stellen. De begonnen onderhandelingen met den samorijn gedoogden niet, dat Van Goens zich zelf aan het hoofd van de expeditie stelde²⁾). Daarom zeilde Jacob Hustaert 1 Febr. 1663 met de schepen Nooteboom, Louyse, Muyden en Vlieland, bemand met ongeveer 1200³⁾) militairen en niet minder dan 800 matrozen, behalve nog de Singaleezen, naar deze laatste Portugeesche vesting op de Malabarkust⁴⁾).

Bekende kapiteins als Du Pon en Van Rheede namen aan de expeditie deel⁵⁾). De koning van het land, de colathiri, had in een brief aan den Cochinschen pretendent Moetadaville beloofd, zich aan de Nederlandsche zijde tegen de Portugeezen te stellen, daarom werd de opperkoopman Lucas van Weerden reeds vooruit gezonden om met dien koning een contract aan te gaan. Maar te Cananoor gekomen, moest Van Weerden vernemen, dat de koning overleden was. Deze koning had, behalve den bovengenoemden brief aan Moetadaville geschreven, de Nederlanders na de verovering van Cochin steun toegezegd tot vermeerstering van het Portugeesche fort te Cananoor, op voorwaarde, dat hij een deel van den buit en het veroverde geschat zou krijgen. Zijn opvolger liet de zaken aan den oudsten erfprins over en had zich door de Portugeezen voor 1000 rijksdaalders laten omkopen om de landing van de Nederlanders te verhinderen. Gelukte het dezen toch te landen, dan zou hij hen met 20.000 man overvallen. Een vriend vond de Compagnie echter in den Mohammedaanschen vorst Ali Raja of Adersia, die zijn „basar” aan de noordzijde van Cananoor bezat. Hij beloofde neutraal te blijven en zegde zelfs steun toe in den vorm van vaartuigen en levensmiddelen voor het leger.

9 Februari kwam Hustaert voor Cananoor. Twee dagen later werd de legermacht een mijl ten noorden van het stadje geland. De inlanders boden eenigen tegenstand, maar werden door Hustaert met

1) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., translaat oie door den raja van Poracad aan Van Goens z.d.; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 1 Febr. 1663.

2) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 1 Febr. 1663.

3) Jacob Hustaert spreekt in zijn rapport aan Heeren-XVII 19 Febr. 1663 over 1100 koppen.

4) Voor de verovering van Cananoor: Dagregister Batavia 1663, p. 177-180; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie relaas van Jacob Hustaert aan G.G. en Rd., 12 Mei 1663; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Jacob Hustaert aan XVII, 19 Febr. 1663.

5) Baldaeus, p. 103.

weinig moeite overwonnen, hoewel het gevecht de Nederlanders drie dooden en eenige gewonden kostte. Deze inlanders, die voor den eersten keer tegenover een Europeesch leger stonden, hadden al dadelijk 15 dooden en nog meer gewonden. Zij durfden nergens langer stand te houden: „'t geld van de Portugeezen qualijck besteedt zijnde”.

Hustaert kon ongehinderd 's middags zijn leger opslaan onder de beschutting van een dicht klapperbosch, binnen musketschoot van de stad. Cananoor was gelegen op een rotsachtige uitstekende punt in zee, voor het grootste gedeelte ongenaakbaar. Aan de landzijde lag een kleine voorstad, beschermd door vijf rondeelen¹⁾ en een muur, die zich van de eene zijde van het water tot de andere uitstrekte.

Den volgenden dag liet Hustaert twee kanonnen aan land brengen, waarmede binnen weinig uren het voornaamste rondeel aan puin werd geschoten. Terstond deed hij het leger naar dezen muur marcheeren en liet het geschut verplaatsen. Met een 50 soldaten en 20 matrozen wist Hustaert zich hierop van de voorstad meester te maken, waarbij men slechts weinig tegenstand van den vijand ontmoette. Nu wilden de Nederlanders tot de bestorming overgaan, maar zij ontdekten, dat de vijand tusschen de eigenlijke stad en de voorstad een drooge gracht van wel 20 voet diep en 60 voeten breed in de rotsen had uitgehouwen, die zich uitstrekte van den eenen oever naar den andere. Bovendien was aan de overzijde geen berm, maar waren de fortificatiën recht op den rand van de gracht opgetrokken. Hierdoor was een steilte ontstaan, die men alleen met zeer lange ladders zou kunnen beklimmen.

Tot groote verbazing der Nederlanders echter werd van deze sterke positie door de Portugeezen geen partij getrokken. Als zij het klapperbosch en den buitenmuur met rondeelen en huizen hadden geslecht, zouden de Nederlanders onmogelijk over dien rotsachtigen bodem, waarin men geen loopgraven kon maken, hebben kunnen naderen. En hadden de Portugeezen zwaar geschut van den zeekant naar de landzijde overgebracht, dan zouden de Nederlanders zeker het voorstadje hebben moeten ontruimen. Nu konden ze nog denzelfden dag hun kanonnen in de huizen planten en daarmede den geheelen nacht op de Portugeesche versterkingen, vooral op die van het meest zuidelijke bolwerk, vuur geven. Den volgenden dag, 15 Februari, werd nog beter orde op het schieten gesteld en richtte men de mortieren²⁾ op den vijand. Maar toen de Portugeezen dit zagen en ook merkten, dat

1) Volgens den brief van Hustaert aan XVII 19 Febr. 1663, één rondeel.

2) mortier = een soort van korten vuurmond op een stoel geplaatst en waaruit holle kogels onder groote elevatie werden geschoten.

zij met hun kanonvuur de Nederlanders geen schade berokkendend, lieten zij de witte vlag waaien. De bevelhebber Anthony Cardoso gaf fort en stad aan de Nederlanders over. Zoo verloren de Portugeezen op weinig eervolle wijze de eerste stad, die zij in Indië in bezit hadden genomen en waar zij 160 jaar gevestigd waren geweest. Anthony Cardoso werd in Goa op last van den vice-koning onthoofd, daar hij de sterkte zonder redelijke oorzaak of verontschuldiging had overgegeven¹⁾.

Ongeveer dezelfde voorwaarden als aan Cochin, werden den Portugeezen in Cananoor verleend²⁾. Ook hier volgde algeheele overgave van de stad, het fort en het gebied van Cananoor met „alle derselver artillerije, ammonitie van oorlog, koninx goederen met alle deszelfs aanbehooren, coopmanschappen, gemunt ende ongemunt gout ende silver, vaartuygen en vivres”.

De Portugeezen deden afstand van alle rechten, tollen en andere koninklijke inkomsten, waaronder begrepen waren alle onroerende — 'skonings — en particuliere goederen. De Portugeezen zouden daartoe aan de Nederlanders alle desbetreffende registers ter hand stellen. Alle goederen zouden aan de Compagnie moeten worden overgegeven.

De Portugeesche bevelhebber van het fort mocht zooveel slaven en bagage meenemen als de veldheer hem toestond.

Alle gehuwde Portugeezen en inheemschen werden met hun families naar Goa gezonden, met die bezittingen, die de veldheer hun zou vergunnen mede te nemen. Alle ongehuwde Portugeezen zouden via Batavia naar Europa gezonden worden.

Al degene, die 'skonings³⁾ wapens gedragen hadden, moesten beloven twee jaar lang niet tegen de Nederlandsche natie te strijden.

Onder de voorwaarden zouden eveneens begrepen zijn de Portugeezen die het binnenland waren ingevlucht.

Een aanvullend artikel stond aan die Portugeezen, die hun vrouwen en kinderen voor de veiligheid het binnenland hadden ingezonden, toe, deze terug te halen en in Cananoor te brengen, om vandaar naar Goa te worden vervoerd. Twee personen van naam zouden borg blijven voor hun terugkomst.

Ook de geestelijken werden naar Goa gezonden, terwijl zij hun

¹⁾ Danvers, Portugese dl. II, p. 329.

²⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 234—237; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., artikelen van verdrag met Cananoor 15 Febr. 1663. Deze laatste copie is beter dan die Heeres gebruikt heeft, b.v. art. 8.

³⁾ Vgl. Corpus diplom. dl. II, p. 236.

kerkelijke sieraden mochten medenemen.

Alle slaven zouden in handen van de Compagnie worden overgegeven ¹⁾).

Tenslotte mocht de Portugeesche bezetting van het fort met volle wapenrusting, vliegende vaandels, brandende lonten, kogels in den mond en slaande trommel uittrekken om hun wapens voor het vaandel van de Compagnie neer te leggen.

Na de overgave trokken 's middags 200 blanke Portugeezen uit de stad, van wie 120 afkomstig waren van de zeven fregatten, tot ontzet uit Goa gezonden. Slechts zes dooden en dertig gewonden kostte de Nederlanders deze overwinning ²⁾).

De buit van de Compagnie bestond uit 22 stukken geschut, waaronder 15 metalen stukken en 2 falconetten, 80 balen peper, 25 balen gommelak en 600 balen rijst. De meeste gehuwde Portugeezen hadden vrouwen, kinderen en bezittingen onder het geleide van alle Franciscaner monniken het land ingezonden. Voor de Nederlandsche soldaten was daarom niet veel buit te behalen.

Toen de Nederlanders de stad waren binnen getrokken, bleek hun eerst duidelijk hoe sterk zij was „van een situatie, (die) in gants India geen weergae heeft”, ³⁾ terwijl Cananoor steeds voor een weinig belangrijke plaats en fort gegolden had! Door de rotsen reeds vanzelf rondom ongenaakbaar, hadden de Portugeezen deze rotsen aan de landzijde nog door hechte muren en flankeringen, zonder kosten of moeiten te sparen, versterkt. In afwijking van den last, hem door zijn superieuren gegeven, om in Cananoor slechts een handelsloge te vestigen, besloot Hustaert daar voorloopig een garnizoen te laten ⁴⁾). Door de natuurlijke versterkingen zou een ontmanteling, zoo zij al mogelijk was, met het nog weinig beschikbare volk maanden duren en weinig zin hebben ⁵⁾), terwijl de plaats even ongenaakbaar zou blijven.

¹⁾ Caffers = volgens Heeres, Corpus diplom. dl. II p. 236 noot 2, ongeloo-
vigen. Maar naar het oorlogsrecht kon de Compagnie toch alleen de hand leg-
gen op de slaven en onvrijen. Zoo kon dit artikel van het verdrag niet betrek-
king hebben op vrije inheemschen. De Portugeezen hadden als slaven vele
negers (caffers) van de tegenover liggende Afrikaansche kust ingevoerd.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Hustaert aan XVII,
19 Febr. 1663. Volgens den brief van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663
(Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv.) 3 dooden en 15 gewonden.

³⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Hustaert aan XVII,
19 Febr. 1663.

⁴⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie relaas van Hustaert aan G.G. en
Rd., 12 Mei 1663.

⁵⁾ Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. gen. miss. 20 Dec. 1663; vgl. ook

Verdedigden de Nederlanders haar niet, dan viel zij na het vertrek van hun vloot gemakkelijk terug in handen van de Portugeezen. Ook de Engelschen zouden hier alleen of in vereeniging met de Portugeezen een steunpunt kunnen vinden. En wat voor de V. O. C. nog het minst gewenscht was, de Mohammedaansche koopman-vorst Adersia kon zich meester maken van de stad. Hij toch verzocht reeds aan Hustaert en Van Goens, dat de sterkte hem werd overgeleverd om haar z.g. voor de Compagnie te bewaren, in werkelijkheid om zijn handel en scheepvaart met geweld van wapenen tegen de V. O. C. te verdedigen¹⁾. Door Cananoor te verlaten zou de Compagnie het verkrijgen van een monopolie van den peper- en cardamoninkoop en opiumaanvoer bovendien in de waagschaal stellen. Deze peper-, cardamon- en opiumhandel werd tot nu toe ongehinderd door Adersia uitgeoefend. Het was niet aan te nemen, dat de Compagnie zonder fort en zonder soldaten haar wil tegenover dezen Mohammedaan zou kunnen doorzetten. Bij een verlies van Cananoor zou de schade, die de Compagnie in haar handel leed, niet tot die plaats beperkt blijven, maar zich in den geheelen Malabaarschen handel doen gevoelen. Een bloeiende smokkelhandel in peper zou gemakkelijk in die plaats ontstaan en slechts het behoud van de vesting kon 's Compagnies handel beschermen. Ook de heffing van paspoortgelden van inlandsche vaartuigen, een recht, dat de Nederlanders van de Portugeezen geërfd hadden, was alleen onder gewapende bescherming uitvoerbaar. Al deze schade, die de Compagnie leed bij een verlaten van het fort, wogen zeker op tegen de kosten, die een garnizoen van 100 soldaten met zich mede zou brengen. Zelfs al was de balans gelijk, dan eischte 's Compagnies reputatie behoud van de vesting: „het baert weynich ontsagh, winnen en niet behouden”²⁾. Cananoor kon de Compagnie als een sleutel voor het noorden en een „frontier” tegen Cochin dienen³⁾, zoowel ten opzichte van verdere Nederlandsche verove-

Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën raad in Cochin 13 Jan. 1663.

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. Van Hustaert aan XVII, 19 Febr. 1663.

²⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 I, copie relaas van Hustaert aan G.G. en Rd., 12 Mei 1663; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens en Hustaert aan XVII, 26 Febr. 1663.

³⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en raad aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663; Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. gen. miss. 20 Dec. 1663.

ringen als van vijandelijke aanvallen, die men op Cochin of Ceilon mocht willen ondernemen.

De jaarlijksche peperuitvoer van Cananoor werd op 200 lasten geschat; c. 15000 pond opium zou daartegen kunnen worden geïmporteerd. Daar de Portugeezen van Cananoor het hout voor hun scheepsmasten kregen, hoopten de Nederlanders op dezelfde voordeelen.

De colathiri, ziende, dat hij te zwak was om 's Compagnies macht te weerstaan, neigde tot vrede, die hem verleend werd, aanvankelijk zonder voorwaarden. De roem der Nederlandsche overwinningen — schreef niet van Goens, dat „de schrick van 's Compagnies wapenen in de herten dezer inlanders soo verre gepenetreert (was), dat men de kinderen met de naem der Hollanders doet beven”¹⁾ — had ook den colathiri zoo bevreesd gemaakt, dat hij niet binnen de vesting durfde te komen en slechts in het huis van Adersia een samenkomst met de Nederlanders had. Na den majoor Du Pon de hand ten teeken van vrede gegeven te hebben onder belofte de voorwaarden drie dagen later te bekrachtigen, verdween hij ijlings met zijn gevolg het binnenland in. Een „brutale fatsoenlijkheid”, waar Hustaert zich weinig over gesticht toonde. De afwikkeling van deze zaak moest hij bij zijn vertrek aan den opperkoopman Van Weerden overlaten²⁾.

Ook met Adersia beproefde Hustaert een overeenkomst te sluiten. Hem den handel geheel te ontnemen was niet recht doenlijk, maar bij een te sluiten contract behoorde de Compagnie toch de meest bevoorrechte partij te wezen. Voor haar waren de kosten en gevaren van den oorlog geweest en nu wilde zij ook de profijten genieten³⁾. Adersia, hierover gepolst, stelde zulke hooge eischen, dat Hustaert hem het ongerijmde hiervan onder het oog bracht, en zich niet gevoegd verklaarde 's Compagnies veroveringen aan anderen over te laten. Adersia zond toen „uyt beleeftheyt” den veldheer een stuk blank papier, met de bedoeling, dat de Nederlanders daarop hun eischen zouden neerschrijven, maar deze begrepen al te goed, wat zij van die „moorsche complimenten” denken moesten en lieten de zaak liever op zijn beloop⁴⁾. De gezanten van Adersia, die met Hustaert

1) Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 16 Maart 1663.

2) Dagregister Batavia 1663, p. 180.

3) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens en Hustaert aan XVII, 26 Febr. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663.

4) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Hustaert aan XVII,

mede naar Van Goens gingen, werden echter „beleefdelyck ende vrundelyck onthaelt”. Behield men het fort bezet, dan zou men hem op den duur vanzelf wel kunnen dwingen 's Compagnies wenschen na te komen. Men wilde hem terugbrengen tot de positie van een soort makelaar der Compagnie, onder voorwaarde, dat de Nederlanders alleen aan hem zouden leveren alle koopwaren, die zij daar aanbrachten of die hij van hen zou verlangen, en tegen denzelfden prijs of iets minder, „om hem eerst een weynich int gemoet te comen ende van sijn andere concepten te diverteren”, als zij in Suratte verkocht werden. Op zijn beurt moest Adersia beloven alle peper en cardamon alleen aan de Compagnie tegen een vooraf vastgestelden prijs te leveren, terwijl hij van alle vaart naar andere landen, Suratte, Mascatte en Bengalen, moest afzien. Slechts de vaart op de Maladiven mocht hij behouden, „alsoo hij daer de Compagnie geen nadeel en can doen”¹⁾. Adersia zou de eenige koopman wezen, met wien de Compagnie in Cananoor zou handelen. Voorts moest hij verhinderen, dat door anderen deze koopwaren wel werden uitgevoerd²⁾. In den tijd, dat de Portugeezen nog krachtig genoeg waren, hadden ook zij dezen koopman-vorst in toom gehouden. Pas sinds hun verval was het Adersia gelukt zulk een onafhankelijke positie te verwerven. De Nederlanders begrepen zeer goed, dat Adersia niet gemakkelijk van zijn vrijen handel afstand zou doen³⁾.

Nadat de gevangenen Portugeezen van Cananoor met het schip Louyse naar Goa gezonden waren, keerde Hustaert 20 Febr. met de resteerende schepen naar Cochin terug. Bij zijn vertrek liet hij 200 soldaten in Cananoor achter⁴⁾ en benoemde als gezaghebber den opperkoopman Lucas van Weerden. Voor de kust moesten de jachten, zoolang de moesson het toeliet, blijven kruisen, opdat de vijand geen onverhoedschen aanslag zou plegen. Op genegenheid van de inheemsche bevolking behoefde de Compagnie niet te rekenen, deze gedroeg zich bepaald vijandig en verhinderde den cardamoninkoop der Nederlanders⁵⁾. Zij zouden

19 Febr. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens en Hustaert aan XVII, 26 Febr. 1663.

¹⁾ Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. gen. miss., 20 Dec. 1663.

²⁾ Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens en Rd. te Ceilon, 29 Aug. 1663.

³⁾ Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens en Rd. te Ceilon, 29 Aug. 1663.

⁴⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens en Hustaert aan XVII, 26 Febr. 1663.

⁵⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Wijck in Perzië aan XVII, 31 Maart 1663.

terstond de Portugeesche zijde kiezen, zoo zij de kans daartoe kregen ¹⁾).

Hustaerts in Cochin teruggekeerde krijgsmacht werd allereerst gebruikt om den raja van Parou te ontzetten en in zijn rijk te herstellen, die wegens zijn goede gezindheid tot de V. O. C. door zijn onderdanen op aanstichten van de Portugeezen verjaagd was. De Compagnie achtte het van belang, dat in Parou (= Parur of Paravur) ²⁾, een landstreek oostelijk van Cranganoor gelegen, een vorst regeerde, die de Nederlanders goed gezind was, om den samorijn te beletten zijn invloed verder zuidwaarts uit te breiden. Het land werd door de Compagnie tot onderwerping gebracht en 1 Maart 1663 kwam een verbond van vrede en vriendschap tot stand ³⁾).

Voor 's Compagnies handel was het van het uiterste gewicht, dat de eendracht onder de Malabaarsche vorsten werd hersteld en de V. O. C. met hen voordeelige contracten sloot.

Na den dood van den Cochinschen troonpretendent Moetadaville, hadden de Nederlanders zich niet gehaast een opvolger te benoemen, daar zij wisten, hoe gaarne de samorijn den Cochinschen troon had willen bestijgen ⁴⁾, hetgeen voor de Compagnie een zeer ongewenschte machtsvergrooting van dezen vorst zou beteekenen, die bovendien ook weinig naar den zin van de andere Malabaarsche vorsten was geweest en oorzaak voor groote onrust had kunnen worden, terwijl het de Cochinsche bevolking, die den samorijn zeer vijandig gezind was, afkeerig van de Compagnie zou maken. Gedurende het beleg liet men de erfopvolging voorloopig rusten.

Na de vermeestering van Cochin verklaarde de samorijnsche „oude prins”, die den samorijn geheel beheerschte, zonder omwegen, dat waar Godorme alleen met samorijnsche hulp verdreven was en het geslacht van Moetadaville niet in het minst had medegewerkt, de Cochinsche kroon aan den samorijn toekwam. Op zijn minst maakte hij aanspraak op Angiecaimal om dit land als een verovering te behouden ⁵⁾. Na de inname van de stad had de Compagnie het contact met de oude koningin hersteld. Zij wees een erfgenaam aan, eveneens

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663.

²⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 239 noot 3.

³⁾ Idem dl. II, p. 239, 240; Daghregister Batavia 1663, p. 191.

⁴⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad in Cochin, 13 Januari 1663; idem, copie miss. van Van Goens aan Van Wijck in Perzië, 15 Jan. 1663.

⁵⁾ Daghregister Batavia 1663, p. 181.

uit het geslacht van Moetadaville. In dezen man, die zulke groote verplichtingen aan de Compagnie had, hoopte Van Goens een even gewillig werktuig te vinden als in den gestorven Vira Kerala Varma¹⁾.

De Nederlanders gingen niet in op de eischen van den samorijnschen prins. Zij brachten den samorijn, die zelf de handhaving van het geslacht van Moetadaville op den Cochinschen troon had gewaarborgd, het onrechtmatige van zijn eischen onder het oog. Door een krachtig optreden wist men den samorijn tenslotte te doen toestemmen in een kroning van den nieuwen Cochinschen vorst en een ontzuiming van Angiecaimal door de samorijnsche troepen²⁾, maar nu maakte de oude prins aanspraak op het eiland Baypin, en verlangde een jaarlijksch tribuut van $\frac{1}{4}$ van alle inkomsten van de Cochinsche landen en een vrijen doortocht door het geheele land³⁾. Slechts door dreigementen wist Van Goens dezen „ouden” prins, den grootsten aanstichter van al deze moeilijkheden, tot rede te brengen, waartoe veel bijdroeg de inname van Cananoor en de terugkomst van het grootste deel van de oorlogsmacht. Toch moest men, om ontijdige nieuwe onlusten en oorlogen te voorkomen, den samorijn met de schenking van geschut tevreden stellen. Terwijl de samorijnsche troepen de Cochinsche landen verlieten en ook Baypin ontruimden, kwam 22-28 Febr. 1663 een verdrag tusschen de V. O. C. en den vorst tot stand, een bevestiging van het reeds tijdens het eerste beleg van Cochin gesloten accoord van 7 Maart 1662⁴⁾.

Reeds door Van der Meyden was met den samorijn overeengekomen, dat na verovering van Cochin, hem Cranganoor zou worden afgestaan. Een verzoek van de Nederlanders om ter bescherming van de rivier toch een wacht binnen het kasteel te mogen houden, werd hun door den samorijn afgeslagen, en in een afzonderlijk verdrag, d.d. 15 Febr. 1663 tusschen de V. O. C. en den samorijn met zijn creatuur, den koning van Cranganoor gemaakt, werd de afstand van kasteel en stad uitdrukkelijk gestipuleerd⁵⁾.

Voor de overname van Cranganoor kwam de samorijn met al zijn erfprinsen en een groot gevolg van nairos in Cochin. Hier werd den

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens en Rd. te Ceilon, 29 Aug. 1663.

²⁾ Daghregister Batavia 1663, p. 181.

³⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1663.

⁴⁾ Vgl. Corpus diplom. dl. II, p. 199 en 237. Het contract van 22 Febr. 1663 is zonder twijfel een bevestiging van dat van 7 Maart 1662.

⁵⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 233—234.

koning van Cranganoor de stad, die eerst door de Nederlanders zoo-veel mogelijk weerloos was gemaakt, met 14 ijzeren stukken en 12 metalen bassen¹⁾ plechtig overgeleverd²⁾). Als bewijs van de goede vriendschap zou de Compagnie een resident in des samorijns land aanstellen. Tot dezen post werd de onderkoopman Pieter Vertangen benoemd, die van de gesteldheid van die landen op de hoogte moest komen en zich daartoe in Ponani ten zuiden van Calicut vestigde³⁾).

De Compagnie behield na den afstand van Cranganoor slechts een versterking bij Paliport om de rivier van Cranganoor af te sluiten en den peperuitvoer te weren. Voor deze sterkte op de noordelijkste punt van het eiland Baypin kwam een gewapende sloep te liggen⁴⁾. De landen van den samorijn brachten niet zooveel peper op als Cochin, Poracad, Calicoylan en Coylan, maar toch nog genoeg om de Nederlanders in hun peperhandel schade aan te doen⁵⁾).

Of de samorijn geheel afstand deed van zijn aanspraken stond nog te bezien. Een som gelds, door den nieuwen koning van Cochin aan den samorijn tot vergoeding van zijn oorlogskosten aangeboden, werd geweigerd: een slecht teeken voor de toekomst. Ook de andere Malabaarsche vorstjes haastten zich om 's Compagnies vriendschap te verwerven. Met een geheel leger van nairoos verschenen de rajas van Beckencoer en Teckencoer binnen Cochin. Zij beloofden de Compagnie alle producten uit hun landen en hulp tegen Poracad⁶⁾).

Onder bemiddeling van den raja van Calicoylan en den samorijn verbond zich verder met de Compagnie de raja van het landje Mangatti, ten noorden van Cochin en aan dit rijk onderhoorig⁷⁾).

6 Maart 1663 werd de Cochinsche koning wegens de V. O. C. gekroond op de wijze, zooals dit vroeger door de Portugeezen ge-

¹⁾ bas = klein kaliber scheepsgeschut.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663; Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 29 April 1664; Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 28 Aug. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663; Corpus diplom. dl. II, p. 233, 234, 238, 239. Volgens het Daghregister Batavia 1663, p. 181: 30 stukken geschut.

³⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 238 noot 1; Daghregister Batavia 1663, p. 190, 191.

⁴⁾ Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens en Rd. te Ceilon, 29 Aug. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663.

⁵⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663.

⁶⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663.

⁷⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 233.

schiedde. Van Goens, zelf gezeten op een troon, plaatste den koning de gouden kroon, waar het merk der V. O. C. ingesneden stond en die voor deze gelegenheid vervaardigd was, op het hoofd¹⁾. Door zijn grooten en onderhoorige vorsten werd hij als koning erkend, „sijnde jegenwoordig in volle eere ende macht na zijn eygen wensch herstellt”. Maar in plaats van de Portugeesche opperheeren waren de Nederlanders getreden.

Voordat Van Goens van de Kust vertrok, wist hij 20 Maart 1663 ook met dezen vorst een „favorabel contract” aan te gaan, waarbij beide partijen elkander eeuwige vrede en vriendschap beloofden. De koning stond alle rechten af over de stad Cochin en de daaronder behorende landen en eilanden, het Papeneiland, Musquiteneiland en Bandoerty²⁾, op de wijze als zij door de Portugeezen bezeten waren.

De koning erkende door de V. O. C. hersteld te zijn in zijn rijk en uit dien hoofde beschouwde hij de Compagnie als zijn beschermheer.

Alleen aan de Compagnie mocht alle peper en wilde kaneel uit de Cochinsche landen, waartoe ook Poracad behoorde, geleverd worden. Al deze peper zou te Cochin in 's Compagnies schepen worden geladen.

De koning van Cochin stond de Compagnie toe alle schepen met opium het binnenkomen te weigeren, met die uitzondering dat kooplieden, die een contract hadden aangegaan, niet „in haar regt werden gefrusteert”.

Om dit pepermonopolie te doen handhaven, zou de Compagnie op verzoek van den koning tot meerderen steun van het Nederlandsche beschermheerschap drie sterkten oprichten, één tot beveiliging van de rivier van Cranganoor te Paliport, de tweede op Baypin tegenover de stad tot verzekering van de rivier van Cochin en de derde te Poracad. Zoowel deze sterkten als de stad Cochin zelf en Castello de Sima beloofde Van Goens, zoo noodig, namens de Compagnie met garnizoen te bezetten.

Aan den Cochinschen koning zouden de van ouds gebruikelijke tollën en rechten worden opgebracht.

Alle Christenen, die tijdens het Portugeesche bewind onder de stad

¹⁾ Nieuhoff, p. 124; Panikkar, Malabar and the Dutch, p. 17; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 16 Maart 1663.

²⁾ In het Dagregister van Batavia 1663, p. 192: Bandoeryty.

Cochin stonden en langs het strand woonden, kwamen nu onder de jurisdictie van de rechters der V. O. C. in Cochin, die zelf voorloopig ambtenaren van den gouverneur van Ceilon waren¹⁾.

Streng werden de rechtsbevoegdheden van de Cochinsche en Compagnies rechters gescheiden. Hindoes, onderdanen van den koning zouden voor den Hindoerechter, Christenen voor den Nederlandschen rechter verschijnen. Op doodslag zou bij beiden de doodstraf staan.

Het munten van fanums²⁾ zou door den muntmeester van den koning buiten de stad en het hof van den vorst geschieden. De koning zou hiervan de voordeelen genieten onder voorwaarde, dat het munten gebeurde onder het toezicht van de Compagnie. Valsche munters verdienden de doodstraf. Ook het vervoeren van peper en kaneel beloofde de koning te verhinderen.

De open ruimte, die om de stad ontstaan was door het kappen van de klapperboomen, mocht door niemand worden beplant dan met toestemming van de Compagnie.

Geen katholieke geestelijken mochten in Cochin of onderhoorige landen worden geduld dan met speciale vergunning van de V. O. C. De Jezuïeten en alle andere Europeesche paters moesten ten eeuwigden dage verbannen blijven.

Alle schuldenaars van de Compagnie, alle deserteurs en wegge-loopen lijfeigenen mochten worden achterhaald en gevangen genomen. De koning beloofde ze te laten opsporen en aan de Nederlanders uit te leveren.

De inlandsche kooplieden, die met de Compagnie handel dreven, mochten niet met buitengewone lasten worden bezwaard zonder voorafgaande toestemming van de V. O. C. Zij zouden 's Compagnies bescherming genieten.

Voorloopig moest de V. O. C. den koning van Cochin tegen velen van zijn kwaadwillige onderdanen beschermen³⁾.

Door de vredesaanbieding van den koning van Poracad kon de afstraffing achterwege blijven, maar Van Goens achtte de afwikkeling van deze zaak toch van zulk groot belang, dat hij met een groote krijgsmacht het land binnenrukte. 14 Maart 1663 werd het contract

¹⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 244 noot 2.

²⁾ fanum = munt (onderdeel van een pagode, niet overal van dezelfde waarde. Op Coromandel was de kleine fanum 5 stuivers en de groote 7½ stuivers waard (Stapel-Van Dam bk. II 1, glossarium)).

³⁾ Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 28 Aug. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663.

afgesloten. Ook de koning van Cochin verzoende zich met zijn vazal. De beide Malabaarsche vorsten en de V. O. C. vereenigden zich tot een eeuwig verbond „met vergetentheyd van 't gene voorheen gepasseert is”. De raja van Poracad verklaarde zich tot vijand van allen, die het Cochinsche rijk zouden willen benadeelen, 't zij Portugeezen of andere naties. De raja beloofde Godorme uit zijn land te zetten en hem er in de toekomst niet meer in toe te laten. Even groote trouw als de koning aan de Portugeezen bewezen had, beloofde hij ook aan de V. O. C. Slechts met toestemming van den koning van Cochin en van de Compagnie zou hij peper en kaneel doen wegen of uitvoeren. Evenmin mocht hij olifanten im- of exporteeren. Alle Portugeesche fregatten, die de raja nog in zijn land had (sinds de expeditie tijdens het beleg), zou hij aan de V. O. C. overleveren, mits de Compagnie hem zijn gemaakte onkosten vergoedde.

Tot bewijs van vriendschap zou de koning zijn versterkingen, gericht tegen het Cochinsche land, voor een deel slechten en de rest laten vervallen. De V. O. C. beloofde aan de wederpartij alle mogelijke hulp en steun tegen haar vijanden. Tenslotte zouden de Nederlanders in het land van Poracad alle voordeelen genieten, (die oudtijds aan de Portugeezen toekwamen¹⁾).

De rajas van Teckencoer en Calicoylan, die in groote vijandschap met den koning van Poracad leefden, toonden zich zeer misnoegd. Zij hadden gehoopt, dat de Compagnie het land van Poracad vernietigde en waren zeer teleurgesteld, toen de V. O. C. den vorst een voordeelig contract toestond. Van Goens stelde hun echter de trouw van den Poracadschen koning tegenover de Portugeezen ten voorbeeld, een trouw, die de Compagnie van haar bondgenooten niet genoten had! Van Goens weet den vrede tenslotte ook tusschen deze vorsten en den Poracadschen raja te herstellen²⁾).

Het was gelukkig, dat men Poracad niet gewapender hand tot onderwerping had behoeven te brengen. Het rapport van kapitein Hendrick van Rheede, wie de visitatie na het sluiten van het verdrag door Van Goens opgedragen was, leverde het ondubbelzinnig bewijs van de zeer sterke situatie van het land, verdedigd door borstweringen, dubbele grachten, enz. De vrouwen, kinderen en bezittingen waren het binnenland in gezonden; gebleven waren slechts de raja, „de dapperste van alle de Malabaren”, en 5000 nairros, onder wie 3000

¹⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 240—242; Dagregister Batavia 1663, p. 184.

²⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663.

musketiers. Een aanval zou de Compagnie wel zeer duur te staan gekomen zijn ¹⁾).

De prins Godorme was naar Trevancore gevlucht, maar de V. O. C. maakte zich over dezen pretendent niet veel zorgen meer. Indien de raja van Trevancore lust zou gevoelen Godorme's aanspraken te steunen, dan viel het de V. O. C. gemakkelijk den raja tot rede te brengen, daar men zijn geheele zeevaart kon afsnijden ²⁾).

Van Goens waarschuwde zijn superieuren, dat alleen met kracht van wapenen de contracten met de Malabaarsche vorsten zouden worden nageleefd: „want soo wij dese roede te vroegh uyt de handt leggen, soude het ontsach onder desen trouwlosen landtaert vervallen, maer die noch wat in de hant houdende, is niet anders dan volcomen onderhoudingh van 't gemaecte verbondt te verwachten” ³⁾).

Noch Heeren-XVII, noch de Hooge Regeering rekenden op de trouw van de Malabaren en de naleving van hun contracten. Vooral de Heeren in Nederland schrokken reeds terug voor de uitgaven, die de handhaving van die verdragen met zich mede zou brengen ⁴⁾).

Het waren niet het minst de Engelschen geweest, nog altijd in Poracad te midden van de beste peperlanden gevestigd, die den raja in zijn verzet hadden gestijfd. Daarom was het ook van zoo groot belang, dat de Nederlanders met dezen vorst een overeenkomst gesloten hadden en men hem zou kunnen nopen de Engelschen uit zijn land te zetten. De Engelschen waren zich dit zeer goed bewust: „The admiral in person came against the King of Porqua, but most against us” ⁵⁾).

Zooals hiervoor reeds is verhaald ⁶⁾), hadden de Engelschen tijdens de eerste belegering van Cochin hun factorij in Poracad gesticht. Maar niet alleen de peper uit dit land wekte hun begeerte, ook Karwar en Calicut betrokken zij bij hun plannen. Meer factorijen zouden worden opgericht en meer agenten gezonden. Daarom zeilde in 1662 het schip de Hopewell naar Poracad. Een gunstig tijdstip kozen de Engelschen hiervoor niet, juist nu de Nederlanders met een overweldigende militaire meerderheid bezig waren zich meester te maken van de

¹⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663.

²⁾ Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 28 Aug. 1663.

³⁾ Idem.

⁴⁾ Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens, 29 Aug. 1663; Kol. Arch. 456, XVII aan G.G. en Rd., 29 April 1664.

⁵⁾ English Factories, 1661—1664, p. 248.

⁶⁾ Zie p. 275.

geheele Malabarkust. Pijnlijk voelden de Engelschen hun onmacht tegenover den steeds groeienden Nederlandschen invloed: „hun onbeschaamdheid blijft een schande voor onze natie en een gevaar voor onze meesters”, schrijft de president in Surat, George Oxenden, 30 November 1662 aan den Engelschen consul te Aleppo¹⁾.

Conflicten bleven niet uit. Tijdens het tweede beleg van Cochin verscheen den 6en November daar de Hopewell, onder schipper James Snow van Surat op weg naar Poracad om peper te laden. Maar de Nederlanders, die ook Poracad door de schepen Meyboom en Roode Leeuw geblokkeerd hielden, verboden den schipper naar Poracad verder te zeilen. De Nederlanders boden de Engelschen aan de peper, door de Engelsche agenten in Poracad opgekocht, met een Nederlandsch schip te laten halen op voorwaarde, dat de Engelschen de brieven, die de Portugeezen in Goa voor den Cochinschen gouverneur hadden medegegeven, aan den Nederlandschen vlootvoogd zouden overleveren, „’t geen men wist, dat syluyden niet en souden accepteren”.

In een schriftelijk protest weigerden de Engelschen op deze voorwaarden in te gaan, wat weer door een contraprotest van Hustaert beantwoord werd. Na van water en brandhout voorzien te zijn (een feit, dat de Engelschen in de brieven aan hun superieuren stilzwijgend voorbijgaan), moesten zij onverrichterzake, na ongeveer 7 dagen voor Cochin opgehouden te zijn, naar Surat terugkeeren. Bovendien hadden de Nederlanders zich te beklagen over het vijandig optreden van een Engelsch jacht tijdens het beleg. De Engelschen ontzagen zich niet vanuit dit jacht, dicht bij Calewety liggend, de Nederlanders te beschieten, waarbij zij speciaal de sloep, waarin zich Van Goens bevond, tot doelwit namen²⁾.

Als gevolg van het huwelijkstractaat tusschen de Engelsche en Portugeesche kronen, was een expeditie van vijf Engelsche schepen naar Indië gezeild om Bombay van de Portugeezen over te nemen. Op één van deze schepen, de Leopard, bevond zich de nieuwe Portugeesche onderkoning. De moeiten, last en chicanes, die de Engelschen van de Portugeezen ondervonden, welke Bombay aan de Engelschen weigerden over te geven en waardoor deze gedwongen werden hun militaire macht op het eiland Andivi bij Goa te landen, zullen wij hier stilzwijgend voorbij gaan³⁾.

1) English Factories, 1661—1664, p. 109 („Their insolence still continue to the dishonour of our nation and danger to our masters.”)

2) Kol. Arch. 1136, O.B. 1665 II, Extract daghregister van Van Goens.

3) English Factories, 1661—1664, p. 123; Daghregister Batavia 1663, p. 183.

Het schip *Leopard*, nadat het den vice-koning aan land had gebracht, werd voor het innemen van cargasoen gezonden naar Karwar en Poracad. Weigerde de Nederlandsche blokkadevloot het schip door te laten, dan had de kapitein, Richard Minors, last om toch te gaan en te zien, of de Nederlanders alle communicatie met den wal durfden te verhinderen. De ervaringen, die de Hopewell met de Nederlanders had opgedaan, deden ook nu niet veel goeds verwachten. Brieven kreeg Minors mee, waarin aan de Engelsche agenten in Poracad last gegeven werd de plaats in geen geval te verlaten, ook al lag de handel stil¹). In de meening, dat Cochin nog Portugeesch was, kwam de *Leopard* 29 Januari voor Cochin, maar de stad was reeds gevallen. De Nederlanders voelden zich nu nog meer gerechtigd dan tijdens de belegering, om de Engelschen het binnenkomen en handelen in de Malabaarsche havens te beletten. Minors verzoek om zijn reis naar Poracad te mogen voortzetten, werd geweigerd op grond van het feit, dat Poracad onderhoorig was aan Cochin en volgens het contract van de V. O. C. met den Cochinschen koning daar geen andere Europeanen mochten handel drijven²). Ook nu stelde men den Engelschen voor, de peper, die zij te Poracad hadden ingekocht, met een Compagnies schip te laten halen. Als antwoord leverden de Engelschen een scherp protest over³), tot vergoeding van de schade, die de Engelsche koning en de Engelsche Compagnie door het gewelddadig optreden van de Nederlanders leden. Maar zij vergaten, dat Poracads havens door verovering aan de Nederlanders waren gekomen. Het protest werd daarom op gepaste wijze door Van Goens beantwoord, die de Engelsche eischen op grond van recht en billijkheid afwees, „ten ware de conquesten van landen ende steeden geen recht van heerschappij gaven”⁴). Van Goens' optreden werd door Gouverneur-Generaal en

¹) English Factories 1661—1664, p. 115.

²) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie extract resolutiën van Van Goens en raad te Cochin, 25/31 Jan. 1663; Kol. Arch. 1136, O.B. 1665 II, extract dagregister van Van Goens 1662—1663 (11 Jan.—14 Maart 1663. Hierin opgenomen: translaat ole van den koning van Cochin aan Van Goens, 10 Jan. 1663; translaat ole van den raja van Poracad aan Van Goens; protest van Richard Minors aan Van Goens, 20 Jan. 1663; brieven, gewisseld tusschen Van Goens en Minors; translaat olen van den koning van Cochin aan den raja van Poracad en aan de Engelschen, in dit land gevestigd. 14 Maart 1663).

³) Kol. Arch. 1129, O. B. 1663 I verv., copie extract resolutiën van Van Goens en raad te Cochin, 25/31 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 1 Febr. 1663.

⁴) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 1 Febr. 1663; Kol. Arch. 1136, O.B. 1665 II, extract dagregister van Van Goens.

Raden volkomen goedgekeurd, al wisten zij, dat de consequentie ervan was: ernstige klachten en aanspraken van de Engelsche regeering tegen den Nederlandschen staat¹).

Toch had het Engelsche protest in zooverre effect, dat de Nederlanders, gedachtig aan de order van Heeren-XVII om het niet tot een openlijk conflict met de Engelschen te doen komen en in aanmerking nemend, dat het een schip van den koning zelf betrof, gedeeltelijk aan de wenschen van de Engelschen tegemoet kwamen. Hun werd het aandoen van Poracad toegestaan, mits dat zij tegelijkertijd hun factorij aldaar zouden lichten onder belofte, in het vervolg niet meer te Poracad te zullen handel drijven. Minors had geen autoriteit om zulk een overeenkomst aan te gaan. Daar de Nederlanders hem alleen op deze voorwaarde wilden toestaan naar Poracad te zeilen, keerde hij direct van Cochin naar Engeland terug²).

Na de inname van Cananoor was het voor de Engelschen van vitaal belang de handelsbetrekkingen, die zij reeds op de Malabarkust bezaten, tot iederen prijs te handhaven, anders zou hun de toevoer van de Malabarpeper geheel afgesneden zijn.

De raja van Poracad durfde na zijn vrede met de Nederlanders den aandrang van Van Goens niet langer weerstaan en verbrak zijn verbindingen met de Engelschen. Hij weigerde de voorwaarden te onder teekenen, waarop zij zich in zijn land gevestigd zouden hebben en dat hun het pepermonopolie in die plaats had verzekerd³). Zijn houding werd zelfs zeer vijandig: hij liet de vlag van de Engelsche loge halen, terwijl hij toestond, dat op geringen afstand daarvan de Nederlandse driekleur geheschen werd. Een feit, waarover het Engelsche opperhoofd van de loge zich zoo verbolgen toonde, dat hij zich persoonlijk in Cochin over deze beleediging kwam beklagen⁴). De raja zegde den Engelschen aan, zijn land te verlaten en gaf hun alleen den tijd om hun schulden te innen. De Engelschen trachtten tijd te

1) Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens in Ceilon, 29 Aug. 1663.

2) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663; Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. gen. miss. 20 Dec. 1663; Dagregister Batavia 1663, p. 183, 184; English Factories 1661—1664, p. 116; E. B. Sainsbury and W. Foster, A calendar of the court minutes etc. of the East India Company 1660—1663, p. 327, 364; idem 1664—1667, p. 23, 51, 53, 54, 58, 66, 67, 88, 92.

3) English Factories, 1661—1664, p. 246.

4) Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 28 Aug. 1663; English Factories, 1661—1664, p. 248; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663; Dagregister Batavia 1663, p. 326.

winnen door protesten en contraprotesten, maar maakten voorloopig geen aanstalten tot vertrek. Het was één van Van Goens' grootste zorgen, hoe zich deze verhouding zonder openlijke breuk in de toekomst zou ontwikkelen. Voor de Engelschen waren het onduldbare beledigingen, die zij slechts noode verdroegen, afgezien van het gevaar, dat hun handel in peper liep. De Nederlanders beschikten over zulke groote pepervorraden, dat zij de Engelschen ook buiten het eigenlijke Malabaarsche land gemakkelijk konden overbieden. De prijzen stegen zeer hoog, zelfs in Karwar en Bhatkal trachtten zij de Engelschen uit den peperhandel te verdrijven¹⁾. Het leek, alsof zij van de Voorindische peper een gelijk monopolie wilden vestigen, als zij van de Moluksche specerijen bezaten, begeleid van een algeheel verbod van katoen- en opiumvervoer naar de kust van Malabar²⁾. Zeer beklaagden de Engelschen zich in hun brieven over de onbetrouwbaarheid van de Malabaren, die de Engelschen, uit vrees voor de Nederlanders, hadden uitgenoodigd in hun land te komen. Nu de Nederlanders meester op de Malabarkust waren, bleken al hun beloften waardeloos. Alle haastten zich om zich onder bescherming van de V. O. C. te stellen, „because yet they are blind and sencelesse, not finding the slavery they have brought themselves into by receiving in a nation amongst them, that will toll the very meat they eate in a short time and barre them from speaking any tongue but Dutch”³⁾.

Toch schenen de Engelschen in Poracad van den koning, ondanks zijn verdrag met de Nederlanders, nog de belofte verkregen te hebben dat, als een Engelsch schip gezonden werd, dit voor één keer nog mocht worden geladen. De Engelschen waren zich er wel van bewust, dat de prijzen zeer gestegen zouden zijn, nu de Malabaren aan geen enkel contract meer gebonden waren. Een nieuw dreigement van Van Goens uit Colombo deed den koning echter ook op deze belofte terugkomen.

Een geheim nachtelijk bezoek, door den Engelschen gezant aan den koning, bracht dezen niet tot andere gedachten. Slechts als de Engelschen hem met kracht van wapenen zouden verdedigen, kon hij op hun voorstellen ingaan en hiertoe waren de Engelschen niet in staat. Werkeloos moesten zij het verdragen, dat de Nederlanders een wacht van zeven soldaten in de factorij legerden en een schip op de kust hielden om den loop der gebeurtenissen af te wachten⁴⁾. De

1) English Factories, 1661—1664, p. 240.

2) Idem, p. 261.

3) Idem, p. 249, 250.

4) Idem, p. 262.

toekomst van den Engelschen handel in Poracad scheen vrij hopeloos. Slechts passieve tegenstand restte den Engelschen agenten Harrington en Grigsby. Zij weigerden te vertrekken, tot zij daartoe uitdrukkelijk van Suratte bevel hadden gekregen. De koning, hoe langer hoe meer door de Nederlanders bedreigd, drong bij de Engelschen steeds sterker aan dat zij zijn land verlieten. Maar de Engelsche regenten hielden voet bij stuk, hoewel de president van Suratte hun geen enkele hulp kon doen toekomen. Zij verklaarden slechts voor geweld te zullen wijken, welke heldhaftige houding hun toch niet verhinderde, flink ruzie onder elkaar te maken ¹⁾. Indien Poracad verlaten werd, zou ook de positie van het dan geheel geïsoleerde Old Kayał weinig benijdenswaardig zijn. De Engelschen, die ieder oogenblik dezelfde ervaringen van de zijde der Nederlanders verwachtten als hun collega's in Poracad, voelden zich als Jonas in den walvisch, vrezend: „that this yeare nor happily the next, he shall not spuw us out” ²⁾.

Naarmate de indruk van de Nederlandsche overwinningen onder de Malabaarsche vorsten wat verflauwde, voelden zij hun moed weer eenigszins stijgen. Zij sloten zich aaneen en trachtten om niet geheel „slaven” van de V. O. C. te worden, zich zooveel mogelijk aan de Nederlandsche aanspraken te onttrekken. De samorijn had hierin de leiding en drong er bij den koning van Poracad op aan, de Engelschen voorloopig in zijn land te laten ³⁾. Tot een gewelddadig optreden liet de vorst het onder invloed van deze samorijsche raadgevingen niet komen. Zelfs verleende hij de Engelschen een geantidateerd contract. Maar hun toestand bleef gevaarlijk. Indien de Nederlanders het wilden, konden zij zoowel de Engelschen als den koning van Poracad gemakkelijk vernietigen. Als gevolg van den angst van de inwoners van het land voor de V. O. C. lag de handel der Engelschen geheel stil. Engelsche schepen, die Poracad aandeden, moesten zonder lading vertrekken ⁴⁾. Het werd tenslotte een zaak, die in Europa door de diplomatie moest worden beslist en die in Engeland zeer kwaad bloed zette ⁵⁾. Toen in 1665 de openlijke oorlogstoestand met Engeland ook in Indië uitbrak, maakte de V. O. C. zich, als één van haar eerste oorlogsmaatregelen op de Voorindische westkust, van de Engelsche loge in Poracad meester. De Engelsche agent Grigsby werd gevangen naar Cochim gebracht ⁶⁾.

¹⁾ English Factories, 1665—1667, p. 89.

²⁾ English Factories, 1661—1664, p. 253.

³⁾ Idem, p. 263.

⁴⁾ Idem, p. 262, 264.

⁵⁾ Idem, p. 264.

⁶⁾ English Factories, 1665—1667, p. 91, 92.

Van de onderhandelingen in Poracad was Van Goens ziek in Cochin teruggekeerd, maar een ziekte, die hem toch niet belette nog alle noodige maatregelen te treffen vóór hij eind Maart van de Kust naar Ceilon vertrok.

Onmiddellijk na het beleg waren om Cochin alle belegeringswerken geslecht. De Hooge Regeering had uitdrukkelijk last gegeven, wegens de hooge onkosten, zoo min mogelijk garnizoenen in bezetting op de Kust te laten. Heeren-XVII hadden het liefst alleen Cochin militair bezet, terwijl zij verder de stichting van handelsfactorijen voldoende achtten. Over den afstand van Cranganoor is boven reeds gesproken¹⁾. Ook uit Coylan zou het garnizoen worden gelicht, behoudens een 25-tal soldaten, die in het stadhuis werden gelegerd tot bescherming van de handelsfactorij, waarover Johan Nieuhoff het toezicht kreeg²⁾. Wegens het groote belang van Castello bleef hier nog een bezetting van 24 koppen. Zoo spoedig mogelijk diende men over te gaan tot de verkleining van de fortificatiën van Cochin, zoodat zij met slechts 200 à 300 soldaten konden worden verdedigd. De onkosten liepen anders te hoog en werden niet gedekt door de opbrengsten. Maar zoolang deze nieuwe versterkingen niet waren aangelegd, moest de stad met minstens 800 à 1000 soldaten bezet blijven. In een voorloopig project³⁾, dat door Gouverneur-Generaal en Raden te groot bevonden werd voor de beschikbare krijgsmacht, stelde Van Goens voor, de stad achter het stadhuis af te snijden en daar een gracht te graven. Bij Calewety moest een redoute gebouwd en met een beer aan de stad verbonden worden. Dit bolwerk diende men zeker niet te verlaten daar de stad in geval van belegering dan terstond van allen toevoer zou worden afgesneden. Na deze verkleining behield Cochin nog een omtrek van 579 roeden, versterkt door 6 bolwerken, twee naar de rivier- en vier naar de landzijde. Binnen den muur en bolwerken zou het beste gedeelte van de stad met goede huizen en pakhuizen besloten zijn. Maar de Hooge Regeering voelde meer voor

¹⁾ Zie p. 353.

²⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens, 29 Aug. 1663; Dagregister Batavia 1663, p. 327.

³⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën raad in Cochin, 13 Jan. 1663; idem, orig. gen. miss. 5 Sept. 1663; idem, orig. gen. miss. 20 Dec. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 14 Febr. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en raad aan G.G. en Rd., 10 Nov. 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens, 29 Aug. 1663; Dagregister Batavia 1663, p. 182, 327.

een kleiner kasteel op den hoek, waar de rivier in zee stroomde, een plan waarvoor Gouverneur-Generaal en Raden het advies van Hustaert hadden ingewonnen.

Op dit ontwerp oefende Van Goens scherpe kritiek, daar hierbij niet genoeg partij getrokken was van de natuurlijke verdediging, die Cochin in haar zuidelijk moeras bezat, en hiervoor bovendien een groot gedeelte van de stad moest afgebroken worden. Alle huizen en fortificatiën aan den zuidkant moesten, om uitzicht te krijgen, worden geslecht, waardoor een open ruimte ontstond tusschen het kasteel en dat deel van de stad, dat nog overeind bleef. De afbraak van die huizen en gebouwen eischte een langdurigen arbeid, daar zij zeer stevig gebouwd waren, met dikke muren en solide fundamenten. Het voornaamste bolwerk moest komen op de plaats van vier kerken en een buitengewoon stevig gebouwd Jezuïetenklooster. Al konden de afbraakmaterialen dienen voor het nieuwe kasteel, toch zou de afbraak meer arbeid en geld kosten dan de nieuwe fortificatiën. De zuinige Heeren-XVII hadden het liefst naast het nieuwe kasteel de oude fortificatiën intact gelaten¹⁾.

Te Baypin was eveneens een redoute of kleine schans noodzakelijk. Van Goens voorzag de bezwaren van zijn superieuren tegen al deze toch onvermijdelijke verdedigingswerken. Aan vermindering van de garnizoenen was evenmin voorloopig te denken, al hoopte Van Goens, dat in de toekomst, wanneer de fortificatiën verkleind zouden zijn, de bezetting op 200 à 300 man kon worden teruggebracht. En Van Goens vertrouwde er zeker op, dat die uit de opbrengsten van Cochin te bekostigen waren²⁾. Voor zijn voorstel om in Coylan, Calicoylan en Poracad kleine sterkten te maken, waren Gouverneur-Generaal en Raden niet te vinden, Cochin zou al arbeid genoeg geven³⁾. Alleen in de kerken langs het strand zouden wachtposten worden gelegd⁴⁾. Ook in het land van Trevancore plaatste de Compagnie, om den

¹⁾ Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 29 April 1664.

²⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663; Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 28 Aug. 1663; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens in Ceilon, 29 Aug. 1663.

³⁾ Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. gen. miss. 20 Dec. 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens, 29 Aug. 1663.

⁴⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën in Cochin 13 Jan. 1663.

peperuitvoer te beletten, een soldaat, „die lezen en schryven” kon, als „resident”¹⁾).

In Cochin bleven na het vertrek van de Portugeezen nog een groot aantal, wel 8000 à 10.000 toepassen en inboorlingen achter, die men moeilijk had kunnen vervoeren en aan wie volgens het accoord was toegestaan in de stad te blijven²⁾). Behalve de slaven, die de Compagnie konden dienen bij de afbraak van de stad, waren het meest ambachtslieden, die zeer van pas zouden komen bij de onmogelijkheid, hier terstond een kolonie van Nederlanders te stichten. Aan de oude ingezetenen van Cochin werd echter niet toegestaan binnen de nieuw aan te leggen fortificatiën te wonen „om geen adders in eygen boezem te koesteren”. Hun werd een plaats aangewezen tusschen het Nederlandsche fort en de te bouwen redoute; rondom door water omringd, zou deze inheemsche stad gemakkelijk onder bescherming van het kasteel tegen inlandsche vijanden te verdedigen zijn³⁾). Daar de inlandsche bevolking voor een deel katholiek was, durfden de Nederlanders hen niet zonder geestelijke bediening laten, uit vrees dat die inlandsche Christenen naar het binnenland zouden vluchten bij de geestelijken, die daar nog gevestigd waren, en waar zij dan met dezen zouden samenspannen tegen de V. O. C.⁴⁾). Om dit te verhinderen besloot Van Goens, behoudens nadere goedkeuring van Gouverneur-Generaal en Raden, deze menschen als geestelijken vijf Franciscaner monniken te laten behouden, aan wie werd toegestaan hun godsdienst met gesloten deuren uit te oefenen, zonder door openbare processies ergernis bij de Nederlanders te verwekken. Zij zouden onder zeer nauwkeurige en scherpe contrôle staan en niemand van de Compagnie trachten te bekeeren. De Compagnie vreesde van deze geestelijken niet veel overlast. Zij waren bedelmonniken, hadden dus geen eigen bezit en bemoeiden zich meestal niet met de politiek⁵⁾). Door de ervaringen,

1) Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663.

2) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën in Cochin 13 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663.

3) Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens en raad te Ceilon, 29 Aug. 1663.

4) Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 23 Jan. 1663; idem, copie miss. van Van Goens en raad aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663; Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën raad in Cochin 13 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 1 Febr. 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens in Ceilon, 19 Aug. 1663.

5) Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 24 Aug. 1663.

die de Compagnie vooral op de Madureesche kust had opgedaan, verwachtten de Nederlanders niet, dat het protestantisme in Malabar dadelijk een vruchtbaren voedingsbodem zou vinden, al werden alle maatregelen genomen, dat de bevolking niet van Calvinistische zielsverzorging verstoken bleef. Daarom kregen twee predikanten hier hun standplaats. Men hoopte, dat door Protestantsch onderricht het Katholicisme langzamerhand zou verdwijnen. De bisschop van de St. Thomas Christenen zond naar de Nederlanders een afgezant met verzoek, dat hij met zijn onderhoorige geestelijkheid in het land mocht blijven, welk verzoek werd afgeslagen. Zij kregen alleen den tijd om alles voor hun vertrek in gereedheid te brengen¹⁾. Voordeelig voor de Compagnie was de oneenigheid, die onder deze St. Thomas geestelijkheid bestond, waarbij de aartsdiaken tegen den bisschop samenspande en welke lieden door de Compagnie tegen elkaar werden uitgespeeld²⁾. Er liepen geruchten, dat wel 4000 Christenen, die in Cochin thuis hoorden, het binnenland waren ingetrokken en de Compagnie nog veel last en moeite zouden kunnen veroorzaken. De Hooge Regeering beval Van Goens een zeer voorzichtige politiek ten opzichte van de St. Thomas Christenen aan. Zij vond het niet geraden, dat deze lieden gedwongen werden den Paus af te zweren, zooals Van Goens van plan was. Dit zou slechts verbittering wekken en hen van de Compagnie afkeerig maken. De St. Thomas Christenen waren langs de geheele Malabaarsche en Madureesche kust gevestigd. Tusschen Coylan en Kaap Comorijn hadden zij alleen al 43 kerken. De Europeesche geestelijkheid werd verbannen, maar wel stond de Compagnie de St. Thomas Christenen inlandsche geestelijken of casse-nairos toe. In deze St. Thomas Christenen en in de Joden, die in groot aantal in en bij Cochin gevestigd waren — zij hadden hier 7 synagogen — hoopte de V. O. C. haar trouwste aanhangers te vinden, meer dan in de Mohanmedaansche en Hindoebevolking³⁾.

Van de gunstige ligging van Cochin aan een diepe rivier hoopte de V. O. C. gebruik te maken voor 's Compagnies schepen. Met uitzon-

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663.

²⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663.

³⁾ Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 29 April 1664; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens in Ceilon, 29 Aug. 1663; Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Rd. aan G.G. en Rd., 18 Mei 1663; Dagregister Batavia 1663, p. 326.

dering van de zware retoursheren zou men hier alle vaartuigen kunnen vertimmeren¹⁾. Djatihout, het beste timmerhout van Indië, was hier overvloedig en goedkoop te krijgen; evenmin zou er gebrek aan werkkrachten zijn. De Malabarhandel en de noodzaak van een snelle verbinding tusschen Malabar, Ceilon en Madure vereischten bovendien een groote uitbreiding van 's Compagnies galjoets en inlandsche vrachtschepen²⁾.

Zooals Van Goens reeds in voorgaande jaren aan de Hooge Regeering geschreven had, kon de Malabarkust jaarlijks minstens 1000 lasten peper opleveren in ruil van koopwaren, vooral opium, waarvan men per jaar wel 20.000 pond hoopte om te zetten. Verder waren het de producten, die de V. O. C. hier nu al meer dan een halve eeuw sleet: tin, koper, nagelen, foelie en rompen³⁾, die tegen prijzen, geldend in Suratte en Perzië, verkocht werden; verder sandelhout, ruwe zijde, lood, ijzer, staal, kwikzilver, vermilioen, kamfer, aluin, comijn, gommelak en radix-china, alsmede groote hoeveelheden katoen uit Suratte⁴⁾. Men hoopte, dat men dit laatste land, Perzië, Bengalen, Coromandel en zoo noodig ook Mocha van peper zou kunnen voorzien en stelde die afname op een 500 lasten⁵⁾. Een ruime hoeveelheid voor het vaderland schoot dan nog over.

Met de voornaamste Malabaarsche kooplieden, die Van Goens bij zich onthoud, werden vaste prijzen opgesteld, volgens welke zij beloofden peper te leveren. Op ongeveer 4.000.000 pond schatten deze Malabaren de geheele jaarlijksche peperopbrengst. De inkoopsprijs kwam de Compagnie op ongeveer 1½ à 2 stuivers per pond te staan, lager dus dan toen zij nog niet de gewapende macht op de kust in handen had⁶⁾.

Perzië deed een eisch van 500.000 pond. De verwachting was, dat die wel tot 800.000 pond zou stijgen, terwijl in dit land bovendien

¹⁾ Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 24 Aug. 1663.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens te Ceilon, 29 Aug. 1663.

³⁾ Rompen waren in Compagnies tijd de gerimpelde minder vette noten, die door een schimmelziekte (kerang) uit de onrijp opengesprongen vruchten op den grond gevallen waren en die men tegenwoordig gerimpelde noten noemt. Zie Stapel-Van Dam bk. I 1, glossarium.

⁴⁾ Zie ook verder Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., fol. 1703, „Lijste van een jaer sleet coopmanschappen...”; Dagregister Batavia 1663, p. 182, 183.

⁵⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663.

⁶⁾ Vgl. hoofdstuk II, p. 152.

een 15 à 20.000 pond cardamon zouden kunnen worden omgezet¹⁾. De verkoopprijs van de peper in Perzië wilde de Hooge Regeering aanvankelijk op het oude peil houden. Een prijsstijging zou voor de Compagnie nadeelige gevolgen kunnen hebben, want al was de V. O. C. nu ook meester van de Malabarkust, buiten dit gebied waren op de westkust van Voor-Indië nog verschillende peper voortbrengende streken en het gevaar was niet denkbeeldig, dat de inwoners van die plaatsen, ziende welke voordeelen te behalen waren, hun peperaanplant zeer zouden vermeerderen, terwijl zij dan de Compagnie een geduchte concurrentie konden aandoen. Zij toch zouden zich met een redelijke winst tevreden stellen. Daarbij kon het licht gebeuren, dat wanneer de V. O. C. de peper in Bengalen, Perzië en Surat tegen hooger prijs verkocht, de Malabaarsche vorsten spijt kregen, contracten te hebben aangegaan, die de andere partij zulke groote voordeelen bracht — de peper in Malabar tegen 1½ à 2 stuivers per pond ingekocht, wilde de Compagnie in die gewesten tegen 6 à 8 stuivers per pond verkoopen — zonder dat de vorsten eenig aandeel in de winst werd toegestaan. Zij zouden op middelen zinnen om zich van hun verplichtingen te ontslaan. Mogelijkheid tot een uitgebreiden smokkelhandel, dien de Compagnie zeer moeilijk kon beletten, was er genoeg²⁾.

Nu de V. O. C. meester van het pepermonopolie was, wilde zij ook de eenige importeur van opium, katoen en ruwe zijde op de Malabarkust zijn. Invoer door vreemden van die producten moest geheel worden verboden.

Voorts stond het te bezien of men de wilde kaneel geheel zou kunnen binnenhouden; de ervaring had reeds geleerd, dat het onmogelijk was deze geheel uit te roeien. Zeer groote hoeveelheden leverden de bosschen tusschen Kaap Comorijn en Cananoor, in streken waar de V. O. C. die alleen de kuststrook beheerschte, geen jurisdictie had. Maar de uitgangen van de rivieren waren in 's Compagnies macht en hier kon men althans den uitvoer beletten, hoewel de vorsten dit de Compagnie zeer kwalijk zouden nemen. En wellicht zouden zij dan de Compagnie willen dwingen alle kaneel op te koopen, een groote schadepost, want om de Ceilonsche kaneel op prijs te houden, zou de

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII 19 Febr. 1663; Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd. 29 April 1664; Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Wijck in Perzië aan XVII, 15 Febr. 1664; idem, orig. gen. miss. 20 Dec. 1663.

²⁾ Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan den gouverneur en raad van Ceilon, 12 Oct. 1663; idem, G.G. en Rd. aan Van Goens in Ceilon, 29 Aug. 1663.

V. O. C. al deze Malabaarsche kaneel moeten verbranden. De Compagnie hoopte met geschenken de Indische vorsten er toe te brengen het kaneelschillen in hun landen te verbieden en de pepercultuur te bevorderen¹⁾).

De onkosten in Malabar zouden het eerste jaar zeer hoog zijn en dit gevoegd bij de uitgaven van de voorgaande expedities! Op de onderneming van 1662—1663 was een tekort van f 172.579-3 (zij kwam de Compagnie in het geheel te staan op f 285.646-14-5)²⁾. Dat men de laatste jaren uit Malabar zoo weinig peper verkregen had, weet men aan de Engelsche concurrentie; niet minder dan 300—500 lasten peper hadden de Engelschen jaarlijks van Cochin en Poracad vervoerd. Hierbij kwam nog de peperexport door inlandsche handelaars, die de peper ten deele van de Portugeezen opkochten. Door 's Compagnies veroveringen kon men ook de Engelschen uitsluiten, en zou althans uit de Malabaarsche havens geen peper meer naar Engeland gaan. De inlandsche handel werd geheel afhankelijk van de V. O. C. Van Goens had de stellige verwachting, dat men op den duur toch winstgevend op de Kust zou kunnen handelen, zoodat uit eigen inkomsten ten minste de garnizoenen zouden worden bekostigd³⁾. De verwachtingen van de Hooge Regeering over de profijten van de Malabarkust waren echter minder hoog gespannen. In voorgaande jaren had men weliswaar groote partijen ruilwaren tegen peper omgezet, maar toch meestal tegen prijzen ver beneden die men in andere gewesten behalen kon. Gouverneur-Generaal en Raden gaven dan ook last die koopwaren in Malabar op prijs te houden, opdat zij niet naar elders uitgevoerd werden en daar voor de V. O. C. de markt bedierven. Maar de Hooge Regeering voorzag hierdoor wel, dat de omzet niet groot genoeg zou zijn om de hooge onkosten op den duur te dragen⁴⁾.

Van Goens hoopte, dat op de Malabarkust evenals op Ceilon een burgerkolonie zou ontstaan, gelijk de Portugeezen dit kenden en die

1) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 19 Febr. 1663; idem, orig. gen. miss. 5 Sept. 1663; Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. gen. miss. 20 Dec. 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens in Ceilon, 29 Aug. 1663; Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 24 Aug. 1663, 29 April 1664.

2) Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. gen. miss. 27 Jan. 1664.

3) Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 28 Aug. 1663.

4) Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens in Ceilon, 29 Aug. 1663.

zelfs op deze vrije ingezetenen vertrouwd hadden bij de verdediging van de stad¹⁾). Een gunstige omstandigheid voor een kolonisatie was, dat het zeer vruchtbare Malabaarsche land zich zelf zou kunnen voeden en niet van vreemde levensmiddelenaanvoer afhankelijk behoefde te zijn. Het kon zelfs als een „spijskamer” van Ceilon en Tutucorin dienen²⁾). Rijst kostte in Malabar de helft goedkooper dan in Canara. Om de burgerij, die zich hier vestigen wilde, een bestaan te verschaffen, stelde Van Goens zijn superieuren voor hun een aandeel in de vaart en handel toe te staan, met dien verstande, dat de uitvoer van peper naar Suratte of Perzië hun verboden moest blijven; wel zouden zij op Bengalen en Coromandel mogen handelen, voornamelijk in areek, sjager en sjancos³⁾), vanwaar zij konden terugkeeren, niet naar Cochin, maar naar Ceilon, en niet met opium, maar slechts met rijst en kleeden. De winsten, in Ceilon gemaakt, zouden zij dan in Malabar in peper kunnen omzetten. Hetzelfde gold ook voor de inlandsche handelaars⁴⁾).

Om vreemde kooplieden van de Malabarkust te weren en te beletten, dat zij met de monopolieproducten van de Compagnie gingen strijken, adviseerde Van Goens om eenige kruisende jachten op de Kust te houden; hiertoe wilde de Hooge Regeering voorloopig niet overgaan wegens den „odieusen” roep, die dit de Compagnie zou geven en de represailles, die het tegen de V. O. C. zou uitlokken in de landen, waar deze handelaars thuis hoorden. Voorloopig moest men maar vertrouwen op de contracten met de vorsten⁵⁾).

In Cananoor had de achtergebleven Lucas van Weerden 26 Maart 1663 met den colathiri een contract gesloten, waarin de koning wel erkende, dat het fort en de stad Cananoor als een verovering, op de Portugeezen behaald, den Nederlanders in wettig bezit toekwam, maar

1) Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens in Ceilon, 29 Aug. 1663; Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. gen. miss. 20 Dec. 1663.

2) Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 28 Aug. 1663; Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd. 24 Aug. 1663; Dagregister Batavia 1663, p. 183.

3) Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 28 Aug. 1663. Sjager of sagueer = het sap van den arén- of sagueerboom; gegist levert het den alcoholischen drank arak, die ook uit andere plantaardige stoffen bereid wordt, zie Stapel-Van Dam bk. I 1, glossarium; sjancos of chancos zijn kinkhoorns, op Ceilon en Madure als geld gebruikt; zie Stapel-Van Dam bk. II 2, glossarium.

4) Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663.

5) Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. gen. miss. 20 Dec. 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens in Ceilon, 29 Aug. 1663.

welks inhoud verder weinig de goedkeuring van Van Weerden's superieuren wegdroeg. 's Compagnies voornaamste eischen van den uitsluitenden peper- en cardamonuitvoer en opiuminvoer waren hierin niet vervuld. Het zevende artikel, waarin de koning beloofde zijn onderdanen te gebieden met de Nederlanders te onderhandelen en hun levensmiddelen en andere producten, die het land opleverden, te verkoopen, was veel te vaag opgesteld en gaf den Nederlanders zeker niet het recht van den alleenopkoop. Bovendien was een artikel in het tractaat opgenomen, waaruit voor de Compagnie groote moeilijkheden konden voortkomen. Volgens artikel 14 namelijk verbond de V. O. C. zich om het gezag van den vorst van Cananoor te handhaven tegenover den Mohammedaanschen koopman-vorst Adersia¹⁾. Geen bezwaar werd gemaakt tegen de bepaling, dat de Compagnie als scheidsrechter zou optreden bij voorkomende geschillen tusschen den koning en Adersia. Noodzakelijk diende echter het verdrag op de punten 7 en 14 te worden veranderd²⁾. De verdere artikelen vertoonden gelijkenis met het Cochinsche verdrag, zoo ontbraken niet de artikelen over de scheiding tusschen de inheemsche en Compagnies jurisdictie, noch een bepaling over de uitgifte van nieuwe munten, over werkkrachten, die de koning aan de Compagnie beloofde te leveren, over het uitzetten van de Portugeesche katholieke geestelijkheid, over den militairen bijstand, dien de koning het Nederlandsche opperhoofd van het fort beloofde te leveren, indien dit noodig mocht zijn. Aan den koning werd het aandeel in de opbrengst van de paspoortgelden en tollén gewaarborgd, zooals hij dit ook tijdens de Portugeezen ontvangen had. De Compagnie zou vrijdom van tol genieten en tenslotte beloofde de V. O. C. 's konings wenschen naar curiositeiten te vervullen³⁾.

Tot provisioneel commandeur over Cochin om na het vertrek van Van Goens op te treden, werd Pieter de Bitter, equipagemeester te Colombo, „in oorloghsaecken, schipbouwen als anders redelijck ervaren”, benoemd, met naast zich als administrateur voor 's Compagnies middelen de koopman te Tutucorin Cornelis Valckenburg,

1) Corpus diplom. dl. II, p. 246—251; Dagregister Batavia 1663, p. 322.

2) Dagregister Batavia 1663, p. 325. Pas 21/22 Juli 1664, nadat het verdrag, door Van Weerden 11 October 1663 gesloten, nog eens bevestigd was, kwam een verdrag met den colathiri tot stand, waarin aan 's Compagnies eischen voldaan was. (Corpus diplom. dl. II, p. 257, 277). Met Adersia sloot Jacob Hustaert 11 Febr. 1664 een contract, waarbij den koopman-vorst slechts 1/6 van de peper en cardamonexport en opiumimport werd toegestaan (Corpus diplom. dl. II, p. 263).

3) Corpus diplom. dl. II, p. 246—251, Dagregister Batavia 1663, p. 322—324.

„hebbende mede gaven om met deesen trouweloosen landtaert wel om te gaen”, en die bereiken moest, dat alle peper volgens de contracten werd geleverd aan de V. O. C. Tot hoofd van de militie stelde Van Goens den kapitein Christiaan Poolman aan. Verder zouden nog een onderkoopman, assistenten, soldijboekhouder, „dispencier”, opperchirurgijn, twee onderchirurgijns, constabel, constabelmaats en bosschietters worden benoemd¹⁾. Gouverneur-Generaal en Raden twijfelden echter of de zeeman Pieter de Bitter die kwaliteiten in zich vereenigde, die hem geschikt maakten voor commandeur van de Malabarkust. Daarom vervingen zij hem door Ludolph van Coulster, die de gedeelde bevoegdheden van De Bitter en Valckenburg in zijn persoon zou vereenigen en dus het geheele commandement onder het oppergezag van den gouverneur van Ceilon zou waarnemen. 5 Nov. 1663 kwam Van Coulster te Cochin als eerste commandeur op de Malabaarsche kust²⁾.

Van Heeren-XVII, die groote verwachtingen op deze nieuwe veroveringen bouwden, ging reeds in 1664 een voorstel uit om van de kust van Malabar een afzonderlijk gouvernement, los van Ceilon, te maken³⁾. Dit plan vond geen weerklank bij Van Goens, die als gouverneur van Ceilon beide belangrijke gebieden onder zich wenschte te houden. Pas 6 September 1669 werd Malabar een zelfstandig commandement⁴⁾.

Reeds vóór Van Goens was Hustaert den 5en Maart met het schip *Muyden* rechtstreeks van Malabar naar Batavia vertrokken om de Hooge Regeering van de gebeurtenissen op de hoogte te brengen en hen van de noodzaak te overtuigen, dat men een duizendtal militairen op de Malabarkust tot bezetting achterliet⁵⁾. In Coylan en Calicoylan nam Hustaert een peperlading in en ontving daar van den raja van Calicoylan, die de Compagnie had toegestaan een steenen pakhuis in zijn land te bouwen,⁶⁾ een brief aan Gouverneur-Generaal en Raden, waarin deze vorst het hooge college aantoonde, welke uitstekende

¹⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., copie resolutiën van den raad in Cochin, 13 Jan. 1663; idem, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 23 Jan. 1663.

²⁾ Kol. Arch. 1129, O.B. 1663 I verv., orig. gen. miss. 5 Sept. 1663; Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. gen. miss. 20 Dec. 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens in Ceilon, 29 Aug. 1663.

³⁾ Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan G.G. en Rd., 29 April 1664.

⁴⁾ Corpus diplom. dl. II, p. 244 noot 3.

⁵⁾ Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 28 Aug. 1663.

⁶⁾ Dagregister Batavia 1663, p. 327.

diensten hij tijdens den strijd op de Kust aan de Nederlanders be-
wezen had en welke last en moeiten hem dat van de zijde van zijn
medekoningen had berokkend en welk een goed vriend van de
V. O. C. hij reeds zoo lange jaren was geweest, de eerste, die met
de Compagnie een voordeelig handelstractaat gesloten had¹⁾.

18 Maart van Calicoylan vertrekkend, geraakte Hustaert ten zuiden
van Kaap Comorijn in een windstilte, die hem toch Colombo liet aan-
doen om water in te nemen. Daar werd hij achterhaald door drie
schepen, komende van de kust met 500 soldaten. Binnen weinig dagen
zou ook Van Goens op het schip de Nooteboom volgen.

12 Mei 1663 was Hustaert in Batavia, waar reeds 31 Maart het
schip Vlissingen de heugelijke tijding van de verovering van Cochin
had gebracht²⁾, terwijl de uit Ceilon teruggekeerde ontslagen Adriaan
van der Meyden 11 April aan de Hooge Regeering de verovering van
Cananoor mededeelde³⁾. Groote blijdschap heerschte alom. Het ge-
schut donderde los, dank- en bededagen werden gehouden⁴⁾. Vooral
de verovering van Cochin werd op plechtige en feestelijke wijze
gevierd.

Nadat men overdag God den verschuldigden dank voor deze „ge-
wenste” overwinning op de aloude vijanden had betuigd, „die sijne
slaende hand van onsen staat begint af te wenden en ons weder een
nieuwen lof in onsen mond heeft geleydt”⁵⁾, kon men den avond
op meer genoegelijke wijze doorbrengen. Vreugdevuren werden ont-
stoken, klokken geluid, het kanongebulder vervulde de stad en „onder
de gemeente werden teekenen van groote blijdschap vernomen”.

De Hooge Regeering en de meeste hooge ambtenaren van de Com-
pagnie waren 's middags na de predikatie de gasten van den Gouver-
neur-Generaal. 's Avonds ging het geheele gezelschap de illuminatie
bezichtigen. Op het stadhuis was weer een welvoorzien disch aange-
richt, tenslotte werd ten huize van den baljuw het feest besloten,
„ende den morgenstond begon aen te komen, eer 't geselschap van
malkander scheyde”⁶⁾.

De veroverde vaandels werden bij aankomst in Batavia in triomf
in de vergaderzaal van het hooge college opgehangen. Eenige van

1) Daghregister Batavia 1663, p. 185, 186.

2) Idem, p. 118.

3) Idem, p. 150.

4) Idem, p. 131, 135, 151; Kol. Arch. 578, resolutiën G.G. en Rd., 2 April 1663.

5) Daghregister Batavia 1663, p. 135.

6) Idem.

de mooiste waren naar Colombo gezonden tot geschenken voor raja Singa, als bewijs van de schitterende Nederlandsche overwinning¹⁾.

In Nederland was men niet minder verheugd dan in Batavia. De tegenslagen van de laatste jaren, vooral het verlies van Formosa, waren ten goede gekeerd. Grootte dankbaarheid betoonden Heeren Majores aan Van Goens²⁾ zonder wiens talenten, persoonlijken moed en vooral toemelooze energie deze gelukkige uitslag van hun jarenlang pogen niet bereikt ware.

De Compagnie kon zich inderdaad zeer gelukkig prijzen over deze prachtige overwinning, op haar vijanden behaald, zoo weinig weken voor het ingaan van den vrede met Portugal.

14 December 1662 waren de Staten-Generaal tenslotte tot ratificatie van het vredestractaat overgegaan. Drie maanden later, 14 Maart 1663, werd de vrede gepubliceerd en was vanaf dien datum ook in de Indische gewesten van kracht, een maand dus na de overgave van Cananoor.

Toen de tijding van de verovering van Cochin en Cananoor bekend werd, eischte Portugal van de Republiek de teruggave van die plaatsen op grond van het feit, dat zij veroverd zouden zijn na de ondertekening van het verdrag. Geheel in hun recht wezen de Staten-Generaal de eischen van Portugal af. Zooals immers in het verdrag zelf gestipuleerd was, zouden de vijandelijkheden pas eindigen, indien beide partijen het tractaat geratificeerd hadden. De Portugeesche regeering deed echter geen afstand van zijn aanspraken. Jarenlange onderhandelingen waren het gevolg. Portugal weigerde nu als represaille de algeheele uitbetaling van de acht millioen gulden, die het volgens het vredesverdrag aan de Westindische Compagnie in ruil voor Brazilië moest afstaan. Drie millioen bleven onbetaald, voor welk bedrag de Westindische Compagnie de Oostindische aansprak, een pretentie, die zij zelfs tot ver in de 18e eeuw niet liet vallen³⁾.

Door de vredesluiting kregen de zaken in Indië een geheel ander aanzien en al waren de oorlogshandelingen nu gestaakt en daarmede een langdurige en moeitvolle strijd beëindigd, geheel vrij van de concurrentie der Portugeezen was men niet, die tesamen met de

¹⁾ Kol. Arch. 1133, O.B. 1664 II, copie miss. van Van Goens en Hustaert aan G.G. en Rd., 25 Jan. 1663; Dagregister Batavia 1663, p. 188.

²⁾ Kol. Arch. 456, Heeren-XVII aan Van Goens, 25 Aug. 1663.

³⁾ Over deze kwestie uitvoerig; Stapel-Van Dam, bk. I 2, p. 633 e.v.; idem, bk. II 2, p. 335, 336; Stapel, Geschiedenis van N. Indië III, p. 330—331; Prestage, p. 227 e.v.; Danvers, dl. II, p. 329.

Engelschen de Compagnie in den handel nog zeer veel schade konden berokkenen door als „bijen langs de Malabaarsche en Coromandelsche custen (te) swermen”. Vooral de Engelschen zouden profijt trekken van de meerdere ervaring der Portugeezen in den Indischen handel¹⁾.

Niet geheel uitgewischt werd de invloed van het volk, dat gedurende meer dan 150 jaren zijn stempel op het land had gedrukt. Zeer vele halfbloeden bleven er gevestigd en traden in dienst van de nieuwe meesters. Portugeesch bleef de lingua franca en de diplomatieke taal van de Malabaarsche hoven. En hoevele ruïnes spreken nog niet heden ten dage van de bouwheeren, de Portugeezen, het eenige volk, dat in Indië een eigen koloniale architectuur schiep. Hoe gehecht ook toonde het tot het Katholicisme bekeerde deel van de bevolking zich niet aan dit hun door de Portugeezen gebrachte geloof. Maar woog dit alles op tegen de onderdrukking en uitplundering, de fanatieke onverdraagzaamheid, waarvan Voor-Indië gedurende die anderhalve eeuw te lijden had? Bovendien waren de Portugeezen het, die den weg openden voor hen, die nu de meesters in Voor-Indië's kuststreken zouden zijn en worden. „Zoo ziet men hoe alle wereltsche zaken haar gedurige ommekeer hebben en dat er tijden zijn om steenen wech te werpen, zoo wel als te vergaderen, zoo wel om te zoeken als verloren te laten gaan”²⁾. Deze woorden van den Prediker kan men vinden in de stichtelijke overpeinzing, waartoe de gebeurtenissen van 1662 en 1663 ds. Philippus Baldaeus inspireerden. Maar deze waarheid, die van alle tijden is, gold niet alleen in 1663. Zij zou ook gelden 132 jaar later, toen in 1795 de Nederlanders op hun beurt hun plaats aan de Engelschen moesten afstaan. Moge ook de geschiedenis van deze tusschenliggende periode spoedig geschreven worden als bijdrage tot de kennis van den Nederlandschen invloed in Voor-Indië.

¹⁾ Kol. Arch. 1131, O.B. 1664 I, orig. miss. van Van Goens aan XVII, 28 Aug. 1663; Kol. Arch. 790, G.G. en Rd. aan Van Goens, 29 Aug. 1663.

²⁾ Baldaeus, p. 122.

GERAADPLEEGDE ARCHIEFBRONNEN EN GEDRUKTE
LITERATUUR.

- KOLONIAAL ARCHIEF (Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage).
Resolutiën genomen op de ordinaris en extra-ordinaris vergaderingen van Heeren-XVII, 1602—1603, 1611—1667. (Kol. Arch. 183—188).
Copie resolutiën genomen op de ordinaris en extra-ordinaris vergaderingen van XVII (kleine, halve XVII) en copie bijlagen. 1602—1666 (Kol. Arch. 248—254).
Verbalen van Haagsche besoignes en andere commissies 1653—1665. (Kol. Arch. 300).
Resolutiën genomen op de ordinaris en extra-ordinaris vergaderingen van bewindhebbers ter Kamer Amsterdam. Met bijlagen. 1602—1666. (Kol. Arch. 354—366).
Copieboek van brieven, instructies en andere papieren van de XVII en de Kamer Amsterdam aan de regeeringen van Indië en de Kaap 1614—1666. (Kol. Arch. 450—456).
Copieboek van brieven der Kamer Amsterdam aan de Indische en Kaapsche regeeringen, met bijlagen. 1642—1677. (Kol. Arch. 483, 484).
Resolutiën van Gouv.-Generaal en Raden. 1637—1663. (Kol. Arch. 563—578).
De resolutiën vóór 1637 bevinden zich in de Overgekomen Brieven.
Bataviaasch Uitgaand Briefboek 1621—1664. (Kol. Arch. 753—790).
Stukken betreffende de scheepstochten van Van der Haghen, Van Caerden en Pieter Verhoeff. (Kol. Arch. 959, 960, 961).
Overgekomen Brieven 1607—1665. (Kol. Arch. 965—1136).
Koloniale Aanwinsten.
Collectie personalia V. O. C. Van Delden.

GEDRUKTE LITERATUUR.

- J. Aalbers, Rijcklof van Gocns, commissaris en veldoverste der Oost-Indische Compagnie en zijn arbeidsveld, 1653—1654 en 1657—1658. Groningen, 1916.
Philippus Baldaeus, Naauwkeurige beschrijvinge van Malabar en Choromandel, derzelver aangrenzende rijken en Ceylon. Amsterdam, 1672.
Begin ende Voortganch van de Vereenighde Nederlantsche Geotroyeerde Oost Indische Compagnie (Verzamd door I. Commelin). Amsterdam, 1646.
Francis (Hamilton) Buchanan, A journey from Madras through the countries of Mysore, Canara and Malabar London, 1807.
Jacobus Canter Visscher, Mallabaarse brieven, behelzende eene naukeurige beschrijving van de kust van Mallabaar, uitgegeven door C. T. Visscher, Leeuwarden, 1743.
H. T. Colenbrander, Koloniale Geschiedenis. 's-Gravenhage, 1926—1926 (dl. II; Nederland, De West; de Oost tot 1816).
Corpus Diplomaticum Neerlandico Indicum. Verzameling van politieke contracten enz. dl. 1 en 2. Uitgegeven door J. E. Heeres (Bijdragen Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned. Indië, dl. 57 en 87. 's-Gravenhage, 1907 en 1931).
Dagregister, gehouden int casteel Batavia 1624—1682. Uitgegeven door J. E. Heeres e.a. 's-Gravenhage-Batavia, 1887—1931.
Pieter van Dam, Beschrijvinge van de Oostindische Compagnie. Uitgegeven door F. W. Stapel. Bk. 1-2 (5 banden) R. G. P. 63, 68, 74, 76, 83. 's-Gravenhage, 1927—1939.
F. C. Danvers, The Portuguese in India, being a history of the rise and decline of their Eastern Empire. London, 1894.
F. C. Danvers, Letters received by the East India Company from its servants

- in the East. 1602—1617. London, 1896—1902; I 1602—1613 with an introd. by F. C. Danvers; II 1613—1615, with an introd. by William Foster; III-IV ed. by W. Foster.
- William Foster, *The English Factories in India. 1618—...* A calendar of documents in the India Office, British Museum and Public Record Office. Oxford, 1906—...
- A. Galletti, *The Dutch in Malabar. Selections from the records of the Madras government.* Madras, 1911.
- The Imperial Gazetteer of India* (W. W. Hunter). London, 1881.
- Gazetteer of the Malabar and Anjengo districts* (C. A. Innes and F. B. Evans). Madras, 1908.
- Historiesch Verhaal van het begin, voortgang en tegenwoordigen staat der koophandel van de Gen. Ned. Geoctroyeerde Oost Indische Compagnie.* Arnhem, 1768—1772.
- Hobson-Jobson, *A glossary of Anglo-Indian colloquial words and phrases, etc.* (H. Yule and A. C. Burnell). London, 1903 (New Ed.).
- W. A. Horst, *De peperhandel van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie, (Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde 1942, p. 95 e.v.).*
- W. W. Hunter, *A History of British India.* London, 1899—1900.
- N. Japikse, *De verwickelingen tusschen de Republiek en Engeland van 1660—1665.* Leiden, 1900.
- J. C. de Jonge, *Geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen. 's-Gravenhage, 1833—1848.* 5 dln.
- J. K. J. de Jonge, *De opkomst van het Nederlandsch gezag in Oost Indië (1595—1610). Verzameling van onuitgegeven stukken uit het oud koloniaal archief. 's-Gravenhage, 1862—1865.*
- Inventaris der verzameling kaarten, berustende in het Algemeen Rijksarchief. Eerste gedeelte: Buitenlandsche kaarten, door P. A. Leupe. 's-Gravenhage, 1867.*
- Idem, Eerste Supplement: buitenlandsche kaarten, herzien door S. P. l'Honore Naber. 's-Gravenhage, 1914.*
- J. van Kan, *Compagniesbescheiden en aanverwante archivalia in Britsch Indië en op Ceylon. Batavia, 1931.*
- J. C. van Leur, *Eenige beschouwingen betreffende den ouden Aziatischen handel.* Middelburg, 1934.
- J. C. van Leur, *De wereld van Zuid-Oost Azië. In: Nederlanders over de zeën. 350 jaar Nederlandsche koloniale geschiedenis, p. 101 e.v., Utrecht, 1940.*
- Jan Huygen van Linschoten, *Itinerario, Voyage ofte schipvaert van — naer Oost ofte Portugaels Indien, 1579—1592. Uitg. door J. H. C. Kern e.a. 's-Gravenhage, 1910—1939.*
- N. Mac Leod, *De Oost-Indische Compagnie als zeemogendheid in Azië. Rijswijk, 1927.*
- W. H. Moreland, *India at the Death of Akbar. An economic study.* London, 1920.
- W. H. Moreland, *From Akbar to Aurangzeb. A study in Indian economic history.* London, 1923.
- Peter Mundy, *Travels in Europe and Asia, 1608—1667.* (Hakluyt Society, 2 series, 17, 35, 45, 46, 55, 78.) I-IV, publ. by R. C. Temple, V with coll. of L. M. Anstey. Cambridge, 1907—1936.
- Johan Nieuhoff, *Zee- en lantreise door verscheide gewesten van Oost-indien.* Amsterdam, 1682.

- K. M. Panikkar, *Malabar and the Portuguese. Being a history of the relations of the Portuguese with Malabar from 1500 to 1663.* Bombay, 1929.
- K. M. Panikkar, *Malabar and the Dutch (Being the history of the fall of the Nayar power in Malabar.)* Bombay, (1931).
- Periplus Maris Erythraei*, The commerce and navigation of the Erythraean sea. publ. by J. W. Mc. Crindle. London, 1879.
- Edgar Prestage, *The diplomatic relations of Portugal with France, England and Holland from 1640 to 1668.* Watford, 1925.
- Samuel Purchas, *Pilgrimage or relations of the world.* London, 1626, 4c ed. (1e ed. 1613).
- François Pyrard, *Voyage contenant sa navigation aux Indes Orientales, Maldives, Moluques, Brésil. . . .* Paris, 1619, 3e ed. (1e ed. 1611).
- H. G. Rawlinson, *British beginnings in Western India, 1579—1657.* Oxford, 1920.
- Realia*, Register op de generale resolutiën van het Kasteel Batavia. 1632—1805. Leiden, 1882.
- Hortus Indicus Malabaricus door H. A. van Reede tot Drakenstein en Joh. Casarius. Notis adauxit . . . Arn. Sijen. Amsterdam, 1678—1703.
- H. A. van Reede tot Draakestein en Joh. Casarius, *Malabaarse Kruidhof.* Vertaald door A. van Poot, Amsterdam, 1689.
- Hendrik Adriaan van Rhee, *Memoir written in the year 1677. Selections from the records of the Madras Government.* Madras, 1911.
- M. A. van Rhede van der Kloot, *De Gouverneurs-Generaal en Commissarissen. Generaal van Nederlandsch Indië 1610—1888.* 's-Gravenhage, 1891.
- Ethel Bruce Sainsbury, *A Calendar of the Court minutes etc. of the East India Company, 1635— . . .*, with an introduction and notes by William Foster. Oxford, 1907—
- Wouter Schouten, *Oost-Indische Voyagie* Amsterdam, 1676.
- Vincent A. Smith, *The Oxford history of India to the end of 1911.* Oxford, 1919.
- F. W. Stapel, *Geschiedenis van Nederlandsch-Indië, Onder leiding van — dl. III, De oprichting der Vereenigde Oostindische Compagnie. De Nederl. Oostindische Compagnie in de zeventiende eeuw.* Amsterdam, 1939.
- F. W. Stapel, *De Gouverneurs-Generaal van Nederlandsch-Indië in beeld en woord.* 's-Gravenhage, 1941.
- J. H. de Stoppelaar, *Balthasar de Moucheron.* 's-Gravenhage, 1911.
- J. B. Tavernier, *Le six voyages de — en Turquie, en Perse et aux Indes etc.* Paris (Amsterdam), 1678.
- H. Terpstra, *De vestiging van de Nederlanders aan de kust van Koromandel.* Groningen, 1911.
- H. Terpstra, *De opkomst der Westerkwartieren van de O. I. Compagnie. Suratte, Arabië, Perzië.* 's-Gravenhage, 1918.
- H. Terpstra, *Enige opmerkingen over het bedrijf der Oostindische Compagnie (Tijdschrift voor Geschiedenis 1942, p. 1 e.v.).*
- M. Thevenot, *Relations de divers voyages curieux qui n'ont point esté publiées.* Paris, 1663—1672.
- Johan van Twist, *Generale Beschryvinghe van Indiën, in: Begin ende Voortgangh dl. II.* Amsterdam, 1646.
- C. A. L. Troostenburg de Bruyn, *Biografisch Woordenboek van Oost-Indische predikanten.* Nijmegen, 1893.
- François Valentijn, *Oud en Nieuw Oost Indiën enz.* Amsterdam-Dordrecht, 1724—'26 dl. V².

- J. C. M. Warnsinck, *De retourvloot van Pieter de Bitter (Kerstmis 1664—najaar 1665)*. 's-Gravenhage, 1929.
- F. C. Wieder, *Monumenta Cartographica*, reproductions of unique and rare maps, plans and views. The Hague, 1925—1933.
- A. J. van der Aa, *Biografisch Woordenboek der Nederlanden*. Haarlem, 1852—1878.
- Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek*, onder redactie van P. C. Molhuysen e.a. Leiden, 1911—1937.
- J. S. Wurffbain, *Reise nach den Molukken und Vorder-Indiën 1632—1646*. Uitgegeven door R. Posthumus Meyjes. 's-Gravenhage, 1931.
- J. W. IJzerman, *Cornelis Buysero te Bantam, 1616—1618*, 's-Gravenhage, 1923.
-

I N H O U D.

I. Land en volk van Malabar	1
II. De Nederlanders als kooplieden op de Malabarkust . .	28
a. Vroegste betrekkingen	28
b. Peperhandel onder bescherming van de blokkadevloten van Goa	68
c. De periode der Malabarvaarders	113
III. Verovering en verlies van Coylan	154
IV. De mislukte expedities van Rijcklof van Goens en Adriaan van der Meyden in 1660 en 1661 naar de Malabarkust .	195
V. De herovering van Coylan, de inneming van Cranganoor en de eerste belegering van Cochin	238
VI. De tweede belegering en de verovering van Cochin en de inneming van Cananoor	297

REGISTER VAN PLAATS- EN PERSOONSNAMEN.

- Aa (A. J. van der): 39, 252.
 Aalbers (J.): 154, 157, 158, 186.
 Adamsbrug: 158.
 Aden: 22.
 Adersia: zie Ali Ragia.
 Aditya Varman (raja van Beckencoer): 206.
 Afrika: 19, 20, 25, 31.
 Afrika (kust van): 20, 22, 299, 347.
 Aguade: 226, 247.
 Akbar: 17, 19, 21, 52, 61.
 Alarik: 6.
 Albuquerque (Alfonso d'): 22—24, 205, 273, 339.
 Aleman (Willem): 93.
 Aleppo: 22, 358.
 Alfonso VI (koning van Portugal): 159, 240, 268, 297, 298.
 Ali II Adil Shah (koning van Byapur): 197, 314.
 Ali Ragia: 172, 340, 344, 348—350, 371.
 Alkmaar: 102.
 Ambon (Amboina): 54, 68, 158, 279, 305.
 Amboineezen: 208, 248, 305.
 Amerika: 71.
 Amersfoort: 34.
 Amsterdam: 68.
 Amsterdam (admiraliteit van): 157, 242.
 Amsterdam (kamer V. O. C.): 34, 53, 84, 199, 239, 242.
 Anden (Pieter van): 256, 294, 339.
 Andivi: 358.
 Angiecaimal: 287, 312, 320, 324, 327, 329—331, 342, 351, 352.
 Angola: 49.
 Anjengo: 1.
 Antwerpen: 28, 249.
 Arabië: 5, 20, 22, 48, 57, 91, 92.
 Arabieren: 17, 91.
 Arabische Golf: 119.
 Arakan: 22, 54, 83, 251.
 Archipel (Indische): 5, 19, 29, 36, 45, 52—54, 58, 68, 70, 76, 77, 95, 99, 111, 133, 135, 147, 150, 152, 164, 185.
 Atchin: zie Atjeh.
 Atjeh: 29, 33, 53, 107.
 Attingen: 9.
 Aurangzeb: 19, 21, 24, 25, 52, 53, 61, 70, 88, 314.
 Australië: 65.
 Austria (Juan d'): 159.
 Aya (de groote, stadhouder van den neik van Gingi): 47, 48.
 Aykotte: 210, 211, 228, 230.
 Azhikode: zie Aykotte.
 Azië: 17, 30, 52, 71, 91.
 Bacheracht (Jacob): 121, 122.
 Backenoor: 79.
 Baelde (Jan): 188.
 Bakarai: 5.
 Balagatte: 329.
 Baldaeus (Philippus): 1, 4, 9, 14, 17, 166, 188, 189, 250, 257, 264, 265, 269, 271, 273, 277, 280, 282, 283, 284, 289, 331, 336, 337, 344, 375.
 Baliapatnam: 62, 64—66.
 Banda: 64, 65, 67.
 Bandaneezen: 306, 315.
 Bandar: 116.
 Bandoerty: 354.
 Bandoeryty: zie Bandoerty.
 Bantam: 30, 33, 34, 40, 41, 43, 44, 49, 50, 76, 99.
 Baramalla Appa Pulle: 190, 192, 212.
 Bardale: 330.
 Bardes: 196.
 Barentsz. (Arent): 93, 113—119, 122, 123, 128, 130—135, 144.
 Bariate Pulle: 144, 145, 171.
 Barsaloor: 59, 90, 134, 227.
 Basrur: zie Barsaloor.
 Bassin: 196, 199, 222, 226, 314.
 Bassora: 22.
 Bastiaensz. (Cornelis): 33.
 Batavia: 34, 51—54, 57, 59—61, 63—65, 67—69, 71—78, 80, 82, 83, 87, 92—102, 106, 109—115, 117—119, 122, 123, 125, 126, 129, 130, 134, 138, 139, 142, 143, 145, 147, 150—152, 155,

- 156, 158, 161, 162, 163, 165, 167—170, 172, 173, 174, 176, 179, 181, 183, 184—186, 189, 190, 193, 195—199, 201, 205, 207—209, 213—219, 221—223, 226, 227, 231—234, 236—239, 242—253, 279—289, 290, 293—296, 299, 300, 303, 305, 306, 308, 311, 315—317, 324, 325, 328, 335, 336, 341, 343, 344, 346, 349, 351—354, 356, 358, 360, 363, 366, 367, 370—374.
- Baticalo: 82, 221.
- Baypin: 10, 204, 205, 272, 275, 276, 284, 285, 288, 290, 291, 301, 302, 312, 317, 319, 321—323, 329, 339, 352—354, 364.
- Bax (Johan): 333—335.
- Beckencoer: 9, 10, 13, 178, 181, 205, 206, 287, 324, 328, 353.
- Beckencoer: zie Aditya Varman, raja van.
- Beer (Cornelis de): 261, 262.
- Bell (H. C. P.): 11, 30.
- Bengalen: 19, 83, 111, 130, 131, 134, 139, 143, 156, 163, 216, 219, 280, 350, 367, 368, 370.
- Bentheim: 252.
- Bergare: 65, 66, 69, 97, 104.
- Betimene: 9.
- Bhatkal: 78—80, 82, 83, 361.
- Bitter (Jacob de): 40.
- Bitter (Pieter de): 195, 198, 200—202, 210, 221, 222, 228, 238, 371, 372.
- Blauw (Cornelis Leendertsz.): 95—99, 101.
- Blocq (Claes Cornelisz.): 80, 81, 85, 87, 96, 97, 100, 110—112.
- Blom (Jurriaan): 169.
- Boerdorp (Hendrik): 289.
- Bombay: 164, 198, 199, 226, 240, 241, 280, 358.
- Boom (Jacob): 333—335.
- Borchorst (Jacob): 315, 325.
- Boreel (Pieter): 101, 103, 105—108, 110.
- Borgonje (Pieter Gerritsz.): 48.
- Bouton: 67.
- Bouwens (Dominicus): 93.
- Braganza (huis van): 159.
- Braganza (Catharina da): 239, 263, 308.
- Brazilië: 146, 159, 238, 252, 297, 298, 374.
- Breekvelt (Cornelis Jacobsz. van): 47, 49.
- Broeck (Mattheus van den): 118, 129, 131, 132, 135, 136, 138—140, 142—148.
- Broecke (Pieter van den): 48—51, 54.
- Brouwer (Hendrik): 64, 67.
- Bruyn (Jan de): 92, 93.
- Buchanan (Francis): 1.
- Bullaert (Hans): 47, 49.
- Burch (Benjamin van den): 69.
- Burhanpur: 54.
- Buys (Rut Jacobsz.): 329, 332, 333.
- Buysero (Cornelis): 34, 44, 49, 50, 76.
- Byapur: 22, 42, 53, 67, 69, 71—77, 79, 80, 83—85, 99, 120, 160, 164, 193, 196, 197, 212, 233, 314.
- Byapur: zie ook Mahmud Adil Shah, koning van.
- Cabo de Rama: 226.
- Cabo Verde: 49.
- Caen (Antonie): 80, 82, 83.
- Caerden (Paulus van): 36—38, 40, 45, 68.
- Caimal (de Groote): 320.
- Caletus (Cornelius): 250.
- Calewety: 331—334, 337, 358, 363.
- Calicoylan: 9, 103, 107—109, 113—117, 122, 123, 128, 129, 131, 135—137, 140—142, 144—146, 150, 151, 162, 163, 165, 172, 175, 177, 181, 185, 202, 209, 211, 212, 214, 216, 217, 219, 228, 232, 250, 292, 302, 313, 328, 353, 356, 364, 372, 373.
- Calicut: 2, 3, 7, 8, 10, 11, 13, 19, 20, 22, 28—30, 32, 33, 36—38, 40—52, 54—56, 58—60, 62, 88—90, 97, 98, 103, 105, 106, 109, 113, 114, 123, 163, 164, 220, 232, 264, 275, 285, 293, 317, 318, 353, 357.
- Calicut (keizerin van): 49.
- Calicut: zie ook samorijn.
- Caliture: 188.
- Calpentijn: 254.
- Cambaya: 18, 31, 132, 156, 218.
- Cambaya (golf van): 19, 43.

- Cananoor : 4, 8, 11, 24, 31, 32, 37, 40, 52, 59, 62, 64—67, 69, 86, 97, 98, 103—105, 107, 113—117, 121, 122, 131—136, 141, 142, 144—146, 148—150, 162, 164, 171—173, 197, 200, 205, 208, 227, 232, 263, 297, 309, 311, 313, 339—342, 344—350, 352, 360, 368, 370, 371, 373, 374.
 Cananoor : zie ook colathiri.
 Canara : 1, 4, 65, 73, 75, 134, 135, 168, 220, 227, 307, 315, 340, 370.
 Canarijns : 307, 316, 327, 337, 339.
 Cancon : 226.
 Canter Visscher (Jacobus) : 1, 4, 5, 9, 10, 12, 14, 16, 17.
 Cardoso (Anthony) : 346.
 Carical : 125.
 Carnapolie : zie Marte.
 Carnatica : 47, 48, 217.
 Caron (François) : 110.
 Carrapatnam : 124.
 Carstensz. (Jan) : 65.
 Casarius (Johannes) : 3.
 Castel (Floris van) : 69, 76.
 Castello (fort) : 328, 339, 363.
 Castello de Sima : 312, 354.
 Castro (Antonio de Mello de) : 300, 308, 339, 358, 359.
 Castro (Francisco de Mello de) : 160, 172, 183, 199, 211, 227, 231.
 Cauvery : 2.
 Caypatnam : 116, 122, 125, 126, 128, 130, 158, 174, 186, 187, 189, 213, 243, 253, 254.
 Ceilon : 1, 6, 18, 31, 57, 68, 76, 82, 93, 100, 101, 108, 110, 112, 113, 116, 117, 119, 122—126, 128, 130, 132—135, 141—144, 148—158, 160, 162, 163, 165, 167, 168, 171—176, 178, 179, 181—190, 192, 197—199, 202, 203, 205, 207—209, 212—221, 223—225, 232—236, 238—240, 242—255, 260, 262, 263, 273, 274, 279, 280, 282, 283, 288, 293, 294, 296, 299, 301—303, 305—307, 313, 315, 324, 325, 328, 333, 341—343, 349, 350, 352, 353, 355, 360, 363—370, 372, 373.
 Ceilon : zie raja Singa.
 Ceilon : zie ook Kandia.
 Chandragiri (rivier) : 6.
 Chanotte (college van) : 264, 312.
 Chaul : 59, 198, 199, 226, 314.
 Cheraman Perumal (keizer van Malabar) : 8.
 Chetwai : 34, 55.
 China : 5, 19, 25, 62, 71, 77, 135, 246, 252, 300.
 Chineezen : 22.
 Chirakkal : 23.
 Chola (koninkrijk) : 6, 7.
 Cochijn : 3, 6, 8—11, 17, 23, 36, 37, 42—46, 48, 50, 52, 54, 59, 82—84, 87, 103, 106—109, 123, 128, 136—139, 142, 160, 161, 166, 170—172, 175, 177, 179, 180, 185, 200—202, 204—206, 208—211, 214, 215, 217, 219, 221, 222, 225—232, 234—326, 238, 240, 246, 247, 249, 252, 258, 259, 261—264, 266, 270, 272—291, 293, 297, 300—303, 306, 307, 309—313, 315, 317—344, 346—360, 362—366, 369—374.
 Cochijn (koning van) : 7—10, 15, 23, 33, 43, 46, 55, 106, 128, 136, 137, 170—172, 178, 202, 231, 246, 270, 273, 274, 276, 278—280, 312, 352—356, 359.
 Cochijn (koningin van) : zie Rani Gangadhare Lakshmi.
 Cochijn : zie ook Godorme, prins van.
 Cochijn ; zie ook Moetadaville, geslacht van.
 Cocx (Burchardt Lambertsz.) : 260.
 Coelho (Portugeesch onderbevelhebber te Cranganoor) : 270.
 Coen (Jan Pietersz.) : 34, 40, 64.
 Coilum : zie Coylan.
 Colathiri : 8, 11, 12, 23, 32, 37, 62, 65, 66, 86, 172, 173, 340, 344, 349, 370, 371.
 Colombo : 54, 104, 149, 150, 152, 154, 156, 173, 174, 182, 191, 194, 198, 202, 204, 240, 245, 248—253, 262, 294, 302, 324, 361, 371, 373, 374.
 Comoren (de) : 90.
 Comorijn (Kaap) : 1, 9, 36, 57, 61, 168, 193, 215, 220, 227, 243, 254, 293, 366, 368, 373.
 Compagnie (Engelsche) : 49, 60, 63, 70,

- 71, 73, 75, 78—82, 84, 87—91, 125, 159, 240, 275, 308, 359, 360.
- Compagnie (Vereenigde Oostindische): 1, 3, 11, 12, 16, 24, 27, 30, 34, 36, 38, 39, 43, 45, 47—49, 51—55, 58—63, 65—68, 70, 71, 73—77, 79, 81, 83—85, 89—97, 99—101, 103—109, 111—123, 125—135, 137—142, 144—148, 151—159, 161—168, 170, 171, 173—183, 185—187, 190—195, 197, 199, 200, 202—204, 205, 207—222, 224, 225, 228, 229, 231—236, 238, 239, 242—247, 249—254, 258—260, 263—265, 270—272, 274, 280, 281, 285, 286, 288, 290—298, 300, 301, 303, 305, 308, 310—316, 318—320, 324, 326, 328, 330, 331, 333, 337, 338, 340—344, 346—357, 359, 361, 362, 364—375.
- Compagnie (Vereenigde Westindische): 34, 252, 374.
- Compagnie (Vereenigde Zeeuwsche): 29, 33.
- Coper (Jacob): 68—73, 75, 80.
- Corencray (Jacob Jansz.): 57—62, 69.
- Coromandel: 1, 6, 18, 19, 39, 40, 47, 48, 53, 54, 57, 70, 73, 80, 81, 99, 101, 118, 120, 130, 131, 134, 155, 156, 158, 162, 163, 174, 187, 188, 191, 216, 219, 224, 236, 239, 247, 248, 250, 251, 255, 273, 280, 288, 294, 302, 315, 343, 355, 367, 370, 375.
- Correa (Bernardo): 226—228.
- Coulster (Ludolph van): 372.
- Courteens Association: 70, 71, 78, 80—82, 84, 85, 87—89, 104, 107, 124, 125.
- Courten (William): 70, 89, 124.
- Courten (William Jr.): 89.
- Coutinho (Antonio de Sousa): 160, 172, 183, 199, 211, 227, 231.
- Coxinga: 222, 243, 300.
- Coylan: 9, 16, 23, 24, 107, 108, 113, 115, 123, 135—140, 142, 144, 146, 154, 163, 165, 166, 168—172, 174—180, 182—185, 188, 191, 194, 197, 202—205, 207—209, 212—217, 219, 225, 227, 232, 234, 235, 238, 245, 246, 252—263, 273—276, 280, 291, 292, 294, 300—302, 306, 311, 313, 320, 322, 324, 328, 339, 353, 363, 364, 366, 372.
- Coylan: zie ook signati.
- Craen (Hendrick Jansz.): 31, 34, 35—37.
- Cranenburg (Jacob): 117, 122, 123, 128, 129, 142.
- Cranganoor: 5, 10, 15, 17, 34, 37, 48—50, 52, 97, 178, 181, 202, 204, 205, 207, 208, 210, 225, 228, 229, 231, 239, 245, 250, 252, 255, 261, 263—272, 274, 275, 281, 286, 290, 291, 293, 300—302, 306, 311, 312, 316, 317, 319, 322, 330, 339, 351—354, 363.
- Cromwell (Oliver): 215.
- Croocq (Paulus): 81, 85, 86, 89, 91—96, 98, 100, 111.
- Croon (Jacob): 339.
- Cruz (Hendrik de): 188.
- Dabul: 73, 75, 80.
- Dam (Pieter van): 39, 51, 54, 57, 68, 69, 82, 83, 91, 93, 97, 103, 112, 119—122, 129, 133, 139, 154, 156, 157, 166, 173, 174, 179, 182, 186, 198, 210, 221, 249, 252, 279, 298, 305, 315, 332, 333, 355, 367, 370, 374.
- Daman: 57, 247.
- Danvers (F. C.): 21, 49, 123, 127, 195, 200, 247, 257, 269, 337, 346, 374.
- Darsycour (chirurgijn): 268, 307.
- Dedel (Jacob): 51, 52.
- Dekkan: 6, 7, 75, 88, 113.
- Delfshaven: 40.
- Delft: 188.
- Delli: zie Mount Delli.
- Denen: 53.
- Diemen (Antonie van): 68, 76, 77, 95, 100, 113, 152, 155.
- Diu: 156, 157, 161, 165, 171, 174, 196, 240, 246, 247, 263, 310, 314, 326, 342, 343.
- Djambi: 64, 77, 155.
- Djeddah: 92.
- Djohor: 31, 155.
- Domburch (Marten van): 44.
- Donker (Joannes Nathaniël): 249.
- Doubleth (koopman V. O. C.): 256.
- Downing (George): 297.
- Drakestein: zie Van Rheede.
- Driel (Adam Claesz. van): 40, 41, 44.

- Driel (Cornelis Claesz. van): 40.
 Dupon (Pierre): 279, 294, 325, 332, 334, 335, 344, 349.
 Dussen (Lucas van der): 157.
- Egypte: 5, 20, 21, 27.
 Emden: 65.
 Engeland: 50, 51, 67, 71, 78, 81, 84, 87, 88, 100, 124, 164, 186, 188, 214, 215, 239—241, 263, 297, 298, 300, 308, 310, 360, 362, 369.
 Engeland: zie Jacobus I, koning van.
 Engeland: zie Karel I, koning van.
 Engeland: zie Karel II, koning van.
 Engelschen: 24, 27, 45, 49, 50, 54, 55, 63, 70—72, 74, 77—80, 82, 83, 86—90, 92, 94, 98, 99, 102, 107, 113, 116, 120, 123, 124, 159, 161, 163—166, 174, 175, 185, 187, 188, 190, 191, 194, 197, 198, 201—203, 212—218, 220—222, 235, 240, 241, 244, 263, 274, 275, 282, 292, 300, 308—310, 314, 321, 342, 348, 357—362, 369, 375.
 Engelsche factorijen: 9, 51, 60, 71, 72, 78—81, 84, 88—91, 98, 99, 113, 123, 124, 161, 164, 166, 201, 202, 214, 215, 240, 241, 275, 357—362.
 Enkhuizen: 117.
 Eriby: 136.
 Essen (Lucas van): 55.
 Europa: 6, 15, 20, 24, 26, 27, 29, 45, 46, 48, 52, 54, 60, 62, 63, 71, 74, 77, 83, 87, 91, 93—95, 99, 100, 104, 112, 119, 123, 125, 137, 143, 159, 164, 167, 188, 192, 199, 201, 209, 216, 220, 222, 238, 243, 244, 268, 270, 314, 336, 340, 342, 346, 359, 362.
 Evans (F. B.): 1.
- Fereira d'Almeida (Joan): 179, 189.
 Fereira (Urbano Fialho): 269, 271.
 Fitz Herbert (Humphrey): 51.
 Flores: 220.
 Fontaine (Abraham): 48.
 Formosa: 77, 102, 135, 188, 200, 204, 222, 225, 243, 246, 295, 303, 374.
 Foster (W.): 9, 49, 161, 164, 166, 201, 202, 215, 240, 241, 275, 360.
 Franciscus (kerk van St.): 318.
- Frankrijk: 100, 186, 222, 240.
 Frankrijk: zie Hendrik IV, koning van.
 Frankrijk: zie Lodewijk XIV, koning van.
 Franschen: 53, 292, 319.
 Friesland: 154.
 Furtado (Luiz de Mendoça): 233, 247, 320.
- Gale: 112, 113, 122, 123, 126, 134, 135, 142, 144, 147, 157, 174, 179, 186, 188, 191, 238, 240, 243, 249, 262, 324.
 Galen (Jan Dircksz.): 87, 88, 101—103, 105.
 Galletti (A.): 323, 337.
 Gamron: 58, 74, 218, 219.
 Ganges: 18.
 Gardenijs (Arent): 80, 81, 94, 155.
 Geervliet: 188.
 Gluwinck (Hendrik): 174, 178, 179, 181, 182.
 Ghats: 2, 3, 6.
 Gibraltar: 39.
 Gilde (Adriaan de): 325, 332, 334.
 Gingi (kust van): 191.
 Gingi (neik van): 47, 48.
 Goa: 1, 3, 4, 22, 30—32, 36, 39, 40, 42, 43, 45, 51, 57, 62, 63, 65—74, 76—81, 83, 84, 87—89, 93, 95, 98, 100—103, 107, 108, 110, 112, 113, 119, 123, 135, 138, 146, 148—151, 154, 156, 157, 160, 161, 164, 165, 167, 168, 172, 177, 185, 189, 195—204, 207, 208, 215, 218, 220, 223, 225—228, 231, 233, 235, 238, 240, 241, 246, 247, 263, 270, 272, 275, 288, 290, 295, 304, 307, 309—311, 314—316, 321, 325, 336, 339—342, 346, 347, 350, 358.
 Goa (bhare van): 31, 68, 81, 161, 166, 167, 195, 201, 222, 242, 246, 307, 321, 325, 340, 341.
 Godorme (prins van Cochin): 270, 280, 281, 286, 323, 327—330, 342, 351, 356, 357.
 Godske (Isbrand): 210, 249, 253, 254, 262, 265, 267, 268, 279, 284, 288, 292, 299, 301—303, 305, 310, 315—317, 319—326.
 Goedjerat: zie Goezeratte.

- Goendre : zie Gondry.
 Goens (Boyckes van) : 155.
 Goens (Rijcklof van) : 1, 118, 122, 135, 149, 151, 153—158, 160—163, 165—221, 223—225, 228, 232—239, 242—255, 257, 258, 260—262, 264—266, 268—286, 288—295, 299, 301—315, 319—321, 324—330, 332—344, 346—361, 363—375.
 Goens (van) : zie ook Rosegaard.
 Goens (Volckert Boyckes van) : 154.
 Goezeratte : 29, 30, 57, 156.
 Golconda : 236.
 Gomes da Silva : 230.
 Gomes (Francisco) : 335.
 Gondry : 165.
 's-Gravenhage : 73, 120, 128, 249.
 Gray (Albert) : 11, 30.
 Grigsby (Alexander) : 275, 362.
 Gringal Namburi : 11.
 Grissee : 40.
 Groes (Pieter Sybrandtsz.) : 81, 102—111, 114.
 Groot Mogol : zie Mogol; Akbar; Aurangzeb.
 Guinea : 49.
 Guinee (Nieuw) : 65.
 Haan (F. de) : 179.
 Haarlem : 251.
 Haghen (Steven van der) : 30—38, 40, 45, 46.
 Harderwijk : 55.
 Harmansz. (Barent) : 333, 338.
 Harrington (John) : 275, 362.
 Haye (Jacques de la) : 157.
 Haze (François de) : 179, 180, 209, 228, 232, 250, 254.
 Heemskerck (Jacob van) : 39.
 Heeren-XVII : 38, 47, 51, 54, 55, 57, 59—61, 66—68, 71, 77, 79—85, 89, 91, 93, 100, 114—119, 122, 124, 127—130, 133, 135, 141, 142, 147, 148, 151—154, 156, 162, 166, 168, 179, 183, 184, 186, 189, 191, 195, 197—199, 202, 203, 205, 207, 208, 210—225, 232—239, 241—250, 252—255, 257, 258, 260, 261, 264, 268, 269, 272—274, 278—280, 284, 288, 289, 293, 294, 299, 303, 305, 307, 309, 311, 314, 325, 326, 330, 332, 335, 338, 339—345, 347—355, 357, 359, 360, 363—370, 372, 374, 375.
 Heeres (J. E.) : 15, 109, 213, 290, 292, 336, 346, 347.
 Hein (Piet) : 40.
 Hendrik IV (koning van Frankrijk) : 46.
 Hermite (Jacques l') : 41, 45.
 's-Hertogenbosch : 65.
 Hill (Thomas) : 88.
 Hindoes : 6, 12, 13, 17, 20, 26, 229, 355, 366.
 Hindostan : 57, 163.
 Hobson-Jobson : 10.
 Hogg (Robert) : 88.
 Holland (gewest) : 297.
 Holland : zie Nederland.
 Hollanders : zie Nederlanders.
 Homem (Manoel Mascarenhas) : 160, 172, 183, 195, 199, 211, 227, 231.
 Hoorn : 65.
 Hoorn (kamer van) : 242.
 Horst (W. A.) : 152.
 Houckgeest (Otto) : 81, 119—121, 131, 132.
 Houtman (Cornelis de) : 27.
 Houtmans (Leonard) : 81, 84.
 Hulft (Gerard) : 118, 150, 173, 174, 188, 198.
 Hulshof (A.) : 280.
 Hustaert (Jacob) : 301, 303, 305, 321—327, 330—333, 335, 336, 338, 340—345, 347—351, 358, 363—366, 371—374.
 Hyder Ali (vorst van Mysore) : 8.
 Idappalli : 9, 10, 13, 206, 330, 331.
 Iersekeroord : 28.
 Ikkeri : 79, 80.
 Indië : 1, 2, 4, 6, 7, 20, 22—24, 29—31, 36, 38—41, 45, 51, 52, 59, 62—65, 67—69, 71—74, 77, 87, 88, 91, 95, 96, 100—102, 112, 113, 117, 120, 139, 141, 154—157, 159, 160, 163, 173, 174, 185, 186, 188, 193, 195, 203, 214, 216, 223, 226, 235, 236, 238—241, 247, 249—252, 260, 268, 280, 298—

- 300, 305, 308, 312, 336, 337, 346, 347, 358, 362, 367, 374, 375.
- Indië (Oost): 1, 2, 17, 31, 34, 36, 38, 41, 49, 51, 65, 67, 68, 154, 163, 166, 173, 214, 223, 236, 250, 251, 280, 298, 337, 374.
- Indië (Gouverneur-Generaal en Raden van Nederl.): 49—51, 53—58, 60, 61, 63, 64, 67—71, 73, 75—78, 80—84, 87, 89, 90—103, 105—107, 110—135, 138—154, 156, 158, 160—163, 165—171, 173, 175, 180, 182—186, 188—199, 201—228, 231—239, 242—253, 255, 258, 260, 275, 276, 278, 280, 284, 288—290, 294—296, 299—316, 320—328, 335, 338, 342—344, 347—350, 353—357, 359, 360, 363—370, 372—375.
- Indië (Gouverneur-Generaal van Nederl.): 49, 55, 56, 72, 84, 86, 93, 109.
- Indië (Raden van Nederl.): 93, 114, 115, 118, 119, 120, 132, 141.
- Indië (Voor-, en Kust van Voor-): 1—4, 6, 9, 12, 13, 17—24, 26, 27, 29, 30, 42, 45, 47, 52, 57, 61—63, 68—72, 77, 78, 81, 82, 90, 91, 99—101, 111, 118, 120, 122, 135, 151, 154, 156—158, 160, 161, 164, 166—168, 174, 177, 178, 185, 186, 193, 195, 197, 198, 204, 214, 218, 220, 224, 226, 238, 240—247, 254, 275, 296—300, 308, 309, 340, 346, 362, 368, 375.
- Indië (Portugeesch-, onderkoning van): 27, 63, 67, 78, 100, 101, 108, 123, 141, 160, 183, 300, 308, 339, 358, 359.
- Indië (Portugeesch-, onderkoning van): zie ook Noronha, Miguel, conde de Linhares; Silva, Pedro da; Menezes, Joao da Silva Tello de; Mascarenhas, Filippe de; Silveira, Rodrigo Lobo da; Menezes, Antonio Telles de, conde de Villa Pouca; Castro, Antonio de Mello de.
- Indië (Portugeesch-, gouverneurs van): 160, 172, 199, 211, 227, 231, 320.
- Indië (Portugeesch-, gouverneurs van): zie ook Homem, Manoel Mascarenhas; Castro, Francisco de Mello de; Coutinho, Antonio de Sousa; Mascarenhas, Manoel; Furtado, Luiz de Mendonça; Lancaster, Pedro de.
- Indië (West): 159, 298.
- Indiërs: 5, 17, 118, 119, 224, 226, 260, 279.
- Indische Oceaan: 18, 22, 23, 51, 68, 154.
- Indus: 18.
- Innes (C. A.): 1.
- Jacobsdr. (Clementia): 28.
- Jacobsdr. (Hillegond): 154, 155.
- Jacobsz. (Cornelis): zie Breekveld (Cornelis Jacobsz.).
- Jacobus I (koning van Engeland): 49.
- Jaffanapatnam: 156, 157, 187, 198, 249, 250, 280, 333, 336.
- Jago (kerk van St.): 277.
- Jan (kerk van St.): 274, 281, 284, 322, 323, 326.
- Jansz. (Leendert): 135.
- Japan: 25, 71, 77, 95, 225, 246.
- Japikse (N.): 214, 240, 297, 298.
- Java: 50, 64, 134.
- Javanen: 306.
- Jesuiten: 27, 127, 250, 337, 355.
- Jidda: zie Djeddah.
- Joden: 17, 20, 366.
- Johan IV (koning van Portugal): 100, 159.
- Jonge (J. C. de): 160.
- Jonge (J. K. J. de): 17, 21, 24, 25, 29—31, 36, 38, 40, 41, 44, 45.
- Jongh (W. Geleynssen de): 84, 92, 93.
- Joosten (Jan): 102.
- Junius (Maria): 188.
- Kaap de Goede Hoop: 22, 67, 156, 242, 249, 252, 280, 299, 306, 343.
- Kairo: 91.
- Kalikollam: 292.
- Kambodja: 22, 102.
- Kan (J. van): 245.
- Kandia (koning van): 158, 160, 173.
- Karel I (koning van Engeland): 70, 90.
- Karel II (koning van Engeland): 239, 240, 241, 263, 297, 298, 308, 359, 360.
- Karel II (V) (koning van Spanje): 28.
- Karwar: 80, 84, 88, 107, 163, 164, 357, 359, 361.

- Kayal (Old): 163, 164, 187, 213, 215, 275, 362.
 Kayamkulam: zie Calicoylan.
 Keeling (William): 49, 50.
 Kerala: 6.
 Kern (H.): 1.
 Ketting (luitenant): 335.
 Khandesh: 54.
 Kitsannawey (Wingurlasch koopman): 120, 121.
 Kittensteyn (Jacob van): 119, 124, 128, 132, 134, 143, 144, 147—149.
 Knipe (Edward): 88—90.
 Koker (Pieter): 329.
 Konkani: zie Canarijns.

 Laen (Joan van der): 169.
 Lafer (koopman in dienst der V.O.C.): 29, 31.
 Lakkadivische eilanden: 11.
 Lancastre (Pedro de): 247, 320.
 Lasaro (bolwerk St.): 326, 327, 332, 333, 334, 335.
 Laskaren: 127, 225, 253, 256, 306, 307, 325, 327.
 Lauts (G.): 163.
 Laval: 11, 30, 45.
 Leiden: 273.
 Leur (J. C. van): 5, 13, 17, 18, 19, 21, 26.
 Lijn (Cornelis van der): 113, 133, 152.
 Linschoten (Jan Huygen van): 1.
 Lissabon: 31, 77, 113, 160, 179, 241.
 Lobo da Silveira (Rodrigo): 195.
 Lodewijk XIV (koning van Frankrijk): 239.
 Londen: 90, 214.
 Louise (koningin regentes van Portugal): 159, 183, 186.
 Louyssen (Carel): 335.
 Lucasz. (Philips): 57—60, 62—64.

 Macao: 57, 82, 83, 107, 113, 241.
 Mac Crindle (J. W.): 6.
 Mac Leod (N.): 30, 36, 37, 41, 47—51, 53, 54, 63, 67, 69, 71, 82, 83, 88, 93, 95, 102, 110, 112, 127, 129, 152.
 Macquian: 67.
 Madagascar: 238 252.
 Madras: 1, 6, 7, 14, 17.
 Madure: 6, 125—128, 130, 158, 159, 163, 170, 173, 174, 180, 186, 187, 189—194, 212, 215, 218, 232, 252, 254, 255, 366, 367.
 Madure (Bocht van): 174, 175, 186, 190, 209.
 Maertensz. (Arend): 47, 48.
 Maetsuycker (Johan): 112, 116, 117, 123, 125, 126, 133—135, 141.
 Mahmud Adil Shah (koning van Byapur): 71—73, 75, 80, 81, 84, 99.
 Makassar: 222, 249, 251, 279.
 Malabar: 1, 3—23, 26—29, 31—34, 36, 37, 39, 42, 43, 45, 48—54, 56—62, 65, 66, 68—71, 74, 76, 77, 80, 82, 83, 85—90, 92—96, 99, 101—104, 106—114, 116, 118, 120, 122—126, 128—135, 138, 140, 142—153, 156—164, 166, 167, 169, 173, 177, 180—183, 185—188, 191, 195, 197, 200, 202—208, 211, 212, 214—225, 227—230, 234—236, 238, 241, 245, 246, 248, 250—252, 259, 263, 264, 277—280, 290, 293, 294, 300, 301, 303, 305, 306, 310—313, 315—317, 323, 324, 337, 339, 341, 343, 344, 354, 356—358, 360, 361, 363, 366—370, 372, 373, 375.
 Malabar: zie ook Cheraman Perumal.
 Maladiven: 45, 51, 68, 103, 120, 133, 137, 146, 147, 187, 350.
 Malakka: 19, 22, 29, 31, 39, 44, 57, 68, 86, 100, 101, 107, 116, 130, 131, 139, 144, 156, 341.
 Malakka (Straat van): 19, 247.
 Malaya (gebroeders): 19, 191.
 Malayalam: zie Malabar.
 Malnad: 79.
 Malo (St.): 45.
 Mamale (straat): 68.
 Mamaly Craa: zie Mammali Koya.
 Mammali Koya: 98, 104, 115, 121, 146, 147, 149.
 Manaar: 156—158, 198, 213, 250, 324.
 Mandarsha (koning van Ternate): 195.
 Mangaloor: 6, 59, 134.
 Mangatti: 10, 13, 312, 353.
 Manilla: 40.

- Manipaar : 129.
 Mappillas : zie moplas.
 Marcellis (Hans) : 48.
 Marco Polo : 163, 166.
 Mardijkers : 305, 315.
 Marmagon : 226, 247.
 Marokko : 20.
 Martavan : 22.
 Marte : 9, 176, 177, 216, 221, 232.
 Martin (Isaac de St.) : 330, 333, 338.
 Mascarenhas (Filippe) : 123, 141, 247.
 Mascarenhas (Manoel) : 320.
 Mascatte : 218, 350.
 Masters (Robert) : 163, 164.
 Masulipatnam : 53, 65, 125, 248.
 Mataram (soesoehoenan van) : 155, 249.
 Matelief (Cornelis) : 38.
 Mature : 174.
 Maurits (prins) : 36, 37, 42, 46, 47, 55.
 Mauryas (rijk der) : 6.
 Mecca : 290.
 Melinde : 28.
 Mello de Castro (Francisco de) : 195.
 Menezes (Antonio Telles de, conde de Villa Pouca) : 183.
 Menezes (Joao da Silva Tello de) : 100, 101, 108.
 Ment (Elizabeth) : 64.
 Ment (Eva) : 64.
 Mesopotamië : 5.
 Meyden (Adriaan van der) : 125, 128, 140, 150—153, 160, 162, 163, 165, 174, 179—184, 186, 188—193, 195, 203—206, 208, 210, 212, 214, 215, 217, 218, 220, 223—225, 227—236, 238, 239, 242—246, 249, 252, 253, 264, 288, 291, 295, 299, 301—304, 306, 307, 312, 313, 316, 322, 328, 341, 343, 352, 373.
 Middellandsche zee : 19, 21, 91, 159.
 Minors (Richard) : 359, 360.
 Miranda : zie Sousa.
 Mirsia : 95, 98, 111.
 Mocha : 12, 55—57, 75, 91—93, 104, 118, 119, 123, 132, 163, 290, 367.
 Moetadaville (geslacht van) : 351, 352.
 Moetadaville : zie Vira Kerala Varma.
 Moetadaville Jr. (koning van Cochijn) : 352—356, 359.
 Mogol (Groot), 247, 314.
 Mogolrijk : 6, 81.
 Mohammedanen : 11, 12, 17—21, 24, 26, 27, 32, 56, 66, 73, 74, 83, 84, 126, 130, 229, 366.
 Mol (Jan Jansz.) : 34, 37.
 Molegare : 329, 330.
 Molukken : 25, 30, 31, 38—40, 43, 44, 50, 67, 68, 91, 118, 154, 158, 216, 251, 361.
 Montanier (François) : 212, 213.
 Moplas : 11, 17, 37, 98, 115, 146.
 Moplas (hoofd der) : 11, 12, 37, 115, 121, 146.
 Morais (André de) : 188.
 Moreland (W. H.) : 17—19, 21, 22, 24, 25, 52, 53, 61, 70, 88.
 Mosambique : 31, 33, 39, 40, 51, 166, 167, 196, 238, 247, 299, 314.
 Motir : 40.
 Moucheron (Balthasar de) : 28.
 Mount Delli : 1, 2, 37, 41, 62, 66—68, 72.
 Mucknell (John) : 90.
 Mundy (Peter) : 4, 71, 79.
 Musquiteneiland : 354.
 Mustafa Khan : 75.
 Muziris : 5.
 Mijdrecht (ridderhofstad) : 280.
 Mysore : 1, 8.
 Mysore : zie Hyder Ali.
 Nairos : 12—17, 34, 137, 169, 172, 179—181, 203, 204, 230, 231, 245, 255—259, 265, 268—271, 274, 278—281, 285—287, 290, 295, 317, 318, 320, 322, 323, 329, 330, 352, 353, 356.
 Naloer : 280.
 Namburi Brahmanen : 11, 12, 13, 16, 331.
 Narsanna (Wingurlasch koopman) : 120, 121.
 Necker (Jonathan de) : 96.
 Nederland : 34, 40, 47, 48, 51, 56, 61, 64, 67, 77, 91, 95, 97, 100, 101, 106, 108, 111, 113, 117, 127, 129, 147, 152, 156, 159, 174, 185, 188, 190, 219, 222, 236—240, 242—244, 249—254, 273, 280, 289, 299, 302, 303, 305, 308, 311, 324, 343, 374.

- Nederlanders: 1, 2, 3, 5, 7, 8, 13, 14, 24, 27—38, 40—45, 48, 49, 52—56, 58, 61—67, 69, 72—76, 78—82, 85—92, 95—101, 103—110, 112, 113, 115, 117, 120, 121, 123—129, 135—138, 140—142, 144—146, 149, 150, 158—184, 186—189, 192, 196, 197, 199, 200—218, 220—223, 226—236, 238, 240, 241, 243, 245, 246, 251, 254—260, 262—272, 274—293, 298, 300—302, 306—310, 314, 316—324, 326—339, 342—362, 365, 366, 370, 371, 373, 375.
- Negapatnam: 157, 158, 174, 248, 251, 280.
- Negombo: 110, 112, 122, 126, 148, 174, 202, 203, 254.
- Nelkunda: 5.
- Nieuhoff (J.): 2, 5, 106, 250, 252, 257—259, 264, 265, 271, 328, 354, 363.
- Nieuw Orangie: 272, 276, 319.
- Noordzee: 33.
- Noronha (Miguel, conde de Linhares): 63, 67.
- Nossa Sra de Boa Esperance (kerk): 318, 319.
- Nossa Sra de Gratia (kerk): 326, 332, 334.
- Ommeren (Maurits van): 63, 67, 68.
- Onor: 111, 135.
- Ooms (Eduard): 166, 169, 170, 175, 186, 187, 190, 192, 193, 249.
- Oostende (Adriaan van): 84.
- Oosterkwartieren: 158, 172, 216, 222.
- Ormuz: 22, 71.
- Overschie (Nicolaas Jacobsz.): 77, 79.
- Oxenden (George): 123, 124, 358.
- Pacheco (Duarte): 339.
- Paets (Pieter): 73—75, 80, 83—85.
- Palembang: 155, 163, 185.
- Palghatkloof: 2.
- Palieter: 10, 181, 206, 231, 291, 302, 312, 317, 330.
- Paliport: 178, 204, 205, 207, 208, 210, 211, 225, 228—232, 291, 301, 316, 317, 339, 353, 354.
- Pallava-volk: 7.
- Palleacatte: 53, 101, 248, 302.
- Pallipuram: zie Paliport.
- Palliviritti: 205.
- Palyam (heer van): zie Palieter.
- Panchijn (Panjim, Pangim): 226.
- Pandya: 6.
- Panikkar (K. M.): 6, 8, 9, 20, 22, 25, 26, 205, 206, 279, 337, 339, 354.
- Pannacocca: 222.
- Papeneiland: 321, 329, 330, 339, 354.
- Paroe (Parur): 10, 13, 312, 351.
- Parruas: 126, 127, 158, 186—190, 192—194.
- Patacka (Jacob Jansz.): 68.
- Patangatins (hoofden der Parruas): 127, 188.
- Patani: 34.
- Pedro (Dom, Portugeesch bevelhebber ter zee): 32.
- Pegu: 19.
- Pelgrom (Gerard): 130.
- Pelsaert (François): 64.
- Pepwell (Henry): 50.
- Percival (Edmund): 166.
- Perzië: 12, 20, 22, 51, 54—57, 60, 62, 64, 65, 67, 74, 75, 77, 79, 83, 84, 91—93, 96, 99, 111, 122, 128, 132, 148, 150, 151, 163, 204, 216, 218, 219, 284, 319, 320, 325, 326, 328—330, 340, 341, 343, 350, 351, 367, 368, 370.
- Perzische Golf: 19—21.
- Philips II (Koning van Spanje): 27.
- Philips III (Koning van Spanje): 38.
- Pietersz. (Barend): 65, 72—74, 77, 80, 84—87, 91, 99.
- Pinho (Marcus): 335.
- Pith (Laurens): 236, 239.
- Pitt (William): 72, 88.
- Ponani: 9, 38, 46, 55, 62, 66, 88, 89, 97, 353.
- Pondaretourti: 216.
- Pondecayl: 187, 213.
- Poolman (Christiaan): 243, 270, 294, 301, 322, 332, 372.
- Poot (A. van): 3.
- Porca (Porcad, Poracad): 9, 10, 13, 23, 88, 90, 101, 103, 106, 108, 109, 113, 115, 116, 123, 128, 137, 146, 162, 163, 166, 175, 205, 206, 213, 215, 275, 286, 287, 292, 293, 312, 327—330, 341—344, 353—364, 369.

- Porcad: zie Porca.
 Poracad: zie Porca.
 Portugal: 23, 25—27, 52, 56, 67, 69, 100, 101, 108, 113, 138, 140, 142, 143, 147, 149, 152, 154, 159, 164, 167, 183, 185, 186, 192, 195, 197—200, 208, 211, 215, 218, 222, 226, 233, 235, 238—241, 263, 274, 290, 293, 297, 298, 307, 321, 325, 336, 337, 374.
 Portugal: zie Johan IV, koning van.
 Portugal: zie Louise, koningin-regentes van.
 Portugal: zie Alfonso VI, koning van.
 Portugal: zie ook Braganza.
 Portugal (onderkoning van): zie Indië.
 Portugeezen: 2, 5—10, 12, 14, 17, 20—27, 29—38, 40, 42—45, 48, 50, 51, 54, 57, 59, 61—69, 71, 72, 74, 76, 78, 79, 81, 83, 84, 86—88, 94—97, 99—104, 107—110, 112, 113, 115—117, 119, 125, 127, 128, 130, 135, 137—146, 148—150, 154, 156, 157, 159, 160—163, 165—172, 174—181, 183—187, 189, 190, 192, 194—196, 198, 200—207, 209—213, 215—217, 220—222, 225—231, 233—236, 238—241, 244—247, 255, 257, 258, 263, 264, 265, 267—271, 273, 274, 276—280, 282, 283, 285—289, 291, 292, 300, 304, 307, 310, 311, 313—316, 318—320, 322—325, 327, 329, 330—342, 344—351, 353, 354, 356, 358, 365, 369—371, 374, 375.
 Post (Aernout): 86.
 Posthumus Meyjes (R.): 91.
 Poulo Bessy: 65.
 Prestage (E.): 100, 240, 297, 298, 374.
 Pulle: zie Bariate Pulle en Baramalla Appa Pulle.
 Purchas (Samuel): 49.
 Pyrard (François): 11, 14, 30, 44, 45, 46.
 Quaelbergen (Cornelis van): 125, 128.
 Quaetgebuer (Pieter): 80, 85—87.
 Quast (Matthijs Hendricksz.): 80, 89, 94—97, 99—101.
 Queda: 22.
 Quesnoy (Jan de): 95—99, 103, 105, 106, 109.
 Quilon: zie Coylan.
 Quinam: 220.
 Rajapur: 74, 80, 84, 88, 201.
 Rammanacoil: 158, 213.
 Rani Gangadhare Lakshmi (koningin van Cochin): 172, 227, 231, 279—281, 285—287, 292, 293, 312, 323, 324, 351, 352.
 Raybag: 73—75, 80.
 Rees: 154.
 Repolin: zie Idappalli.
 Republiek der Vereenigde Nederlanden (de): 113, 138, 140, 185, 202, 214, 238, 240, 241, 244, 274, 297, 298, 310, 374.
 Reyniersz. (Reynier): 334.
 Rhede van der Kloot (M. A. van): 67, 68, 112, 113, 154, 280.
 Rhee de tot Drakestein (Hendrik Adriaan van): 3, 7, 9, 11, 14—16, 24, 280, 294, 329, 330, 333, 344, 356.
 Roelofs z. (M. A. P.): 81.
 Roer (Roelof de): 329, 338, 339.
 Rome: 6.
 Romeinsche rijk: 18.
 Roode zee: 17, 19, 20—22, 43, 56, 91.
 Roos (Leendert): 334.
 Roothaes (Adriaan): 157, 161, 165—168, 176, 177, 183, 195—201, 222, 226, 232, 233, 238, 239, 243, 249, 253, 261, 263, 267, 279, 280, 283, 284, 288, 290, 305, 341.
 Rosegaard (Jacomina Bartholomeusdr., eerste vrouw van Rijcklof van Goens): 343.
 Rotterdam: 40.
 Rotterdam (kamer van): 250.
 Ruyter (Michiel Adriaensz. de): 159, 198, 250.
 Rijnsburg (abdij van): 28.
 Sainsbury (E. B.): 360.
 Salcedo: 196.
 Salse: 122.
 Samorijn van Calicut: 7, 8, 10—13, 15, 17, 19—21, 23, 25, 26, 30, 32—38, 40—52, 54—56, 58, 59, 67, 76, 82, 86, 89, 94—97, 103—106, 109, 110, 112,

- 114—117, 123, 129, 140, 163, 164, 171
—173, 202, 205—211, 218, 223, 228
—232, 235, 245, 246, 263—266, 268,
271, 285—287, 290, 291, 293, 302,
311, 312, 316—318, 330, 344, 351—
353, 362.
- Samudri: zie samorijn.
- Sanen (Cornelis van): 114, 115, 118,
121.
- Santvliet (Pieter van): 211, 227, 340.
- Schiedam: 95.
- Schimmelpenninck van der Oye
(Adriaan): 243, 333.
- Scholten (Marten): 283.
- Schoorl (Dirck): 102, 105, 107, 110—
119, 122, 123, 126, 128—136, 138—
144, 148.
- Schorel: zie Schoorl.
- Schouten (Wouter): 166, 188, 250, 251,
253, 254, 256—260, 262, 264—272,
276—278, 281, 283—285, 287—289,
294, 307.
- Schuylenburch (Barend): 270, 294, 301,
322, 332.
- Sermento de Carvalho (Ignacio): 177,
203, 211, 227, 231, 274, 281, 282, 320,
321, 332, 335, 337, 339, 340.
- Serooskercken (Reynier van): 112, 114
—119, 122, 123, 126, 129—136, 138—
145, 147—151, 161—163, 171, 172,
175—178, 180—182, 184, 202, 211,
216, 217, 219, 221, 227, 232, 313.
- Shivahi: zie Sivasie.
- Siam: 22, 130, 155.
- Sidderkaersche compagnie: 73.
- Signati (vorst, vorstin van Coylan): 16,
115, 136—138, 144, 146, 165, 170,
171, 175, 180, 185, 187, 203, 205, 209,
213, 235, 246, 255, 258—260, 291,
292, 302, 320, 328.
- Signora de Cabo: 247.
- Silva (Pedro da): 78.
- Silveira (Rodrigo Lobo da): 195.
- Singa (raja): 68, 82, 93, 108, 173, 184,
186, 202, 203, 206, 221, 225, 234, 306,
315, 374.
- Singaleezen: 344.
- Sivasie: 197, 240.
- Smith (V. A.): 6.
- Snow (James): 358.
- Sofala: 28.
- Sousa Coutinho (Antonio de): 195.
- Sousa de Tavares (Henrique de, conde
de Miranda): 297, 298.
- Spahan: 84.
- Spanjaarden: 30, 31, 38, 40, 45.
- Spanje: 38, 100, 159, 199, 222, 240,
241.
- Spanje: zie Karel II (V), koning van.
- Spanje: zie Philips II, koning van.
- Spanje: zie Philips III, koning van.
- Specerijeilanden: zie Molukken.
- Specx (Jacques): 34, 40, 64.
- Speelman (Cornelis): 279.
- Speult (Herman van): 54—56, 58.
- Stapel (F. W.): 30, 31, 36, 38, 39, 41,
51, 54, 57, 65, 68, 69, 82, 83, 91, 93,
97, 103, 112, 113, 119—122, 129, 133,
139, 154, 156, 157, 163, 166, 173, 174,
179, 182, 186, 198, 210, 221, 249, 252,
279, 298, 305, 315, 332, 333, 337, 355,
367, 370, 374.
- Staten-Generaal: 36, 38, 39, 100, 128,
214, 215, 297—299, 309, 374.
- Sterthemius (Pieter): 81, 117—121, 124,
125, 131, 132, 135, 141.
- Stoppelaar (J. H. de): 28.
- Sumatra: 64, 185, 249.
- Sumbramanya (Hindoegod): 126, 127,
137.
- Sunda (straat): 65, 155.
- Suratte: 12, 36, 48, 49, 51, 53, 54, 56—
58, 60, 63—65, 67, 70, 72—74, 76—
78, 80—96, 98—100, 102, 106, 110,
111, 113—124, 128—135, 139, 143,
144, 147, 148, 155—157, 162—164,
173, 201, 204, 218, 219, 275, 280, 284,
325, 340, 350, 358, 362, 367, 368, 370.
- Symonsz. (Heere): 261, 262.
- Taffasoho: 67.
- Tanjore: 158, 187, 193.
- Tansjouwer: zie Tanjore.
- Tanur: 30, 206.
- Tayoan: zie Formosa.
- Tayspil (Gilles): 340.
- Teckencoer: 9, 10, 178, 181, 205, 287,
324, 328, 353, 356.

- Tegenapatnam : 47, 53, 251, 255.
 Temple (R. C.) : 71.
 Terheide : 198.
 Ternate : 44, 249.
 Ternate : zie Mandarsha, koning van.
 Terpstra (H.) : 30, 47—50, 61.
 Tessel : 34.
 Teuver : 158, 191, 212, 213, 315.
 Teylingen (Johan van) : 124, 129, 131.
 Thames : 77.
 Thomas (St.) : 17, 260.
 Thomaschristenen (St.) : 17, 128, 264, 284, 313, 354, 365, 366.
 Thomas (kerk van St.) : 284, 286, 323, 325.
 Thomé (St.) : 236, 247, 248.
 Tidore : 33, 45.
 Tierepopelier : 47.
 Tinnevelly districten : 6.
 Tiruchendur (pagode) : 126, 127, 137.
 Tirupapaliyur : zie Tierepopelier.
 Toepassen : 169, 180, 315, 322, 337, 365.
 Tondi (bocht van) : 158.
 Tonkin : 220.
 Tortau : 116.
 Tranquebar : 53.
 Travers (Walter) : 215.
 Tremapatnam : 64—66, 69, 97, 104, 105.
 Trevancore : 5, 6, 8, 9, 15, 136, 137, 165, 175, 176, 193, 205, 211, 212, 217, 227, 254, 255, 260, 291, 292, 313, 357, 364.
 Trille (Michiel van den) : 65.
 Trinkomale : 220, 221.
 Tripolis : 20.
 Tritchilapille : 193.
 Tritchurendur : zie Tiruchendur.
 Troostenburg de Bruyn (C. A. L.) : 179, 250.
 Turken : 21, 22, 91, 92.
 Turkije : 93.
 Tutucorin : 125—128, 138, 156—160, 163, 165, 166, 169, 170, 175, 176, 179, 186—189, 193, 194, 212, 213, 253, 254, 307, 313, 322, 323, 328, 370, 371.
 Tutucorin (bocht van) : 176.
 Twist (Johan van) : 69, 72—76, 79—81, 83.
 Twist (Isaak van) : 136.
 Tzetuan : zie Chetwai.
 Ulzen : 252.
 Unger (W. S.) : 28.
 Utrecht : 280.
 Utrecht (Staten van) : 280.
 Vadakkumkur : zie Beckencoer.
 Vaikkarai : zie Bakarai.
 Valentijn (François) : 166, 290.
 Valckenburgh (Cornelis) : 188, 192—194, 212, 213, 313, 322, 323, 325, 328, 371, 372.
 Valluvanad (raja van) : 206.
 Veer (Cornelis Symonsz. van der) : 80, 83—85, 87.
 Veloer : 48.
 Vembanadmeer : 9.
 Venetië : 20.
 Verhoef (Pieter Willemsz.) : 39—48.
 Verspreef (Abraham) : 249, 274, 275, 284, 293, 317, 325, 334, 340, 341.
 Vertangen (Pieter) : 353.
 Veth (P. J.) : 280.
 Viera de Figuredo (Francisco) : 141.
 Vira Bhadra (vorst van Malnad) : 79, 80.
 Vira Kerala Varma : 206, 229, 231, 264, 276, 277, 279, 281, 285—287, 290, 293, 302, 324, 328, 344, 351, 352.
 Virji Borah : 19, 74, 88—90.
 Visscher (Jacobus Canter) : zie Canter Visscher.
 Vitré : 45.
 Vlack (Pieter) : 63—67, 69, 70.
 Vlissingen : 37, 57.
 Vogel (Jan de) : 127.
 Voorburg (Gerrit van) : 140.
 Vyayanagar (rijk van) : 7.
 Wallius (Henricus) : 313.
 Warnsinck (J. C. M.) : 198, 202.
 Warwijck (Wybrand van) : 40.
 Wasch (Peter) : 172, 220, 230, 253, 282, 283.
 Wassenaer van Obdam (Jacob van) : 159.
 Weddell (John) : 71, 78, 79, 82, 84.
 Weerden (Lucas van) : 274, 325, 328, 344, 349, 350, 370, 371.
 Welouw (Gerrit) : 328, 333—335, 339.
 Westerkwartieren : 50, 54, 153, 154, 156, 216.

- Westerwolt (Adam): 74—82, 95.
 Weylant (Cornelis): 81, 93, 110, 111.
 Wezenhage (Joan van): 249.
 Willemsz. (Jacob): 28.
 Willemsz. (Jacob): 151.
 Willingh (Jurriaen Hendrick): 313, 328.
 Wingurla: 72, 73, 75, 80—83, 96, 97,
 100, 102, 111, 114, 115, 117—122,
 124, 125, 130—132, 135, 141, 148,
 149, 155, 157, 160, 177, 196, 197, 211,
 227, 307, 311, 316, 320, 340.
 With (Simon de): 94—96, 103, 106, 111.
 Wittert (François): 40, 44.
 Wolff (Hans de): 29, 31.
 Woolman (George): 50.
 Wurffbain (Johannes Sigmundus): 91.
 Wijck (H. van): 219, 319, 320, 326, 328
 —330, 341, 350, 351, 368.
 Xaverius (Franciscus): 158.
 IJsbrantsz. (Jan): 99.
 IJsbrantsz. (Marten): 53, 57.
 IJzerman (J. W.): 34, 44, 49, 50, 76.
 Zeeland: 29, 297.
 Zeeland (kamer): 34, 242.
 Zeeuwen: 29.
 Zeelandia (fort): 243.

REGISTER VAN SCHEEPSNAMEN.

- Achilles: 101, 203, 248, 252, 261, 325,
 340.
 Ackersloot: 116, 117, 122, 123.
 Aechtekercke: 116.
 Aleppo Merchant: 88, 89.
 Angelier: 195, 294.
 Angelier (kleine): 252.
 Appelboom: 226.
 Arend (jacht): 40.
 Arend (schip): 93, 110, 112, 113, 114,
 115.
 Arnemuyden: 85, 99.
 Banda: 116, 117, 122, 123.
 Bantam: 168, 184, 221, 225, 252.
 Bardes: 65.
 Beurs van Amsterdam: 249, 251, 252,
 254, 262, 265, 300, 301, 316.
 Blessing: 124.
 Bloemendaal: 242, 252, 261.
 Bommel: 60.
 Bon Jesus de Carmel: 226.
 Bone Esperance: 107.
 Cabo Jacques: 322.
 Caliture: 328.
 Camelion: 57, 60, 65.
 Cananoor: 248, 252.
 Charlois: 221.
 Cleen Amsterdam: 76.
 Cleen Rotterdam: 85.
 Cleene Sonne: 47.
 Confort: 99.
 Constantinople Merchant: 201.
 Corbin: 45.
 Coylan: 180.
 Croissant: 45.
 Daman: 57, 61.
 Discovery: 90.
 Dolphijn: 76, 166, 195.
 Dordrecht: 305, 340.
 Drechterland: 280.
 Duif: 50.
 Eendracht: 129.
 Egmond: 72.
 Elburg: 227, 242, 252, 272.
 Enkhuizen: 31, 36.
 Enkhuyzen (jacht): 76.
 Frasmus: 242, 250, 252, 305, 340.
 Falcon: 123, 124.
 Gelderland: 34, 36, 37, 45.
 Geldria: 166, 195, 204, 225, 340, 341.
 Goes (der): 34.
 Goes of Tergoes: 168, 195.

- Gouda : 34, 63.
 Goudsbloem : 172, 184, 242, 243, 252, 262, 272, 325, 340.
 's-Gravenhage : 69.
 Grol : 60.
- Harderwijk : 76.
 Hector : 204.
 Heemskerck : 102.
 Henriette Louise : 305.
 Heusden : 52.
 Hercules : 166, 225, 230.
 's-Hertogenbosch : 81, 96.
 Hester : 88.
 Hilversum : 251, 252.
 Hogelande : 204, 221.
 Hollandia : 54, 55, 97, 98.
 Hollandsche Tuin : 34.
 Hoorn (Nieuw) : 65.
 Hopewell : 357, 358, 359.
 Huis te Swieten : 242, 249, 253, 254, 305, 340.
- John : 90.
- Kaneeltak : 293, 319.
 Kat : 226, 252, 261, 293, 300, 301, 319, 340, 341.
- Langeberque : 29.
 Leeuw (de) : 293, 300, 301.
 Leeuwarden : 147.
 Leeuwinne : 60.
 Leopard : 358, 359.
 Lillo : 122, 123, 125.
 London : 81, 88.
 Louyse : 344, 350.
 Loyalty : 88.
- Maarseveen : 243.
 Maastricht : 116, 117, 122, 123, 128—130, 139, 143.
 Malakka : 305.
 Mandarsha : 195, 204.
 Maria : 306, 324.
 Mars : 166, 305, 340.
 Meyboom : 300, 301, 316, 328, 343, 358.
 Middelburg : 29, 50.
 Morgenstar : 341.
- Muskaatboom : zie Noteboom.
 Muyden : 166, 195, 203, 300, 305, 344, 372.
- Nagelboom : 305, 340.
 Nassau : 126.
 Nieuwenhove : 239.
 Nieuw Enkhuizen : 117.
 Nieuwpoort : 251, 324.
 Nieuw Zeelandt : 65.
 Noordster : 96—98, 102—104, 107, 109, 114, 115.
 Nossa Signora de Populi : 196, 222.
 Noteboom : 242, 252, 253, 262, 265, 290, 294, 305, 344, 373.
- Orangie : 54, 55.
 Os : 143, 147.
 Overschie : 114, 115.
 Oyevaer : 225, 230.
- Parkietje : 252, 262, 307, 322.
 Pauw (de) : 112.
 Pelicaan : 249.
 Phenix : 225.
 Polanen : 186.
- Raadhuis van Amsterdam : 249, 251, 252, 261, 262, 265.
 Romein : 252, 261.
 Roode Leeuw met pijlen : 40.
 Roode Leeuw : 184, 242, 251, 252, 262, 265, 319, 358.
 Roothaes : 221, 225.
 Rijzende Zon : 242, 253, 254.
- Sacramento (St.) : 247.
 Salamander : 96, 198.
 Salm : 123, 135.
 Schellingh of Terschelling : 166, 195.
 Schelvis : 168, 171, 194, 204, 221, 225, 248, 252, 261.
 Sluis : 150, 242, 252.
 Snoek : 130, 136, 139, 142, 225, 319.
 Souburch : 65.
 Ster : 67.
 Sterre : 248, 307, 322.
 Surat Frigate : 275.

- Tayoan : 305.
 Tholen of Tertholen : 166, 195, 200, 226,
 242, 252, 261, 305.
 Trouw : 65.
 Tutucorin : 252.

 Uitgeest : 110, 130, 139.
 Unity : 88.
 Utrecht : 61.

 Valk : 40.
 Valkenburg : 90, 99, 102.
 Veer (der) : 65.
 Vliegend Hart : 93.
 Vlieland : 195, 225, 227, 248, 252, 261,
 272, 300, 301, 316, 320, 344.
 Vlissingen : 60.
 Vlissingen : 242, 252, 261, 305, 341, 343,
 373.
 Vogelstruys : 193.

 Walcheren : 34, 73.

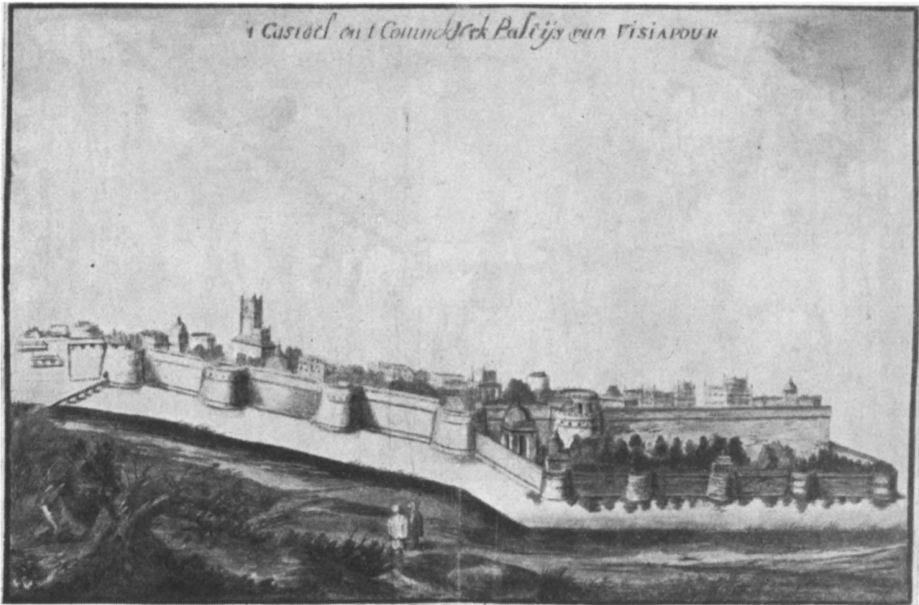
 Wapen van Batavia : 149.
 Wapen van Colombo : 305.
 Wapen van Holland : 166.
 Wapen van Rotterdam : 174.
 Wassende Maan : 242.
 Waterhont : 112, 113.
 Waterpas : 225.
 Welcome : 166.
 Wesel : 260.
 Wesep : 52.
 West Friesland : 120.
 William : 87.
 Workum : 168, 195.

 Zeeblom : 221, 225, 248, 307.
 Zeehondt : 195, 225, 228.
 Zeeland : 31, 36.
 Zeelandia : 29, 33.
 Zeelandia : 139.
 Zeepaard (het gulden) : 102.
 Zeepaard : 166, 242, 252, 261, 306, 324.
 Zon : 29.
-

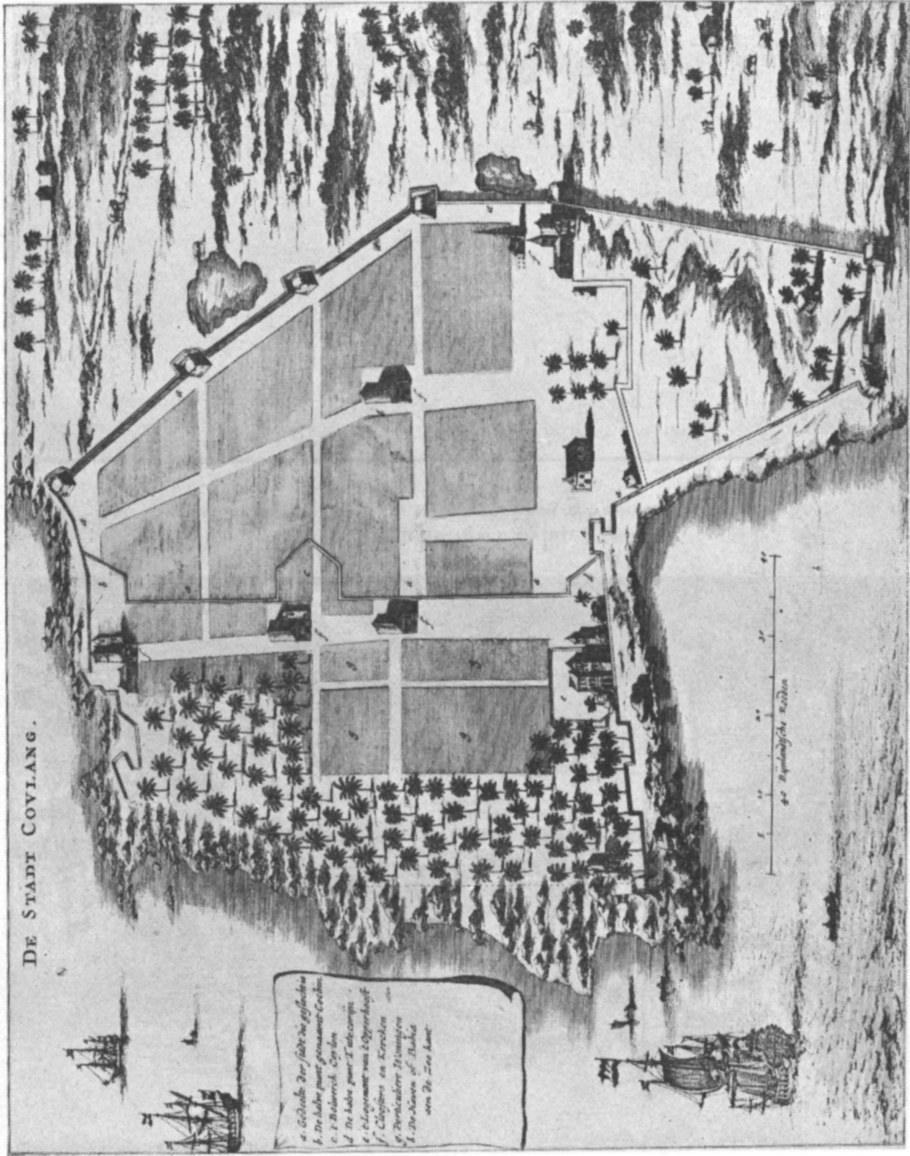
Gezicht op Coylan

(Uit: Joan Nieuhoff, Zee- en Landreize door verscheide gewesten van Oostindien. p. 117)

Gezicht op het Kasteel en het Koninklijk Paleis te Byapur

(Uit: Verzameling Buitenlandsche kaarten A. R. A. Supplement inv. No. 619, collectie Vingboons No. 104)

Plattegrond van Covilang tijdens de Portugeezen
 (Uit: Philippus Baldaeus, Nauwkeurige beschrijvinge van Malabar en Choramandel, p. 142)

Rijcklof van Goens

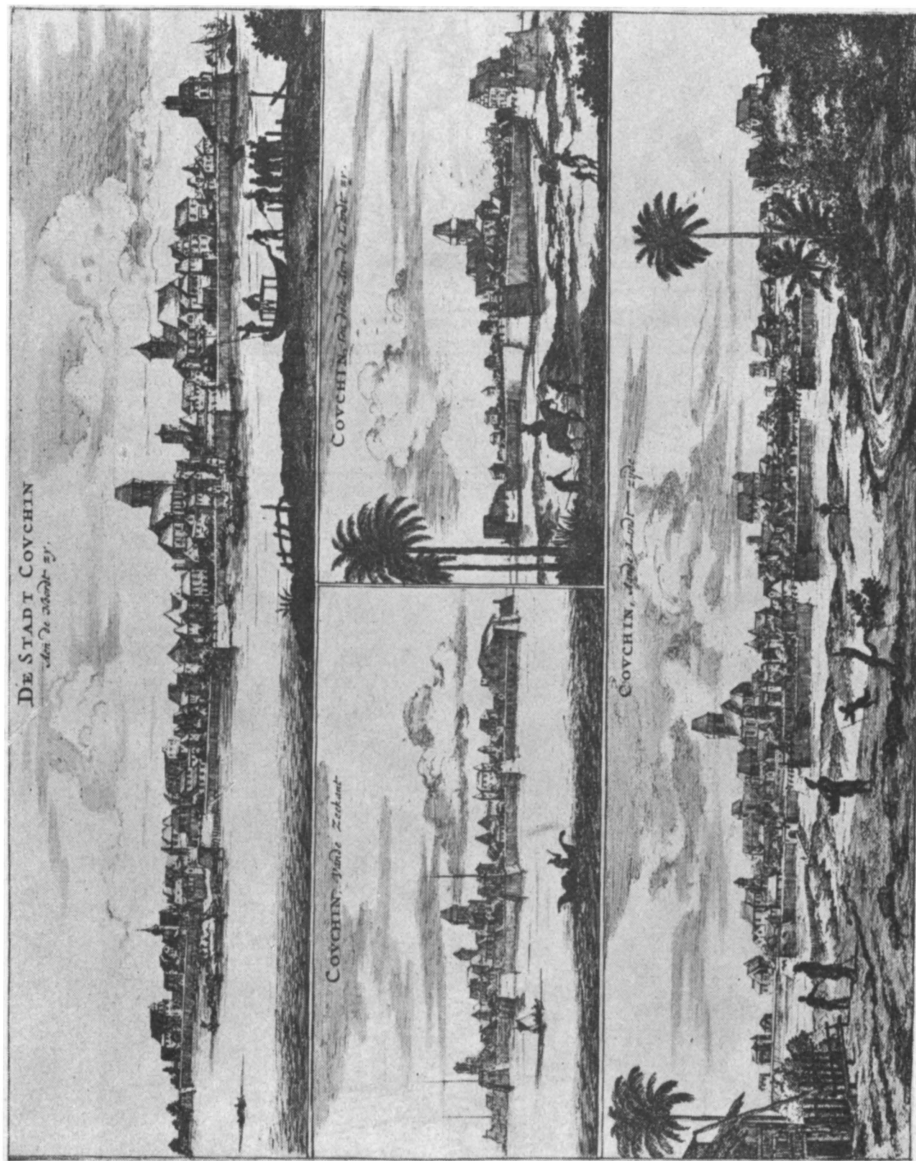
(Uit: J. de Loos-Haaxman, De landsverzameling schilderijen in Batavia dl. II p. 41)

Gezicht op Cranganoor
(Uit: Wouter Schouten, *Aanmerkelijke Voyagie gedaan naar Oost Indien*, p. 200)

Parelvisscherij voor Tutucorin
(Uit: Joan Nieuhoff, *Zee- en Lantreise door verscheide gewesten van Oostindien*, p. 190)

Gezicht op Cochin
(Uit: Philippus Baldaeus, Nauwkeurige beschrijvinge van Malabar en Choromandel, p. 114)

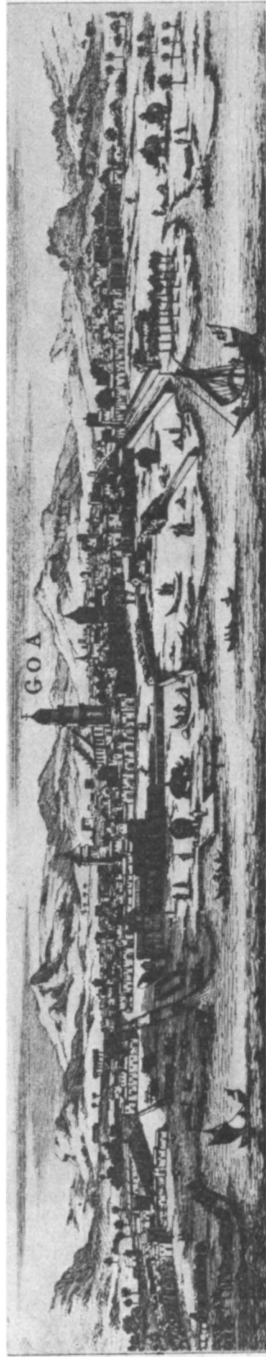
Intocht van Rijcklof van Goens binnen Cochin
(Uit: Philippus Baldaeus, Naaauwkeurige beschrijvinge van Malabar en Choromandel p. 121)

Inname van het paleis van den Koning van Cochin
(Uit: Wouter Schouten, Aanmerkelijke Voyagie, gedaan naar Oost-Indien, p. 194)

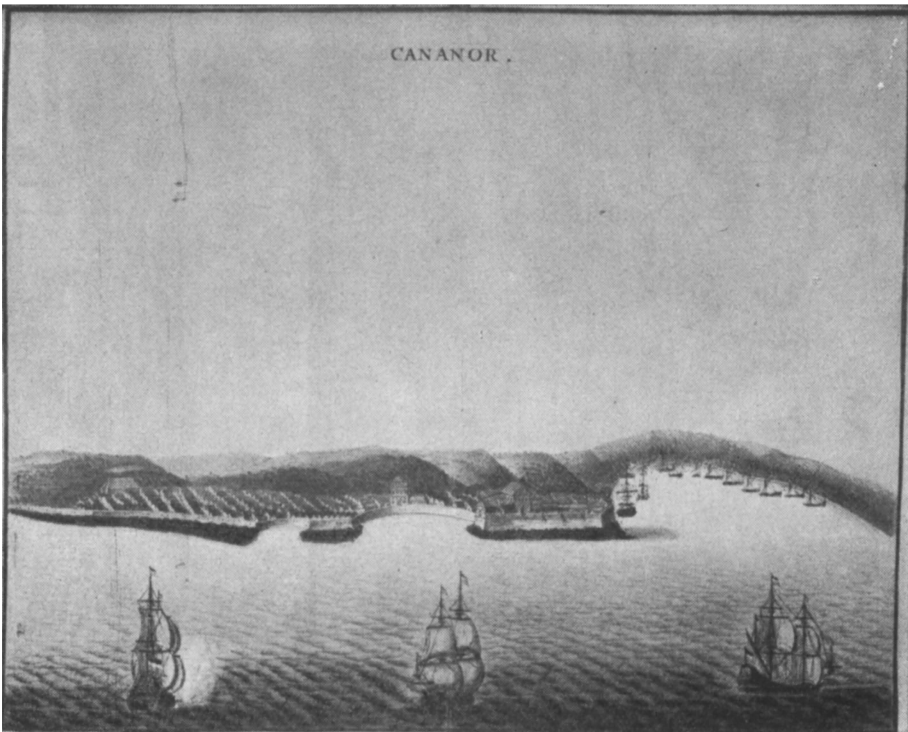
Afbeelding van het beleg en de verovering van Cochin in 1663
 (Uit: Verzameling Buitenlandsche Kaarten A. R. A. No. 894)

Gezicht op Goa
 (Uit: Philippus Baldaeus, Naaauwkeurige beschrijvinge van Malabar en Choromandel p. 70)

Inname van Cochin
(Uit: Joan Nieuhoff, Zee- en Landreize door verscheide gewesten van Oostindien, p. 124)

Gezicht op Cananoor van de zeezijde
(Uit: Verzameling Buitenlandsche kaarten A. R. A. Supplement inv. No. 619, collectie Vingboons No. 41)

